

ФИРДОУСИ ШАХ-НАМЕ

IX

ФИРДОУСИ
ШАХ-НАМЕ

IX

АКАДЕМИЯ НАУК СССР

ПАМЯТНИКИ ЛИТЕРАТУРЫ
НАРОДОВ ВОСТОКА

Т Е К С Т Ы

Большая серия

II

ИЗДАТЕЛЬСТВО « НАУКА »
ГЛАВНАЯ РЕДАКЦИЯ ВОСТОЧНОЙ ЛИТЕРАТУРЫ

ИНСТИТУТ ВОСТОКОВЕДЕНИЯ

ФИРДОУСИ
ШАХ-НАМЕ

КРИТИЧЕСКИЙ ТЕКСТ

Том IX

СОСТАВИТЕЛЬ ТЕКСТА А.Е. БЕРТЕЛЬС
ПОД РЕДАКЦИЕЙ А. НУШИНА

МОСКВА • 1971

И (Перс)
Ф 62

СО Д Е Р Ж А Н И Е

От составителя	5
Указатель	11
Текст	1-400

Настоящий, девятый, том завершает полное издание критического текста *Шāх-нāме* Фирдоусй, бессмертного свода эпических преданий иранских народов. В IX том входят разделы, посвященные царствованиям последних Сасанидов — от Хусрау Парвйза до Йаздгирда.

7-4-4
147-70

Ф И Р Д О У С Й
Ш А Х - Н А М Е
т. IX

На персидском языке

*Утверждено к печати Институтом востоковедения
Академии наук СССР*

Редактор *М. М. Хасман*   Технический редактор *С. В. Цветкова*
Художник *А. М. Олевский*   Корректор *О. Л. Щигорева*

Сдано в набор 11/III 1970 г. Подписано к печати 18/V 1971 г. Формат 84×108¹/₁₆.
Бум. № 1. Печ. л. 26,75 Усл. п. л. 44,94. Уч.-изд. л. 36,28. Тираж 3600 экз.
Изд. № 2055. Зак. 2216. Цена 4 р.

Главная редакция восточной литературы издательства «Наука»
Москва, Центр, Армянский пер., 2

Ордена Трудового Красного Знамени
Московская типография № 7 «Искра революции» Главполиграфпрома Комитета
по печати при Совете Министров СССР
Москва, пер. Аксакова, 13.

ОТ СОСТАВИТЕЛЯ

Девятый том критического текста *Шāх-нāме* составлен в общих чертах так же, как предыдущие тома. Однако ввиду того, что этот том — последний, составитель провел некоторые дополнительные работы, нужные для подготовки к следующему этапу критики текста, намеченному редактором первых двух томов Е. Э. Бертельсом (см. т. I, Предисловие, стр. 19). Прежде всего, для установления отношения нового текста к существующим изданиям и рукописям XV в. большая часть текста этого тома (стр. 137–372) сличена с изданиями Т. Макана (условное обозначение С) и Ж. Моля (условное обозначение Р) по тексту издания Барухим (условное обозначение Т), где они сведены, а также частично (стр. 377–378) — с известной, переписанной для тимурида Байсункара рукописью из собрания Гулистанского дворца в Тегеране (условное обозначение Г).

Это сличение показало, что в обследованной нами части текста, как и предполагал Е. Э. Бертельс¹, до восьмидесяти процентов всех чтений и вариантов, отобранных Т. Маканом и Ж. Модем как лучшие и старейшие из сорока семи использованных ими поздних рукописей, можно найти в одной или двух-трех из привлеченных для составления нашего текста пяти самых старых рукописей *Шāх-нāме*. В тех случаях, когда эти варианты попадают в разночтения нашего текста, а в основном тексте стоят признанные лучшими чтения рукописей Л и I, совпадения одной или нескольких рукописей (например, IV и VI) с С или Р нами отмечены (например, IV, VI, С — بدان). Чтения, отдельные бейты, иногда небольшие отрывки, совершенно отсутствующие в использованных нами рукописях и имеющиеся только в С и Р, следует считать позднейшими, появившимися во всяком случае после XV в., искажениями текста *Шāх-нāме*. В нашей работе они отброшены, кроме нескольких случаев, когда имеющийся только в С или Р бейт оказывался переведенным Бундари². Напротив, очень большое число чтений, в основном рукописей Л и I, а также отчасти других трех использованных рукописей, помещенных в основной текст и разночтения и отсутствующих в С и Р, может быть признано наиболее старым и достоверным рукописным материалом. Этот ценный материал публикуется впервые в настоящем издании.

---

¹ См. т. I, Предисловие, стр. 17. Ср. А. Е. Бертельс, *Отношение нового критического издания «Шах-наме» Фирдоуси к прежним изданиям*, — «V Межвузовская научная конференция по иранской филологии (Тезисы докладов)», Душанбе, 1966, стр. 31–36.

² Ср. т. I, Предисловие, стр. 17.

В процессе подготовки настоящего издания, особенно двух первых томов, опытные текстологи, к которым редактор Е. Э. Бертельс обращался за советом, неоднократно рекомендовали привлечь для составления текста дополнительно другие старейшие рукописи *Шāх-нāме*. Первая такая рекомендация, полученная в 1954 г. от С. Нафиси, была принята, и, начиная с IV тома, была привлечена каирская рукопись *Шāх-нāме* XIV в., оказавшаяся в ряде мест полезной, но довольно мало изменившая общий ход составления текста. В. Ф. Минорский в письме³ к Е. Э. Бертельсу от 11 февраля 1956 г., содержащем отзыв на предварительную публикацию части нового текста *Шāх-нāме* в XIII выпуске «Кратких сообщений Института востоковедения» (1955 г.), задавал вопрос: «Достаточно ли вы выбрали рукописей?», — и рекомендовал (признавая, правда, что шансов на успех мало) разыскать две очень старые (возможно, XIII и XIV вв.) рукописи из частных европейских собраний, появившиеся на иранской выставке в Лондоне в 1931 г. и описанные в каталоге этой выставки⁴. Я. Рыпка в аналогичном письме, помеченном 1 апреля 1956 г., писал: «В целом у меня такое впечатление, что четырех рукописей, принятых за основу, — недостаточно для текста, который так перепутан, как текст «Шах-наме», — и рекомендовал продолжить поиски «добайсункаровских» рукописей в Турции и Иране. Такая же общая, не конкретная рекомендация, соединенная с призывом ко всем специалистам по творчеству Фирдоуси искать старые рукописи *Шāх-нāме*, чтобы помочь московскому изданию, содержится в рецензии Я. Рыпки на первый том настоящего текста⁵. Предположение относительно того, что очень старые рукописи *Шāх-нāме* еще имеются в «каком-нибудь уголке Ирана, Афганистана, Пакистана или Индии», высказано в анонимной иранской рецензии на тот же первый том⁶. Совершенно конкретные рекомендации имеются в содержательной рецензии покойного А. Атеша на первые два тома настоящего издания. Он указывает на две стамбульские рукописи коллекции дворца Топкапу, переписанные в 731/1330-31 г. и 772/1370-71 г., описания которых были впервые опубликованы через год после выхода в свет первого тома настоящего текста, и дает образцы сличения этого текста с указанными рукописями. Судя по приведенным им образцам,

³ Архив Е. Э. Бертельса.

⁴ См.: «An Illustrated Souvenir of the Exhibition of Persian Art at Burlington House», London, 1931, 2 ed. (6. г. и м. изд.). На стр. 32 этого каталога воспроизведена страница рукописи с подписью: «The Prisoner, illustration to the Shah-nama, c. 1200—1210, Ajit Ghose, Coll. [Calcutta]». В. Ф. Минорский сообщает в упомянутом письме, что эта страница взята из полной рукописи *Шāх-нāме*, экспонировавшейся на выставке. Датировка В. Ф. Минорского — одного из составителей каталога — «около 1200—1210» представляется нам сомнительной. Почерк и характер миниатюры говорят скорее о середине XIV в. На стр. 34 каталога воспроизведена страница рукописи с подписью: «Alexander building a wall against Gog and Magog, illustration to the Shah-nama, early XIV century, Henry Vever, Coll. [Paris]». Об этой рукописи В. Ф. Минорский также сообщает, что она была полная, но после выставки, ввиду наличия в ней прекрасных миниатюр, она была разрезана и продана по частям в разные руки.

⁵ «Archiv Orientální», 29, 1961, S. 691.

⁶ Журн. «سخن», 11-й год издания, № 8—9 (январь 1961 г.), стр. 1031.

рукопись 772 г. х. стоит близко к рукописи Л, а рукопись 731 г. х. — к рукописи IV и, соответственно, I⁷.

Не исключая возможности широкого использования в дальнейшем другими исследователями вновь обнаруженных «добайсункаровских» рукописей для решения конкретных вопросов выбора разночтений, мы полагаем все же, что сейчас, когда работа над московским изданием закончена, можно сделать следующий вывод: первоначально привлеченного рукописного материала для данного, определенного Е. Э. Бертельсом, этапа работы было достаточно, а дополнительное привлечение рукописи К, придав в ряде частей текста бóльшую уверенность работе составителей, умножило в то же время количество плохих вариантов в разночтениях.

Все, кому приходилось работать над текстом *Шāх-нāме*, отмечают необыкновенное изобилие сравнительно мелких расхождений в рукописях этого памятника при общей большой стабильности текста. Т. Макан отмечал «a pretty general conformity» текста (Предисловие, стр. XXI), а Ж. Моля находил в рукописях «une conformité suffisante pour une décision critique» (стр. CI предисловия к французскому переводу) и считал, что все варианты «мало влияют на ход повествования» и касаются более частных. Основываясь на этом, Т. Нёльдеке в своем отличном текстологическом разборе *Шāх-нāме*⁸, не утратившем значения до сих пор, писал: «Можно допустить, что со временем все же удастся отобрать несколько рукописей в качестве твердой общей основы для текста лучшего, чем существующие»⁹. На протяжении всего своего текстологического разбора он в то же время показывает всю шаткость выбора конкретного «правильного» чтения из имеющихся вариантов лишь на основе сопоставления рукописей, эстетических критериев и субъективной эмоциональной убежденности, не подкрепленной глубокими филологическими основаниями.

Интересно отметить, что субъективная убежденность отдельных исследователей приводила в дальнейшем к тому, что они при выборе конкретных чтений становились сторонниками какого-либо одного из двух существовавших до недавнего времени изданий *Шāх-нāме* — Ж. Моля или Т. Макана. Сам Т. Нёльдеке, например, предпочитал Ж. Моля Т. Макану; С. Нафиси думал так же и поместил даже в IX томе издания Барухим все чтения Ж. Моля в основной текст, а все чтения Т. Макана — в разночтения, — на том основании, что текст Ж. Моля «ближе к языку Фирдоусй» [ср. замечание Е. Э. Бертельса относительно того, что и при попытках одну неизвестную величину (т. е. текст Фирдоусй. — А. Б.) объяснять при помощи другой столь же неизвестной (т. е. языка Фирдоусй. — А. Б.) движения вперед получиться не может (т. I, Предисловие, стр. 17)]. Другой опытный иранский текстолог, Дабир Сияки, напротив, в своем популярном издании *Шāх-нāме* безоговорочно предпочитает текст Т. Макана тексту Ж. Моля и вносит даже выпущенные Ж. Модем, И. Вуллерсом и С. Нафиси, как подложные, бейты этого издания опять в основной текст. По его мнению, лучшие рукописи *Шāх-нāме* — это известные

⁷ См. «Şarkiyat mecmuası», V, Istanbul, 1964, s. 156—157.

⁸ «Das Iranische Nationalepos», S. 195—205.

⁹ Ibid., S. 197.

ему, очевидно, по описаниям, использованные для составления нашего текста (данный IX том) рукописи I, K и Г (следует отметить, что выделенные им «лучшие» рукописи I и Г дают вариант текста, очень близкий к изданию Т. Макана), а также никем пока не использованная рукопись из частного собрания Ибрахима Хакпура в Тегеране¹⁰.

Проведенное нами сличение подготовленного на основе рукописей Л, I, K, IV, VI и перевода Бундари текста IX тома с изданиями С и Р и рукописью Г, а также приведенные материалы и соображения позволяют прийти к следующим выводам.

Во-первых, в настоящем издании выявлена, собрана и издана основная масса старейших и лучших чтений *Шāх-нāме*, имеющих в самых старых сохранившихся рукописях. Пределы этого «ядра» чтений благодаря использованию старейших рукописей весьма значительно сужены и уточнены по сравнению с изданиями, выполненными Т. Маканом, Ж. Модем, И. Вуллерсом и, в этой части текста (т. IX), С. Нафиси. Отбор из общей массы чтений старейших рукописей, произведенный составителем и редактором для основного текста, хотя и не бесспорный в частности, еще значительно сужает пределы «ядра». Систематическое привлечение большего числа «добайсункаровских» рукописей (например, упомянутых стамбульских) вряд ли помогло бы выявлению этого основного ядра, очевидного уже при сопоставлении рукописей Л, I, IV и VI, и безусловно сильно перегрузило бы аппарат текста дополнительными разночтениями. Однако выборочное использование их безусловно дало бы возможность в ряде конкретных случаев более уверенно выбирать чтения. Такого рода работу следует отнести, правда, уже к следующим этапам критики текста.

Во-вторых, в *Шāх-нāме* вряд ли можно рассчитывать на более «правильный» выбор конкретных чтений для основного текста лишь на основе сличения изданий и рукописей, хотя бы и большего их числа. Отмеченные Т. Нёльдеке факторы (гетерогенная основа всех существующих рукописей, невозможность определить, в какой мере и как конкретно Фирдоуси пользовался источниками и т. п.) и опыт работы над новым изданием *Шāх-нāме* подтверждают мысль, высказанную тем же Т. Нёльдеке: конкретный обоснованный выбор чтений возможен лишь на основе филологического углубления в текст. Первым этапом такого углубления мы считаем предложенное Е. Э. Бертельсом составление словаря-конкорданса на основе текста нашего нового издания — проверенного «ядра» старейших чтений.

В-третьих, сейчас можно наметить некоторые пути дальнейшего исследования текста *Шāх-нāме*. Так, например, определившиеся две группы близких и совпадающих чтений (включая иногда графические варианты и даже ошибки): группа часто (но не во всем) сходящихся рукописей и издания I, IV, С и Г и менее четкая группа Л, K, VI и Р — дают материал для исследования вопроса об отражении в рукописях гетерогенного происхождения двух принадлежащих самому Фирдоуси редакций *Шāх-нāме*¹¹, а также для

¹⁰ شاهنامه... فردوسی، جلد نخست،... بکوشش محمد دبیر سیاقی، تهران، ۱۳۳۵، پیشگفتار

¹¹ Ср. М.-Н. О. Османов, *Относительно некоторых дат жизненного пути Фирдоуси*, — КСИНА, 65, М., 1964, стр. 132 и сл.

установления общей стеммы важнейших авторских и более поздних редакций текста памятника.

Как и в предыдущих томах, в основном тексте по возможности сохранены графические начертания рукописи Л, а в разночтениях — начертания старейшей из дающих данное чтение рукописей. Однако в некоторых случаях от передачи этих начертаний, иногда — стяжений, сделанных переписчиком для экономии бумаги, пришлось отказаться, так как они затрудняют восприятие текста. Пришлось отказаться также от передачи мелких несущественных разночтений, встречающихся систематически и единообразно, так как они излишне загружают издание и затрудняют пользование им. Мы приводим здесь подобные случаи.

1. Рукописи дают всегда *هدیه‌ها*, *نامها*. Мы приняли в тексте *هدیه‌ها* и *نامه‌ها*, так как иначе в первом случае иногда трудно решить, есть ли это множественное число слова *نامه* или слова *نامه* (встречаются и другие аналогичные затруднения).

2. Л дает всегда *گفت گوی*, в тексте принято *گفت و گوی*.

3. Л дает иногда *پیش گاه*, в тексте — всегда *پیشگاه*.

4. Рукописи и издание С дают *گلینوش*, только Р дает, в соответствии с греческой формой имени, конъектуру *گلینос*; в тексте принято искаженное *گلینوش*, очевидно «правильное» для *Шāх-нāме*, если учесть возможность сирийской передачи.

5. Рукописи IV и VI иногда дают (имеющееся и в печатных изданиях) ошибочное начертание *کنند آور*; в тексте — всюду исправленное по этимологии *کنداور*, разночтения не даны.

6. Л дает всегда *هرک*, *هرج*, *آنچ* и т. п., принятое нами в тексте. Разночтения *هرکه*, *هرچه* и т. п. по другим рукописям не отмечены.

7. В использованных нами рукописях, не различающих *ب* и *پ*, невозможно установить, имеем ли мы чтение *پرمنش* или *پرمنش*. Слово *پرمنش* считается общеизвестным и зафиксировано даже словарем Диххуда, однако редактор тома А. Нушин, на основе проведенного им исследования, предложил всюду в тексте заменить *پرمنش* на *پرمنش* (ср. *پرترمنش*, *پرست منش* и т. п.), что нами и выполнено. Такое же исправление было ранее предложено в письме М. Минови Е. Э. Бертельсу.

8. Не учтены расхождения типа *زاوولستان* (Л и I) и *زابلستان* (К и VI); *زبان* (Л и другие рукописи) и *زبان* (иногда I); *شست* (все рукописи) и *شصت* (издания); *سلیح* и *سلاح* (Л) и *نوشت*; *نیش* (I); *لاژورد* и *لاجورد*.

9. Л дает всегда *کین* вместо *کاین*, однако такое начертание затрудняет понимание (иногда получается путаница *کینه* — *کین*), и нами принято всюду в тексте начертание *کاین*.

10. Часто встречающийся *радйф* *ау* — *ау* в Л обычно дан в форме *او*, иногда с мелко написанным *ی* в конце одного мисра; во всех других рукописях он дан в форме *ау*. В тексте в этом *радйфе* и рифме на *о* всюду принято начертание *ау*.

11. Почти по всему тексту, где допускает метр, Л дает усеченную форму предлога *ز*, остальные рукописи дают *از*. В тексте принято во всех таких случаях *ز* (ср. т. VI, «От составителя», стр. 5—6).

12. Издания последовательно исправляют начертание *شارسان* на *شارستان* (так же в дру-

гих словах с этим окончанием), искусственно подчиняя слово требованию метра. Все рукописи дают начертание *شارستان*, принятое нами в тексте.

13. В рукописях разнбой *نیاطوش — نیاطوس*. Нами принято чаще всего встречающееся в рукописях *Шāх-нāме* написание *نیاطوس* (древнее искажение из *تیادوس*).

14. Разнбой в передаче артикля, изафета и т. п. после конечной *ха-йи хавваз*, имеющийся в рукописях и изданиях, устранил: артикль с именем существительным дан всюду по типу *فرستاده‌ی* («посланец»), второе лицо глагола—всюду по типу *کرده‌ای*, изафет—всюду по типу *خانه‌ی من*. Имеющееся в Л начертание типа *خانه‌ی من* нами не принято.

15. Часто встречающееся в Л начертание типа *نیگوی* (*нйкувй*) вместо *نیگوی*, подтвержденное рифмой (см., например, *Хусрау Парвйз*, б. 1703: *پهلوی — توی* *пахлавй-тувй*), сохранено нами в тексте.

16. Встречающаяся, особенно в рукописях IV и VI, *хамза* в словах типа *آئین* заменена на *ی* — *آیین*.

17. Многочисленные разночтения *برین — بدین*, *بران — بدان* смысла бейта, как правило, не меняют, однако часть их сохранена в аппарате данного тома, так как относительно этих разночтений трудно сделать окончательный выбор без специального исследования употребления предлогов *بر* и *به* при сложных глаголах в языке *Шāх-нāме*. Эти разночтения появились, очевидно, в результате сходства начертаний *بر* и *بد* в архаичном почерке. Судя по всему, часто начертание *بر*—результат неправильного прочтения начертания *بد* в *بدین*, укоренившегося при последующей переписке.

А. Бертельс

УКАЗАТЕЛЬ

УКАЗАТЕЛЬ ИМЕН И ГЕОГРАФИЧЕСКИХ НАЗВАНИЙ

- ا
- آبتين (Абитин)
Фарайин 10; Йаздгирд 558
- آذر (Азар), месяц
Ҷусрау Парвиз 4079; Ширӯйа 166
- آذربادگان (Азарабадаган)
Ҷусрау Парвиз 1564, 1674; Йаздгирд 64
- آذرگشسپ (Атш, Ашкше), огонь,
храм огня
Ҷусрау Парвиз 1, 140, 258, 906, 1118,
1601, 2032, 2128, 3956; Йаздгирд 65
- آذرگشسپ (срдар) (Азаргушасп), военачальник
Ҷусрау Парвиз 479 (?), 1831
- ارجاسپ (Арджасп)
Йаздгирд 569
- ارد (Ард), день
Йаздгирд 1
- اردبيل (Ардабил)
Ҷусрау Парвиз 11, 544, 949
- اردشير بابكان (Ардашир [Первый]) и
(Ардашир Бабакан)
Ҷусрау Парвиз 327, 328, 343, 485, 1421,
1626, 3546, 3552; Йаздгирд 588, 589(?), 667
- اردشير [سوم] (Ардашир [Третий])
Ширӯйа 600; Ардашир 1, 17, 27, 34, 37,
41; Фарайин 16
- اردوان (Ардаван)
Ҷусрау Парвиз 328, 1628
- اردبهبشت (Урдибихшт)
Йаздгирд 526
- ارژنگ چين (Аржанг-и Чин)
Ҷусрау Парвиз 2999
- آرش (Ариш)
Ҷусрау Парвиз 366, 428; Ширӯйа 317
- ارمنييه (Армийниа), арمنييه (Арманийа)
Ҷусрау Парвиз 12, 100, 544, 3271
- اروندرود (Арвандруд)
Йаздгирд 248, 367
- آزم دخت (Азармдухт) и آزم (Азарм)
Азармдухт 1, 10
- زند استا و زند (Аста у Занд) см. также زند
Ҷусрау Парвиз 810, 911, 1603 (Занд у
Аста), 2131
- اسفنديار (Исфандйар)
Ҷусрау Парвиз 340, 2497; Ширӯйа 323;
Йаздгирд 570
- اسكندر см. سکندر
- اشتاد (Аштад), اشتاگشسپ (Аштāгушасп)
Ҷусрау Парвиз 1833; Ширӯйа 19, 23, 54,
72, 78, 95, 96, 102, 344
- اشكانيان (Ашканийан)
Ҷусрау Парвиз 327, 334
- افراسياب (Афрасийаб)
Ҷусрау Парвиз 842, 1287, 1911, 2774;
Йаздгирд 566
- آفريدون см. فريدون
- الانان (Аланан)
Ҷусрау Парвиз 3130
- الانشاه (Аланшāх) см. также خسرو پرويز
Ҷусрау Парвиз 209, 223, 229, 305
- التونيه (Алтунийа)
Йаздгирд 381

- ʼАмл (ʼАмул)
 Ҳусрау Парвиз 2878, 2885, 2928, 2933,
 3527; Ҳаздгирд 264
- (дшт) ʼАмуӣ (ʼАмуӣ), равнина
 Ҳусрау Парвиз 2854, 2855, 2863, 2896 .
- андиан (Андиӣан)
 Ҳусрау Парвиз 100, 537, 1136, 1164, 1353,
 1408, 1621, 1775, 1791, 1830, 2149
- (ʼ) андио шаһр (ʼАндио шаһр?)
 Ҳусрау Парвиз 2136
- (ʼ) ʼормзд (ʼУрмазд), день?
 Ҳусрау Парвиз 1636
- (ʼ) ʼормзд (ʼУрмазд), богатырь
 Ҳусрау Парвиз 1834
- ʼоринг см. ʼоринг
- ʼаһрман (ʼАхарман) и ʼаһрман (Ахраман) см. тажже
 ʼриман (Риман)
 Ҳусрау Парвиз 2513, 3110, 4072; Шйруйа
 184; Ҳаздгирд 36, 141, 350
- аһоаз (Ахвӣз)
 Ҳусрау Парвиз 3690, 3723
- айран (Ирӣан) и айран-зимин (Ирӣанзамин)
 Ҳусрау Парвиз 2, 8, 101, 287, 289, 342,
 363, 368, 383, 390, 424, 486, 487, 488,
 489, 635, 787, 801, 802, 832, 844, 889,
 897, 902, 917, 1083, 1144, 1167, 1173,
 1206, 1233, 1287, 1300, 1308, 1339,
 1346, 1352, 1369, 1370, 1498, 1589, 1671,
 1731, 1828, 1835, 1903, 2104, 2305, 2309,
 2311, 2376, 2386, 2392, 2412, 2435, 2442,
 2445, 2446, 2447, 2456, 2468, 2473, 2499,
 2504, 2520, 2525, 2559, 2561, 2638, 2668,
 2760, 2776, 2777, 2781, 2808, 2853, 2920,
 3116, 3119, 3183, 3251, 3258, 3260, 3335,
 3341, 3360, 3365, 3453, 3528, 3552, 3554,
 3604, 3690, 3812, 3818, 3822, 3835, 3843,
 3867, 3874, 3883, 3933, 3954, 3955, 4056,
 4081; Шйруйа 32, 43, 59, 128, 137, 254,
 407, 409, 481, 521, 524, 546, 547; Ардашйр
 1, 3, 10, 16, 18, 20, 23; Фарӣин 22; Ҳазд-
 гирд 58, 66, 79, 80, 105, 127, 146, 168,
- 195, 268, 298, 317, 320, 368, 461, 562,
 719, 728, 762
- айрж (Ирадж)
 Ҳусрау Парвиз 1307, 1311, 3260, 3528,
 3532; Ҳаздгирд 563
- айзд-гшсп (Изадгушасп)
 Ҳусрау Парвиз 1678, 1740, 1853, 1866,
 1869, 1965, 2192, 2847, 2900
- айван-хсрӯ (Айвӣн-и Ҳусрау)
 Ҳусрау Парвиз 3685
- айвин-гшсп (Айвингушасп)
 Ҳусрау Парвиз 141(?)
- б
- бабк (Бабак)
 Ҳусрау Парвиз 430
- бабил (Бабил)
 Ҳаздгирд 368
- бабуӣ-армни (Бабуй-и Армани)
 Ҳусрау Парвиз 860
- барид (Бәрбад)
 Ҳусрау Парвиз 3611, 3621, 3624, 3626,
 3627, 3634, 3672, 3676, 3677, 3799; Шйруйа
 374, 375
- балуй (Балуй)
 Ҳусрау Парвиз 1136, 1150, 1163, 1408,
 1436, 1523, 2151
- бахла (Бәхила)
 Ҳусрау Парвиз 978, 983
- бухара (Буҳарӣ)
 Ҳаздгирд 462, 759, 785
- барасӣ (Барасӣ?)
 Ардашйр 35
- барда (Барда)
 Ҳусрау Парвиз 11, 481, 544, 545; Шйруйа
 131
- барзмхр (Барзмхр)
 Ҳусрау Парвиз 2145
- барсам (Барсам)
 Ҳаздгирд 457, 460, 767, 791, 803, 906, 813

- برطاس (Буртас) 555, 585, 586, 588, 595, 601, 608, 620,
 638, 645, 648, 676, 731, 748, 765, 767,
 770, 778, 818, 851, 862, 863, 869, 872, 876,
 879, 881, 900, 919, 929, 931, 932, 935,
 936, 939, 947, 950, 952, 982, 1529, 1585,
 1615, 1617, 1645, 1652, 1665, 1666, 1689,
 1720, 1721, 1723, 1725, 1729, 1739, 1777,
 1788, 1795, 1796, 1799, 1808, 1813, 1819,
 1823, 1845, 1857, 1859, 1866, 1874, 1881,
 1896, 1915, 1917, 1924, 1949, 1950, 1951,
 1962, 1963, 1968, 1973, 1978, 1979, 1983,
 1985, 1986, 1988, 1990, 1996, 1997, 1999,
 2009, 2014, 2018, 2020, 2185, 2193, 2205,
 2213, 2219, 2233, 2241, 2248, 2250, 2255,
 2260, 2262, 2266, 2268, 2276, 2284, 2303,
 2306, 2308, 2310, 2328, 2329, 2332, 2348,
 2353, 2362, 2363, 2365, 2374, 2380, 2383,
 2384, 2389, 2391, 2393, 2424, 2437, 2440,
 2442, 2452, 2455, 2457, 2464, 2467, 2470,
 2513, 2525, 2532, 2558, 2572, 2579, 2581,
 2601, 2611, 2618, 2624, 2668, 2676, 2685,
 2689, 2699, 2712, 2714, 2717, 2728, 2740,
 2832, 2843, 2857, 2864, 2892, 2898, 2908,
 2912, 2936, 2965, 2975, 3050, 3052, 3111,
 3386; Шируйа 132, 135, 137, 138, 274;
 Йаздгирд 354, 592
- بهرام گور (Бахрам Гур)
 Йаздгирд 109
- بهمن (Бахман)
 Ҳусрау Парвиз 3060
- (يعني نيزك طرخان) بيژن طرخان (Бйжан, тарҳан,
 т. е. Нйзак)
 Йаздгирд 444, 446, 450, 459, 762, 763,
 766, 783, 793, 796, 800, 802, 814, 815,
 817, 819, 821
- بيستون (Бйсутун)
 Ҳусрау Парвиз 243
- پ**
- پارس (Парс)
 Ҳусрау Парвиз 364, 827
- خسرو پرويز см. پرويز
- برطاس (Буртас)
 Ҳусрау Парвиз 3790; Шируйа 207
- (برج) بره (Бара), знак зодиака Овен
 Ҳусрау Парвиз 3568
- بست (Буст)
 Йаздгирд 324, 422
- بستام (Бистам), بستم (Бистам) см. گستههم
 Ҳусрау Парвиз 1104, 1107, 1108
- بغداد (Бағдād)
 Ҳусрау Парвиз 4, 13, 128, 3554; Йаздгирд
 247, 250, 297
- بلخ (Балх)
 Ҳусрау Парвиз 461; Йаздгирд 751
- بندوی (Биндуй), خراد (Биндуй-и Ҳаррад)
 Ҳусрау Парвиз 1, 99, 134, 150, 177, 447,
 521, 538, 575, 578, 634, 641, 645, 670,
 695, 700, 713, 722, 740, 753, 762, 765,
 766, 770, 775, 780, 894, 895, 896, 910,
 911, 912, 920, 929, 945, 951, 952, 966,
 968, 972, 976, 1571, 1576, 1578, 1584,
 1620, 1697, 1830, 1870, 1931, 1939, 2075,
 2079, 2087, 2096, 2098, 2105, 2112, 2143,
 2869, 2899, 2901, 3141; Шируйа 139, 142;
 Йаздгирд 572
- بو بكر (Бу Бакр)
 Йаздгирд 88
- بهرام پور سیاوش (Бахрам пур-и Сийāvуш), پور
 سیاوش (Пур-и Сийāvуш)
 Ҳусрау Парвиз 678, 726, 740, 745, 754,
 761, 768, 780, 895, 904, 915, 927, 932,
 937, 942, 1844(?)
- (روز) بهرام (Бахрам), день
 Ҳусрау Парвиз 2574, 2601
- (سیاره) بهرام (Бахрам), планета
 Ҳусрау Парвиз 3598; Йаздгирд 39, 339
- بهرام چوبينه (Бахрам-и Чубина), بهرام چوبينه
 (Бахрам-и Чубин), چوبينه (Чубина)
 Ҳусрау Парвиз 62, 74, 77, 85, 96, 119,
 136, 137, 142, 147, 152, 167, 170, 179,
 180, 184, 197, 198, 205, 213, 226, 265,
 281, 326, 347, 355, 359, 425, 429, 434,
 440, 448, 456, 471, 499, 513, 540, 546,

- پشن (Пашан)
 Ҳусрау Парвиз 3636
- پوران دخت (Пурандухт), پوران (Пуран)
 Пурандухт 1, 3, 8
- پور تخواره (Пур-и Тахвара)
 Ҳусрау Парвиз 2152
- پیروز (Пируз)
 Ҳусрау Парвиз 1315, 1318, 1319, 1629(?),
 3117(?)
- پیروز خسرو (Пируз-и Ҳусрау), پیروز (Пируз)
 Ардашир 9, 24, 32, 38, 42, 44, 45; Пурандухт 7, 9
- پیروز شاپور (Пируз-и Шапур)
 Йаздгирд 167, 173, 175
- پیروزه (Пироза), трон (تخت)
 Ҳусрау Парвиз 3589, 3593, 3594
- پیغمبر هاشمی (Пайгамбар-и Хашимӣ) см. также محمد
 Йаздгирд 178
- پیکار گرد (Сурод)
 Ҳусрау Парвиз 3652
- پیکند (Пайканд)
 Йаздгирд 794
- ت (Табург)
 Ҳусрау Парвиз 2823, 2826, 2830, 2841,
 3032
- تخوار (Тахвар) и تخواره (Тахвара)
 Ҳусрау Парвиз 580, 590, 1249, 1832, 3938,
 3953, 3960, 3963, 3965
- تور (Тур)
 Ҳусрау Парвиз 1305, 1911, 3290; Йаздгирд 562
- توران (Туран) و شهر ترکان (Шахр-и Туркан)
 Ҳусрау Парвиз 287, 489, 842, 2186, 2412,
 2422, 2447, 2692, 2776, 2791, 3251, 3258,
 3784, 3812; Шируйа 59, 137
- تیر (Тир), планета Меркурий (سیاره)
 Ҳусрау Парвиз 1886, 3599; Йаздгирд 40
- ث (Триа)
 Ҳусрау Парвиз 1560
- ج (Жадустан) см. также هندوستان
 Ҳусрау Парвиз 3258; Шируйа 219
- جاماسپ (Жамасп)
 Ҳусрау Парвиз 3537, 3539, 3556; Шируйа 326
- جانفروز (Жанфурӯз)
 Ҳусрау Парвиз 1855
- جانوسپار (Жанусипар)
 Шируйа 391
- جامشید (Жамшид) و جم (Джамм)
 Ҳусрау Парвиз 840, 1356, 2091, 2495, 2647;
 Шируйа 313, 539; Йаздгирд 557
- جهرم (Джахрам)
 Шируйа 376; Фарруҳзād 1
- جهن برزین (Джахн-и Бурзйн), جهن (Джахн)
 Ҳусрау Парвиз 3523, 3526
- جیحون (Джайхун)
 Ҳусрау Парвиз 2465, 2476; Йаздгирд 124,
 765, 804
- چ (Чач)
 Ҳусрау Парвиз 2151, 3272; Йаздгирд 760,
 767, 770
- چویننه см. بهرام چویننه
- چیچست (Чйчаст)
 Ҳусрау Парвиз 1569
- چین (Чйн) و ترک و چین (Турк у Чйн)
 Ҳусрау Парвиз 363, 383, 488, 2194, 2217,
 2286, 2302, 2311, 2330, 2334, 2336, 2387,
 2390, 2422, 2445, 2461, 2468, 2476, 2520,
 2559, 2566, 2690, 2698, 2715, 2781, 2798,
 2850, 3135, 3260, 3311, 3554, 3603, 3687,

3784, 3790, 3991; Шйруйа 34, 207, 573;
Йаздгирд 622

ح

(?) حسنوی (Хаснуй?)

Хусрау Парвиз 2461

حسين قتيب (Хусайн-и Қутайб)

Йаздгирд 851

خ

خانون (Хātун)

Хусрау Парвиз 2292, 2297, 2304, 2307,
2313, 2318, 2324, 2329, 2333, 2372, 2375,
2526, 2530, 2541, 2547, 2551, 2555, 2592,
2596, 2695

خانان (Хāqān) и خاقان چين (Хāqān-и Чин)

Хусрау Парвиз 363, 1244, 1256, 1269,
2019, 2189, 2190, 2194, 2201, 2206, 2211,
2213, 2215, 2216, 2219, 2223, 2231, 2238,
2242, 2252, 2257, 2274, 2275, 2278, 2280,
2284, 2296, 2300, 2314, 2319, 2320, 2327,
2338, 2339, 2372, 2378, 2397, 2413, 2416,
2417, 2430, 2436, 2440, 2442, 2443, 2450,
2456, 2462, 2472, 2477, 2479, 2482, 2500,
2503, 2507, 2511, 2521, 2526, 2542, 2559,
2561, 2571, 2595, 2669, 2674, 2685, 2686,
2699, 2715, 2741, 2745, 2749, 2752, 2755,
2759, 2762, 2766, 2770, 2806, 2823, 2831,
2891, 2918; Йаздгирд 279, 301, 309

خانگي (Хāнагй)

Хусрау Парвиз 3219, 3225, 3229, 3232,
3297, 3361

خراد برزين (Харрād-и Бурзйн)

Хусрау Парвиз 150, 537, 1032, 1035, 1137,
1145, 1164, 1168, 1170, 1172, 1194, 1353,
1363, 1420, 1424, 1443, 1452, 1524, 2117,
2153, 2192, 2471, 2475, 2484, 2524, 2534,
2549, 2563, 2592, 2597, 2697, 2700, 2708,
3244, 3348; Шйруйа 19, 23, 54, 57, 78,
344

خراسان (Хурāsān)

Хусрау Парвиз 828, 2144, 2872, 2875,
3134; Йаздгирд 277, 297, 377, 748

خراسان (سپهبد) (Хурāsān), военачальник

Хусрау Парвиз 805, 814, 835

خرداد (Хурдād)

Йаздгирд 628

(?) خرمنه (Хармана?)

Йаздгирд 385

خره اردشير (Хурра-и Ардашйр)

Хусрау Парвиз 1024, 1038, 3887

خزر (Хазар)

Хусрау Парвиз 3271, 3311

خزروان خسرو (Хазарвāн-и Хусрау)

Хусрау Парвиз 821, 837

خسرو (Хусрау), خسرو پرويز (Хусрау Парвиз),
پور هرمزد (Пур-и Хур-
муд)

Хусрау Парвиз, 2, 17, 25, 26, 60,
79, 81, 95, 102, 127, 145, 147, 166, 167,
196, 213, 236, 293, 335, 348, 377, 427,
431, 435, 454, 520, 535, 539, 551, 552,
563, 564, 570, 586, 590, 591, 596, 602,
608, 633, 639, 642, 671, 679, 683, 693,
698, 701, 714, 721, 739, 746, 755, 767,
773, 787, 824, 827, 829, 830, 850, 890,
907, 913, 925, 975, 977, 980, 985, 986,
991, 995, 996, 1000, 1004, 1018, 1028,
1032, 1040, 1058, 1069, 1070, 1072, 1079,
1090, 1099, 1103, 1107, 1111, 1122, 1135,
1195, 1203, 1210, 1222, 1228, 1230, 1251,
1254, 1263, 1269, 1272, 1336, 1342, 1345,
1365, 1503, 1504, 1533, 1541, 1543, 1556,
1572, 1577, 1583, 1584, 1585, 1587, 1593,
1597, 1614, 1642, 1648, 1657, 1660, 1671,
1683, 1695, 1702, 1706, 1709, 1713, 1724,
1729, 1730, 1731, 1735, 1744, 1757, 1759,
1772, 1785, 1788, 1790, 1791, 1795, 1815,
1816, 1827, 1836, 1854, 1857, 1867, 1874,
1882, 1888, 1889, 1891, 1902, 1904, 1914,
1935, 1988 (پور هرمزد), 2016, 2020, 2056,
2057, 2058, 2065, 2074, 2080, 2085, 2086,

- 2090, 2095, 2104, 2113, 2149, 2413, 2448,
2529, 2560, 2588, 2666, 2700, 2701, 2871,
2876, 2923, 2932, 2958, 2968, 2971, 2985,
2997, 3001, 3010, 3037, 3062, 3067, 3070,
3073, 3077, 3089, 3095, 3109, 3120, 3168,
3174, 3175, 3198, 3204, 3206, 3246, 3283,
3367, 3382, 3387, 3389, 3391, 3414, 3415,
3416, 3425, 3435, 3437, 3438, 3440, 3441,
3446, 3453, 3467, 3475, 3478, 3503, 3549,
3595, 3619, 3632, 3635, 3647, 3653, 3660,
3668, 3678, 3687, 3692, 3708, 3712, 3718,
3727, 3738, 3742, 3772, 3781, 3787, 3823,
3834, 3851, 3854, 3873, 3876, 3889, 3894,
3918, 3920, 3941, 3954, 3964, 3977, 3986,
4016, 4017, 4029, 4042, 4044, 4047, 4050,
4053, 4058, 4071; Ширӯйа 66, 70, 74, 79,
272, 370, 372, 406, 445, 448, 454, 465,
477, 478, 510, 533, 559, 565, 582, 589; Арда-
шӣр 11, 15, 19; Йаздгирд 12, 571
- (آسیابان) خسرو (Ҳусрау), мельник
Йаздгирд 491, 496, 511
- (گرد) خورشید (Ҳуршйд), богатырь
Ҳусрау Парвиз 1834
- خوشنواز (Ҳушнаваз)
Ҳусрау Парвиз 846, 1315, 1318
- (برج) خوشه (Ҳуша), знак зодиака Дева
Ҳусрау Парвиз 2939
- د**
- دادآفرید (Дадāфарйд), песня
Ҳусрау Парвиз 3644
- دارа (Дарā)
Ҳусрау Парвиз 435, 845
- دارابگرد (Дарāбгирд)
Ҳусрау Парвиз 2146
- دار عيسى (Дар-и ‘Йисā) и دار مسيحا (Дар-и Ма-
сиҳā)
Ҳусрау Парвиз 3328, 3334; Ширӯйа 37,
38, 290
- داناپناه (Данāпанāх)
Ҳусрау Парвиз 1617
- دخت بابک (Духт-и Бāбак)
Ҳусрау Парвиз 327
- لاژوردین [دژ] ((Даж-и) Лāжвардйн)
Йаздгирд 385
- دفتر دمنه (Дафтар-и Димна)
Ҳусрау Парвиз 94
- دماوند (کوه) (Дамāванд), гора
Ҳусрау Парвиз 3522
- دوک (دشت، کوه) (Дук), равнина и гора
Ҳусрау Парвиз 1566, 1609, 1691, 1698 (гора)
- دی (روز) (Дай), день
Ҳусрау Парвиз 4079; Ширӯйа 166
- ر**
- رابه کوه (Рāбакух)
Йаздгирд 405
- رادفرخ (Радфаррух) и فرخ راد (Фаррухрād)
Ҳусрау Парвиз 830, 831, 836
- رادمان (Радмāн)
Ҳусрау Парвиз 100
- رادوی (Радӯй)
Йаздгирд 532
- رام (Рām)
Ҳусрау Парвиз 1740
- رام بزرین (Рām-и Бурзйн)
Ҳусрау Парвиз 2147
- رستم (Рустам)
Ҳусрау Парвиз 2497; Ширӯйа 323
- پور هرمزد رستم (Сибейд) (Рустам), военачальник и
(Пур-и Хурмузд)
Ҳусрау Парвиз 3922; Йаздгирд 24, 25,
30, 136, 175, 194, 198, 207, 209, 226, 228,
232, 234, 237, 239, 332, 435
- رودبار (Рудбār)
Йаздгирд 48
- روس (Рус)
Ҳусрау Парвиз 3790
- روم (Рӯм)
Ҳусрау Парвиз 629, 640, 651, 755, 757,
767, 787, 844, 893, 902, 907, 975, 1043,
1056, 1133, 1160, 1206, 1223, 1287, 1300,

- 1308, 1339, 1347, 1370, 1589, 1640, 1658,
1732, 1733, 2124, 2126, 2446, 3120, 3121,
3207, 3239, 3258, 3260, 3335, 3340, 3341,
3365, 3554, 3687, 3784, 3790, 3821, 3830,
3864, 3892; Шируйа 34, 37, 59, 219, 534,
573; Ардашйр 12, 20, 30; Йаздгирд 392, 719
- روين دژ (Руйиндјж)
Йаздгирд 348
- ری (Рай)
Ҳусрау Парвиз 338, 340, 364, 2018, 2668,
3053, 3054, 3056, 3059, 3070, 3078, 3080,
3089, 3106, 3110; Йаздгирд 322, 323, 433,
440
- ريمن (Рйман)
Ҳусрау Парвиз 1811, 2444, 3877
- ز
- زابليستان (Забулистан)
Ҳусрау Парвиз 3124; Йаздгирд 66
- زحل (Зухал)
Йаздгирд 368
- زرد هشت (Зардухшт), زردشت (Зардушт)
Ҳусрау Парвиз 310, 402, 810, 2066
- زرق (Зарқ)
Йаздгирд 478, 480, 508, 655, 660
- زند (Занд) см. также زند
Ҳусрау Парвиз 402, 910
- زنگوی (Зангуй)
Ҳусрау Парвиз 580, 1831, 2461, 3141
- زهرة (Сияре) (Сияре), планета
Йаздгирд 39
- س
- ساری (Сарй)
Ҳусрау Парвиз 2878, 3527; Йаздгирд 264
- ساسان (Сасан)
Ҳусрау Парвиз 430, 431, 433, 434, 435,
2454, 2637; Йаздгирд 214, 589
- ساسانیان (Сасанийан) и ساسانی (Сасанй)
Ҳусрау Парвиз 329, 332, 333, 429, 1221,
1624, 1635, 2449; Шируйа 408; Ардашйр
25; Йаздгирд 43, 84, 117, 587
- سام (Сам)
Ҳусрау Парвиз 491, 492
- خسرو پرويز ساوه شاه (Савашах) см. также پرويز
Ҳусрау Парвиз 368, 420, 474, 797
- سبز در سبز (Сабз дар сабз), песня (سرود)
Ҳусрау Парвиз 3659
- ساده (Сада)
Ҳусрау Парвиз 2132; Йаздгирд 369
- سرکش (Саркиш)
Ҳусрау Парвиз 1552, 1762, 3608, 3613,
3616, 3620, 3672, 3799
- سروش (Суруш)
Ҳусрау Парвиз 1887, 1892
- سعد وقاس (Са‘д-и Ваққас) (یعنی سعد ابن ابی وقاس)
и سعد (Са‘д)
Йаздгирд 22, 134, 137, 168, 170, 171, 176,
214, 228, 232, 233, 237, 333
- سقلاب (Сақләб)
Ҳусрау Парвиз 3311
- اسکندر (Искандар) и سکندر (Сикандар)
Ҳусрау Парвиз 338, 388, 844, 1218, 3342,
3542, 3544
- سلم (Салм)
Ҳусрау Парвиз 1305, 1911, 3290, 3342
- سماک (Симак) (ستاره ها) (Ситаре-ха), звезды
Ҳусрау Парвиз 3310
- سمرقند (Самарқанд)
Ҳусрау Парвиз 3272; Йаздгирд 445, 760
- سنباد (Сунбад)
Ҳусрау Парвиз 852
- سوفزای (Суфазай?)
Ҳусрау Парвиз 1629
- سیاوش (Сийавуш)
Ҳусрау Парвиз 2774; Шируйа 321; Йаздгирд
565
- ش
- شاپور (Шапур), богатырь (گرد)
Ҳусрау Парвиз 100, 537, 1137, 1163, 1352,

- 1409, 1522, 1621, 1775, 1780, 1783, 1785,
1816, 1830, 2148
 (شاه) [اول] شاپور (Шāпур [Первый]), шах
 Ҳусрау Парвиз 1283
 (گلشن) شادگان (Шāдаган), сад
 Ҳусрау Парвиз 866; Шйруйа 519, 554
 شبدیز (Шабдйз)
 Шйруйа 394
 (يعنى مغيره بن شعبه) (Шу‘ба Муғйра,
 т. е. Муғйра ибн Шу‘ба)
 Ёаздгирд 194, 204, 208
 شمیران (Шамйран)
 Ёаздгирд 348, 405
 شهران گراز (Шахрāнгурāз)
 Ҳусрау Парвиз 795
 شهری (Шахруй)
 Ёаздгирд 548
 شهریار (Шахрийār)
 Шйруйа 537
 (شیر?) شیر (Шйр?)
 Ҳусрау Парвиз 3249
 (برج) شیر (Шйр), знак зодиака Лев
 Ҳусрау Парвиз 3569
 شیرذیل (Шйрзйл)
 Ҳусрау Парвиз 1831
 شیرکبی (Шйркап[п]й)
 Ҳусрау Парвиз 2291, 2298, 2317, 2321,
 2337, 2343, 2357, 2364
 قباد (Шйруй, Шйруйа) см. также
 [دوم]
 Ҳусрау Парвиз 3174, 3206, 3209, 3319,
 3339, 3341, 3490, 3494, 3507, 3936, 3950,
 3961, 3962, 3969, 3989, 3990, 4033, 4034,
 4042; Шйруйа 1, 18, 59, 349, 350, 351,
 366, 370, 420, 428, 470, 478, 480, 491,
 500, 505, 515, 518, 545, 550, 553, 584,
 585, 593, 596; Ардашйр 12, 16
 شیرین (Шйрйн)
 Ҳусрау Парвиз 3024, 3033, 3035, 3367,
 3383, 3385, 3410, 3421, 3433, 3438, 3454,
 3474, 3478, 3480, 3486, 3487, 3489, 3980,
 3984, 3985, 3995, 3996; Шйруйа 155, 173,
 373, 478, 480, 484, 502, 506, 507, 513,
 519, 526, 528, 545, 550, 575, 585, 587, 590
- ص
 (يعنى اصطخر) صطخر و صطخر (Сйтарх и Сйтаҳр,
 т. е. Истаҳр)
 Ҳусрау Парвиз 2146; Фарйин 28
- ض
 ضحاک (Заҳҳāk)
 Ҳусрау Парвиз 415, 786, 839, 3520; Шйруйа
 316, 557, 558, 560
- ط
 (تخت) طاق ديس (Тāқдйс), трон
 Ҳусрау Парвиз 3519
 طایف (Тайиф)
 Ёаздгирд 392
 طراز (Тарāз)
 Ҳусрау Парвиз 1379, 3154; Шйруйа 573
 طوس (Тус)
 Ёаздгирд 338, 379, 422, 423
 پور هوشنگ (Тахмурас), также
 Ҳусрау Парвиз 2495, 3253; Шйруйа 313
 طيسفون (Тйсфун)
 Ҳусрау Парвиз 609, 827, 4075; Шйруйа
 24, 49, 376; Ардашйр 49; Ёаздгирд 334
- ع
 عطارد (‘Утāрид)
 Ёаздгирд 40
 على ديلمى (‘Али Дайламй)
 Ёаздгирд 849
 عمر (‘Умар)
 Ёаздгирд 22, 88, 842
 دارعيسى (‘Йсā-йи Марйам) см. также
 عيسى مریم
 и
 Ҳусрау Парвиз 1461

ف

فِرَات (Фурат)
 Ҳусрау Парвиз 989, 999

فَرَائِين (Фарайин) **فَرَائِين** **گَراز** (يعني فرخان شهر براز)
 Гурāз) см. также **گَراز**
 Фарайин 1, 23, 29; Йаздгирд 595

فَراب (Фараб)
 Йаздгирд 807, 808

فَرخ زَاد (Фаррухзād) и **هَرْمَزَد** **فَرخ زَاد**
 (Фаррухзād-и Хурмузд)
 Ҳусрау Парвиз 815, 1833; Фаррухзād 1;
 Йаздгирд 248 (**فَرخ زَاد** **هَرْمَزَد**), 253, 259,
 263, 290, 320, 380, 429, 440 (**فَرخ زَاد**
هَرْمَزَد)

زَاد فَرخ (Фаррухзād-и Āзармагāн) и **زَاد فَرخ**
 (Зādфаррух)
 Ҳусрау Парвиз 3814, 3823, 3824, 3825,
 3890, 3903, 3908, 3910, 3918, 3923, 3924,
 3930, 3931, 3939, 3941, 3948, 3953, 3970,
 4031, 4032, 4046, 4049, 4060; Ширӯйа 280,
 439

فَرْدَاوس (Фирдаус)
 Йаздгирд 180

فَرعَان (Фар‘ан?)
 Ҳусрау Парвиз 3718

فَرود (Фарӯд)
 Ширӯйа 537

فَرِيدُون (Фарйдун) и **آفَرِيدُون** (Āфарйдун)
 Ҳусрау Парвиз 148, 416, 1182, 1357, 1911,
 3260, 3274, 3290 (**آفَرِيدُون**), 3521 (**آفَرِيدُون**),
 3525 (**آفَرِيدُون**), 3529; Ширӯйа 315, 539;
 Фарайин 10; Йаздгирд 12 (**آفَرِيدُون**), 258,
 559 (**آفَرِيدُون**)

فَرِيدُونِيَان (Фарйдунийāн)
 Ҳусрау Парвиз 632

فَعْفُور (Фағфӯр)
 Ҳусрау Парвиз 3992; Йаздгирд 280, 467,
 549

فَلَاطُون (Филātун)
 Ҳусрау Парвиз 1262

فوردین (یعنی فروردین) (Фурадйн, т. е. фарвардйн)
 Ҳусрау Парвиз 3092, 3167, 3604

ق

قَادسی (Қāдасй)
 Йаздгирд 28, 48, 123, 128

قَارَن (Қāран)
 Ширӯйа 317

قَبَاد (Қубād) см. также **کَیْقَبَاد**
 Ҳусрау Парвиз 1358, 1630, 1631, 2124,
 3117; Ширӯйа 318

قَبَاد (Қубād [Второй], т. е.
 [یعنی شیرویه]) **دوم** [یعنی شیرویه]
 Ширӯйа)
 Ҳусрау Парвиз 3174, 3976, 3979, 3988,
 3990, 4074, 4080; Ширӯйа 6, 58, 66, 69,
 298, 354, 423

قَچقَار (Қачқār?)
 Йаздгирд 784

قُرآن (Қур‘āн)
 Йаздгирд 179

قُسْطَنِيَا (Қустаннија)
 Ҳусрау Парвиз 1278

قَلُون (Қалун)
 Ҳусрау Парвиз 2535, 2564, 2589, 2600,
 2603, 2612, 2614, 2692

قَیْس بن حَارِث (Қайс ибн Ҳāрис)
 Ҳусрау Парвиз 997

قَیصَر (Қайсар)
 Ҳусрау Парвиз 630, 650, 907, 1044, 1060,
 1064, 1084, 1094, 1129, 1140, 1142, 1146,
 1150, 1157, 1158, 1165, 1167, 1171, 1173,
 1175, 1191, 1201, 1210, 1211, 1214, 1216,
 1225, 1229, 1241, 1251, 1252, 1261, 1265,
 1335, 1338, 1349, 1350, 1360, 1365, 1366,
 1368, 1372, 1374, 1377, 1385, 1386, 1405,
 1408, 1417, 1419, 1435, 1439, 1446, 1450,
 1493, 1529, 1530, 1546, 1558, 1747, 2029,
 2039, 2040, 2055, 2066, 2069, 2071, 2078,
 2101, 2103, 2104, 2107, 2705, 3170, 3200,
 3204, 3221, 3237, 3241, 3249, 3295, 3333,
 3360, 3365, 3827, 3829, 3832, 3839, 3842,

3847, 3852, 3853, 3854, 3866, 3869, 3874,
3875, 3880, 3892, 3905; Ширӯя 35, 38,
267, 272, 289, 292

ک

کاوس کي (Kāvus Kay)

Ҳусрау Парвиз 2649

کرخ (Karx)

Ҳаздгирд 249

کسری (Kisra) см. также روان نوشين

Ҳусрау Парвиз 225, 2124, 3266

کشان (Kashān)

Ҳусрау Парвиз 354, 2600

کشمگان (?) پور فرخ زاد (Kashmagān?, сын Фарруҳ-
zāda)

Ҳаздгирд 382

کلات (Kalāt)

Ҳаздгирд 348

کلبوی سوری (Kalbūy-i Sūrī)

Ҳаздгирд 57

دفتر دمنه و کلبه (Kalīla u Dimna) см. также دمنه

Ҳусрау Парвиз 98, 3495

کوت (Kūt) و کوه هزاره (Kūt-i Hazāra)

Ҳусрау Парвиз 1552, 1707, 1713, 1716,
1719, 1725, 1733, 1742, 1744

کيخسرو (Kay-Ḥusraw)

Ҳусрау Парвиз 2497, 3534; Ширӯя 312;
Ҳаздгирд 567

کيقباد (Kay-Qubād)

Ҳусрау Парвиз 899, 1183, 1285, 2091, 2496;
Ширӯя 312

کيوان (Kayvān)

Ҳусрау Парвиз 1468, 1886, 2281, 2399,
3541, 3598, 3599, 3710; Ҳаздгирд 40

کيومرث (Kayūmarc)

Ҳусрау Парвиз 1180, 1356, 2091, 3253

ک

گراز (Gurāz)

Ҳусрау Парвиз 3820, 3826, 3827, 3832,

3837, 3849, 3860, 3864, 3870, 3875, 3877,
3882, 3896; Ардашир 11, 46

گردوی (Girdūy)

Ҳусрау Парвиз 100, 149, 168, 172, 521,
530, 634, 1620, 1733, 1804, 1809, 1814,
1830, 1870, 2150, 2778, 2890, 2926, 2932,
2941, 2939, 2964

گردیه (Gurdīya)

Ҳусрау Парвиз 2730, 2804, 2825, 2829,
2839, 2893, 2896, 2898, 2912, 2913, 2917,
2926, 2932, 2936, 2938, 2974, 3025, 3036,
3038, 3046, 3048, 3098, 3104

گرسون (Garsatun)

Ҳаздгирд 758

گرسبوز (Garsīvaz)

Ҳаздгирд 567

گرگان (Gurgān)

Ҳусрау Парвиз 2878; Ҳаздгирд 323, 324

گرگين ميلاد (Gurgīn-i Mīlād) و گرگين (Gurgīn)

Ҳусрау Парвиз 274, 367, 377

گستهم (Gustaham) см. также بسطام

Ҳусрау Парвиз 1, 64, 68, 99, 134, 150,
177, 183, 446, 521, 528, 537, 575, 591,
596, 598, 634, 641, 670, 1108, 1110, 1116,
1136, 1163, 1353, 1387, 1388, 1396, 1399,
1405, 1436, 1504, 1521, 1573, 1575, 1577,
1580, 1581, 1620, 1697, 1776, 1818, 1825,
1828, 1870, 1871, 1873, 2081, 2144, 2874,
2877, 2888, 2892, 2897, 2919, 2921, 2925,
2926, 2948, 3141; Ширӯя 139, 143; Ҳазд-
гирд 572

گشتاسپ (Gustāsp)

Ҳусрау Парвиз 311, 3535, 3536, 3554;
Ширӯя 325

گشсп (Gushasp)

Ширӯя 281

گينوش (Gāynuš)

Ҳусрау Парвиз 4077; Ширӯя 50, 55, 58,
61, 68, 75, 82

گنبدین (کوه، دژ) (Gūnbādīn), гора, замок

Ҳаздгирд 385

- گنج افراسياب (Гандж-и Афрасйаб)
 Ҳусрау Парвиз 3795
- گنج بادآور (Гандж-и Бадӓвар)
 Ҳусрау Парвиз 3793; Шйруйа 228
- گنج خضرا (Гандж-и Ҳазра)
 Ҳусрау Парвиз 3792; Шйруйа 227
- گنج سوخته (Гандж-и Сухта)
 Ҳусрау Парвиз 3796
- گنج عروس (Гандж-и 'Арус)
 Ҳусрау Парвиз 3790; Шйруйа 227
- گنگدژ (Ганг-диз)
 Шйруйа 322
- گودرز (Гударз)
 Шйруйа 324
- ل
- لاژورد (Лажвард), трон (تخت)
 Ҳусрау Парвиз 3588, 3592
- لهراسپ (Лухрӓсп)
 Ҳусрау Парвиз 311, 3535; Йаздгирд 569
- م
- ماچين (Мӓчйн)
 Ҳусрау Парвиз 3991; Йаздгирд 622
- مازندران (Мӓзандарӓн)
 Йаздгирд 58
- مانوى (Мӓнуй)
 Ҳусрау Парвиз 1065
- ماهوى (Мӓхуй), ماهوى سورى (Мӓхуй-и Сурй) и سورى (Сурй)
 Йаздгирд 282, 326, 423, 426, 429, 430, 438, 446, 450, 452, 456, 458, 464, 466, 473, 474, 509, 516, 518, 519, 527, 533, 543, 548, 554, 613, 625, 629, 630, 645, 650, 651, 652, 665, 715, 719, 721, 744, 763, 772, 773, 790, 797, 801, 804, 809, 816, 818, 836
- ماهيار (Мӓхийӓр)
 Ҳусрау Парвиз 340
- پيغمبر هاشمى محمد (Муҳаммад), см. также
 Йаздгирд 184, 193, 216
- محمود (Маҳмуд)
 Йаздгирд 855
- مدائين (Мадӓйин)
 Ҳусрау Парвиз 3685
- مردوى (Мардуй)
 Ҳусрау Парвиз 3624, 3626, 3631
- مرو (Марв)
 Ҳусрау Парвиз 2558, 2572, 2600, 2739, 2767, 2816, 2891; Йаздгирд 326, 461, 462, 678, 768, 771, 775
- مريم (Марйам)
 Ҳусрау Парвиз 1502, 1515, 1531, 1536, 1547, 1900, 1903, 1905, 1906, 2095, 2099, 2111, 3201, 3215, 3336, 3486, 3489
- مسيح (Масйх) и مسيحا (Масйхӓ), см. также
 عيسى مريم و دارعيسى
 Ҳусрау Парвиз 1317, 1384, 1390, 1460, 1471, 2078, 2091, 2093, 3279, 3345; Шйруйа 37, 296; Йаздгирд 663
- مصر (Миср)
 Ҳусрау Парвиз 998
- مقاتوره (Мақӓтӯра)
 Ҳусрау Парвиз 2215, 2233, 2246, 2252, 2254, 2259, 2263, 2266, 2267, 2272, 2303
- مكران (Макрӓн)
 Ҳусрау Парвиз 3554, 3991
- منوچهر (Минучихр)
 Ҳусрау Парвиз 426, 495, 3532; Йаздгирд 564
- موسيل ارمنى (Маусйл-и Арманй) и ارمنى (Арманй)
 Ҳусрау Парвиз 969, 971, 973, 1570, 1588, 1593, 1595, 1774, 1816
- مهرانستاد (گرد) (Михрӓнситад), богатырь
 Ҳусрау Парвиз 380
- مهرانستاد (بازارگان) (Михрӓнситад), купец
 Ҳусрау Парвиз 1025
- مهرنوش (Михрнӯш)
 Йаздгирд 553
- مهروى (Махруй)
 Ҳусрау Парвиз 951, 2799

- مهريرمزد (Михрхурмузд) 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯйа 278,
Ширӯйа 447, 458
- ميروى طبرى (Мйрӯй-и Таб[а]рӣ) 283
Йаздгирд 56
- ميشسار (تخت) (Мйшсәр), трон и 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯйа 278,
(Мйшсар) 283
Ҳусрау Парвиз 3119, 3883, 3933
- ميلاد (Миллад) Ҳусрау Парвиз 1778, 1794
Ҳусрау Парвиз 3587, 3591
- 2111, 2114, 2116, 2122, 2125; Ширӯйа 278,
283
- ن (Нил) Ҳусрау Парвиз 1778, 1794
- نيمروز (Нимруз) Ҳусрау Парвиз 3223
Ҳусрау Парвиз 365
- و
- ورينغ (Варинг) Ҳусрау Парвиз 1071, 1127, 1539
- ه
- هرمز (Хурмуз) и هرمزد (Хурмузд) Ҳусрау Парвиз 42, 51, 225, 286, 289, 308,
320, 322, 473, 479, 625, 648, 664, 667,
1285, 2124, 2515, 3139, 3248; Ширӯйа 126;
Йаздгирд 571
- هرمز (روز) (Хурмуз), день Ҳусрау Парвиз 3604
- هرمزد خراد (Хурмузд-и Ҳаррад) Ҳусрау Парвиз 3690
Йаздгирд 542
- هرمزد شهران گراز (Хурмузд-и Шахрэнгураз) Ҳусрау Парвиз 2200, 3258; Ширӯйа 158,
219
Фарайин 27, 34 (Шهران граз)
- هرميان (Хармийан) Ҳусрау Парвиз 3690
- هرى (Харй) Ҳусрау Парвиз 1452, 3311, 3687, 3784
Йаздгирд 751
- هژير (Хажйр) Ҳусрау Парвиз 2200, 3258; Ширӯйа 158,
219
Ширӯйа 321
- هند (Хинд) Ҳусрау Парвиз 1452, 3311, 3687, 3784
Хиндустан (Хиндустан)
- هوشنگ (Хушанг) Ҳусрау Парвиз 3323; Ширӯйа 313, 571
- هيتال (Хайтал) Ҳусрау Парвиз 2422, 3135, 3372
- ن
- نارون (بيشه) (Нараван), лес Ҳусрау Парвиз 2884, 2973, 3268; Йаздгирд
257, 263
- ناهيد (Нахид) Ҳусрау Парвиз 2939, 3585
- نخشب (Наҳшаб) Ҳусрау Парвиз 42, 51, 225, 286, 289, 308,
320, 322, 473, 479, 625, 648, 664, 667,
1285, 2124, 2515, 3139, 3248; Ширӯйа 126;
Йаздгирд 571
- نستود، نستور؟ بستور؟ (گرد) (Настуд, Настур?
Баствар?), богатырь Ҳусрау Парвиз 538, 1961, 1962, 2002,
2009, 2011, 2017
- نستود (نستود و شيرين) (Настуд), сын Ҳус-
рау и Ширин Ҳусрау Парвиз 3604
- نشاпور (Нишапур) Ҳусрау Парвиз 1452, 3311, 3687, 3784
Йаздгирд 422
- نوذر (Наузар) Ҳусрау Парвиз 492, 495, 843
- نوئين روان (Нушйнраван) Ҳусрау Парвиз 46, 1286, 1920, 2138, 3266;
Ширӯйа 264; Йаздгирд 15, 162, 365 (анушин)
(роан), 588, 668, 672, 823
- نهروان (Нахраван) Ҳусрау Парвиз 80, 135, 145, 165, 502,
594, 607, 608, 621, 638
- نياطوس (يعنى تبادوس) (Нийатус, Тийадус, Фео-
досий) Ҳусрау Парвиз 1535, 1538, 1539, 1545,
1551, 1554, 1558, 1567, 1697, 1730, 1861,
1899, 1902, 2073, 2077, 2083, 2084, 2098,

هیتالیان (Хайтāлийāн)

Ҳусрау Парвїз 848

Йаздгирд 1, 13, 23, 186, 247, 343, 527,

585, 614, 705, 727, 761, 768, 861

ی

یزدان سرای (Йаздāнсарāй)

Ҳусрау Парвїз 681

یزد گرد (Йаздгирд, Йаздгард, Йаздигард)

یلان سینہ (Йалāнсйна)

Ҳусрау Парвїз 141, 605, 606, 1678, 1693,

1721, 1740, 1832, 1848, 1853, 1866, 1965,

1973, 2192, 2662, 2799, 2849, 2900, 2907,

2915, 2917, 2921

T E K C T

СПИСОК ОПЕЧАТОК

Страница	Строка	Напечатано	Следует читать
٤	5 сн.	بوران دخب	پوران دخت
٥	6 сн.	I	VI
١٧	2 св.	پاره	پاره‌یی
٢٤	12 св.	گشته	گشته‌ای
٢٧	11 св.	دخمه	دخمه‌یی
٣٢	10 св.	ذمیره	ذمیره
٣٨	14 сн.	گیاه	گاه
٥٠	8 сн.	قره	قره
٥٣	8 св.	سیمایش	سیمایش
٧٨	13 сн.	بندگی‌را	بندگی‌را
١٩٨	4 сн.	خلافی	خلافی
٢٠٣	2 св.	کیومرثی	کیومرثی
٢٠٣	9—10 сн.	⁴ L, I — کیومرثی	⁴ K, IV, VI, T — کیومرثی
٣٢٩	7 сн.	فضر به	فضربه
٣٤٦	9 сн.	Аззаша	Аззама
٣٥٢	5 св.	فرومایه	فرومایه‌یی
٣٦٦	2 св.	ذمیره	ذمیره
5	7 св.	٣٧٢	٣٨٢

نخواند کسی بد سرانجام او
سخن بهتر از گوهر شاهوار
که بادا همهساله بر تخت ناز
نیایش همی ز آسمان بر گذشت
خجسته بدو گردش روزگار
میراد ازو شادای و خرمی

گسسته شد از تاجها نام او
سخن مانند اندر جهان یادگار
ازین نامه شاه دشمن گداز
همه مردم از جانها شد بدشت
که جاوید بادا سر تاجدار
بفرمان او باد یکسر زمی

ز هر کشوری راستگويان مرز
گيا رُست ازان دشت بر گشته زار
بمی دانشان بر ببايد گريست
چو شد گرسنه تا نبايد بمانگ(؟)
تو با او بزفتی و قندی مكاو
نگردد کسی گرد آيين و راه
کسی از نيستی تا نباشد برنج

نشستند و اذيشه کردند(؟)
پراکنده گشتند گاوان کار
که بی کار مرد(؟)بی دانشيست
ورا داد بايد دو چار(؟) دانگ
کسی کو ندارد زر و تخم و گاو
نوشتند پاسخ که از داد شاه
بخوبی نوا کن تو اورا ز گنج

20

XIX

(پادشاهی یزدگرد) IV— после б. 860

باآغاز خوب و بانجام نیک
که او خلعتی یابد از آسمان
بمانده کلاه کیی بر سرش
منش بر گشته ز چرخ بلند
کجا بشمرد ماه و سال مرا
درفشی شود بر سر بخردان
که خوانند هر کس برو آفرین
که چون شاهرا سر به پیچد ز داد
ستاره نخواهد ورا نیز شاه
چو درد دل بیگناهان بود
هنرمند با دانش و دادگر
همان نام نیکو بود پادگار
مهمان عرب خسروان عجم
جهاندار و دولت ایرانیان
که بیدادگر بود و ناپاک بود
بمرد او و جاوید نامش نمرد
بگنج و بتخت مهی شاد بود

بفرخنده فال و بهنگام نیک
بهبینی بدین داد نیککی گمان
که هر گز نگردد کهن منبرش
سرش سبز باد و تنش بی گزند
ندارد کسی خوار فال مرا
نگه کن که این نامه تا جاودان
کیومرثرا تخمه گورد این
چنین گفت نوشینروانرا قباد
کند چرخ منشور اورا سیاه
ستم نامه عدل [عزل؟] شاهان بود
بماناد تا جاودان این گهر
نباشد کسی در جهان پایدار
کجا آفریدون و ضحاک و جم
کجا آن بزرگان ساسانیان
نکوهیده تر شاه ضحاک بود
فریدون فرخ ستایشی بمرد
نکوهیده آنکس که بیداد بود

5

10

15

10 چو سوری خداوند¹ خود را بکشش
 دو بهره ازین نام و ذنک آن تست
 چو بشنید بیژن بر آشفت سخت
 [چو بشنید بیژن فرستاد مرد
 [که ما دوستی را سوی خان تو
 [ازین مرز چندانکه خواهی بگپیر 15
 [چو بشنید ماهوی دل شاد کرد
 بمهر اندر آورد گیتی بمشت
 ورا باد نوشین² و جنگ آن تست³
 کزو شاهرا تیره شد تاج و تخت⁴
 بماهوی سوری یکی نامه کرد
 بیاییم و باشیم مهمان تو
 نه ایران بود در جهان یادگیر
 ز ترکان دورخ را پسر از باد کرد

XVIII

(I— после б. 776), پادشاهی یزدگرد

5 نهادی بران سلم نام خراج
 بشش ماه بستد بشش باز داد
 بدان چاره با مرد پیکار خون
 ازان پس نوشتند کارآگهان
 که هر کش درم بود خراجش نبود 5
 ز بری(?) بکژی نهادند روی
 چو آن نامه بر خواند پرخاشجوی
 بهر کشوری مرزبانی گزید
 بدرگاه یک ساله روزی بداد
 بفرمود کاندرا بریزند خون 10
 ترا بند و فرمان یزدان بروی
 بر آید بسی برترین روزگار
 کجا او پراگنده بد در جهان
 که اندر جهان چیست ناسودمند
 نوشتند پاسخ که از داد شاه 15

بدیوان ستاینده با فر و تاج
 نبودی ستاینده از سپیم شاد
 بیاید بریزد بید رهنمون
 که از داد و از ایمنی در جهان
 بسرش اندرون داورها فزود
 پسر از رنج گشتند و پرخاشجوی
 بدلش اندر آمد ازان کار هوی
 پسر از داد دلشان چنان چون سزید
 ز یزدان نیکی دهش کرد یاد
 گر آرند کژی بکار اندرون
 بدان تا شود هر کسی چارهجوی
 یکی نامه فرمود پس شهریار
 سوی راست گوینان و کارآگهان
 که(?) دینش پادشاهی گزند
 نگردد کسی گورد آیین و راه

K, C— روی تخت—⁴ Г— б. оп. ³ K— б. оп. ² C— سواران جنگی—¹ K— چو ماهو شهنشاه—
 б. оп., K— см. в тексте после б. 782; последующие 4 бб. дает только IV.

سواران نپیـزور نامدار
 که پنهان مکن تیغرا در نیام
 جهانرا بپرداز از یزدگرد
 بخوبی بسی سعدرا داد وعد
 بفرمودشان عمرو کردن درنگ
 دران روز آن لشکر تازیان
 چهارم چو بفرخواست گیتی فروز
 وزان گرزداری سواران نماند
 سپه مانده چون مرغ خسته بدام
 بنزدیک خود موبدانرا بخواند
 که با ما پر از کینه شد روزگار
 بدان مرز اندک فراوان آمدن
 (б. 35 — метр нарушен, рифмы нет)

25 عمر عمرو معدی اباد ده هزار
 فرستاد زی سعد و دادش پیام
 سپهرا بیاور بیکجای گرد
 بشد عمرو معدی بنزدیک سعد
 سپه روز دیگر پیامد بچنگ
 فراوان بکشتند از ایرانیان
 30 دو رزم گران کرده شد در سه روز
 از ایرانیان نامداری نماند
 عرب کشته بد هر کرا بود نام
 چو شاه آنچنان دید خیره بماند
 بگفتا چه بینید درمان کار
 35 [نمایید دلم سوی آمل شدن

XVII

(پادشاهی یزدگرد) IV, Г, C — после б. 766, K — после б. 770)

زمانه بمست از بد و نیک لب
 سواران گردن کشی جنگجوی
 چو لشکر فرستی فرستم نهان
 ترا زیبد اندر جهان مهتری
 بمر و اندرون شاهرا یافتند
 هزیمت گرفتند ایرانیان
 بترسید کز لشکرش بد رسد⁵
 بدو در شد آن⁶ شاه خورشیدفر
 فرستاد کس کرد شاهرا قبا⁷

5 که چون تو رسیدی¹ بریک فرب
 ازیدر بشد² لشگری سوی اوی
 ترا گفت ازان پس که تاج مهان³
 همان تخت زرین و انگشتتری
 ازایدر سپاه تو بشتافتند
 گرفتند آن⁴ شاهرا در میان
 چو تنها بماند آن شه پرخرد
 یکی آسیما بود بر رهگذر
 خبر یافت ماهوی سوی ز شاه

¹ K — (؟) شنیدی ² K — چو شد ³ IV, Г, C — تاج شاهنشهان ⁴ K — من [این — C] ⁵ K — б. оп. ⁶ IV, Г — شد درو ⁷ K — اورا ⁸ K — بران آسیما کرد اورا

30 بیکیار بر لشکر آمد شکست
 بلشکر چنین گفت بیدار شاه
 که بسیار کشتند از پیل مست
 کزین رزم روی اندر آرم بر¹

Далее интерполяцию дает только рукопись Г (35 66.)

5 فرخزاد از خرمی بر دمید
 بدان کار نغزوده بد یزدگرد
 یکی موبدی گفت کای شهریار
 شده لشکر ما چنان چیره دست
 بدو شاه گفت ای سگ بدنژاد
 ز ساسانیان تاج و تخت کهن
 ازو روی را شاه یکسوی کرد
 بدو گفت کای مرد با سنگ و آب
 که در پیش یزدان ستاده بدم
 همی گفتم ای کردگار سپهر
 نگارنده چه ره جانور
 بدو نیک یکسر بفرمان تست
 گر از بنده آمد گناه بزرگ
 ببخشای کاین گاه ببخشایش است
 15 ز من کم مکن تخت ساسانیان
 چو از غم روان من آسوده بود
 مرا کرد بیدار این نابکار
 بدو گفت موبد که ای شهریار
 بریده نباید امید از خدا
 همیشه ترا باد شاهنشاهی
 20 چو سعد آن سپه دید آشوفته
 یکی نامه بنوشت سوی عمر
 بدو گفت بفرست مارا مدد
 که بدخواه خود را بران گونه دید
 چو از بخت اندیشه بسیار کرد
 بمین دشمنانرا چنان کشته زار
 همه تازیان کشته افکنده پست
 که خشنود یزدان ز جانانت مباد
 بشد زین که گفتم تو با من سخن
 سوی موبد موبدان روی کرد
 روانم چنان دید اکنون بخواب
 زبانرا بغواهی گشاده بدم
 فروزنده ماه و ناهید و مهر
 شب و روزشان از هم خواب و خور
 که هر دو جهان تا بود آن تست
 بید کارها گشت گاهی سترگ
 چو بخشودیم گاه آرایش است
 بدین ملک دارم از ارزانیان
 بدان بد که یزدان ببخشوده بود
 که جز بد میناد از روزگار
 بهر کار بارت خداوندگار
 که تا جاودان او بود پادشا
 بزرگی و دیهیم و تخت مهی
 همه کشته و خسته و کوفته
 بگفت اندرو هر چه بد خیر و شر
 که کم شد فراوان سپاه از عدد

¹ Г -- б. оп.

بر آویخته همچو شیر و پلنگ
 ز هر سو بلشکرگه آمد سپاه²
 سواران جنگ‌آور کارزار³
 گزیدند مردان چو شیر دژ
 بگرد آمد از نامور شش هزار
 که فردا جز از ما نه بندد کمر⁵
 زمین گشت ازو چون حریر سفید
 دران دشت پییکار آوای کوس⁶
 بیاراست با میمنه میسره
 ابر پیل بنشسته بر⁷ قلبگاه⁸
 باورد بیرون شدند از مصاف
 که از کینه آمد سوی کارزار
 نبد تازیانرا ازیشان زیان¹⁰
 که شد درع بر تن همه لغت لغت
 که از تازیان بد سپاهی گران
 که از خون زمین چون گل آغشته شد

همه روز بودند گردان جنگ
 چو بنمود شب آن¹ درفش سپاه
 از ایرانیان کشته شد سی هزار
 بدان شب نشستند گردان بهم
 بکردند آن⁴ رزمجویان شمار
 بخوردند سوگند یک با دگر
 چو بر زد سر از چرخ گردنده شید
 همی کرد برابر غرّان فسوس
 فرخزاد و لشکر همه یکسره
 نهاده بسر تاج فرخنده شاه
 سواران نام آور از بهر لاف
 از ایرانیان شد⁹ همان شش هزار
 بر آویختند با همه تازیان
 چنان جنگشان گشت یکباره سخت
 بیماری شدند آذرمان دیگران
 دران رزم چندان عرب کشته شد

15

20

25

Γ-доб.:² آن شب-Γ¹

بدان لشکر کم شد ده و دو هزار * ازان نامداران نیزه‌گزار

Γ-доб.:⁵ ازان-Γ⁴ نامدار-Γ³

ازین نامداران لشکر یکی * اگر چه بود این پسند اندکی

چو فردا بنیروی یزدان پاک * کنیم ان سپهرا سراسر هلاک

Γ-доб.:⁸ بنشست در-Γ⁷ обратный порядок мисра. Γ⁶

ابر راستش موبد موبدان * بدست چپش بخردان و ردان

چو دید آنچنان لشکر تازیان * بیاراست سعد آن هژبر زیان

Γ-доб.: بدان تازیان شد ازیشان زیان-Γ¹⁰ بد-Γ⁹

بغرید هر یک بکردار رعد * بکردند حمله ابر جنگ سعد

XV

(K, IV, Г—после б. 242) پادشاهی یزدگرد)

ازان بر لشکر تازیان سپه‌ها را بکردند² زیر و زبر بکشتند ازان تازیان بی‌شمار و لیکن هم⁴ از تشنگی با خروش چو بی آب لشکر چنان خیره گشت

5

یکی حمله بردند ایرانیان بتیر و بژوپین و تیغ و تبر³ بدادند داد اندران کارزار نه با مرد زور و نه با اسب توش برایشان سپاه عرب چیره گشت

XVI

(IV, Г—после б. 276) پادشاهی یزدگرد)

یکی بار دیگر بسازیم جنگ سپه‌ها ز هر سو بیاورد کرد که لشکر برون بر سوی رزمگاه برون رفت از ایرانیان لشکری چو لشکر بیکدیگر آمد فراز چنان گشت گیتی ز گرد سپاه بر آمد ز هر دو سپه بوق و کوس همه⁷ نامداران⁸ ایرانیان بکشتند ازان تازیان بی‌شمار ز گرز گران و ز شمشیر تیز بکشتند چندان ز هر دو گروه چنان اندران رزم آویختند همه ترگ و جوشن پر ز خون شده

5

10

مگر بغت گم کرده آید بچنگ فرخزادرا گفت پس نرد کرد که تنگ اندر آمد ز دشمن سپاه که از رختشان پر شو کشوری سوی جنگ شد آنکه بد رزمساز⁵ که شد چهر مهر درفشان سپاه⁴ رخ بددلان گشت خون سندروس یکی حمله بردند اندر میان به پیوست بر هر سوی کارزار بر انگیختند از جهان رستخیز به آوردگه شد بکردار کوه⁹ که گفتی بهمشان بر آمیختند ز خون روی صحرا چو جیحون شده¹⁰

سراسیمه گشت آن همه نامور—K³ سپه گشت ازان حمله—K² کامد زبان—Г¹

بدست یلان تیغ رخشان بدی * بر آوردگه بر سرافشان بدی
Г—доб.:⁹ ز Г—доб.:⁸ جمل—Г⁷ IV—б. оп.⁶ IV—б. оп.⁵ همه لشکر—K⁴

Г—доб.:¹⁰

ز کشته باورد شد تنگ جای * پراگنده هر جای شد دست و پای

همان زشت و خوب و همی خوب و زشت¹   نبد² راه دوزخ پدید از بهشت
 دگر گونه شد چرخ گردان سپهر³   از آزادگان پاک ببرد مهر
 بداد جهان دادگر⁴ کردگار   نباشد همان⁵ بنده را هیچ کار⁶
 ابا رای او بنده را رای نیست⁷   جز او جان ده و چهره آرای نیست

5

XIV

(پادشاهی یزدگرد) Л, С, Р — после б. 26)

چو آگاه شد زان سخن پهلووان   بیامد بر شاه روشن روان
 زمین را بموسید و بردش نماز   همی بود پیشش زمانی دراز
 یکی⁸ آفرین خواند بر⁹ شهریار   که ای از کیان جهان یادگار
 که داری تن پیل و چنگال شیر   نهنگ دمان اندر آری بزیر
 سر سرکشانرا بهنگام جنگ   بمری چو تو تیغ گیری بچنگ
 شنیدم که از تازیان بی شمار   سپاهی همه رخ بکردار قار
 بدین مرز ما رزم خواه آمدند   اگر چند بی گنج و شاه آمدند
 سپهدارشان سعد و قاص نام   که جویای گاهست و جویای کام
 درفش بزرگی و گنج و سپاه   ترا دادم ای پهلو نیک خواه
 سپهرا بیارای و بر ساز جنگ   نباید که گیری زمانی درنگ
 از ایدر چو رفتی چنین جنگجوی   سپهرا چو روی اندر آید بروی
 تو خود را نگه دار از¹⁰ تازیان   بهر کار بنگر بسود و زیان
 بدو گفتم رستم که من بنده ام   بپیش تو اندر¹¹ پرستنده ام
 بپرّم سر دشمن شاهرا   ببند آورم جان بدخواهرا
 زمین را بموسید آمد بدر   همه شب همی بود پرکینه سر¹²
 چو خورشید تابنده بنمود روی   بیامد دمان رستم کینه جوی

5

10

15

همان زشت خوب و همان خوب—VI همه زشت شد خوب و هر خوب زشت—IV¹
 بچهر—IV, VI, C³ شده—C² همان زشت شد خوب و شد خوب زشت—C زشت
 C⁷ نباید همی بنده را کار کرد—C⁶ همی—IV⁵ جهان آفرین—C جهاندار ما—IV⁴
 P—¹² ایدر—P¹¹ ازاین—P¹⁰ پس—P⁹ برو—P⁸ بآزار او بنده را پای نیست
 پیراندیشه سر

XII

(پادشاهی فرخزاد) K, IV, VI, C, P—после б. 7)

یکی بنده بودش چو سرو سهی
سیه چشم بد نام آن بی هنر²
یکی⁴ پرستاری⁵ بدل دوست گشت
بیر⁶ آن⁷ پرستار پیغام کرد
بیایی ز من بی کران خواسته
پرستار بشنید و پاسخ نداد
چو بشنید این شاه¹⁰ پرتاب شد
سیه چشم را بند بر پای کرد
چو بگذشت چندی بران بدهنر¹³
ازو شاه برداشت بند گران
دگر باره زی خدمت شاه شد
همی جست از کینه بر شاه جای

XIII

(پادشاهی یزدگرد) K, IV, VI, C—после б. 21)

که¹⁹ بخت²⁰ عجم از عرب تیره²¹ شد
بر آمد جهانرا ز شاهان قفقیز
همه²² فر²³ ساسانیان خیره²³ شد²⁴
نهان گشت زرو بر آمد²⁵ پیشینز

پرستارش—T⁵ ابا—VI⁴ مبیناد—IV³ پرهنر(?)—VI⁹ بدگهر—K² فریبی—C¹
K—گرد—VI⁸ این—VI⁷ سوی—T⁶
بر او فرستاد هر گونه مرد * که گر با من آیی بیکیجای گرد
که—VI¹² K—б. оп.; VI¹² ازو شاه را چشم پر آب شد—VI¹¹ K, VI¹¹ پرخشم—VI¹⁰ P—б. оп.
K, ¹⁶ گشتند—T¹⁵ K—б. оп. ¹⁴ بی هنر—T¹³ (ср. б. 4). ¹³ با من گر آیی بیکیجای گرد
C—خیره—IV²¹ Tخت—IV²⁰ چو—C¹⁹ VI¹⁸ P—б. оп. ¹⁷ K, VI¹⁷ б. оп. ¹⁶ VI—б. оп.
فآذن بناء—B²⁴ (VI—без рифмы). ²³ IV, VI, C—تیره—VI²² C—بخت—VI²² C—عرب بر عجم چیره
الدولة الساسانية بالانقضاض، و تسلطت من المسلمین علی قواعد ملکہم آیدی الانتقاض و
—IV²⁵ حينئذ امتلاء صاع ملوک العجم و استعلت الأنوار الإسلامية فزحزحت تلك الظلم
شد زر و گشت پیدا—C (метр нарушен); و گشت پیدا

X

(پادشاهی بوران دخت) K, IV, VI, C—после б. 23)

چه درویش باشی چه مرد درم
 چو¹ بر کام دل کامگاری بود
 اگر مرد رنجی⁴ اگر⁵ مرد گنج⁶
 چه صد سال شادی⁹ بود چه هزار
 چو گشت¹² اسپری روزگارش¹³ یکپیست
 ترا یار کردارها¹⁵ باد و بس
 یله¹⁸ کن ز چنگ¹⁹ این سپنجی سرای
 بآموختن²⁰ گر به بندی میان²¹
 نمداری سپهر روانرا بچیمز

چه افزون بود زندگانی چه کم
 چه از² آرزو تن بخواری بود³
 نه گنجت⁷ بود جاودانه نه رنج⁸
 چه شست و چه سی و چه ده¹⁰ و چهار¹¹
 گر افزون بود سال اگر¹⁴ اندکیست
 که باشد دو گیتیت¹⁶ فریادرس¹⁷
 که پرمایه تر زین ترا هست جای
 بدانش شوی پر سپهر روان²²
 برآری ز خورشید وزنه²³ قفیز²⁴

5

XI

(پادشاهی فرخ زاد) K, IV, VI, C—после б. 6)

کسی کو بود از پی ما برنج
 همه دوستانرا گرامی کنیم
 بدانرا کنم پست زیر زمین
 همان زبردستان ز ما²⁸ ایمنند
 برزم از³⁰ سپه که تران منند
 سپه خواند یکسر برو آفرین

مکافاتش از رنج²⁵ بخشیم گنج²⁶
 مهانرا بهر جای نامی کنیم
 چو بیزار گردد بکوشم بکین²⁷
 اگر دوستدارند²⁹ اگر دشمنند
 چو بزم بود مهتران منند³¹
 که بی تو مبادا زمان و زمین³²

5

رنج—IV, VI, C—⁶ وگر—C—⁵ گنجی—IV, VI, C—⁴ IV—б. оп. ³ بر—C—² چه—C—¹
 IV—конец строки ¹¹ یا—VI, C—¹⁰ شاهی—IV, C—⁹ گنج—IV, VI, C—⁸ رنجت—IV, VI, C—⁷
 بهرجات—C—¹⁶ کردار خود—VI—¹⁵ یا—VI—¹⁴ روز هر دو—C—¹³ شد—IV, C—¹² испорчен.
 IV—²² تو مهر—IV—²¹ بر آموختن—IV—²⁰ گنج—K, IV, VI—¹⁹ رها—C—¹⁸ IV—б. оп. ¹⁷
 مکافات آن رنج—IV, C—²⁵ IV—б. оп. ²⁴ وارنه(?)—K—²³ بدانش همی بر شوی بر سپهر
 بیایم ز هر کس بسی آفرین—VI—^{VI} چو توبه کند زو نگیردیم کین—IV—²⁷ بخشیم ز گنج—IV—²⁶
 C—б. оп. ³² Etот б. ³¹ این—VI—³⁰ دوستانند—IV—²⁹ زمن—C—²⁸ IV—б. оп. ²⁸ C—б. оп. ³²
 есть и в P.

چو آن دید بهمن برون شد بچنگ
 شد از بانگ رویین و آوای سنج¹
 همان از تف شنید و از تنگ جای²
 بزد میمنه جمله با⁴ میسره
 ازایشان سواران فراوان بکشت⁶ 15
 گراز آن چنان دید بالای خواست⁸
 نهاده بگردن یکی لغت گرز⁹
 چو بهمن بدیدش بر انگیخت اسپ
 یکی نیزه زد بر میان گراز
 ز باد اندر آورد گرز گران 20
 فرو کوفت بر کتف¹³ بهمن ز درد¹⁴
 یکی تیغ زد بر سر و¹⁶ گردنش
 چو شد کشته بر دست بهمن گراز
 بلشکر چنین گفت بهمن دهید
 فگندند چندان بدان رزمگاه 25
 ازایشان فراوان گرفتند اسپر
 چو پیروز خسرو گرفتار شد
 ازان جایگه²⁰ نزد شاه آمدند
 چو بهمن سر و تاج او را²² بدید
 بنزدیک او برد پیروز را 30

جای تنگ - VI-² نای رویین و ز بانگ صنج - VI- بانگ آن نای رویین و صنج - IV-¹
 شکسته شد آن - VI-⁵ بر - IV, VI-⁴ نهد جای آویز و روی درنگ (?) - VI-³ IV-⁶ ب. op.;
 بر جای خواست - VI-⁸ (без рифмы). دگر جمله لشکر نمودند پشت - VI-⁷ گذشت - VI-⁶
 - IV-¹² بیلا و - VI- ز بالای - IV-¹¹ نمود آن بزرگی - IV-¹⁰ برون رفت گرز (?) - IV-⁹
 جوانمرد - IV-¹⁵ زگرد (?) - VI- برد - IV-¹⁴ سفت - IV-¹³ شد آن زخم نیزه میانرا مجاز (?)
 رزمگه - VI-²⁰ بیکار - VI-¹⁹ اندرز (?) - IV-¹⁸ باز - VI-¹⁷ بربرو - IV-¹⁶ درد دلبران بخورد
 دل آزم - VI-²⁴ نام - IV-²³ توران - IV-²² بایران سرازرا (?) - VI- بایوان توران - IV-²¹

15 اگر هست دانا گل افشان کند¹ و گر چرخ ازین کار³ آگاه نیست همه نیک و بد ز آفریننده⁴ دان ترا نز پی این جهان آفرید سرانجام بنگر له جاننت کجاست

ز باغ گل افشان بیابان کند² سوی کینه او ترا راه نیست خداوند دانا و بیننده⁵ دان ز چرخ روان مرترا بر گزید⁶ که گر ایمنی خواهی و راه راست⁷

IX

(8. K, IV, VI—после б. پادشاهی بوران دخت)

5 کجا نام او بهمن نامدار بدو داد پوران⁹ سپاهی گران بپرداخت گنجی پر از خواسته بنزدیک ایشان¹⁰ فرستادشان که گر کشته گر زنده آن دو سوار چو بهمن سپهرا براه آورید سپاهی چو دریا بهامون کشید برابر بکینه فرود آمدند ازان سوی دریا وزین سوی کوه ز هر دو سپه خاست آوای کومی

که پیروز بودی گه⁸ کارزار ابا ترگ رومی و برگستوان شد آن لشکر گشن آراسته بسی پند و اندرزها دادشان بنزد من آریدشان بسته زار¹¹ به پیش سپاهش سپاه آورید سر نیزه از کشته در خون کشید¹² ز کینه همی بی درود¹³ آمدند تو گفستی بمودند با هم گروه¹⁴ جهان شد ز گرد سپه آبنوسی

ز نیک و ز-IV³ IV-б. оп. روانرا بداننش گروگان کند-VI² VI-بفرمان کند-VI¹ IV-⁶ خداوندرا راد و دافنده-IV⁵ نیک و بدرا فریبنده-IV⁴ ازین راز-VI⁶ بد چرخ VI-⁶ ز جان و خرد مرترا این سزید

ز چرخ روان مرترا بر کشید * ولی نز پی این جهان آفرید IV-¹¹ بنزد گرازه-IV¹⁰ (в тексте по T). توران-Рукописи⁹ بهر-VI⁸ IV, VI-б. оп.⁷ IV-¹¹ زینهار

چو بشنید این داستانرا گراز * همی لشکر خویشرا کرد ساز IV-¹²

گرازان بدانیدیش بی نام و ننگ * که بر شه-ریاران جهان کرد تنگ IV-¹⁴ б. оп. همی بی پیام و درود-VI¹⁴ ابر کوه نزدیک رود(؟)-IV¹³

VII

(پادشاهی فرایمین, K, IV, VI, T, P, C — после б. 39)

بر آراست¹ یک روز پس² شهریار
 ابا او ز ایرانیمان لشکری
 فرایمین بر انگیخت از جای اسپ
 سواران شده گرد با شهریار
 بدانگه که زی شهر گشتند باز
 بران نامور او⁸ ز ترکش نخست⁹

شد از شهر بیرون ز بهر شکار
 هرانکس که که بود اگر مهتری³
 همی تاخت هر سو چو آزرگشپی⁴
 بنخچیر تازان ز بهر شکار⁵
 نگه کرد ناپاک⁶ شهران گراز⁷
 یکی تیر پولادپیمان بجست¹⁰

VIII

(پادشاهی فرایمین, K, IV, VI—после б. 52)

نمودند اگر بود پنهان شدند
 چو از تخم شاهان بریدند امید
 بنزدیک موبد شدند آن مهان
 که مارا بگو چاره اندرین
 بدیشان چنین پاسخ آورد پیر
 چگونه بود زندگی در برش
 چو تن بود لشکر چو سر شهریار
 ازین پس هرانکو زند داستان
 بجوید بر چرخ گردنده کین
 بکن کار گیتی به یزدان یله
 دگر هر چه باشد بیاید پدید¹⁶

پراکنده هر سو نگهیمان شدند¹¹
 نیامد بشاهی کسی را نوید
 بگفتند¹² با او سخن در نهان
 که بی پادشا گشت ایران زمین¹³
 که شد بختشان تیره از هور و تیر
 تنی را کزو دور باشد سرش
 چو شد سر ز تن بر نیاید بکار¹⁴
 بشاهی شما یید همداستان¹⁵
 که نفرین شودتان همه آفرین
 نشایدت کردن ز گردون گله
 چنان گردد او کایزدش آفرید

مه بود گر [یا-IV] کهتری-IV, C³ یکی روز آراست آن-IV² بیاراست-P¹
 VI-⁷ K, VI-⁶ IV-⁵ T-⁴ ناپاک-IV⁶ IV, VI-⁵ б. оп. IV, VI-⁴ б. оп. بودند کند اوری-³ VI-
 درست-C¹⁰ IV-⁹ نخست-IV¹⁰ بجست-IV, C⁹ بدان شاه شوم و-IV, T⁸ مهران گراز
 IV-¹⁶ VI-¹⁵ б. оп. VI-¹⁴ K-¹³ نپایند کار-¹² VI-¹¹ б. оп. IV-¹¹ 66. 1-9 оп. VI-¹² بگردند-
 اندر وی آمد پدید-VI که هرچ اندرو هست آید پدید

VI

(K, IV, VI, C — перед б. 1) پادشاهی فرایین

<p>نه دستورا مانند و نه¹ رهنمون² نشستند با او بزرگان براز چنین گفت کای نامور پهلوان که زیمنده باشد بتاج مهی که چیزی نداریم از ایران براز⁴ نشسته ابر گاه چون ماه نو بمی دانشی تا توانی مپوی چو باشد خرد رسته گردد ز بد⁸ ز کار جهان و ره ایزی¹⁰ نباید که یاد آورد زان بسی اگر چند کردار والا کند هم از نام و از ننگ و از¹² سرد و گرم¹⁸ چه دانا بر او چه یک مشت خاک¹⁵ که بر کس نماند جهان جاودان همان رادی و راستی دین تو فرایین بدست آمدش از میان¹⁸ فرایین شد از کار او شادمان¹⁹</p>	<p>گراز اندر آمد بشهر اندرون یکی جای بگزید خالی گراز چو بگشاد پیروز خسرو زبان کرا بر گزیدی بشاهنشهی چنین داد پاسخ نموده³ گراز به بینید فردا یکی شاه نو بدانش بود مردرا آبروی سخن آن به آید⁵ که گوید⁶ خرد⁷ نکوتر هنر مردرا بخردی⁹ بکاری که زیما نباشد کسی چو¹¹ خودرا بدان خیره رسوا کند چو از سر خرد رفت و از چشم شرم ندارد نمیره ازین ایچ¹⁴ بای همه نیکوی پیشه کن گر¹⁶ توان همه مردمی باید¹⁷ آیین تو سپهبد بجستن گرفت از کیان بدو داد شاهی گراز آن زمان</p>
--	--

که چیز از بزرگان-IV⁴ سپهبد-VI⁵ نمیره(?)-IV³ نی-VI¹
بد نباید ز مرد خرد-VI⁷ خوب گوید چو دارد-C⁶ ار بماند-K⁵ نداریم باز
بخردیست-VI, C¹⁰ خردمند آنکس کزین نگذرد-VI بسته گردند بد-K⁸
همان نام و ننگ-C¹² که-IV, C¹¹ [و-C] ره ایزدیست
چه آن مرد زنده چه در-C¹⁵ ندارد ازین هیچ نامرد-C¹⁴ و همان-IV, C¹³
IV, C¹⁹ IV, C¹⁸ IV, C¹⁷ IV, C¹⁶ IV, C¹⁵ IV, C¹⁴ IV, C¹³ IV, C¹² IV, C¹¹ IV, C¹⁰ IV, C⁹ IV, C⁸ IV, C⁷ IV, C⁶ IV, C⁵ IV, C⁴ IV, C³ IV, C² IV, C¹

- 15 مکو پید¹ درهای بدرا بمشست
 نباید که این گنبد تیزگرد
 بتترسم که یزدان⁴ بر ایرانیمان
 چو پیروز بشنید ازین گونه پند
 بنزد گراز آن بد بدنژاد
 چو آگاه شد زان سخنها گراز
 ز پیروز خسرو بر آشفت سخت
 بفرمود لشکر که بیرون شوند¹³
 ازین آگهی نزد¹⁴ پیروز رفت
 بنزد تغوار و مرانرا¹⁶ بخواند
 ز کار گرازش چو داد¹⁷ آگهی
 بیروز¹⁹ خسرو ز نزد²⁰ تغوار
 بخون بزرگان ایران²¹ مکوش
 که²³ آن نامه بنوشته²⁴ سوی اوی
 چو پیروز خسرو چنین²⁷ نامه دید
 ز کار آن کنی از به و بترت²⁹
 کجا داد یزدانست یاری دهد
- 20 نه فرخ بود بی گنه شاه گشت²
 از ایران بر آرد ازین گونه³ گرد
 ازین چیزهاشان⁵ سر آرد⁶ زمان⁷
 نبشت او یکی نامه⁸ پندمند⁹
 که چون او سپهبد جهانرا مباد
 تو گوئی⁹ یکی¹⁰ دل گرفتشی¹¹ بگاز
 سپهبد بر آراست هر گونه¹² رخت
 ازان شهر یکسر بهامون شوند
 هیونی بر افگند هر سوی¹⁵ تفت
 وزین در فراوان سخنها براند
 وزان کینه با¹⁸ تاج شاهنشهی
 چنین پاسخ آمد که ای نامدار
 سخن هر چه گوید گراز آن نبوش²²
 که تا ناید او²⁵ نزد²⁶ تو کینه جوی
 ز اندیشه²⁸ بد دلش بر دمید²⁸
 که بنوشست اختر همی بر سرت³⁰
 ترا اندران کامگیری دهد³¹

ایران (؟) - K⁴ ازین کینه - VI, C - بیکبار - IV³ VI - 6. оп. ² چه کوپید - IV¹
 گفتمی - IV, C⁹ سودمند - C⁸ IV - 6. оп. ⁷ آید (؟) - K⁶ بدتریهها - C⁵ تیرگیها - VI⁵
 هم اندر زمان او برون کرد (؟) - IV¹² بریدش (؟) - VI¹¹ کسی - C, IV, VI¹⁰
 پر - IV¹⁸ بداد - IV¹⁷ مرورا - IV, C¹⁶ پیروز - IV, C¹⁵ سوی - IV, VI, C¹⁴ کشند
 C - ²³ بیوش (؟) - VI²² بخون خود و این بزرگان - IV²¹ پیش - VI²⁰ ز پیروز (؟) - K¹⁹
 IV, VI, ²⁷ که ناید بنزدیک - IV²⁶ نیاید مگر - C²⁵ که بنوشته ام نامه - IV²⁴ چو
 C - 6. оп. ³⁰ که از کار آن کن که آید برت - VI²⁹ نامید - C²⁸ چنان - C
 оп.; IV - 66. 30-31 доб. после б. 33 текста.

جز از کشتن او¹ نباشد روا² چنانچه است با دافره ما سزا³
چو دارند⁴ فرمان ما را نگاه بنزدیک ما هست شان دستگاه

V

(پادشاهی اردشیر شیروی) K, IV, VI, C—после б. 32)

بسی کرد اندیشه در این سخن
که این کار پیشی آمدم ناگهان
گر ای دونک این شاه گردد تپاه
چنین پاسخ آمد ز پیران بدوی
چنین بد مکن تو بگفت گراز
بکن پاسخ نامه اندر خورش
بگوشی مکن رای یزدان تپاه
بر اندیش¹⁶ از کار پرویز شاه
چنورا¹⁹ فرود آوریدی ز تخت
دگر گشت گیتی از انسان که بود
چنان شد ز پیموده کار جهان
کنون تا بجای²³ قباد اردشیر
جهان شد ز اورنگ او شادمان
چه باید ز²⁶ ارمنده گیتی چنین

¹ C—² VI—б. оп. ³ دانند—VI ⁴ K, IV, VI—ناسزا ⁵ جزا—IV ⁶ کشتن او—IV ⁷ شود
برویر—C بدودر—VI ⁸ K, VI—доб. б. 33 текста; VI—после него доб. б. 40 текста и
след. б.:

پیمامی فرستاد نزدیک او * که ای پرهنر مهتر نامجو
همان چاره کار—C ¹⁰ VI—б. оп. ¹¹ همان چاره کار—C ¹² IV—
ببیندیش—IV ¹⁶ VI—б. оп. ¹⁵ زی—IV ¹⁴ مکن—IV ¹³ خواب—VI, C ¹⁷ جهل
ابی مایه شد—IV ²¹ تخت شاهان—IV ²⁰ چو او را—IV, VI, C ¹⁹ VI—б. оп. ¹⁸ کار
که بر جای شاهی—VI ²³ IV, VI—б. оп. ²² کشور زاد و بود(؟)
پیر از درد و کین—IV ²⁷ که—IV, VI, C ²⁶ IV—б. оп. ²⁵ VI, C—

III

(پادشاهی خسرو پرویز) I, K, IV, VI—после б. 1361)

ز عیب و هنر هر چه¹ دارد رواست
نیمشته سراسر بخط من است
نهادم برین نامه بر مهر خویش
پس از تو هر آنکس که قیصر شود⁴
نیمشته برین بر گوای منست 5

برین نامه بر پاک یزدان گواست
که خط من اندر جهان روشن است
چنان چون بود رسم² و آیین و³ کیش
جهان گیر و⁵ با تخت و افسر شود⁶
روان و خرد آشنای⁷ منست

IV

(پادشاهی اردشیر شیروی) K, IV, VI, P—после б. 7)

کنم تازه آیین نوشین روان
ز گنجم جهان گردد آراسته
نیایند آرام لز من بدان
ز من گسترده¹¹ در جهان ایمنی
سپهرا از اندازه¹³ پاییه دهم 5
همه شهر ایران کنم چون ارم
بدینار دلشان¹⁴ کنم شادمان
هر آنکس که امید دارد¹⁷ بما
ز لشکر یکی گر ز فرمان من¹⁹

شود⁸ شاد آزادگانرا روان
پر از باغ گوهر پر از خواسته⁹(?)
نباشم زمانی ایی موبدان¹⁰
نهانی کنم رسم¹² آهرمنی
بهر کارشان نیز مایه دهم
نمانم که باشد کس از من دژم
نماید که باشد¹⁵ کسی¹⁶ بدگمان
بگوید کنم در زمانش روا¹⁸
برون آید از عهد و پیمان من¹⁹

K—بود K— 6 оп. و K, IV— 5 K—بود 4 K—بود 3 I—و оп. راه—K 2 آنچه—IV 1

доб.:

تن از پیش کنشان چو جوشن کنم * همه کارشان خوب و روشن کنم
VI—доб.:

بدوشان(?) بجان و دل و تن کنیم * همه کارشان خوب و روشن کنیم
باغ و پر گوهر—VI باغ و پر موبد و خواسته—IV 8 کنم—VI 8 رهنمای—K, VI 7
VI, 13 نهان گردد آیین—IV 12 چو من گسترده—VI 11 IV—б. оп. 10 P—б. оп. خواسته
که دارند حاجت—IV 17 دلها بود—IV 16 گردد—VI 15 ایشان—P دلها—IV 14 بازده—P
ما—P 19 بگویند حاجت کنشان—IV 18

ملحقات

I

(پادشاهی خسرو پرویز) I, K, IV, VI— после б. 1333)

نوازندهٔ مردم خویش باشی
 چو بخشنده باشی و فریادری
 ز شاهان هر آنکس که بیدار بود
 ز دشمن ندیدند² هر گز بدی
 بزرگی که خواهند⁴ پیوندرا
 کنون ما یکایک ترا خواستیم
 نگهبان کوشنده درویش باشی
 نیازد¹ بتاج و بتخت تو کس
 جهانرا ز دشمن نگه‌دار بود
 بیفزودشان فرّه³ ایزدی
 تن خویش و هم پاک⁵ فرزندرا
 زبانرا ببندت⁶ بیماراستیم

5

II

(پادشاهی خسرو پرویز) I, K, IV, VI, T— после б. 1358)

وزو نیز رو⁷ تا بلهراسپ شاه
 سر سرکشان فرخ اسفندیار
 برین¹⁰ گونه تا بابکان اردشیر
 که¹¹ خسرو که دارد ز هرمنز¹² نژاد
 کجا سلم بودش نیای کهن
 ز لهراسپ آید⁸ بگشتاسپ گاه⁹
 کزو تازه شد بهمین نامدار
 کزو شد جوان اختر گشته پیر
 ابا قیصر¹³ یکدل و یک نهاد
 نگویم¹⁴ دروغ و¹⁵ نجویم¹⁶ سخن

5

بزرگان بخواهند— IV 4 فرّه— K, IV, VI 3 چو با کس نکردند— VI 2 بنازد(؟)— IV 1
 K, IV 9 رو تا— K, VI 8 وزو رو چنین— K, VI 7 زبان بلندت— K 6 از بهر— K, VI 5
 ندیدم— K 14 او. T— доб. 13 کسری— K, VI 12 چو— K, IV 11 ازین— IV 10 شاه— VI
 نپرسم— K, VI 16 و— IV 15 نگیرم— VI

[همی گاه¹ محمود آباد باد چناناش ستاییم⁴ که اندر جهان مرا از بزرگان ستایش بود که جاوید باد آن⁷ خردمند مرد همش رای و هم دانش و هم نسب 860
سر آمد کنون قصه یزدگرد⁹ ز هجرت شده پنج¹¹ هشتاد بار¹² چو این¹⁴ نامور نامه آمد بمن ازان پس¹⁷ نمیروم¹⁸ که من زندهام هران کسی که دارد هشی و رای و دین 865

چو بر باد دادند رنج مرا * نبد حاصلی سی و پنج مرا
کنون عمر نزدیک هشتاد شد * امیدم بیک باره بر باد شد
I, VI—б. оп.; IV—б. стоит после б. 861; K—б.
1 K, IV, C—تن شاه 2 K, IV—جان و 3
I, VI—б. оп.; IV—б. стоит после б. 861; C—доб. б. 860. 4 T—ستودم 5 K—مازند از 6 K—در 7
I—ای 8 P—б. оп.; Л—доб.:
ستایش

چنین پهلوانان گردن کشان * که دادم درین قصه زیشان نشان
بآخر رسانیدم این داستان * ز کار و ز کردار آن راستان
IV—доб. б., добавленный выше P к б. 851, а затем доб. бб. 851 и 856 текста, далее доб.:

بدو ماندم این نامها یادگار * بشش بیور ابیاتش آمد شمار
T—этот б. стоит после б. 859 текста; K—после б. 861; после приведенного б. IV доб. интерполя-
цию — 23 бб. (см. приложение XIX). 9 K—خسروان 10 K—جوان و بخت جوان 11 L, VI—доб. و 12 K—چار و هشتاد و سیصد سال 13 I—доб.:
بروز همایون و بخت جوان 14 I—доб.:
بیت شش بار بیور هزار * سخنه های شایسته آبادار
اگر باز جویدی ازو بیت بد * همانا که باشد کم از پنج صد
و کم تعب تحملت و کم غصص تجرعت حتی تسنی لی نظم هذا الكتاب فی مدة ثلاثین ب—
سنة آخرها سنة أربع و ثمانین و ثلاثمائه (ср. K). و هو یشتمل علی ستین ألف بیت
سنة آخرها سنة أربع و ثمانین و ثلاثمائه (ср. I, K, IV). 14 I—стерто.
15 C—بشد 16 K, IV—б. оп. 17 VI—من 18 T—پس 19 K, IV—б. оп.
20 K, IV—б. оп.

۱۷

چو بگذشت سال از برم^۱ شست و پنج
 بتاریخ شاهان نیاز آمدم
 845 بزرگان و^۴ با دانش آزادگان
 نشسته نظاره من از دورشان
 جز احسنت^۵ ازیشان نمید بهرام
 سر بدره‌های کهن بسته شد
 ازین نامور^{۱۰} نامداران شهر
 850 [که همواره کاری^{۱۳} بخوبی روان
 حسین^{۱۶} قتیب^{۱۷} است از آزادگان
 ازویم خور و پوششی و سیم و زر
 نیم آگه از اصل و فرع خراج
 [جهاندار اگر نیستی تنگدست
 855 چو سال اندر آمد بهفتاد و یک

فزون کردم^۲ اندیشه درد و رنج
 بپیش اختر دیرساز آمدم^۳
 نبشتند یکسر همه رایگان
 تو گفتمی بدم پیش‌مزدورشان
 بکفت^۶ اندر^۷ احسنت‌شان زهرام
 وزان بند روشن^۸ دلم خسته شد^۹
 علی دیلمی^{۱۱} بود کوراست بهر^{۱۲}
 بنزد بزرگان^{۱۴} روشن روان^{۱۵} [
 که از من نخواهد سخن رایگان^{۱۸}
 وزو یافتم جنمشی و^{۱۹} پای و پر^{۲۰}
 همی غلتم اندر میان دواج^{۲۱}
 مرا بر سر گاه بودی نشسته^{۲۲} [
 همی زیر بیت^{۲۳} اندر آرم فلیک^{۲۴}

^۱ K, IV — بر — ^۲ K — گشتم ^۳ K, IV — доб.:

دو ده سال و پنج اندرین شد مرا * همه عمر رنج اندرین شد مرا
^۴ IV — оп. ^۵ Л — احسن ^۶ Л, IV — بکفت ^۷ K — بکفید از ^۸ K, IV — بسته ^۹ I, VI —
 б. оп.; IV — доб.:

کسی نیست اندر جهان کسی نژاد(؟) * توان کرد پیش(؟) بزرگان بیاد
 بو دلف [بود کف-I] — ^{۱۲} I, K, IV, VI, P — دیلم و — ^{۱۱} I, IV, VI — دیلم نامه از — ^{۱۰} K, IV, VI —
 همی داشت آن مرد — ^{۱۴} T — کارم ^{۱۳} T — K, IV — доб. б. 852. راست بهر
^{۱۶} VI, T — حیی ^{۱۷} VI — испорчено. ^{۱۸} IV — б. стоит вторым в интерполяции; P — доб. (ср. ниже,
 доб. к б. 858):

ابو نصر وراق بسیار نیز * بدین نامه از مهتران یافت چیز
 پا و پر — ^{۲۱} VI — доб. б. 860 текста. ^{۲۲} K, IV —
 VI, C — پال و پر — ^{۲۰} I — оп. ^{۱۹} Л, IV, VI —
 б. оп. ^{۲۳} T — شعر ^{۲۴} VI — далее бб. 856—860 оп.; T — далее доб.:

سی و پنج سال از سرای سپنج * بسی رنج بردم بامید گنج

همانجا یگه آتشی¹ بر فروخت
 ازان تخمه کس در زمانه نماند
 بزرگان بران دوده نفرین کنند
 که نفرین برو⁵ باد و هر گز مباد
 کنون زین سپس⁸ دور عمر بود
 پدرا و هر سه پسر را بسوخت²
 وگر مانند هر کو بدیدش³ براند
 سر از کشتن⁴ شاه پر کین کنند
 که اورا نه نفرین فرستد⁶ بداد⁷
 چو⁹ دین آورد تخت منبر بود¹⁰

پدر با پسر هر سه با هم بسوخت — P² هم آنجا بلند آتشی — K, IV, VI, T —
 K — доб.:

یکی مهتری بود نامش گراز * کزو بود ماهوی را نام و ناز
 نگهبان آن لشکر و کارزار * ازو بود ماهوی یل نامدار
 پیوید و هر جا بر آمد خروش * شد آن مرز یکسر پر از جنگ و جوش
 گراز اندران تیرگی کشته شد * همه دودها روز بر گشته شد
 ср. выше, 3-7-й бб. интерполяции, доб. IV к б. 832, ср. добавление С к б. 828 Т (всего 6 бб.); IV —
 доб.:

دگر آسیابان که شفا بکشت * بفرمود تا آورندش بمشیت
 همانگه ورا زنده بر دار کرد * بداندیش آن شاهرا خوار کرد
 IV — بدو — C — باو — L⁵ سزوار او(?) — I⁴ هر کس که دیدش — I, K, IV, VI, T³
 IV — доб. :⁷ نه نفرین فرستی — VI, T — فرستی تو نفرین(?)

روانش بدوزخ گرفتار باد * همیشه ورا خصم دادار باد
 گنهکار شد بیژن ترک نیز * ورا نیز هم بر سر آمد قفیز
 چنان مرد فرزانه دیوانه گشت * خرد ز آنچنان مرد بیگانه گشت
 همی بود تا خویشتن را بکشت * زه ای چرخ گردندهی کوژپشت
 و کان علی بیژن هذا کفل من دم : доб. Б — доб. варианты 2-4-го бб. этой интерполяции; C —
 یزدجرد علی ما سبق. فقيل إنه جنّ فی آخر عمره، و قتل نفسه بیده، و لحق بمن مضی
 K¹⁰ — که — I⁹ چو زین بگنری — IV⁸ : ср. выше добавления Б к бб. 755 и 803. : доб. B —
 доб.:

هندي را بیاراست بر راه داد * چو زو صد و شست منبر (стерто)
 سر آمد کنون قصه یزدگرد * بمه سپندار [مد] روز ارد
 ازین نامه شهریاران نماند * هران چیمز کز دفتر آنرا بخواند
 B — дает концовку в 4 строки.

چو دستش¹ بمرید گفتا دو پا
بفرمود تا گوش و بینیش پست
بفرمود کاینرا⁴ برین ریگ گرم
منادی گری گرد لشکر بگشت
که ای بندگان خداوندگش
چو ماهوی باد آنکه بر جان شاه
سه پور جوانش⁹ بلشکر بدند

بمرید تا ماند ایدر بجا²
بریدند و خود بارگی بر نشست³
بدارید تا خوابش آید ز شرم⁵
بدرگاه⁶ هر خیمه‌یی بر گذشت
مشورید بیپوده هر جای⁷ هش
نبخشود⁸ هر گز مبیناد گاه
همان هر سه با تخت و افسر بدند

¹ VI — دستان   ² K — доб.:

زهی بر کشیدند سر تا بپای * بر آمد ز در تا به (стерго)
لب و گوش و بینیش بمرید پست * یکی جام می بر نهاده بدست
بدو گفت کین کشتن آسان بدی * اگر او نه فرزند سامان بدی
ز هی دیگر از تارکش بر کشید * همی راند تا زیر پایش رسید
بدو گفت کین کشتن ناگزیر * ز نوشین روان شاه تا اردشیر
دگر گفت کز کشتن شهریار * ز ترکان چرا خواستی کارزار
سرشرا بفرجام بمرید پست * بیفگند پیش و بخوردن نشست
ثم امر فسّوا سیرا من: B — доб.: IV — после б. 832 доб. 4-й, 5-й и 6-й бб. этой интерполяции;
کورا— IV⁴ K—б. оп. ³ مفرق رأسه الی فقار ظهره، و سیرا آخر من جبته الی سرته...
⁵ IV, P — доб.:

سرشرا بفرجام بمرید پست * بیفگند پیش و بشادی [بخوردن—P] نشست
ср. 7-й б. интерполяции K, доб. к б. 831 текста; B — доб.: затем IV — доб.:
همه گنج و لشکرش تاراج کرد * زمین را بخون پرتّ درّاج کرد
چو سازنده‌تر شدورا روزگار * بمر و اندر آمد ز هر سو سوار
یکی نامور بود نامش گراز * کزو بود ماهوی را نام و ناز
فروزنده او بود و مهتر پسر * همی خسروی ساخت از نامور
چو بشنید مرد اندران روزگار * که ماهوی شد کشته در کارزار
بتوفید شهر و بر آمد خروش * شد آن مرز یکسر پر از جنگ و جوش
گراز اندران تیرگی کشته شد * همه دودها روز بر گشته شد
VI — ⁹ T — نبخشید— ⁸ هر جای بیپوده— ⁷ K, IV, T و ⁶ K — доб. و ⁵ IV доб. б. 839.
گزینش— C گرانش

<p>بمالید² و ز اندیشه آزاد شد³ همی رفت ماهوی چون باد گرم⁴ خورد شد ز مغز سرش⁶ ناپدید بسر بر پراگند ریگ روان که چون تو پرستار⁷ کس را مباد خداوند پیروزی و گاه ز نوشین روان در جهان یادگار⁹ نیاید مگر کشتن¹¹ و سرزنش بمندان در پیش این انجمن تنش را بدان کینه در خون کشد¹⁴ بپاسخ زمانی همی بود دیر¹⁵ که کین از دل خویش بیرون کنم¹⁶ همی تاج و تخت¹⁸ آمدت¹⁹ آرزوی²⁰ که این دست را در بدی نیست جفت</p>	<p>چو بشنید بیژن از ان¹ شاد شد شراعی زدند از بر ریگ نرم گنه کار⁵ چون روی بیژن بدید شد از بیم همچون تن بیروان 820 بدو گفت بیژن که ای بدنژاد چرا کشتی آن دادگر شاه را پدر بر پدر شاه و خود شهریار⁸ چنین داد پاسخ که از¹⁰ بدکنش بدین بد کنون گردن من بزن 825 بترسید¹² کش پوست بیرون کشد¹³ نهانش بدانست مرد دلیر چنین داد پاسخ که ای دون کنم بدین مردی و دانش¹⁷ و رای و خوی بشمشیر دستش²¹ برید و گفت 830</p>
--	---

3 K-6. op. بخندید - P بنازید(?) - VI بتازید - C-IV 2 دلش - VI, C- بدل - IV, P- 1

7 IV- ز مغزش همه - C-IV 6 شبان زاده - K-5 ماهو پرو نرم نرم - IV-4
K-9: доб. K-9 نامدار - IV-8 سرافراز(?)

(стерто) پنهان چاه - * بکف راد و دایم بدل مهربان
K, IV (K - после приведенного б.) - доб.:

بکندی تو بپیخ و فارا ز دل * بیندودی آن مهر تابان بگل
14 IV- کشید - P کشند - IV-13 بفرمود - K-12 کوشش - K-11 که بر - VI, C- کزین - IV-10
15 C-6. op. 16 K, IV - доб.: 15 C-6. op. 16 K, IV - доб.:

ایا بیهنر مردشوریده تخت * نه زیبای تاج و نه زیبای تخت
آیدت - K-19 گاه و تخت - VI تاج چاچ - IV تخت عاج - K-18 اگر مرد زی دانش - K-17
20 C-6. op.; K-+ доб.:

بتاراج دادند بار و بنه * کشیدند ماهوی بر بر همه(?)
بفرمود دژ خیم کامد به پیش * که بودش دل از گفتن (стерто)

21 VI- دستش -

بدانست کو جست خواهد گزید¹ [نگه کرد بیژن درفشش بدید
 برسام² فرمود کز قلبگاه
 نماید که ماهوی سوری ز⁴ جنگ
 بتیزی ازو چشم خود⁵ بر مدار
 805 چو برسام چینی⁶ درفشش بدید
 همی تاخت تا پیش ریگ¹⁰ قرب
 مرورا بریگ قرب در¹¹ بیافت¹²
 چو نزدیک ماهو¹³ برابر بود¹⁴
 810 کمربند بگرفت و اورا ز زین¹⁶
 فرود آمد و دست اورا¹⁸ بست
 همانگه رسیدند یاران او²⁰
 برسام گفتند کاینرا مبر²¹
 چنین داد پاسخ که این راه نیست
 815 همانگه بمیژن رسید آگهی
 جهانجوی ماهوی شوریده‌هش
 پیر آزار و بی‌دین²⁶ خداوندکش²⁷

فنغد بیژن ولده برسام خلفه—² Б. оп. —¹ K (؟) —¹ K
 به—⁴ K آنچه—³ T. (сп. выше, б. 744). [ماهوی]، و هو الذی باشر وقعة یزدگرد
 P— به تیزی برو چشم ازو—C بتیزی همی چشم ازو—IV بدین رزمگه چشم ازو—⁵ K
 بزد پاشنه نزد—⁹ K ز یک سو—⁸ P سراسر—⁷ T جنگی—⁶ K بچیزی برو چشم زو
 K, IV—¹⁰ K دشمن کشید:

بیک حمله ماهوی را بر گرفت * زمانه همی رای دیگر گرفت
 گریزان شد از پیشی او [آن—IV] بیوفا * همی رفت برسامش اندر قفا
 سپهدار با—¹⁴ K با او—¹³ VI, T نیافت—¹² L, K بر—¹¹ VI شهر—¹⁰ K, IV آب—¹⁰ K, IV
 K—¹⁶ K بزد—¹⁵ L, K, IV, VI نبود—VI شبانزاده با او برابر نبود—IV او برابر نبود
 قلما—¹⁹ B—¹⁸ K از اسب و اورا—¹⁷ K, C زد—IV ناگاه زد—¹⁷ K, C. мисра стерто.
 K—²¹ K мисра стерто. بدوی—²⁰ VI, C قرب مننه شب به فرسه فوق، و اندقت رقمته
 K, IV, VI, T—²³ K, IV, VI, T ب. оп. برگذر—VI, C ببايد بریدن هم ایدرش سر—²² K
 بدآموز و بی‌بر—²⁶ VI بداهو—VI بدآیین—²⁵ K یافتن—²⁴ T IV, C—²⁷ б. оп.

795 چو بشنید بیژن سپه بر گرفت
 طلایه پیامد که آمد سپاه
 [سپاهی بکشتی بر آمد ز⁴ آب
 اسپهدار بیژن به پیش⁶ سپاه
 چو ماهوی سوری سپهرا بدید
 ز بس جوشن و خود و زرین¹⁰ سپر
 غمی شد برابر صفی بر کشید
 ز کار جهان دست بر سر گرفت¹
 به پیکند² سازد همی رزمگاه³
 که از گرد پیدا نبد آفتاب⁵
 پیامد که سازد همی⁷ رزمگاه⁸
 تو گفستی که جانش ز تن بر پرید⁹
 ز بس نیزه و گرز و چاچی تیر¹¹
 هوا نیلگون شد زمین ناپدید

۱۶

800 چو بیژن سپهرا همه راست کرد
 بدانست ماهوی و از¹³ قلبگاه
 بایرانیمان¹² بر کمین خواست کرد
 خروشان برفت از میان سپاه¹⁴

IV, Γ — доб.: 1 K — شگفت اندر مانده

* چو تیر از کمان سوی ماهوی شد * سوی بدذواد [پهلوان-Γ] جهانجوی شد
 IV — далее доб.:

ز چیحون گذر کرد بیژن چو گرد * دل از شاه ایران شده پر ز درد
 سپاهی که چیحون و هامون و کوه * شد از نعل سم ستوران ستوه
 ز بس نیزه داران و جوشنوران * زمین تیره شد از کران تا کران
 IV — доб.: 3 به بیگند- C بیک چند- P 2

چو بشنید ماهوی بر بست کوسی * زمین شد ز گرد سپاه آبنوسی
 شبانزاده چون روی بیژن بدین * بران نامدار آفرین گسترید
 بران لشکر گشن و آن پهلوان * دلش گشت پر درد و بیجان روان
 IV, Л, 8 هم او- P 7 ز پیش- P 6. оп. IV, Л, 5 ز کشتی پیامد بر (9) K 4
 б. оп.; K — доб.:

چو بشنید ماهوی بر بست کوسی * زمین شد ز گرد سپه آبنوسی
 IV — تیر و تیر- K 11 رومی IV — چینی- C, K 10. оп. IV — 9. (ср. выше, рук. IV).
 Л, K, P, C — доб.: خانای تیر

شتر بارها نیزه [تیغ- K نیز- C] بر اشتران * ز لشکر همی رفت دیگر کران
 [شد بدیگر کران- K, C]

IV — ماهوی از C ماهوی کز- K 13 بر ایرانیمان- K, IV 12. б. оп. Л- 14

چنین گل¹ پپالیز² شاهان مباد
 چو بشنید بیژن³ سپه گرد کرد
 ز قحقار⁷ باشی⁸ پیامد⁹ دمان
 چو نزدیک شهر بخارا رسید 785
 بیماران چنین گفت کانون شتاب
 به پیکار ما پیش¹² آرد سپاه
 از آن پس پرسید کز¹⁴ نامدار¹⁵
 جهاندار شہرا برادر بدست¹⁹
 790 که اورا بیماریم و یاری دهیم²¹
 بدو گفت برسام کای شهریار²²
 بران شہرها تازیانراست دست²⁴
 چو باشد نیاید³ ز پپالیز یاد⁴
 ز ترکان سواران روز نبرد⁶
 نجست ایچ گونه بره بر زمان
 همه دشت نخشب سپه گسترید
 مدارید¹⁰ تا او بدین¹¹ روی آب
 مگر باز خواهیم زو¹³ کین شاه
 که ماند¹⁶ ایچ فرزند کاید¹⁷ بکار¹⁸
 پسر گر نبود ایچ دختر بدست²⁰
 بماهوی بر کامگاری دهیم²¹
 سر آمد برین تخمه بر روزگار²³
 که نه شاه ماند نه یزدان پرست²⁵

دهد پادشاهی بیاد - I, K⁴ مبادا - IV³ . بپالیز - I² دل بد - I گل خو - K, IV, VI, T¹

K - доб. (ср. б. 11 предыдущей интерполяции):

تو بهره ازین نام و ننگ آن تست * سواران جنگی و جنگ آن تست
 I, K, C - доб.:

چو بشنید بیژن بر آشفت سخت * کزو شاهرا تیره شد روی سخت
 I - далее доб.:

چنین گفت کز تخمه شهریار * که دانی کنون در جهان یادگار
 بدو گفت گوینده نیکبخت * سر آمد بر آن تخمه بر تاج و تخت
 (без рифмы); IV - б. стоит
 5 K, C - تا - بفرمود پس تا - K, C⁵
 7 Л - стерто; IV - قحقار - P
 8 IV - تاشی - C - قاجار (؟) - C
 9 K, IV, C - پیش من - K, IV, C¹² ازین - K¹¹ سپارید (؟) - Л¹⁰ وزانجا پیامد سپهبد - K⁹
 IV, T - خواهم ازو - IV, T¹⁴ از - Л¹⁵ K¹⁵ نامدار - K¹⁵ از - K¹⁴ خواهیم ازو - IV, T
 18 K - доб. : آید - K¹⁷ نماید - IV, T¹⁶ نامدار

پس آنگه چنین گفت کز شهریار * که دانی کنون در جهان یادگار
 نداشت - K, IV, T, P²⁰ چنان پادشاهی برادر نداشت - IV, T, P²⁰ خسرو برادر نداشت - K, C¹⁹
 25 K, IV - بهر - IV²⁴ تاج و تخت - T²³ نیکبخت - K, C²² کنیم - IV, T, P²¹
 و نه آتش نه شهر - IV - آذرپرست - C

همان گنج و تاجش¹ فرستم بچاج 770
 بمر و اندرون رزم کردم سه روز
 شدم تنگدل رزم کردم درشت
 چو ماهوی گنج⁷ خداوند خویش
 چو آگنده¹⁰ شد مرد بی‌تن¹¹ بچیز
 بمر و اندرون بود لشکر دو ماه 775
 بکشت او خداوندرا در نهان
 سواری که گفتی میان سپاه
 ز ترکان کسی پیش گرزش¹⁷ نرفت
 چو او کشته²⁰ شد پادشاهی گرفت
 طلایه همی گوید آمد²³ سپاه 780
 چو بدخواه جنگی بهالین رسید

¹ I, IV, Γ, T— گنجش—K تاج و گنجش—² IV باشد ³ K—доб. интерполяцию
 в 9 бб. ⁴ K—б. оп. ⁵ I—چو یاران بماندند—⁶ K—б. оп.; Γ, C—доб.:

ندانم که چون کردش از جان جدا * خداوند کش بنده بی‌وفا
 P, C (C—перед приведенным б.) доб.:

سپهدار ایران چو تنها بماند * غمی گشت و یاران خودرا بخواند
 [چو شیر زیان سوی لشکر براند—C]

بسی نامداران خودرا بکشت * چو یاران برفتند [نماندند—C] بنمود پشت
⁷ K—مهر ⁸ I, K, IV, Γ—доб. و ⁹ I, K, IV, Γ—доб. و ¹⁰ K, C—پراگنده—¹¹ I—

نکرد او بما در—K, IV, Γ, T—نکرد او بخوبی بما خود—¹² I—بدتن—Γ, T—بددل—IV بددین
 [پر—T] ¹³ I, IV, Γ, T—چراغ—¹⁴ I—доб. интерполяцию—22 бб. (см. приложение XVIII); K—

б. оп. ¹⁵ IV, Γ—доб. و ¹⁶ K—б. оп. ¹⁷ K—(؟) ماهو ¹⁸ IV—دل نامداران همی زان—¹⁹ I,
 K—بتفت—IV, Γ, C—доб.:

ندیدم سواری بدان فرّ و برز * چنان ترگ و جوشن چنان دست و گرز
 IV—после этого б. доб.:

چنو مرخداوند خودرا بکشت * بهر اندر آورد گیتی بمشت
²⁰ I, K, IV, Γ, T—چو آگنده—²¹ K—برین—²² I—بیاگند و—²³ K—امشب—²⁴ K—همی

مر—²⁵ I—²⁶ K—б. оп. (сп. б. 777); P—б. оп.

ابا لشکری^۲ جنگسازان نو^۳
جهان دیده‌یی^۵ نام او گرستون^۶
چنان ساخته لشکری^۷ جنگجوی
بماید گرفتن بدین مهر و تاج
که سالار بد او بر این^۹ هفت گرد
کزو تیره^{۱۰} شد بخت^{۱۱} ایران زمین^{۱۲}

بآموی شد پهلو^۱ پیشرو
طلایه پیش سپاه^۴ اندرون
بشهر بخارا نهادند روی
بدو^۸ گفت مارا سمرقند و چاچ
بفرمان شاه جهان یزدگرد
ز بیژن بخواهم بشمشیر کین

760

۱۵

که ماهوی بگرفت تخت مهی^{۱۸}
همی رام گرد^{۱۴} برو بر^{۱۵} زمین
بپرخاش با لشکری جنگجوی^{۱۷}
برو^{۱۹} کرد گوینده آن کار یاد^{۲۰}
چو^{۲۲} من بردم از چاچ چندان سوار
بشد یزدگرد از میان یکتنه^{۲۴}
همان یاره گوهراگین اوی

چنین تا بیژن رسید آگهی
بهر سو فرستاد مهر و نگین
کنون سوی جیحون نهادست روی^{۱۶}
بپرسید بیژن که تاجش^{۱۸} که داد
بدو گفت برسام کای شهریار^{۲۱}
بیاوردم از مرو^{۲۳} چندان بنه
ترا گفته بد^{۲۵} تخت زرین اوی

765

^۱ I, C—پهلوان K, IV, Γ, T—طلایه پیش اندرون—^۲ I, C—
обратный порядок мисра. ^۳ I, Γ, T—لشکر و—^۴ I, K, IV, Γ, T—
یکدیگر و—^۵ I—دیده و—^۶ K, T—گرسیمون—
او بود—^۷ I, C—بود اندرین—^۸ I, C—همی—^۹ I, K, IV, Γ, T—
لشکر—^{۱۰} I, P—برد زیر این—^{۱۱} I, C—تخت—^{۱۲} I, K, IV, Γ, T—
شاه—^{۱۳} I—بدو بر—^{۱۴} I—که آرام گیرم—^{۱۵} I—شاهنشاهی—^{۱۶} I, K, IV, Γ, P—
زمین—^{۱۷} I—همی کرد ازان کار—^{۱۸} I, C—مهرش—^{۱۹} IV—بدو—^{۲۰} I, Γ—
گوشه—^{۲۱} I, C—دوبار—^{۲۲} I, C—دوبار—^{۲۳} I, C—دوبار—^{۲۴} I, C—
دوبار—^{۲۵} I, C—دوبار—
I—^{۲۶} I—مرز—^{۲۷} T—вместо этого б. (ср. интерполяцию):

از ایدر بشد لشکری سوی اوی * سواران گردن‌کشی و نامجوی
ترا گفت من—^{۲۸} P—مرا گفت بر—^{۲۹} IV—پراگنده بد—^{۳۰} I—

745 چو بشنید ماهوی گفتا¹ که زه همه مهترانرا ز لشکر بخواند بدانست لشکر که این نیست راست یکی پهلوان گفت کاین کار تست چو بشنید⁷ بر تخت شاهی نشست بمخشید روی زمین بر مهان⁹

750 جهانرا سراسر بمخشش گرفت بمهتر پسر داد بلخ و هری بداندیشگانرا همه¹⁴ بر کشید بدانرا بهر جای¹⁶ سالار کرد چو زیر¹⁹ اندر آمد سر راستی چو لشکر فراوان شد²¹ و خواسته 755 سپهرا درم داد و آباد کرد

تو دستوری و بر تو پر² نیست مه وزین³ گونه⁴ چندین⁵ سخنها براند بشوخی ورا سر بریدن سزاست سخن گر درستست گر نادرست⁶ بافسون خراسانش آمد⁸ بدست منم گفت با مهر شاه جهان¹⁰ ستاره نظاره برو ای¹¹ شگفت¹² فرستاد بر هر سوی لشکری¹³ بدانسان¹⁵ که از گوهر او سزید خردمندرا سر¹⁷ نگونسار کرد¹⁸ پدید آمد از هر سوی کاستی²⁰ دل مرد بی تن²³ شد آراسته²⁴ سر دوده خویشی پر باد کرد²⁵

وزان - I, K - 3 کس - IV, P - دستور و بر تو مرا - I - 2 گفتش - I, K, IV, G, C - 1
سخن گفتن آن پر آزار تست (?) - I - 6 چندی - I, K, IV, G - 5 چاره - IV - 4 باره - I, G, T - 4
K - доб.: سخن سست کردن زبازار تست - G -

بگفت این و بنشست گریان بجای * نیامد از آنها دگر کس پپای
در - K - 9 بافسوشش [بافسوسی - K] آمد خراسان - I, K, IV, G - 8 ازان پس چو - K - 7
نهبان - IV - 6. оп.; J, K, G, C - 10 - 10

هر آنکس که از تخمه بد پیش خواند * سخن هرچ بودش بدل در براند
هر آنکس که - I, IV, G, C - 14 754. б. стоит после б. I, K, G - 13 IV - 6. оп. - 12 بر - K, G - 11
بدانرا بران - G - بدی را بدان تخمه - I - 16 برانسان - I - 15 همی - K - بد بی [بد - G, C] هنر
بد. I, K, G - 20 بزیر - I, K, G, C - 19 I, G, C - 18 обратный порядок мисра. او - I - 17 تخمه
فجمع - Б - 24 بی دین - IV - بدتن - K - بی ره - P - بی بر - I, G, C - 23 از - G - 22 بد - I - 21 751. б.
сп. ниже, العساکر و عبر جیحون و قصد بیژن الذی کان استعان به علی إهلاک یزدجرد
прим. к б. 803). P - 25 - 25

ز لشکر یکی [همه - K] پهلوان کرد [بود - I] * بدان [بران - K, IV, G] بد که جوید ز بیژن
گرد - K - کود - IV] مرد [کرد - K]

نخواند مرا مرد داننده شاه
 جزین بود چاره مرا در³ نهان 730
 همه شب⁴ ز اندیشه پر خون⁵ بدم
 بدو⁷ رایزن گفت کاکنون گذشت
 کنون باز جویی همی¹⁰ کار خویش
 کنون او بدخمه درون خاک شد
 جهاندیدگانرا همه گرد¹⁴ کن 735
 چنین گوی کاین تاج و انگشتری
 چو دانست کامد ز ترکان سپاه
 مرا¹⁸ گفت چون خاست باد¹⁹ نبرد
 تو این تاج و انگشتری را بدار
 مرا نیست چیزی جزین²⁴ در جهان 740
 تو زین پس بدشمن مده گاه من
 من این تاج میراث دارم ز شاه
 بدین²⁸ چاره³⁰ ده بند³¹ بدرا³² فروغ

نه بر مهر¹ آرام گیرد² سپاه
 چرا ریختم خون شاه جهان
 جهاندار داند⁶ که من چون بدم
 ازین کار⁸ گیتی پر آواز گشت⁹
 که بگستی¹¹ آن رشته ناز خویش¹²
 روان ورا زهر¹⁸ تریاک شد
 زبان تیز گردان بشیرین¹⁵ سخن
 مرا شاه داد¹⁶ از پی مهتری
 چو شب تیره تر شد مرا¹⁷ خواند شاه
 که داند بگیتی²⁰ که بر کیست گرد²¹
 بود روز کین تاجت²² آید بکار²³
 همانا که هست این²⁵ ز تازی²⁶ نهان²⁷
 نگه دار هم زین نشان²⁸ راه من
 بفبرمان او بر نشینم بگاه
 که داند که این راستست از³³ دروغ

IV-⁴ بودمان چاره اندر- I, Γ, C-³ نه آرام گیرد بمن بر- K-² مهر- I, Γ, C-¹
 جزا نزد که داند- Γ جزا نزد نداند(؟)- I-⁶ کچون من در اندیشه خون- I-⁵ روز
 فقال الوزير: إن الإيرانيین ما حضروا هذا- B-⁹ راز- Л-⁸ برو- I-⁷ (метр нарушен).
 I-¹¹ همه- Л, K, Γ-¹⁰ (далее - по тексту). الوقعة. و من الذی شاهد قتلک لیزد جرد؟
 آن بست(؟)- K- آن بسته ز ناز خویش- I, IV, C, Γ-¹² که نگستی(؟)- IV- که دیگر بر(؟)
 بمن- I, K, IV, Γ, T-¹⁶ به نیکو- I, K, C-¹⁵ یاد- I-¹⁴ خاک- K, T-¹³ بازار خویش
 ز گیتی- I, IV, Γ, C-²⁰ گرد- K-¹⁹ بمن- I, IV, T-¹⁸ تیره شد مر مرا- K-¹⁷ داد شاه
 I-²³ کین [کت- K] هر دو- K, IV, T-²² (без рифмы). که بر کیست گرد نبرد(؟)- I-²¹
 و آنه [یزدجرد] زوچک بنتا له صغیره، و آمری- B- جز دختری- K, IV, Γ, T-²⁴ б. оп.
 که از تازیان شد- IV-²⁶ هست او- Γ, T- او شد- K-²⁵ بالدفاع عنها و القيام بالأمر دونها
 کار- I, IV, Γ, T-³¹ مژده- I-³⁰ وزین- Γ-²⁹ ازین همنشان- I, Γ, C-²⁸ б. оп. I-²⁷
 یا- IV- I, K-³³ برین چاره گیری همانا- K خودرا- I, IV, Γ, C-³²

<p>که شاه جهان گشت با خاک جفت^۱ همه سوکواران آن مرز و بوم تن شاه بردند زان^۳ آبگیر بلند و بزرگیش^۶ برتر^۷ ز راغ^۸ که ایران نمد پیش ازین خویش روم هم^{۱۱} آنکس کزان کار^{۱۲} تیمار خورد چنین بود ماهوی را کام^{۱۴} و ارز^{۱۵} ز تخم بزرگان کسی را ندید شهبان زاده را آرزو کرد گاه^{۱۷} سخن هرچ بودش بدلدر براند^{۱۸} فراز آمد آن روز^{۱۹} ننگ و نبرد همی^{۲۲} داد خواهم سر خود^{۲۳} بباد بشمشیر بر^{۲۴} من^{۲۵} نگردند رام اگر خویش بود ار پراگنده بود</p>	<p>کسی آمد بماهوی سوری بگفت سکوبا و قسّیس^۲ و رهبان روم برفتند با مویه برنا و پیر یکی دخمه کردند اورا^۴ بباغ^۵ چنین گفت ماهوی بدبخت و^۹ شوم فرستاد تا هری^{۱۰} آن دخمه کرد بکشتند^{۱۳} و تاراج کردند مرز ازان پس بگرد جهان بنگرید همان^{۱۶} تاج با او بُد و مهر شاه همه رازدارانش را پیش خواند بدستور گفت ای جهان دیده مرد نه گنجست با من نه نام^{۲۰} و نژاد^{۲۱} بر انگشتی یزدگردست نام همه شهر ایران ورا بنده بود</p>	<p>715 720 725</p>
--	--	----------------------------

ترا بودن ایدر فراوان نمازند * کسی نامه رفتگان بر نخواند
بدین مایه روزاندرین کالمبد * جزاز تخم نیکی نکاری سزد
خاک- یافت دخمه نهفت- P یافت جای نهفت- K, IV, Γ یافت گیتی نهفت(؟)- I^۱
بمیان باغ- I, Γ^۵ نیکو- IV^۴ دیدند در(؟)- IV^۳ شکوبا و کشیش- I^۲ دارد نهفت
چنان چون بود در خور- K^۸ بهتر- IV^۷ بزرگ و بلندیش- Γ, T^۶ بس نامدار- K
کزان رای- I^{۱۲} چه- K هر- I, IV, Γ^{۱۱} مه که- I^{۱۰} و- I, K, IV, Γ, T^۹ شهریار
چنین(؟) گفت ماهوی- I^{۱۵} کار- Γ رای- IV نام- K^{۱۴} بگفتند(؟)- I^{۱۳} که آن درد- K, C
یکی- I, K, IV, Γ, T^{۱۶} IV-^{۱۷} доб.:
ببخشید روی زمین در نهان * منم گفت با مهر شاه جهان
نه نامست- II^{۲۱} بگفتا نداریم گنج- Γ^{۲۰} راه- II^{۱۹} I, Γ- 6. 724 стоит после 6. 725.
خواهیم- Γ همی سر- I, K, IV, C^{۲۳} مگر- K, IV, Γ, T^{۲۲} سر(؟)- II^{۲۲} ما را نه راه و نژاد
من بر- II^{۲۵} با- K, IV, Γ, T^{۲۴} سرها

که گیتی همی بر تو بر بگذرد
 در خوردنت چیره³ کن بر نهاد
 مرا دخل و خرج ار⁵ برابر بدی
 تگرگ آمد امسال بر سان مرگ
 در هیزم و گندم⁸ و گوسفند
 می آور که از روزمان بس نماند
 زمانه دم ما¹ همی بشمرد²
 اگر خود بمانی دهد آنک داد⁴
 زمانه مرا چون برادر بدی⁶
 مرا مرگ بهتر بدی از⁷ تگرگ
 بمست این برآورده⁹ چرخ بلند
 چنین بود تا بود¹⁰ و¹¹ بر کس نماند¹¹

¹ I, K, IV, Г, C — نفس را   ² Г — доб. (ср. выше K):

هر آنکس که از دل خویش کاست * بجان و تن خویش بر پادشاست
 نه بیبشی و کمی بود بر فزود * بنزدش چو روزیش یازنده بود
 K — доб.:

اگر زندگانیت باشد بداد * بمانی پس از زندگانیت شاد
 هر آنکس که گیتی باندازه داشت * سر از ایمنی از زمانه فراشت
³ I — خیره   ⁴ K, IV — б. оп.; Г — доб. (ср. C):

مکن تا توانی تو کردار بد * گر از دانشی بد نیاید سزد
 بدین مایه روز اندرین کالبد * جز از تخم نیکی نکاری سزد
 هم از گندم و هیزم و⁸ K — (؟) زان⁷ K, C —   ⁵ I — خوردن   ⁶ K — б. оп.   ⁸ K — (؟)
⁹ I — (؟)   ¹⁰ K — و   ¹¹ I, IV, Г — доб. (I, Г — вместо б. 714, IV — перед б. 714), K — перед б. 714 доб. б. 711:

بیاور بمن ده می آن هر سه گرد * بیاید روان شه یزدگرد
 [بگویش بیاور بمن ده سه گرد — IV]
 [مگر کی بیاور بمن ده سه گرد — Г]

که بیدادی آمد ز بنده بروی [بدوی — Г] * سزد گر خورم باده بی [زین — IV] گفت و گوی
 P — доб. 2-й б. этой интерполяции; K — доб.:

ازین تیرگی بر نیابی دو و نک(؟) * بجز شادمانی و از نام نیک
 چو بیدادی آمد همیشه ازوی * سزد گر خورم باده بی گفت و گوی
 مکن تا توانی تو کردار بد * که از دانشی بد نیارد سزد(؟) (ср. выше)
 بدین مایه روزاندرین کالبد * سزد گر نیاری بکردار بد
 IV — доб.:

مکن تا توانی تو کردار بد * گر از دانشی بد نیاید سزد

زمین بلا بهر دیگر کس است
 به³ بیند کنون روزگار درشت⁴
 نیایش کن⁶ پاک جان تویم
 کفن دشت شادی و راغ⁹ تو باد¹⁰
 ز هامون سوی دخمه بگذاشتند¹²
 سر آمد برو رنج¹⁴ و تخت و کلاه¹⁵

ترا در بهشتت تخت این بس است¹
 دگر گفت کاذب که او² چون توکشت
 سقف⁵ گفت ما بندگان تویم
 که این دخمه پر لاله⁷ باغ تو باد⁸
 بگفتند¹¹ و تابوت بر داشتند
 بران¹³ خوابگه رفت ناکام شاه

700

۱۳

وگر¹⁷ کینه خوانیم¹⁸ ازین هفت گرد¹⁹
 مرا فیلسوف ایچ پاسخ نداد²¹
 بماند²⁴ همی پاسخ اندر نهفت²⁵
 بیارای و دلرا بفردا مپای

چنین داد خوانیم¹⁸ بر یزدگرد
 اگر²⁰ خود نداند همی کین و داد
 وگر²² گفت دینی همه بسته گفت²³
 اگر هیچ گنجست²⁶ ای نیکرای

705

¹ I, K, IV, VI -- تخت نشست ² I, IV, F, T -- کان مرد کو ³ IV -- (؟) نه ⁴ K -- б. оп.
⁵ I -- دگر ⁶ IV, P -- نیایشگر ⁷ K -- لاله ⁸ L -- باغ و باد ⁹ K -- دست
¹⁰ K, F -- доб.: شادی چراغ (؟)
 سزد گرد بتو ما نیندیم لب * ز تو ایمنی بود مان روز و شب
¹¹ L -- برفتند ¹² IV -- доб. (ср. выше):
 سزد گرد ز تو ما نیندیم لب * که بود از تومان ایمنی روز و شب
¹³ I, K, IV, F, T -- بدان ¹⁴ K, IV, F -- تاج ¹⁵ IV -- б. стоит после б. 705. ¹⁶ IV -- خواهیم
¹⁷ T -- ویا ¹⁸ L, K -- داریم ¹⁹ IV -- доб. (после б. 704): خواهیم ²⁰ IV -- доб. (после б. 704):
 همین چار و این هفت و این ده و دو * بر آنم که عاجزتر آمد ز تو
 IV, F, C -- доб. (IV -- после приведенного б., C -- после б. 704):
 الا ای سخنگوی مرد کهن * بگرد از ره آز و بگسل سخن
²¹ I, K, F, T -- وگر ²² IV -- б. оп. ²³ F -- دگر ²⁴ L -- بسته ²⁵ K -- обратный порядок
 دگر پاسخش را بدین گونه گفت ²⁶ K -- K -- доб.:
 мисра; б. стоит после б. 708; IV -- б. оп.; K -- доб.:
 ز پیشی و کمی بود بر فزود * بود بس روی را با ترا زه بود (؟)
 گرت هیچ گنجست ²⁶ K -- F, C -- گنجست ²⁶ K -- IV -- گرت رنج گنجست

دگر گفت اگر شاه لبر¹ا بیست
 نه مهر⁵ و پرستنده⁶ بارگاه 685
 دگر گفت کز خوب گفتار⁹ اوی¹⁰
 همی سرو کشت او¹² بماغ بهشت
 دگر گفت یزدان روانت ببرد
 روان ترا سودمند این¹⁵ بود
 کنون در بهشتتست بازار شاه 690
 دگر گفت کای شاه دانش پذیر²⁰
 درودی همان²² بر که کشتی بماغ
 دگر گفت کای شه‌ریار جوان
 لب²⁴ خامش و جان بچندین گله
 تو بیکاری و جان²⁸ بکار اندرست 695
 بگوید روان گز زبان بسته شد
 اگر دست بیکار گشت³⁰ از عنان
 دگر گفت کای³² نامبردار نو³³

¹ I, K, IV, Γ - شاه‌را لب ² K - نه‌بینم ³ IV - و. оп. ⁴ Л - و. оп. ⁵ K - پار ⁶ I, K, Γ - доб.:
 P - نه جاه ⁷ I, Γ - فز ⁸ IV - ب. оп.; Γ - نه گاه

وگر [مگر - IV, Γ] خود نیاید همی این بکار * چرا باید این رنج و این روزگار
 کشتی - I, K, Γ, C - ¹² نه‌بینم - Γ, C - ¹¹ ندانم - I, K, IV - ¹⁰ تو - Γ, C - ⁹ کردار - I, K, IV -
 بزندی(?) - IV - ¹⁶ سودمندی - K, IV - ¹⁵ بدین درد و خواری - K - ¹⁴ روانت به‌بیند - K, Γ, C - ¹³
 - IV, P - ²⁰ IV - ب. оп. ¹⁹ برد - Γ - کشد - K - ¹⁸ بدین بدکنش‌را(?) گزندی بود - K - ¹⁷
 گرانمایه از دخمه(?) اردشیر - IV - خردمند و از گوهر اردشیر - K, T - ²¹ رامش‌پذیر
 نو بیکار و - K - ²⁶ برفتی - K - ²⁵ لب - Γ, T - زبان - K - ²⁴ فروزان - K - ²³ هران - I, IV - ²²
 بهالید - P - بهالود - I, K, IV, Γ, C - ²⁹ بدار - T - بکار - IV - بناز - K - ²⁸ سر - K, C - ²⁷ جاننت
³⁰ K - شد ³¹ IV - ب. оп.; K - доб.:

ندیدم سواری بدین فر و برز * نه آن ترگ و جوشن نه آن دست و گرز
 چو بدخواه جنگی بهالین رسید * نباید ترا با سپاه آرمید
 چنین گل پایین شاهان مباد * چو باشد نباشد بهالیز باد
 گو - K, IV, Γ, T - ³³ ای - I - ³²

سکوبیا ازان¹ سوکواران چهار
 گشاده³ تن شهریار جوان
 بغشکی کشیدند زان آبگیر
 بباغ اندرون دخمه‌یی⁶ ساختند
 سر زخم آن دشمنه⁸ کردند خشک⁹ 675
 بیاراستندش بدیهای زرد
 می و مشک و کافور و چندی¹² گلاب
 چه گفت آن گرانمایه دهقان¹⁴ مرو
 که بغشش ز کوشش¹⁷ بود در نهان¹⁸
 دگر²¹ گفت اگر چند خندان بود 680
 که²² از چرخ گردان پذیرد فریب
 دگر گفت کانرا²⁶ تو دانا مغوان
 همی²⁸ خواسته جوید و نام بد

فکنده بدینسان بآب اندرون * بمانده [برهنه-C] نگونسار و تن پر ز خون
 1 K-(?)-آن سکوبیا و IV-سکوبیا و آن(?) K-
 2 K, IV, Γ-رودبار L-б. оп.
 3 K, IV, Γ-برهنه 4 Γ-برو 5 IV-شیر 6 L-دخمه‌ها 7 L-б. стоит после б. 677.
 8 L-(?)-زخم I-دوشته(?) K-سر زخم C-ازان پس سر زخم K-دوشته(?) I-زخم(?) L-
 9 P-بکردند 10 L-доб. б. 11 K-دست 12 I, IV, Γ-دبق و K-(?)-و بیدو 13 L-
 674; IV, Γ-доб.:

بر آیین ایران و راه مغان * نهادند در دخمه اورا نهان [دخمه‌اش-Γ
 با فغان]
 14 I-(?)-رهبان 15 IV, C-چو 16 K-آزاده‌سرو 17 L-(?)-کوش (метр нарушен). 18 K-
 19 K-از 20 L, K, Γ-доб.:

یکی گفت شاهها شدی کشته زار * بدست فرومایه نابکار
 Γ-перед этим б. доб.:

چو تابوت آن کشته بر داشتند * همی دست بر دست بگذاشتند
 21 I, IV, Γ-یکی 22 Γ-اگر 23 K-گر 24 I-(?)-نماند 25 L-(?)-نشیب 26 I,
 Γ-بخون ردان C-نجوید روان IV, Γ-بجای روان K-27 کورا IV-آنرا Γ-
 C-همه 29 K-доб.:

بداند که بر بد ازو بد رسد * بمینو مکافات از نیک و بد

<p>نه پیش از مسیح² این سخن کس شنید یکی⁴ بدنژادی و افکنده‌یی⁵ ازین⁸ بهر ماهوی نفرین سزد⁹ دریغ آن دل¹² و دانش و رای تو¹³ دریغ این¹⁷ جوان و¹⁸ سوار هژیور¹⁹ بمردی خبر زین²² بنوشین روان²³ جهاندار و²⁴ دیهیمجوی ترا²⁵ برهنه بآب اندر انداختند²⁶</p>	<p>چنین گفت راهب که این کس¹ ندید که بر شهریاری زند³ بنده‌یی بپرورد تا بر تنش⁶ بد⁷ رسد دریغ آن سر و تاج¹⁰ و بالای تو¹¹ دریغ آن¹⁴ سر¹⁵ تخمه¹⁶ اردشیر تنومند بودی²⁰ خرد با روان²¹ که در آسیما ما هروی ترا بدشمنه جگرگاه بشکافتند</p>	<p>665</p> <p>670</p>
---	--	-----------------------

¹ I, K, IV, VI - کسی تاجداری بدینسان - ² P - از تو هیچ - ³ Л, I, K, IV - ز بد - ⁴ I, IV, VI, T - سگی - ⁵ I, K, IV, VI, T - پراکنده‌یی - ⁶ K - سرش - ⁷ I, IV, Г - این - ⁸ I, K, IV, Г, P - وزین - ⁹ K - доб:

کجا لشکر و گاه و آن گنج تو * کجا بخشش و مهر و آن رنج تو
¹⁰ Γ - پای - ¹¹ IV - او - ¹² IV - بر - ¹³ Л -

دریغ این رخ و شاخ و این یال او * دریغ این دل و دانش و بال او
I - б. оп.; IV - او - ¹⁴ I, IV - این - ¹⁵ K - доб. و ¹⁶ IV - دخمه - ¹⁷ K, Г - آن - ¹⁸ K - سپهد - ¹⁹ I - سوار - ²⁰ K - (؟) - ²¹ Л - بنزدیکی شاه - ²² I - روان (؟) - ²³ IV - б. оп. و ²⁴ I - оп.; K - (؟) - ²⁵ IV - б. оп. ²⁶ Л - доб:

دریغ آن کیسی فر یزدان و برز * دریغ آن سر و شاخ و آن دست و گرز
I - б. оп.; IV - او - ²⁰ K - (؟) - ²¹ Л - بنزدیکی شاه - ²² I - روان (؟) - ²³ IV - б. оп. و ²⁴ I - оп.; K - (؟) - ²⁵ IV - б. оп. ²⁶ Л - доб:

دریغ آن سر و کاره سامانیان [سلسانیان - P] * دریغ آن فرّ و برز و تاج کیان
بمردی خرد این خبر با - I تو امید بودی خردرا روان - ²¹ Л - بنزدیکی شاه - ²² I - روان (؟) - ²³ IV - б. оп. و ²⁴ I - оп.; K - (؟) - ²⁵ IV - б. оп. ²⁶ Л - доб:

همانا که آن [در - K] خاک بریان [گریان - C] * روان و تن شاه گریان شود

[همان گاه و دیهیم گریان شود - K] شود

[زمان و زمین نیز گریان شود - IV]

[همان ابر بر خاک گریان شود - Γ]

[روانش بدین سوگ بریان شود - C]

خروشان شود دخمه [تخمه - I] اردشیر * که نشنید کس شاه در آبگیر
далее Γ и C доб:

<p>ابا یاره و گوهر نابسود¹ بسر آمد ز آرام وز کارزار³ ازان آسیا⁴ افگنند⁵ اندر آب کشیدند پر⁸ خون تن شهریار⁹ بگرداب زرق¹² اندر انداختند¹³ دو مرد گرانمایه آنجا رسید¹⁴ بیامد یکی بر¹⁶ لب جویبار¹⁷ بشورید¹⁹ و آمد هم اندر شتاب²⁰ بدان سوکواران بگفت آنچ دید²³ برهنه بگرداب زرق²⁵ اندرست سکوبا و²⁷ رهبان ز هر در²⁸ کسی که ای تاجور³⁰ شاه آزادمرد³¹</p>	<p>بنزدیک ماهوی رفتند زود بماهوی گفتند کان شهریار² بفرمود کورا بهنگام خواب بشد تیز بدمهر⁶ دو⁷ پیشکار کجا¹⁰ ارج¹¹ آن کشته نشناختند چو شب روز شد مردم آمد پدید ازان سوکواران¹⁵ پرهیزگار تن او برهنه بدید¹⁸ اندر آب چنین²¹ تا در خان راهب²² رسید که شاه زمانه بغرق²⁴ اندرست برفتند زان سوکواران²⁶ بسی خروشی بر آمد ز راهب²⁹ بدرد</p>
--	--

¹ I, IV, VI—б. оп. ² Г—سرفراز ³ Г—آرام و ناز ⁴ Г—порядок 66.: 649, 648, 651, 652. ⁵ I, K, Г, T—جایگه ⁶ Л—доб. ⁷ I—دو مردی ⁸ Л, K—بر ⁹ I, K, C—доб.:

تن شاهرا ز [ازان—K, C] آسیا بر گرفت * همان آسیابان به پیش [ببین—C] ای شگفت [سزد گر بمانی بدین در شگفت—I]

¹⁰ K—همی ¹¹ I—ارز ¹² Г, C—ژرفی ¹³ I, C—перед этим б., K, P—после этого б. доб.:

به آب اندر افکنده مرد [شاه—K] دلیر * سرش گه زبر بود [گاهبالا—K] و گاهی بزیر ¹⁴ K, IV, Г—доб.:

بنزدیک آن آسیا [و] آب زود [رود—K] * ز ترسا بسی بر [بُد—IV] فراز و فرود برهنه تن شاه دید—¹⁸ K, IV رودبار—¹⁷ I, Г, P—تا—¹⁶ I, K, IV, Г, T—سوسواران—¹⁵ K—
²⁰ K—доб.:

ازان جایگه مرد پرهیزگار * بیامد بر مردم سوکوار بگفت آنچ دید اندران جویبار * بر آشفت هر یک ز بد روزگار ²⁵ K—
بغرق(؟)—²⁴ Г, T—²³ K—б. оп. ²² I, Г—مذبح—²¹ I, IV, Г, T—دوان—
ز راهب بر—²⁹ I, IV و از هر—²⁸ IV شگوبا—²⁷ I, IV سوسواران—²⁶ K—تن او بزرق نامور—³¹ IV—доб.:

کجا لشکر و گاه و آن گنج تو * کجا بخشش و مهر و آن رنج تو ³⁰ Г, P—

بنزدیک تنگ¹ اندر آمد بهوش
 یکی دشمنه زد بر تپهی گاه² شاه³
 بخاک اندر آمد سر و افسرش
 اگر راه یابد کسی زین جهان 640
 ز پیروده سپر آید این هفت گرد
 برین گونه بر تاجداری بمرد¹¹
 خرد نیست با گرد گردان سپهر
 همان به که گیتی نه پینی بچشم
 سواران ماهوی شوریده بخت 645
 ز تخت و ز آوردگه¹⁸ آرمید
 گشادند بند قباى بنفش
 [فگنده تن شاه ایران بخاک
 ز پیش شهنشاه بر خاستند²²
 که ماهوی را باد تن همچنمین 650

او-Γ بزد دشمنه بر کمرگاه شاه-K³ جگرگاه-IV کمر بند-I² او-Γ, C شاه-K¹
 Γ-доб: ز گیتی نهان شد سر و گاه او-Γ⁵ بخشم-Л⁴
 چو بدرید دشمنه تپهی گاه شاه * رها شد بزخم اندرون آه شاه
 Б-бб. 438-450 не переведены. K⁶-доб:
 دگر دشمنه زد بر تپهی گاه اوی * ز گیتی نهان شد سر و گاه اوی
 I, K, IV, VI, Γ-доб. бб. 643 и 644 текста. I¹⁰, K,
 IV-IV که از لشکر اورا-K¹² نمود-I, K, IV, VI¹¹ شود بی گنه کشته چو-Γ
 IV, VI, Γ-доб. бб. 643 и 644 стоят
 جنگش-Γ کینش-IV¹⁴ بمرد-VI¹³ که اورا ز لشکر
 پسle б. 640 текста. I, IV-ندانی-K¹⁶ چو دیدند-Γ, P¹⁷ I, K, IV, Γ, P-
 I, K, IV, Γ, P-¹⁸ و شمشیر و پهلوی(?)-K²⁰ هر کسی اورا بزاری-K¹⁹ آوردگاه
 IV, Γ-б. 648 стоит после б. 649; I, K, IV, Γ-доб:
 همین [همان-K] پای مردان چو بر خاستند * زبانها بنفرین بیاراستند
 I, K, IV, Γ, C-داشتند²² I, K, IV, Γ, C-²³ ورا بر زمین خوار بگذاشتند
 Γ²⁴ درافگنده در خون

سخن‌ها کجا گفت اورا پسر
سواران بمر خون دشمن بریز^۱
نه سر دید ازان کار پیدا نه بن^۲
سوی آسیا رفت نزدیک شاه^۴
دو دیده پر از آب^۶ دل پر ز خون
پس آسیابان بگردار دود
همان مهر و آن^۸ جامه شاهوار^۹
ز تن جامه شاه^{۱۲} بیرون کنند^{۱۳}
بزردی دو رخساره چون آفتاب
تویی برتر از گردش روزگار
هم‌اکنون به‌پیچان تن^{۱۷} و جان او
رخانش پر^{۱۹} آب و دهانش چو خاک^{۲۰}

چو بشنید ماهوی بیدادگر
چنین گفت با آسیابان که خیز
چو بشنید ازو آسیابان سخن
شبانگاه نیران^۳ خرداد ماه
ز درگاه ماهوی چون^۵ شد برون
سواران فرستاد ماهوی زود
بفرمود تا^۷ تاج و آن گوشوار
نیاید که یکسر^{۱۰} پر از خون کنند^{۱۱}
بشد آسیابان دو دیده پر آب
همی گفت کای^{۱۴} روشن^{۱۵} کردگار
تو زین^{۱۶} ناپسندیده فرمان او
بر شاه شد دل پر از شرم و بای^{۱۸}

625

630

635

^۱ Л, I, IV, P— доб.:

که او نیز هر گز نیاید بدست * چو از من [بد-IV] چنین آشکارا بجست
K— доб.:

کزین پس نه‌بینید جای نشان * ازو مرده گر زنده گردن‌کشان
K— доб. در کار پیدا نه بن-Γ این ببد بدرا نه بن-IV پیدا ز کار و نه بن-K^۲

ز کار زمانه بر آشفت سخت * به‌پیچید از ان فر و آن تاج و تخت
نیاید که او نیز باشد درست * چو از من چنین آشکارا بجست
IV-ایران-K تیران-I تیران-Л^۳ (ср. б., доб. Л, I, IV, P к б. 626 и доб. Γ к б. 621).

چو از-K^۵ سر آمد برو تاج و تخت و کلاه-IV^۴ (в тексте по T). Γ-نمران-Γ انیران

همان مهر-Γ^۸ کاین-Γ کان-I, K, IV, T^۷ و I, K, IV, Γ, T^۶—доб. پهبش ماهوی او

چو-I, IV, Γ, C^{۱۲} کنید-I, C^{۱۱} جایی-K لشکر(؟)-Л^{۱۰} جامه شهریار-K, Γ^۹ با

بدین-I, K, IV, Γ, T^{۱۶} داور-K, Γ, C^{۱۵} ای-I^{۱۴} کنید-I, C^{۱۳} بی جان شود جامه

دهن [لبان-C] پر ز خاک(؟)-Л, C^{۲۰} چو(؟)-I^{۱۹} گرم و درد-K^{۱۸} دل-I, K, IV, Γ, T^{۱۷}

رخان پر ز آب و-Γ دهن چاک چاک(؟)-IV رخان پر ز گرد پر ز خاک و دهان-K

دهان پر ز خاک

چو بنشست¹ ماهوی با راستان
 اگر زنده ماند تن² یزدگرد
 برهنه شد این راز من⁴ در جهان
 بیاید مرا از بدش⁶ جان بسر⁷
 چنین داد پاسخ خردمند مرد
 اگر شاه ایران شود¹² دشمن
 وگر خون او را بریزی بدست
 چپ و راست رنجست و اندوه و درد
 پسر گفت کای باب فرخنده‌رای
 سپاه آید او را¹⁸ ز ماچین و چین
 تو این را چنین²² خرد کاری میدان
 گر از²⁶ دامن او درفش‌ی کنند

615
620

چه بینید گفت اندرین داستان
 ز هر سو برو³ لشکر آیند گرد
 شنیدند یکسر کهان و مهان⁵
 نه تن مانند ایدر نه بوم و نه بر⁸
 که این خود⁹ نخستین¹⁰ نیایست کرد¹¹
 ازو بد رسد بی‌گمان بر تننت
 که کین خواه¹³ او در جهان ایزدست¹⁴
 نگه کن کنون تا چه بایدت کرد¹⁵
 چو دشمن کنی زو¹⁶ بپرداز جای¹⁷
 بما بر شود¹⁹ تنگ روی²⁰ زمین²¹
 چو چیره شدی²³ کام²⁴ مردان بران²⁵
 ترا با سپاه از بنه²⁷ بژ کنند

1 Л- (?), 2 K, C- همی 3 K- ورا 4 Л- ما 5 Л- б. стоит после б. 622; Б-
 (этот перевод дан до перевода б. 614). قد ظهر الآن هذا السر، و علم به الناس و شاع بیتمهم

6 IV- اندرین 7 Л- (?), 8 Л- б. стоит после б. 622; K-

مرا زین بدیها شود سر بیاد * نه تن مانند ایدر نه بوم و نژاد
 از بن-⁹ K و لا یبقی منا عینا و لا أذرا، و لا یترک فی بلادنا نجما و لا شجرا-
 B-¹³ K بود-¹² Л- 617 стоит после б. 619. 11 Л- б. 617 steht nach б. 619. 10 P- نخستت-
 C- این را این از-¹⁴ IV گزیدی-¹⁶ K- Γ گرفتگی-¹⁵ Л, K- б. стоит после б. 622. 14 Л- доб. б. 617. 15 Л, K- б. стоит после б. 622. 16 K-
 17 Γ- доб.:

که چون رفت هر گز نیاید بدست * چو از بد چنین آشکارا بجست
 ср. ниже доб. к б. 626. 18 Г, P- آرد-¹⁹ Г, P- کند²⁰ I- ما-²¹ IV- б. оп.; Л- доб. бб. 620, 615 и 616 текста; K- доб. б. 620; K- далее доб.:

نیاید که از بهر شاه ای پدر * بد آید ز هر گونه مارا بسر
 22 I- کار را-²³ Γ- (?), شود²⁴ I- (?), کار²⁵ K- زد با ردان-²⁶ K-
 با سپاهت ز بن-²⁷ Γ- جهان-²⁷ I, K, IV, VI- آن

تن خویش بر خیره رسوا مکن
هرآنکس که با تو نگوید درست
تو بیماری اکنون و ما¹ چون پزشک
تو از بندهٔ بندگان کمتری
همی² کینه با³ پاک یزدان نهی
شیمانزاده را دل پر از⁴ تخت بود
چنین بود تا بود و این تازه نیست
یکی را بر آرد بچرخ بلند
نه پیوند با آن¹⁰ نه با اینش کین¹¹
همه موبدان تا جهان شد سپاه
بگفتند زین گونه¹³ با کینه جوی
چو شب تیره شد گفت با موبدان
من امشب بگردانم این¹⁵ با پسر¹⁶
ز لشکر بخوانیم داننده بیست
برفتند دانندگان از برش¹⁹

که بر تو سر آرند زود این سخن
چنان دان که او دشمن جان تست
پزشک خروشان بخونین سرشک
باندیشهٔ دل مکن مهتری
ز راه⁴ خرد⁵ جوی تخت مهی
ورا پند آن موبدان سخت بود⁷
که کار⁸ زمانه بر اندازه نیست
یکی را کند خوار و زار و نژند⁹
که دانست راز جهان آفرین¹²
بر آیین خورشید بنشست ماه
نبد سود یک موی زان¹⁴ گفت و گوی
شمارا ببايد شد ای بخردان
ز هر گونه‌یی دانش آرم بمر¹⁷
بدان تا بدین بر¹⁸ نماید گریست
بیامد یکی موبد از لشکرش²⁰

هنر— K, IV, Γ, T—⁵ رای— IV—⁴ کینه— K—³ همه— K, IV—² من— K, IV, Γ, T—¹

فکان کلامهم عنده کالماء یجری علی الصخرۃ الصماء. و کان هو السلطنة— B—⁷ بران— IV—⁶
قد تمکن من دماغه و قلبه، و غطی علی بصر بصیرته فصار لا یفرق بین رشنه و غیبه
Γ—⁹ доб.:⁹ گزاف— K, IV, Γ, T—⁸

یکی را بنمانی نیاز آورد * یکی را دگر تخت نیاز آورد
یکی را کند از جهان بی نیاز * یکی را بماند باندوه و آز
یکی زار و گریان و خسته جگر * یکی را بر آرد بخورشید سر
نه شرم و نه دانش— K, Γ, IV, C—¹² با این بکین— K, Γ, C—¹¹ نه با اینش مهر و— IV—¹⁰
همه [همی— IV, Γ, P—] پند گفتند— K, IV, Γ, C, P—¹³ نه کیش و [نه آیین— IV, C—] نه دین
باندیشم— P— بگویم همی— K—¹⁵ (метр нарушен). سود یک موبد ازان— IV— سودمندان همه— K—¹⁴
درش— L—¹⁹ بد— IV, Γ, T—¹⁸ (без рифмы). این را بسر— IV, C—¹⁶ این
فقاموا فاستحضر جماعة من جهة أصحابه— B— بیامد پس از موبدان لشکرش— P—²⁰

580 باآتش نهال دلسترا¹ مسوز سپاه پیراگندهرا گرد کن
 ازپدر بیپوزش بر شاه رو وزانچایگه جنگ² لشکر³ بسیج
 کزین بد⁵ نشان دو گیتی شوی چو کلری که امروز بایدت کرد
 585 همی یزدگرد شهنشاهرا که در جنگ⁹ شیرست بر گاه¹⁰ شاه
 یکی¹³ یادگاری ز ساسانیان پدر بر پدر داد¹⁵ و دانش پذیر
 بود¹⁶ اردشیرش بهشتم¹⁷ پدر که یزدانش تاج کیمان¹⁹ بر نهاد
 590 چو²¹ تو بود مهتر بکشور²² بسی چو بهرام چوبین²⁴ که سیصد هزار
 بیک تیر او²⁵ پشت بر گاشتنند چو از رای²⁶ شاهان²⁷ سرش سیر گشت
 595 فرآیین که تخت بزرگی²⁸ بجست برانگونه بر کشته شد زار و خوار
 بترس از خدای جهان آفرین

تن و جان خودرا - T نهاد بدترا - Γ نهانی تنترا - IV دل و جان خودرا - K¹
 بر آیدت گرد - K⁶ پس - IV⁵ ز زاری و - K, IV⁴ دشمن - K, IV, Γ, T³ رزم - K²
 فروزان - K, Γ, C¹¹ تخت - K, IV, Γ, T¹⁰ رزم - K, P⁹ خوانی - IV⁸ تیه - Π⁷
 سواری میان - K, P¹⁴ همی - Π¹³ چو خورشید بر تختگاه - Γ خورشید و ماه - K, C¹²
 بهشتم - K, Γ, C¹⁷ پس از - K, IV, Γ, T¹⁶ راد - IV, Γ, T¹⁵ شاه - K¹⁵ بگیتی میان - Γ
 شهریاران - K, IV, Γ, T²⁰ کبی - IV, Γ, T¹⁹ بود تاجور - IV, Γ, P¹⁸ بد آن تاجور - K, T¹⁸
 25 I, IV, بهرام رازی - IV, Γ, P²⁴ یاد - IV, Γ²³ بگیتی - K, C²² ز - K, IV, Γ, T²¹
 29 K, T - کبی را - Γ, T²⁸ مهسی را - IV²⁸ شاهی - K²⁷ تخت - K, IV, Γ²⁶ ازو - VI
 آفرید و کلاه - IV, Γ, C³⁰ نبرگیرد این - IV, Γ³⁰ نبرد دارد این

بمندی و گسستهم کرد آنچ کرد
 چو دستش شد او² جان ایشان ببرد
 ترا زود یاد آید این روزگار
 تو زین هرچ کاری⁷ پسر بدرد
 بپرهیز زین گنج آراسته
 همی سر به پیچی بفرمان¹¹ دیو
 بچیزی که بر تو نزیبد همی
 نیاساید این چرخ گردان ز گرد¹
 در کینه را³ خوار نتوان شمرد⁴
 به⁵ پیچی ز اندیشه ناپکار⁶
 زمانه زمانی⁸ همی⁹ نغنونود¹⁰
 وزین مردی تاج و این خواسته
 ببری همی¹² راه گیهان خدیو
 ندانی که دیوت فریبد همی

ششم کین پرویز شاه بلند * که از خوشنواز آمد او را گزند
 کمر بست بر کین او سوفزای * سر خوشنواز اندر آمد بپای
 Л — после этого б. доб.:

بهفتم سخن کین هرمزد شاه * چو پرویز را گشته شد دستگاه
 K, Г, C — доб.:
 1 IV — گنبد تیزگرد

ز کردار ایشان نکرد ایچ یاد * چو [K-که] خون پدر بود و مهر و نژاد
 K — перед этим б. доб.:

شندی که پرویز از کین اوی * که پاکیزه بد رای و آیین اوی
 از انسان ببردشان دست و پای * نیارست رفتن کسی خود ز جای
 IV — 4 بدیها کجا — 3 K چو شد دستور — I, T چو شد دست در — Г چو شد تاجور — K 2
 K, P — 8 پدر هرچه کرد — IV 7 به پیچیدت اندیشه ناپکار — K 6 که — IV, P 5
 б. оп. IV, Г — 9 برین — K, IV, Г — 10 доб.:

شمانی بدی تییره جان و گهر * بدرگاه شاه اندر افکنده سر [اوفتاده بسر] (؟) — Г
 نه [K-که] او بر کشیدت بدین پایگاه * فرامش مکن نیکی و گنج [رنج — Г] شاه
 [بارگاه — IV]

K — вариант первого б.:

شمانی بدین گونه آیین و فر * نجوید همی کینه تاجور
 و اذکر مبدأ أمرک إذ كنت راعیا من رعاة الیهم فجعلک هذا الملك حامیا من حماة — B
 التهم. و لم یزل یمد بضبع حتی صیرک صاحب جیش خراسان، و قائد قواد آل ساسان.
 IV, ز گفتار (؟) — K 11 فلا تقابل حق نعمته بالكفران و لا تلق فیادک الی ید الشیطان
 ببری دل از — K, IV, Г, T — 12 بگفتار — P

<p>چه آورد ازان خویشتن را بسر بفرجام کار آمدش خواستار³ کجا از ایران ورا رنجه کرد برو گردش آسمان شد⁷ درشت⁸ شد آن بند بدرا سراسر کلید کمر بست بی آرزو در¹⁰ میان بمرد¹¹ از روان و خرد شرم و آب¹² بیامد جهان کرد پر¹³ گفت و گوی سر کینه جویان¹⁴ پر از بیم کرد که ریزنده خون لهراسپ بود ز کینه ندادش زمانی درنگ چو پرویزرا گشن شد دستگاه¹⁶</p>	<p>شنیدی که ضحاک بیدادگر برو¹ سال بگذشت مانا² هزار و دیگر که⁴ تور آن سرافراز مرد همان⁵ ایرج پاک دین را⁶ بکشت منوچهر زان⁹ تغمه آمد پدید سه دیگر سیاوش ز تغم کیان بگفتار گرسیوز افراسیاب جهاندار کیخسرو از پشت اوی نیارا بخنجر بدونیم کرد چهارم سخن کین ارجاسپ بود چو اسفندیار اندر آمد بچنگ به پنجم سخن کین هرمزد شاه¹⁵</p>
--	---

¹ Γ - доб.   ² K, IV, Γ, T - از   ³ Γ - доб.   ⁴ K, C - چو   ⁵ IV - چون   ⁶ K - پای دلرا   ⁷ K - ازان سان   ⁸ IV -

اگر چند دیر آمد آن روزگار * نبودش بجز بر بد آموزگار
همان تا جهان شد ازان سان - ⁷ K پای دلرا - ⁶ IV کو چون - ⁵ IV چو - ⁴ K, C
Γ, T - نیامرد هم زان جهانرا بمشت - ⁸ IV
بخیره بکشت ایرج پاکرا * که بخشایش آمد برو خاکرا
K - доб.:

فرستاد نزد فریدون گرد * جهانرا سراسر بانده سپرد
P - б. оп.   ⁹ K, IV, Γ, T - ازان   ¹⁰ K, IV, Γ, T - بر   ¹¹ K, IV, Γ, C - بست   ¹² K - доб.:

چنان نامور شهریاری بکشت * همی تا جهان شد ازیشان درشت
Γ - доб.:

چو آن شاهرا کشت آن بدسرشت * بگیتی درون تغم بدرا بکشت
T - доб.:

چنان شاهزاده جوانرا بکشت * ازیرا جهان گشت با او درشت
که رستم مراورا گه کارزار - ¹⁶ Л, P اسفندیار - ¹⁵ Л, P کینه داران - ¹⁴ K بی (؟) - ¹³ IV
Л, P - доб.:

بکشت و سر آمد برو نیز روز * شد آن نامور گرد گیتی فروز
سر انجام بنگر که بهمن چه کرد * ز پور تهمتن بر آورد گرد

چنین از ره^۲ پای یزدان مگرد
 همی خار^۳ بیمنم در^۴ آغوش تو
 همی دود ز^{۱۰} آتش کنی خواستار
 بمرگشتنت گرم و رنج^{۱۲} گداز^{۱۳}
 چو رفتی نشستت^{۱۵} در^{۱۶} آتش بود^{۱۷}
 بماهوی گفت این دلیری چراست
 ز خان و ز^{۲۰} فغفور یار آمدی
 که هر گز بکشتنش نشستافتند
 که نفرین بود بر تو تا رستخیز
 پر از خون دل و مژه^{۲۳} پر آب زرد^{۲۴}
 پر از درد^{۲۵} با ناله و با خروش
 که نه رای^{۲۶} فرجام دانی^{۲۷} نه داد
 اگر^{۲۸} کشته بیند^{۲۹} ندرد پلنگ^{۳۰}
 همی گاه^{۳۱} شاه آیدت آرزوی
 چه مایه سپهر از برش^{۳۲} گشته شد
 پدید آمد اندر جهان آبتین
 جهانرا یکی دیگر آمد نهاد

بماهوی گفت ای ستمگاره^۱ مرد
 همی تیپره بیمنم دل و هوش تو
 545 تنومند^۵ و^۶ بی مغز^۷ و جان^۸ نزار^۹
 ترا زین جهان سرزنش بیمنم آز^{۱۱}
 کنون زندگانیت^{۱۴} ناخوش بود
 نشست او و شهروی^{۱۸} بر پای خاست
 شهنشاهرا^{۱۹} کارزار آمدی
 550 ازین تخمه بی کس بسی یافتند
 تو گر^{۲۱} بندهای^{۲۲} خون شاهان مریز
 بگفت این و بنشستت گریبان بدرد
 چو بنشستت گریبان بشد مهرنوش
 بماهوی گفت ای بد بدنژاد
 555 ز خون کیان شرم دارد نهنگ
 ایبا بتتر از دد بمهر و بخوی
 چو بر دست ضحاک جم کشته شد
 چو ضحاک بگرفت روی زمین
 بزاد آفریدون^{۳۳} فرخ نژاد

۱ I — ستمکار — ۲ I, K, IV, VI, Γ, T — در — ۳ I — خار — ۴ I, P — به — ۵ Л —
 بنومیدی مغز — ۶ I, T — оп. — ۷ Γ, T — بی مغزی — ۸ I — جانی — ۹ K — جان و — ۱۰ I — و — ۱۱ K —
 باشدت — ۱۲ Γ, T — گرم — ۱۳ K — رنج و گرم — ۱۴ IV — نشیبیت — ۱۵ IV — نشیبیت — ۱۶ I —
 نشست تو — ۱۷ K — б. оп.; K, IV, Γ — доб. (K — вместо б. 547):
 ۱۸ Л — شهران — ۱۹ K — گران شاهرا — ۲۰ I, K, IV, Γ, T — و — ۲۱ Γ — وگر — ۲۲ K —
 زنده — ۲۳ Γ, C — چشم — ۲۴ I — سرد — ۲۵ Γ, T — доб. و — ۲۶ IV — وگر کشته — ۲۷ K, T —
 داری — ۲۸ IV, Γ, T — وگر — ۲۹ K, Γ — یابد — ۳۰ Л — دارد — ۳۱ Л, I, VI — جان — ۳۲ K, IV, Γ, T —
 تاج — ۳۳ IV — اندران — ۳۴ K, IV, Γ, T — تاج — ۳۵ K, IV, Γ, T — تاج — ۳۶ K, IV, Γ, T — تاج — ۳۷ K, IV, Γ, T — تاج — ۳۸ K, IV, Γ, T — تاج — ۳۹ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۰ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۱ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۲ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۳ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۴ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۵ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۶ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۷ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۸ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۹ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۰ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۱ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۲ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۳ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۴ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۵ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۶ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۷ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۸ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۹ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۰ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۱ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۲ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۳ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۴ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۵ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۶ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۷ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۸ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۹ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۰ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۱ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۲ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۳ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۴ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۵ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۶ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۷ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۸ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۹ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۰ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۱ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۲ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۳ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۴ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۵ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۶ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۷ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۸ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۹ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۰ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۱ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۲ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۳ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۴ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۵ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۶ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۷ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۸ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۹ K, IV, Γ, T — تاج — ۱۰۰ K, IV, Γ, T — تاج

مفرمای کشتن خداوند خویش * مکن آنکس آن کسی نکرد دست پیش
 ز خاقان و — ۲۰ I, K, IV, Γ, T — گران شاهرا — ۲۱ Γ — وگر — ۲۲ K — زنده — ۲۳ Γ, C — چشم — ۲۴ I — سرد — ۲۵ Γ, T — доб. و — ۲۶ IV — وگر کشته — ۲۷ K, T — داری — ۲۸ IV, Γ, T — وگر — ۲۹ K, Γ — یابد — ۳۰ Л — دارد — ۳۱ Л, I, VI — جان — ۳۲ K, IV, Γ, T — تاج — ۳۳ IV — اندران — ۳۴ K, IV, Γ, T — تاج — ۳۵ K, IV, Γ, T — تاج — ۳۶ K, IV, Γ, T — تاج — ۳۷ K, IV, Γ, T — تاج — ۳۸ K, IV, Γ, T — تاج — ۳۹ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۰ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۱ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۲ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۳ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۴ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۵ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۶ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۷ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۸ K, IV, Γ, T — تاج — ۴۹ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۰ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۱ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۲ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۳ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۴ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۵ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۶ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۷ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۸ K, IV, Γ, T — تاج — ۵۹ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۰ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۱ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۲ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۳ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۴ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۵ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۶ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۷ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۸ K, IV, Γ, T — تاج — ۶۹ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۰ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۱ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۲ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۳ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۴ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۵ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۶ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۷ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۸ K, IV, Γ, T — تاج — ۷۹ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۰ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۱ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۲ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۳ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۴ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۵ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۶ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۷ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۸ K, IV, Γ, T — تاج — ۸۹ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۰ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۱ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۲ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۳ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۴ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۵ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۶ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۷ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۸ K, IV, Γ, T — تاج — ۹۹ K, IV, Γ, T — تاج — ۱۰۰ K, IV, Γ, T — تاج

بدانست کو نیست جز یزدگرد
 هم‌اکنون جدا کن سرش را^۲ ز تن
 نمازم کسی زنده از گوهرت^۳
 بزرگان بیدار^۴ و کنداوران
 زبان پر ز گفتار و پر آب چشم
 بجان و^۵ خرد بر نهادی^۶ لگام
 چرا دیو چشم ترا تیره^۷ کرد
 دو گوهر بود در یک انگشتری
 روان و خرد را بیپا^۸ افگنی
 مشو بدگمان با جهان‌افزین
 بفرزند^۹ مانی یکی کشته‌مند^{۱۰}
 بزودی سر خویش بینی نگون
 همان بر تو نفرین کند تاج و گاه
 پسر بدرد بی‌گمان^{۱۱} کشت تو^{۱۲}
 که هر گز نبردی ببد کار^{۱۳} بست
 بدین^{۱۴} اندرون^{۱۵} بود آرام او

چو ماهوی دلرا^۱ بر آورد گرد
 بدو گفت بشتاب زین انجمن
 وگرنه هم اکنون ببرم سرت
 شنیدند ازو این سخن مهتران
 همه انجمن گشت ازو پر ز خشم
 یکی موبدی بود رادوی^۲ نام
 بماهوی گفت ای بداندیش مرد
 چنان دان که شاهی و پیغمبری
 ازین دو یکی را همی بشکنی
 نگر تا چه گویی بپرهیز ازین
 نخستین ازو^۳ بر تو آید گزند
 که بارش کمست آید و^۴ برگ خون
 همی^۵ دین یزدان شود زو^۶ تباه
 برهنه شود در جهان زشت تو
 یکی دین‌وری^۷ بود یزدان‌پرست
 که هر مزد خرد^۸ بد نام او

530

535

540

^۱ K, IV, C — ماهوی را دل — ^۲ I, VI — سرش را جدا کن — ^۳ Г — доб.:

چو ماهوی با آسیابان بگفت * که آن شاه را خاک باید نهفت
^۴ K — ایران — ^۵ Г — رازی — ^۶ K, Г, T — از — ^۷ I, K, IV, VI, Г, T — نهاده — ^۸ I, K,
 IV, VI, Г, T — خیره — ^۹ I, K, IV, VI, Г, C — بیپای — P — B — далее бб. 536—591 переданы очень
 кратко с пояснением: ^{۱۰} I, K,
 و اطل صاحب الكتاب نفسه فی حکایة خطابهم له فی ذلک
 همان — ^{۱۱} K, P — آورد — ^{۱۲} K — کشته‌مند(?) — ^{۱۳} VI — بفرجام — ^{۱۴} IV — ازین — ^{۱۵} I, K, VI, Г, T —
 زن سپس — ^{۱۶} K, VI, Г — زن — ^{۱۷} K — доб.:

همان زندگانیست ناخوش بود * چو رفتی نشستت بر آتش بود
^{۱۸} I, Г, T — دینور — K, VI — دینور — ^{۱۹} K, Г — به‌بیداد — VI — (؟) — ^{۲۰} I —
 بیدار و (؟) — ^{۲۱} I — بدیر — ^{۲۲} Л — (؟) — ^{۲۳} K — اندر او (؟) — ^{۲۴} I — خرداد (؟)

515 یکی کهنه چُبین¹ نهادم² بیپیش³ برو نان کشکین سزاوار خویش⁴
 بدو گفت مهتر⁵ کز⁶ ایدر بیوی چنین هم بماهوی سوری بگوی
 نباید که آن بدنزاد پلید سبک مهتر اورا بمردی سپرد
 بپرسید ماهوی زین چارهجوی چنین داد پاسخ¹⁴ ترسکار
 در آسیارا گشادم بخشم 520 دو¹⁸ نرگس چو نر¹⁹ آهو²⁰ اندر هراس
 چو خورشید گشتست زو آسیا هرانکس که او فرّ یزدان ندید
 پر از گوهر نابسود افسرش²⁶ 525 بهاریست گویی در اردیبهشت

نهادمش پیش—³ K, IV, Γ, T— نهادش—² Л— چینی—¹ Γ— خوانی—¹ K, IV, C— پشمین—¹ I—
 ارزد(؟)—⁹ VI— کینه—⁸ I— چنین—⁷ K— هم—⁶ IV— که—⁶ K— خسرو(؟)—⁵ K—
 10 K, IV— سرافراز—¹¹ I— سرافراز تا—¹² Л— چرا—¹⁸ VI, Γ— جهان دیده تا پیش—¹¹ I—
 که شبگیر—¹⁶ IV— باز—¹⁶ K, VI, P— باز—¹⁵ I, Γ— بدو—¹⁴ I, K, IV, VI, Γ, C— خواهی ای
 K, Γ—¹⁰ доб.: چون روز گشت آشکار

بگویم که از بهر که خواستم * خردرا بدین خواهش آراستم
 چو زی آسیا رفتم امروز پیش * کزو من بکوشش برم نان خویش
 دو چشمش چو دو—²⁰ Л— بر(؟)—¹⁹ K, VI— چو(؟)—¹⁸ VI— خورشیدم آمد—¹⁷ IV, VI, Γ—
 22 VI, Γ, ср. выше, б. 494, прим. 22. دو گیسو—²¹ T— میانه(؟)—²¹ VI— دو ابرو—²¹ K, Γ— نرگس
 K, IV, VI, Γ, C—¹⁷ доб.: دو پاس—¹⁷ P—

همی باد [جوی—K] آمد از بوی [موی—K] او * همی باد مهر آید از روی [جوی—K] او
 [همی زیب تاج آید از روی—VI, Γ, T] او
 [موی—VI] او

کشکین و فرزش—²⁵ K, VI, Γ, C—²⁴ I—²³ K, IV, C— وکشکین—²⁴ I—
 درخشان—²⁷ IV— نابسوده سرش—²⁶ K—²⁶ IV—²⁷ б. оп. [استد—K] آسیارا کلید
 درخشان ز دیبای رومی—²⁷ VI, Γ—

چه مردی بدین فر و این برز¹ و چهر
 از ایرانیانم بدو گفت شاه 500
 بدو آسیابان بتشویر گفت
 اگر نان کشکینت آید بکار
 بیمار جزین نیز⁶ چیزی که هست
 بسسه روز شاه جهانرا ز رزم⁷
 بدو گفت شاه انج داری بیمار 505
 سبک⁹ مرد بی مایه چپین نهاد¹⁰
 ببرسم شتابید و آمد بر¹²
 بر مهتر زرق¹⁶ شد بی گذار¹⁷
 بهر سو فرستاد ماهوی کس
 ازان²⁰ آسیابان بپرسید مه 510
 بدو گفت خسرو که در آسیا
 ببالا بکردار سرو سهی
 دو²³ ابرو کمان و دو نرگس دژم
 ببرسم همی واژ²⁶ خواهد گرفت

1 Γ - برز و بالا - Γ برز و این فر - VI, T قد و این برز - IV برز و این قد - I
 2 Γ - برز و بالا - Γ برز و این فر - VI, T قد و این برز - IV برز و این قد - I
 3 VI, Γ, C - بی نوایی - 4 K, IV, Γ - доб.:

ازین غم روانم بهم بر زدی * چنان دان [کنون چونکه IV, Γ] که مهمان
 ما [من - Γ] آمدی

5 VI, Γ, خواب - 8 Л, K, VI - 9 VI, Γ, شاه جهاندار رزم(?) - 10 I - 11 I, IV, VI, C - 12 IV - 13 I, K, IV, Γ, P - 14 I, K, IV, VI, C - 15 I, K, IV, VI, C - 16 I, K, IV, Γ, P - 17 I - 18 I, K, IV, Γ, P - 19 I, P - 20 I, IV, VI, Γ, T - 21 I, C - 22 I, C - 23 I - 24 I, K, IV, VI, Γ, 25 I, K, IV, T - 26 I, IV, VI, Γ, T - 27 I, K, 28 VI, Γ - обратный порядок мисра.

چه بندی دل اندر سرای فسوس
 خروشی بر آید که بر بند رخت
 دهان⁸ نا چریده دو دیده پر آب
 گشاد آسیابان در آسیا
 490 فروماپیۀ بود خسرو بنام
 خور خویشی زان آسیا ساختی
 گوی¹⁶ دید بر سان سرو بلند
 یکی افسری²⁰ خسروی بر سرش
 [بپیچکر یکی کفش زرین²³ بیای
 495 ننگه کرد خسرو بدو²⁷ خیره ماند
 بدو گفت کای شاه²⁹ خورشیدروی
 چه جای نشستنت³² بود آسیا

که هزمان¹ بگوش آید² آواز کوس³
 نه بیننی بجز⁴ دخمۀ⁵ گور⁶ تخت⁷
 همی بود تا بر کشید آفتاب
 پیشت اندرون بار و⁹ لختی¹⁰ گیما
 نه تخت و نه گنج¹¹ و نه تاج¹² و¹³ نه کام¹⁴
 بکاری جزین خود¹⁵ نپرداختی
 نشسته بران¹⁷ سنگ چون¹⁸ مستمند¹⁹
 درفشان ز دیبای چینی²¹ برش²²
 ز خوشاب و²⁴ زر²⁵ آستین قبای²⁶
 بدان²⁸ خیرگی نام یزدان بخواند
 برین³⁰ آسیا چون رسیدی تو گوی³¹
 پر از گندم³³ و خاک و چندی³⁴ گیما

5 K- جزاز- K, IV, VI, T- آیدت بانگ کوس- VI, Γ- 3 آمد- IV- 2 هر دم- Γ- 1
 جهان(؟)- L- 8 و 7 VI, Γ- обратный порядок мисра. و 6 Л-доб. تخمه(؟)- IV, VI, Γ- دخمه و
 نه تاج- K- 12 نه گنج و نه تخت- IV- 11 کختی(؟)- L- 10 و 9 IV, T- оп. دهن- K, Γ-
 K, C- 15 (без рифмы). نام- I- 14 نه هوش و نه نام و نه چیز و- VI, Γ- 13 و نه گنج
 بر- I, K, IV- 17 فرای رجلا- B- شهری- L- 16 دگر زرین- VI- جدا زرین- IV, Γ- دگر زان
 Γ- доб.: 19 بران خاک بر- VI, Γ, T- بر- IV- 18
 چو ماهی شب تیره تابان ز میخ * دو چشمشش پر از آب و دل پر دریغ
 K, IV, VI, Γ, T- доб.: 22 رومی- VI, Γ, C- 21 افسر- IV, VI, Γ, C- افسرو- L- 20
 دو چشمش [چشم- IV, VI, T-] گوزن و برو * نشد [شده- IV] دیده از دیدن شپیر
 یال شیر
 [دیدنش هیچ- T-] سپر
 [نگشتی ز دیدار او دیده سپر- Γ-]
 ز خوشاب آستین- I- 26 بگوهر همه- K- 25 و 24 VI- оп. یکی کفش زرین مرورا- K- 23
 و هو قاعد هناك علی الحشیش :далее B доб. :نوفی رمله مداسی ذهبی- B- ; L-б. оп.; ز زر بد قبای
 B- مرد- C- «مرد»- «شاه» надписано над I- 29 دران- IV- 28 درو- IV- برو- K- 27 و التراب
 بگوی- I, IV, 32 I, K, IV, VI, Γ, C- 31 بدین- I, K, IV, Γ, T- بران- L- 30 آیهها الشهدار
 لختی- K- 34 پراگنده از- K- 33 نشست تو- VI, Γ, T-

<p>همی زد بتیغ و بیای و رکیب² چو بیچاره‌تر گشت بنمود پشت یکی کابلی⁵ تیغ در مشت اوی یکی آسیا بد بر آن آب زرق⁷ ز بدخواه در آسیا شد نهان همه زرق ازو شد پیر از⁹ گفت‌وگوی همان گرز و¹⁰ شمشیر زرین‌نیام¹¹ ازان باره و ساز¹⁴ جوشان شدند نشست از بر خشک لختی گیاه فرازش بلند و نشیب¹⁶ نشیب¹⁷ بگردون¹⁹ کشیدی فلک²⁰ تخت²¹ اوی¹⁸ ز نوششی²³ فراوان فزون بود²⁴ زهر</p>	<p>شهنشاه در جنگ شد ناشکیب¹ فراوان ازان نامداران³ بکشت ز ترکان بسی بود در پشت اوی⁴ همی تاخت جوشان چو از ابر برق⁶ فرود آمد از باره⁸ شاه جهان سواران بجستن نهادند روی ازو باز ماند اسپ زرین‌ستام بجستنش¹² ترکان¹³ خروشان شدند نهان گشته¹⁵ در خانه آسیا چنین است رسم سرای فریب بدانگه که بیدار بد بخت اوی¹⁸ کنون آسیایی بیامدش²² بهر</p>
--	--

¹ K, VI, Г, T — مردی نمود ² K — (без рифмы); VI, Г, T — доб.: K — دلیری و گندی و گردی نمود — T:

همی زد بتیغ و بیای و رکیب * که در رزم و در بزم باید شکیب
یکی پس — IV در پس پشت او — I, K, VI, Г, T ⁴ بقلب اندرون چند ازیشان — VI, Г, C ³
— IV, VI, Г, C در دشت چون تیره برق — K ⁶ هندوی — K ⁵ (метр нарушен). پشت او (؟).
یکی آسیا دید بر آب زرق — I, K, IV, VI, Г, T ⁷ همچون شب تیره برق [برف — VI]
ازان گبر و — LI ¹⁰ همه رزم ازو گشت — VI ⁹ اسب — I, K, IV, VI, Г, T ⁸ [زرف — VI]
بدان جستن اند — K ¹³ بجستن چو — IV ¹² 480. 481 стоит перед б. K — ¹¹ بدیدند — VI, Г
بدان ساز و آن اسب — K, VI, Г ازان اسب و آن ساز — I, T ¹⁴ بدان بخشش اندر — VI, Г
— (метр нарушен). شد (؟) — I, K, IV, VI, T ¹⁵ ازان اسب و آن شاه — K, VI, Г, ¹⁶
— доб.: K, IV, Г ¹⁷ بلندست و سپس — IV فرازش بلندست و پشتش — T

اگر بخردی دل درو در [رای پا او — VI, Г] میند * که نباید بفرجام ازو جز گزند
بگاه بسودن چو مارست نرم * و لیکن گه زهر دادنش گرم
— I ²² رخت — LI ²¹ زمان — VI, Г — I ²⁰ بگردن — I, K, IV, VI, Г, T ¹⁹ شاه — K ¹⁸
— доб. варианты бб., C — داد — I, IV, VI, Г, C ²⁴ ز شهدهش — I, IV, VI, K, Г, C ²³ چو آمدش
добавленные к б. 484.

بیرسام فرمود تا ده هزار 460
 بمرو اندرون¹ ساز جنگ آورد
 سپاه از بخارا چو پیران تنرو
 شب تیره هنگام بانگ خروسی
 جهاندار⁵ زین⁶ خود نه⁷ آگاه بود
 بشبگیر گاه⁹ سپیده‌دمان¹⁰ 465
 که ماهوی گوید که آمد سپاه
 سپهدار خانست¹² و¹³ فغفور چین
 بر آشفت و جوشن بپوشید شاه
 چو نیروی پرخاش ترکان بدید
 بپیش سپاه اندر آمد چو پیل 470
 چو بر لشکر ترکی بر حمله¹⁶ برد
 همه پشت بر تاجور¹⁸ گذاشتند
 چو بر گشت ماهوی شاه جهان
 چنین بود ماهوی را رای¹⁹ و راه

1 I, K, IV, VI, Γ— و— آید و— T آرد 2 VI, Γ— شهر— C— شاه— P— تخت 3 K— ماه— B—
 4 VI, Γ, T— دشت— 5 VI, Γ, T— شهنشاه— 6 K, P— ازان 7 K, VI, C— کی 8 K—
 هم اندر زمان— 10 VI, Γ, T— خروشی بر آمد— 9 K, VI, Γ, T— جوینده گاه بود
 و لما أصبح— B— سواری پیامد سپیده‌دمان— VI, Γ, C— سواری پیامد هم اندر زمان— 11 K—
 و— 13 I, P— خاقانست— IV— سپهبد چه خاقان— K— قانست(?)— 12 I— ماهویه اگاه فارسی
 14 I, K, IV, VI, Γ, T— آمدند از دو رویه سپاه— [Γ— فرود]— IV, VI, Γ, C— دوب:

رده بر کشیدند و بر شد خروش * سپهدار ایران بر آورد جوش
 K— этот же б. стоит между двумя след. доб. бб.; I, K, IV, Γ, T— доб.:

بیاراست با میمنه میسره * بجنگ اندر آمد سپه یکسره
 همی بود با نیزه در قلبگاه * شد از گرد گیتی سراسر سپاه
 15 VI— б. оп. فلما اصطف الفریقان و تقابل الجمعان وقف الملك في القلب... :— доб. B—
 نامور— 18 VI, Γ, C— پس لشکر او(?)— 17 K— چو اجر خروشان یکی حمله— 16 VI, Γ, C—
 که آید بدان سو [سان—C] گرفتار شاه— 20 VI, Γ, C— روی— Γ— رسم— 19 VI—

ازو نزد بیژن یکی نامه شد
 یکی رزم پیشش آمدت سودمند
 ابا تاج و گاهست و با افسرست³
 همان گنج و چتر سپاهش⁵ تراست⁶
 جهان پیشش ماهوی خودکامه⁷ دید
 چه داری⁹ بیاد¹⁰ اندرین¹¹ داستان¹²
 برانم شود کارم ایدر تپناه
 مرا بی‌منش خواند و چاپلوس
 همی ترسد از روز ننگ و نبرد¹⁶
 که ای شیردل مرد پرخاشجوی
 بیاری ماهوی و باز آمدن
 بیاری شود سوی آن رزمگاه
 سبکسار خواند ترا مرد سنگ
 مرا خود نه جنبید باید ز جای

چو ماهوی بدبخت خودکامه¹ شد
 که ای پهلوانزاده بی‌گزند
 که شاه جهان با² سپاه ایدرست
 گر آیی سر و تاج و گاهش⁴ تراست
 چو بیژن نگه کرد و آن نامه دید
 بدستور گفت ای⁸ سر راستان
 بیاری ماهوی گر من سپاه
 بمن¹³ بر کند شاه چینی¹⁴ فسوس
 و گر نه کنم¹⁵ گوید از بیم کرد
 چنین داد دستور پاسخ بدوی
 ازایدر ترا ننگ باشد¹⁷ شدن
 ببرسام فرمای¹⁸ تا با سپاه
 بگفتار سوری¹⁹ شوی سوی جنگ
 چنین گفت بیژن که اینست رای

450

455

همان [همی-Γ] نام بیژن بایران و چین * ز مردیش کردند نقش نگیین
 و کان شجاءا بطلا مشهورا بالرجولية و المسالة: B-доб.

نشستش ز [به-IV] گیتی بمر و -I, IV, VI, Γ, C بی³ -I, K, C² بدکامه-K¹
 چیره-IV تخت و سپاهش-K, Γ, C چیز و سپاهش-I⁵ گاه و تاجش-I⁴ اذدرست
 :доб. K, IV, VI, Γ, T-⁶ همین گاه تخت سپاهش-VI سپاهش(؟)

ز کین نیاکان بدل یاد کن * برین [بدین-VI, T] تخمه بر داد بیداد کن
 K, IV-доб. после этого б.:

شهنشاه ازان خود کی [نه-IV] آگاه بود * که ماهوی سوریش بدخواه بود
 چگوننه-I¹² اندرون(؟)-Л¹¹ یادآوری-Γ¹⁰ یاری-VI⁹ آن-K⁸ بدکامه-K⁷
 I-доб.: شنیدی تو از راستان

چه داری بیاد اندرین داستان * هم از رای ماهوی زاده شبان
 I¹⁶ و گر نه هم او-VI, Γ¹⁵ چندی-Γ چندین-VI, C چین این-K¹⁴ بما-K¹³
 IV, VI, Γ¹⁷ از روزگار نبرد-VI, Γ, C بترسید گوید ز روز نبرد-IV گرد روز نبرد-K
 ماهو-K, VI¹⁹ الرأی أن قنذب لهذا الأمر ولدی برسام-B¹⁸ باید-C

برین^۱ نیز بگذشت چندی سپهر
 جدا شد ز مغز بداندیش مهر^۲
 شبانرا^۳ همی تخت کرد^۴ آرزوی
 دگر گونه‌تر شد^۵ بآیین و خوی
 تن خویش یکچند بیمار کرد
 پرستیدن شاه دشوار^۶ کرد

۱۰

یکی پهلوان^۷ بود گسترده‌کام^۸
 نژادش ز طرخان^۹ و بیژن بنام
 نشستی بشهر سمرقند بود
 بران مرز چندیش^{۱۰} پیوند بود^{۱۱}

445

^۱ I, Г, P— بدین ^۲ K, IV, Г— доб.:

چو آگاهی آمد ز نيزه‌وران * ز بغداد و اروندرود از کران
 [و ری کان گزیده سران—IV]
 [زبغداد و ری آمده بر کران—Г]
 далее K—

که کس پیش ایشان نشد تیز چنگ * ازین‌سان بود ساز و آیین جنگ
 IV, Г—

نیامد کسی پیش ایشان بجنگ * که یارستانشان چرخ پیروزه‌رنگ
 رخ شاه ایران پر آژنگ شد * ازان کار دشمن بدل تنگ شد
 далее K—

چو ماهوی ازان گونه دید این سپاه * شده زرد چون کاه رخسار شاه
 IV, Г—

چو ماهوی مرشاهرا مانده دید * به بی‌کام او بخترا رانده [مانده—Г] دید
 و انتهی الخیر الی مرو بآن: доб. после б. 432; Б— доб.:
 عساکر سعد بن وقاص رضی الله عنه أخذوا المدائن و سائر ما تاخمها من بلاد المملكة
 سناذرا(۹)—VI^۳ فعظم ذلك علی یزدجرد. و لما علم ماهویه بآن أمره قد أشفی علی الزوال...
 پادشه—P شاه دشخوار—I^۶ دگر شد برای و—VI, Г^۵ کردتخت—VI, Г, T^۴ شتابان—C
 طلحنند—Г طلخون—I طلغان—VI, IV, LI^۹ نام—K^۸ ملک من ملوک التری—B^۷ خوار
 доб.: Г—^{۱۱} بسی گرد او خویش و—^{۱۰} Г

یکی تری مردانه بد سرفراز * از افراسیابی گو جنگ ساز
 K, Г (Г— после приведенного б.)— доб.:

همی رفت نرم از بر خاک گرم¹ زمین را ببوسید و بردش نماز فرخزاد چون روی ماهوی دید ز ماهوی سوری دلش گشت شاد 430 که این شاه را از نژاد کیان نباید⁸ که بادی برو بر جهد مرا رفت باید همی سوی ری که چون من فراوان باوردگاه¹³ چو رستم سواری بگیتی نبود بدست یکی زاغ سر¹⁶ کشته شد که یزدان و را جای نیکان دهد بدو گفت ماهوی کای پهلوان پذیرفتم این زینهار ترا فرخزاد هر مزد زانجایگاه²² 440

دو دیده پر از آب کرده ز شرم² همی بود³ پیشش زمانی دراز⁴ سپاهی بران سان⁵ رده بر کشید برو بر بسی پندها کرد یاد⁶ سپردم ترا⁷ تا بماندی میان و گر⁹ خود¹⁰ سپاسی برو¹¹ بر نهاد ندانم که کی¹² بینم این تاج کی شد از جنگ¹⁴ آن نیزه داران تپاه نه گوش خردمند هر گز شنود¹⁵ بمن¹⁷ بر چنین روز بر گشته شد¹⁸ سیاهزاغ را درد¹⁹ پیکان دهد²⁰ مرا شاه چشمست و روشن روان سپهر ترا²¹ شهریار ترا سوی ری پیامد²³ بفرمان شاه²⁴

دوجوی - Л -² گرم از پی خاک نرم (?) - IV همی رفت گرم از بر خاک روی - Л -¹

رفت - I -³ K, IV, VI, Г, T -⁴ доб.:

سپاهش همه خواندند آفرین * برفتند گریبان و سر بر زمین [Г, T -¹ زمین -¹]

سراسر سپاهش - IV, VI, Г, T -⁵ доб.:

بماهوی سوری فرخزاد گفت * بدانگه که بگشاد راز نهفت K, خور (?) - I, IV, VI, Г -¹⁰ و یا - K, Г, C -⁹ نمائی - IV, VI, Г, C -⁸ بتو - IV, VI, Г, C -⁷ رزم - K -¹⁴ در آوردگاه - Г بر آوردگاه - I, K -¹³ بدانم دگر - K -¹² بدو - I -¹¹ کس - T -¹⁵ VI -¹⁵ و VI -¹⁹ K, IV -¹⁹ доб. VI -¹⁸ б. оп. بما - K, IV, Г, T -¹⁷ به تیغ یکی تیغ زن - IV -¹⁶ б. оп. VI -²⁰ VI -²⁰ б. оп.; Г -²⁰ доб.:

سپاه سپاهان و ری را همه * بگرد آورم سوی شاه رمه I, IV, VI, ²¹ و إنما أذهب لأجمع عساكر الری و اصبهان، و أقدبهم علی الملك: B -²¹ доб. ازان بارگاه - VI, Г, C -²² مرا - Г -²⁴ доб. بسوی ری آمد - IV -²³

ابا تازیان چند جست او نبرد * ازو هم بر آمد بفرجام گرد

بنوروز و مهر آن^۱ هم^۲ آراستست درود جهان بر کم آزار مرد^۵ 420
 دو جشن بزرگست و با^۳ خواستست کسی کو ز دیهیم ما یاد کرد^۶
 بلند اختری نامجوی سوار پیامد بکف نامه شهریار

۹

وزانجایگه بر کشیدند کوس وزانجایگه بر کشیدند کوس
 خیر یافت ماهوی سوری ز^۹ شاه خیر یافت ماهوی سوری ز^۹ شاه
 پذیره شدش با سپاهی^{۱۲} گران پذیره شدش با سپاهی^{۱۲} گران
 چو پیدای شد آن فر و اورند^{۱۴} شاه چو پیدای شد آن فر و اورند^{۱۴} شاه
 پیاده شد از باره^{۱۵} ماهوی زود پیاده شد از باره^{۱۵} ماهوی زود
 ز بست و نشاپور^۷ شد تا بطوس^۸ ز بست و نشاپور^۷ شد تا بطوس^۸
 که تا مرز^{۱۰} طوسی اندر آمد سپاه^{۱۱} که تا مرز^{۱۰} طوسی اندر آمد سپاه^{۱۱}
 همه نیزه داران^{۱۳} جوشنوران همه نیزه داران^{۱۳} جوشنوران
 درفش بزرگی و چندان سپاه درفش بزرگی و چندان سپاه
 بران کهتری بندگیها فزود^{۱۶} بران کهتری بندگیها فزود^{۱۶}

۴ VI—доб.: بزرگ از پی—^۳ K, IV, VI, Γ— این و هم(؟)—^۲ VI— این—^۱ I, IV, Γ—
 چو رسم سواری بگیتی نبود * نه گوش خردمند هر گز شنود
 به تیغ یکی زاغسر کشته شد * بما بر چنین روز بر گشته شد
 K, IV, Γ, T—доб.: گشت شاد—^۶ K— باک—^۵ I—(؟)—
 چو نامه بمهر اندر آورد شاه * فرستاد زی مهتر نیکخواه [آن سپاه—^۴ IV, T—
 مرزبانان بره—^۳ Γ]
 ثم إنه ارتحل من بست—^۲ B سوی طوسی—^۸ K, C— ز شهر نشاپور—^۷ K, IV, VI, Γ, C—
 Здесь конец большого (66. 338—421) و سارا الی نيسابور، و سارا من نيسابور نحو طوسی
 пропуска (ср. примечание Аззаша относительно того, что известный ныне Бост не мог оказаться на этом
 пути); Л, K— доб.:
 همه راست کرد آن کجا گفته بود * بدژها فرستاد که آورده بود(؟)
 [ز کردار گردون بر آشفته بود—^۳ K]
 وزانجای لشکر کشید او بمرو * شب و روز تازان چو پر تازو
 VI, Γ—بره—^{۱۱} IV— که از مرز—^۹ P سوی مرز—^{۱۰} IV که از سوی—^{۱۰} K— که—^۹ K, IV, VI, Γ, C—
 C— I—б. оп. ^{۱۲} IV, VI—سپاه—^{۱۳} K, IV, VI, Γ, T—
 IV, T—^{۱۶} I—^{۱۵} I, K, IV, VI, Γ, T—^{۱۴} I, IV, VI, Γ—^{۱۳} I, K, IV, VI, Γ, T—^{۱۲} I, K, IV, VI, Γ, T—
 IV, T—^{۱۶} I—^{۱۵} I, K, IV, VI, Γ, T—^{۱۴} I, IV, VI, Γ—^{۱۳} I, K, IV, VI, Γ, T—
 VI, Γ, C— [فزود—^۳ Γ]—^{۱۶} I, K, IV, VI, Γ, C—
 شاهنشاهرا بندگیها نمود [فزود—^۳ Γ]—^{۱۶} I, K, IV, VI, Γ, C—

405 شتروار سیصد ز زربفت شاه¹ بیمارید⁴ یکی موبدی با گروه
 دیدار⁸ پیران⁹ و فرهنگیان بدو¹² روز نامه¹³ بدژها نهند¹⁴
 دگر خود بدارند¹⁷ با خویشتن همانا¹⁸ بران راغ و کوه بلند
 410 شمارا بدین روزگار ستترگ هنرمند²¹ گوینده²² دستور ما
 که هر کسی که این را²³ ندارد²⁴ برنج یکی خوب سریند پیکر بزر
 بدین روزگار تپاه²⁷ و دژم بسنگ²⁸ کسی کو بود زیردست
 415 ازان³⁰ شست بر سر شش و چار دانگ بیک³³ روی بر نام یزدان پاک
 دگر پیکرش³⁶ افسر و³⁷ چهر ما

بیمارند بر² بارها تا دو ماه² ز گاه⁵ شمیران⁶ و از رابه کوه⁷
 بزرگان که اند¹⁰ از¹¹ کنارنگیان یکی نامه گنجور¹⁵ ما را دهند¹⁶
 بزرگان که باشند زان انجمن ز ترکی و ز تازی نیاید گزند
 یکی دست¹⁹ باشد بر ما²⁰ بزرگ بفرماید اکنون بگنجور ما
 فرستد ورا پارسی جامه²⁵ پنج بیابند فرجام زین کار بر²⁶
 بیابد ز گنجور ما چل درم یکی زین درمها گر اید بدست²⁹
 بیمار³¹ نمشته بخواند بمانگ³² کزویست امید³⁴ و زو ترس و پاک³⁵
 زمین بارور گشته از مهر ما

1 I, Γ, T—ز نفت سپاه 2 I—با 3 K, IV, VI—6. оп. 4 Л, VI—بیماد 5 IV—کوه 6 Л—
 دبیران و 8 K—راده کوه—T زاوه کوه—IV 7 ز گاه و ز یغمنج(؟) I—ز گاو و ز نعمج(؟)
 11 K—بزرگان کوه—VI, Γ, C—بزرگان هند—IV بزرگان که هند(؟) 10 Л—و I 9
 K—نهیید—Γ, P 14 ازین هر چه [آنچه—Γ] باید—VI, Γ 13 بدین—IV 12 بزرگان دانا
 I—18 بدارید—Γ, P بیمارند—K 17 دهد—Γ, P 16 نامور گنج—VI 15 کشند—C بزند
 VI, Γ, C—پاکیزه—K, IV 22 و I, IV, P—دوب. 21 K—بماپر 20 دشت—VI 19 همان تا
 بیابد—K, IV, VI, Γ, C—26 خانه(؟) VI—25 بیمار—T 24 آنرا—K 23 خردمند پاکیزه
 I, 29 پس آنگه—K, IV, C—و оп. 27 K, IV, VI, Γ, C—[بیماد—C] بفرجام ازین رنج بر
 I, IV, VI, Γ, C—30 یکی زیر رمها(؟) گراید نشست(؟) K—بشصت—C بشصت—IV, VI, Γ, P—
 K, VI, 34 یکی—K 33 بیاید نوشته بحواب و(؟) بمانگ—Л 32 بیاید—VI, Γ 31 ازین
 K—37 پیکر—VI پیکر و—IV 36 امید و هم هم و پاک—Л 35 که امید ازویست—Γ
 افسر و پیکر و

همان¹ ارزن² و پسته و ناردان   بیارد یکی موبدی³ کاردان⁴
 شتروار زین هر یکی ده⁵ هزار   هیونان بختی بیارند بار⁶
 همان گاوگردون هزار از⁷ نمک   بیارند⁸ تا بر چه گردد فلک⁹
 ز خرما هزار و ز شکر¹⁰ هزار   بود سخته و راست کرده شمار¹¹
 ده و دو هزار انگبین کنده¹²   بدنها کشند¹³ آن¹⁴ همه یکسره¹⁵
 نمخورده سرپوست¹⁶ چون چل¹⁷ هزار   بیارند آنرا که آید بکار¹⁸

دو-IV⁵ 400. вариант б. 400. VI, Г-доб. VI, Г-мобд³ شکر-K² هم از-IV¹
 VI, Г-بود سخته(?) و باز کرده شمار-IV⁶ I-б. оп.;

شتروار ارزن [گاورس-Г] ازین هم شمار * بیارد کسی تا که آید بکار
 I-б. оп.; IV-доб.:⁹ فرستیم-VI, Г⁸ بخروار ازان پس هزاران (б. см. выше)⁷ VI, Г-

شتروار کنجد هم ازین شمار * بیارد همان تا که آید بکار
 K-بیارند-هیونان بختی بیارند بار-¹¹ I, IV (ср. б. 399) ز خرما و هر گونه خیری-K¹⁰
 بود ساخته راست-T بخروار رخت [نفت-Г] آورد زین شمار-VI, Г ازان تا که آید بکار
 VI-доб.: کرده شمار

همان دبه مشک و روغن هزار * هیونان بختی بیارند بار
 Г-доб.:

پیشست هیونان بدین بارگاه * فرستید و آید تازان بره
 I-¹⁵ I, VI-б. оп.; این-K, IV, C-¹⁴ کشید-Г¹³ کاندیره-K کنکره(?)¹² Л-

دگر دنبه و مشک روغن هزار * بیارد یکی پیر با یادگار
 (ср. выше, рук. VI, ср. ниже, рук. Л, К, Г, IV); K-доб.:

همان دبه و مشک روغن هزار * بخروار آرند هم زین شمار
 Г-доб.:

همان دنبه و مشک روغن هزار * بیارد یکی پیر با پادکار(?)
 I, VI-б. оп.; Л-доб. (ср. выше):¹⁸ I, VI-¹⁷ سیصد-K¹⁷ هر گوشت-T¹⁶

دگر دنبه و مشک روغن هزار * بیارد یکی سز با پادکار
 [جران سنک-Г] دژها-Г, P-همان [جز این-C] پیشکاران بیارند بار-K, C
 IV- (ср. выше):¹⁶ کشد پیشکار

همان دنبه و مشک روغن هزار * بخروار نفت آورد زین شمار

وزین¹ جایگه² شد بهر جای کس
 چنین لشکری⁴ گشن مارا⁵ که هست
 نشستیم و گفتیم با رایزن
 ز هر گونه گفتیم و انداختیم 390
 که از تاج وز تخت و مهر و نگین
 ز پرمایه چیزی که آمد¹¹ بدست
 همان¹⁴ هر چه از ما¹⁵ پراگندنیست
 ز زرینه²⁰ و جامه ناپرید
 هم از خوردنیها²² هر گونه ساز 395
 ز گاوان گردون کشان چل هزار
 بخروار زان پس²⁶ ده و دو هزار

سگ و یوزبانان—³ Л, I, K, IV—¹ K, Г, P—ازین—² I, K, IV, VI, Г, P—⁴ K, IV, Г, T—⁵ I, K, IV, T—
 C—б. оп. بنزدیک یاران فریادری—⁶ P—مارا نه بس
 بشکر—⁷ K—بفرجام—⁸ Г, VI, T—⁹ I, IV, C—б. 390 стоит после б. 391.
 بدین—¹⁰ K—¹¹ I, K, IV, Г, T—¹² I, IV, VI, Г—¹³ Л—доб.
 ناید(?)—¹⁴ K—¹⁵ I—¹⁶ I, Г—¹⁷ K—¹⁸ Г—¹⁹ Л—²⁰ IV, VI, Г—²¹ IV, T—²² IV, VI, Г, T—²³ I, K, IV, VI, Г—²⁴ K—
 ازین هر چه آن نا(?)—²⁵ I, K, IV, VI, Г—²⁶ I, Г—²⁷ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—²⁸ I, K, IV, VI, Г—²⁹ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—³⁰ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—³¹ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—³² I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—³³ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—³⁴ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—³⁵ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—³⁶ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—³⁷ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—³⁸ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—³⁹ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁴⁰ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁴¹ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁴² I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁴³ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁴⁴ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁴⁵ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁴⁶ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁴⁷ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁴⁸ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁴⁹ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁵⁰ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁵¹ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁵² I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁵³ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁵⁴ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁵⁵ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁵⁶ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁵⁷ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁵⁸ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁵⁹ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁶⁰ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁶¹ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁶² I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁶³ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁶⁴ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁶⁵ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁶⁶ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁶⁷ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁶⁸ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁶⁹ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁷⁰ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁷¹ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁷² I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁷³ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁷⁴ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁷⁵ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁷⁶ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁷⁷ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁷⁸ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁷⁹ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁸⁰ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁸¹ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁸² I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁸³ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁸⁴ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁸⁵ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁸⁶ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁸⁷ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁸⁸ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁸⁹ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁹⁰ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁹¹ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁹² I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁹³ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁹⁴ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁹⁵ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁹⁶ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁹⁷ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁹⁸ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—⁹⁹ I, K, IV, VI, Г—
 ازین هر چه آن نا(?)—¹⁰⁰ I, K, IV, VI, Г—

کنون ما بدستوری رهنمای¹ بسوی خراسان نهادیم روی
 به‌بینیم تا گردش روزگار پس اکنون ز بهر کنارنگ طوسی
 فرغزاد با ما ز یک⁸ پوستست 380
 بالتونیه‌ست¹⁰ او کنون رزمجوی¹¹ کنون کشمگان پور¹³ آن رزمخواه¹⁴
 بگفت آنچ آمد¹⁷ ز شایستگی شنیدیم¹⁸ زین مرزها هرچ گفت
 دژ گنبدین¹⁹ کوه²⁰ تا²¹ خرمنه 385
 ز هر گونه بنمود آن دلگسل²⁴ ز خوبی نمود آنچ بودش بدل²⁵
 همه² پهلووانان پاکیزه‌رای بر³ مرزبانان دیهیم‌جوی⁴
 چه گوید بدین⁵ رای نااستوار⁶ بدین⁷ سو کشیدیم پیلان و کوس
 به⁹ پیوستگی نیز هم دوستست سوی جنگ دشمن نهادست روی¹²
 بر ما پیامد¹⁵ بدین بارگاه¹⁶ هم از بندگی هم ز بایستگی
 بلندی و پستی و غار و نهفت دگر²² لاژوردین ز بهر بنه²³
 ز خوبی نمود آنچ بودش بدل²⁵

پیکارجوی-IV⁴ سوی-IV³ همان- I, VI, Γ, T² شهریار(؟)-L¹
 K, برین-I⁵ K, پرخاشجوی-Γ, T⁶ چه بندد [آرد-Γ] برین بند [پند؟-K] نااستوار [آموزگار-K]-IV, Γ, C-
 برین-I, IV⁷ میانرا بیست-Γ بالتونیه او-P بالتونیه‌ست-L¹⁰ ز-K⁹ زهم-I, K, IV, Γ⁸
 K-بروی سپاه اندر آورده روی-I, C¹² بالتو نباشد کنون جنگجوی(؟)
 K-بروی سپاه اندر آورده روی-I, C¹²

شما با سپه‌بند چو آرید روی * ازین سو بیاید شدن رزمجوی
 K-کنون گاهش آمد که او با سپاه-L¹⁴ کم سکن پور(؟)-VI کشمشان پور(؟)-IV¹³
 پیامدبرما-Γ, VI بر ما بیاید-K بیاید بر ما-L¹⁵ کنون کشمگان توز آن رزمگاه(؟)
 L, P-Γ رزمگاه-¹⁶ L, P-Γ: доб.

بیاورد گنج و سپاه او بسی * ز شاهان ندانم جز او را کسی
 I-¹⁹ شنیدم-K, VI, C-¹⁸ آنکه باید-Γ, T آنکه آمد-VI آنچه بادد-IV آنچ آید-K¹⁷
 VI, Γ-^{VI} تیغ با-K, IV²¹ گنبدان کوه-C گنبدان بود-L²⁰ درین گنبد-VI گنبدی
 K-²³ доб.: (در؟)-I, K, IV, VI, Γ, T²² تیغ تا

ز هر چیز کان بود از نیک و بد * چنان کرده(؟) نامداران سزد
 IV-حوال و نغمور حش مردی سکل(؟)-I جو با دو حو و نمو و مرز شکل(؟)-L²⁴
 Γ-²⁵ б. оп. حوال و چو تخمورم و دو سکل(؟)-VI و تمور و چو مردی شکل

<p>که آید بدین¹ پادشاهی گزند² نه هوشی و نه دانش نه نام و نه ننگ³ کزین تخت⁵ بپراگند رنگ و آب⁶ هیونان مست و⁷ گسسته مهار نماندی برین⁹ بوم و بر تار و پود¹⁰ بچرخ زحل¹³ بر شدی¹⁴ تیره دود¹⁵ شدی¹⁶ تیره نوروز¹⁷ و جشن سده فتادی بمیدان او یکسره¹⁸ ز ما بخت گردن بخواهد کشید فرومایهرا بخت گردد بلند گزند²⁰ آشکارا و خوبی²¹ نهان پدید آید و زشت²² پتیاره‌یی همی²⁴ روشنایی بخواهد پرید²⁵</p>	<p>چنین گشت پرگار چرخ بلند ازین زاغساران بی آب و رنگ که نوشین روان⁴ دیده بود این بخواه چنان دید کز تازیان صد هزار گذر یافتندی باروند رود⁸ بایران و بابل¹¹ نه¹² کشت و درود هم آتش بمردی بآتش‌کده از¹⁸ ایوان شاه جهان کنگره کنون خوابرا پاسخ آمد پدید شود خوار هر کسی که هست ارجمند پراگنده گردد بدی در جهان بهر کشوری در ستم‌گاره‌یی نشان شب تیره آمد²³ پدید</p>
---	---

¹ I, IV, VI— برین ² K— доб.:

بدین تخت شاهی نهادند روی * شکم گرسنه کام دیهیم‌جوی

³ K— б. оп., см. выше; IV, VI, Г, С— доб.:

بدین تخت شاهان نهادند روی * شکم گرسنه کام [مرد—C] دیهیم‌جوی

Г— перед этим б. доб.:

همه نیزه‌هاشان شکسته بدست * سپر را نه بند(؟) و نه مخ و نه شست

بر آیین جوشن بروز و بشب * نمدها بتن‌شان دریده بلب(؟)

оп. و—⁷ I, K, IV, VI, Г, ⁶ P— تاب ⁵ K— دوده ⁴ I, IV, VI, Г, P— انوشیروان

ز بوم و ز بر کم شدی [شده—IV] تاروپود¹⁰ K, IV— بدین—⁹ C— ز اروندرود—⁸ K, IV

بکیوان همی—¹³ K— ز—¹² K, IV, VI, Г, T— کابل—¹¹ K— بچرخ زحل بر شدی تیره دود—P

IV, VI, Г— حمل—¹⁴ Г— بر شده—¹⁵ Л— б. оп.; VI, Г, С— б. 368 стоит после б. 369.

¹⁶ K— شده ¹⁷ VI— نورنوروز—¹⁸ IV, C— ز—¹⁹ Л— б. оп.; Г— доб.:

سر تاج شاهان ما نیزه دید * هیونان همه مست و سرخیره دید

پدید آید از دور [و—Г]—VI, Г— پدید آورد زود—²² IV— نیکی—²¹ K, IV— کنند(؟)—²⁰ VI—

ز ما بخت فرخ بخواهد برید [رمید—Г]—VI, Г, C—²⁵ VI, Г, C— همه—²⁴ I— همان—²³ VI— آید—

350 شمای بی گزند از بد روزگار مه پیکار ³ آهرمن پر گزند ⁴ خنیده ⁵ شد اندر جهان این نشان دل ما پر آرم و ⁶ مهرست و داد فنونست نزدیک شاهان ز ⁷ گنج ز فرمان ⁸ دیهیم ما سر کشید به پیچید وز باغ و میدان و کاخ کده ¹³ ساختید ¹⁴ از نهیب ¹⁵ گزند بکام دل ما شود روزگار برین پیش دستی ¹⁸ نهایش ¹⁹ کنیم که مارا چه آمد ز اختر بسر ز دانایی و شرم بی بهرگان ²¹ همی داد خواهند گیتی ²³ بیاد بسی سر بخاک اندر آگنده ²⁴ شد ²⁵	ننگه بان ¹ ما باد پروردگار میادا گزند ² سپهر بلند همانا شنیدند گردنکشان که بر کارزاری و سرد نژاد بویژه نژاد شمارا که رنج چو بهرام چوبینه ⁸ آمد پدید شمارا دل از شهرهای فراخ 355 برین ¹⁰ باستان ¹¹ راغ و ¹² کوه بلند گر ایدونک نیرو دهد کردگار ز ¹⁶ پاداش نیکی ¹⁷ فزایش کنیم همانا که آمد شمارا خیر ازین مارخوار اهرمن چهرگان ²⁰ 360 نه گنج و نه نام ²² و نه تخت و نژاد بسی گنج و گوهر پراگنده شد
--	---

درفشی - K, C - 5. T - 6. б. оп. 4 به پیکار (؟) - VI, Γ - 3. از K - 2. доб. نگهدار - IV - 1.
 بدین - I, K, IV - 10. و I, IV, T - 9. доб. وارونه - I, VI, Γ, C - 8. و K - 7. (؟) و - I, L - 6.
 L - 14 گذر - K - 13. (метр нарушен). بر (؟) - IV - 12. بی نشان - P - 11. داستان - I, K, IV, VI, Γ, C - 11.
 IV, بدین پیش یزدان - K - 18. نیکو - I, IV, P - 17. به - VI, Γ, T - 16. و L - 15. доб. ساخته
 نه گنج - IV - 21. اهرمن چهرچند - IV - 20. ستایش - I, K, P - 19. به پیش جهانمان - VI, Γ, C - 19.
 K - 364. доб. б. K - 364. доб. و نه تخت و نه نام بلند:

گروهی ازین اهرمن برای چند * نه تخت و نه گنج و نه نام بلند
 گروهی همه موش خواران زشت * که گردون ازین ترکشان [؟] سرشت
 بود گفت ایشان همه قال و قل * چو در خانه بی رنگ و بی بوی گل
 برهنه سر و پای لیکن بچنگ * بیایند با شیر و پیل و پلنگ
 چو رستم سر پهلوانان ما * گم آمد ازان مردم کم بها
 25 VI, C - 6. б. оп.; افگنده - K, IV, Γ - 24. هر سه (؟) - VI - 23. ایران K - 23. نه فرزند و نام - K - 22.
 K - 364. доб. б. K - 364. доб.:

ز شیر شتر خوردن و سوسمار * عربرا بجایی رسیدست کار
 که ملک عجمشان کند (؟) آرزو * تفو باد بر چرخ گردان تفو

۸

پر از خون دل و روی چون سندروسی
 کزو دید^۲ نیرو و بخت و هنر^۳
 خداوند^۴ دیهیم شاهنشاهی^۵
 بخشکی چو پیل و نهنگ اندرآب^۸
 دم خویش بی رای او نشمرد^{۱۰}
 پدر^{۱۱} نامور شهریار سترگ^{۱۲}
 نگهبان جنبده و^{۱۴} بوم و بر
 که از^{۱۵} تاج دارند از^{۱۶} اختر^{۱۷} سپاس^{۱۸}
 فروزنده تاج و تخت و نگین
 که با فرّ و برزند و با داد و راه^{۲۲}
 کلات از دگر دست^{۲۵} و دیگر گروه^{۲۶}

یکی نامه بنوشت^۱ دیگر بطوسی
 نخست آفرین کرد بر دادگر
 خداوند^۴ پیروزی و فرهی 340
 پی پشه تا پتر و چنگ^۷ عقاب
 ز پیمان و غرمان او نگنرد^۹
 ز شاه جهان یزدگرد بزرگ
 سپهدار یزدان^{۱۳} پیروزگر
 ز تخم بزرگان یزدان شناس 345
 کزیشان شد^{۱۹} آباد روی زمین
 سوی^{۲۰} مرزبانان با گنج و گاه^{۲۱}
 شمیران و رویین دژ^{۲۳} و رابه کوه^{۲۴}

^۱ K - فرمود ^۲ Г, C - کزویست ^۳ Л - доб.:

سپاس اور ویژه نام استبناه(?) * بویژه خداوند خورشید و ماه
^۴ K - همان تخت - ^۵ VI, Г, C - وزویست ^۶ K -
 خداوند گردنده خورشید و ماه * فروزنده شاه با تاج و گاه
 کزویست پیروزی و فرهی * همان تخت [و] دیهیم شاهنشاهی
 B - ^۸ پی پشه تا پتر پتران - T ز پتر پشه تا بچنگ(?) - IV پی پشه تا ابرو و پتران - ^۷ K
 و کتب ایضا الی والی طوسی، والی سائر ولایة الملاد المتاخمة لها: 66. 338-421
 نشمیریم - ^{۱۰} Л نگنردند - IV, Г نگنریم - ^۹ Л يعلمهم بحاله، و یأمرهم بالاجتماع و الاحتشاد
 ایران و - ^{۱۳} VI, Г, T - ^{۱۲} K - ب. 333 стоит после б. 334. ^{۱۱} Л, K - بدان نشمردند - IV, Г
 - ^{۱۴} I - نگهبان و جنبنده(?) - T نگهبان ایران و آن [هر - IV] - IV, K نگهبان خمنده و(?) - ^{۱۴} I
 شناسی(?) - IV, VI - ^{۱۸} ایزد - ^{۱۷} Г - ز - ^{۱۶} C و(?) - ^{۱۵} L اگر - IV که با - ^{۱۵} K نگهبان جنبنده
 با - ^{۲۲} I - نعمنج و راه(?) - I - نعمنج و گاه(?) - ^{۲۱} L سر - ^{۲۰} K بد - ^{۱۹} K (без рифмы).
 راید کوه - ^{۲۴} I - رویین - ^{۲۳} Г روئینه - IV, C روئینه - ^{۲۳} I, K, VI تاج و سپاه - VI, Г داد و گاه
 دیگرش - IV - ^{۲۶} K بست - ^{۲۵} K راده کوه - T رودابه کوه - ^{۲۵} K زاوه کوه - IV, VI رانه کوه - ^{۲۵} K
 (без рифмы).
 (без рифмы).

330 خداوند گردنده بهرام و¹ هور² کند چون بخواهد ز ناچیز چیز بگفت آنک مارا چه آمد بروی ز رستم کجا کشته شد³ روز جنگ بدست یکی سعد وقاص نام کنون تا در طیسفون لشکرست تو با لشکرت رزمرا ساز کن 335 من اینک پس نامه برسان باد فرستاده⁴ دیگر از انجمن خداوند پیل³ و خداوند مور⁴ که آموزگارش نباید بنیز⁵ وزین پادشاهی بشد رنگ و بوی⁶ ز تیمار بر ما جهان گشت⁸ تنگ نه بوم و نژاد⁹ و نه دانش نه کام¹⁰ همین¹¹ زاغ¹² پیسه¹³ پیشش اندرست¹⁴ سپهرا برین بر هم¹⁵ آواز کن¹⁶ بیایم بنزد تو ای پاک و راد¹⁷ گزین کرد بینادل و رایزن

که آموزگاری-IV⁵ VI-б. оп.⁴ شیر-K³ بهرام و گردنده هور-K² و-Л¹ K-доб: که آموزگارش نباشد به-نیز-VI نمایدش نیز

* خداوند گردنده گردان سپهر ازو شادمان پهلوان سوار * خداوند ماه و خداوند مهر * کزو شادمان شد دل شهریار * چه گوئیم از چرخ ناپایدار * ازین پادشاهی بشد رنگ و بوی * نه رای و نه کام-K¹⁰ نهزاد-VI, Г, T⁹ کرد-K⁸ که کشته شد او-IV⁷ K-б. оп.⁶ زاغ [و] پیشه-K, IV, VI¹³ و IV-доб.¹² هم-IV همان-K, T¹¹ (без рифмы) VI, Г-نام I-доб: K¹⁴ زاغ پیشه-Г سعد وقاص I-доб: K¹⁴

* بمر و آیم و کس فرستم برین * بغاقان ترکان و بغفور چین * ازیشان بخواهم فراوان سپاه * مگر بغت بر گشته آید براه * من اندر نشاپور یک هفته پیش * نباشم که رنج درازست پیشش * B-доб: K¹⁵ برین کینه-K¹⁵

* من اندر نشاپور یک هفته پیش * بمر و آیم و کس فرستم بدین * وزیشان بخواهم فراوان سپاه * بیایم-IV, VI, Г- I¹⁷ لانی اذا وصلت الی نيسابور لا أقیم فیها اکثر من أسبوع: B-доб: IV-доб. первые два * بیایم بیایم از داد شاد-K¹⁷ هم هر چه یابم [باید-IV دارم-Г] بیاد * B-доб: K, IV, VI, Г, C-доб: K, IV, VI, Г, C-доб: B-доб: K, IV, VI, Г, C-доб:

* بیونی بر افگند برسان باد * بنزدیک ماهوی سوری نژاد

وزان پس بـبـازارگانان¹ چـین
 مـباشـید یک چـند کـز تـازیان
 ازو باز گـشتـند با درد و جوش
 فرخزاد هرـمزد لـشـکر برانـد 320
 همی رفت⁶ با ناله و درد شاه
 چو منزل بمنزل بیامد بری
 ز ری سوی گرگان بیامد چو باد
 ز گرگان بیامد سوی راه بست¹³
 چـنـین گـفت کاکـون بـایـران زمـین²
 بدین³ سود جـستن سر آید زیان⁴
 ز تیمار⁵ با ناله و با خروش
 ز ایران جهانـدیدگانرا بـخوانـد
 سـپـهـمد بـپـیش اندرون با سپاه⁷
 بر آسود یکـچـند⁸ با رود و می
 همی بود⁹ یکـچـند¹⁰ ناشاد¹¹ و شاد¹²
 پـر آژنـگ رخـسار و دل نادرست¹⁴

۷

دبیر جهانـدیدـهرا پـیش خوانـد 325
 جهاندار چون کرد آهنگ مرو
 یکی نامه بنوشـت با درد و خشم¹⁷
 نخست آفرین کرد بر کردگار
 دل آگنده بودی همه بر فشاند¹⁵
 بـمـاهوی سوری کنارنگ مرو¹⁶
 پـر از آرزو دل پـر از آب چشم¹⁸
 خـداونـد دانـا و پـروردگار¹⁹

¹ K—(метр нарушен). ² I, IV, VI—б. оп. ³ Г, Т—برین ⁴ I, IV, VI—б. оп.
 ...و أخذ فی: 297—321 текста переданы так: ⁵ I, VI, C, Г—بتیمار ⁶ K, IV—راند ⁷ Б—66.
 طریق خراسان فتبعه أهل المدينة یبکون و یندجون. فوق ساعة و ودعهم، و کان ذلک آخر عهده بهم
 یک—⁸ I, K, IV, VI, C—بر آسود ⁹ I, IV—(؟) همی گفـت ¹⁰ I, K, IV, VI, Г, C—
 همی بود—¹¹ I, P—оп. ¹² IV—شاد—¹³ IV—(؟) پشت ¹⁴ I, P—оп. ¹⁵ I—б. оп.; T—б. стоит после б. 327 текста. ¹⁶ K,
 که آمد برویش ازان [چه از IV—] ¹⁷ K, IV—[IV—] ¹⁸ K, IV, VI, Г—[IV—] ¹⁹ K, IV—б. оп. ¹⁹ K—
 K—далее доб.:
 ز شاه س—راف—راز آزاده—سرو * بـمـاهوی سوری کنارنگ مرو
 نویسنده بنوشـت با درد و خشم * پـر از آرزو دل پـر از آب چشم
 خروشان ز گردون ناپایدار—VI, Г—دانای آموزگار—¹⁹ K

همه¹ با تو آییم تا روزگار
 ز⁴ خاقانیان⁵ آنک بد چربگوی
 که ما بوم آباد بگذاشتیم
 کنون داغ دل نزد⁶ خاقان شویم⁷
 310 شهنشاه مژگان پر از آب کرد
 که یکسر بیزدان¹⁰ نیایش کنید
 مگر باز بینم شمارا یکی¹¹
 همه¹³ پاک پروردگار منید
 نخواهم که آید شمارا گزند
 315 به بینیم¹⁵ تا¹⁶ گرد¹⁷ گردان¹⁸ سپهر
 شما ساز گیرید با²⁰ پای²¹ او
 چه بازی کنند در دم² کارزار³
 بخاک سیه بر نهادند روی
 جهان در پناه تو پنداشتیم
 ز تازی سوی مرز دهقان⁸ شویم⁷
 چنین گفت با نامداران بدر⁹
 ستایشی ورا در فزایش کنید
 شود تیزی تازیان اندکی¹²
 همان از پدر یادگار منید
 مباشید با من ببد یارمند¹⁴
 ازین سو کنون¹⁹ بر که گردد بمهر
 گذر نیست با²² گردش و رای²³ او

303 б. стоит перед б. 303 K— بما بر بیخشند همی کردگار—IV³ بردر—I² همی—L, K¹ текста; I, IV—доб.:

شهنشاه با درد و با آب چهر * یکی پاسخ آورد با داد و مهر
 با آزادگان گفت کز مهر و داد * سخن جز برین گونه هرگز مباد [کردند یاد—IV]
 K— پیش—VI, Г⁶ ایرانیان—I, IV, VI, T⁵ از—VI, C⁴ 307—312 оп. I, IV—66.
 نامداران مرد—VI, Г⁹ نه بر کام از مرز دهقان—K ترکان—VI, Г⁸ شوی—VI, C—روی
 K—доб.:

با آزادگان گفت کز مهر و داد * سخن چون برین گونه کردند یاد
 شود درد و اندوه مارا [برما—K] بسر—VI, Г, C¹² دگر—VI, Г, C¹¹ بدادار یزدان—K¹⁰
 VI и Г—доб. бб. 300—306, опущенные выше (Г—включая б., добавленный к б. 302 текста), и затем доб.:

شهنشاه با درد و پر آب چهر * یکی پاسخ آورد با داد و مهر
 مهانرا چنین گفت کز مهر و داد * سخن جز بدین گونه هرگز مباد
 نه بینیم—K, C—پرسید—I¹⁵ I, IV, VI—б. оп. 14 I, K, IV, VI, Г, C—شما¹³ I, IV—б. оп.
 I, IV, VI, 19 I, IV, VI, کردگار—I, IV—18 I, K, VI, Г, C—رای¹⁷ از—IV—16 I, K, VI, Г, C—ببینید—VI, Г—بترسید—IV
 I, IV, 22 I, IV, C—ساز—VI, Г, C—داد—I, K, IV—21 I, K, IV—بر—VI—20 I, K, IV, VI, C—چه افزاید و—K, C—چه فرماید و—VI, Г, C—بر—VI, Г, C—از—P—23 I, IV—باد—VI, Г, C—ساز—K—گفت و گوی—K—کسرا ازین

بیدگوه‌هران بر¹ بس² ایمن مشو
 که هر چند بر گوهر³ افسون کنی
 چو پروردگارش چنان آفرید
 ازیشان⁴ نم‌زند⁵ رنگ و⁶ نژاد⁷
 بدو گفت شاه ای هرزبر ژیان⁸ 295
 ببود آن شب و بامداد پگاه
 ز بغداد راه خراسان گرفت
 بزرگان ایران همه پر ز درد
 بروبر همی خواندند آفرین
 خروشی بر آمد ز لشکر⁹ 300
 ازیشان هرآنکس که دهقان بدند
 خروشان بر شهریار آمدند
 که مارا دل از بوم و آرامگاه
 همه¹⁰ بوم آباد و فرزند و گنج
 305 زمانه نخواهیم بی تخت تو

1 K, IV - ایچ 2 VI - کس 3 Г - بر بد تو 4 I, Г, C - رنگ 5 K - доб.:

درختی که تلخست اورا سرشت * گرش در نشانی بی‌باغ بهشت
 گر از جوی خلدش بهنگام آب * بی‌پای اندگ‌بین ریزی و مشک ناب
 سرانجام گوهر بکار آورد * همان میوه تلخ بار آورد

9 VI - رنگ I - نپرسند VI و K - доб. پرسند K, IV, P, Г 7 از اسپان VI, P, K, Г 6
 14 K, VI - б. оп. ندارم T 13 دمان K, VI, C 12 C - б. оп. شادی K, P 10 مراد (؟)
 17 Л - درگه K بر آمد ز درگه 312. 306-300 стоят после б. VI, Г 16 تن K, P 15
 20 I, IV - به [از-K] ایران ز پشت بزرگان بدند I, K, IV, VI 19 لشکر Л 18 بر آمد
 21 K, IV, C - доб.: سیل بار-K نوبهار

بگفتند با شاه ما [ما شاهرا-IV] بنده ایم * تن و جان بمهر تو آگنده ایم
 24 K - و 23 K - همان 22 K - گاه و IV - б. оп. بی شاه و گاه K

همان¹ که سوی خراسان شویم
 کزان سو فراوان³ مرا لشکرست⁴
 بزرگان و ترکان⁷ خاقان چین
 بران⁸ دوستی⁹ نیز بیشی¹⁰ کنیم 280
 بیاری¹³ بیاید سپاهی¹⁴ گران
 کنارنگ مروست¹⁸ ماهوی نیز
 کجا پیشکار²⁰ شبانان ماست
 ورا بر کشیدم که گوینده²¹ بود
 چو بیارزرا نام دادیم²⁴ و ارز 285
 اگر چند بی‌مایه و بی‌تنست²⁶
 ز موبد شنیدستم این داستان
 که پرهیز از آن کن²⁷ که بد کرده‌ای
 بدان²⁹ دار اومید³⁰ کورا بمهر
 فرخزاد بر هم بزد هر³⁵ دو دست 290

لشکرند—Л, К, С⁴ کزان سر فرازان—Л³ بیداد—K, IV² همان به—K, VI, Г, T¹
 بزرگان ترکان و—K, Г, T⁷ کنداورند—Л, K, C⁶ بسی—I, IV, VI, Г, C⁵
 (без рифмы). خویشی—I¹⁰ چو آیند ما—Г بندها(؟)—VI مرزها—K, IV⁹ وزان—IV⁸
 سپاه—IV, VI¹⁴ بتازی(؟)—I¹³ سرافراز—K, IV, VI, Г¹² یکی با—K, IV, VI, Г¹¹ ابا—T
 کنداوران—I, K, IV, VI, Г, C¹⁷ توران—K, T¹⁶ و. I, K, IV, VI, Г—доб. I¹⁶ و. K, Г, T¹⁵
 سواران و—K سواران و مردان—I¹⁹ مردیست—Г در مرو—VI مروست و—K, IV¹⁸
 VI, Г, C²⁰ جوینده—K او بنده—I²¹ و. Л—доб. ²⁰ سواران و پیلان—IV, VI, C²⁰ شبران
 نه بی آرزو—Л²⁴ گوینده—K, VI, Г, C²³ سراینده و گرد—I, K, IV, VI, Г, C²² پوینده
 بران—Г²⁹ گر—VI²⁸ کس—I²⁷ بی‌دانش و ریمنست—I²⁶ و. VI, C²⁵ نام داریم
 خواسته—K, IV, C³² پس—VI, Г³¹ بر—K³¹ امید—I, K, IV, VI, Г, C³⁰
 Г, T³⁴—доб.: T³⁴ برده‌ای بر—T برده بر—P, C

من اورا نیمازدم از هیچ روی * ز دشمن بود این زمان کینه‌جوی
 بر زد بهم بر—K³⁶ و نحن لم نؤذ ماهویه فلعله لاینسی آپادینا :—B³⁵
 چنین

- 260 دگر روز بر گاه بنشست¹ شاه² یکی انجمن کرد با³ بخردان چه بینید گفت اندرین⁴ داستان فرخزاد گوید که با⁶ انجمن باآمل پرستندگان تواند چو لشکر فراوان شود باز گرد شمارا پسند آید¹⁰ این¹¹ گفت و گوی شهنشاه گفت این¹³ سخن در خورست¹⁴ بزرگان ایران و چندین سپاه سر خویش گیرم بمانم¹⁶ بجای مرا جنگ دشمن به آید ز¹⁹ ننگ که خیره بیدخواه منمای پشت²⁰ چنان هم که کهنتر بفرمان شاه جهاندار²⁴ باید که او را برنج بزرگان برو خواندند آفرین نکه کن کنون تا چه²⁷ فرمان دهی مهانرا چنین پاسخ آورد شاه
- 265 بزرگان و چندین سپاه سر خویش گیرم بمانم¹⁶ بجای مرا جنگ دشمن به آید ز¹⁹ ننگ که خیره بیدخواه منمای پشت²⁰ چنان هم که کهنتر بفرمان شاه جهاندار²⁴ باید که او را برنج بزرگان برو خواندند آفرین نکه کن کنون تا چه²⁷ فرمان دهی مهانرا چنین پاسخ آورد شاه
- 270 چو²¹ پیش آیدت²² روزگاری²³ درشت بد و نیک باید که دارد نگاه نمازند بجای و²⁵ شود سوی گنج که اینست آیین شاهان دین²⁶ چه خواهی و با²⁸ ما چه پیمان نهی²⁹ کز اندیشه گردد دل من³⁰ تپاه³¹

ازان - K³ پیامد شهنشاه با فر و [به - P] گاه - I, P² بنشست بر گاه - VI, Γ¹
 :dob. - Γ, P⁹ جنگ - K⁸ کرد - I, K, VI, Γ, T⁷ بی(?) - IV⁶ آرید - I⁵ اندران - K⁴
 به لشکر چنین گفت آنگاه شاه * که ای بر گزیده سران سپاه
 I¹³ کاینست - I, K, IV, VI, T¹² آمد - VI سرانرا پسند آمد آن - I¹¹ پسندست - K¹⁰
 نه - K, IV, T¹⁷ نمازم - P¹⁶ ایران - VI, Γ, C¹⁵ این نه اندر خورست - K, T¹⁴ آن
 که دشمن چه [که - I] - I, VI, Γ²⁰ که - IV¹⁹ بزرگی و مردی نباشد نه رای - I, VI, Γ¹⁸
 - I, VI, Γ, C²⁴ روزگار - I, IV, VI, Γ, P²³ آیدش(?) - I²² که - J²¹ افکنده بیند چه پشت
 فرجام - VI, Γ, C^{VI} آیین شاهی و دین - K^{VI} آیین و فرجام دین - I²⁶ و - J²⁵ شهنشاه
 دهی - K, VI²⁹ بر - K, P²⁸ کن که کنون چه - VI, Γ, C²⁷ تخت و نگین
 I, K, IV, C³⁰ همی دل - VI, Γ, C³¹ IV, Γ - dob. интерполяции: IV - 31 бб. (описание еще одной битвы с арабами);
 Γ - 71 бб. (сперва те же 30 бб., что в IV, а затем описание беседы Йаздигирда с мобедами и еще одной битвы) (см. приложение XVI); B - интерполяции не переведены.

فرخزاد هر مرد با آب چشم
 بگرخ^۲ اندر آمد یکی حمله برد
 250 هم‌آنگه^۳ ز بغداد بیرون شدند
 [چو بر خاست گرد نبرد از میان^۶
 فرخزاد بر گشت و شد نزد^۸ شاه
 فرود آمد از باره^{۱۰} بردش^{۱۱} نماز
 بدو گفت چندین^{۱۳} چه مولی همی
 255 ز تخم کیان کس جز از تو نماند
 توی یک تن و دشمنان^{۱۶} صد هزار
 برو تا سوی^{۱۸} بیشه^{۱۸} نارون
 وزان جایگه چون فریدون برو^{۱۹}
 فرخزاد گفت و جهانان^{۲۲} شنید

بارونند رود^۱ اندر آمد بخشم
 که از نیزه‌داران نماند ایچ گرد
 سوی^۴ رزم جستن بهامون شدند^۵
 شکست اندر آمد بایرانینان^۷
 پیر از گرد^۹ با آلت رزمگاه
 دو دیده پیر از خون و دل پیر^{۱۲} گداز
 که گاه کیی را^{۱۴} بشولی همی
 که با تاج بر تخت شاید^{۱۵} نشاند
 میان جهان^{۱۷} چون کنی کارزار
 جهانی شود بر تو بر انجمن
 جوانی^{۲۰} یکی کار بر ساز نو^{۲۱}
 یکی دیگر^{۲۳} اندیشه آمد پدید

و انهزم الفرس فتمبعهم المسلمون فقتلوا بعضهم، و مات من العطش بعضهم. فباخ جمرهم
 و صارو رمادا تنوه الرياح. فركب المسلمون صهوات النصر راكضين ليلا و نهارا في عساکر
 کالسیل و اللیل حتی نزلوا علی بغداد - هكذا قال - و فیها یزدجرد

فعبیر... - B از اورندرود - P از اروندرود - C از آورندرود(?) - VI - I, K, IV, Γ
 بکشتند - I, K, IV, C - ۵ پی - Γ - ۴ چنین تا - VI, Γ - یکایک - I, T - ۳ بگرد(?) - K - ۲ دجلة
 و جرت بینهم وقعة - B - 6. on.; I, IV, VI, C - ۷ مهان - JI - ۶ چندی و پیر خون شدند
 بر - I, IV, VI, C - ۸ عظیمه قتل فیها خلق کثیر من الفرس، و جرح منهم خلق آخرون
 آمد و برد پیشش - I, VI, Γ, T - ۱۱ اسپ - K, IV - ۱۰ درد - VI, Γ - رنج - I, IV - ۹ گشت نزدیک
 بگاه کیی بر - K که تاج کیانرا - I, IV - ۱۴ شاهها - I, IV - ۱۳ تن پیر - C, VI - ۱۲ تن در - I, IV, Γ
 VI - I, IV, K, ۱۶ مازد - VI - ۱۵ که تخت کیانرا - T که تخت کیی بر - Γ ز تخت کیی بر - VI
 VI, Γ, T - ۲۰ چو آیی - K - ۲۰ بیای - JI - ۱۹ سر - I, K - ۱۸ آبا آن همه - K - ۱۷ دشمنت - VI, Γ, T
 شهنش - C - سپهد - I, VI, Γ, P - ۲۲ جوانی و گاهست و رزم آزمای - JI - ۲۱ چو آتش - C
 تازه - I, K, IV, VI, Γ, T - ۲۳

پادشاهی یزدگرد

245

هزیمت گرفتند ایرانیان   بسی تشنه² بر زمین بمردند نیز
 بسی نامور کشته شد در میان¹   سوی شاه ایران پیامد⁶ سپاه
 پر آمد ز شاهان³ جهانرا⁴ قفیز⁵   بیخداد بود آن زمان یزدگرد
 شب تیره و روز تازان بره⁷   که اورا سپاه اندر آورد گرد⁸

سپاه مسلمان پس اندر دمان * همی شد بکردار شیر زبان
 K — доб.:

سواران تازی همی ساختند * سر نیزه از ابر بفراختند (ср. Ъ)
 چو رستم بچنگ اندرون کشته شد * سر نامداران همه گشته شد
 далее идет интерполяция 5 бб., встречающаяся также в IV и Г (см. приложение XV), и затем доб.:

چه مایه بکشتمند از ایران سپاه * بسی باز گشتند از آوردگاه
 IV, Г — доб. интерполяцию 5 бб.

جهانرا پر آمد ز شاهان—IV⁴ گردان—K³ بسته(?)—L² 1—бб. 244—247 оп.
 VI, Г, C—آمد—پر جهانرا⁵ IV—доб. те же 3 бб., которые рукопись I доб. после б. 243;
 единственный вариант—2-е мисра 3-го б.: بسی باز گشتند از آوردگاه⁶ K—⁷ IV—
 б. стоит после б. 247 текста; VI, Г — доб.:

چو رستم بچنگ اندرون کشته شد * سر نامداران همه گشته شد
 چه مایه بکشتمند از ایران سپاه * بسی باز گشتند از آوردگاه
 سپاه مسلمان پس اندر دمان * همی شد بکردار شیر زبان
 P — доб. здесь 2-й б. этой интерполяции, а C—доб. 1-й и 3-й ее бб.; ср. выше, рукописи I и IV, ср. Б.
 S VI—آمد بگرد—VI⁸ L—доб.:

چنین تا بکرخ اندرون شد ز راه * هم از پارسی هم ز تازی سپاه
 VI—доб.:

بگفتند با او که رستم نماند * ازین غم بدریا درون نم نماند
 بکشتمند چندی از آوردگاه * دگر باز گشتند از ایران سپاه
 Г, C — доб.:

بگفتند با او که رستم نماند * ازین [ازان—C] غم بدریا درون نم نماند
 بکشتمند چندان از [چندی—C] ایران سپاه * دگر باز گشتند ازان رزمگاه
 هم آنکه [ازانجا—C] بکرخ اندر آمد سپاه * هم از پارسی هم ز تازی [به—C] راه
 و ضرب علی رأسه ضربة تشظت منه بیضته، و انفلقتم هامته: B—бб. 232—247 переданы так:
 فضربه ضربة ثانیة نزلت من عاتقه الی صدره. و اللہ یختص من یشاء بنصره. فهلک رستم

فرود آمد از پشت زین¹ پلنگ
 بپوشید دیدار رستم ز گنرد
 یکی تیغ زد بر سر⁶ ترگ اوی
 چو دیدار رستم ز خون تیره شد⁹
 دگر¹⁴ تیغ زد بر بر و¹⁵ گردنش
 سپاه از دو رویه خود آگاه نه¹⁷
 همی جست مرپهلوانرا سپاه
 بدیدندش از دور پر خون و خاک¹⁸
 بزد بر کمر بر سر² پالهنک³
 بشد سعد پویان بجای⁴ نبرد⁵
 که خون اندر آمد ز تارک⁷ بروی⁸
 جهانجوی تازی¹⁰ بدو¹¹ چیره¹² شد¹³
 بخاک اندر افکنند¹⁶ جنگی تنش
 کسی را سوی پهلوان راه نه¹⁷
 برفتند تا پیشش آوردگاه
 سراپای کرده¹⁹ بشمشیر²⁰ چای²¹

¹ VI, C, Γ — اسپ و زین ² K — کمرگاه بر ³ K — доб.:

سپهبد چو بر سینۀ او نشست * همی خواست تا سر ببردش پست
 همی خواست از تن سرش را برید * ز رخسندۀ تیغ اسپش اندر رمید
 سپهبد کشیدش بران روی خاک * بجایا بر آمد جهانجوی پای
 چو از دشت آورد بر خاست گرد (مرد) * بر رستم آمد بکردار گرد(؟)
 IV, Γ — доб.:

چو بر سینۀ سعد رستم نشست * گرفت آن سر و ریش او را بدست
 همی خواست از تن سرش را برید * ز رخسندۀ [رخشیدن-Γ] تیغ اسپش رمید
 بران روی میدان کشیدش بروی * رها شد بجان سعد از دست اوی
 ازان جای بر جست آن شیرمرد * بر رستم آمد بکردار گرد
⁴ Л, VI, C — جای ⁵ K, IV, Γ — б. оп.; Л — доб.:

بر آورد شمشیر سعد از نیام * یکی نعره زد بمر جوینده نام
⁶ I, VI, Γ — سرو ⁷ K — بالا ⁸ IV — б. оп. ⁹ I, K, VI, T, Γ — گشت ¹⁰ VI —
¹¹ I, K, VI, P, Γ — برو ¹² Γ — خیره ¹³ I, K, VI, T, Γ — گشت ¹⁴ I, IV —
 بدیدند پس پر ز خون و ز خاک-IV¹⁸ نی-¹⁷ I, P ¹⁶ K — افتاد ¹⁵ I, K, T — سرو ¹⁵ I, K, T — یکی
¹⁹ T, Γ — گشته ²⁰ Γ — ترک ²¹ I — доб.:

چه مایه بکشتند ز ایران سپاه * همه کشته دیدند بر دشت و راه
 چو رستم بچنگ اندرون کشته شد * سر نامداران همه گشته شد
 چه مایه تبه گشت از ایران سپاه * شب تیره و روز روشن براه
 ср. P и C, где 1-й и 2-й бб. этой интерполяции стоят после бб. 245 и 246, соответственно затем C доб.
 (ср. B):

<p>هم اسپ گرانمایه از² کارزار دهن³ خشک و گویا زبان⁴ چاک چاک گل تر بخوردن گرفت اسپ و مرد⁷ ازین روی رستم وزان روی سعد⁹ بیکسو کشیدند ز آوردگاه بزیر یکی سرو¹¹ بالا شدند دو سالار هر دو بدل¹³ کینهخواه¹⁴ یکی تیغ زد بر سر اسپ سعد جدا شد¹⁶ ازو سعد پرخاشخر¹⁷ بدان تا نماید بدو¹⁸ رستخیز ز گورد سپه²⁰ این مرانرا²¹ ندید²²</p>	<p>225 شد از تشنگی دست گردان¹ ز کار لب رستم از تشنگی شد چو خاک چو بریان و گریان شدند از⁵ زبرد⁶ خروشی بر آمد بکردار⁸ رعد برفتند هر دو ز قلب¹⁰ سپاه 230 چو از لشکر آن هر دو تنها شدند همی تاختند اندر آوردگاه¹² خروشی بر آمد ز رستم¹⁵ چو رعد چو اسپ زبرد اندر آمد بسر بر آهیخت رستم یکی تیغ تیز 235 همی خواست از تن سرشرا برید¹⁹</p>
--	--

بتن [ببر - P, Γ] بر [در - Γ] سلیح گران * هم آورد نیزه‌وران داشتند
داشتند

و ثقلت علی الایرانیین أسلحتهم حتی کادت تحترق أجسادهم تحت الدروع، و تذبذب: B-
أفئدتهم بین أحناء الضلوع

زبان گشت اندر دهان [دهن - VI, Γ] I, VI, C, Γ-⁴ دهان IV, T-³ در-² رستم I-¹
چنان تنگ شد روزگار زبرد-⁶ I, K, T- شد اندر-⁵ IV, VI, Γ- زبان گشت از تشنگی-
K-⁷ P, Γ-⁷ Dob.:

چو رستم بچنگ اندرون بنگرید * سر نامداران همه کشته دید
یکی تیغ زد بر سر اسپ-⁹ I- بر آورد برسان-⁸ Γ- أكلوا الطين و التراب المبلول-
فلما رأی: B-⁷ 228-244 بعدا; I-⁷ 229-232 بعدا; B-⁷ 232⁷ текста; I-⁷ 232⁷ بعدا
رستم ذلک بارز سعدا فغلبه سعد، و ضرب علی رأسه ضربة تشظت منه بیضته و انفلقت
هامته فصر به ضربة ثانیة نزلت من عاتقه الی صدره. و الله یختص من یشاء بنصره
بر یکدگر-¹³ VI, C, Γ- اندران رزمگاه-¹² VI, C, Γ- تند-¹¹ K, IV, VI, T, Γ-¹¹ تاب-¹⁰ VI-
¹⁴ K, IV, Γ- Dob.:

تن رستم از تشنگی ناتوان * بکوشید از بهر شیرین [لیکن ز بهر-Γ] روان
پرخاشگر-¹⁷ Γ- بیفتاد-¹⁶ K, VI, T- جدا گشت-¹⁶ K, VI, T- بر آورد رستم-¹⁵ K, IV, VI, Γ-
سپاه-¹⁹ I, VI, C, Γ- سپاه-²⁰ I, VI, C, Γ- چو برنده تیغ از میان بر کشید-¹⁹ Γ- ورا-¹⁸ I-
²¹ I-²¹ مرورا-²² K-²² K-²² شد جهان ناپدید-²² K, IV, Γ- ب. стоит после б. 236 (K-²² б. повтoren).

تو اکنون بدین خرمی باز گرد
 که جای سخن نیست روز نبرد
 بگویش که در جنگ مردن بنام
 به از زنده دشمن بدو¹ شادکام²

۵

بفرمود تا³ بر کشیدند⁴ نای
 بر آمد یکی ابر⁷ و بر شد خروش⁸
 سنانهای الماس در تیره گرد¹¹
 همی¹⁸ نیزه بر مغفر آبدار
 سه روز¹⁶ اندران جایگه جنگ¹⁷ بود
 سپاه اندر آمد چو دریا⁵ ز جای⁶
 همی کز شد⁹ مردم تیزگوش¹⁰
 چو آتش پس پرده¹² لاژورد¹²
 نیامد¹⁴ بزخم¹⁵ اندرون پایدار
 سر آدمی سم اسپان بسود¹⁸

220

1 K, VI—برو 2 I, IV, C—گفتار خام K, VI, Γ, T—доб. (ср. прим. 6):

چو شعبه ز نزدیک او گشت باز * سپهرا بفرمود تا کرد ساز
 ز هر سو—K, VI, T—بهرسو⁵ I—در دمیدند—Γ⁴ ازان رو همی—VI ازان پس همی—K³
 6 T—جای—K, VI—доб.:

همان سعد لشکر بیاورد زود * زیان کرد رستم بدان سعد سود
 فرد شعبه، و عزم علی القتال، و أمر بدق الكوسات، و النفخ فی البوقات و النایات—B
 ز لشکر بر آمد بگردون—VI⁸ گرد—Γ, C—بازگ—K⁷ (ср. прим. 2, ср. прим. 12 к б. 222).
 10 Γ, P—доб.:
 9 IV, C—شدی—VI کر شده—VI کر شدی—IV⁹ خروشی

چو شعبه بیامد بنزدیک سعد * ابا آن سخنهای مانند [چودرنده—P] رعد
 سپهرا بفرمود سعد دلیر * بیماراست [ببیمارستن—P] رزم ورا [را—P]
 همچو شیر

بر [به—P] آمیختند آن دو لشکر بهم * ابر جایگه بر فشرده قدم
 Γ—الماس بمیان گرد—IV الماس ازان تیره گرد—K, VI—الماس گون در بگرد—L¹¹
 ستاره تو گفتی—C تو گفتی ستارهست بر [در—I] لاچورد—I, P, Γ¹² الماس در قلب گرد
 L—доб.:
 L—شب لاچورد

همان سعد لشکر بیاورد زود * زیان کرد رستم بدان سعد سود
 (ср. прим. 6 к б. 220).
 17 I, K, IV, سپه—K¹⁶ بتاب—I¹⁵ نیاید—I¹⁴ همه—Γ همان—I¹³
 بر [به—K, VI, T—] ایرانیان بر بمود آب [کار—K—] I, K, IV, VI, T, Γ—بود جنگ—K, VI, T, Γ¹⁸
 K, IV, VI, Γ—доб.:
 K, IV, VI, Γ—доб.:

205 همی رفت¹ بر خاک بر خوار خوار
 نشست از بر خاک و کسرا ندید
 بدو گفت رستم که جان⁴ شاد دار⁵
 بدو گفت شعبه که ای⁷ نیک نام⁸
 به پیچید رستم ز گفتار اوی
 210 ازو نامه بستند بخواننده داد
 چنین داد پاسخ که اورا بگوی
 ندیده سر نیزهات بخترا¹⁴
 سخن نزد داندگان¹⁶ خوار نیست
 اگر سعد با تاج ساسان¹⁸ بدی
 215 و لیکن بدان کاخترت²⁰ بی وفاست²¹
 ترا²³ گر محمد بود پیشرو
 همان کز پرگار²⁶ این گوز پشت

ز شمشیر کرده یکی دستوار
 سوی پهلوان سپه² ننگرید³
 بدانش روان و تن آباد دار⁶
 اگر دین پذیری شوم شاد کام⁹
 بروهاش پرچمین شد و زرد روی¹⁰
 سخنها برو کرد خواننده¹¹ یاد¹²
 که نه شهر یاری نه دیهیم جوی¹³
 دلت آرزو کرد مرتخترا¹⁵
 ترا اندرین کار¹⁷ دیدار نیست
 مرا رزم او کردن¹⁹ آسان بدی
 چه گویم کامروز²² روز بلاست
 بدین²⁴ کهن گویم از²⁵ دین نو
 بخواهد همی بود با²⁷ ما درشت

¹ K, VI — 206—207 не переведены. ² B — 66. ³ B — 66. ⁴ K, VI, C — سران و پهلوان ⁵ بود(؟) — VI — 4, VI, P — رستم ⁶ I, IV, P — تن و تخم این دودمان شاد باد(؟) ⁷ I — 4, VI, P — دل ⁸ I — 6. ⁹ I — 6. ¹⁰ I — 6. ¹¹ I — 6. ¹² I — 6. ¹³ I — 6. ¹⁴ I — 6. ¹⁵ I — 6. ¹⁶ I — 6. ¹⁷ I — 6. ¹⁸ I — 6. ¹⁹ I — 6. ²⁰ I — 6. ²¹ I — 6. ²² I — 6. ²³ I — 6. ²⁴ I — 6. ²⁵ I — 6. ²⁶ I — 6. ²⁷ I — 6.

چو بشنید گفتار داندنده پای * از اندیشه شد مرد ناباک خاک(؟)
 IV — доб.:
 چو بشنید آن گفته سعد پای * ستند نامه سعدرا کرد چاک
 ما أقول لسعد و شکایتی من طالع لی نحس؟ و لکن الموت: B — 66. 211—219
 K, VI, C — ندیدی سر تخت و بخت مرا — I — 14 تحت ظلال السیوف أحب إلی من حیة فی ذل
 ندیدی سر — C — ندیدی سر خیره بخت مرا — IV — بدیدی سر [مگر — G] تیره بخت مرا — P, G, T — راه — K, IV, P, G — 17 خوانندگان — L, IV — 16 تخت مرا — I, K, IV, VI, T, G — 15 نیزه بخت مرا
 بد از اختر — K, IV, VI, G — 20 رزم او جستن — K — رزم و بزم وی — I, T, G — 19 شاهان — P — 18
 چگویم که امروز — I, K, IV, VI, T, G — 22 ازین افسر بی وفاست(؟) — I — 21 چو بد ز اختر — T —
 I — 26 گیرم این — T, G — 25 زکین — K, VI — 24 ز دین — I, IV, T, G — 24 مرا — K, IV, VI, T, G — 23
 بر — K, IV, VI — 27 کز بود کار — T — کز بر دار(؟)

بهشتست اگر بگروی¹ جای تو²   نگر تا چه باشد³ کنون رای تو⁴
 بقرطاس مهر عرب بر نهاد
 چو⁷ شعبه⁸ مغیره⁹ بگفت¹⁰ آن زمان¹¹   درود محمد همی⁵ کرد یاد⁶
 ز¹³ ایران یکی¹⁴ نامداری ز راه¹⁵   که آید بر رستم پهلوان¹²
 که آمد فرستاده پی¹⁷ پیر و¹⁸ سست
 یکی تیغ باریک بر²⁰ گردنش
 چو رستم بگفتار او بنگرید
 ز زربفت²³ چینی کشیدند نخ
 نهادند زرین یکی زیرگاه²⁰⁰
 بر او از²⁵ ایرانیان شست مرد
 بزر بافته²⁷ جامه های بنفش
 همه طوق داران با گوشوار
 چو شعبه بی بالای پرده سرای

1 K, I, IV, C — او 2 Л, I, IV, C — او 3 I, IV, C — آید 4 Л, I, IV, C — او 5 Л — بدو
 VI — б. стоит после б. 189 текста; IV, C — доб. б., добавленный выше K и VI к б. 190. 6 I, IV, C —

فرستاده سعدشعبه [وقاص—C] برفت [رفت—C] * بنزدیک رستم خرامید تفت
 و المراد المغیره: примечание издателя: شعبه هكذا قال—B 9 سعد(?)—I 8 بد—K, VI 7
 که—K, VI 12 از گوان—T از کپان—IV باشد تازیان—I 11 برفت—IV, T 10 بن شعبه
 K, VI—доб. после него; I, IV и C к б. 193 текста; VI—доб. после него:

چو شعبه معبر بیامد دوان * کسی آمد بر رستم پهلوان
 فرستاده تازیان—VI 17 оп. K—б. 16 بر اه(?)—VI 15 از ایرانیان—I, T 14 کز—VI 13
 در—L, K, IV, VI, C 20 جامه—C جسم—IV, VI, P چشم—K چشمش—I 19 оп. و—C 18
 اندرو—L 24 بزر برفت—I 23 بر گزید—K, IV, VI 22 I—б. 197 стоит перед б. 194 текста. 21
 I, K, IV, VI 28 ابا افسر و—I, IV, C 27 شیران—I, K, IV, VI 26 دشستند—I, K, IV, VI 25
 فدخل حاملا سيفه، و عليه ثوب ممزق الأذیال: доб. B—بر آمد—I 30 شهریار(?)—I 29 پچای—T
 31 K, VI — بدان

<p>180 ز فردوسی وز حور وز¹ جوی شیر² درخت بهشت⁶ و می⁷ و انگبین⁸ دو عالم بشاهی و شادی و راست⁹ همه ساله با بوی و¹² رنگ و نگار تنش¹⁴ چون گلاب مصعد¹⁵ بود نیاید¹⁷ بباغ بلا کینه¹⁸ کشت چنین²¹ باغ و میدان و ایوان²² و کاخ نخترم²⁵ بدیدار²⁶ یک موی حور چنین خیره شد²⁸ از پی²⁹ تاج و گنج بدین یوز و باز³² و بدین³³ مهر³⁴ و تاج³⁵ نیرزد دل ترا³⁶ چه داری بدرد³⁷ نه بیند³⁸ بجز³⁹ دوزخ و گور تنگ</p>	<p>ز قطران وز آتش و زمهریر ز کافور³ منشور⁴ و ماء⁵ معین اگر شاه بپذیرد این دین راست همان تاج دارد¹⁰ همان¹¹ گوشوار شفیع از گناهش¹³ محمد بود بکاری¹⁶ که پاداش یابی بهشت تن یزدگرد¹⁹ و جهان²⁰ فراخ همه²³ تختگاه²⁴ و همه جشن و سور دو²⁷ چشم تو اندر سرای سپنج بس ایمن شدستی³⁰ برین³¹ تخت عاج جهانی کجا شربتتی آب سرد هر آنکس که پیش من آید بچنگ</p>	<p>180 185 190</p>
--	--	----------------------------

و وصف الجنة و نعیمها، و ذکر بعض ما فیها—B ز فردوسی و جوی می و—J, IV, 1 و (ср. след. б.)³ J, IV—دوب. و ... من الحور العین...
و الماء المعین،—B همان سلسبیل—VI همان جوی آب—K⁶ مای—J, VI, 5 غلمان—K, VI, 4
I—⁸ و—IV, 7 و شجرة طوبی...
دگر میوه دار از بر و انگبین * سخنهای در اسمان و زمین(؟)
K, VI—دوب.:

که آورد زی ما محمد همین * خداوند شرم و خداوند دین
بویست—I, IV, P¹² یاره با تاج و با(؟)—I¹¹ یابد—IV, T, 10 K, VI—باید—I⁹—б. оп.
I, K, IV, 18 گل اندر(؟)—I¹⁷ بجای—I¹⁶ مسعد(؟)—K¹⁵ تنت(؟)—I¹⁴ گناهت(؟)—I¹³
ایوان و میدان—K, IV, P²² همان—VI²¹ جهانی—I, IV, 20 یزدجرد—VI¹⁹ خار—C, VI,
و—I²⁶—دوب. I²⁶ نیرزد—C, VI, K²⁵ تخت و گاه—P تخت و تاج—K, VI, C²⁴ همان—K, VI, 23
K, 32 بدین—IV, P³¹ مشو تو—I³⁰ اندرین—I²⁹ گشت—I, K, IV, VI, T²⁸ چو—I²⁷
K, VI—دوب. K, VI, 35 بخت—T مهد—J, 34 بدان زور بازو و آن—I³³ به یوز و بباز—VI,
191 текста. K, VI—دوب. 37 K, VI—دوب. C ازو دل—K, VI—تو دل زو—I, IV, P³⁶

همیشه بود آن و این بگذرد * چنین داند آنکس که دارد خرد
تنش—K, VI—بدل—I, IV, 39 به بیند—I, K, IV, VI, 38

٤

پذیره شدش با سپاهی چو گرد بپرسید سعد از تن پهلوان ⁴ ز سالار بیدار وز کشورش ⁵ که ما نیزه و تیغ داریم جفت ز زّر و ز سیم و ز خواب و ز خورد ⁹ سخنهای رستم همی ¹¹ کرد یاد ¹² دران گفتن نامه خیره بماند ¹⁴ پدیدار کرد اندرو خوب و زشت ¹⁵ ز گفتار پیغمبر ¹⁶ هاشمی ¹⁷ ز تأیید ¹⁸ وز رسمهای جدید ¹⁹	چو بشنید ¹ سعد آن ² گرانمایه مرد فرود آوردنش اندر زمان ³ هم از شاه و دستور وز لشکرش ردا ⁶ زیر پیروز بفرگند ⁷ و گفت ز دیما ⁸ نگویند مردان مرد گرانمایه ¹⁰ پیروز نامه بداد سخنهای بشنید ¹³ و نامه بخواند بتازی یکی نامه پاسخ نوشت ز جنّی سخن گفت وز آدمی ز توحید و قرآن و وعد و وعید	170 175
--	---	--

سپهبد فرود آمد و هم گوان³ I, IV, C — آن — I, K, IV, VI — оп. بجوشید¹ I —
 ز لشکر بپرسید وز پهلوان⁴ I, IV, T — فرود آوردنش بروشن روان — K [اندر زمان — C]
 زیر او بفرگند⁷ IV — ردی⁶ I, I, K, IV, VI — I — б. оп. ⁵ سپهبد بپرسیدش از پهلوان — K, VI
 بزّر و بسیم و بخوان [بخواب — K] I, K, IV — ⁹ بدیبا — IV بدیبا — ⁸ Л, K (метр нарушен).
 I — б. оп.; K, VI, C — доб.: و بخورد

شمارا بمردانگی نیست کار * همه چون زنان رنگ و بوی و نگار
 هنرتان بدیماست پیراستن [آراستن — K] * دگر نقشش بام و در آراستن
 چو سعد گرانمایه¹³ Л — I, IV, P — б. оп. بدو — C برو — ¹¹ K, VI — همانگاه — ¹⁰ K, VI, C
 ازان [وزان — C] نامه [نامور — K] پهلوان — K, VI, C پاسخ فراوان ستایش براند — ¹⁴ I, IV, P —
 و افتتح الكتاب بسم الله الرحمن الرحيم و الصلاة : ¹⁵ Б — доб.: [پهلوی — C] خیره مازد
 علی محمد خاتم الرسل و الهادی الی اقوام السبل، الذی هو خیرة الخلق، و الصادق بالصدق
 C — доб.: و الحق ...

سر نامه بنوشته نام خدای * محمد رسولش بحق رهنمای
 — ¹⁸ Л — النبى الهاشمى المبعوث الى الجنى و الادمى — ¹⁷ Б — ز تازی و از نازش(?) — ¹⁶ I —
¹⁹ I — б. оп. تاپید — P تپید — C; K, VI — неясно; IV — تائید

بدان چهره و زاد و آن مهر و خوی¹ جهان گر بر اندازه⁴ جوی⁵ همی سخن گوی مردی بر ما فرست بدان تا بگوید که رای⁷ تو چیست سواری فرستیم نزدیک⁸ شاه تو جنگ چنان پادشاهی¹⁰ مجوی نیمیره جهاندار نوشین روان¹³ پدر بر پدر شاه و خود¹⁵ شهریار جهانی¹⁷ مکن پر ز نفرین خویش بتخت¹⁸ کیان تا¹⁹ نباشد نژاد نگه کن بدین²² نامه پندمند چو نامه بمهر اندر آمد بداد بر سعد وقاص شد پهلوان همه غرقه در جوشن و²⁵ سیم و زر

بدان چهره و - K, VI - (I - حای حوی - I) - I, IV¹ چرا - VI² بدان چهره و آن زاد و آن مهر و خوی - P - آن مهر و آن رای و خوی همان به کز اندازه - K, VI - با اندازه - I, C⁴ تخت آیدت - K, VI, C - تخت کند - I, IV³ فرستم - IV - فرستم بدین نزد - I, K, VI, P⁸ راه - J⁷ دانا - K, VI, T⁶ دانی (?) - I⁵ رزم چنین شهریاری - IV - شهریاری - I¹⁰ گویی - J, IV⁹ فرستم بنزدیک - C - کنون نزد B - 66. 161-166 نه переведены.¹² کار انده آرد - VI - ازین خواری آرد - I, IV - اندر آید - J¹¹ جهانرا - C¹⁷ چنین - VI¹⁶ و او - I¹⁵ گشتی - I, K, VI, C¹⁴ نوشیروان - VI, C¹³ C - 6. op.; IV - dob.:²¹ آیین - I, IV²⁰ چون - I, K, IV, VI, P¹⁹ که تخت - I, K, IV, VI, P¹⁸ خداوند او را کند آزمون * بفرجامشان او بود رهنمون K -²⁵ خسرو نژاد - K²⁴ گوش و چشم - K, VI - و - I, K, IV, VI²³ برین - J²² و op.

برهنه سپهبد برهنه سپاه نه پیل و نه تخت و نه بار و بنه ² که تاج و نگین ³ بهر دیگر کس است ⁴ پدر بر پدر نامبردار ⁶ شاه بمالای او بر زمین شاه ⁷ نیست گشاده لب ⁹ و سیم دندان شود که بر گنج او زان ¹⁰ نیاید زیان ¹¹ که با زنگ ¹² زرّند و با گوشوار نیابند ¹³ خورد از کران تا کران که در ¹⁵ دشت نخچیر گیرد بتگ که شاه آن ¹⁷ بچیزی همی نشمرد ¹⁸ ز راه ¹⁹ خرد مهر و آزر نیست	بنزد که جوئی همی دستگاه بنانی تو سیری و هم ¹ گرسنه بایران ترا زندگانی بس است که با پیل و گنجست و با فر و جاه ⁵ بدیدار او بر فلک ماه نیست هرانگه که در بزم ⁸ خندان شود بگشاید بهای سر تازیان 150 سگ و یوز و بازش ده و دو هزار بسالی همه دشت نیزه‌وران که او را بپاید ¹⁴ بیوز و بسگ سگ و یوز او بیشتر زان خورد ¹⁶ 155 شمارا بدیده درون شرم نیست
--	---

ثم بلغ بکم الأمر من شریکم : доб. 146—148 не переведены, вместо них B—далее бб. 1 I—گر
 ألبان الإبل و أكلکم أضباب القیعان الی تمنی أسرة الملوك العجم أرباب التخوت و التیجان
 (ср. разночтения к б. 154 текста — добавленные бб.). 4 I, IV—доб.: که مهر و کله. 3 I, C—

کنون یزدگردست شاه جهان * ستاینده [پروستنده—I] باشد بپیش مہان
 تخت چون شاه(؟) I—⁷ و L—доб. ⁶ دیهیم و گاه—VI دیهیم شاه—K با تاج و گاه—⁵ I, IV
 که گنجش نگبرد—¹¹ I, C که در گنج ایران—¹⁰ VI دل—IV رخ—⁹ L برگاه—⁸ I, IV, C
 (метр нарушен) بیاید(؟)—IV نیارند—¹³ K, VI, C و IV—¹² доб. IV [بخشش—C] زیان
 18 I, IV, C—доб.: شاهان(؟)—¹⁷ I می خورد—¹⁶ I برگ—¹⁵ I, K, IV, VI, C بیاید—¹⁴ I—

ز شیر شتر خوردن و سوسمار * عرب را بجای رسیدست کار
 که ملک [تخت—C] عجمشان [را—C] کند آرزوی * تفو باد بر چرخ گردان تفوی

...و تزید نفاقهم: Б—эти бб. переведены выше, см. разночтения к б. 145 текста; б. 154 передан в Б так:

و أخذ فی [السباع] لسنتهم الواحدة على جميع حاصل بلاد العرب
 کتابه یرفع أمر العجم بالملاسی و المفارش، و یضع قدر العرب بالمطاعم و المكاسب و لا
 و L—доб. ¹⁹ يعرف أن المجد وراء ذلك

ترا ای برادر تن آباد باد
 که این قادسی گورگه منست
 چنین است راز سپهر بلند
 دو⁴ دیده ز شاه جهان بر مدار
 که زود آید این روز آهرمندی⁶
 چو نامه بمهر اندر آورد⁷ گفت
 که¹⁰ این نامه نزد برادر برد
 130

دل شاه ایران بتو شاد باد
 کفن جوشن و خون¹ کلاه منست
 تو دلرا بدرد² من اندر میند³
 فدی⁵ کن تن خویش در کارزار
 چو گردون گردان کنند دشمنی
 که پیونده⁸ با⁹ آفرین باد جفت
 بگوید جزین هرچ اندر خورد

۳

فرستاده نیز چون¹¹ برق¹² و رعد
 یکی نامه‌یی بر حریر سپید
 بعنوان بر از پور هرمزد شاه
 سوی سعد وقاص جوینده جنگ
 سر نامه گفت از جهاندار پای
 کزویست بر پای²³ گردان سپهر
 ازو²⁴ باد بر شهریار آفرین
 که دارد بفر آهرمن را ببنند
 پیش آمد این ناپسنده کار
 بچن باز گوی آذک²⁹ شاه تو کیست
 135

فرستاد تازان¹³ بنزدیک سعد
 نویسنده بنوشت تابان¹⁴ چو شید¹⁵
 جهان پهلوان رستم نیکخواه¹⁶
 جهان کرده بر خویشتن¹⁷ تار و تنگ¹⁸
 بیاید¹⁹ که باشیم با²⁰ بیم²¹ و باک²²
 همه پادشاهیش دادست و مهر
 که زیبای تاجست و تخت²⁵ و نگین
 خداوند شمشیر²⁶ و تاج²⁷ بلند
 به بیهوده این رنج و این کارزار²⁸
 چه مردی و آیین و راه تو چیست
 140

تو—K, VI—⁴ به تیمار من در میند—VI³ ز مهر(?)—I² خود و جوشن(?)—IV¹
 پیونده را—I, IV, VI—⁹ پیونده(?)—P⁸ و Л—дод.⁷ اهریمنی—I, K, VI—⁶ فدا—VI⁵
 فرستاد ازین سو—I, IV, C—¹³ باد—I¹² خاست چون—VI نیز با(?)—IV¹¹ چو—Л¹⁰
 K,¹⁷ کینمخواه—I, IV—¹⁶ I—б. оп.; نیشتنند پر بیم و چندی امید—I, C—¹⁵ تازان—Л¹⁴
 IV—²² ترس—K, VI, T—²¹ شرم—I²¹ بی—T²⁰ نباید—IV, T—¹⁹ I—б. оп.¹⁸ خسروان—VI
 I, C—²⁷ تختست—VI²⁶ گاه—I²⁵ و زو—I, IV, T—²⁴ کیوان و—I²³ با شرم و پای
 Б—бб. 141—142 не переведены. رنج با کارزار—I رنج و این روزگار—Л²⁸ تیغ و کلاه و کمنند(?)
 این که—K, P—²⁹

نیارند هنگام¹ رامش نمید²
 کسی سوی آزادگی⁴ ننگرد⁵
 شود روزگار مهان⁶ کاسته⁷
 دهن⁸ خشک و لبها شده لاژورد⁹
 چنین تیره شد بخت ساسانیان
 دژم گشتت وز ما بترید مهر¹¹
 همی بر برهنه نیاید بکار¹³
 نگشتی¹⁵ باورد زان¹⁶ زخم¹⁷ سیر¹⁸
 ز دانش زیان آمدم بر زیان¹⁹
 گر اندیشه نیک و بد²¹ نیستی
 درشتند²² و بر تازیان دشمنند
 ز دشمن زمین رود²⁵ جیحون شود
 ندانند²⁶ کاین رنج کوتاه نیست
 چه سود آید از رنج²⁸ وز کارزار

115 نباشد بهار و زمستان پدید
 چو بسیاری³ ازین داستان بگذرد
 بریزند خون از پی خواسته
 دل من پر از خون شد و روی زرد
 که تا من شدم پهلووان از میان
 چنین بی وفا گشت¹⁰ گردان سپهر
 مرا تیغ¹² پیکان آهن گذار
 همان تیغ کز¹⁴ گردن پیل و شیر
 نبرد همی پوست بر تازیان
 مرا کاشکی این²⁰ خرد نیستی
 بزرگان که در قادیسی با منند
 گمانند²³ کاین بیش بیرون²⁴ شود
 ز راز سپهری کس آگاه نیست
 چو بر تخمه پی²⁷ بگذرد روزگار

120
125

¹ I — ذتابد بهنگام
² K, IV — доб.:

ز پیشی و پیشی ندارند هوش * نهان بر بد و دوش پشمینه پوش(؟)
 VI, C — доб.:

ز پیشی و پیشی ندارند سود [هوش—C] * خورش نان کشکین و پشمینه بود [پوش—C]
³ I — آزادگان—⁴ I, K, VI — ⁵ I-б. оп.; K, VI-б, 114 стоит после б. 115 текста.
⁶ I — دهان—⁸ I, K, IV, T — روزگار بد آراسته—⁷ K, IV, VI, C — روزگاری بدان(؟)
 لیبها پر از باد سرد—¹⁰ Л — گرد—¹¹ IV, C — доб.:

اگر تیر [نیزه—C] بر کوه رویین زخم * گذاره کند زانکه رویین تنم
¹² T — تیرو—¹³ K — گذار (без рифмы); K — доб.:

اگر تیغ بر کوه رویین زخم * گذاره کند زانک رویین تنم
¹⁴ I, IV — بر—¹⁵ I, IV, VI — (؟) بگشتی—¹⁶ VI — از—¹⁷ I, K, IV, C, P — اندر—¹⁸ I, C — زیر—¹⁹ I — ساسانیان—²⁰ I, K, IV, VI, C — روز بد—²¹ I, K, IV, VI, C — کین—²² I, K, IV — گر آگاهی [از—دوب. I]
 آورد—²³ I — که مانند—²⁴ C — بپشه پر خون—²⁵ I — همچو—²⁶ I — ندانید—²⁷ I, IV —
 تیغ—²⁸ I — تخمه مان

نهران بدتر¹ از² آشکارا شود
بداندیشش گردد پدر بر پسر
شود بنده بی‌هنر شهریار
بگیتی کسی را نماند وفا
از ایران وز ترک وز تازیان
نه دهقان نه ترک و نه تازی بود
همه گنجها زیر دامن نهند
بود دانشومند و زاهد⁶ بنام⁷
چنان⁹ فاش گردد غم و رنج و شور
نه جشن¹² و نه رامش نه کوشش¹³ نه کام¹⁴
پدر با¹⁶ پسر کین سیم آورد
زبان کسان¹⁸ از پی سود خویش

105
110

دل شاهشان³ سنگ‌خارا شود
پسر بر پدر همچنمین چاره‌گر
نژاد و بزرگی نیاید بکار
روان و زبانها شود پر جفا
نژادی پدید آید اندر میان
سخننها بکردار بازی بود⁴
بمیرند و کوشش بدشمن دهند⁵
بکوشد ازین تا که آید بکام⁸
که شادی¹⁰ بهنگام بهرام گور¹¹
همه چاره¹⁵ ورزش و ساز دام¹⁵
خورش کشک و پوشش گلیم آورد¹⁷
بجویند و دین اندر آرند پیش¹⁹

مردمان C-شاه چون-³ I, K, VI- نهانی بتر ز K, C- نهران ترا(؟)-² I- بهتر-¹ VI-

⁴ I- б. оп.; K- доб.:

بآرایش و زیب جویند نام * ز هر گونه⁴ نیز جویند کام
بدین‌سان به یزدان نمایند راه * نه افزایش از فرشان تاج و گاه
گریزند از رادی و راستی * نه‌بیمند ازیشان جز از کاستی
IV- доб.:

بدین و بدولت فرازند نام * ز هر چه بجویند یابند کام
نه دولت دهدشان زبن تاج و گاه * نه دینشان بیزدان نمایند راه
زاهد و دانشی-⁶ I- б. оп. ⁵ I- б. оп. 3-й б. интерполяции K; VI- доб. 1-й б. интерполяции K.

چنین-⁹ I- بدام-⁸ C- б. оп.; I, K, IV, VI, C- زاهد و دانشومند نام-⁷ K, IV, VI- بد(؟)
¹⁰ I, K, C- رامش-¹¹ VI- б. оп.; K- б. стоит после б. 111 текста; K- доб.:

نه فرّ و نه دانش نه گوهر نه نام. * بکوشش ز هر گونه⁴ ساز و دام
همه کوشش-¹⁵ I- نه بخشش بود-¹⁴ K, VI- بخشش-¹⁴ IV- نه بخشش و(؟)-¹³ I- نه گنج-¹² I, K-
K, VI- б. стоит после б. 112 текста; K, VI- بچاره ز هر گونه کوشش بود-¹¹ K, VI- ورزش و ساز و نام(؟)
K, VI- доб. б. 110 текста. ¹⁹ K, VI- کسی-¹⁸ L- б. оп. ¹⁷ C- б. оп. ¹⁶ I- б. оп. IV- б. оп.

<p>همه نام بو بکر² و عهر کنند¹ نشیمی درازست پیش³ فراز ز اختر همه تازیانراست بهر شود ناسزا شاو گردن فراز⁵ ز دیما⁷ نهند از بر سر کلاه⁸ نه گوهر نه⁹ افسر¹⁰ نه بر سر درفش¹¹ بداد و ببخشش همی¹⁴ ننگرد نهفته کسی را¹⁷ خروشان کند¹⁶ (؟) کمر بر میان و کله بر سرست (؟) گرامی شود کژی و کاستی سوار آنک لاف آرد و گفت و گوی²⁰ نژاد و هنر کمتر آید ببر²¹ ز نفرین ندانند باز آفرین</p>	<p>چو با تخت منبر برابر کنند¹ تبه گردد این رنجهای دراز نه تخت و نه دیهیم بینی نه شهر چو روز اندر آید⁴ بروز دراز پوشد⁶ ازیشان گروهی سیاه نه تخت و نه تاج و نه زرینه کفش برنجد یکی¹² دیگری بر¹³ خورد شب آید یکی چشمه¹⁵ رخشان کند¹⁶ ستانند روزشان¹⁸ دیگرست ز پیمان بگردند وز راستی پیاده شود مردم جنگجوی¹⁹ کشاورز جنگی شود بی هنر رباید همی این ازان آن ازین</p>	<p>90 95 100</p>
--	--	--------------------------

1 K, T—شود VI—بود 2 ل—عثمان 3 IV—پیشش 4 I—آمد 5 I, K, IV, VI, C—
شودشان [تان—I] سر از خواسته بی نیاز 6 K, IV, T—بپوشند VI—بپوشید 7 ل—
I—(؟) بدرجا 8 ل—доб.:

گر از چهرشان بر گشایم سخن * همانا که هر گز نیاید بمن
بدیده چو خون و برخ همچو قار * بجای برهشان بود سوسمار
خورش دوغ دارند و نان جوین * نخوانند یک بر دگر آفرین
سر و پاتهی و شکم گرسنه * ز جامه تن خوارشان برهنه
نه افسر نه طوق و نه زرینه کفش * نه هنگام پیکار کوس و درفش (93 ب. ص)

اختر 10 K, VI—نه هر گونه 9 IV—
کسی—K, IV, T—ببخش کسی—I 14 دیگر آید—VI 13 کسی—K, VI—کوس و درفش—VI 11
یکی را—K, VI—برهنه بسی را—ل 17 کنند—ل 16 چشم—K, VI, T—بدو—VI 15
K—سواران شوند از در گفت و گوی—I 20 رزمجوی—I, IV, C—شتابنده روز و شبان
K, VI—доб.: سوارش ز لاف آورد گفت و گوی—VI سواران که لاف بر گفت و گوی

هم باشد ز بن فرّ آزادگان * بلندی گزینند بی مایگان
21 I—(؟) K, VI—б. стоит после б. 82 текста.

بکوشید و بخش‌ننده باشید نیز¹ ز خوردن بفردا ممانید چیز²
 که من با سپاهی بسختی درم برننج و غم و شوربختی درم
 رهایی³ نیابم سرانجام ازین چو گیتی شود تنگ بر شهریار
 80 کزین تخمه نامدار ارجمند
 ز کوشش⁷ مکن هیچ⁸ سستی بکار
 ز ساسانیان یادگار اوست¹⁰ بس دریغ این سر و تاج و این مهر و داد
 85 تو پدرود¹⁵ باش و بی‌آزار¹⁶ باش
 گر اورا بد آید تو شو¹⁹ پیش اوی

بجز نام نیکو ممانید نیز—K, VI که جز نام نیکو نماند بچیز(؟)—I² چیز—K, VI¹
 J—доб.:⁶ بایران—IV⁵ خوش آن—I⁴ زمانی—I³ C—б. оп. (без рифмы); نیز—IV
 خنک شهر ایران و آن شهریار * خنک روز شادی و بهروزگار
 که چون او نباشد دگر شهریار—K, VI, C—ایچ⁹ I, IV—б. оп.; K, VI⁸ بکوشش—P⁷
 ثم أطال الكتاب: 83—128 стоит фраза: B—далее вместо перевода бб. 83—128
 T—جز او نیست پروردگار—T
 K, VI—доб.:¹² و K, IV, VI, C, P—доб.¹¹ یادگارست—I, K, IV, VI, C¹⁰ فی هذه المعنی
 نگه دار اورا بهروز و بششب * که تا چون بود کار من با عرب
 J,¹⁶ پیروز—P¹⁵ IV—б. оп.¹⁴ شدن—I, K, VI, T¹³ C—доб. этот б. после б. 82 текста.
 P—جهاندار—P¹⁸ همیشه بپیش جهاندار—I, K, IV, C¹⁷ J—доб.: 85, 88 86, 87, 91,
 89, 90; IV—доб.:

نگهدار اورا بهروز و بششب * که تا چون بود کار من با عرب (ср. прим. к б. 84)
 بکوشش مکن هیچ سستی بکار * بگیتی جز او نیست پروردگار (ср. б. 83)
 J—доб.:²¹ و یاوه مگوی—I, C²¹ و K, IV, VI—доб.²⁰ سر—K, IV, VI, C¹⁹
 که این کیش را روزگاری نماند * ز ساسانیان یادگاری نماند
 K, VI—доб.:

بایران چو گردد عرب چیره دست * شود بی‌بها مرد یزدان پرست
 بمرید فروزنده این آذران * ازین بی‌هنر خیردسر تازیان
 که این کیش را روزگاری نماند * ز ساسانیان شهریار نماند
 IV—доб. 1-й и 2-й бб. этой интерполяции с вариантом 2-го б.:
 ازین دیوخو بی‌هنر سروان

<p>همی تاز¹ تا آذربادگان همیدون گله هرچ داری ز اسپ ز زابلستان³ گر ز ایران سپاه بدار و بیوش و بیماریار مهر ازو⁶ شادمانی⁷ و زو در⁸ نهیب سخن هرچ گفتیم بمادر بگوی درویش ده از ما و بسپار پند گر از من بدآگاهی آرد کسی چنان دان که اندر سرای سپنج چو گاه آیدش زین جهان بگذرد همیشه بیزدان پرستان گرای که آمد بتنگ اندرون روزگار تو با²¹ هر²² که از دود²³ ما بود همه پیش یزدان نیایش کنیید .</p>	<p>بجای بزرگان و آزادگان² ببر سوی گنجور آذرگشسپ هرآنکس که آیند زنهار خواه⁴ نگه کن بدین گردگردان⁵ سپهر زمانی فرازست و روزی⁹ نشیب¹⁰ ندیدند همانا مرا نیز روی¹¹ بدان تا نباشد بگیتی نژند¹² مباش اندرین کار غمگین بسی¹³ کسی کو¹⁴ نهد گنج با¹⁵ دست¹⁶ رنج¹⁷ ازان رنج او دیگری بر خورد¹⁸ بپرداز دل زین سپنجی سرای ندیدند مرا¹⁹ زین سپس²⁰ شهریار اگر پیر اگر مرد برنا²⁴ بود شب تیره اورا²⁵ ستایش کنیید²⁶</p>	<p>65 70 75</p>
--	---	-------------------------

¹ I—(؟) داز؛ ² Л—б. оп.; Б—آذربایجان—...; далее бб. 65—68 не переведены.

³ K, VI—زاولستان ⁴ Л—б. оп. ⁵ K, VI, C—کارگردان ⁶ K, VI, T—کز و ⁷ K, IV, VI, T—درویش ⁸ K, IV, VI, P—با ⁹ K, VI, T—فراز و زمانی ¹⁰ Л—б. оп. ¹¹ I—درویش ¹² I—б. оп. ¹³ Б—бб. 71—77 не переведены. ¹⁴ K, VI—هرآنکو ¹⁵ K, VI—بی ¹⁶ Л—доб. و ¹⁷ IV—پاداش رنج ¹⁸ K, IV, VI, P—доб. ¹⁹ K, VI—بی ²⁰ K, VI—بی ²¹ K, VI—بی ²² K, VI—بی ²³ K, VI—بی ²⁴ K, VI—بی ²⁵ K, VI—بی ²⁶ K, VI—بی

ز گنج جهان رنج پیش آیدش * چو [جز—IV] از بار [داز—IV] تیمار پیش آیدش
¹⁸ Л, I, P—б. оп.; K, IV, VI, P—доб.:

چه سودت پس این همه رنج و آز * که از بیشتر کم نگردد نیاز
هرآنکس—VI²² دگر—IV که تا—K²¹ ندیدند زین پس کسی(؟)—K²⁰ نباشد کسی—VI¹⁹
جهان آفرین را—I, K, VI²⁵ گر مرد دانا—L²⁴ تو با مردم خویش کز ما بود—L²³
²⁶ K, IV, VI—доб.:

بیدزدان [بایدزد—IV] کنیید از زمانه پناه * جز اورا مدانیید فریادخواه
[بجز وی میباشید فریادخواه—IV]

که^۱ از قادسی^۲ تا لب رودبار
 وزانسو^۵ یکی بر گشاییم^۶ راه
 بدان تا خریم و فروشیم چیز
 پذیریم ما^۸ ساو و باژ گران
 شهنشاهرا نیز فرمان بریم
 چنین است گفتار و کردار نیست
 برین نیز جنگی بود هر زمان
 بزرگان که با من^{۱۱} بجنگ اندرند
 چومیروی^{۱۳} طبری^{۱۴} و^{۱۵} چون ارمنی
 چو کلبوی^{۱۷} سوری^{۱۸} و این مهتران
 همی سر فرازند کایشان کینند^{۱۹}
 اگر مرز و^{۲۲} راهست اگر نیک و بد^{۲۳}
 بکوشیم و مردی بکار آوریم
 نداند کسی^{۲۵} راز گردان سپهر
 چو نامه بخوانی خردرا مران
 همه گرد کن خواسته هرچ هست

1 I - گر 2 IV - (؟) پارسی VI - (؟) فالسی 3 VI - بر 4 B - 66. 48-50 переданы так:
 و هم یلتمسون أن نقاسمهم الأرض فیکون لهم ما وراء الغرات و یکون لنا ما دونه علی
 (ср. комментарий издателя).
 5 K, VI, C - وزان پس 6 I, K, IV, VI, T - بر گشایند 7 I, K, IV, VI, C - وزان 8 IV, VI,
 C - ما 12 I - 6. оп. 11 IV - اختر (؟) 10 I - 66. 51 и 52 оп.; B - эти 66. не переведены.
 13 Л - (؟) مردوی IV - مردوی 14 VI - طنزی 15 IV - و چون راد و 16 I - 6. оп. 17 K,
 VI - بر ایران 20 Л - که اند 19 I, K, VI, T - ماهوی سوران - C رازی - I 18 مردوی - VI
 مراین تخت کرا (؟) بنیک و بید - VI 23 [مرز - IV] оп. و 22 I, K, IV - چه اند - K, VI, T
 K, VI, P - که اکنون چگونست با ما بمهر - I 26 ندانست کسی - I 25 بایران شان - K 24
 IV - 27 که این چند گه گشت با ما بمهر - IV که جز گونه گشتست با [P - بر] ما بمهر
 (метр нарушен). بر اندیش و بر در ساز (؟) - K 28 بیندیش - VI بینداز
 I - 6. оп. 29 I - 6. оп. 30 I,
 IV - جامه و بر - IV جامه های - T

40 که این خاذه از پادشاهی تهمیست
 ز چارم² همی بنگرد³ آفتاب
 ز بهرام و زهره‌ست⁴ مارا گزند
 همان تیسر و⁷ کیوان برادر شدست
 [چنین است و⁹ کاری بزرگست پیش
 همه بودنیها به‌بینم¹² همی
 بر ایرانیان¹⁵ زار و¹⁶ گریان شدم
 دریغ این سر و تاج و این داد و تسخت¹⁷
 45 کزین پس شکست آید¹⁹ از تازیان
 برین سالیان چار صد بگذرد
 ازیشان فرستاده آمد بمن

¹ K, IV, VI—доб.:

خور و ماه و ناهید با تازیان * چنان شد کز اختر نیاید [بیباید-IV] زیان
 بنگرم(?)—K³ جاه(?)—K² و اتفقت الشمس و القمر و الزهرة فی طالع العرب—B
 بجنگ بزرگان بد [بزرگانش—C] آمد—I, IV, C⁵ درین—VI⁴ گرفتم من از ارتفاع—VI
 I—б. оп.⁸ نیز—K, VI⁷ ز بهرام نیزست—I, IV⁶ K, VI—б. 40 текста. K, VI—б. steht
 و زو—K, IV, P—¹³ نه‌بینم(?)—K¹² همی سیری آید—I¹⁰ و—K⁹ оп.
 و الأولى آن أوثر السکوت و أفوض الأمر الی مالک الملک و
¹⁴ Б—бб. 42—46 переданы так: K, IV, VI, C—доб.: الملکوت (ср. прим. издателя);

چو آگاه گشتم ازین [من از—VI] راز چرخ * که مارا ازو نیست از [وز—VI] بخت برخ
 [جز رنج برخ—C]

[که مارا ز دولت نمااندست برخ—IV]

و اورنگ و—K, VI, C سر و کار این تاج و بخت—I¹⁷ و—L, I, IV¹⁶ لاپرانیمان—L¹⁵
 I, K, IV, VI—доб.:²⁰ آمد—IV¹⁹ آیین و بخت—I, K, VI, C¹⁸ بخت

شود تیسره این تاج ساسانیان * زیان گردد این اختر پر زیان [کاوایان—VI, K]

از—IV²⁴ گفت—L, IV²³ نسپرد—K, IV, VI, T²² بکس—I²¹

عمر سعد و قاسم را با سپاه
 چو آگاه شد زان سخن یزدگرد
 بفرمود تا پور هر مزد راه^۳
 که رستم بدش نام و بیدار بود
 ستاره شمر بود و بسپار هوش^۶
 برفت و گرانمایگانرا ببرد
 برین^۸ گونده تا ماه بگذشت سی
 [سی کشته شد لشکر از هر دو سوی
 بدانست رستم شمار سپهر
 همی گفت کاین^{۱۳} رزم را روی نیست
 بیاورد صلاب و اختر گرفت
 یکی نامه سوی برادر ببرد
 نخست آفرین کرد بر کردگار
 دگر گفت کز گردش آسمان
 گنه کارتر در^{۱۸} زمانه منم

فرستاد تا جنگ^۱ جوید ز شاه
 ز هر سو سپاه اندر آور کرد^۲
 به پیماید و بر کشد با^۴ سپاه
 خردمند و گرد و جهاندار بود^۵
 بگفتار موبد نهاده دو گوش^۷
 هر آنکس که بودند بیدار و گرد
 همی رزم جستند در^۹ قادسی^{۱۰}
 سپه یک ز دیگر نه بر گاشت روی^{۱۱}
 ستاره شمر بود^{۱۲} و با داد و مهر
 ره آب شاهان بدین^{۱۴} جوی نیست^{۱۵}
 ز روز بلا دست بر سر گرفت^{۱۶}
 نوشت و سخنها همه یاد کرد
 کزو دید نیک و بد روزگار
 پژوهنده مردم شود بدگمان^{۱۷}
 ازیرا^{۱۹} گرفتار آهرمنم^{۲۰}

بر گزینند I-^۴ شاه I, K, IV, VI-^۳ سپاه پراگنده را کرد گرد VI-^۲ رزم K, C-^۱
 5 K, VI-^۵ (см. приложение XIV). 7 Л, C-^۷ доб. интерполяцию 16 бб. (см. приложение XIV). 8 I, C-^۸ بدین 9 Л, VI-^۹ بر K-(?)^{۱۰} IV-(?)^{۱۰} 11 Л-^{۱۱}

شب و روز آویزش و جنگ بود * دل رستم نامور تنگ بود
 I-б. оп.; K, IV, VI-^{۱۰} доб.:

همی چاره تازیان کم شناخت * اگر چند در جنگ سر بر فراخت
 فالتقوا هنالك و جرت بینهم وقعة عظيمة. و كانت الحرب بينهم أولًا سجلا و قتل B-
 31 I-б. I-^{۱۵} برین IV-^{۱۴} این I-^{۱۳} I-^{۱۳} و-^{۱۲} Л-^{۱۲} من الجاذمین خلق کثیرا
 32. 16 I-^{۱۶} обратный порядок мисра. 17 K, VI-(?)^{۱۷} شادمان I-^{۱۸} I-^{۱۸} کرد(?)
 19 I-^{۱۹} ازیران(?)^{۱۹} 20 K, IV, VI-^{۲۰} اهریمنم

<p>درازست گفتار چندین مناز¹ چو پرویز با تخت و افسر نه‌ای³ چه کرد این بر افراخته هفت گرد کلاه بزرگی⁵ بسر بر نهاد منم پای فرزند نوشین روان⁶ خور⁷ و خوشه و برج ماهی⁸ مراست نیازم آذرا که مهتر¹⁰ بود¹¹ همان رزم و¹⁴ تندی و مردانگی نه گنج و نه دیهیم شاهی نه¹⁷ تخت¹⁸ بینداز²⁰ کام و بر افراز نام²¹ همی ماه و خورشید بر سر گذشت²⁵</p>	<p>تو بیجان شوی او بماند دراز تو از آفریدون² فزونتر نه‌ای بژرفی نگه کن که با یزدگرد چو بر خسروی گاه⁴ بنشست شاد چنین گفت کز دور چرخ روان پدر بر پدر پادشاهی مراست بزرگی هم هرک کهتر⁹ بود نجویم¹² بزرگی¹³ و فرزاندگی که بر کسی نماند همی زور و¹⁵ بخت¹⁶ همی نام جاوید باید¹⁹ نه کام برین²² گونه²³ تا سال شد بر دو هشت²⁴</p>
--	---

ز جم و فریدون—K² حدیثی درازست چندین مساز [مناز—VI, T—] I, K, IV, VI, T—

³ K, IV, VI—доб.:

چو جم شید دیوت بفرمان نمود * چو کاووسی جاننت گرزمان نمود
و گر شاه گردی سر انجام چه * باآغاز ملکست و فرجام چه
—VI, T—⁶ بلندی—L⁵ تخت—I, K, IV, VI, C—⁴ C—доб. вариант первого из этих двух бб.
—VI, P—¹⁰ مهتر—VI, P—⁹ ماه و ماهی—IV—چرخ و ماهی—I—⁸ جد(؟)—⁷ نوشیروان
بجویم(؟)—VI, C—¹² و ساجذب بأعضاء الأصغر، و أزيد مراتب الأكابر...—B—¹¹ C—ب. оп.;
—K, VI—¹⁶ و—IV, P—روز و—I, K, IV, VI, T—¹⁵ و—L, I, IV—¹⁴ بلندی—IV, T—¹³
—K, IV,²¹ بر انداز—L—²⁰ مازد—I, C—¹⁹ بخت—K, VI—¹⁸ و شاهی و—IV—¹⁷ تاج و تخت
VI, C—доб.:

ز نامست تا جاودان زنده مرد * که مرده شود کالبد زیر گرد
چه نیکو بود شاه را داد و دین * ز نامشی زبانها پر از آفرین
بر آنم که تا زنده ماند تنم * بن [بر—K, IV] و بیخ بد از جهان بر کنم
(ср. 2-й б. приведенной интерполяции) و ما أحسن حلیمة العدل و الدین علی نعو السلاطین!—B—
—K, VI—²⁴ دو هفت—K, VI—²⁴ گفته—L—²³ بدین—K—²² أئت علی ملکہ ستة عشر عامًا—B—
—K, IV, VI, C—доб. интерполяцию 6 бб. (см. приложение XIII);
—VI—⁹ رفت(؟)—VI—
B—доб. сходный отрывок (см. интерполяцию).

پادشاهی^۴ یزدگرد

۱

بمآه سفندارمذ^۲ روز ارد^۳
 چو^۵ از گردشی روز بر گشتت سپهر
 نگشستی سپهر بلند از برم
 چه گویم جز از^۶ خامشی نیست روی^۷
 نماذ^۸ همی بر کسی بر دراز^۹
 ندارد کسی آلت داوری^{۱۰}
 ز تیمار گیتی میر هیچ نام
 سرانجام خاکست^{۱۱} بالین تو
 بس ایمن مشو بر سپهر بلند
 چنان دان که از بی‌نیازی کند^{۱۴}

چو بگذشت زو^۱ شاه شد یزدگرد
 چه گفت آن سخن‌گوی مرد دلیر^۴
 که باری نژادی مرا مادرم
 بپرگار تنگ و میان دو گوی
 نه روز بزرگی نه روز نیاز
 زمانه زمانه‌ست چون بنگری
 بیمارای خوان و پیمای جام
 اگر چرخ گردان کشد زین تو
 دسترا بتیمار چندین^{۱۲} میند
 که^{۱۳} با پیل و با شیر بازی کند^{۱۴}

5

10

¹ I, K, IV—ازو—T او—² K, P—سپندارمذ—³ IV—ارد—VI—б. оп.; Б—бб. 1—13 не переведены, вместо них дан большой отрывок с пояснением: ⁴ IV—دلیر—⁵ I, K, IV, VI, T—که—⁶ I, K, IV, VI, P—که جز—⁷ C—б. оп. ⁸ T—بماذ—⁹ K—доб.:

بدولت مناز و ز محنت منال * که این هر دورا زود باشد زوال
 نه شادی بماذد نه اندوه و غم * نه بیداد ماند نه داد و ستم
 بهر گونه بگذرد روزگار * تو تخم بدی تا توانی مکار
 پیشی—¹² K, VI—¹¹ I, K, IV, VI, T—خشتست—¹⁰ K, VI, P—بدین مایه با او مکن داوری—
 کنی(۹)—¹⁴ IV—¹³ I, IV—چو—

چنین است کردار گردنده دهر / ننگه کن کزو چند یابی تو بهر¹
 بخور هرچ داری² بفردا مپای / که فردا مگر دیگر آیدش³ رای
 ستانند ز تو دیگری را دهد / جهان خوانیش بی گمان بر جهد⁴
 بخور هرچ داری فزونی بده / تو رنجیده ای بهر⁵ دشمن منه
 هرآنکه که روز تو اندر گذشت / نهاده همه⁶ باد گردد بدشت⁷

دگر کس کلاه کبی بر نهد—P⁴ آیدت—L³ یابی—IV² 11 стоит после б. 12. —б. L¹
 K—доб.:⁷ همی—IV, C⁶ بخش—K⁵

پس آنکه که چون روز شد خواسته * بهر جای گردد همه کاسته
 ز خوردن ترا نام نیکو شود * چو بخشی روانت به نیرو شود
 IV—доб.:

ننگه کن که چندین بزرگان دهر * جز از خاک ما این ندارند بهر
 پس آن به که چون روز نو خواسته * بمایست گردد همی کاسته (?)
 ز خوردن ترا نام نیکو شود * چو بخشی ترا نام نیکو شود
 VI—доб.:

پس آنکه چو روز تو شد خواسته * بهر جای گردد همه کاسته
 ز خوردن ترا نام نیکو شود * چو بخشی روانت بنیرو شود
 بدشمن رسد آنچه بودت بگنج * بخور تا روانت نباشد برنج
 C—доб.:

بدشمن رسد آنچه باشد به گنج * بده تا روانت نباشد برنج
 B—в начале и конце царствования добавляет отрывки, отсутствующие в *Shāh-nāme*, с пояснением: وقال
 غیر صاحب الکتاب

پادشاهی^۱ فرخ زاد

بران تخت شاهپیشی بنشاندند^۱
 ز نیکی دهش^۳ بر جهان آفرین
 نخواهم جز از^۴ ایمنی در جهان
 چو من شاه باشم نگردد بلند
 نیارد بکار^۶ اندرون کاستی
 نجویم^۷ ابر^۸ بی گزندان گزند^۹
 بخاک اندر آمد سر و^{۱۰} بخت اوی^{۱۱}
 یکی بنده^{۱۵} در^{۱۶} می بر آمیخت زهر^{۱۷}
 هراذکس که بشنید بر وی^{۲۰} گریست
 ز هر سو همی^{۲۲} دشمن آمد پدید^{۲۳}

ز جهرم فرخ زارا خواندند
 چو بر تخت بنشست و^۲ کرد آفرین
 منم گفت فرزند شاهنشهران
 ز گیتی هراذکس که جوید گزند
 هر^۵ انکس که جوید بدل راستی
 5 بدارمش چون جان پاک ارجمند
 چو یک ماه بگذشت بر تخت اوی
 همین^{۱۲} بودش از روز و^{۱۳} آرام^{۱۴} بهر
 بخورد و یکی^{۱۸} هفته زان پس^{۱۹} بزیست
 همی^{۲۱} پادشاهی بپایان رسید
 10

^۱ I—б. 1 стоит после б. 2. ^۲ K, IV, VI, T—و оп. ^۳ VI—P—بنیکی جهش—^۴ I, K, VI, T—بجز—^۵ Л—هم ^۶ I, C—بداد ^۷ VI—نخواهم ^۸ Л, IV—بر ^۹ K, IV, VI—доб. интерполяцию б бб.; C—доб. варианты бб. 1, 2 и 4 интерполяции, C и P доб. б. 6 интерполяции (см. приложение XI). ^{۱۰} I, K, VI, C—و оп. ^{۱۱} IV—б. оп.; K, IV, VI, T—доб. интерполяцию: K—8 бб., IV—12 бб., VI—9 бб., T—11 бб. (см. приложение XII). ^{۱۲} I—^{۱۳} K, IV, C—^{۱۴} I—^{۱۵} K, IV, T—^{۱۶} I, K, IV, T—^{۱۷} VI—б. оп. ^{۱۸} K—^{۱۹} VI—^{۲۰} I, IV—^{۲۱} K—^{۲۲} VI—^{۲۳} K, IV, VI, C—доб.:
 نگونسار شد تخت ساسانیان * از ان زشت کردار [بدخواه—K] ایرانیان [VI—
 چه سود از دلیری ایرانیان—VI]

همی بود بر تخت بر¹ چار ماه   به پنجم شکست اذدر آمد بگناه
 از آزرم گیتی بی آزرم گشت   پی اختر رفتنش² نرم گشت
 شد او نیز و آن تخت بی شاه ماند³   بکام دل مرد بدخواه ماند³
 همه کار گردنده چرخ این بود   ز پرورده خویش پر کین بود⁴

10

¹ K, VI—تا   ² I, K, IV, VI— رفتن اخترش   ³ I, IV— شد   ⁴ K, VI— доб.:

کرا دولت و بخت یاری دهد *   ورا بر جهان کامگاری دهد
 چو گم کرده ای باز یابد رواست *   نه گردون بکام دل پادشاست
 چه نیکو بود داده شهریار *   گران شهر یاری بود پایدار
 نه کاهد نیفزاید از بخش چرخ *   بآخر همانست کاولش نرخ
 نه ز افزون فزاید(؟) نه کاهد ز غم [VI—کم] *   چنین است آیین چرخ دژ
 IV— доб. варианты 3 бб. этой интерполяции в таком порядке: 1, 4, 3; Б — доб. большой отрывок с вводными словами: ... و قال غیر صاحب الکتاب...

پادشاهی آزرمدخت

ز تاج بزرگان² رسیده بکام³
گرفت این جهان جهانرا بدست
جهان گشته⁵ و کار کرده ردان
کزین پس همه خشت بالین کنیم
چنانم مراورا⁶ چو پروردگار⁷
به پیچید ز آیین و راه¹⁰ خرد
ز دهقان و¹² تازی و رومی شمار¹³

یکی دخت دیگر بد¹ آزرمد نام
بیامد⁴ بتخت کیان بر نشست
نخستین چنین گفت کای بخردان
همه کار بر داد و آیین کنیم
هرآنکس که باشد مرا دوست دار
کسی کو ز پیمان⁸ من⁹ بگذرد
بخواری تنش را¹¹ بر آرم بدار

T-² یکی دیگری دختر P- یکی دختری دیگر K, VI, C-¹ I, IV- بود
جهان دیده I, K, IV, VI, T-⁵ برآمد I-⁴ شد [I-] او شاد کام I, K, IV, VI, C-³ بزرگی
I, IV, T-⁶ من او را K, VI-⁷ б. оп.; IV, C-⁷ доб.:

مراورا بدینار یاری کنم * گنه گر کند بردباری کنم
بریده K, VI, P-⁸ چو زنده تنش را L-¹¹ آیین راه و L-¹⁰ ما K, IV, VI-⁹ فرمان VI-⁸
K, IV, VI-¹³ доб. سوار K, VI-¹³ K, VI-¹³ доб. L-¹² و оп. سرش را

همه شهر ایران ازو شادمان * نمازند اندر ایران یکی بدگمان
ز دادش بخورد آب با میش گرگ * بشاهی بید چون قباد بزرگ
بزرگان برو آفرین خواندند * همه کشور او را بفرمان شدند
ز ترک و ز روم و ز هند و ز چین * مراورا بدی هدیه و آفرین
VI-¹³ вариант 2-го мисра 3-го б.: P-¹³ доб. варианты 3 бб. этой интерпо-
ляции в таком порядке: 3, 1, 4.

ز لشکر بسی¹ نامور بر گزید²
 بدو گفت کای بدتن کینه جوی
 چنان چون بود درخور ناسزا
 برانم ز گردن ترا⁴ جوی خون⁵
 بزین اندرون نوز⁶ نابوده⁷ راست
 فگنده بگردن درون پالهننگ
 بمیدان کشمید آن خداوند کین¹¹
 بفتراک بر گرد کرده کمند
 زمان تا زمانش بینداختی¹³
 بران کتره بر بود¹⁶ چند آفرین
 همی رفت خون از برش¹⁹ نرم نرم
 چرا جویی از کار بیداد داد²¹
 نجست²³ از بر خاک باد سپهر
 بید²⁵ ناگهان کز پرگار اوی
 ابا خویشستن نام نیکی بمرد
 توانا بهر کار و ما ناتوان²⁷

خیر چون بنزدیک پوران رسید
 بمردند پیروزرا پیشی اوی³
 ز کاری که کردی بیابی جزا
 مکافات یابی ز کرده کنون
 ز آخر هم آنگه یکی کتره خواست
 بمستش بران باره بر همچو سنگ⁸
 چنان⁹ کتره تیز¹⁰ نادیده زین
 سواران بمیدان فرستاد چند
 که تا¹² کتره اورا همی تاختی
 زدی هر زمان خویشستن¹⁴ بر زمین¹⁵
 چنین تا برو¹⁷ بر بدزید¹⁸ چرم
 سرانجام جانش²⁰ بخواری بداد
 همی داشت این زن²² جهانرا بهر
 چو شش ماه بگذشت بر کار²⁴ اوی
 بیک هفته بیمار گشت²⁶ و بمرد
 چنین است آیین چرخ روان

¹ K, IV, VI, P— یکی   ² K, IV, VI—доб. интерполяцию: K, VI—30 бб., IV—29 бб. (см. приложение IX).   ³ K, IV, VI—روی شاه نو دید روی   ⁴ P—تو   ⁵ I, K, IV, C—
 بآیین دیوان بریزمت خون—VI چنان چون بود در خور سرنگون [رهنمون—K, IV]
 اسپ بسی زین چو سنگ—⁸ I, K, IV, VI, C—ناگشته   ⁷ I, K, IV, VI, C—نیز—⁶ J, IV
 برانداختی—¹⁴ VI   ¹³ I, IV, T—با   ¹² K, VI—دین—¹¹ VI   ¹⁰ J—تند   ⁹ K, VI—چو آن—
 بدو—¹⁸ IV   ¹⁷ J—خواند—¹⁶ IV   هر زمانش بروی زمین—¹⁵ K   هر زمانش همی
 :доб.: ²¹ K, IV, VI, C—   جافرا—²⁰ IV, VI   تنش—¹⁹ I, IV, T   دریدند

جز از [بجز—IV] بد نباشد مکافات بد * چنین از ره داد یزدان [دادن—IV, C] سزد
 I, IV, T—²⁶ پیکارکوی(?)—VI بشد—²⁵ IV   از کار—²⁴ P   بجست—²³ IV   توران—²² K, VI
 بود   ²⁷ K, IV, VI, C—   :доб. интерполяцию: K, VI—9 бб., IV—6 бб., C—8 бб. (см. приложение X);
 B—   :доб. 2 фразы с вводными словами: ... وقال غیر صاحب الكتاب...

پادشاهی^۵ پوران دخت^۱

چو زن شاه شد کارها گشت خام
بزرگان برو گوهر افشانند^۳
نخواهم پراگندن انجمن
توانگر کنم تا نماند برنج
که از درد^۶ او بر من آید گزند
بر آیین شاهان کنم گاه را^۷
بیاورد ناگاه^۸ مردی درست^۹

یکی دختری بود پوران^۲ بنام
بران تخت شاهیش بنشانند
چنین گفت پس دخت پوران^۲ که من^۴
کسی را که درویش باشد ز گنج
مبادا ز گیتی^۵ کسی مستمند
ز کشور کنم دور بدخواه را
نشانی ز پیروز خسرو بجست

5

^۱ Все рукописи—توران دخت، T и Б—پوران ^۲ Все рукописи—توران ^۳ K, IV, VI—دوب.:

به ایران هرآنکس که بد نامدار * بررفتند نزدیک آن کامگار
راه را—^۷ K, VI ^۶ رنج—VI ^۵ K, VI, C بیگیتی—توران ازان پس که من—^۴ K, VI
K, VI—دوب.:

ز ایران بمرم پی بی [گم—VI] رهان * چنان چون بود رسم و ساز مهان
[شاهنشان—VI]

سخن بشنوم از لب بخردان * نه پیچم ز آیین و راه ردان
بدانرا ز بد دست کوه کنم * سوی داد و نیکی همی ره کنم
بدردم من از کشته شاه اردشیر * نمانم بدخواه او روز دیر—VI
[نمانم بدخواه او روز دیر—VI]

^۹ K, IV بیگانه—K, VI, C بی گاه—^۸ I, IV
IV—دوب. варианты 3-го и 4-го бб. этой интерполяции.
VI—دوب. (ср. прим. к бб. 4, 5, 7 следующей интерполяции):

که نزد گرازست بی درد و غم * نشست شب و روز بی [با—IV] دل درم

به‌پیم‌چمید و بر زد یکی باد سرد
 سپه تیغ‌ها بر کشیدند پاک
 همه شب همی خنجر انداختند
 همی این ازان بستند و آن² ازین
 پراگنده گشت⁵ آن سپاه بزرگ
 [فراوان بماندند بی شهریار
 بچستند فرزند شاهان بسی
 بزاری بران خاک دل پر ز درد¹
 بر آمد شب تیره از دشت خاک
 یکی از دگر باز نشناختند
 یکی یافت³ نفرین دگر آفرین⁴
 چو میشان بددل⁶ که بینند⁷ گرگ
 نیامد کسی تاج را خواستار⁸
 ندیدند زان نامداران کسی⁹

¹ P-درد. I, K, IV, VI, C-б. оп. ² I-آن و بستدی (метр нарушен).

³ VI-بود T-کرد ⁴ K-доб.:

چو پیدا شد آن دیمه¹ زرد رنگ * ازو کوه شد همچو پشت پلنگ
 ز لشکر بسی‌کشته و کوفته * سوار و سپه یکسر آشوفته
 IV-доб.:

چو پیدا شد آن مطرد زرد رنگ * بشد کور (کوه؟) سر زو چو پشت پلنگ
 بسی خسته بود و بسی کوفته * سوار و سپه بر آشوفته
 VI-доб.:

ز لشکر بسی خسته و کوفته * سوار و سپه یکسر آشوفته
 P и C-доб. варианты этих двух бб. ⁵ K, IV, P-شد ⁶ VI, C-بی‌دل ⁷ I-بینند K, P-
 I-б. оп.; Л- چو میشان که یابند ناگاه

چو خورشید تابنده بنمود روی * بر آسود آن لشکر جنگجوی
⁹ K, IV, VI-доб. интерполяцию (см. приложение VIII): K-16 бб., IV-5 бб., VI-13 бб.

<p>35 بدیشان چنمین گفت شهران گراز¹ گر ایدونک بر³ من نسازید بد هم اکنون بنیروی یزدان پاک چنمین یافت پاسخ ز ایرانیمان همه لشکر امروز یار توایم چو بشنید زایشان ز ترکش نخست⁷ بر اندگیخت از جای اسپ سیاه 40 کمانرا بمازو همی در کشید بشورش گری تیر بازه¹² بمست بزد تیر ناگاه بر پشت او همه تیر تا پر در خون¹⁶ گذشت¹⁷ 45 ز باره در افتاد²⁰ سر²¹ سرنگون</p>	<p>که این کار ایرانیمان شد دراز² کنید آنک⁴ از داد و گردی⁵ سزد مرورا ز باره در آرم⁶ بخاک که بر تو مبادا که آید زیان گرت زین بد آید حصار توایم یکی تیر پولاد پیکان بجست⁸ همی داشت لشکر مرورا نگاه⁹ گهی در¹⁰ بر و گاه بر¹¹ سر کشید چو شد غرقه¹³ پیکانش بگشاد شست¹⁴ بیفتاد تازانه از مشت او¹⁵ سر آهن از نافی¹⁸ بیرون گذشت¹⁹ روان گشت زان زخم او جوی خون²²</p>
---	---

¹ K, VI—جراز—B—مهران گراز—² K, VI—доб.:

به بین تا چه آمد بایرانیمان * ز دشمن چه آمد بتخم [بتخت—VI] کیان
چو باید که درمان این من کنم * بکوشم که رنج از شما بفرکنم
هماننا که این آرزوی شما * بیاریم(?) [سرآریم؟—VI] و این گفت و
گوی شما

و لا—B—آزادمردی—T—رادمردی—I, IV, VI—زادمردی—K—⁵ آنچه—⁴ IV, C—با—³ K, VI—
نسکتہ الیوم من—B—من اورا ز تخت اندر آرم—⁶ I, K, IV, VI, T—تتجنبوا طریق الحرية
همی جست بر شاه بی مایه—⁸ K, IV, T—این گرد خسروپرست—⁷ K, IV, T—التخت
K, IV, VI, T—فأخرج نشابة علیها نصل من الفولاد—(بعد از ترجمه ب. 38 متن)—
доб. интерполяцию (см. приложение VII): K, T—6 бб., IV, VI—4 бб.; ср. б. 39 текста и б. 6 интерполя-
ции; B—در—¹⁰ L, P—⁹ VI—б. оп. (ср. 1-й б. интерполяции). و قد خضروا مع الملك فی المیدان—B—

بسودش کزیتر(?) و باره [بازه—VI]—K, VI—تیر بازو—IV—نیز بازو—¹² I—در—¹¹ K, VI—
¹³ L, IV, VI—¹⁵ VI—¹⁴ I, K, IV—دست—¹⁶ VI—¹⁴ I, K, IV—غرق—¹³ L, IV, VI—

بزد بر بر سینۀ(?) شهریار * همانگه ز اسپ اندر افتاد خوار
¹⁹ VI—б. оп. سر تیر تا نافی—¹⁸ L—نشست—¹⁷ I—همی تیر تا پر پر از خون—¹⁶ L—
حتی خرج نصلها مع روحه من صدره—B—²² I, K, IV, VI, C—²¹ P—شه—²⁰ P—بیفتاد—²² I, K, IV, VI, C—

بدشنام لبها بیاراستند
شب³ تیره هرمزد شهران⁴ گراز
گزیده سواری⁷ ز شهر صطخر
بایرانیمان گفت کای مهتران
همی دارد او مهترانرا⁸ سبک⁹
همه دیده‌ها زو شده پر سرشک
چنین داد پاسخ مرورا سپاه¹³
نه کس را همی آید از رشک یاد
جهانی همه¹ مرگ او خواستند²
سخنهای همی گفت چندان⁵ براز⁶
که آن مهترانرا بدو بود فخر
شد این روزگار فرایمین گران
چرا شد چنین مغز و دلتان تنک¹⁰
جگر پر ز خون شد بمباید¹¹ پزشک¹²
که چون کس نماند از در پیشگاه
که پردازدی¹⁴ دل¹⁵ بدین¹⁶ بدنژاد¹⁷

ز بی‌دانشی نیستش رای و هوش * همی هر زمانی بر آید بجوش
VI—вариант 1-го б:

که این خیره‌سر مرد بیدین و داد * در ظلم یکبارگی بر گشاد
¹ I—همی ² K, IV, VI, T—доб:

نهانی بیکجای گرد آمدند * ابر کار او داستانها زدند
سخنهای او گفت چندی—⁶ K چندی—⁵ I, IV مهتران—⁴ K, VI شبی—³ I, IV, T
VI—⁹ آن مهر اورا(؟)—⁸ K سپاهی—⁷ K سخنهای او گفت چندان براز—^{VI} دراز(؟)
K, IV, VI—¹⁰ سبک—^{VI} از مهر دلرا تنک(؟)
VI—доб:

بتابید یکباره از داد روی * ازین پادشاهی بشد رنگ و بوی
کسی را بنزدیک اونیست آب * ازو گشت ایران چو پتر غراب [بی—IV
آب و خراب]

جگر بر نجوشد یکی را [کسی را—VI] ز رشک [برشک—IV, IV—P] نه پیدا—¹¹ C
K, IV, VI, T—доб:

نه ساسانی و نه ز تخم کیان * چرا پیش او بست باید میان
همانا که دلتان ز بر بر پرید * و یا زهره شد در شکم ناپدید
K—ازین—¹⁸ I, C لب—¹⁵ K, VI بگشایدی—^{VI} بر داری—¹⁴ I, T بدو آن سپاه—¹³ P
K, VI, ... حتی یقتل هذا الدعای الخبیث الأصل—^B IV—¹⁷ برین
T—доб:

برای تو گشتیم همداستان * بگوهر چه دانی تو از راستان
کزین شاه دیوانه تیزمغز * نه گفتار نیکو نه کردار نغز
چگونه رهانیم ایران زمین * که بر وی مبادا بداد آفرین
IV—доб. 1-й из этих бб.

بدو هفته از گنج شاه اردشیر
 هرانگه که رفتی بمی سوی باغ
 همان⁵ تشست⁶ زرّین و سیمین بدی
 چو هشتاد در⁸ پیش و هشتاد پس
 همه شب بدی خوردن آیین اوی
 شب تیره همواره گردان¹¹ بدی
 نماندش بایران¹⁵ یکی¹⁶ دوستدار
 فرایمین همان ناجوانمرد گشت
 همی زر بر چشم بر دوختی²⁰
 همی ریخت خون سر بی گناه

نماید از بهایی¹ یکی پیر² تیر
 نبردی جز از³ شمع⁴ عنبر چراغ
 چو زرّین بدی گوهر آگین بدی⁷
 پس شمع یاران⁹ فریادرس
 دل مهتران پیر شد از کین اوی¹⁰
 بیالیزها گر¹² بمیدان¹³ بدی¹⁴
 شکست اندر آمد باموزگار¹⁷
 ابی داد و بی بخشش و¹⁸ خورد گشت¹⁹
 جهانرا بدینار بفروختی
 ازان پس بر آشفست بروی²¹ سپاه²²

1 L-بهای VI-نهایی 2 K, IV, VI-доб.:

جهانرا چنین شاه هر گز مباد * که از بن نداند ز بیداد داد
 هران ده که ویران و بی بر شود * درو [دران-IV] جغد سالار و مهتر شود
 چو آن تخت ساسانیان خیره گشت * دل زبردستان همی [همه-IV] تیره گشت
 کسی کو بنیکی بود ناسپاسی * ز بد روز و شب باشد اندر هراس
 فرایمین برینسان همی چند روز * همی راند شاهی و دولت سپوز
 I, K, IV, VI, C- 5 و L-доб. 4 بجز- VI, P- 3 همیراند با تاج گیتی فروز- VI-
 از- K- 8 18 стоит после б. 19 текста. 7 طشت- IV, T- جام- K, VI- دشت(?) - I- 6 همه
 I, K, 12 خندان L- 11 B-далее бб. 21-27 не переведены. 10 L-б. оп.; B-далее бб. 21-27 не переведены. 9 I-
 IV, VI, T- 13 K, VI- پایوان 14 K, IV, VI- доб.:

دل آزار ازو [آزرده زو-IV] گشته لشکر همه * پیر آشوب و پیر درد کشور همه
 K, VI-доб. 17 I, K, IV, VI, T- بدان روزگار- 16 I, K, IV, VI, T- از ایران- 15 I, IV, T-
 جهانزی ز بیداد او گشته پست * ز دستش نهاده بسر بر دو دست
 I, IV- 18 B. после б. 28 текста. VI-второе мисра испорчено; C- доб. вариант этого
 19 K, IV, VI- доб.:

چنان زفت شد سفله و تنگدل * که بودی دریغش ز دیوار گل
 K, VI- доб. 22 ازوی- VI, P- روزی- I, IV- 21 Z زر چشمه‌ها را فرو دوختی- VI- 20
 ازان خیره سر مرد بی داد و دین * نباشد ز نیکی برو آفرین

5 نهانی بدو گفت مهتر پسر
[مباش ایمن و گنج را چاره کن
چو از تخمه شهریاران³ کسی
اوزان پس چنین⁶ گفت کهتر⁷ پسر
سزاوار⁹ شاهمی سپاهست و گنج
فریدون که بد آبتینش پدر
10 جهانرا بسه پور فرخنده داد
به مرد و بگنج¹⁴ این جهانرا بدار
ورا خوش نیامد¹⁶ بدین¹⁷ سان سخن
عرضرا بدیوان شاهمی¹⁹ نشاند
15 شب تیره تا²⁰ روز دینار داد

که اکنون بگیتی توی¹ تاجور
جهان بان شدی کار یکباره کن²
بیاید⁴ نمانی تو ایدر بسی⁵
که اکنون بگیتی توی تاجور⁸
چو با گنج باشی نمانی برنج¹⁰
مراورا که بد پیشی او¹¹ تاجور
که اندر جهان او بد¹² از داد شاد¹³
نزاید ز مادر کسی شهریار¹⁵
بمهتر پسر گفت خامی مکن¹⁸
سپهرا سراسر بدرگاه خواند
بسی خلعت ناسزاوار داد

بسان پدر شهریاری شود [بود-IV, C] * فرزند سر و نامداری شود [بود-IV, C]
هر انکو بما شادمانی کند * ابر مردم او کامرانی کند [کامها-VI]
کامرانی کند

گه [گهی-C] بزم دل شادمانی کند * گه [گهی-C] رزم بدخواهرا بشکرد
[شادمان می خوریم-IV, C خورد-VI]
[بشکریم-IV, C]

¹ I, K, IV, VI, C-پدر-که بد ای [IV, C-ازما] که ما را (сп. б. 8 текста). ² Л-бб. 6-8
оп.; B-эти бб. не переведены. ³ VI-شاه ایران ⁴ IV-نیاید ⁵ IV, C-доб.:

ز شاهمی بدل ماند اندوه و درد * شوی زار و بیچاره و روی زرد
سرافراز-⁹ I, K, VI-¹² IV-доб. б. 12 текста; ⁸ Sp. б. 5 текста; ⁷ VI-بدو ⁶ VI-
¹³ I, IV-¹⁴ K, VI-کجا در جهان ¹¹ IV, VI, C-پیشی ازو ¹⁰ IV-б. 9 стонт после б. 10.
оп.; K, VI-б. стонт перед б. 14 текста. ¹⁴ K-(?)-گنج و باش ¹⁵ IV-б. стонт после б. 8; K, VI, P-доб.:

چو فرمان مرا باشد و تاج و تخت * بنزد بدو [بدان-P-بمن-VI] مردم نیکبخت
بیافروزد [بر افروزد-VI] این بر شده بخت من * بکیوان رساند سر تخت من
K, VI-¹⁸ K, VI-بران IV-¹⁷ I-برین ¹⁶ I, IV, T-خوشتتر آمد ¹⁹ I, IV, C-شاهان ²⁰ I, K, IV, VI, T-و
б. оп.

پادشاهی^۱ فرایین

فرایین چو تاج کیان بر نهاد^۲   همی گفت چیزی که آمدش یاد^۳
همی گفت شاهی کنم^۴ یکزمان   نشینم^۵ برین تخت بر^۶ شادمان^۷
به از بندگی توختن^۸ شست سال   بر آورده^۹ رنج^{۱۰} و فروبرده یال
پس از من پسر بر نشیند بگاه   نهد بر سر آن^{۱۱} خسروانی کلاه^{۱۲}

^۱ P—فرایین گراز—Перед б. 1 доб. интерполяции (см. приложение VI): K, VI—17 бб., IV—11 бб., C—15 бб.   ^۲ L—کی بر نهاد—IV کیانی بیافت—L^۳ سوی افسر شهریاران شتافت—L^۴ L—دوب.:

وزان پس چو او تاج بر سر نهاد * به بیداد بنشست بر تخت داد
IV—دوب. (ср. прим. 12 к б. 4):

که چه بهتر از شاهی و برتری * نه فرمان بری باشد و کهتری
نشستی—VI نشینی بتخت کیان—K^۶ نشینی—I, K, IV, VI, T—کنی—^۵ I, K, IV, VI, T—^۴ I, K, IV, VI, T—^۷ IV—دوب.:

بمانم بشاهی بسی سالیان * همه پوشش از خز و از پرنیان
L, I, ^{۱۰} L, IV—بر آورد—^۹ L, IV—^۸ IV—(؟) کو چنین—^{۱۱} I, IV—سر این—^{۱۲} K, VI—دوب. (ср. прим. 7 к б. 2):
K, IV—گنج—

چه بهتر ازین شاهی و برتری * نه فرمان بری باشد و کهتری
بماند بشاهی همین سالیان * همه پوشش از خز و از پرنیان
K, IV, VI, C—دوب. (K, VI после этих 2 бб.):

جفا پیشه از پیش خاندان¹ بجست
 همی داشت تا شد تپاه² اردشیر
 همه یار پیروز خسرو شدند⁴ 45
 هیونی بر افگند نزد گراز
 فرستاده چون بنزدیک اوی
 بی‌آورد زان بوم چندان سپاه
 همی تاخت چون باد تا طیسفون
 ز لشکر نیارست¹⁰ دم زد¹¹ کسی 50

لب شاه بگرفت ناگه بدست
 همه کاخ شد پر³ ز شمشیر و تیر
 اگر نو جهانجوی اگر گو بدند⁵
 یکی نامه‌یی نیز با آن⁶ دراز
 چو خورشید شد جان⁷ تاریک اوی
 که بر مور و بر پیشه بر بست راه
 سپاهش⁸ همه دست شسته بخون⁹
 نبد خود دران شهر¹² مردم¹³ بسی¹⁴

فماج- شدند- K, VI⁵ بدند- I, T⁴ پر شد- I³ مرده شد- K, VI² خسرو- J¹
 الناس بعضهم في بعض، و شهرو السیوف غیر أنهم كانوا موافقین لفیروز فیما فعل
 :دوب- K, VI, C⁹ سپاهی- K, VI, C⁸ رای- VI⁷ او- K, VI⁶ فسکنوا
 چو آورد ازان سوی [روی- C] ایران سپاه * پذیره شدندش بزرگان برآه
 :دوب- I¹⁴ لشکر- I, K, VI, C¹³ بدان جای- K, VI, C¹² زددم- I¹¹ نیارند- VI¹⁰
 بیامد بایران میانرا بمست * بشمشیر و نیزه فرازند دست

35 دل روشن نامور شد تـماه¹   که تا چون کند بد بدان زادشاه²
 ورا خواندی هر زمان³ اردشیر
 برآسای⁵ دستور بودی ورا
 بیامد شبی⁷ تیره گون بار یافت
 نشسته بایوان خویش⁹ اردشیر
 چو پیروز خسرو بیامد برش
 بفرمود تا بر کشیدند رود
 چو نیمی شب¹³ تیره¹⁴ اندر کشید
 شده مست یاران شاه اردشیر
 بداندیش یاران او را براند

40

¹ I, K, IV, VI, T—سیاه   ² L—شاه(؟)در I که تا چون بیندازد آن در(؟)شاه—L
 K—этот б. стоит после 2-го б. интерполяции; IV—б. стоит после всей интерполяции; VI—б.
 стоит после 1-го б. интерполяции; L—доб.:

همی ساخت او کشتن شاه را * زهر(؟) بر انگیخت بد خواه را
 همان نیز شاه اردشیر جوان * نبود یکی روز بی پهلوان
 IV—доб. (ср. интерполяцию):

ز کار آن کنی از به و بدترت * که بنماید این چرخ و این اخترت
 مگر داد یزدانت باری دهد * ترا اندران کامگاری دهد
 B—бб. ⁶ بدانسان که IV—برآیین—K, VI ⁵ بد او—VI ⁴ همیشه ورا خواندی—IV ³
 34 и 35 не переведены. ⁷ L, K, VI, C—شب ⁸ K, C—خوب ⁹ L—شاه ¹⁰ B—бб. 36 и 37
 передает так: [اردشیر؟] جماعت من غلامانہ ذات لیلة و حضر [فیروز؟] بابه. شد—
 I, K, IV, VI, T—¹² بگردون—VI ¹¹ ففتح له الطريق فدخل فوجده فی مجلس الشرب
 یکدمی—L ¹⁵ نیمی ز تیره شب—K, VI, C ¹⁴ شبی—IV ¹³ ایوان او پر ز بانگ سرود
 بجز—T ¹⁹ بازگیر(؟)—I ¹⁸ و—P ¹⁷ بر—T ¹⁶ L—доб.:

چو پیروز اندیشه کرد اندران * که تا چون ز خسرو بر آرد زمان [روان—VI]
 IV—доб.:

بسی بدتن اندیشه کرد اندران * که تا چون بر آرد ز شیرو روان

<p>دگر گونه آهنگ بدکامه کرد که شد تیره این تخت ساسانیان² توانی مگر چاره‌یی ساختن بجویی بسی⁴ یار برنا و پیر از آن پس بیابی همه کام خویش گر⁷ ایدونک این راز بیرون دهی⁸ من از روم چندان سپاه آورم بژرفی نگه دار گفتار من چو پیروز خسرو چنان نامه دید</p>	<p>بپیروز خسرو یکی نامه کرد¹ جهانجوی باید که بندد میان³ ز هر گونه اندیشه انداختن جهانرا بپردازی از اردشیر⁵ شوی ایمن و شاد ز آرام خویش⁶ همی⁹ خنجر کینه را¹⁰ خون دهی¹¹ که گیتی بچشمست سپاه آورم¹² مبادا که خوار آیدت کار من¹³ همه پیش و پس رای خودکامه دید¹⁴</p>	<p>25</p> <p>30</p>
---	--	---------------------

سپه گشت ازو—K, VI³ شاهنشهان—P² و کتب فی السر الی فیروز کتابا...—B¹

K—доб.: اختر کاویان

بگوید بر موبد نیکرای * زمانه بپردازد از شاه جای (؟)
 اگر شاه خواهند ایرانیان * جهانجوی باید که بندد میان
 که اورا که بنشانده اند ناسزاست * بر ایرانیان تاج و تختش بلاست
 IV—доб.:

کجا این نشاننده ناسزاست * بایرانیان تاج و تختش بلاست
 VI—доб.:

بگوید بر موبد پاکرای * که آمد مران تخت شاهی بیای (؟)
 IV—доб.⁵ مگر—L⁴

چو گردد سر و تاج او ناپدید * چو خواهیم شاهی توان بر گزید
 K, VI—доб.⁶

چو گردد [باشد—VI] سر و تاج او ناپدید * چو خواهیم شاهی توان بر گزید
 همه—L, VI⁹ نهی—K, VI⁸ و—I, IV, C⁷
 K—доб.¹² (без рифмы).

نباید که گردد بخیره هلاک * ز گاه بزرگان مشو سوی خاک
 K, VI—доб.:

پشیمانی آنکه بیایدت [نداردت—VI] سود * که شمشیر من سر بکینه درود
 B—доб. 2 бб., добавленные K
 ...فانک إن أطلعت علیه [السر] أحدا لم تلقى خیرا—C¹³
 K, IV, VI, C—доб. интерполяцию I—راه بدکامه دید—L, IV, VI¹⁴
 к б. 30. (см. приложение V): K—31 бб.; IV—25 бб.; VI—26 бб.; C—31 бб.

15
 چو خسرو که چشم و دل روزگار
 چو شیروی را^۲ شهریاری دهد^۳
 چنو^۴ رفت^۵ شد تاجدار اردشیر
 مرا گرز ایران رسد هیچ^۸ بهر
 نبودم من آگه که^{۱۲} پرویز شاه
 بیایم کنون با سپاهی^{۱۵} گران
 به بینیم تا کیست این کدخدای
 چنان بر کنم بیخ اورا ز بن
 نوندی برافگند پویان براه

20
 نه بیند چنو نیز یک شهریار^۱
 همه شهر ایران بخواری دهد^۳
 بدو^۶ شادمان جان^۷ برنا و پیر
 نخواهم^۹ که بروی رسد^{۱۰} باد شهر^{۱۱}
 بگفتار آن بدتنان^{۱۳} شد تباه^{۱۴}
 ز روم و ز ایران گزیده سران
 که باشد پسندش بدین^{۱۶} گونه رای
 کزان پس نراند^{۱۷} ز شاهی^{۱۸} سخن^{۱۹}
 بنزدیک پیران^{۲۰} ایران سپاه^{۲۱}

^۱ K, VI, C—доб.:

که مارا رسید ازوی این سروری [بترتوی—VI] * ازو باز گشتم به [ز—VI] فرمان برو
 زمانه فرود آرد اورا ز تخت * بتابد بیکباره زو روی بخت
 شود چرخ گردنده با وی بکین * کند مهر [بهر—C] اورا نهان در زمین
 بگیرد ازو مهتری هور و ماه * ستاند ز شاهی چنان تاج و گاه
 IV—доб.:

شود چرخ گردنده با او بکین * کند مهر اورا نهان در زمین
 ازو—K, VI^۶ و IV—доб. رفته—Л^۵ چو او—IV, VI, T^۴ دهند—IV^۳ شیرویه را—VI^۲
 IV, T—^۹ هیچ—VI رنج—K, P^۸ شادمانند—K, IV, VI شادمانید(؟)—I^۷ نه زو—P
 K, IV, VI, T—доб. (ср. б. 15):
 K, IV, VI, T—доб. ^{۱۱} دهر—VI ^{۱۰} I, K, IV, VI, T—جهد—^{۱۲} نمازم

نخواهم که باشد چنو شهریار * اگر چند بی شاه شد روزگار
 که اورا بسی داوری در سرست * همان رای با لشکر [برلشکرش—IV, VI]
 دیگرست

14 VI—доб.:

چنان خسرو راد فرخنده داد * کزو بود گیتی بهر چیز شاد
 دریغ آنچنان شاه و آن دستگاه * کز اهریمنان گشت ناگه تباه
 K, VI—доб. ^{۱۹} K, VI—بشاهی—^{۱۸} K, VI—براید(؟)—Л^{۱۷} برین—I^{۱۶} سپاه—IV, T^{۱۵}

چو بنوشتن نامه شد اسپری * گزید او یکی را به پیغامبری
 B—б. не переведен.^{۲۱} گردان—K, VI^{۲۰} ...ثم أنظر من يصلح لهذا الأمر B—доб.:

بسی کس بگفتارش¹ آرام یافت
 پیروز خسرو سپردم³ سپاه⁴
 از آرام او هر کسی کام یافت²
 که از داد شادست و شادان ز شاه
 بمانید⁶ شادان و روشن روان⁷
 بایران چو باشد⁵ چنو پهلووان

10

۲

پس آگاهی آمد بنزد گراز
 فرستاد گوینده‌ی را ز روم¹⁰
 که زو بود⁸ خسرو بگرم⁹ و گداز
 که در خاک شد تلج شیروی شوم
 سر دخمه¹¹ او نگونسار باد¹²
 که دانست هر گز که سرو بلند
 بیاغ از گیاه یافت خواهد گزند¹³

ب-⁴ سپردش-Л³ K, IV, VI, T-этот б. стоит перед б. 11 текста. IV-¹ ز گفتارش
 Л,⁶ نباشد-K, VI که باشد-Л⁵ ثم إنه فوض پهلوانیه جنوده الی رجل یسمى فیروز...
 L-⁷ dob.: بمآذاد-K, VI

درفش فریدون و گنج و سپاه * ترا دادم ای سرو [ر] نیک خواه
 تو باید که باشی کنون پیشرو * که هستی دلیر و سرافراز و گو
 K-^{dob.}:

جهان گشت از داد او چون بهشت * بهر جای دهقان گل تازه کشت
 و انتها الخیر بموت شیرویه-Б-بروم-Л, K, VI¹⁰ بدرد-VI⁹ که بگذشت(?)-Л⁸
 و قیام آردشیر مقامه الی جراز إصبهید حدود الروم فکتب الی مشایخ ایران کتابا...
 K-^{dob.}:¹² تخمه-K¹¹

مبادا ز تخمش کسی پادشا * که دیگر نباشد کسی پارسا
 IV, VI-^{dob.}:

مبادا ز تخمش کسی شهریار * درخت امیدش مداراد [میاراد-VI] بار
 K, VI-^{dob.}:¹³

چو از سرو بن باغ گردد تهی * بگیرد گیاه جای سرو سهی
 K-^{posle nego dob.}:

چو همیشه تهی گردد از نره شیر * شغال اندر آید همیشه دلیر

پادشاهی^۵ اردشیر شیروی^۱

۱

از ایران برفتند برنا و پیر
بدان تا چگونه^۲ سر آید^۳ سخن^۴
چنین گفت کای^۵ کاردیده گوان
گشاده زبان باد و یزدان پرست
همان از پس^۷ فرّه و دین^۸ رویم
همه کار و کردار ما داد باد^۹
ستمگارگان را بخون در کشیم^{۱۱}

چو بنشست بر تخت شاه اردشیر
بسی نامداران گشته کهن
زبان بر گشاد اردشیر جوان
هرآنکس که بر گاه^۶ شاهی نشسته
بر آیین شاهان پیشین رویم
ز یزدان نیکی دهش یاد باد
پرستندگان را همه بر کشیم^{۱۰}

5

^۱ I, IV, C—شپرویه VI—قباد ^۲ K—چه گوید ^۳ P—بر آید ^۴ K, VI, C—доб.:

بر شاه بنشست [گرد آمد—VI] از هر سوی * بجایی [ز جای—VI] که بد نامور پهلوی
вариант C—پهلوی بهر نامداران همان نامداران بهر پهلوی—C
^۵ I—ای ^۶ P—تخت ^۷ I, IV, VI—پی ^۸ P—
فرّه دین ^۹ K—доб.:

بهر جایگه داد پیدا کنم * همان نیکوویها هویدا کنم
K, P—در کشید—L^{۱۱} بر کشید—L^{۱۰}
گوانمایگان را گرامی کنم * پرستندگان نیز نامی کنم
VI—доб.:

بهر جایگه داد پیدا کنیم * همه نیکوویها هویدا کنیم
گوانمایگان را گرامی کنم * پرستندگان نیز نامی کنم
ср. прим. к б. 6 и вариант K и P к б. 7; K, IV, VI, P—доб. интерполяцию, см. приложение IV: K—
11 бб., IV—10 бб., VI—после приведенных двух бб. доб. 11 бб., P—8 бб.

بگیتی بهی بهتر از گاه نیست   بدی بتتر¹ از² عمر کوتاه نیست³
کنون پادشاهی شاه اردشیر   بگویم که⁴ پیش آمدم ناگزیر

---

¹ K, IV, C-بدتر   ² VI-(۹) آن   ³ K, VI-دوب:

ازین پادشاهی چه باید [اید-VI] بهی * کزینسان همی تاج بر سر نهی
بنام نکو گر بمپیری رواست * ترا نام باید که [بهتر-چو-VI] تن مرگ راست
چو-VI⁴

585 پیرسید شیروی کای¹ نیکخوی
 فرستاد شیرین بشیروی کس
 گشایم در دخمه² شاه باز
 چنین گفت شیروی کاین هم رواست
 نگه بان در دخمه را باز کرد
 بشد چهر بر چهر⁴ خسرو نهاد
 590 هم آنگاه⁶ زهر هلاهل بخورد⁷
 نشسته بر شاه پوشیده روی
 بدیوار پشتش نهاد¹⁰ و بمرد
 چو بشنید شیروی¹⁴ بیمار گشت
 بفرمود تا دخمه دیگر¹⁷ کنند
 595 در دخمه¹⁹ شاه کرد استوار
 که شیروی را²¹ زهر دادند نیز
 بشومی بزاد و بشومی بمرد
 کسی پادشاهی کند هفت ماه

¹ I, IV, روی بر روی—K, VI ² K, T—آمدش ³ K, VI—دگر از—K ⁴ K, VI—همه—P همی—C
⁵ I, K, IV, هم اندر زمان زهر هایل بخورد—L ⁶ هم آنگه ز—K ⁷ هم آنگه ز—K ⁸ هم آنگه ز—K
⁹ در—VI, T ¹⁰ I, K, IV, VI, T—ستایش ¹¹ I, K, IV, VI, T—برفت—K, VI ¹² I, P—نهاده ¹³ I, P—بنزدیکی و—IV ¹⁴ K, VI—دوب:
¹⁵ K, VI—دوب:

هزار آفرین باد بر جان اوی * بران مهربانی و آن رای و خوی
 вариант IV—دوب: بران مهر و آن عهد و پیمان او—VI

هزار آفرین باد بر آنکه او * سر انجام چون او رود مشکبوی (۹)
¹⁴ K—ب. оп. ¹⁵ K—ب. оп. ¹⁶ K—ب. оп. ¹⁷ K—ب. оп. ¹⁸ K—ب. оп. ¹⁹ K—ب. оп. ²⁰ K—ب. оп.

در دخمه شاه را استوار * بکردند و بگذشت بسی روزگار
²¹ I, IV, P—شاهان ²² I, IV, P—شاهان ²³ I, IV, P—شاهان ²⁴ I, IV, P—شاهان
 23 IV—دوب: ²⁵ I, IV, P—شاهان ²⁶ I, IV, P—شاهان ²⁷ I, IV, P—شاهان ²⁸ I, IV, P—شاهان
 کند گرد بر کردن خود بزه * ازان پادشاهی چه باید مزه (۹)

نیاید² ز دانندگان کاستی
 بمشکوی زرین او نو شدم⁴
 ازان پس چه پیدا شد از من گناه
 چه روی آید اندر زنی⁶ چاره جوی
 زبانها بیاسخ بیاراستند
 سخن گوی و دانا و روشن روان
 نه نیز از پس پرده آوا شنید
 چو تو نیز⁷ نشست بر تخت ناز⁸
 جهانجوی و بیداردل بندگان
 ستوده بچین و بروم¹⁰ و طراز
 بدی کردن¹¹ از روی تو کی سزد
 که چرخ بلندش کند سرزنش
 کزین پس مبیناد شادی و بخت¹²
 که جان پدر را بتن¹³ خوار کرد
 که تاریک¹⁴ شد جان باریک¹⁵ من
 جهان آفرین را پرستنده ام¹⁹
 پر از درد بودم ز بدخواه خویش
 زبانش مگر بد²⁰ سراید ز من²¹
 هم از درد پرویز بریان²³ شدند
 شنیده بگفتند ازان بی گناه²⁵

مگویند یکسر جز از¹ راستی
 که زان پس که من نزد³ خسرو شدم⁴
 سر بانوان بودم و⁵ فرّ شاه
 نیاید سخن هیچ گفتن بروی
 همه یکسر از جای بر خاستند
 که ای نامور بانوی بانوان
 بیزدان که هر گز ترا کس ندید
 همانا ز هنگام هوشنگ باز
 همه خادمان و پرستندگان
 باواز گفتند کای⁸ سرفراز
 که یارد سخن گفتن از تو ببد
 چنین گفت شیرین که این بدکنش
 پدر را بکشت از پی تاج و تخت
 مگر مرگ را پیش دیوار کرد
 پیامی فرستاد نزدیک من
 بدان¹⁶ گفتم این بد¹⁷ که من¹⁸ زنده ام
 پدیدار کردم همه راه خویش
 پس از مرگ من بر سر انجمن
 ز گفتار او ویژه²² گریان شدند
 برفتند²⁴ گویندگان نزد شاه

565

570

575

580

1 VI-بجز 2 VI-نیاید 3 I, K, IV, VI, T-پیش 4 Л-بدم 5 VI-ار 6 Л, K, IV, I-ای 7 VI-دخت 8 Л-گردن فراز 9 تخت آز VI-گردن فراز 10 I, K, IV, VI-مبیناد خود ایچ [روی C-بخت I, C- 11 IV-گفتن 12 I, C-بخت 13 I, IV-پدر زان نشان K, VI-چنان C-پدر را چنان 14 K, IV, VI-باریک 15 Л, K, IV, VI-تاریک 16 VI-بدل 17 IV-این را 18 T-تا 19 I, K, IV, VI, C-بدل بنده ام 20 VI-(?)-بر 21 Л-(?)-تن 22 IV-جمله 23 IV-وزانجا 24 I, K, IV, VI, T-چو رفتند 25 Л-(?)-نیک خواه B-конец пропуска в переводе, ср. б. 559.

بدو گفت شیروی جانم تراست
 بدو گفت شیرین که هر خواسته
 550 ازین پس یکایک سپاری³ بمن
 بدین نامه اندر نهی⁶ خط خویش
 بکرد آنچه فرمود شیروی زود
 براه⁸ آمد از گلشن شادگان
 555 بخانه شد و بنده آزاد کرد
 دگر هرچ بودش بدرویش داد
 بمغشید چندی بآتش کده¹⁴
 دگر بر کنامی که ویران شدست¹⁷
 بمزد جهاندار خسرو بداد¹⁸
 560 بیامد بدان¹⁹ باغ و بگشاد روی
 همه بندگانرا²¹ بر خویش²² خواند
 چنین گفت زان پس بپانگ بلند
 همه گوش دارید گفتار من

دگر¹ آرزو هرچ خواهی² رواست
 که بودم بدین کشور آراسته
 همه⁴ پیش این نامور⁵ انجمن
 که بیزارم از چیز او⁷ کم و بیش
 زن از آرزوها چو پاسخ شنود
 ز پیش بزرگان و آزادگان
 بدان⁹ خواسته بنده را شاد کرد¹⁰
 بدان کو ورا خویش¹¹ بد¹² پیش داد¹³
 چه بر جای¹⁵ نوروز و جشن سده¹⁶
 رباطی که آرام شیران بدست¹⁷
 بنیکی روان ورا کرد شاد
 نشست از بر خاک بی رنگ و بوی²⁰
 مران هر یکی را بخوبی نشانند²³
 که هر کس که هست از شما ارجمند²⁴
 نمیند کسی نیز دیدار من²⁵

¹ K, VI—کجا ² J—آرزوی هرچ باید ³ VI—سپارد ⁴ K, VI—همان ⁵ I, K, IV, VI—
 10 K, VI—доб.: همان بنده از خاصی خود نه هزار * نر و ماده هر یک چو خرم بهار
 13 J—б. 556 стоит مرانرا که درویش بد—VI—هرافکس که درویش تر—K—¹² پیش—¹¹ I—
 مهر و سده—C—مهر سده(?)—¹⁶ I—همان جای—¹⁵ IV—بر آتش کده—¹⁴ K, VI—
 B—бб. 557 и 558 не переведены. ¹⁷ I—بود K, IV, VI, T—بدی ¹⁸ B—صدقة عن پرویز—
 21 K, VI—از بر کاخ با رنگ و بوی—²⁰ IV—بران—¹⁹ J—
 22 K, VI—بدان جای—²³ K—در نشانند—²⁴ C—همه مردمانرا—
 I, IV—б. оп. ²⁵ I, C—بی گزند—
 K, IV, VI—доб.: یکسر ز کردار من
 بترسید از داور دانخواه * فروزنده اختر و هور و ماه

چو نستود¹ و چون² شه‌ریار و فرود
 ز جَمّ و فریدون چو ایشان نژاد
 بگفت این و بگشاد چادر ز روی
 سه‌دیگر چنین است رویم که هست 540
 مرا از هنر موی بُد در نهان⁹
 نمودم همه پیشت¹⁰ این¹¹ چادویی
 نه کسی موی من¹² پیش ازین¹³ دیده بود
 ز دیدار پیران¹⁴ فرو ماندند
 چو شیروی رخسار شیرین بدید 545
 ورا گفت جز تو نباید کسم
 زن خوبرخ پاس‌غشش داد باز
 سه²² حاجت بخواهم چو²³ فرمان دهی

مبادا که پیچد - K, VI⁴   B - б. не переведен.³   هم - I²   نستور - T   نستوه - JI, K¹

⁵ C - доб.:

که هر چار اکنون بخاک اندرند * گرازان بمینوی پاک اندرند
 جهان - JI⁹ (без рифмы).   روی - JI⁸ (без рифмы).   مشک - I, C⁷   رو چو ماه - I⁶ - исправлено:
 نمودم همین - VI نمودم همیشه چنین - IV   مردم همینست از (?) - K¹¹   نیست - I¹⁰
 نه کسی مثل این موی من - JI¹³   او - I, IV, T¹²   نمودم همین است آن - C   آنست از
 ز شادی همه جان - IV¹⁵   ز دیدار او چون - IV¹⁴   نه کسی روی من در جهان - IV
 فدھشو لمارأوا من وجه كالنهار الشامس، و شعر كالليل الدامس - K, ¹⁷ (ср. б. 538).
 روانش نهانی - VI, C¹⁸   IV - доб.:

چنان خیره مانده بد از چهره اوی * دلش گشت آگنده از مهر اوی
 K, VI²⁰ - доб.   ز ایران - T¹⁹   C - доб. вариант этого б.

چو آن خیره مانده بد از چهره او * دلش گشت آگنده [پرشور - VI] از مهر او
 ز فرمان تو سر نیارم برون * و گر کشور از من شود جوی خون
 IV - доб.:   ور از چشم و دل غرقه کردم بخون: VI - вариант:

نیایم برون من ز فرمان تو * مگر جان به بندم به پیومان تو
 B - دو - T²²   نه ام - I²¹   C - доб. вариант этого б.
 فرماندهی - IV²⁴   که - T²³   الثلاث (ср. б. 584).

520 چه دیدید از من¹ شما از بدی
 بسی² سال بانوی ایران بدم³
 نجستم همیشه جز از راستی
 بسی کس بگفتار من شهر⁵ یافت
 بایران که دید از بنه سایه ام
 525 بگویند هر آنکس که دید و شنید
 بزرگان که بودند در پیش شاه
 که چون او زنی نیست اندر جهان
 چنین گفت شیرین که ای مهتران
 بسه چیز باشد زنانرا بهی
 530 یکی آنک با شرم و با خواستست
 دگر آنک فرخ پسر زاید او
 سه دیگر که بالا و رویش بود
 بدانگه که من جفت خسرو بدم¹⁶
 چو بیگام و بی دل بیامد ز روم
 535 از آن پس بران¹⁸ کامگاری رسید
 وزو نیز فرزند بودم چهرار

۱ نى كنت ست ایران ثلاثین سنة-³ B ۲ چو سی-² K که از من چه دیدی-¹ J, I, IV
 4 K, IV, VI- доб.:

خداوند داند ز راز جهان * که او داند از آشکار و نهان
 کز انگه که در پرده خسروم * نه بر بد غنودم نه هم بغنوم
 5 K-بهر⁵ I, K, IV, VI, C-بهر باره⁶ شهر⁷ K-ب. оп.⁸ K-ب. оп.; VI- 66. 525-
 530 оп. 12 VI-конец лакуны; جهان دیده و کار کرده سران-¹¹ I, K, IV, VI, T-بر¹⁰ I, VI-
 بپوشد که نیروی و-¹⁴ J ز شیری-¹³ J أحدها یمن الأثر مع الحیاء و موافقة الزوج-
 K, VI- доб. 15 K-
 بزبیب اندرون نیز-¹⁵ K

بگفت این و شیرین زبان بر گشاد * ز روز گذشته همی کرد یاد
 بشیروی گفت ای شه نامدار * چو گفستی سخن پاسخش گوش دار
 شد-¹⁹ J, VI بدان-¹⁸ I, K, IV, VI, T بپوشندگی-¹⁷ IV به پوشیدگی-¹⁷ I شد-¹⁶ I, K, VI, T

چو تو² در زمانه سخن خواره³ نیست⁴
 به پیمچید و رنگ رخس زرد شد⁵
 نیایم مگر با یکی انجمن
 جهان دیده و چیز خوانندگان
 بیاورد داننده و⁷ سال خورد
 که بر خیز و پیش آی و گفتار بس
 بپوشید و آمد بنزدیک شاه
 که بد جای گوینده آزادگان¹⁰
 چنان چون بود مردم پارسا
 که از سوک خسرو بر آمد دو ماه
 بدان تا سوی کهنتری ننگری
 وزان نیز نامی تر و خوب تر
 بده وانگهی¹² جان من پیش تست¹⁸
 ز فرمان و رای و¹⁵ دل فرخت
 که بر گوید¹⁶ آن خوبرخ داستان¹⁷
 که ای شاه پیروز بادی¹⁸ و شاد
 ز پاکسی و از راستی یکسوام
 ز تیزی جوانان نگیرند²² کین
 که بودند در گلشن شادگان

چنین¹ گفت کز آمدن چاره نیست
 چو بشنید شیرین پر از درد شد⁵
 چنین داد پاسخ که نزد تو من
 که⁶ باشنند پیش تو دانندگان
 فرستاد شیروی پنجاه مرد
 505 وزان پس بشیرین فرستاد کسی
 چو شیرین شنید آن کبود و سیاه⁸
 بشد تیز تا گلشن شادگان⁹
 نشست از پس¹¹ پرده پی پادشا
 510 بنزدیک او کسی فرستاد شاه
 کنون جفت من باش تا بر خوری
 بدارم ترا هم بسان پدر
 بدو گفت شیرین که دادم نخست
 وزان پس نیاسایم¹⁴ از پاسخت
 515 بدان گشت شیروی همداستان
 زن مهتر از پرده آواز داد
 تو گفستی که من بدتن¹⁹ و²⁰ جادوام
 بدو گفت شیرویه²¹ بود این چنین
 چنین گفت شیرین با آزادگان

1 I, IV—بدو 2 K, VI—چنو 3 K, VI—گنه کاره 4 IV, C—доб.:

بیما و سر تاج مارا بمین * اگر هست زبمنده کن آفرین
 فلبست شیرین ثیاب الحداد،⁸ B— داننده⁷ K, VI— چو⁶ K— گشت⁵ I, K, IV, VI, T—
 (cp. b. 519); B— شادکام—⁹ J— و ظاهرهت بین البیاض و السواد و استصحبت قطعة سم
 B— آذگهی—¹² J, K, VI— بر—¹¹ J— که بودند آنجا همه نیک نام—¹⁰ J— شادکان
 K—¹⁶ op. و—¹⁵ K, VI— بر آسایم(?)—¹⁴ J— (cp. b. 529). فقالت أنصفنی فی ثلاثة أشیاء
 IV—¹⁸ فرضی شیرویه بما قالت، و سألها من الأشیاء الثلاثة— B راستان(?)—¹⁷ I— گفت
 J—²² شیروی—²¹ I, IV, K, T— و—²⁰ K, VI, C— بدزن—¹⁹ I, K, IV— باشی

وزان پسر گنه¹ زشت دشنام او² بر آشفست شیرین ز پیغام او
 485 چنین گفت کانکس که خون پدر
 نه بینم⁵ من آن بدکنش را ز دور
 دبیری پیآورد انده پری⁸
 بدان مرد داننده اندرز کرد
 همی داشت لغتی بصندوق زهر
 همی داشت آن زهر با خویشستن
 490 فرستاد پاسخ بشیروی باز
 سخنها که گفتی تو برگست و باد
 کجا¹² در جهان¹³ جادویی جز بنام
 وگر¹⁵ شاه ازین رسم و اندازه بود
 که جادو بدی کس بمشکوی شاه¹⁷
 495 مرا از پی¹⁹ فرخی²⁰ داشتی²¹
 ز مشکوی²⁵ ز زمین مرا خواستی
 ز گفتار چونین²⁷ سخن شرم دار
 ز دادار³¹ نیکی دهش یاد کن
 500 ببردند پاسخ بنزدیک شاه

فر-⁴ K, IV, VI, T-¹ I, K, IV, VI, P- بی گنه² او-³ VI- زشت شد نام او-⁵ I-
 489 و 490 не переведены. ⁶ K, VI- شادی ⁷ Л-С. оп. ⁸ K, VI- (؟) دانداسری ⁹ I- ز شهر-¹⁰ Б-66.
¹¹ IV- نامور ¹² I, K, VI, C- که او-¹³ IV- که اندر جهان-¹⁴ IV,
 P- ¹⁵ K, VI- اگر ¹⁶ I- او- ¹⁷ I, C- او- ¹⁸ K-
¹⁹ Л- ازین ²⁰ T- فرهی ²¹ IV- خواستی ²² K, VI- بشیگیر ²³ T-
 بدیدار من دیده آراستی- ²⁴ K, VI- برداشتی- ²⁵ IV- نگماشتی (Л и IV точек не имеют).
 (ср. след. б.). ²⁶ IV- بشکوی ²⁷ I, C-
 که شبگیر چون چشم بگماشتی- ²⁸ IV- ز گفتارهای چنین
²⁹ I- (؟) کرد ³⁰ K, ³¹ VI- از-³² I-б. оп. ³³ VI- شیرویه ³⁴ K-
 دارای ³⁵ K- ³⁶ VI- از-³⁷ K- ³⁸ VI- از-³⁹ K- ⁴⁰ VI- از-⁴¹ K- ⁴² VI- از-⁴³ K- ⁴⁴ VI- از-⁴⁵ K- ⁴⁶ VI- از-⁴⁷ K- ⁴⁸ VI- از-⁴⁹ K- ⁵⁰ VI- از-⁵¹ K- ⁵² VI- از-⁵³ K- ⁵⁴ VI- از-⁵⁵ K- ⁵⁶ VI- از-⁵⁷ K- ⁵⁸ VI- از-⁵⁹ K- ⁶⁰ VI- از-⁶¹ K- ⁶² VI- از-⁶³ K- ⁶⁴ VI- از-⁶⁵ K- ⁶⁶ VI- از-⁶⁷ K- ⁶⁸ VI- از-⁶⁹ K- ⁷⁰ VI- از-⁷¹ K- ⁷² VI- از-⁷³ K- ⁷⁴ VI- از-⁷⁵ K- ⁷⁶ VI- از-⁷⁷ K- ⁷⁸ VI- از-⁷⁹ K- ⁸⁰ VI- از-⁸¹ K- ⁸² VI- از-⁸³ K- ⁸⁴ VI- از-⁸⁵ K- ⁸⁶ VI- از-⁸⁷ K- ⁸⁸ VI- از-⁸⁹ K- ⁹⁰ VI- از-⁹¹ K- ⁹² VI- از-⁹³ K- ⁹⁴ VI- از-⁹⁵ K- ⁹⁶ VI- از-⁹⁷ K- ⁹⁸ VI- از-⁹⁹ K- ¹⁰⁰ VI- از-

نیابید¹ نه بیند برو بوم² و کاخ³
هر آنکس که ایمن شد از ازدها
بخاید بدندان چو گیرد بچنگ
شد آن نامور تخت و گنج و سپاه⁴

یکی گشت با آنک نادانی فراخ
خردمند گوید نیارد بها
جهانرا مغوان جز دلاور نهنگ
سر آمد کنون کار پرویز شاه

475

٦

ز شیروی و شیرین گشایم⁵ سخن⁶
که شد کشته آن شاه با آفرین
که ای نرّه جادوی بی⁷ دست رسی
بایران⁹ گنه کارتر کس توئی
ببچاره فرود آوری ماه را¹⁰
بایوان چنین شاد و ایمن¹³ میای¹⁴

چو آوردم این روز خسرو ببن
چو پنجاه و سه روز بگذشت زین
بشیرین فرستاد شیروی کس
همه جادویی دانی و⁸ بدخویی
بتنیل همی داشتی شاه را
بترسی¹¹ ای گنه کار و نزد¹² من آی

480

شاه و آن K, VI—در باغ— I, IV—² برو باغ— VI—¹ ل—باید—³ T—б. оп. ⁴ K, VI—

ز شیرین و شیرویه گویم—⁵ VI— دستگاه
هر آنکس که دارد به [ز—] گپتی امید *
چه جویی [پویی—C, IV] برین گونه گم *
کرده راه
ازو هر چه یابی [خواهی—K آید—VI] بدل *
کن پسند
مدان خوبشتر را جز از [بجز—C, VI] ناتوان *
جوانمردی و راستی پیشه کن *
ببخش و بخور تا توانی درم *
چه نیکوتر از یار هشیار دوست *
از ما وفادار— از یار هشیار C—вм. ⁶ که جزین دگر— جزین دو درم C—вм. варианты:
که ای— T که داری تو بر جادویی— VI که بر همه جادوان— IV که بر جادویی مرترا—⁷ K
IV—¹⁰ обратный از ایران—⁹ ل— ندانی جز از جادو و [تنیل و—C] I, C—⁸ ریمن و جادوی
خرم— IV خندان—¹³ I— پیش—¹² I, K, IV, VI— مترسی (?)—¹¹ IV— میاش—¹¹ I—
¹⁴ I—б. 483 стоит после б. 484.

سبک رفت و جامه ازو¹ در کشید
 [به پیچید و بر زد یکی سرد باد 460
 بزین گونه گردد جهان جهان
 سخن سنج بی رنج گر⁵ مرد لاف
 اگر گنج داری و گر⁷ گرم و رنج
 بی آزاری⁹ و راستی بر گزین
 چو آگاهی آمد ببازار و راه 465
 همه¹¹ بدگمانان بزندان شدند
 گرامی ده و پنج فرزندی بود
 بزندان بکشتمندشان بی گناه
 جهاندار چیزی نیارست گفت
 چو بشنید شیرویه¹⁷ چندی گریست 470
 بدان تا زن و کودکانشان¹⁸ نگاه
 شد آن پادشاهی و چندان سپاه
 که کس را ز شاهنشاهی آن نبود

¹ IV—доб.: سبک باز شد جامه زو— I, IV—ازان VI—²

ز رای و خرد مغز و دل داشت پایک * چه آن هوش مغز و چه یکمشت خاک
³ I, K, IV, VI, T—б. оп. ⁴ K, VI—همه ⁵ I, IV, P—اگر K, VI—از ⁶ K—بد ⁷ I, IV, C—
 ابا رنج کس—ابا هیچکس. 8 с вариантом: в.м. ⁸ IV—доб.:
 پس این بیهمده رنج و این از چیست * که فر جام از مرگ باید گریست

چو دانی که گیتی وفادار نیست * ابا هیچکس نیک کردار نیست
 ابا رنج کس—ابا هیچکس. 10 K, VI—доб. 2 бб. прим. 8 с вариантом: в.м. ⁹ IV—
 همان— I, C—¹¹ 7 бб. стихов на ту же тему. 461—464 доб. бб. после приблизительного перевода

سرگشته IV—¹⁶ پابند— K, VI—¹⁵ شاهان که— I, IV—¹⁴ ز ایوان— Л—¹³ بنزدیک— K, VI—¹²
 ...نفذ جماعة من الحرمس الى حجر نساء أبیہ...— B—کودکانش— Л—¹⁸ شیروی— I, K, IV, T—¹⁷
 B—далее бб. 472—488 не переведены. ²⁰ K, IV, VI—доб.:

چنان پادشاهی و آن دستگاه * که اندر جهان داشت پرویز شاه
 چو بگذشت بگذشت آن روزگار * نبودش ز گل پرنیسانی ز خار
 نه سودش ز گل بود او را نه خار— VI—نه سودش ز گل نه زیانی ز خار— IV—
 варианты:

چو فرزند او^۲ یار^۳ دادم ترا
 بیامد کشنده سبک^۴ پرشتاب^۵
 ورا دید پابنده^۸ در پیشگاه
 سرشکشی ز مژگان برخ بر چکید^{۱۰}
 که زاینده را بر تو باید گریست^{۱۲}
 غریبم بدین شهر^{۱۳} بی یار و جفت
 بدست فرومایه^{۱۴} بدگمان^{۱۴}
 بگیتی نجوید کسی مهر او
 بریدک چنین گفت کای رهنمای
 یکی پای تر^{۱۸} جامه^{۱۹} دلپذیر
 ندانست^{۲۰} کودکی^{۲۱} همی راز^{۲۲} اوی
 یکی تشت^{۲۳} زرین بر شاه برد
 همی کرد خسرو ببردن شتاب
 نه گاه سخن بود و گفتار^{۲۶} راز^{۲۷}
 بزمزم همی توبه کرد از گناه
 بدان تا رخ جان ستانرا ندید
 در خانه^{۲۸} پادشاه را بیست

یکی کیسه دینار دادم^۱ ترا
 یکی خنجری تیز دادش چو آب
 چو آن بدکنش^۶ رفت نزدیک^۷ شاه
 بلرزید خسرو چو او را^۹ بدید
 بدو گفت کای^{۱۱} زشت نام تو چیست
 مرا مهر هرمزد خوانند گفت
 چنین گفت خسرو که آمد زمان
 بمردم نماوند همی چهر او
 یکی ریدکی^{۱۵} پیش او بد^{۱۶} بیای
 برو تشت^{۱۷} آب آر و مشک و عبیر
 پرستنده بشنید آواز اوی
 ز پیشش بیامد پرستار خرد
 آبا جامه و آبدستان^{۲۴} و آب
 چو برسم بدید اندر آمد بواز^{۲۵}
 چو آن جامه هارا^{۲۸} بیوشید شاه
 یکی چادر نو بسر در کشید
 بشد مهر هرمزد^{۲۹} خنجر بدست

445

450

455

^۱ K, IV, VI, T— دارم ^۲ T— خود ^۳ K— یار ^۴ K, VI, C— دلی ^۵ I, IV—б. оп. ^۶ I—
 چنان بد زهش (؟) ^۷ K, VI— در پیش ^۸ T— پابنده ^۹ I— چنورا ^{۱۰} IV, C— доб. (ср.
 б. 448):

همی دل گواهی بداد اندران * که آمد ورا زندگانی کران
^{۱۱} I, IV, T— ای ^{۱۲} K, VI— کام تو چیست ^{۱۳} K— доб. و ^{۱۴} K, VI—
 طشت— K, IV, VI, T— و ^{۱۵} VI— کودکی ^{۱۶} Л, K— بر ^{۱۷} Л— доб. و ^{۱۸} K—
 بدانست— ^{۱۹} Л, K, IV, VI— یکی جامه پای تن— ^{۲۰} Л, K, IV, VI— پای هم— VI— پای دل (؟)— IV— پای دست—
 ایبریق— ^{۲۱} K, IV, VI, T— طشت ^{۲۲} K, IV, VI, T— هم آواز (؟)— VI— (без рифмы). ^{۲۳} K, IV, VI, T—
^{۲۴} K, IV, VI— هنگام— ^{۲۵} K, IV, VI— بیاز— P— نیاز (؟)— IV— بیاز— K, VI, C— (без рифмы); ^{۲۶} Л— (؟)—
 و ^{۲۷} K, IV, VI, C— راز ^{۲۸} K, VI— جامه نو ^{۲۹} Л— доб. و

425 که یکبار گفتیم و این دیگرست
نشسته بیک شهر بی بر¹ دو شاه
چو خویشی فزاید پدر با پسر
نیمم اندرین³ کار همداستان
بترسید شیروی و ترسنده بود
چنین داد پاسخ که سر سوی دام⁵
430 شمارا سوی خانه باید شدن
بجوید تا کیست اندر جهان
کشنده همی جست بدخواه شاه
کس اندر جهان زهره آن نداشت
که خون چنان¹⁰ خسروی ریختی¹¹
435 ز هر سو همی جست بدخواه شاه
دو چشمش¹³ کیود و دو رخساره زرد
پر از خاک پای و شکم گرسنه
ندانست کس نام او در جهان
بر زادفرخ شد این مرد زشت
440 بدو گفت کاین¹⁹ رزم کار منست
بدو گفت رو گر توانی بکن²²

ترا خود جزین داوری در سرست
یکی گاه دارد یکی زیرگاه
همه بندگانرا ببرند² سر
مزن زین سپس پیش ما⁴ داستان
که در چنگ ایشان یکی بنده بود
نیارد مگر مردم زشت نام
بهران آرزو⁶ رای باید زدن
که این رنج بر ما⁷ سر آرد نهان
بدان تا کنندش⁸ نهانی تبا⁹
ز مردی همان بهر⁹ آن نداشت
همی کوه در گردن آویختی¹²
چنین تا بدیدند مردی براه
تنی¹⁴ خشک و¹⁵ پر موی و رخ¹⁶ لاژورد
تن¹⁷ مرد بیدادگر برهنه
میان کهنان و میان مهران
که هر گز مبیناد خرم بهشت¹⁸
چو سیرم²⁰ کنی²¹ این شکار منست
وزین پیش²³ مگشای لب بر²⁴ سخن²⁵

نیم من بدین- I³ ببردند- J² تخت زر بر- P جایگه بر- C شهر کی بُد- VI¹
مزن پیش ما این چنین- K, VI- مزن پیش ما زین سپس- I, IV, T⁴
چنین- J⁹ کشندش- IV⁸ برمن- K, VI- مابر- J⁷ بدین اندرون- I, T⁶ شیری بدام
(ср. б. 435); J-далее бб. 433-435 оп.; Б-эти бб. переведены подробно.
آویختن- IV همان از در کین در آویختی- K, VI¹² ریختن- IV¹¹ چنو- IV¹⁰
K-доб¹⁸ سر- I, K, IV, VI, T¹⁷ لب- I, K, IV, VI, T¹⁶ و- I¹⁵ تن- I¹⁴ چشم- I¹³
(ср. T б. 435):

بدو زادفرخ همه داستان * ز خسرو برو کرد همداستان(؟)
این که گفتی بکن- K, VI²² کنپد- C کنند- I, IV²¹ شپرم- K, VI²⁰ این- I, IV¹⁹
بر کسی سخن- VI²⁵ در- I, K, IV²⁴ نیز- I, K, IV, VI²³

همه بوم ایران تو ویران شمر
 سر تخم ساسانیان¹ بود شاه
 شد این تخمه ویران و ایران همان³
 410 فزون زمین نباشد کسی را سپاه
 گزند آمد از پاسیمان بزرگ
 نباشد⁶ سپاه تو هم پایدار
 روان تو را دادگر⁷ یار باد
 بیزدان و نام تو ای شهریار
 415 که گر⁹ دست من زمین سپس نیز رود
 بسوزم همه¹³ آلت خویش را
 بهرید هر چار¹⁵ اذگشت خویشی
 چو در خانه شد آتشی بر فروخت

۵

هرانکس که بد گرد با¹⁹ شهریار²⁰
 420 چو²¹ شیروی ترسنده²² و خام بود
 بدانست اخترشمر²³ هرک دید
 برفتند هر کس که بد کرده بود
 ز درگاه یکسر بنزد²⁷ قباد

گله گشت اکنون -⁴ Л همه -³ کسی -^{IV, P} یکی -^{I, K, C} 2 ایرانیان -¹ P
 9 I, K, بدسگالت -^{I, IV, VI} 8 یارگر -^I 7 نماند -^{VI} 6 آمد -^{K, VI} 5 همه بی رمه
 ثم إنه نذر أنه لا يمسی بعده -^B 12 برو -^{VI} 11 بسازد -^{I, K, IV, VI} 10 وگر -^{IV} اگر -^{VI}
 :B-доб. 16 بیچاره -^Л 15 نمیند -^I به بینم -^Л 14 کنون -^K 13 مزهرا و لا بجس و ترا
 و عاش [بهرید :B-доб. 18 همه آلت خویشتن را -^Л 17 و جعل یفیض علیها من مدامعه
 نزد آن -^{I, T} 19 العواد] بعد پرویز ما عاش حلیف الهم و الحزن، ندیم الویل و الحرب
 P- 24 مردم شمر -^{I, IV, VI, T} 23 ترسیده -^K 22 که (؟) -^Л 21 زادفرخ و آفرانه... -^B 20
 به پیش -^{I, K, IV, VI, T} 27 کارشان -^{K, VI} 26 کزو بر بزرگان چه خواهد رسید -^{IV} 25 بزرگی

380 پیامد بدان خانه اورا بدید
 زمانى همى بود در² پیش شاه
 همى⁴ پهلوانى برو⁵ مویه کرد⁶
 چنان بد که زارپش بشنید شاه
 نگره‌بان که بودند⁹ گریان شدند
 همى گفت الا یا رسروا
 کجات آن بزرگی¹³ و آن دستگاه
 کجات آن همه¹⁵ برز و¹⁶ بالا و تاج¹⁷
 385 کجات آن همه مردی²⁰ و زور²¹ و فر²²
 کجا²⁵ آن شمس‌ستان و رامشگران
 کجا افسر و کاویانى درفش
 کجا آن دلپیران جنگ‌آوران
 کجا آن همه بزم و ساز شکار

1 J - چون 2 I, T - بر 3 K, VI, P - доб.:

بدلیش آتشی مهر او بر فروخت * ز قه‌ماز خسرو روانش [دل و جان - P] بسوخت
 بیمارید چشمش چو ابر بهار * کنارش ز دیده چو دریا کنار
 بسازید ره را بر [نوحه به - P] آواز رود * بمربط همى مویه زد بر [با - P] سرود
 که - VI⁷ و هو یندبه بالغناء الفلوی - B⁶ همى - K, IV, VI⁵ ابر - K, IV, VI, C⁴
 نگره‌بان او جمله - VI⁹ B - эти бб. не переведены. C - бб. 380 и 381 оп.;
 میداشت

10 K, VI - تیز - 11 K, IV, VI, T - دلور - 12 K, VI - доб. б. 385 текста и после него:

کجات آن همه زاد [فر - VI] و مردانگی * کجات آن همه فر [هوش - VI] و فرزادگی
 کجات آن همه دانش و مال و گنج * که دشمن مبیناد جز درد و رنج
 کجات آن بزرگان با - K, VI¹⁷ و - I¹⁶ оп. آذچنان - I, IV, C¹⁵ بخت - T¹⁴ بزرگان - J¹³
 K - доб.: کجات آن بزرگی و آن تخت عاج - K¹⁹ برو - I, IV¹⁸ تخت و تاج

کجات آن همه لشکر و زیب و فر * که گیتی همى داشتی زیر پر
 K, VI - بر فریب - J²⁴ جهانی - J²³ فر و زیب - J²² زیب - IV²¹ رادی - K, VI²⁰
 I, K, IV, VI²⁵ - б. оп. P - б. оп. K, VI - б. стоит после б. 382 текста;
 VI - I, K, IV, VI, T - бб. 28 I, K, IV, VI, T - برو - I, K, IV, VI²⁷ دل و - VI²⁶ درو - IV²⁶ کجات - VI²⁸

388-390 оп.

365 که¹ غم-گمین نیماشد بدرد² پدر
 نباید که دارد بدو⁵ کس امید
 چنمین یافت پاسخ ز مرد گناه
 تو اورا بدل ناهش پیوار⁸ خوان⁹
 چنمین داد شیروی پاسخ که شاه
 سخن خوب¹³ رانیم یک ماه نیز
 مگر شاد باشیم¹⁴ ز اندرز او¹⁵
 چو پاسخ شنیدند بر خاستند
 370 بخوال پیگران¹⁸ شاه شیروی گفت
 سپیشش همه¹⁹ خوان زرین نهید
 برزنده همی برد و خسرو نغورد
 همه خوردش از دست شیرین بدی

نخوانم-ش³ جز بدتن و بدگهر⁴
 که او پوده-تر باشد از پوده بید⁶
 که هر کس که گوید پرستم دو شاه⁷
 و گر ارجمندی¹⁰ بود خوار خوان¹¹
 چو بی گنج باشد نیززد¹² سپاه
 ز راه درشتی نگویم چیز
 که گنجست سرتاسر این¹⁶ مرز او
 سوی خانه-ها رفتن آراستند¹⁷
 که چیزی ز خسرو نباید نهفت
 خورشها برو چرب و شیرین نهید
 ز چیزی که دیدی بخوان²⁰ گرم و سرد
 که شیرین بخوردنش²¹ غمگین بدی

۴

375 [کنون شلیون باربد گوش دار
 چو آگاه شد باربد زانک شاه
 ز جهرم بیامد سوی طیسفون
 سر مهترانرا باغوش دار²²
 بپرداخت بی داد و بی کام گاه²³
 پر از آب مژگان و دل پر ز خون

اورا بجز بدگهر- VI پدهنر- I, P⁴ نخوانند- K, VI³ ز درد- VI² چو- I, IV¹
 ز رستم ز شاه- K پرستم ز شاه- L⁷ چوب بید- VI⁶ دارد ازو- VI داری بدان- L⁵
 و گر از- VI¹⁰ دان- K, VI⁹ تو اورا بدانش هش پیوار- L⁸ که رستم ز شاه- IV, VI
 VI-¹⁴ چرب- I, K, IV, VI, P¹³ نیابد- K, VI, T¹² نباشد- I¹² دان- K, IV, VI, P¹¹ گرامی
 سر تا بسر- I, K, IV, VI¹⁶ از ایدر باو- IV¹⁵ گردیم
 375. 6. 355. K, VI²¹ بر خوان بدی- K, VI²⁰ همان- K¹⁹ بخوال پیگری- IV¹⁸
 سر مهتری را در آغوش دار- IV سر مهتران اندر آغوش دار- K, VI²² L-6. op.; برانکار- IV
 بپرداخت بی کام- IV بپرداخت نا کام بایسته گاه- K, VI²³ بپرداخت ناکام تخت و کلاه- L²³
 و بی گاه گاه

350 به‌نزدیک ش‌پیرویه¹ رفت این دو مرد
یک‌ایک بدادند پیغام شاه
پر آژنگ رخسار و دل پر ز درد²
بش‌پیروی بی‌مغز و³ بی‌دست‌گناه

۳

355 چو بش‌نمید شیروی⁴ بگریست سخت
چو از پیشی بر خاستند آن گروه
بگفتار زشت و بخون پدر
فرود آمد از تخت شاهی قباد
360 ز مژگان همی بر برش خون چکبید
چو بر زد سر از تیره‌کوه آفتاب
برفتند یکسر سوی⁸ بارگاه
برفتند گردنکشان پیش او
نشستند با روی کرده دژم
360 بدانست کایشان بدانسان¹² دژم
بدیشان¹⁵ چنین گفت کان¹⁶ شهریار
دلش گشت ترسان⁵ ازان تاج و تخت
که او را همی داشتندی ستوه
جوانرا همی سوختندی جگر
دو دست گرامی بسر بر نهاد
چو آگاهی او بدشمن⁶ رسید⁷
بدانیدش را سر بر آمد ز خواب
چو بش‌نمید بنشست بر گاه⁹ شاه
ز گردان¹⁰ بیگانده و خویش او
زبان‌شان زچنبید¹¹ بر پیش و کم
نشسته چرایند با¹³ درد و غم¹⁴
کجا باشد از پشت پروردگار

بیجان—⁵ J, ⁶ I, K, IV, T— شیروی—¹ I, K, IV, T—
گرد—² I, K, IV, VI—³ I, K, IV, VI—⁴ VI—⁵ VI—
K, VI—⁶ پر زخم—⁷ T—⁸ لشکر—⁹ J—¹⁰ после этого б. на полях помета пропуска; Б—¹¹ далее бб. 356—369
не переведены; K, VI—¹² доб.:

ببودند ترسان ز بیم گناه * پر از بیم گشتند یکسر سپاه
T—¹³ доб.:

ازان گریه و زاری شهریار * شدند آن همه لشکرش ترسگار
بیک جای یکسر بگرد آمدند * ز خسرو همی داستانه‌ها زدند
که پرویز اگر بر نشیند بگاه * بود دار جای سران سپاه
نه پیچید(؟)¹¹ VI—¹² زیاران—¹³ I, K, IV, VI—¹⁴ تخت—¹⁵ I, K, VI—¹⁶ بدان—
کای—¹⁷ J—¹⁸ بایشان—¹⁹ I—²⁰ C—²¹ б. оп. ²² چرایید بی—²³ I—²⁴ پیرسید شیروی ازیشان—²⁵ I—
پس—²⁶ K, VI—

335 چو زین گونه بر من¹ سر آید² جهان
 نم‌اند بفرزند من نیز تخت
 فرشته بیاید یکی جان ستان
 گذشتن چو بر چپ‌نود⁵ پل بود
 بتوبه دل راست⁸ روشن کنیم⁹
 درستست گفتار فرزندانگان
 340 که چون¹² بخت بیدار گیرد نشیب
 چو روز بهی¹⁴ بر کسی بگذرد¹⁵
 پیام من اینست سوی¹⁷ جهان¹⁸
 شما نیز پدرود باشید و شاد
 چو اشتاد²² و خراد²³ برزین گو²⁴
 345 به پیمان²⁶ دل هر دو دانا بخت
 ز گفتار هر دو پشیمان شدند
 بمر بر همه جامه‌شان²⁸ چاک بود²⁹
 برفتند گریان ز پیشش³⁰ بدر

1 K, IV — ما 2 K, IV, VI, P— آمد 3 I, IV— همه 4 K, VI— بگردش روز 5 I— دینور
 6 I, IV— پی ما 7 P— 6. 337 (متن تصحیح قیاسی—رداکتور) چینور— T چینور— K, IV, VI—
 стоит после б. 338 текста. 8 K, VI— دست و دل IV— دل پایک 9 K, VI, T— کنم 10 K, VI—
 بدی(?)— 14 VI— خورد— 13 VI— کنون— 12 K, VI— پایک دل بندگان— 11 K, VI— بی آزاری و داد
 T— 6. خواهد ندارد سرد(?)— 16 IV— چو این روز بی بر همی بگذرد— 15 K— مهی—
 оп. (конец лакуны, см. б. 313). 17 IV— پیام منست این بسوی— 18 K, VI— مہان 19 K, VI—
 هر گز— 20 I, IV— بنزد بزرگان و نزد کهان 21 Л—б. оп. (ср. б. 310); Б—конец пропуска в
 K, VI— چو استاذ برزین و خراد گو— 24 Л—доб. و 23 K—оп. 22 K—оп. 27 K, IV— ز انده—
 K, VI— ز گفتن— 26 Л— گفتار— 25 K, IV, VI— برزین دو گو(?)
 بر جامه‌شان همه— 29 K, VI— همه جامه شان— 28 I—(?)— 28 I— جامه— VI, C—
 30 I, K, IV, VI— دو پیر— 31 I, K, IV, VI— چاک بود

- 320 همه درّ خوشاب بد پیکرش
سیاوش همان نامدار هژیر²
کجا گنگدژ کرد جایی برنج
کجا رستم زال و اسفندیار
چو گودرز و هفتاد پور گزین
چو گشتاسپ شاهی که دین بهی 325
چو جاماسپ کاندر شمار سپهر
شدند آن بزرگان و دانندگان¹⁰
که اندر هنر این ازان به¹² بدی
بپرداختند این جهان فراخ
330 ز شاهان مرا نیز همتا نبود
جهانرا سپردم بنیک و ببد
بسی راه دشوار بگذاشتیم¹⁷
همه بومها پر ز گنج¹⁹ منست
- ز یاقوت رخشنده بودی درش¹
که کشتش بروز جوانی دبیر³
وزان رنج برده⁴ ندید ایچ گنج
کزیشان سخن ماذمان یادگار
سواران میدان و شیران⁵ کین⁶
پذیرفت⁷ و زو تازه شد فرهی
فروزنده تر بد ز گردنده⁸ مهر⁹
سواران جنگی و مردانگان¹¹
بسال آن یکی از دگر مه¹³ بدی
بماذندند میدان و¹⁴ ایوان¹⁵ و کاخ
اگر سال را چند بالا نبود
نه آنرا¹⁶ که روزی بمن بد رسد
بسی دشمن از پیش برداشتیم¹⁸
کجا آب و خاکست رنج²⁰ منست

IV, 4 دو پیر(؟) - IV, VI دو پیر - K, T 3 هژیر - K, T 2 سرش - VI برش - IV 1
K -- доб. 6 مردان - K 5 بردن - VI

شهنشاه کیخسرو نیکبخت * کزان سان ندیدند بیدار بخت
K - доб. (ср. C): 9 ز ناهید و - VI 8 بپذیرفت - K, IV, VI 7

کجا رفت اسکندر نامور * کزو گشت گیتی بزیر و زبر
همان نامور شاه بهرام گور * که چون او نبد کس بمردی و زور
ز بخشندگی شه چو او خود نبود * نیارست گردون سرش را بسود
همان هم بنالم بروشن روان * جهاندار کسری نوشین روان
کجا آن چل و هفت شاه جهان * همه کار ایشان شد اندر نهان
بسی کاخ و ایوانها ساختند * برفتند و عالم بپرداختند
بما ماذ این باغ - K, VI 14 بد - IV 13 مه - IV 12 خوانندگان - VI, T 11 فرزندگان - IV 10
K, IV, VI, T 18 بگذاشتیم - K, IV, VI, T 17 نماذم - T 16 بما ماذ ایوان و میدان - IV 15
K, VI - далее порядок бб.: 332, 334, 333, 335, 338, 336, 337. 19 رنج - K 20 گنج - K

بیمزدان بگویم نه¹ با² کودکی همه کار ییزدان پسندیده ام مرا بود شاه‌سی و هشت سال کسی کاین⁴ جهان داد دیگر دهد برین⁶ پادشاهی کنم آفرین 305

چو ییزدان بود یار و فریادرس بدان کودکی زشت و⁸ نادان بگوی که پدرود بادی⁹ تو تا جاودان شما ای گرامی فرستادگان ز من هر دو پدرود باشمید نیز 310

کنم آفرین بر¹¹ جهان سربرسر بمیرد کسی کو ز مادر بزاد چو¹⁵ هوشنگ و طهمورث و جمشید که دیو و دد و دام فرمانش برد فریدون فرخ که او از¹⁹ جهان 315

ز بد دست ضحاک تازی بمست چو آرشی که بردی بفرسنگ تیر قباد آنک آمد ز البرز کوه که از آبگینه همی خاذه کرد

که نشناسد او بد ز نیک³ اندکی همان شور و تلخی بسی دیده ام کس از شهریاران نبودم همال نه بر من⁵ سپاسی همی بر نهی که آباد باادا بداف⁷ زمین نیازد بنفرین ما هیچ کس که مارا کنون تیره گشت آب روی سر و کار ما باد با بخردان سخن گوی و پرمایه آزادگان سخن جز شنیده مگویند چیز¹⁰ که اورا ندیدم مگر¹² بر¹³ گذر ز کیخسرو آغاز تا کیقباد¹⁴ کزیشان بدی جای بیم¹⁶ و امید¹⁷ چو روزش سر آمد برفت و بمرد¹⁸ بدی دور کرد²⁰ آشکار و نهان بمردی ز چنگ زمانه نجست²¹ چو پیروزگر²² قارن شیر گیر²³ بمردی جهان دار شد با²⁴ گروه²⁵ وزان خاذه گیتی پر افسانه کرد

زین-IV⁴ او نیک و بد-IV, VI از نیک و بد-I, K, C³ تا-K² که-Л, K¹ K, IV, VI-تیزو-I⁸ که آباد دارد بدانش-K, IV, VI⁷ بران-K, IV, VI⁶ کس-I, IV⁵ VI, C-تیز-⁹I-باشی¹⁰ Б-далее бб. 311-343 не переведены. IV-بر¹¹ оп. I, K, IV,¹² K, VI,¹⁶ K, VI,¹⁵ ز-K, VI¹⁵ ز خسرو که یاد آوری تا قباد-I, K, IV¹⁴ در-VI¹³ بجز-VI, P-¹⁷Л-бб. 313-341 оп. K, IV, VI, P-سر¹⁸ چو روز درازش سر-²¹K, VI, P-نرست-I²² که پیروز-I²³ K, VI, P-²⁴K-بی²⁵ K, VI-доб.:²³ I, IV, VI, C-شهرگیر-²⁴I, IV, VI, C-بد(?)

همان نام بردار کاوس کی * جهاندار با داد فرخنده پی

- 285 همان درّ خوشاب بگزیده صد¹ که هر حقه‌یی را چو⁴ پنجه⁵ هزار صد اسپ گرانمایه پنجه بزین⁷ دگر⁹ ویژه با جُل¹⁰ دیمه¹¹ بدزد بنزدیک قیصر فرستادم این ز دار مسیحا که گفתי سخن 290 نبد زان¹⁵ مرا هیچ سود و زیان شگفت آمدم زانک چون قیصری همه گرد بر گرد او¹⁸ بخردان که یزدان چرا خواند آن کشته‌را 295 گر آن دار²⁴ بی‌کار²⁵ یزدان بدی برفتی خود از گنج ما ناگهان دگر آذک گفתי که پوزش²⁶ بگوی ورا پاسخ آن بد که²⁸ ریزنده باد مرا تاج یزدان بسر بر نهاد 300 بیزدان سپردیم چون³¹ باز خواست
- درو² مرد دانا ندید ایچ بد³ بدادی درم مرد گوه‌ر شمار⁶ همه کرده⁸ از آخر ما گزین که در دشت با باد همه¹² بدزد پس از خواسته خواندمش¹³ آفرین¹⁴ بگنج اندر افکنده چوبی کهن ز ترسا شنیدی تو آواز آن سرافراز مردی¹⁶ و نام آوری¹⁷ همش¹⁹ فیلسوفان و هم²⁰ موبدان²¹ گرین²² خشک چوب²³ تیه گشته‌را سر مایه²⁵ اورمزد آن بدی مسیحا شد او نیستی در جهان کنون توبه کن راه یزدان بجوی²⁷ زبان و دل²⁹ و دست و پای قباد پذیرفتم و بودم از تاج³⁰ شاد ندانم زبان در دهانت چراست

بتنگوی بر-IV همان در خوشاب بد چار صد-I ز یاقوت و ز در خوشاب صد-Л¹
 دژی ازان چو-I⁴ چنان کز ره شهریاران سزد-VI³ کزو-K, P² درّ خوشاب صد
 (ср. б., который доб. بها کرد اشتاد پرهیزکار-I⁶ که هر گوهری را درم سی-K, VI, P⁵
 گزیده هزار-Л⁷ بدادی بها مردم پیشکار-VI بدادی بها مرد پرهیزگار-K; (VI к б. 284);
 K, VI, I¹¹ دگر شست پوشیده-Л¹⁰ همه-IV⁹ همو کرد-I⁸ اسپ پانصد بزین
 ازان [وزان-VI] پس برو-K, VI¹⁴ خواندم-I, IV, T¹³ همتا-K, VI, C¹² دیما-C
 I, K, IV¹⁷ گردی-K, VI¹⁶ نبد زو-IV نمودی-K, VI¹⁵ خواندم [خواندند-VI] آفرین
 فیلسوف و رد و-I, IV, C²⁰ همان-VI همه-I, K, IV, T¹⁹ وی-I¹⁸ کنداوری-VI
 همان-IV کزین-K که این-Л²² فیلسوفان با موبدان-VI فیلسوفان و نامی ردان-K²¹
 K²⁷ حجت-I, K, IV, VI, C²⁶ برکار(؟)-Л²⁵ کار(؟)-K²⁴ چوب خشک-Л, IV, C²³
 لب-I, IV, T²⁹ اینست-K, VI²⁸ نه переведены. 297-306 Б-далее بپوی-VI مجوی(؟)
 سپردم چنو-I, T³¹ داد-IV³⁰

- 270 بدان پاسخش¹ ای بد کم خرد² تو دعوی کنی هم⁵ تو باشی گوا
چو قیصر ز گرد بلا رخ بشست
هر آنکس که گیتی بید نسپرد⁸
بداند که¹⁰ بهرام بسته میان
برومی سپاهی نشاید شکست
275 بدان رزم یزدان مرا یار بود
شنیدند¹⁵ ایرانیان آنج بود
مرا نیز چیزی که بایست کرد
ز خوبی و از مردمی کرده ام¹⁷
280 بگوید ترا²⁰ زادفرخ²¹ همین
گشسپ آنک بد نیز گنجور ما
که از گنج ما²⁴ بدره بد صد²⁵ هزار
نیاطوس را مهره دادم هزار
کجا سنگ هر مهره یی³⁰ بد هزار
- نگویم جزین نیز³ کاندر خورد⁴
چنین مرد بگرد⁶ ندارد روا
بمردی⁷ چو پرویز داماد جست
بمغز اندرون باشد او را خرد⁹
ابا او یکی گشته ایرانیان
نساید¹¹ روان ریگ با کوه دست¹²
سپاه جهان نزد¹³ من¹⁴ خوار بود
ترا نیز زیشان بماید شنود
بجای نیاطوس¹⁶ روز نمرد
بپاداش او¹⁸ روز بشمرده ام¹⁹
جهانرا بچشم جوانی مبین
همان موبد²² پای²³ دستور ما
که²⁶ دادم بدان رومیان یادگار²⁷
ز یاقوت سرخ²⁸ از در گوشوار²⁹
ز منقال گنجی³¹ چو کردم شمار³²

بدان پاسخ آید-IV بدان پاسخ این آید ای کم خرد-I, T² بدین پاسخ این-K¹
 جز این چیز-IV جز آنچه چیز-I, K³ که ای کم خرد
 بسپرد-C دشمرد(؟)-I⁸ بگیتی-K, VI⁷ دانا-K دانش-I, IV, VI, C⁶ و-I⁵
 K, VI¹⁰ بمغز اندرون دان که دارد خرد-K, VI⁹ بمغز اندرش هیچ باشد خرد-I, IV⁹
 (без рифмы); K-б. оп. VI-دشت و کوه و دشت-IV¹² نشاید-IV, T¹¹ بدانکه که
 I, K, IV, VI, T¹⁷ نیاطوش-I, K, IV¹⁶ شنودند-I, K, VI, T¹⁵ ما-IV¹⁴ پیش-I, K, IV, VI, T¹³
 VI-ابا-K²⁰ پزمرده ام(؟)-K بشمرده ایم-I, VI¹⁹ آن-T, K¹⁸ کرده ایم-VI
 هم از گنج ما-VI در گنج ما-K²⁴ و-دوب. K, C²³ و-I, VI-دوب. L²¹ رادفرخ-
 ز منقال گنجی چو-L²⁹ هم از زر سرخ-VI²³ بابکار-VI²⁷ چو-I, IV²⁶ سه-I, P²⁵
 مهر ازو-VI³⁰ همان زر سرخ و همان گوشوار-I, IV, C (ср. след. б.); I, IV, C³¹ کردم شمار
 L-б. оп.; K, VI, P-دوب.³² جنگی(؟)

همان جامه دیبای چینی هزار * ازو پنیج زربفت گوهرنگار
 مر [که-VI] آن هر یکی را در صد هزار * بدادی بها مرد [بها کرد اشداد-VI] پرهیزگار

پدید آمد اکنون ز نازارز ارز
 گشاده به بیند² بداندیش راه³
 شکفته همیشه گل کامگار
 چو پالیز گردد⁴ ز مردم تهی
 همه⁷ شاخ ناز و بهی بشکنند⁸
 بپرچینش بر¹⁰ نیزه ها خار اوی
 چه باغ و چه دشت و چه دریا چه¹³ راغ
 دل و پشت ایرانیان نشکنی
 خروش سواران و کین آختن¹⁶
 باندیشه¹⁷ بد منه¹⁷ در میان
 خردمند خواند ترا بی خرد
 همه مردم ناسزارا دهی
 باندرز این کرد در نامه یاد²⁰
 همی خویشتن را بکشتن²¹ دهد
 بد اندیش با او کند کارزار
 مرا خواندی دودل²³ و خویش کام²⁴
 که²⁶ گفتار آموزگار تو بود
 تو خود کی شناسی جفا از وفا²⁸

سواران پراگنده کردم¹ بمرز
 چو از هر سوی باز خوانی سپاه
 که ایران چو باغیست خرم بهار
 پر از نرگس و ناز و سیب و بهی
 سپرغم⁵ یکایک ز بن بر کنند⁶
 سپاه و سلیحست دیوار⁹ اوی
 اگر بنگنی¹¹ خیره¹² دیوار باغ
 نگر تا تو دیوار او¹⁴ ننگنی
 کزان پس بود غارت و تاختن¹⁵
 زن و کودکی و بوم ایرانیان
 چو سالی چنین بر تو بر بگذرد
 من ایدون شنیدم کجا تو¹⁸ مهی
 چنان دان که نوشین روان¹⁹ قباد
 که هر کو سلیحش بدشمن دهد
 که چون باز خواهد کش²² آید بکار
 دگر آنک دادی ز قیصر پیام
 سخنها نه از²⁵ یادگار تو بود
 وفا کردن او و از ما جفا²⁷

چو بخشش—L⁵ کردم(?)—L⁴ بد و نیک راه(?)—VI³ نه بیند(?)—L² کرده—L¹
 L¹⁰ دیدار—K⁹ بشکنند—IV⁸ همان—K, P⁷ کند—IV⁶ سمومش—IV⁴ سپردم(?)—I³
 و—VI¹³ تیره(?)—L¹² برکنی—I¹¹ بدیوار بر—IV⁴ بهر جای بر—K, VI⁶ بهر چینش بر
 که جای—I, K, IV, VI¹⁸ بود—L¹⁷ توختن—K, VI¹⁶ سوختن—K, VI¹⁵ دیوارها—IV¹⁴
 باندرز نامه درین [چنین—K, IV, VI, C] کرد یاد—²⁰ I, K, IV, VI, C و ¹⁹ I, IV, T—доб.
 K, ²⁵ خویش نام—IV⁴ شادکام—L²⁴ ده دل—K, VI²³ که—I, IV, C²² بشیون—K, VI²¹
 وفا کردن—IV⁴ (без рифмы); جفا کردن تو و از ما وفا(?)—K²⁷ ز—IV²⁶ سخنهای ما—VI²⁵
 وفا از جفا—VI⁶ جفارا وفا—L²⁸ جفا کردن او و از ما وفا—VI⁶ از ما و از وی جفا

همان پر گزندان که نزد تو اند
 235 همی داد خواهند تختت بباد
 چو بودی خردمند نزدیک تو
 بدادن نبودی کسی را زیان
 ایسا پور کم روز و⁶ اندک خرد
 چنان دان که این⁸ گنج من⁹ پشت تست
 240 هم آرایش پادشاهی بود
 شود بی درم شاه بیدادگر
 بپخشش نباشد ورا دستگباه
 [ار¹⁴ ایدونک از تو بدشمن رسد
 [زیزدان¹⁶ پرستنده بپزارگشت
 245 [چو¹⁸ بی گنج باشی نیاید¹⁹ سپاه
 سگ آن به که خواهند نان بود
 دگر آنک گفستی ز کار سپاه
 ز بی دانشی این²² نیاید²³ پسند²⁴
 چنین²⁶ است پاسخ که از²⁷ رنج من
 250 ز بیگانگان شهرها بستدم²⁸
 بدان تا آرام بر تخت ناز

¹ I, K, IV, 6 باپرازیان - Л 5 گیتی - I 4 کند - K 3 ز گیتی - K 2 بتیره - IV 1
 بر - I, K 11 باد - K 10 ما - I, K, IV, VI, T 9 آن - VI 8 کیفر - K, VI 7 و - VI, P
 IV - доб: آیین و فر - IV 12
 جهاندار بی گنج پر غم بود * ورا تخت چون جای ماقم بود
 فسوسی بخواند بزرگش نه شاه - P فسوسیش خوانند مردم [هر کس - C] نه شاه - IV 13
 برو نام دادار بر - K, VI 17 ز تو آن - VI 16 66. 243-245 оп. - Л 15 و - T گر - K, IV, VI 14
 VI - I-б. оп. 21 بومها بر - T بوم بر - Л 20 نیاید - T نباشد - K, VI 19 تو - K, VI 18
 ز - IV ز بیدانشیت آن نیامد [نیاید - C] پسند - I, C 24 نیامد - K, VI, P 23 آن
 چنین پاسخ آرای - Л 27 چنان - VI 26 سود و - K, IV, VI 25 بی دانشیت اینت نامد پسند
 بی درد و رنج - VI 31 نشینند - K 30 زدیم - I, IV, P 29 بستدیم - I, IV, P 28 کز

جز¹ از باژ و² دینار هندوستان
 جز⁵ از باژ وز ساو⁶ هر کشوری 220
 جز از رسم و آیین نوروز⁸ و مهر⁹
 جز از جوشن و خود¹⁰ و گوپال و تیغ
 جز از مشک و کافور و خژ و سمور
 هران کس که مارا بدی زیر دست
 همی تاختندی بدرگاه ما 225
 ز هر در فراوان کشیدیم رنج
 دگر گنج¹⁷ خضرا و گنج عروسی
 فراوان ز نامش¹⁹ سخن راندیم
 چنین بیست و شش سال تا سی و هشت²¹
 همه مهتران خود²² تن اسان بدند²³ 230
 همان²⁴ چون شنیدم ز فرمان²⁵ تو
 نماند کس اندر جهان رامشی
 همی کرد خواهی جهان پر گزند

جز³ از کشور روم و جادوستان⁴
 ز هر نامداری⁷ و هر مهتری
 از اسپان وز بنده خوب چهر
 ز ما این نبود کسی را دریغ
 سپاه¹¹ و سپید و ز کیمال¹² بور¹³
 چنین باژها¹⁴ بر هیونان مست¹⁵
 نه پیمچید گردن کس¹⁶ از راه ما
 بدان تا بیباگند زین گونه گنج
 کجا داشتیم از پی روز بوس¹⁸
 سرانجام²⁰ با آورش خواندیم
 بجز با آرزو چرخ بر ما نگشت
 بداندیشی یکسر هراسان بدند²³
 جهانرا بد آمد²⁶ ز پیمان تو
 نماید²⁷ گزیدن بجز²⁸ خامشی²⁹
 پر از درد کاری³⁰ و ناسودمند

1 K—چو T—چه 2 I, IV—و оп. 3 I, T—چه 4 Л—доб.:

جز از مصر و شام و دیار یمن * جز این شهرها تا بهمرز ختن
 وز بُرز⁸ Л— 9 K, VI— 7 هدی و باژ⁶ I, K, IV, VI, T— 5 K—چو T—چه
 K, VI— 13 و I—доб. 12 کبود¹¹ I— 10 گرز¹⁰ K, VI— 11 ترگ
 ز هند و ز سند و ز کیمال و تور^{IV} ز هر گونه هر جای کیمال [در بزم^{VI}] و سور^{VI}
 کس گردن^{IV, P—} کسی گردن¹⁶ K, VI— 15 بر هیونان بیست^{T—} 14 I, K, IV, VI, T— بارها
 گشادیم از^{VI—} 227 стоит после б. 228; K, VI, P—ب. 227 18 بوق و کوس^{Л—} 17 K, VI— در گنج^{VI—}
 جزین بیست و سه^{Л—} 21 بفرجام^{I, K, IV, VI, T—} 20 ز رامش^{Л—(?)} 19 بهر روز فسوس
 همه کهتران زو^{K, VI—} همه کهتر امان^{Л—(?)} 22 سال یا سی و هشت^(?)
 کنون^{T—} چنان^{I, K, IV, VI—} 24 شدند^{K, IV, VI—} 23 همه مهتران زان^{IV—} [زان^{VI—}]
 جز از^{I, K, VI, T—} 28 نیارد^{IV—} 27 جهانرا ندانم^{Л—(?)} 26 شنیدیم فرمان^{K, VI—} 25
 درد و رنجی^{VI—} 30 K, VI— 29 کس از^{IV—}

گناه مرا جای² پالایش است
 نه زین بد که گفندی کسی بر خورد³
 که بر خواند آن پهلوی نامه را
 خردمند را غم گساری بود
 بخوانند دانند⁵ بازار ما⁶
 سپهید بهر جای بنشاندیم⁸
 نیارست کس گردن افراختن
 همه گنج ما یکسر آگنده شد
 ز دریا کشیدند چندان گهر¹¹
 مرا بود هامون و دریا و کوه¹²
 ز دینار نو بدره¹³ آگنده شد¹⁴
 همان آلت و جامه زرنگار¹⁵
 ز هر گوهری گنجها¹⁷ ماله گشت¹⁸
 سوی شادی و مهتری²⁰ آختم²¹
 چو شد باز دینار بر²⁴ صد هزار
 همه چرم²⁶ پنداوسی پارسی
 پراگنده دینار بد شاهوار²⁷

ازیشان ترا دل پر آسایش¹ است
 نگنجد ترا این سخن در خورد
 و لیکن من از بهر خود کامه را⁴
 همان در جهان یادگاری بود
 پس از ما هر آنکس که گفتار ما
 ز برطاسی وز چین سپه راندیم⁷
 ببردیم بر دشمنان⁹ تاختن
 چو دشمن ز گیتی پراگنده شد
 همه بوم شد نزد¹⁰ ما کارگر
 که ملاح گشت از کشیدن ستوه
 چو گنج درمها پراگنده شد
 ز یاقوت وز گوهر شاهوار
 چو دیهیم ما بیست و شش ساله گشت¹⁶
 درم را یکی میخ نو ساختم¹⁹
 بدان²² سال تا²³ باز جستم شمار
 پراگنده افگند²⁵ پنداوسی
 بهر بدره یی در ده و دو هزار

205

210

215

نه زین جان آن بدتنان بر خورد—³ I, T نیز—² K, VI, C آرایش—¹ I, K, IV, VI
 نه زین جای من مرترا بر خورد—⁴ I, IV, IV نه جان تو زین داستنان بر خورد—³ K, VI
 بخواند بداند به آزار ما—⁶ I بخواند بداند ز—⁵ IV بخواند بداند—⁵ K بدکامه را—⁴ T
 پیش—¹⁰ I, K, VI, T نبردند بر دیگران—⁹ K, VI بنشاندیم—⁸ L سخن راندم—⁷ L—⁹
 همان—¹⁵ I, K, IV, VI, T ز دینارها بدره—¹³ L IV—⁶. op. ¹⁴ IV—⁶. op. ¹² IV—⁶. op. ¹¹ IV—⁶. op.
 L—¹⁸ ز هر گونه گنج ما—¹⁷ K, VI بیست و سه سال شد—¹⁶ L جامه و آلت کارزار
 K, فرخی—²⁰ I ساختیم—¹⁹ IV, P گنج ما بر گذشت—¹⁸ IV ز هر گونه گنج پر مال شد
 چون—²⁴ I, K, IV, VI, T دران—²³ I, K, IV, VI, T آختم—²² VI—²¹ I خرمی—²¹ IV, VI
 و آگنده—²⁶ K, VI افگنده—²⁵ I, IV, T چو [دو—²⁴ IV] صد بار دینار بد—²⁵ IV, VI, T
 همان نیز—²⁷ P—порядок бб.: 218, 217, 216, 215.

185 چو اندیشه ایزدی داشتیم
 کنون من شنیدم که کردی رها
 ازین بد گنه‌کار ایزد³ شدی
 چو مهتر شدی کار هشیار کن
 مبخشای⁶ بر هرک رنجست زوی⁷
 190 بر آنکس کزو در جهان جز گزند
 دگر آنک از خواسته گفته‌ای¹³
 ز کس ما نجستیم جز بازوساو
 ز یزدان پذیرفتم آن تاج و تخت
 جهان آفرین داور داد و¹⁶ راست
 نیم دژمنش¹⁹ نیز در خواست او
 195 بجستیم خشنودی دادگر
 چو پرسد ز من کردگار جهان
 بپرسد که او²³ از تو دانا ترست
 همین²⁴ پرگناهان که پیش تو اند
 200 ز من هرچ گویند زین پس همان²⁵
 همه بنده²⁶ سیم و ززند و بس

سخنها همی خوار¹ بگذاشتیم²
 مرآن را که بُد بتّر از اژدها
 بگفتار و کردارها بد⁴ شدی
 ندانی تو داننده را⁵ یار کن
 اگر⁸ چند امید گنجست زوی⁹
 نه بینی مراورا چه کمتر¹¹ ز بند¹²
 خردمندی و رای¹⁴ بنهفته‌ای
 هراکس که او داشت با باز تاو¹⁵
 فراوان کشیدم ازان رنج سخت
 همی¹⁷ روزگاری¹⁸ دگر گونه خواست
 فزونی نجوییم²⁰ در کاست او²¹
 ز بخشش ندیدم بکوشش²² گذر
 بگویم بدو آشکار و نهان
 بهر نیک و بد بر توانا ترست
 نه تیمار دار و نه خویش تواند
 شوند این گره بر تو بر بدگمان
 کسی را نباشند²⁷ فریادرس

کردار نادان - K, VI - 4 یزدان - K, VI - 3 نگذاشتیم (?) - I - 2 مرابن را همان - IV - 1
 8 I, VI, رنجت ازوست - IV, T - 7 مبخشای (?) - IV - 6 مبخشای (?) - L - 6 داننده - I, K, IV - 5
 سزوار - VI - 12 بهتر - IV, T - 11 هر - IV, T - 10 گنجت ازوست - IV, T - 9 وگر - T
 از آنکس - VI - 15 راه - K, VI - 14 راد - L - 14 و اما ما ذکر من ظلمنا للرعیة... - B - 13 باشد بمند
 فإذا لم نطالبهم قط إلا - B - 135-184; K, VI - 184-185; B - 135 (метр нарушен); که در دانش بود تاو (?)
 بواجب الخراج، و ما طلبناهم بذلك إلا لیشتدّ ظهر ملکنا بالکنوز التي کمزناها. و هی
 (далее до б. 262 не переведено, ср., однако, б.
 20 K - 20 بدمنش - VI - 19 روزگار - IV, VI - 18 چنین - VI - 17 همین - K - 17
 همان - VI, C - 24 بپرسیدن او - K, VI - 23 بکوشش نباشد - IV - 22 ل - B. 21 نجویم که
 کسی را نیابی تو - I, K, IV, VI, T - 27 و - K, C - 26 با تو مهان - VI - 25

نمیشد مرا بهره جز درد و رنج¹ ز بخشایشی و⁴ دین و پیوند و⁴ مهر
 بششیرین سپردم چو بر خواندم بر اوست با اختر تو بهم
 گر ایدونک خواهی که بینی بخواه 175
 برانم که بینی پیشیمان شوی دگر آنک⁹ گفتی ز زندان و بند
 چنین بود تا بود کار جهان اگر تو ندانی¹³ بموید بگوی
 که هر کس که او دشمن ایزدست 180
 بزندان ما¹⁸ ویژه¹⁹ دیوان بدند چو ما را نمید پیشه خون ریختن
 بدانرا بزندان همی داشتیم²² بسی گفت هر کس که آن²⁵ دشمنند²⁶
 ترا گردد این تخت شاهی² و گنج³ نکردم دژم⁵ هیچ زان نامه چهر⁶
 ز هر گونه اندیشه‌ها راندم نداند کسی زان سخن پیشی و کم
 اگر⁷ خود کنی پیشی و کم را نگاه وزین کرده‌ها⁸ سوی درمان شوی
 گر¹⁰ آمد ز ما بر کسی بر گزند بزرگان و شاهان و رای¹¹ مهان¹²
 کند¹⁴ زین سخن مرترا¹⁵ تازه روی¹⁶ ورا در جهان زندگانی¹⁷ بدست
 که نیکان ازیشان غریوان بدند²⁰ بدان کار تنگ اندر آویختن²¹
 گزند کسان²³ خوار نگذاشتم²⁴ ز تخم بدانند²⁷ و آهرمنند²⁸

شده [شود] T—, IV, I (без рифмы)³ این لشکر و تاج—VI, K² رنج و درد—T, IV¹
 روز روشن چنین لاژورد⁶ L—доб. (ср. б. 179):⁶ I, IV—درم⁵ K, VI—و⁴ K, VI—روز روشن چنین لاژورد
 اگر تو ندانی بموید بگوی * که بُد زین سخن مرترا آب روی
 B—бб. 174—176 далее бб. 174—176 не переведены. فلم أبطش بك مع كوندك حقيقا بذلك
 هر چه—VI⁹ دردها—VI, P—کارها—K⁸ که هم—VI مگر—IV, T⁷
 IV—نداری (?)—K¹³ بزرگی و شادی بود در زبانه—L¹² رادو—P¹¹ که—IV, VI, T
 L—б. оп., см. прим. 6 к б. 172.¹⁶ مرترا زین سخن—IV مرترا زان سخن—K, VI¹⁵ دهد
 L—б. оп.; B—не переведено.²⁰ K, VI—ذره¹⁹ مگر—IV او—I¹⁸ زنده مانی—IV, T¹⁷
 فَإِذَا لَمْ نَتَعَوَّدْ إِرَاقَةَ الدَّمَاءِ فَافْتَصَرْنَا لِذَلِكَ فِي الْمَذْنَبِيِّينَ—B داشتیم—K, IV, VI²² L—б. оп.
 سخن را همی—L²³ B. 185). (ср. داشتیم (?)—IV, VI—گذاشتیم—L²⁴ K, IV—او—IV²⁶ دشمنست—IV²⁶
 L—бб. 184—185 оп.; K, VI—бб. 184 и 185 стоят после б. 192.²⁸ اهریمنست—IV اهریمنند—K²⁸ بدانست—IV²⁷

مرا¹ نامه آمد ز هندوستان
 ز رای⁵ برین⁶ نزد ما نامه بود
 یکی تیغ⁷ هندی و پیل⁸ سپید
 ابا تیغ¹¹ دیبای زربفت پنبج¹¹
 سوی تو یکی¹⁴ نامه بد¹⁵ بر پرند
 بخواندم یکی مرد هندی دبیر
 چو آن نامه را او بمن بر¹⁹ بخواند
 بدان²¹ نامه در بد²² که شادان بزی
 که چون²⁵ ماه آذر بُد و²⁶ روز دی
 شده پادشاهی پدر²⁹ سی و هشت
 درخشان شود روزگار بهی
 مرا آن زمان این سخن بد³² درست
 من آگاه بودم که از بخت تو
 160
 165
 170

و قد کنت اخبرت بما: B—передает так: 4 بران—VI³ شدم—VI² ترا—I, IV, I¹
 عالم—B⁵ далее бб. 159—172 переведены одной фразой. 5 B—
 K, P—پیلی⁹ K, P—تاج—VI⁷ گزین—IV⁶ في الشاهنامه: ملك الهند
 с примечанием: 13 I, K, همان جامه و—IV¹² بود—I, K, IV, VI¹¹ بود مارا—I, K, IV, VI, C¹⁰ کزو—VI, IV, VI—
 L—доб. (ср. б. 182):

چو مارا نمد پیشه خون ریختن * بدان کار تنگ اندر آویختن
 Sr. прим. к бб. 158, 172, 173 по B (в Л и B—следы другой редакции текста). 14 K—
 دیدم—I, K, IV, VI, C¹⁶ (метр нарушен) سوی ما رسید آن خط—VI¹⁵ یکی نامه—IV¹⁵ آن
 نامه رای [شاه—VI, K, P—] I, K, IV, VI, P¹⁹ گوینده—I, T¹⁸ این—T—آن—K, IV, VI¹⁷ من
 نوشته چنان بد—VI²² بران—I²¹ بدان آب دیده همی بر فشاند—K, IV, VI²⁰ هندی
 که تو شادی و خرمی را سزی—K, VI²⁴ که شادانی و—I, K, IV, VI, C²³ L—
 VI—پادشاهی پیش بر—K²⁹ و—I, IV, C—доб. 28 I, IV, C—
 K²⁶ بود—IV, VI, T—کجا—K²⁵ 30 I, K, IV, VI, T—تو—
 I, K, IV, VI, T³¹ تاج مهی را—C—I³¹ شد—K, VI, T³² 33 I, K, VI,
 درخشندگی—K, VI³⁵ ز گاه و—C³⁴ بشایست—IV—نشایست—T

بریدیم بندوی را دست و پای
 چو گسسته شد² در جهان ناپدید
 بفرمان ما ناگهان کشته شد
 دگر آذک گفتی تو⁵ از کار خویش
 بُد آن⁸ تا ز فرزند من⁹ کار بد
 بزندان نبرد¹⁰ بر شما تنگ و بند
 بدان روزتان خوار نگذاشتم
 بر آیین شاهان پیشین بدیم¹³
 ز نغچه‌چیر وز گوی و رامشگران
 شمارا بچیزی نبود نیاز
 یکی کاخ بُد کرده زندانش نام¹⁶
 همان نیز گفتار اخترشناسی
 که از تو بد آید بدین سان که هست¹⁹
 وزان پس نهادیم مهری بروی
 چو شاهیم شد²² سال بر سی و شش
 تو داری بیاد²³ این سخن بی گمان

سر بخت—P سر و پای—K, VI سر و روی—L³ بد—K² که او—I, K, IV, VI, T¹
 —كما ذكر—و هما اللذان لا يخفى غناؤهما، و ما ثبت لهما من الحقوق حيث: B—دوب.⁴
 جعلاً أرواحهما وقاية لهما، و خاضا غمرات المهالك دونها. فلم نبال بذلك حتى أهلكناهما
 آزار—K, IV, VI⁷ حبسك و إخوتك—B⁶ گفته بد—L⁵ طلبنا للتشفی و الانتقام
 همان—K¹² نیز—I, K, IV, VI, T¹¹ بود(؟)—K¹⁰ ما—I, K, IV, VI, C⁹ ازان—K, VI⁸
 بددر—IV¹⁵ برین کار بر دیگر آیین بودیم—L¹⁴ پیشی رویم—L¹³ همی—C
 (перевод б. 152 стоит в Б после перевода б. 146, затем приблизительно переданы бб. 147—151, с деталями имеющегося выше описания
 места заключения Шируйе).¹⁶ L¹⁶ زیباش نام—L¹⁶
 زیستند—VI زیستید—I, K, IV, C¹⁷ B—далее бб. 153—157 не
 переведены.¹⁹ B—перевод этого б. соединен с переводом бб. 145—146.²⁰ I—K
 به [ز—K] شاهی چو شد—I, K, IV, VI, C²² Cr. далее б. 173.²¹ IV—نه انداختیم
 دادی بیاد—K, IV, VI²³

بیارم¹ کنون پاسخ این همه
 پس از مرگ من³ یادگاری بود
 125 چو پیدا کنم بر تو انبوه⁵ رنج
 نخستین که گفتمی ز هر رمز سخن
 ز گفتار بدگوی ما را⁸ پدر
 از اندیشه¹⁰ او چو آگه شدیم¹⁰
 همان¹¹ راه جستیم و بگریختیم
 130 از اندیشه¹¹ او گناهیم نمود
 شنیدم که بر شاه من بد رسید
 گنه کار بهرام خود¹⁵ با سپاه
 ازو نیز¹⁸ بگریختم روز جنگ
 ازان پس دگر باره باز آمدم
 135 نه پر خاش بهرام یکباره بود²⁰
 بفرمان یزدان نیکی فزای
 چو ایران و توران²² با آرام²³ گشت
 چو از جنگ چو بیینه²⁶ پرداختیم²⁷
 چو²⁹ بندوی و گسته هم خالان بدند
 140 فدا³⁰ کرده³¹ جانرا همی³² پیش من
 چو خون پدر بود و درد جگر

راست گاری—IV, C-⁴ تا—VI-ما—I, C-³ بگویی پیش—I, K, IV, VI, C-² بگویم—VI-¹
 K, VI-^{VI} بونی سست و ان روزگار—I-⁷ هست—Л-⁶ اندوه—IV, C-⁵ راست باری(؟)—VI-
 بیآشفت—I-⁹ بر ما—I, K, IV, VI, T-⁸ پی سست آن روزگاری—IV-^{IV} ازان بپهده روزگار
 10 K, C-¹⁰ شدیم—I-¹⁴ 6. оп. از—K, IV, VI-¹³ در—K, VI-¹² همی—I, K, IV, VI, T-¹¹ شدیم—K, C-¹⁰
 مراورا—IV-¹⁹ ازو من چو—Л-¹⁸ ما—I, IV, VI, T-¹⁷ بر—I, K, VI, T-¹⁶ بد—Л-¹⁵
 بهرام—I-²³ زیران—I, IV, VI-²² جهان دیده بر—Л-²¹ بجنگ اندرون آهنین پاره بود—VI-²⁰
 ساختیم(؟)—I-²⁸ پرداختیم—I, C-²⁷ بهرام—K, VI-²⁶ پدرام—IV-²⁵ کام—K, IV, T-²⁴
 C-³³ I, K, IV, VI, T-³³ همه—Л, K-³² کرد—I-³¹ فدی—I-³⁰ که—K, VI-²⁹ ساختیم—C-
 بد—I-³⁴ مهربان

110 سخن هرچ بشنمیدی اکنون¹ بگوی
گشادند گویا زبان این دو مرد
پیشامش² مرا کمتر از آبجوی³
بر آورد پیچان یکی باد سرد⁴

۲

بدان نامور گفت پاسخ شنو
بگویی که زشت⁵ کسانرا مجوی
سخن هرچ گفتی نه گفتار تست
مگو⁹ آنچه¹⁰ بدخواه تو بشنود
115 بدان گاه¹² چندان نداری خرد
بگفتار بی بر چو نیرو¹⁵ کنی
کسی کو گنه کار خواند¹⁸ ترا
نماید که یابد بر تو نشست
120 میندیش زمین پس برین سان²¹ پیام
بیزدان مرا کار پیراستست
بدین جستن²³ عیبهای²⁴ دروغ
یکایک بمر سوی سالار نو
جز آنرا⁶ که بر تابی از ننگ⁷ روی
مماناد گویا زبانت درست⁸
ز گفتار¹¹ بیپهوده شادان شود
که مغزت بدانش خرد¹³ پرورد¹⁴
روان و خردرا پیر¹⁶ آهو¹⁷ کنی
ازان پس جهاندار خواند¹⁸ ترا
بگیرد¹⁹ کم و بیش چیزی²⁰ بدست
که دشمن شود بر تو بر شادکام
نهاده بران²² گیتی ام خواستست
بنزد بزرگان نگیری²⁵ فروغ

سخن هر چه فرزند او یاد کرد—K, IV, T⁴ آب روی—Л³ نباشد—Л² آنچه—IV¹
K, VI—доб.:

جهاندار [چو آزاد—VI] بشنید گفتارشان * به پیچید ازان نامور سرکشان
IV, T—доб.:

جهاندار بشنید گفتار مرد * بر آورد پیچان یکی باد سرد
عیب—I, K, IV, VI, T⁷ جز آنگه—K, IV, VI, T⁶ چو آنگه—I⁶ عیب—I, K, IV, VI, T⁵
T—مگوی—I, K, IV, VI⁹ B—66. 115—126 не переведены. گویای این تن درست—I, IV, P⁸
I, K, VI, T¹³ ندانی که—VI بدانند که—I, K, IV, T¹² بگفتار—I, IV¹¹ آنی—I, IV, P¹⁰ بگو(؟)
خواهد—I, IV¹⁸ آهو—IV¹⁷ بی—Л, I¹⁶ نیکو—IV¹⁵ بشنود—K¹⁴ سخن—VI, T¹⁴
I, K, IV, VI, T²² بدانسان—VI²¹ کاری—I, K, IV, VI, T²⁰ نگیرد—I, K, T¹⁹ داند—K, VI¹⁹
نگیرد(؟)—IV²⁵ عیبها و—VI²⁴ گفتنی—I گفتن و—Л, IV²³ بدان—VI, T²³

بدین¹ گونه تا² شادورد مهین³ 95
 بپویید اشتاد⁵ و آن بر گرفت
 جهاندار از اشتاد⁶ بر گاشت روی
 بهی را نهادند بر شادورد
 پر اندیشه شد نامدار از بهی
 همانگه سوی آسمان کرد روی
 که بر گیرد آنرا که تو افگنی¹⁰ 100
 چو از دوده ام¹¹ بخت روشن بگشت
 باشتاد گفت آنچه داری پیام
 وزان بدسگالان که¹⁵ بی دانشند
 همان زان سپاه پراگندگان¹⁸ 105
 بخواهد شدن بخت زین²⁰ دودمان
 سوی ناسزایان شود تاج و تخت
 نماند بزرگی بفرزند من²⁴
 همه دوستان²⁶ ویژه دشمن²⁷ شوند
 نهان آشکارا بکرد این بهی

1 I, K, VI—برین 2 I, T—از IV 3 I, IV, T—مهی 4 I, IV, T—زمی 5 Б—آسفاذ
 6 K, IV, VI—استاد 7 K, VI—پدید 8 K—آن 9 K, VI—از بهی 10 I, K, IV, VI, T—
 زشت نام— 11 I, T—دوده 12 I, K, VI, T—شادی 13 IV—б. оп. 14 I, K, IV, VI, T—
 15 I, IV, T—همه بدسگالاند و 16 IV—ویژه 17 I, IV, T—б. 103 стоит после б. 104 текста; K, VI—
 همان از گنه کار بد—K, VI—همان [هم از—IV] راز معجب گنه کردگان—18 I, IV—
 بداندیش و بدگو—VI بداندیش و تیره روان کردگان—K بردگان—19 I, IV—بندگان
 پرستندگان K, VI—доб.:

سرافراز گردد کسی کو کهست * پر از غم شود جان آنکو کهست
 20 I, IV, T—ازین 21 I—بدین IV—برین 22 K, VI—б. оп. 23 K, VI—б. оп. I, IV, C—доб. б.
 прим. 19. 24 I, K, IV, VI, T—ما 25 I, IV, C—در تخمه 26 K—دشمنان 27 K—ایمن
 28 I, VI, T—برین IV—وزین 29 K, IV, VI—گونه 30 K, IV, VI, T—بر I—بن 31 I, K, IV,
 VI, T—شاهنشاهی

بر شاه شد دست کرده بکش
 بدو گفت شاهها انوشه بدی
 چو اشتاد و² خرد برزین بشاه³
 بخندید خسرو باواز گفت
 گرو شهریارست پس من کیم 80
 که از من همی بار بایدت خواست
 پیامد گلینوش نزد¹⁰ گوان
 کنون دست کرده بکش در شوید
 دو مرد خردمند و¹² پاکپزه گوی
 چو دیدند بردند پیشش نماز 85
 جهاندار بر شادورد¹⁶ بزرگ
 همان¹⁸ زژ و گوهر برو بافته
 نهالیش¹⁹ در زیر دیبای زرد
 بهی تناور²¹ گرفته²² بدست
 چو دید آن دو مرد گرانمایه را²⁴ 90
 ازان خفتگی خویشتن کرد راست
 بمالین²⁷ نهاد آن گرامی بهی
 بهی زان دو بالشی به نرمی²⁸ بگشت²⁹

¹ I, K, ⁴ I, K, ³ I, IV, T- شاه- اسغاذ- B- on.; ² J, I, IV- و بود مرد داننده فش- VI-
 چه ام- ⁷ VI, P- بدین- ⁶ I, K, IV, VI, T- باد- IV- بود (?)- ⁵ I- که گفتار تو- IV, VI, T-
 خسروان- ¹¹ I, P- پیش- ¹⁰ K, VI- و گر- ⁹ I- پویند- IV- گوید- ⁸ I, T- K, VI- گویند-
 اما من: B- ¹⁵ B- دستند- ¹⁴ I, K, IV, VI, T- و on. ¹³ K, VI- دیدم- ¹² I, K, IV, VI, T-
 I, K, ¹⁸ I, K, ¹⁷ I, IV, VI, T- نشسته- K- نشسته- ¹⁶ I- بساط- B- شادروان- ¹⁵ I- الحیاء أو من الهیمة
 K- ²² K- بهی نغز بویا- ²¹ VI- وسادة- B- مسندی- ²⁰ I, T- لحنی- ¹⁹ B- همه- ¹⁸ I, K, IV, VI, C-
 بدانی- ²⁵ K, VI- و- ²⁴ K, VI, P- گران سایه را- ²³ IV- گشته- ²² K, VI, P- بهی را همی بر گرفته
 J, I, VI- ²⁸ J, I, VI- بمالشی- ²⁷ I, IV- جهان آفرین را نهان- ²⁶ I, K, IV, VI, T- فرهی پایه را
 بهی را چو بنهاد ازانجا بگشت- ³⁰ I, K, IV, VI, C- ²⁹ VI- ز نرمی

<p>که شیروی بر تخت شاهنشاهیست چہ داری همی کیستنت بدگمان بکام تو بادا همه کارکرد کجا آهنین بود پیراهنم⁵ سزایی که گوهر بر افشانمت⁸ که خورشید بادا نگه دار¹¹ تو¹² پس آنگه سخنها من¹⁸ باز جوی بخسرو مرا چند پیغام داد¹⁴ پیام جهاندار شاه رمه که دادد سخنها همه¹⁶ یاد کرد بسی اندرین پند و اندرز داد¹⁷ که کس¹⁸ پیش خسرو گشاید¹⁹ دو لب²⁰ اگر پارسی گوید²¹ ار پهلوی من اندر²⁴ نهانی ندارم پیام سر سرکشان در کنار آورد بدان تا بگویم پیامش ز شاه²⁸ همه بندهارا بهم بر شکست²⁹</p>	<p>بایران و توران¹ و روم² آگهیست تو این³ جوشن و خود و گبر و کمان⁴ گلپینوش گفت ای جهانزیده مرد که تیمار بردی ز نازک تنم برین⁶ مهر بر⁷ آفرین خوانمت نباشد⁹ بجز¹⁰ خوب گفتار تو بکاری کجا آمدستی بگوی چنین داد پاسخ که فرخ قباد اگر باز خواهی بگویم¹⁵ همه گلپینوش گفت ای گرامایه مرد و لیکن مرا شاه ایران قباد که همداستانی مکن روز و شب مگر آنک گفتار او بشنوی چنین گفت اشتاد کای²² شادکام²³ پیامیست²⁵ کان تیغ بار²⁶ آورد تو اکنون ز خسرو برین²⁷ بار خواه گلپینوش بشنید و بر پای جست</p>	<p>60 65 70 75</p>
---	---	--------------------------------

گرز و کمان—K, IV, VI, P—گوز گوان—I⁴ ترا—K, VI—³ کنون—K² نیران—I, IV, P¹
⁵ IV—б. оп. ⁶ K, VI—ازین ⁷ VI—مژدها ⁸ IV—б. оп. ⁹ IV—میادا ¹⁰ I, K, IV, VI, C—
¹⁴ K, ¹⁴ سخنها همه—K, VI—¹³ باد از جهان یار تو—I, IV, T—¹² جهاندار—K, VI—¹¹ جز از
VI—доб:

بسی پند و اندرزها یاد کرد * کجا هر چه او کرد بر داد کرد
¹⁸ JI, ¹⁸ بسی پند و اندرزها یاد کرد—K, VI—¹⁷ چنین—I, K, IV, VI, T—¹⁶ بجویم—K¹⁵
این شیرویه آمرنی آلا ممکن أهدا یکلم برویز إلا—B²⁰ گشایند—P—گشایی—JI¹⁹ در—P
²³ K, VI—²³ قال اسفاز—B—اشتا که ای—I, IV, C—²² باشد—K, VI—²¹ بها لا یغفی علی
²⁸ I, ²⁸ بدین—I, K, VI, T—²⁷ یار(?)—VI—²⁶ پیامست—I, K, IV—²⁵ ایدر—VI—²⁴ ذبک نام
بتن بر بست—I, K, IV, VI, T—²⁹ بجویم پیغام شاه—K, IV, VI, C—

40 ز یزدان شناس انج¹ آمدت پیش
 بدن² بد که کردی³ بهمانه منم
 بیزدان که از من نمد⁴ این گناه
 کنون پوزش این همه باز جوی
 ز هر بد⁷ که کردی بیزدان گرای
 مگر مرترا او بود دستگیر
 45 دگر آنک فرزند بودت دو هشت
 بدر بر کسی¹¹ ایمن از تو نخفت
 چو بشنید پیغام او¹² این دو¹³ مرد
 برین¹⁶ گونه تا کشور طیسفون
 50 نشسته بدر بر گلینوش¹⁷ بود
 همه لشکرش یکسر آراسته
 ابا جوشن و خود²⁰ بسته میان
 بچنگ اندرون گرز پولاد داشت
 چو خراد برزین و اشتاگشسپ
 55 گلینوش بر پای جست آن زمان
 بجایی که بایست بنشاندشان
 سخن گوی خراد برزین نخست
 گلینوش را گفت فرخ قباد

نبود — I, K, IV, VI, T — 4 کزین بد — I, IV, T — 3 بران — VI — 2 اینک — I, K, IV, VI — 1
 ز بدها — I, K, IV, VI, T — 7 کار شاه — IV ناج و گاه — K — 6 نمودم (?) — L — 5
 بدین سرکسی — I — 11 Ср. б. 39, прим., ср. С. رنجهای — L — 9 که او بیست
 هر دو — I — 15 و L — доб. 14 خراد و اسفاد — B این هر دو — IV — 13 شاه — L — 12 بدین سرکشی
 I, K, همه تیغهارا به پیراسته — K, VI — 19 و — I — 18 گلینوسی — P — 17 بدین — K, IV, T — 16
 IV, VI, C — б. 51 стоит после б. 52. L — доб. 20 همه — I, K, IV, T — 21 و L — доб. 22 IV — б. оп. 23 L — б. оп.
 فقال خراد: إن شیرویه حملنه رسالة الی 25 B — вместо этого б.: кیی — K, IV, VI, C — 24
 (ср. б. 66); далее бб. 59—67 не переведены. و جئنا لآدائها الیه

25 پیمای رسانمید نزد¹ پدر
 بگویی که مارا نمید این گناه
 که³ بادافره ایزدی یافتی
 یکی آنک ناپاک⁴ خون پدر
 نباشد⁸ همان⁹ نیز همداستان
 دگر آنک گیتی پر از گنج تست
 نبود¹² بدین¹² نیز همداستان
 سدیگر که چندان دلیر و سوار¹³
 نبودند¹⁶ شادان ز فرزند¹⁷ خویش
 یکی سوی چین بد¹⁹ یکی²⁰ سوی روم
 دگر آنک قیصر بجای تو کرد
 سپه داد و دختر ترا داد نیز
 همی خواست دار مسیحجا بروم
 بگنج تو از دار عیسی چه سود²⁷
 ز بیچارگان خواسته بستدی

30
 35

سخن یاد گیری همه² در بدر
 نه ایرانیانرا بد این دستگاه
 چو از نیکوی روی بر تافتی
 نریزد⁵ ز⁶ تن⁷ پاکزاده پسر
 که پیشش¹⁰ کسی گوید این¹¹ داستان
 رسیده بهر کشوری رنج تست
 پر از درد کردی دل راستان
 که بود اندر¹⁴ ایران همه نامدار¹⁵
 ز بوم و در و پاک پیوند خویش¹⁸
 پراکنده گشته بهر²¹ مرز و بوم
 ز هر گونه از تو چه تیمار²² خورد
 همان گنج و²³ با²⁴ گنج بسیار چیز
 بدان²⁵ تا شود خرم آباد بوم²⁶
 که قیصر بخوبی همی شاد بود²⁸
 ز نفرین بروی تو آمد بدی²⁹

VI- پیمای ز من نزد فرخ- IV پیمای بپر نزد فرخ- K پیمای بری نزد فرخ- I, T-
 بریزد- J-⁵ بی باک- VI ناپاک- IV-⁴ تو- VI-³ یاد گیر از من- VI-² پیمای بپر پیش
 گویدی- J-¹¹ پیش- J, K, VI-¹⁰ بران- K, IV-⁹ نبود- J-⁸ همی- IV-⁷ ز- J-⁶
 ...إساءة تک- B-¹⁸ بفرزند- K, VI-¹⁷ بمودند(؟)- VI, C-¹⁶ بدین پیشگاه- J-¹⁵ بودند از
 شد- K, VI, T-¹⁹ الی جمیع أجدادک بتفریقک بینهم و بین أولادهم و إخوتهم
 K,²³ بسی او بجای تو- K, VI- ز هر گونه از تو تیمار- I, IV, C-²² ز هر- J-²¹ دگر
 J-²⁷ شود تازه آن مرز و بوم- I, K, IV, VI, T-²⁶ بدل(؟)- VI-²⁵ در- VI-²⁴ و- IV-
 و منها: B-دوب. не переведен; B-²⁹ ندادی تو از بهر ننگ و نبرد- J-²⁸ کرد(؟)
 [أفعالک الذمیمة] أنه کان لک ستة عشر ابنا فحبستهم أجمعین فشدت و ذاقهم و ضیقت
 P-دوب. (ср. бб. 46-47): خناقهم فکانو معذبین فی یدک لیلا و نهارا یشکونک سرا و چهارا
 دگر آنکه فرزند بودت دو هشت * شب و روز ایشان بزندان گذشت
 بدین سرکشی از تو ایمن زخفت * ز بیم تو بگذاشتندی زخفت

برین گونه کاری بپیش آمدست²
 گراینده گزردد⁴ بآیین و راه⁵
 بکوشم بداد⁶ آشکار و نهان
 دل مرد درویش را نشکنیم⁸
 کجا یاد دارند کار کهن
 ز ایرانیان پاک و بیدار⁹ کیست
 دو استادرا گر نگیرند خشم
 کرا بر گزینند¹¹ پاک از میان
 دو دانا و گوینده¹⁵ و یادگیر¹⁶
 جهانان دیده و کارکرده¹⁸ ردان
 که¹⁹ از رنج یابید سرافراز گنج²⁰
 پر²² از آب مژگان بیاراستند
 بفرمان نشستند هر دو²³ بر اسپ
 بیاید گرفتن ره طیسفون²⁵

ز ناخوب کاری که او راندست¹
 بیزدان کند پوزش او³ از گناه
 بپردازم آنگه بکار جهان
 بجای نکو کار نیکی کنیم⁷
 دو تن بایدم راد و نیکوسخن
 بدان انجمن گفت کاین کار کیست
 نمودند گردان سراسر بچشم
 بدانست شیروی¹⁰ کایرانیان
 چو اشتاد¹² و¹³ خراد¹⁴ برزین پیر
 بدیشان¹⁷ چنین گفت کای بخردان
 مدارید کار جهانرا برنج
 دو داننده بی کام²¹ بر خاستند
 چو خراد برزین و اشتاگشسپ
 بدیشان²⁴ چنین گفت کز دل کنون

15

20

¹ I, K, IV—اورا بدست ² I, K, IV, VI, C—بهد در جهان نام او ماندست ³ I, IV—
 پوزشی ⁴ K—باشد ⁵ K, VI, T—доб:

چو او رام گزردد بگفتار من * بی آزار گردد دل آزار من [هم از کار من—VI]
 شیرویه—VI استاد—K¹⁰ هشیار—VI⁹ کنیم—I, VI, T⁸ نشکنیم—I, VI, T⁷ همی—K⁶
 I, T—¹⁵ I, T—¹⁴ Л—و доб. ¹³ Л—و оп. ¹² Б—کشسب ¹¹ I, K, IV, VI, T—گزیدند
 I—¹⁷ I—¹⁶ K, VI—یادگیر—K, VI—دو داناى داننده یادگیر—K, VI—داناى گوینده
 K, VI, C—доб: ²⁰ K, VI, C—доб: ¹⁹ K—گر ¹⁸ I—کار دیده ¹⁷ I—بایشان

برنج اندرست ای خردمند گنج * نیاید کسی گنج بی درد و رنج [C—б. оп.]
 شما را بیاید شدن پیش شاه * مگر کز شما شاه آید براه
 بگویم پیشش چو بیاید سخن * چه از نو چه از داستان کهن
 K, VI—доб: ²⁵ K, VI—доб: ²⁴ I—بایشان ²³ K, VI—نشستند هر دو بفرمان—K, VI—رخ—IV²² ²¹ VI—ناکام
 بخراد گفتا نگر نغنوی * بویژه که دستور خسرو قوی

پادشاهی^۴ شیرویه

۱

بسر بر نهاد آن کیی تاج آز^۱
 برو خواندند آفرین کیان
 که ای پره‌نر خسرو ارجمند^۴
 نشستی^۷ با آرام بر تخت عاج
 چنین هم بخویشان و پیوند^۸ تو
 که همواره پیروز باشی و^۹ شاد
 چه^{۱۰} نیکو بود داد با^{۱۱} خوش منش^{۱۲}
 بتریم^{۱۳} کردار آهرمندی
 که^{۱۷} افزون بود فر و خویشی مرا^{۱۸}
 بگویم^{۲۰} بدو این سخن در بدر

چو شیروی بنشست بر تخت ناز
 برفتند گوینده^۲ ایرانیان
 همی^۳ گفت هر یک بمانگ بلند
 چنان^۵ هم^۶ که یزدان ترا داد تاج
 بماناد گیتی بفرزند تو
 چنین داد پاسخ بدیشان قباد
 نباشیم تا جاودان بدکنش
 جهانرا بداریم با ایمنی
 ز بایسته^{۱۴} کار پیشی^{۱۵} مرا^{۱۶}
 پیامی فرستم بنزد^{۱۹} پدر

5

10

چنین I-^۵ I, IV-6. on. ^۴ K, VI, T- چنین ^۳ VI-^۲ پیونده ^۱ K, VI- باز ^۱ K, VI- [ابر-^۶ VI] K, VI- بخویش و بپیوند^۸ I, IV, T- نشستن^۷ JI, K, VI- دان^۶ K, VI- بود شاه نیکومنش^{۱۲} K, VI- بود شاه را^{۱۱} IV- که^{۱۰} VI- و^۹ I- خویش و پیوند
 K, VI, z بایسته کاری که پیشی مرا^{۱۶} I- پیشین^{۱۵} IV- بر^{۱۴} IV- نجوییم^{۱۳} IV-
 کند مره و- K کند فره و دین مرا^{۱۸} I- چه^{۱۷} VI- ز بایسته آیین پیشین ما-^{۱۶} T-
 IV-^{۲۰} فرستیم نزد^{۱۹} IV, VI- کند فره^{۱۹} دین ما- VI کند فره^{۱۷} دین مرا- IV دین ما
 که گوید

4075 بگو¹ تا سوی طیسفونش برند
 [بباشد با آرام ما روز چنند³
 برو بر موکل کنند⁵ استوار
 چو گردنده گردون بسر بر بگشت⁷
 کجا ماه آذر بدی⁹ روز دی
 4080 قباد آمد و تاج بر سر نهاد
 ز ایران برو کرد بیعت سپاه
 نمد پادشاهیش¹³ جز¹⁴ هفت¹⁵ ماه
 چنین است رسم سرای جفا
 بدان² خانه رهنمونش برند
 نباید نماید کس اورا گزند⁴
 گلینوش را با سواری⁶ هزار
 شد آن شاه را⁸ سال بر سی و هشت
 گه آتش¹⁰ و مرغ بریان و می
 با آرام بر تخت بنشست¹¹ شاد
 درم داد یکساله از گنج¹² شاه
 تو خواهیش ناچیز خوان خواه شاه
 نباید کزو چشم داری وفا¹⁶

نمیشد بایوان ما در پسند(؟) IV-مار و سپند-I³ پدر-IV, I² یکی-K¹
 با یار-I⁶ کنید-I, IV, VI⁵ π-б. оп. نماید که دارد کس اورا نژند-K, IV, VI, C⁴
 بدو-I, K, IV, VI, T⁹ ...من ملکه-B از شاهیش-K, T⁸ برگشت-VI, P⁷ مردی
 از گنج یک ساله-I, VI, P¹² بنشست بر تخت-K, IV, VI, C¹¹ آذر-IV¹⁰
 هشت-I¹⁵ بر-VI¹⁴ زندگانیش-IV, VI, T¹⁶ K, VI, P-доб.:
 جوانمردی از کارها پیشه کن * همه نیکویی را در [نیکوی اندر-P] اندیشه کن
 [VI-б. оп.]

چو گویدی کزو من رسیدم بکام * نگه کن که آن کام بندست و دام
 ز بد تا توانی سگالش مکن * ازین مرد داننده بشنو سخن
 چو گفتار و کردار نیکو کنی * بکیتی [به نیکی-K] روانرا بی آهو کنی

بدو گفت خسرو چه گفتی¹ بگوی
چنین گفت پس مرد گویا بشاه
4055 بران نه که کشتی تو جنگی هزار³
همه شهر ایران ترا دشمنند
بپا تا چه خواهد نمودن سپهر
بدو گفت خسرو که آری رواست
که پیش من آیند و خواری کنند
4060 چو بشنید از⁵ زادفرخ سخن
که اورا ستاره شمر گفته بود
که مرگ تو باشد میان دو کوه
یکی کوه زرین یکی⁷ کوه سیم
ز بر آسمان تو زرین بنود
4065 کنون این زره چون زمین منست
دو کوه این دو گنج نهاده بیاغ
همانا سر آمد کنون روز من
کجا آن همه کام و آرام من
بمردند پیل پیل بنزدیک اوی
4070 بران کوه پیل بنشست شاه
چنین¹⁶ گفت زان¹⁷ پیل بر پهلوی
مکن¹⁹ دوستی نیز با دشمنم
بسختی نبودیم فریادرس
بدستور فرمود زان پس قباد

الف فارسی - سواری هزار - VI³ پرخاشجوی - K, VI² گویی - K, IV, VI, C¹
دگر - K⁷ ز کار سپهری - IV⁶ ازو - I, IV, VI⁵ LI⁵ 4055. 4 IV-6. 4056. 5
و عنی بذلك - B¹¹ بر زمین (?) - VI¹⁰ I, K, IV, T¹⁰ تخت - I⁹ دو نیم - IV, T⁸
همان - IV¹² ترسه الذی علق من الشجر فوق رأسه، و سیغه الذی کان تحت ركبته
17 K, سخن - I, K, IV, VI, T¹⁶ بد - I, IV, VI, C¹⁵ LI¹⁴ -6. 14 که تا بر جهان (?) - K¹³
نامت - VI²⁰ وگر - I¹⁹ که ای پیل اگر یاور خسروی - K, VI¹⁸ با - VI

4035 چنمین گفت شیروی با باغبان
 نگوویی هم اکنون بمرم¹ سرت
 بدو گفت شاهها بیباغ اندرست
 بیبالا چو سرو² و³ برخ چون بهار
 سراسر همه باغ زو روشنست
 فرو هشته از شاخ زرین سپر
 4040 برید این چنمین شاخ⁸ گوهر ازوی⁹
 ز بازار نان آور و¹¹ نان خورش
 بدانست شیروی کو¹⁴ خسروست
 ز درگاه رفتند سیصد¹⁵ سوار
 چو خسرو ز دور آن سپهرا بدید
 4045 چو روی شهنشاه دید آن سپاه
 یکایک بر زادفرخ شدزد
 که ما بندگانییم و او خسروست
 نیارد برو زد کسی²⁰ باد سبرد
 بشد زادفرخ بنزدیک شاه
 4050 چو نزدیک او رفت²¹ تنها بیود
 بدو گفت اگر شاه بارم دهد
 بیایم بگویم سخن هرچ هست

کانه-5⁴ و оп. -³ ل بیبالای سرو-² I, K, IV, VI, C بمرم هم اکنون-¹ I, K, C
 و تحت رکیته سیف: Б-доб.⁷ بنده پیش-⁶ K, VI بر-⁵ I, T أنت بالشماثل و الشكل
 نان آر با-¹¹ K, VI که ای در-¹⁰ K بروی(؟)-⁹ I قیمتی-⁸ VI (ср. выше, б. 4004).
¹² IV هماندم¹³ IV- доб. (метр нарушен):

بر نمانوا آمدم دادم بدوی * سر آمد مرا این همه گفت و گوی
 داستانهما-¹⁷ I, K, IV, VI, T همی-¹⁶ I, C ثلاثائة ب-سصد-¹⁵ C کان-¹⁴ I, K, IV, VI, T
 نیارد زدن کس-²⁰ I, K, IV, VI, T که دیدار او در زمانه نوست-¹⁹ VI بران-¹⁸ I, IV
 و گر باز پویم-²⁴ K گفتهها-²³ VI چندی-²² IV و ل-доб.²¹ بدو [برو-²¹ K, VI, P] و گر نیز پویم-^{VI}

درخت بلند از برش سایه‌دار
 بنان آمد آن پادشاهارا نیاز
 که نشناختی چهره شهریار
 که شاخی گهر زین کمر باز کش^۴
 ز هر گونه مهره^۸ بسی برده رنج^۹
 که این مهره‌ها تا کت^{۱۰} آید^{۱۱} بکار
 دگر نان و^{۱۳} بی‌راه جای^{۱۴} گذر^{۱۵}
 درم بد کسی را که بودی بکار
 بدان شاخ زرین ازو خواست^{۱۸} نان
 ندانم نیارمت^{۱۹} کردن رها
 که این را بها کن بدانش بکوش
 بدو گفت کاین را که یارد خرید^{۲۱}
 برین گونه هر سال صد نو بدی
 گر از بنده^{۲۲} خفته بپریده‌ای^{۲۳}
 ابا گوهر و زر و با^{۲۵} کارکرد
 سوی شهریار نو^{۲۶} اندر کشید^{۲۷}
 بریده یکی شاخ زرین کمر

همی بود خسرو بران^۱ مرغزار
 چو بگذشت نیمی ز روز دراز
 به باغ اندرون بد یکی پایکار^۲
 پرستنده را گفت خورشیدفش^۳ 4020
 بران شاخ بر^۵ مهره^۶ زر^۷ پنج
 چنین گفت با باغبان شهریار
 بمآزار شو بهره‌یی^{۱۲} گوشت خر
 مرآن گوهرانرا^{۱۶} بها سی هزار
 سوی نانبا^{۱۷} شد سبک باغبان 4025
 بدو ناناوا گفت کاین را بها
 بمردند هر دو^{۲۰} بگوهر فروش
 چو داننده آن مهره‌ها را بدید
 چنین شاخ در گنج خسرو بدی
 [تو این گوهران از که دزدیده‌ای 4030
 سوی زادفرخ شدند آن سه^{۲۴} مرد
 چو آن گوهران زادفرخ بدید
 بشیروی^{۲۸} بنمود زان سان گهر^{۲۹}

خورشیدفر - I, K, IV, VI, T - ۱ بدان - I, K, IV, VI - ۲ بود یک باز یار - I - ۳
 نیاز - K, VI - ۷ مهره بد - I, K, VI - ۶ بد - IV, T - ۵ بئر زین گرامی کمر - I, K, IV, VI, T - ۴
 مهره را بر که - I - ۱۰ بگوهر ز مهره بسی دیده رنج - I, K, IV, VI - ۹ بمهره ز گوهر - T - ۸
 K, ۱۲ مهرها گیر کاید - IV - ۱۱ مهره امروز - T مهره بین تا که - VI مهرها را که - K
 هر یکی را - K, VI - ۱۶ دگر - L - ۱۵ جای - L, C - ۱۴ و - L - ۱۳ پارء - VI, T - ۱۸
 I - ۲۱ ب. - ۲۲ K, VI - ۲۰ گوهر - K, VI - ۲۰ نیارمش - K, VI, T - ۱۹ جست - VI - ۱۸ ناناوا
 I, K, IV, VI, T - ۲۷ شاه شیرویه - VI - ۲۶ ابا - K - ۲۵ دو - VI - ۲۴ ل - ب. - ۲۳ مهتری
 گفت اینت فرخ گهر - IV - ۲۹ و کان قد وصل مع نخوار : B - ۲۸ اندر دوید

شب تیره گون اندر آمد به باغ
 به باغ بزرگ اندر از بس درخت
 بیاویخت از شاخ زردین سپر⁶
 نشست از بر نرگس و زعفران
 4005 چو خورشید بر زد سنان از فراز
 یکایک بگشتند گرد سرای
 بستاراج دادند گنج و را
 همه باز گشتند دیده پر آب
 [چه جویم ازین گنبد تیزگرد
 4010] یکی را همی تاج شاهی دهد
 یکی را برهنه سر و پای و سفت
 یکی را دهد نوشه و¹⁴ شهید و شیر
 [سرانجام هر دو بخاک اندرند
 اگر خود نژادی خردمند مرد
 4015] ندیدی جهان از بنه به بدی
 کنون رنج در کار خسرو بریم
 بدانگه که بر خیزد از خواب¹ زاغ²
 نمید شاه را در³ چمن⁴ جای تخت⁵
 بجای⁷ کزو دور بودی گذر
 یکی تیغ در زیر زانو گران⁸
 سوی کاخ شد دشمن دیوساز⁹
 تهمی بد ز شاه¹⁰ سرافراز¹¹ جای
 نکرد ایچ کس¹² یاد رنج و را
 گرفته ز کار زمانه شتاب
 که هر گز نیاساید از کارکرد¹⁸
 یکی را بدریا براهی دهد
 نه آرام و خورد و نه جای نهفت
 بپوشد بدیبا و خز و حریر¹⁵
 بتاریک دام هلاک¹⁶ اندرند
 نبود و را روز ننگ و نبرد¹⁷
 اگر که بدی مرد اگر مه بدی
 بخواننده آگاهی¹⁸ نو بریم

و دخل الی باغ له قریب من قصره یدعی باغ الہندوان - B² باغ - J¹
 همان ترکش آویخت - I⁶ I, C - б. оп.⁵ در [بر - K] چمن شاه را - K, VI⁴ بر - K, IV, P³
 دیوساز - I, IV⁹ در دست و گرز گران - VI⁸ بجای - J⁷ از شاخ بر
 C - доб. آن¹¹ K, VI¹¹ دلآرای - I¹² نکردند - J¹³ б. оп., следующие 7 бб. J¹³ - также оп., B -
 эти 8 бб. не переведены.¹⁴ K, IV¹⁴ نوشه از - I¹⁵ بخز و بدیبا حریر - I¹⁵ T - [چاه - C]¹⁶
 بجویندگان آگهی - K, VI¹⁸ نبود پیش اندوه ننگ و نبرد - T ننگ روز نبرد - K, VI¹⁷ مغای
 بخوانندگان آگهی - IV

از آواز او شاه به پیدار شد
 بشیرین چنین گفت کای ماه روی
 بدو⁴ گفت شیرین که بگشای گوش 3985
 چو خسرو بدان⁵ گونه آوا شنید
 چنین گفت کز شب گذشته سه پاس
 که این بدگهر⁹ تا ز¹⁰ مادر بزاد¹¹
 با آواز شیرویه¹² گفتیم همی
 3990 و را نام شیروی¹³ بد آشکار
 شب تیره باید شدن سوی چین
 بریشان بافسون بگیریم راه
 از آن کاخترش با آسمان¹⁶ تیره بود
 شب تیره افسون نیامد¹⁷ بکار
 3995 بشیرین چنین گفت کامد¹⁸ زمان
 [بدو گفت شیرین که نوشه²⁰ بدی
 بدانش کنون چاره خویش ساز
 چو روشن شود دشمن چاره جوی
 هم آنکه زره خواست از گنج شاه
 4000 همان ترکش²⁶ تیر و زژین سپر²⁷

دلش زان سخن پیر ز آزار¹ شد²
 چه داری بخواب اندرون³ گفت و گوی
 خروشیدن پاسه بان نیوش
 برخساره شد چون گل شنبلید
 بیاید⁶ گفتار⁷ اخترشناس⁸
 نه از نی و را نام کردم قباد
 دگر نامش اندر نهفتم همی
 قبادش همی خواند این پیشکار¹⁴
 و گر سوی ماچین و مکران زمین¹⁵
 ز فغفور چیننی بخوهم سپاه
 سخنه ای او بر زمین خیره بود
 همی آمدش کار دشوار¹⁸ خوار
 بر افسون ما چیره شد بدگمان
 همیشه ز تو دور دست بدی²¹
 میداد که²² آید بدشمن نیاز
 نهد بی گمان سوی این کاخ²³ روی
 دو شمشیر هندی و رومی²⁴ کلاه²⁵
 یکی بنده گرد و²⁸ پرخاشگر

¹ K, IV, VI, C— تیمار ² I—б. оп. ³ I, IV, T— اندرین ⁴ I, K, VI, T— چنین ⁵ I, K, VI, T—
 الآن قد ظهر ⁶ B— که [چو—VI] آمد بگفتار—⁷ K, VI ⁸ I, IV— بتابید ⁹ I, IV— بران—¹⁰ I, K, IV, VI, T—
 چون ¹¹ VI— بدکنش—¹² I, K, IV, VI, T— بدزهش—¹³ I— صدق قول منجمین
 (метр нарушен). ¹⁴ I— (؟) ¹⁵ I, K, IV, T— شیروی ¹⁶ VI— شیرویه ¹⁷ I— (؟) ¹⁸ I, K, IV, T—
 [... إلى ملك الصين]. و أستعین به علی هؤلاء بغاة ¹⁹ B— доб. ²⁰ I, K, IV, VI, T— نابکار ²¹ I, K, VI, T—
 هم در—²² I, K, IV, VI, P— دشوار—²³ I, K, VI, T— آسمان—²⁴ I, K, VI, T— درگاه—²⁵ I, K, IV, VI, C—
 این گاه—²⁶ I, K, IV, VI, T— کت ²⁷ I, K, IV, VI, C— ب. оп. ²⁸ I, K, IV, VI, T— کلاه (؟) ²⁹ I, K, IV, VI, T—
 چو شمشیر و عادی کلاه (؟) ³⁰ I, K, IV, VI, T— و ³¹ I, K, IV, VI, T— کمر—³² I, K, IV, VI, T—
³³ I, K, IV, VI, C— و

اگر تو بدین کار همداستان
یکی کم بود شاید از شانزده
بشایند⁴ هر کس⁵ بشاهنشاهی
فرو ماند شیروی گریان بجای
نمایشی تو کم گیر¹ زمین راستان²
برادر بماند³ ترا پانزده
بدیشان⁶ بود⁷ شاد تخت مہی
ازان خازنه⁸ تنگ بگذارد پای

۷۴

همان زادفرخ بدرگاه
که آگه شدی زان سخن شهریار
چو پژمرده شد چادر آفتاب
بفرمود تا پاسمانان شهر
برفتند یکسر سوی بارگاه
بدیشان چنین گفت کامشب¹¹ خروش
همه پاسمانان بنام قباد
چنین داد پاسخ که ای دون کنم¹²
چو شب چادر قیرگون کرد نو
همه پاسمانان بنام قباد
شب تیره شاه جهان خفته بود
چو آواز¹⁷ آن پاسمانان شنید
بدو¹⁹ گفت شاهها چه شاید بدن

3970
3975
3980

همی بود و کس را ندادی گذر
بدرگاه بر بود چون⁸ پرده دار⁹
همی ساخت هر مہتری جای خواب
هر آنکس که از مہتری¹⁰ داشت بہر
بدان جای شادی و آرام شاه
دگرگونه تر کرد باید ز دوش
همی کرد باید بہر پاسی یاد
ز سر نام پرویز بیرون کنم¹²
ز شهر و ز بازار بر خاست غو
چو آواز دادند کردند یاد¹³
چو¹⁴ شیرین بمالینش بر¹⁵ جفته بود¹⁶
غمی گشت و زیشان¹⁸ دلش بر دمید
برین داستان²⁰ بماید زدن²¹

¹ I, IV, T- بماند برادر- ² I, K, IV, VI, T- نمایشی شوی کم- VI ³ I, IV, T- شود- VI, C ⁴ VI ⁵ I, IV, T- یک- K, VI ⁶ I ⁷ I, C- امشب ⁸ K, VI- مردمی- K, VI ⁹ I ¹⁰ I, C- امشب ¹¹ I, C- امشب ¹² K, VI- مردمی- K, VI ¹³ I, K, IV, VI, C- б. оп., вместо него (P-после него) доб.: کنیم

که نوشه [کانونشه- P, IV] زیاد از بزرگان قباد * بہر کشوری نام او یاد باد [باد یاد- K, VI] ¹⁴ I, IV, T- و- ¹⁵ I ¹⁶ K, IV, VI, T- بود- ¹⁷ IV ¹⁸ I, IV, T- آوای- ¹⁹ I, IV, C- ہی- ²⁰ IV ²¹ I, C- باید زدن- ²² I, C- ہی- ²³ I, IV, C- شادان- VI

سخندهاش چون¹ زادفرخ شنید
 بدو گفت کاکنون بزندان شویم
 3950 بیاریم² بی پاک³ شیروی را
 سپهبد نگه بان زندان اوست
 ابا شش هزار آزموده سوار
 چنین گفت با زادفرخ تـخوار
 گرین⁴ بخت پرویز گردد جوان
 3955 مگر دار دارند⁵ گر⁶ چاه و بند⁷
 بگفت این و از⁸ جای پر کند⁹ اسپ
 سپاه اندر آورد یکسر بچنگ
 سر¹⁰ لشکر نامور گشته شد
 پراگنده شد لشکر شهریار
 3960 بزندان¹¹ تنگ اندر آمد تـخوار
 بشیروی گردنکش آواز داد
 بدانست شیروی کان سرفراز
 چو روی تـخوار او¹² فروزان بدید¹³
 بدو گفت گریبان که خسرو کجاست
 3965 چنین گفت با شاهزاده تـخوار

مراورا ز ایرانیان بر گزید
 بنزدیک آن مستمندان شویم
 جوان و¹⁴ دلیر¹⁵ جهانجوی را
 کزو داشتی بیشتر¹⁶ مغز و پوست
 همی دارد آن بستگانرا بزار¹⁷
 که کار سپهبد گرفتیم خوار
 نماید بایران یکی پهلوان
 نماید بایران کسی¹⁸ بی گزند¹⁹
 همی تاخت²⁰ برسان آزرگشسپ
 سپهبد پذیره شدش بی درنگ
 سپهبد بچنگ اندرون کشته شد
 سیه گشت روز و تبه گشت کار
 بدان چاره با جامه کارزار
 سبک پاسخش نامور²¹ باز داد
 بدانگه بزندان چرا شد فراز
 از²² اندوه چندان²³ دلش²⁴ بر دمید²⁵
 رها کردن ما نه²⁶ کار شمامست²⁷
 که گر مردمی کام شیران تـخوار

بگویم شاهزاده VI-بیدار-K³ بر آریم-IV² سخنهای چون-K سخنها چو از-I, C¹
 و کان شیرویه-B و ل-ب. оп.; 7 بیشتر داشتی-K⁶ و IV-دوب. و 5 و I, K, VI, C-оп.⁴
 بینند-K⁹ اگر-K, VI⁸ محبوبسا فی عقر بابل، و حارسه اصبهید فی ستة آلاف فارسی
 10 I, K, VI, P-یکی 12 K, VI, P-مگر دار یا چاه یا غل و بند-VI¹¹ 14 ل،
 VI-ز 15 I, K, IV, VI, T-کرد 16 K, VI-رفت 17 VI-همه 18 K, VI-دوب. چو 19 I, K, C, IV,
 VI-تخوار فریبنده دید-K, VI²¹ (تخواره-C) 20 I, IV, P-و 21 I, IV, P-با مور پاسخش-VI²²
 IV, C-ز 23 I, IV, C-خندان (в тексте конъектура, в Л точек нет). 24 K, VI, P-دلش
 فلما رآه علی تلک الهیئة کاد تنشق مرارته-B لبش را گزید-IV لبش بترکید-I²⁵
 و خاف علی أبیه من القتل: B-دوب. 27 من نه-VI من چه-I, IV²⁶ 27 من الفزع

چنین گفت با زادفرخ که شاه
 کنون تا یکی شه‌ریاری پدید
 که این بهوم آباد ویران شود
 نگه کرد باید بفرزند⁵ اوی
 3935 ورا شاد بر تخت باید نشاند
 چو⁸ شیروی بیدار مهتر پسر
 همی رای زد زمین نشان هر کسی
 که بر خاست گرد سپاه تغوار¹⁰
 پندیره شدش زادفرخ بره¹²
 3940 رسیدند پس یک بدیگر فراز
 همان¹⁴ زادفرخ زبان بر گشاد
 همی¹⁶ گفت لشکر بمردی و رای
 سپهبد¹⁷ چنین داد پاسخ بدوی
 اگر با سپاه¹⁹ اندر آیم بچنگ
 3945 گرامی بد این شه‌ریار جوان²²
 چو روز چنان²³ مرد²⁴ کرد او²⁵ سپاه
 نژند آن زمان شد که بیداد شد

1 K - گناه سراسر 2 K, IV - نیاید VI - بیماری 3 IV - برون 4 I, K, IV, VI, T -
 از آشوب 5 I, K, IV, VI, C - که فرزند 6 K, VI - با 7 I, K, IV, VI, C - доб.:

ازان [ازین- IV وزین- VI] بکاری دگر پردزیم [بجریم؟- K برزیم- VI درخیم- C]
 که [چو- IV] تلخی مزیدیم شیرین مریم [چو تلخی مریم بشیرین بریم- VI]
 برفتند با او- K¹³ که شاه؟- L¹² کردها- L¹¹ تغار(?) - VI¹⁰ گذر- VI⁹ که- I⁸
 ...فوافق زادفرخ علی رأیه. فتم الباب و شرعوا: 3939-3950 B-66. فراوان سپاه
 همی- K, VI¹⁴ فی خلع پرویز و إخراج ولده شیرویه من الحبس، و تقریر الأمر علیه
 K, VI, جامه گفت و گوی- I, IV¹⁸ کس اندر(?) - I¹⁷ بدو- K¹⁶ همی- K, IV, VI, T¹⁵
 کنم بر جهان روز تاریک- VI²¹ یلان- I, K, IV, T²⁰ یلان- P¹⁹ از در گفت و گوی- C
 گردد- I, K, IV, VI, T²⁵ شاه- K²⁴ چنون(?) - C- چنو- I, IV, VI²³ جهان- I²² و تنگ
²⁶ VI-6. оп.

391E شما خوار دارید¹ گفتار من بدشنام لب را³ گشایید باز
 هر آنکس که بشنید زو این سخن همه یکسر از جای بر خاستند
 بشد زادفرخ بخسرو بگفت مرا بیم جانست اگر نیز شاه
 3920 بدانست خسرو که آن کژگوی ز بیم برادرش چیزی نگفت
 که پیچیده بد رستم⁷ از شهریار دل زادفرخ نگه¹⁰ داشت نیز
 مترسید یکسر² ز آزار من چه بر من چه بر شاه گردن فراز
 بدانست کان تخت نو شد کهن بدشنام لبها بیماراستند⁴
 که لشکر همه یار گشتند و جفت فرستد به پیغام نزد سپاه
 همی آب و⁵ خون اندر آرد بچوی همی داشت آن راستی در⁶ نهفت
 بچایی خود و⁸ تیغزن ده⁹ هزار سپه را همه¹¹ روی بر گاشت نیز

۷۳

3925 بدانست هم زادفرخ که شاه چو آمد¹³ برون آن بداندیش شاه¹⁴
 بدر بر همی بود تا¹⁸ هر کسی همی ساخت همواره تا¹⁹ آن سپاه
 همی راند با هر کسی داستان که شاهی²¹ دگر بر نشیند²² بتخت
 3930 بر زادفرخ یکی پیسر بود ز لشکر همه¹² زو شناسد گناه
 نیارست شد نیز¹⁵ در¹⁶ پیشگاه¹⁷ همی کرد زان آزمایش بسی
 به پیچید یکسر²⁰ ز فرمان شاه شدند اندر آن کار همداستان
 کزین دور شد فر و آیین و بخت که بر²³ کارها کردن²⁴ آزر²⁵ بود

1 I, K, IV, VI, T — لبها 2 I, K, IV, VI — یک تن 3 I, K, IV, VI, T — گفتار 4 I — б. оп.;
 5 Л — оп. 6 IV — Б — افحاش و الهمجار و السفه و الهمجار ما أمرهم من السفه و الهمجار و الهمجار (ср. б. 3902 текста).
 7 Л — (?) 8 Л — ابا 9 قیصر (?) 10 I, K, IV, VI, C — تبه 11 I, IV, VI, T — همی 12 I, K,
 13 K, VI — بیمار 14 Л — (?) 15 IV — باز 16 K — بدان 17 Л — (?) 18 I, K, T — با و VI —
 19 IV, VI, C — همی 20 I, IV, VI, T — یک 21 VI — شاه 22 I, K, T — نشاند 23 I, K, IV, VI, T — در
 24 I, C — پر 25 K — (?)

مترسید گفت ای بزرگان که¹ شاه
 مباشید جز یکدل و یک زبان
 3900 و گر شد همه زیر یک چادریم
 همان⁵ چون شنیدند آواز او
 مهان یکسر از جای بر خاستند
 بر شاه شد زادفرخ چو گرد
 بدو گفت رو پیش ایشان بگوی
 3905 که بفریفتش قیصر شوم¹⁰ بخت
 که نزدیک ما او گنه کار شد
 فرستید یکسر بدین بارگاه
 بشد زادفرخ بگفت این سخن
 نیارست لبراکشود¹⁷ ایچ کس
 3910 سبک زادفرخ زده ان بر گشاد
 کزین سان سپاهی دلیر و جوان
 شما را چرا بیم باشد²¹ ز شاه
 بزرگی نه بینم بدرگاه او

ندید² از شما آشکارا گناه
 مگویند³ کز ما که شد بدگمان
 بمردی همه یار هم⁴ دیگریم
 بدانست هر مهتری راز او⁶
 بران هم نشان پاسخ آراستند
 سخنه‌های ایشان⁷ همه⁸ یاد کرد
 که اندر شما کیست آزارجوی⁹
 بگنج و سلیم¹¹ و بتاج و بتخت
 هم از¹² تاج و¹³ اورنگ¹⁴ بیزار شد
 کسی را که بودست زین سر¹⁵ گناه¹⁶
 رخ لشکر نو ز غم شد کهن
 پر از درد و¹⁸ خامش بماندند و¹⁹ بس
 همی کرد گفتار ناخوب یاد
 نه بینم کس اندر میان²⁰ ناتوان
 بگینتی پراگنده دارد²² سپاه
 که روشن کند اختر و ماه او²³

¹ I - ز IV - چو ² Л - بدید ³ I, IV, C - بگویند ⁴ I, K, IV, VI, T - یک ⁵ K, IV, ... و لم یبق علی بابہ أحد یمیل إلیه. و قد
 استوحش منه أخی رستم و هو فی عشرة آلاف فارسی. و أراه لم یبق من ملکہ إلا قد نض
 سخنها برایشان - VI ⁷ (cp. 6. 3921).
 وزو - VI وزین - I, K, IV, T - کلاه - K, VI ¹¹ شور - IV ¹⁰ آزاده خوی - Л ⁹ همی - I ⁸
 IV ¹⁶ زایشان - K, VI ازین بد - I, C ¹⁵ تاج و اورند - IV, C - تاجور نیز - I ¹⁴ و - Л ¹³
 :dob. I, K, VI - ز لشکر هرآنکس که گم کرد راه

و گر نه همه دار بینید و چاه * ز لشکر هرآنکس که گم کرد راه
 جهان - Л ²⁰ و - I, K, VI, P ¹⁹ و - K, IV, VI, T ¹⁸ گشاد - I, K, IV, VI, T ¹⁷
 :dob. K, IV, VI ²³ کردن - K, VI از در - I, IV, T ²² ترسی باید - I, K, IV, VI, T ²¹

ببرادرم رستم ز فرممان او * بگشتست و هم دل ز پیمان او

3880 ترا چند خوانم برین¹ بارگاه
 کنون آن سپاهی که نزد تواند
 برای و بدل ویژه با قیصرند
 بر ما فرست آنک⁵ پیچیده اند
 چو این نامه آمد بنزد گراز
 گزین کرد زان نامداران سوار
 بدان مهتران گفت یکدل شوید
 3885 بباشید یکچند زین روی آب
 چو هم پشت باشید با هم رهان¹⁰
 سپه¹³ رفت تا خره اردشیر¹⁴
 کشیدند لشکر بران¹⁵ رودبار
 چو آگاه شد خسرو از کارشان¹⁶
 3890 بفرمود تا زادفرخ برفت
 چنین بود¹⁸ پیغام نزد سپاه
 چو راه دادی که قیصر ز روم
 که بود آنک از راه یزدان بگشت
 چو پیغام خسرو شنید آن²² سپاه
 3895 کس آن راز پیدا نیارست کرد
 پیمیر²⁵ یکی بد بدل با گراز
 پیامد نهانی بنزدیکشان²⁷

همی دور مانی ز فرمان² و راه
 بسال و بمه³ اورمزد تواند
 نهانی باندیشه⁴ دیگرند
 همه سرکشی را بسیچیده اند⁶
 پر اندیشه شد کهتر دیوساز⁷
 از ایران⁸ و نیران⁹ ده و دو هزار
 سخن گفتن هر کسی مشنویید
 مگیرید یکسر برفتن شتاب
 یکی کوه کندن ز بن بر¹¹ توان¹²
 هرآنکس که بودند برنا و پیر
 بدان تا چه فرمان دهد شهریار
 نبود¹⁷ آرزومند دیدارشان
 بنزدیک آن لشکر شاه تفت
 که از¹⁹ پیش بودی مرا نیک خواه
 بیاورد لشکر بدین مرز و بوم
 ز راه²⁰ و ز پیمان²¹ ما بر گذشت
 شد از بیم رخسار ایشان²³ سپاه²⁴
 بماندند با درد و رخساره زرد
 همی داشتت از آب وز باد²⁶ راز
 بر افروخت جانهای تاریکشان²⁷

نه بهرام و نه—K, VI—بتیران ماه—³ I— ز آیین—² I, IV, C— بدین—¹ I, IV, VI, P—
 پسندیده اند—⁶ K, VI— آنچه—⁵ K— بر اندیشه—⁴ I, K, IV, VI, T— اسپران روز—^{IV}—
 IV— اگر هم زبان—^{K, VI}— با هم زبان—^I—¹⁰ دلاور—⁹ K, VI, C— بایران—⁸ JI, I— دیرساز—⁷ JI,
 I, VI—¹⁴ I, VI— بشب—¹³ JI— ز بن کند کوه خارا توان—¹² VI— کی (؟)—¹¹ I, K— یا هم زبان
 نمود—¹⁷ K, VI— سرکشان—¹⁶ K, VI— بدان—¹⁵ I, K, T— اردشیر خره—^B خوره اردشیر
 تیمار—²¹ K, VI— رای—²⁰ K, IV, VI, P— کزین—^{K, IV, VI}— که چون—¹⁹ I, C— برد—¹⁸ I, T—
 رخسارگان شان—²³ I, IV— چو بشنید پیغام یکسر [خسرو—^{VI}—²² K, VI—
 شاه (؟)—²⁷ JI— از باد و از خاک—²⁶ K, VI, T— زادفرخ—²⁵ B— چو کاه

مرا خواست افگند در¹ دام اوی
 وزانجایگه لشکر اندر کشید
 چو آگاه‌ی آمد بسوی گراز
 دلش گشت پر درد و رخساره زرد² 3865
 یکی نامه بنوشت با³ باد و دم
 از ایران چرا باز گشتی بگویی
 شه‌نشاه داند که من کردم این
 چو قیصر نگه کرد و آن نامه دید
 فرستاد تازان بـنـز⁴ گراز 3870
 که ویران کنی تاج و گاه مرا
 کزان نامه جز گنج دادن⁵ به‌باد
 مرا خواستی تا بخسرو دهی
 بایران نخواهند بیگانه‌ی
 بقیصر بسی کرد پوشش گراز 3875
 گزین کرد خسرو پس آزاده‌ی
 یکی نامه بنوشت سوی⁶ گراز

که تار یک با دادا سرانجام² اوی³
 شد آن آرزو بـر⁴ دلش ناپدید
 که آن نامور شد سوی روم باز
 سواری⁵ گزید از دلیران مـرد
 که بر⁶ من چرا گشت قیصر دژم⁹
 مرا کردی اندر جنهان چاره‌جوی
 دلش گردد از من پر از درد و کین¹⁰
 ز لشکر گرانمایه‌ی بر گزید¹¹
 کزان ایزدت کرده بد بی‌نیاز
 با آتش بسوزی سپاه مرا
 نیامد مرا از تو ای بد‌نژاد
 که هر گز مبادت بهی و مهی¹⁴
 نه قیصر نژادی نه فرزانه‌ی
 بکوشش نیامد بدماش فراز¹⁵
 سخن‌گوی و دانا فرستاده‌ی¹⁶
 که ای بی‌بها ری‌من دیوساز¹⁸

¹ I, K, IV, VI, C — کام و بادا دل ³ IV—(cp. 6. 3865): ² I, K, IV, VI, C — کام و بادا دل ³ IV—(cp. 6. 3865):

دلش گشت پر درد و رخساره زرد * بـتـرـسـید ازان روز تنگ نـمـرد
 دلش آنچنان شد ز بیم و ز درد—IV⁵ از—P⁴ 3863, 3862, 3864, 3865. ⁴ P—از
 دلش—VI⁶ چین—K¹⁰ کرد قیصر ستم—I, IV, C⁹ از—VI⁸ پر—K⁷ سواران—L⁶
¹⁴ I, K, ¹³ K—کردن ¹² IV—بسوی ¹¹ K—گرانمایگانرا—K¹¹ گردد و رخ پر اندوه و چین
 IV, VI, T—دوب.:

بـمـایـست دانست کایـرانـیان * چو بینند شاه از نژاد کیان
 فکان من جواب قیصر له: .بـدوب. VI—ب. op.; (cp. 6. 3877); که ای بی بها ریمن دیوساز—K¹⁵
 کیف أعود و هذا أثر فاسک؟ و آنی و قد عرفت ربوضک لافتراسک؟ فلم يرجع قلبه له.
 و كأنما وافق قول الشعاعر قوله حیث قال و هو النعمان بن المنذر ملک العرب:
 قد قبیل ذلک إن حقاً و إن کذباً * فما اعتذارک من شیء إذا قبلاً
 فرستاد خسرو به پیش—VI¹⁷ K—ب. op. ¹⁶ K, VI—ب. op.

بگیرد ترا نزد قیصر برد
 بپرسد ترا کز کجایی مگوی²
 به پیومودم این رنج⁶ راه دراز⁷
 تو این نامه بر بند⁸ بر دست راست 3850
 برون آمد از پیش خسرو نوند
 بیامد چو نزدیک قیصر رسید
 سوی قیصرش برد سر پر ز گرد
 بدو گفت قیصر که خسرو کجاست
 ازو خیره شد کهتر¹⁴ چارهجوی 3855
 بجویند¹⁵ گفت این بلاجوی را
 بچستند و آن نامه از دست او
 ازان مرز دانا سری را بچست
 چو آن نامه بر خواند مرد دبیر
 بدل²² گفت کاین بد²³ کمین گراز²⁴ 3860
 شهنشا و لشکر چو²⁸ سیصد هزار

گرت نزد سالار¹ لشکر برد
 بگویش³ که من⁴ کهتری⁵ چارهجوی
 یکی نامه دارم بسوی گراز
 گر ایدونک بستاند از تو رواست
 بمازو مر⁹ آن نامه را کرد بند¹⁰
 یکی مرد بطریق اورا¹¹ بدید
 دو رخ زرد و لبها شده لاژورد
 بمایدت گفتن¹² بما¹³ راه راست
 ز بیمش بپاسخ دژم کرد روی
 بداندیش و¹⁶ بدکام¹⁷ و¹⁸ بدگوی¹⁹ را
 گشاد آنک دانا بد و راهجوی
 که آن²⁰ پهلوانی بخواند²¹ درست
 رخ نامور شد بکردار قیصر
 دلیر آمدستم²⁵ بدامش²⁶ فراز²⁷
 کس از پیل²⁹ جنگش³⁰ نداند شمار³¹

منم-IV⁴ بگویی-VI بدیشان-K³ بگوی-I, K, IV, VI² چو بردت بسالار(?)¹ L-
 نامهرا دار-IV⁸ راه دور و دراز-K, VI⁷ و L, C-⁶ دوب. کهتر-IV, VI⁵ کهترم-K⁵
 هم آنکه نگهبانش بر ره-I¹¹ نامه کرده به بند-K, VI¹⁰ بر-I, K, IV, VI, P⁹
 مهتر-L¹⁴ بمن-I, K, IV, VI, T¹³ بپاید نمودن-VI¹² یکی کارجویش بره بر-C
 بدروی-I¹⁹ و VI, T¹⁸ و VI, P¹⁶ و VI, P¹⁶ بچویند-K بچوینده(?)¹⁵ L-
 اینت-I, IV²³ چنین-K, VI, C²² بداند-VI²¹ او-VI, C²⁰ IV-⁶ ب. оп.
 که-K, VI, C²⁷ بدامت-IV²⁶ آمدم من-I, IV²⁵ با لشکر خود بر از-K, VI, C²⁴
 K, VI-^{دوب.} مارا تمه خواست کردن گراز
 دلیر آمدم من بدامش فراز * بدین چاره کردن کمین گراز
 همانگاه از انجای-IV³¹ گنجش-K, VI³⁰ و L, K, VI-^{دوب.} 29²⁹ بامرد-I, K, IV, VI, T²⁸
 بر بست بار

بدو گفت بر خیز و ایران بگیر
 چو آن نامه بر خواند قیصر سپاه
 3830 بیاورد لشکر هم آنگه ز روم
 [چو آگاه شد زان سخن شهریار
 بدانست کان هست کار گراز
 بدان کش همی⁶ خواند و او⁷ چاره جست
 ز پرویز ترسان بد آن بدنشان
 3835 شهنشاه بنشست با مهتران
 ز اندیشه¹⁰ پای دلرا بشست
 چو اندیشه⁸ روشن آمد فراز
 که از تو پسندیدم این کارکرد
 ز کردارها بر فزودی فریب
 3840 چو این نامه آزد نزدیک¹⁴ تو
 همی باش تا من بچنیم ز جای
 چو زین روی وزان روی باشد سپاه
 بایران ورا دستگیر آوریم
 ز درگه یکی¹⁷ چاره‌گر بر گزید
 3845 بدو گفت کاین¹⁹ نامه اندر نهان
 چنان کن²⁰ که رومیّت بیند²¹ کسی

نخستین من آیم ترا دستگیر¹
 فراز آورید از در² رزمگاه
 بیامد سوی مرز آباد بوم³
 همی داشت آن کار دشوار خوار⁴
 که گفته‌ست با قیصر رزمساز⁵
 همی داشت آن⁸ نامور⁹ شاه سست
 ز درگاه او هم ز گردنکشان
 هر آنکس که بودند ز ایران سران
 فراوان ز هر گونه‌یی چاره جست
 یکی نامه بنوشست نزد¹¹ گراز
 ستودم¹² ترا نزد¹³ مردان مرد
 سر قیصر آوردی اندر نشیب
 پر اندیشه کن رای تاریک¹⁵ تو
 تو با لشکر خویش بگذار¹⁶ پای
 شود در سخن رای قیصر تباه
 همه رومیانرا اسیر آوریم
 سخن‌دان و گویا¹⁸ چنان چون سزید
 همی بر بکردار کارآگهان
 بره بر سخن پرسد از تو بسی

¹ VI-66. 3828-3832 оп.; Б- доб. рассказ «не со слов автора» (т. е. Фирдоуси) о войнах Хусрау с Византией, о посланиях пророка Мухаммада императору Ираклию и Хусрау и о том, как Хусрау порвал послание. ² I, K, IV, VI, T- از پی ³ I, IV, VI- б. оп.; К- مرز ایران ز بوم- ⁴ Л, VI- б. оп.; Б- ...يقصد بلاد برويز ⁵ Л, VI- б. оп. ⁶ I- بسی ⁷ K, VI-[VI-او] ⁸ IV, VI- او- ⁹ I, VI- او- ¹⁰ I, K, IV, VI, C- باذدیشه- ¹¹ I, K, IV, VI- سوی ¹² Л-(?)- ¹³ I, K, IV, VI, C- پیش ¹⁴ K, VI- آید بنزدیک- ¹⁵ VI, T- تاریک- ¹⁶ Л, K, IV- بگذار- ¹⁷ I, K, IV, VI, C- ز درگاه یک- ¹⁸ K, IV, VI, T- دانای و سخن‌گوی ¹⁹ I, K, IV- این ²⁰ IV, P- رو- ²¹ I, T- رومی نه‌بیند(؟)- K, IV, VI- بیندت رومی- ²¹ I, T-

بزرگی و دیهیم شاهنشاهی
 از^۳ ایران و توران^۴ بر آورد گرد
 ز بیدادی^۵ کهتران شاد گشت
 دژم روی با زیردستان ژکان^۸
 همی این بران آن برین بر زدی
 که چون^۹ گرگ بیدادگر گشت میش
 نکرد آرزو جز همه^{۱۱} گنج نو^{۱۲}
 ز ایران سوی شهر^{۱۴} دشمن شدند
 همی دود^{۱۶} نفرین بر آمد ز شهر^{۱۷}
 کزو یافتی خواب و آرام^{۱۹} و ناز
 یکی دیوسر بود^{۲۱} بیداد و^{۲۲} شوم
 از ایران نخست او به پیچید سر^{۲۴}
 بنزدیک خسرو گرامی بدی
 همه^{۲۶} زادفرخ بدی بارخواه^{۲۷}
 دل زادفرخ تبه گشت نیز
 ز کشور بکشور به پیوست راز^{۲۸}
 بقیصر ورا نیز بدکامه^{۲۹} کرد

بدان^۱ نامور تخت و جای^۲ مهی
 جهاندار همداستانی نکرد
 چو آن^۵ دادگر شاه بیداد گشت
 بیامد فرخزاد آزرمگان^۷
 3815 ز هر کس همی خواسته بستدی
 بنفرین شد آن آفرینهای پیش
 بیماراست بر خویشتن رنج نو^{۱۰}
 چو بی آب و بی نان^{۱۳} و بی تن شدند
 هر آنکس کزان بدتری^{۱۵} یافت بهر
 3820 یکی بی هنر بود نامش گراز^{۱۸}
 که بودی همیشه نگهبان روم^{۲۰}
 چو شد شاه با داد^{۲۳} بیدادگر
 دگر زادفرخ که نامی بدی
 نیارست کسی رفت نزدیک^{۲۵} شاه
 3825 شهنشاه را چون پر آمد قفیز
 یکی گشت با سال خورده گراز
 گراز سپهبد یکی نامه کرد

ذیران— I, IV, VI—^۴ ز— I, K, T—^۳ تخت و تاج— IV— تاج و تخت— K, VI—^۲ بران— K—^۱
 IV—^۸ جوياجهان(؟)— VI—^۷ به بیدادی— I, K, IV, C—^۶ چنان— K, IV, VI, T— بجان(؟)— I—^۵
 (без рифмы). رنج تو(؟)— IV—^{۱۲} هیچ جز— K, VI—^{۱۱} تو(؟)— IV—^{۱۰} آن— J—^۹ ردان(؟)
 بدتری— J—^{۱۵} همی سوی— VI— سوی مرز— K—^{۱۴} بی نان و بی آب— I, K, IV, VI, T—^{۱۳}
 خورد و آرام— IV— شاه آرام— K, VI, C—^{۱۹} جراز— B— (см. прим.). IV—B. оп. و I, T—доб.^{۱۶}
 دادگر شاه(؟)— K—^{۲۳} و— IV—^{۲۲} و... و إليه حفظ ثغور الروم— B— بوم— J—^{۲۱} K—доб.^{۲۰}
 مگر— I, K, IV, VI, T—^{۲۶} رفتن کسی پیش— K, VI— رفتن کسی نزد— I, IV, C—^{۲۵} VI—B. оп.^{۲۴}
 خودکامه— K, VI—^{۲۹} و... و يعلمه بجميع أسرار برویز— B—^{۲۸} شدى گاه گاه— IV—^{۲۷}

3800 ز رامشگران سرکش و بناربد
 بمشکوی زرین² ده و دو هزار
 دگر پیل بد دو هزار³ و دوپست⁴
 فغستان چیننی و پیل و سپاه
 دگر اسب جنگی ده و شش هزار⁸
 ده و دو هزار اشتر¹⁰ بارکش
 3805 که هرگز کسی اندر¹² جهان آن ندید
 چنویی¹⁴ بدست یکی پیشکار
 تو بی‌رنجی از کارها بر گزین
 که نیک و بد اندر جهان بگذرد
 اگر تخت یابی اگر¹⁸ تاج و¹⁹ گنج
 3810 سرانجام جای تو خاکست و خشت

که هر گز ننگشتی باواز بد¹
 کنیزک بکردار خرم بهار
 که گفتی⁵ ازان بر زمین جای نیست
 که بر⁶ زمین زرین بدی سال و ماه⁷
 دو⁹ صد بارگی کان نمید در شمار
 عماری‌کشی و گامزن شست و شش¹¹
 نه از پی‌رسر کاردانان شنید¹³
 تبه شد تو¹⁵ تیمار و تنگی¹⁶ مدار
 چو خواهی که یابی بداد آفرین¹⁷
 زمانه دم ما همی بشمرد
 و گر چند پوینده²⁰ باشی برنج
 جز از تخم نیکی نهایدت کشت²¹

¹ I, K, IV, VI, T — بازار بد [IV — ننگشتی] ² I — زرش ³ I, K, IV, VI, C₄ —
 در IV — با ⁴ K, VI — گفتند ⁵ VI — گفتند ⁶ K, VI — گفتند ⁷ T — б. оп.
⁸ I — ستة عشر ألف فرس — B — چل و شش هزار — K, VI — صد و دو هزار — L —
⁹ I —
¹⁰ B — بغل ¹¹ I — (؟) بارشش ¹² K — کسی در ¹³ K, VI — доб.:

دگر تخت کش نام بد طاقدیس * که پرویز [نوروز — VI] بنهاد در اسپریس
 دگر بزم زر آنک برسان موم * که هر گز ندیدند در چین و روم
 دگر اسپ شمدیز کز تاختن * نماندی بهنگام کین آختن (в с б. есть)
 K, C — доб.:

چو شیرین زن اندر شمس‌ستان او * که روشن بدی زو گلسنتان او
 تیمار بیشی — ¹⁶ I, IV, C — به ¹⁵ K, VI — چنین کسی — IV — چو او — K, VI —
¹⁴ L, C —
 K, VI, P — تیمار گیتی — ¹⁷ IV — доб. (ср. прим. к б. 3810):

ز پرویزت اندازه باید گرفت * ز دفتر بخوانی بمادی شگفت
¹⁸ I, K, VI, C — وگر ¹⁹ I — оп. ²⁰ VI — فرسوده ²¹ I, K, VI — доб. (ср. выше, в с есть):

ز پرویزت اندازه باید گرفت * ز دفتر بخوانی بمادی شگفت

که چندان سزاواری¹ و دستگاه
 کزان بیشتر نشنوی در جهان
 ز توران وز هند و چین و⁶ روم
 همی⁸ باژ بردند نزدیک شاه 3785
 غلام و پرستنده از هر دری
 ز دینار و¹¹ گنجش کرانه نبود
 ز شاهمین و باز¹⁴ و پتران عقاب
 همه بر گزیدند پیمان¹⁵ اوی
 نخستین که بنهاد گنج عروس 3790
 دگر گنج پر در خوشاب بود
 که خضرا نهادند نامش²⁰ ردان
 دگر گنج بادآورش خواندند²³
 دگر آنک نامش همی بشنوی
 دگر نامور گنج افراسیاب 3795
 دگر گنج کش خواندی سوخته
 دگر آنک بُد شادورد بزرگ²⁹
 بزر³² سرخ گوهر³³ برو³⁴ بافته

بزرگی و اورنگ² و فرّ و سپاه³
 اگر چند پرسی⁴ ز دانا مهان⁵
 ز هر کشوری کان بد آباد بوم⁷
 برخشنده روز و شبان سپاه⁹
 ز درّ و ز یاقوت و هر گوهری¹⁰
 چنو خسرو¹² اندر زمانه¹³ نبود
 ز شیر و پلنگ و نهنگ اندر آب
 چو خورشید روشن بدی¹⁶ جان اوی
 ز چین و ز برطاس¹⁷ وز روم¹⁸ و روس¹⁹
 که بالاش یک تیر پرتاب بود
 همان تازیان²¹ نامور²² بخردان
 شمارش بکردند²⁴ و در ماندند
 تو گویی²⁵ همه²⁶ دیبه²⁶ خسروی
 که کس را نبود²⁷ بخشکی و آب
 کزان گنج بد کشور²⁸ افروخته
 که گویند³⁰ رامشگران سترگ³¹
 بزر اندرون رشتهها تافته³⁵

1 K, VI, C — سرافرازی 2 I, IV, VI, C — اورند 3 K, VI, C — کلاه 4 I — باشی 5 VI —
 ...الهند و الروم و التترک و الصین — B ز توران چین و ز هند و ز — K⁶ دانشوران
 7 VI — б. оп. 8 I — همه 9 VI — б. оп. 10 K, VI — هر کشوری 11 I, VI — оп.
 12 K — که خسرو 13 VI — میانه 14 IV — بازان 15 I, VI — شاهمین و بازان
 K, IV, VI, C — فرمان 16 I, K, IV, VI, T — شدی 17 I, C — بلغار 18 P — هند 19 B —
 B — доб. 20 VI — (؟) — پیش 21 Л, P — کاردان 22 K — هم 23 B —
 известный рассказ о происхождении этого названия, оговаривая, что он «не со слов автора книги»
 (т. е. Фирдоусі). 24 I, K, IV, VI, C — گرفتند 25 K, VI — دانی 26 I — همان 27 I, K, VI, T —
 نبود آن 28 K — گیتی 29 B — الشادورد الکبیر 30 IV — (؟) — بگویند 31 I, VI — б. оп.;
 B — باسمه 32 K, IV, VI — بسی 33 K, VI — گوهر 34 K — بد 35 I, C — б. оп.

منادی‌گری دیگر¹ اندر سرای
 3765 که ای نامور پره‌نر سرکشان
 بکار اندر اندیشه باید نخست
 [سگالید هر کار و زانپس کنید
 بر انداخت⁷ باید پس آنگه برید
 به‌بینید تا از شما زیر کیست
 3770 هر آن کس که او راه⁸ دارد نگاه
 دگر هرک یازد بچیز کسان

برفتی گه باز گشتن بجای²
 ز بیشی چه جوید³ چندین نشان
 بدان تا شود⁴ ایمن و تن‌درست
 دل مردم کم‌سخن⁵ مشک‌نید⁶
 سخنهای داننده باید شنید
 که بر جان بدبخت باید گریست
 به‌سپید برین گاه⁹ ایمن ز شاه
 بود چشم ما سوی آنکس رسان¹⁰

۷۱

کنون از¹¹ بزرگی خسرو سخن
 3775 بران‌سان بزرگی کس¹³ اندر جهان
 هر آنکس که او دفتر شاه خواند
 سزد گر بگویم یکی داستان
 3780 مبادا که گستاخ باشی¹⁵ بدهر
 مسای¹⁷ ایچ با آز و با کینه¹⁸ دست
 سرای سپنجست با راه و رو¹⁹
 یکی اندر²⁰ آید دگر²¹ بگذرد
 3785 چو بر خیزد آواز طبل رحیل
 ز پرویز چون داستانی شگفت

بگویم کنم تازه روز¹² کهن
 ندارد بیاد از کهن و مه‌ان
 ز گیتیش دامن¹⁴ بیاید فشانند
 که باشد خردمند همداستان
 که از پای‌زهرش فزونست زهر¹⁶
 ز منزل مکن جایگاه نشست
 تو گردی کهن دیگر آرند نو
 زمانی بمنزل چمد گر²² چرد
 بخاک اندر آید²³ سر مور²⁴ و پیل
 ز من بشنوی یاد باید گرفت

سوی-IV شوید-¹ I, K, VI, T جوی تو-³ K, IV ز جای-² I, VI کردی-¹ I, C
 K, برجگاه-⁹ I, IV, T راز-⁸ IV بینداخت-⁷ I, K, IV, VI, T کم خرد-⁵ P
 ز کشتن دل من(؟)-¹⁴ L-که-¹³ L روی(؟)-¹² L تو(؟)-¹¹ L بدرگاه-¹⁰ IV-⁶ L
 IV-¹⁸ میان-¹⁷ I, IV, K مسای-¹⁵ I, IV که زهرش فزونست از پای‌زهر-¹⁶ VI گردی-¹⁵ K
 بر-¹⁹ I, IV, T سرای سپنجی چو آیی برو-²¹ K, VI پر (بر؟) آی و رو-¹⁹ I, IV با کینه و آز
 I, K, دیگری(؟)-²⁰ L یکی-²¹ IV آلا إنها دار بنیت علی المحی و الذهاب-²² B راه رو
 شیر-²⁴ I, K, IV, VI, C آرد-²³ IV یا-²³ IV, VI, C

چو رفتی شهنشاه بر تخت عاج
 بنوروز چون بر نشستنی بتخت
 فروتر ز موبد مهانرا بدی 3750
 بزیر مهان جای بازاریان⁴
 فرومایه‌تر جای درویش بود
 فروتر بریده⁶ بسی دست و پای
 ز⁸ ایوان ازان پس خروش آمدی
 که ای زبردستان شاه جهان 3755
 هرانکس که او سوی بالا نگاه¹²
 ز تخت¹⁴ کیان¹⁵ دورتر بنگرید¹⁶
 وزان پس تن کشتگانرا براه
 وزان پس²⁰ گنه‌گار و²¹ گر²² بی‌گناه
 به ارزانیان²⁵ جامه‌ها داد نیز²⁶ 3760
 هرانکس که درویش بودی بشهر
 بدرگاه ایوانش بنشانند²⁹
 پر از بیم بودی گنه‌کار ازوی

و کان الی جانب هذا الایوان مجلس - Б³ آن - K² بزنجیر - I, K, IV, VI, C¹
 همه - I, VI - همه در نهان - L⁵ روزی دهان - L⁴ اصحاب الدواوین و الوزراء و الکتاب
 وز - VI - از - I, IV, C⁸ پیش سرای - K, VI - بر در سرای - I, IV, T⁷ بدیده - VI⁶ کار آن
 K¹² بدنهان - I, K, IV, VI, T¹¹ کجا آن مهانرا بگوش - IV¹⁰ آواز آن - VI - آواز او - K⁹
 منگرید - K, VI¹⁶ کیانرا - L¹⁵ بتخت - K, VI¹⁴ IV - б. стоит после б. 3759. بالای گاه (؟)
 I, IV²¹ همان گر - K, VI²⁰ IV - б. оп. مشمیرید - IV¹⁸ مهتر - K¹⁷ زنگرید - IV
 I, K, VI²⁶ بزندانپان - L, I²⁵ IV - доб. б. 3756. نمازد - L, VI²³ اگر - K, VI²² و
 زر و سیم و یاقوت و - K, VI²⁸ سروپای و - IV - سراپای - I²⁷ جامه دادی بنیز - I, K, IV, VI, C
 بر افشاندی - I, K, IV, VI, T³¹ درمها بهر یک - K, VI³⁰ بنشاندی - I, K, IV, VI, T²⁹
 Б - бб. 3760-3762 переданы сокращенно, далее бб. 3763-3773 не переведены, вместо них дана легенда
 о том, как по велению бога купол айвана трижды раскалывался, знаменуя приход Мухаммада и падение
 династии Сасанидов. ³² I, K, IV, VI, C - شدی

بگویم بدان کاردان¹ پوزشم فرستاد و رفتند ز ایوان شاه همی برد دانای رومی رسن به پیمود بالای کار و برش رسن باز بردند نزدیک شاه 3735
چنین گفت رومی که از زخم کار نه دیوار ماندی نه طاق و نه کار بدانست خسرو که او راست گفت رها کرد هر کو⁹ بزندان بدند مراورا یکی بدره¹¹ دینار داد 3740
بران¹² کار شد روزگار¹³ دراز چو شد هفت سال آمد ایوان بجای مراورا بسی آب داد و زمین همی کرد هر کس بایوان نگاه کس اندر جهان زخم¹⁸ چونین¹⁹ ندید 3745
یکی حلقه²¹ زرین²² بدی²³ ریخته²⁴ فرو هشته زو²⁸ سرخ زنجیر زر

بپوزش بجای² آید³ افروزشم⁴ گرانمایه استاد با نیکخواه همان مردرا نیز با خویشتن کم آمد ز⁵ کار از رسن هفت رش بگفت آنک با او بیامد براه بر آوردمی⁶ بر سر ای⁷ شهریار نه من ماندمی بر در شهریار⁸ کسی راستی را نیارد نهفت بداندیش¹⁰ گر بی گزندان بدند بزندانیان چیز بسیار داد بکردار آن شاه را بُد نیاز¹⁴ پسندیده خسرو¹⁵ پاکرای¹⁶ درم داد و دینار و کرد آفرین بنوروز رفتی بدان جایگاه¹⁷ نه از کاردانان پیشین²⁰ شنید ازان چرخ²⁵ کار اندر²⁶ آویخته²⁷ بهر²⁹ مهره‌یی³⁰ در نشانده گهر

¹ K, VI, C—کارها-² I, IV—بجای-³ K—باید-⁴ I, C—آموزشم-⁵ I, K, IV, VI, T—کم آورد-⁶ I, IV, C—بر افزودمی-⁷ K—(؟)—از سرار(؟)
لم یثبت [الطاق] إلا قلبلا، و لم یجد عملی فتیلا-⁸ I—نامدار-⁹ I, K, IV, VI—کس-¹⁰ VI, C—بدندیش-¹¹ I—بده بدره-¹² I, C—چو ده بدره-¹³ I, K, T—روزگاری-¹⁴ B—66. 3739—3741 переданы так: و اشتغل الرومی
VI, P—نیکرای-¹⁵ K, VI, P—مردم-¹⁶ I, IV—رهنمای-¹⁷ I, K, IV, VI, P—نامور کاردانان-¹⁸ K, VI—کاخ-¹⁹ I, K, IV, VI, C—چونان-²⁰ I, K, IV, VI, T—جای شاه
VI—²¹ حلقه از زر فرو-²² IV—حلقه زر-²³ K—همه-²⁴ جام-²⁵ ریختند و کن-²⁶ B—آویختند-²⁷ VI—جای خرم در-²⁸ K, VI—چرخ ماه اندر-²⁹ L—خوب-³⁰ IV—یکی-³⁰ VI—حلقه-³⁰ VI—حلقه کبیره من الذهب فی طاقه [الایوان]

بدو گفت خسرو که چندین زمان
 نباید که داری ازین¹ دست باز
 بفرمود تا سی هزارش بزم
 بدانست کاریگر راست گوی³ 3715
 که گیرد بران⁵ زخم⁶ ایوان شتاب
 شب آمد بشد⁸ کارگر ناپدید
 چو بشنید خسرو که فرعان⁹ گریخت
 چنین گفت کازرا¹¹ که¹² دانش نمود
 بفرمود تا کار او بنگرند 3720
 دگر گفت کاریگران آورید¹⁴
 بچستند¹⁵ هر کس که دیوار دید
 به بیچارگی دست ازان باز داشت
 کزان شهر کاریگر آید¹⁷ کسی
 همی جست استناد آن¹⁹ تا سه سال 3725
 بسی یاد کردند زان کارجوی
 یکی مرد بیدار با فرّهی
 هم آنگاه رومی بیامد چو گرد²¹
 بگو تا چه بود اندرین²⁴ پیوزشت
 چنین گفت رومی²⁹ که گر شهریار 3730

¹ I, K, IV, VI, T — تو زین ² I, IV, P — نیامد [IV-(?) پورت] K, VI, C —
 نگیرد همی عیب از عیب جو — VI ⁴ آنست کو(؟) — VI آنست اوی — K ³ بزر و بسیمت نیاید
 شد آن — I, K, IV, VI, T ⁸ بگسلد — K, VI ⁷ که گر گیرد از کار — K, VI ⁶ بدان — I, T ⁵
 فرمان — K, VI رومی — I, IV ¹⁰ имя не дано. — B — VI فرحان — K فرغان — I, C ⁹
 و. — VI — доб. ¹⁵ آورد — IV ¹⁴ غم و رنج مارا چرا می فرود — VI ¹³ کاینها ز — IV ¹² کورا — K ¹¹
 — J ²⁰ استنادرا — VI ¹⁹ بماند آنچه چنان — K, IV, VI ¹⁸ آمد — IV آرد — K, VI ¹⁷ آواز — IV ¹⁶
 شاه گفت — I, IV, T ²² باد — VI ²¹ اورا بگپنی — VI کاریگرانرا — IV کاری گیری — K کاری گیری با
 — I, K, IV, VI ²⁵ نگر تا چه داری همی [کنون — VI] — K, VI ²⁴ ای دید نژاد(؟) — VI ²³
 رومی — J ²⁹ آمرزشت — I ²⁸ آر — VI آید — I, K ²⁷ بد — IV ²⁶ بگفتار

بدو گفت شاه این ز من در پذیر
 یکی جای خواهم که فرزند من 3695
 نشیند بدو در نگردد خراب
 مهندسی پذیرفت³ ایوان شاه⁴
 فرو برد⁵ بنیاد ده شاهرش⁶
 ز سنگ و ز گچ بود⁸ بنیاد کار
 چو دیوار ایوانش آمد بجای 3700
 که گر شاه بیند یکی کاردان
 فرستد تنی صد¹¹ بدین بارگاه¹²
 بدو داد زانگونه مردم¹⁴ که خواست
 بریشم بیاورد تا¹⁵ انجمن
 ز¹⁹ بالای آن تابداده رسن 3705
 رسن سوی گنج شهنشاه برد
 وزان پس بیامد بایوان شاه
 چو فرمان دهد خسرو زودیاب
 چهل روز تا کار بنشیندم
 چو هنگامه زخم ایوان بود 3710
 بدان زخم خشم²⁴ نماید نمود

لا يتأثر بالثلج و المطر و غیرهما - B برق - K, P² همه - K برا - I, IV, C¹
 شاهارش - J⁶ برده - IV⁵ ز شاه - I, IV, VI⁴ پذیرفت از(?) - K پذیرفت - I, IV
 I, K, ⁹ ز گچ بود و ز سنگ - VI⁸ فخفروا الأرض مقدار خمسين ذراعا بذراع الیبد - B⁷
 کارگاه - IV¹² چند - P فرستاد باید - K, C¹¹ بود شهریار - K, VI¹⁰ خواهد - IV, VI, T
 بیارید - K¹⁶ با - K, IV, VI¹⁵ مردی - IV¹⁴ جماعة من الموابذة - B مردم - K, VI¹³
 I, K, IV, VI - ¹⁸ доб.: I, K, IV, VI پذیرفت - IV, VI¹⁷ بتابید - IV, VI

ز بالای [بمالی - K] دیوار ایوان شاه * بپیمود تا خاک دیوارگاه
 بکیوان - IV²³ بدان - K, VI بدین - I, P²² و I, VI - ²¹ доб. I بر - I²⁰ چو - I, K, IV, VI¹⁹
 بدان چشم زخمت(?) - VI²⁴

[از ایوان خسرو کنون داستان
جهان بر^۲ کههان و مهان^۳ بگذرد
بسی مهتر و کهتر^۵ از من گذشت
همان^۶ که شد سال بر شست و شش
چو این نامور نامه آید بمن
ازان پس نمیرم که من زنده‌ام
هرآنکس که دارد هشی و رای و دین
کنون از مداین سخن نو کنم^۸
چنین گفت روشن دل^{۱۱} پارسی
که^{۱۳} خسرو فرستاد کسها بروم
برفتند کاری‌گران سه هزار
ازیشان^{۱۶} هرآنکس که استاد بود
چو صد^{۱۸} مرد بیرون شد از رومیان^{۱۹}
ازیشان^{۲۲} دلاور گزیدند^{۲۳} سی
بر خسرو آمد جهان‌دیده مرد
گرانمایه رومی که بد هندسی

بگویم که پیش آمد از راستان^۱
خردمند مردم چرا غم خورد^۴
نخواهم من از خواب بیدار گشت
نه نیکو بود مردم پیرکش^۷
ز من روی کشور شود پر سخن
که تخم سخن من پراگنده‌ام
پس از مرگ بر من کند آفرین
صفت‌های^۹ ایوان خسرو کنم^{۱۰}
که بگذاشت^{۱۲} با کام دل چار سی
بهند و بچین و آب‌آباد بوم^{۱۴}
ز هر کشوری آنک^{۱۵} بد نامدار
ز خشت و ز گج^{۱۷} هر دلش یاد بود
ز ایران و اهواز^{۲۰} وز هر میان^{۲۱}
ازان سی^{۲۴} دو رومی و دو^{۲۵} پارسی
برو کار و زخم بنا^{۲۶} یاد کرد
بگفتار بگذشت از^{۲۷} پارسی

^۱ I, IV, T—б. оп.; K, VI—б. стоит после б. 3685; Б—бб. 3678—3686 не переведены. ^۲ I,
هرآنکس—^۶ I کهتر و مهتر—^۵ K, VI ^۴ C—б. оп. ^۳ I, P—کههان و مهان ^۳ I, P—که روز—
IV, K, IV, VI, T—همانکه ^۷ VI—زندگانی خوش ^۸ I, IV—کنیم ^۹ I, K, IV, VI—
روشن‌دلی—^{۱۱} K, P—^{۱۲} K, IV—
سغنه‌هاز—^{۱۰} I, IV—کنیم K, VI—доб. б. 3678. ^{۱۱} K, P—
هر که—^{۱۵} I, IV, T—بلاد الهند و الروم و الفارس—^{۱۴} B—چو—^{۱۳} I, IV—بگذشت(۹)
بگزید—^{۱۹} I, C—فاختاروا منهم مائة—^{۱۸} IV, C—دو صد—^{۱۷} IV, C—گل—^{۱۶} I, IV, P—وزیشان—
IV, ^{۲۱} I, K, IV, VI, ^{۲۰} IV, P—ایران—^{۲۰} IV, P—بیرون شدند از میان—^{۲۱} I, K, IV, VI, ^{۲۰} IV, P—
ازیشان—^{۲۴} K, IV—گزیین کرد—^{۲۳} I, C—^{۲۲} I, VI, T—وزیشان—^{۲۵} I, IV, C—یکی—
ز هر گونه گفتارها—^{۲۶} K, VI—^{۲۷} I—
ژاله فارسپا و رومیین—^{۲۶} K, VI—^{۲۷} I—
ژاله فارسپا و رومیین—^{۲۶} K, VI—^{۲۷} I—

- 3660 همی¹ سبز در سبز خوانی کنون² چو بشنید پرویز بر پای خاست
 که بود اندر آن جام یک من نمید
 چنین گفت کاین گر فرشته بدی
 وگر دیو بودی نگفتی سرود
 بجوید در باغ تا این کجاست
 3665 دهان و برش⁹ پر ز گوهر کنم¹⁰
 چو بشنید رامشگر¹² آواز اوی
 فرود آمد از شاخ سرو سهی
 بیامد بمالید بر خاک روی
 بدو گفت شاهها یکی بندهام
 3670 سراسر بگفت آنچه بود¹⁵ از بنه
 بدیدار¹⁷ او شاد شد شهریار
 بسرکش چنین گفت کای بد هنر¹⁹
 چرا دور کردی تو اورا ز من
 بآواز²¹ او شاد²² می در²³ کشید
 3675 برین گونه تا سر سوی خواب کرد
 بمد باربد شاه رامشگران
 سر آمد کنون قصه²⁵ باربد

5 K- بندو- VI مردان- I, IV, C⁴ سازید- VI³ همی- K² همه- VI¹ K¹
 یکی جام می [جامه- IV, P] گلشن آرای- I, K, IV, VI, C, P⁶ جزین نیز دیگر ندانی همی
 چنین ساخته در بچ (؟) آواز رود- VI همان ساخته کرده آواز [آوای- K] رود- JI, K⁷
 B-- بدین- K¹¹ کنیم- IV¹⁰ حجره- B ذره اش (؟)- K⁹ و- I⁸ cp. б. 3658 текста.
 VI-¹⁷ بود- I, K, IV, VI, T¹⁶ رفت- I, K, IV, VI, T¹⁵ K-б. оп.¹⁴ K-б. оп.¹³ بهر بد
 بی هنر- K¹⁹ گل و مل بباغ- VI گلستان بوقت- IV می گل بباغ- K¹⁸ ز دیدار
 I, IV,²³ شاه- I, K, VI²² بر آواز- I, IV, T²¹ رود اوز- IV رود ازین- I, K, VI, T²⁰
 روز- K, VI²⁶ گفتن باربد- IV روز بر بار بد- I, K, C²⁵ تا- K, VI²⁴ بر- T

3640 جهاندار بستند¹ ز کودک نمید²
 بدانگه که خورشید بر گشت زرد
 زننده بران سرو بر⁵ داشت رود
 یکی نغز دستان بزد بر درخت
 سرودی باآواز خوش بر کشید
 3645 بماندند یک مجلس اندر¹⁰ شگفت
 بدان نامداران بفرمود شاه
 فراوان بچستند و باز آمدند
 جهاندیده آنگه ره اندر¹² گرفت
 که گردد گل سبز¹³ رامشگرش
 3650 بیاورد جامی دگر میگسار
 زننده دگرگون بیاراست رود
 که پیکارگردش¹⁶ همی خواندند
 چو آن دانشی گفت و¹⁷ خسرو شنید
 بفرمود کاینرا بجای آورید
 3655 بچستند بسیار هر سوی باغ
 ندیدند چیزی جز از¹⁸ بید و سرو
 شهنشاه پس جام دیگر بخواست¹⁹
 بر آمد دگر باره بانگ سرود

بلور از می سرخ شد³ ناپدید
 همی بود تا گشت شب⁴ لاژورد
 همان ساخته⁶ پهلوانی⁷ سرود
 کزان خیره⁸ شد مرد بیدار بخت
 که اکنون تو خوانیش⁹ داد آفرید
 همی هر کسی رای دیگر گرفت
 که جویند¹¹ سرتاسر آن جشن گاه
 بنزدیک خسرو فراز آمدند
 که از بخت شاه این نباشد شگفت
 که جاوید بادا سر و افسرش
 چو از¹⁴ خوبرخ بستند آن¹⁵ شهریار
 بر آورد ناگاه دیگر سرود
 چنین نام ز آواز او راندند
 باآواز او جام می در کشید
 همه باغ یکسر بپای آورید
 ببردند زیر درختان چراغ
 خرامان بزیر گل اندر تذرو
 بر آواز آن²⁰ سر بر آورد راست²¹
 همان²² ساخته کرده²³ آواز²⁴ رود

بد- I, VI, T-³ بخوردش نمید- VI بخورد آن نمید- K² چو بنشست و بستند- J¹
 خسروانی- VI, C-⁷ همی ساختش- K⁶ سروبن(؟)- VI⁵ تا شد شب- K برکنید- J⁴
 مجلس- K¹⁰ اکنون تو خوانی تو(؟)- K اکنونش خوانی تو- I, IV, VI, C-⁹ تیره- VI⁸
 جهاندیده دانا سخن- K, VI- جهاندیده این سخن بر- I¹² جویید- I, IV, K, T-¹¹ همه در
 گل- I, IV, VI, T-¹³ فقالوا- B جهاندیده سرکش سخن بر- T جهاندیده آن کار اندر- IV در
 VI- آن- J¹⁴ لا بعد... آن تغنیه فی مجلس آنسه افضان السرو- B گل سرخ- K و سر و
 گرفت- K¹⁹ بجز- VI¹⁸ و- J¹⁷ بی کارگرد- B¹⁶ شد بر- VI از- J¹⁵ این
 سرو بن داشت- VI (без рифмы); جام می خواست تغفت- K²¹ او- I, K, IV, VI, C-²⁰
 آوای- K, VI, C-²⁴ دگر گونه‌تر ساخت- C²³ بهم- K²² راست(؟)

کجا^۱ باغبان^۲ بود مردوی^۳ نام
 3625 بدان باغ رفتی بنوروز^۶ شاه
 سبک باربد نزد^۷ مردوی شد
 چنین گفت با باغبان باربد
 کنون آرزو خواهم از تو یکی
 چو آید بدین باغ شاه جهان
 3630 که تا چون بود شاهرا جشنگاه
 بدو گفت مردوی کایدون^{۱۲} کنم
 چو خسرو همی خواست^{۱۵} کاید بیام
 بر^{۱۷} باربد شد بگفت آنک شاه
 همه^{۲۰} جامهرا^{۲۱} باربد سبز کرد
 3635 بشد تا بجایی که خسرو شدی^{۲۴}
 یکی سرو بد سبز و برگش گشن
 بران سرو شد بر ربط اندر کنار
 ز ایوان بیامد بدان جشنگاه
 بیامد پریچهره^{۲۶} میگسار

VI-^۵ پادشاه IV-باغبان-K^۴ مردویه-B^۳ باغرا(؟)-IV^۲ که آن I, K, IV, VI, C-^۱
 بهربد-B باربد سوی-K, VI-^۷ یوم النپروز-B بنپرووی(؟)-VI^۶ باغبانی تمام(؟)
 نزد تو سخت اندکی-I, K, P-^{۱۰} که آن I, K, IV, VI, T-^۹ تو همچو-VI^۶ گویی چو-K^۸
 فأجابه الی ذلک،B-^{۱۴} L-ب. оп.؛ مهر-I, VI-^{۱۳} ایدون-IV, T-^{۱۲} نهفته بیینم مگر-VI-^{۱۱}
 سوی-IV^{۱۷} باغبان-K, VI, C-^{۱۶} ساخت-I, K, IV, VI, C-^{۱۵} و تقبل له بقضاء حاجته
 جامهها-I, K, IV, VI, T-^{۲۱} همان-I-^{۲۰} بدان I, K, IV, VI, C-^{۱۹} همی خواهد آمد-VI-^{۱۸}
 I, ^{۲۶} نشستن که-I, K, IV, VI, C-^{۲۵} بدی-IV, VI-^{۲۴} رود روز نبرد-IV-^{۲۳} و-^{۲۲} K, VI, C
 و تواری فی-B نهانی-P^{۲۸} نیزهای کهن-VI نیزهای پیشن-K^{۲۷} برو-K, IV, VI, T-
 و حضرت المغانی، و سعت الغلمان الصباح بمصابیح الراج 3638-3640 66. VI-^{۳۰} جایگاه (без рифмы); L-б. оп.;
 31 IV-(؟)-IV^{۳۱} می بر کف متقددة فی زجاجات الأقداح
 L-б. оп.^{۳۲}

- 3610 همی هر زمان شاه برتر گذشت
 کسی را نشد^۵ بر درش کار بد
 بدو گفت هر کس که شاه جهان^۸
 گر^{۱۰} با تو اورا برابر کند^{۱۱}
 چو بشنید مرد آن بجوشیدش آز
 3615 ز کشور بشد تا بدرگاه شاه
 چو بشنید سرکش دلش تیره شد^{۱۵}
 بیامد بدرگاه^{۱۸} سالار بار
 بدو گفت رامشگری بر درست
 نباید که در پیش خسرو شود
 3620 ز سرکش چو بشنید دربان شاه
 چو رفتی بنزدیک او باربد
 ندادی ورا بار سالار بار
 چو نومید بر گشت زان بارگاه
- چو شد سال^۱ شاهیش^۲ بر بیست^۳ و هشت^۴
 ز درگاه^۶ آگاه شد پارید^۷
 گزیدست رامشگری در نهان^۹
 تزا بر سر^{۱۲} سرکش افسر کند^{۱۳}
 وگرچه نبودش بچیزی نیاز
 همی کرد رامشگرانرا نگاه^{۱۴}
 بزخم^{۱۶} سرود اندرو^{۱۷} خیره شد^{۱۵}
 درم کرد^{۱۸} و دینار^{۲۰} چندی نثار
 که از من بسال^{۲۱} و هنر^{۲۲} برترست
 که ما کهنه گشتیم و او نو شود
 ز رامشگر^{۲۳} ساده^{۲۴} بر بست راه
 همش کار^{۲۵} بد بود و هم^{۲۶} بار^{۲۷} بد
 نه نیزش^{۲۸} بدی مردمی^{۲۹} خواستار^{۳۰}
 ابا بربط آمد سوی باغ شاه

4 Б-б. 5 I, K, IV, VI, T. 6 K, VI, P. 7 Б. 8 I, IV, VI. 9 I, IV, VI. 10 I, K, IV, VI, T. 11 I, T. 12 Л. 13 I, T. 14 Б. 15 I, K, IV, VI, T. 16 I-доб. 17 IV, VI, K, VI. 18 I, K, IV, VI, T. 19 K, VI. 20 Л, K, VI-доб. 21 K, VI. 22 IV. 23 K, VI. 24 IV. 25 IV. 26 I, T. 27 I, K, VI. 28 K-(?). 29 IV. 30 I, C-б. оп.;
 B-б. (в соответствии с метром). C- پنج(?) IV. K- پادشاهیش. 2 K- روز IV. 3
 ...سوی بهرید العواد- 7 B. 8 I, K, IV, VI, T. 9 K, VI, P. 10 K, VI, P. 11 I, K, IV, VI, T. 12 Л. 13 I, T. 14 Б. 15 I, K, IV, VI, T. 16 I-доб. 17 IV, VI, K, VI. 18 I, K, IV, VI, T. 19 K, VI. 20 Л, K, VI-доб. 21 K, VI. 22 IV. 23 K, VI. 24 IV. 25 IV. 26 I, T. 27 I, K, VI. 28 K-(?). 29 IV. 30 I, C-б. оп.;
 (в подробном примечании издателя указывается на то, что появление , в этом начертании имени — свидетельство заимствования из пехлеви, где , и ل имели одинаковое начертание). 8 IV- مهان 9 I, IV, VI-از جهان (I, VI- без рифмы); K, P-از مهان 10 I, K, IV, VI, T. 11 I, T. 12 Л. 13 I, T. 14 Б. 15 I, K, IV, VI, T. 16 I-доб. 17 IV, VI, K, VI. 18 I, K, IV, VI, T. 19 K, VI. 20 Л, K, VI-доб. 21 K, VI. 22 IV. 23 K, VI. 24 IV. 25 IV. 26 I, T. 27 I, K, VI. 28 K-(?). 29 IV. 30 I, C-б. оп.;
 نکردی ازو یک سخن خواستار VI-

به پیروزه بر جای دستور بود
 چو بر تخت پیروزه بودی نشست
 چو رفتی بدستوری رهنمای
 یکی جامه افکنده بد زرّیفت
 بگوهر همه ریشدها بافته
 بدو⁹ کرده پیدا نشان سپهر
 ز کیوان و تیر و ز گردنده¹¹ ماه¹²
 هم از¹⁴ هفت کشور بروبر¹⁵ نشان
 بروبر نشان¹⁸ چل و هشت¹⁹ شاه
 برو بافته تاج²² شاهنشهران
 بچین در یکی مرد بد بی همال
 سر سال نو هرمنز فوردین
 بمرد آن کیبی فرش نزدیک شاه
 بگسترد روز نو²⁶ آن جامهرا
 بران جامه بر مجلس آراستند
 همی آفرین خواند سرکش²⁸ برود
 بزرگان برو²⁹ گوهر افشانند

3595
 3600
 3605

که از کدخداییش رنجور بود¹
 خردمند بودی و مهترپرست²
 مگر یافتی نزد³ پرویز جای⁴
 برش بود و⁵ بالاش⁶ پنجاه و هفت
 زبر⁷ شوشه⁸ زر برو⁸ تافته
 چو بهرام و کیوان و چون¹⁰ ماه و مهر
 پدیدار کرده ز هر دستگاه¹³
 ز دهقان و از رزم¹⁶ گردن کشان¹⁷
 پدیدار کرده سر²⁰ تاج و گاه²¹
 چنان جامه هر گز نمد در جهان²³
 همی بافت آن جامهرا هفت سال
 بیامد بر شاه ایرانزمین²⁴
 گرانبایگان بر گرفتند²⁵ راه
 ز شادی جدا کرد خودکامهرا²⁷
 نوازنده رود و می خواستند
 شهنشاهرا داد چندی درود
 که فرش بزرگش³⁰ همی خواندند

¹ K, 3 خردمند داذای خسروپرست—VI, K² که هم کدخدا بود و گنجور بود—VI, I
 3592. I—دوب. ب. 3592. و من عند الدستور یرتقی الی مجلس پرویز—B; C—ب. 6. 4 پیش—VI, IV
 زر بد و—VI, K زرّ بر—IV, I⁸ سر—IV⁷ بالای—K⁶ و—VI, IV, K⁵ و
 و از تیز—IV و تیر و ز پوینده—I¹¹ ز کیوان و بهرام و ز—VI, IV, K, I¹⁰ برو
 بد و نیک—K (cp. б. 3601). سر و تاج و گاه—I¹³ همه نقشها تا بماه—VI, K¹² پوینده
 VI, 16 (метр нарушен). برین—Л¹⁵ همان—VI¹⁴ بد و نیکخواه—VI بهر دستگاه—IV شاه
 T—20 هفت—K, IV, C¹⁹ بد—Л—دوب. 18 I, IV—ب. 6. 17 Л—روم—P
 قد صورت فیه صور: 3598—3602 переданы так: B—66. 23 نام—IV²² I, VI—ب. 6. 21 I, VI—دوب. و
 بدرگاه سالار—IV, I²⁴ البروج و الکواکب مع صور جمیع من ملک الأرض الی عهد پرویز
 28 Л, K بدکامهرا—VI, IV, K, I²⁷ نوروز—VI, K²⁶ بر گشادند—VI, K, I²⁵ چین
 بزرگی—VI, K³⁰ بران—VI, IV, K, I²⁹ سرگش—P هرکس—VI, IV

ز شب نیز دیدی که چندی¹ گذشت
 3580 ازان تختها³ چند زرین بدی
 شمارش ندانست کردن کسی
 هرآن گوهری کش بها خوار بود
 بسی نیز بگذشت بر هفتصد⁷
 بسی¹² سرخ گوگرد¹³ بد کش بها
 3585 که روشن بدی در¹⁵ شب تیره چهر
 دو¹⁸ تخت از بر تخت پرمایه¹⁹ بود
 کهین²² تخت را نام بد²³ میشسار
 مهین²⁵ تخت را خواندی لاژورد
 سدیگر سراسر ز پیروزه بود
 3590 ازین تا بدان پایه³⁰ بودی چهار
 هرآنکس که دهقان بد و زیر دست
 سواران ناباک³³ روز نبرد

K — доб. (метр нарушен?): چندی بگشت— K, IV, VI— 2 نیمی— 1
 دو تخت از بر تخت پرمایه بود * ز گوهر سرمایه بر مایه بود
 VI— доб.:
 دو تخت از بر تخت پرمایه بود * که اورا هم از هر سویی سایه بود
 سبعمین مثقالا— 6 I, C— کم و پیش— 5 I, C— ازو— 4 I, C— زر— 4 I, C— تملك التوغوت— B— برجها— 3
 VI— 11 بر— 10 I, K, IV— ازین— 9 I, K, IV, T— کن— 8 K— سبعمائة مثقالا— B— هشتصد— 7
 K, VI— داننده پارسا— K, VI— کس ماند بی منتها— 14 I, C— سرخ یاقوت— 13 K, VI, C— همان— 12
 K, VI— 3584 стоит после б. 3585; B— 66. 3584—3586 не переведены. 15 I, IV, VI, T— زو—
 سرپایه— 20 I, C— برپایه— 19 T— سه— 18 I, IV— بدی— 17 I, IV, VI, P— زینسان— 16
 IV— سرمایه— 21 K, VI— б. оп.; I, T— доб. б. 3590 текста. 22 K, VI, C— یکی— 23 K— تخت بد—
 27 I, IV, T— دیدی ورا— 26 I, IV— دگر— 25 I, K, IV, VI, C— کردی— 24 VI— نام او
 28 I— و— 31 I, K— оп. تخت— 30 I, C— که کس در جهان آن ندید و نسود— 29 VI— بودیش—
 32 I— б. оп. گوهر— 34 K, VI— بی پاک— 33 IV, VI, T— و— 32 I— доб.

<p>یکی فرش بودی بدیدگر نهاد جهانی سراسر همه تخت بود⁴ ز پیروزه بر زر کرده نگار⁶ یکی صد بمثقال با⁹ شست و شش¹⁰ پسش دشت بودی و در پیش باغ¹² مرآن تخت را سوی او بود پشت که میوه و جشنگاه آمدی¹³ بدان تا بیابد ز هر میوه¹⁴ بوی بر آن تخت بر کس نبود دژ ز خز و سمور از در شهریار بر آتش همی تافتی جامه دار کز آتش شدی¹⁸ سرخ¹⁹ همچون²⁰ بسد دگر پیش گردان سرکش بدی همان ماه تابان بمرجی که رفت بدیدی بچشم سر اخترگرا²⁵</p>	<p>بسی روز در ماه هر¹ بامداد همان تخت پندازده لغت² بود³ برو بش⁵ زرین صد و چل هزار همه⁷ نقره خام بد میخ بش⁸ چو اندر بره خور¹¹ نهادی چراغ چو خورشید در شیر گشتی درشت چو هنگامه تیرماه آمدی سوی میوه و باغ بودیش روی زمستان که بودی که باد و نم¹⁵ همه طاقها بود بسته ازار همان¹⁶ گوی زرین و سیمین هزار بمثقال ازان هر یکی پانصد¹⁷ یکی نیمه زو²¹ اندر²² آتش بدی شمار ستاره ده و دو و هفت²³ چه زو ایستاده چه مانده بجا²⁴</p>
--	---

همان نیز [تخت-ل] پیروزه ده -L, K, VI² هر ماه در-K بر هم چنین-ل¹
جهان روزش-C⁴ و کان من اثنی عشر لوحا-B³ همان تخت پرویز ده لغت-C تخت
-B کرده بر و بر نگار-IV⁶ برویش ز-K, VI, P برش میخ-ل⁵ از فر آن تخت بود
-L⁸ هم از-IV همان-ل⁷ و فیه مائة الف و سبعون الف ضبة من ذهب مرصع
-B شست و رش-IV¹⁰ یکی بد بمثقال چون(?) -ل⁹ میخفش(?) -K تیغفش(?)
بر خود(?) -ل¹¹ و مسامیر الضبات من الغضة وزن كل مسمار مائة و ستة و ستون مثقالا
و عند فصل الخريف و اذیناع الثمار...-B¹³ وجه... الى المساقین -B راغ-IV, VI¹²
پنج صد-ك, IV, VI, C¹⁷ همی-ك¹⁶ دم-VI¹⁵ ز هر گونه-VI¹⁴ ز هر سوی-ك¹⁴
روی-K, VI, روز-ل²¹ هر یکی چون-K, VI²⁰ سرخ-ل¹⁹ ز آتش شده-IV¹⁸
سر اخترگرای-I, IV²⁵ بجا-I, K, IV, VI²⁴ دو ده با دو هفت-K²³ پیش-IV²²
و عملوا على التخت صور المروج و السیارة...-B اختر سرگرای(?) -K, VI

3550 ز هر کشوری مهترانرا بخواند
ازیشان فراوان شکسته³ بیافت
بیاورد پس تخت شاه اردشیر
بهم بر⁶ زدند آن سزاوار تخت
3555 و را درگر⁷ آمد ز روم و ز چین
هزار و صد و بیست⁹ استاد بود
که او را بنا¹¹ شاه گشتاسپ کرد
ابا¹⁵ هر یکی مرد شاگرد¹⁶ سی
نفرمود تا یک زمان دم زدند
چو بر پای کردند تخت بلند
3560 برش بود بالای²⁰ صد شاهرش²¹
صد و بیست رش²⁴ نیز پهناش بود
بلندیش پنجاه و صد شاهرش²⁶
همان شاهرش هر رشی²⁹ زو سه رش³⁰

وزان¹ تخت چندی سخنها براند²
بشادی سوی گرد کردن⁴ شتافت
ز ایران هرآنکس که بد تیزویر⁵
بهنگام آن شاه پیروزبخت
ز مکران⁸ و بغداد و ایران زمین
که¹⁰ کردار آن تختشان یاد بود
برای¹² و بتدبیر¹³ جاماسپ کرد¹⁴
ز رومی و¹⁷ بغدادی¹⁸ و پارسی
بدو سال تا تخت¹⁹ بر هم زدند
درخشنده شد روی بخت بلند
چو هفتاد رش بر نهی²² از برش²³
که پهناش کمتر²⁵ ز بالاش بود
چنان بد²⁷ که بر ابر سودی سرش²⁸
کزان سر³¹ بدیدی بن³² کشورش³³

نوشته—³ Л, K, IV, VI, C. ² I—б. оп.; B—далее бб. 3551—3554 не переведены. ¹ Л—بران

هرآنکس که بودند برنا و پیر—⁵ K, VI—گردون(?)—⁶ VI—بشادی دل سوی دیگر—⁴ IV—
ألف و مائة—⁹ B—صد و شست—⁸ K, VI—کرمان—⁷ IV—زرگر—¹ I, IV, P—در—
¹⁴ T—بران کار تدبیر—¹³ I—بر او—¹² Л—تیمه(?)—¹¹ I—ز—¹⁰ K—صد و بست—⁹ C و عشرون
¹⁶ K, ¹⁵ Л, K, VI—ازان—¹⁵ كانوا يعرفون وضع ذلك التخت على ما وضعه جاماسپ—⁶ б. оп.;
و—¹⁸ K, VI—ز روم و ز—¹⁷ I—و کان مع کل أستاذ ثلاثون تلميذا—¹⁶ B—گرد او مرد—^{VI}
²² I, ²¹ Л—ارش—²¹ طوله—²⁰ I, K, IV, VI, T—کار—¹⁹ I, K, IV, VI, T—از تازی
و جعلوا...—²⁴ B—صد و سی ارش—²⁴ Л—بر سر نهی با سه شش—²³ K, VI—بر نهیم—^{IV}
B—پنجاه و شش بار ارش—²⁶ Л—بهر—²⁵ K—برتر—²⁵ Л, VI—عرضه مائة و عشرين ذراعا
و ستمه مائة و خمسين ذراعا بالذراع الشاهي—²⁷ I, IV—شد—²⁸ I—обратный порядок мисра;
ومقداره ثلاثة—³⁰ B—پنج رش—³⁰ P—زو سه شش(?)—³⁰ K—یکی—²⁹ K, VI, P—^{VI}
همی سوی کش(?)—³³ Л, C—б. оп.; K—³² IV—سر(?)—³¹ K—سو—³¹ ك—أذرع بذراع الیبد
چنان بد که بر ابر سودی سرش—³³ P—همه سوی خوش(?)—^{VI}—^{IV}—б. 3563 стоит перед б. 3562;

همان¹ شاد بد² زو³ منوچهر نیز
 بران تخت چینی همی بر فزود
 فراوان بیفزود بالای⁴ تخت
 وزو همچنان تا بگشتاسپ شد
 که کار بزرگان نشاید نهفت
 فزونی چه داری بدین⁷ کارکرد
 پس از مرگ ما را که⁸ خواهد⁹ ستود¹⁰
 بدید از در گنج دانش¹¹ کلید
 همی کرد پیدا چه و چون و چند
 بران تخت کرد او بفرمان شاه¹³
 ز شاهان هرانکس که آن گاه¹⁴ دید
 ز زر و ز سیم و ز عاج و ز شیز
 ز بی دانشی کار یکباره کرد
 همی دست بر دست بگذاشتند
 کجا گشته بد نام¹⁷ آن تخت پیر¹⁸
 بران²¹ آرزو سوی دیگر شتافت²²
 ازان پس که کام²³ بزرگی براند
 رسید آن گرامی سزوار گاه²⁵

چو ایرج بشد زو بماند این سه چیز
 هرانکس که او تاج شاهی بسود
 چو آمد بکیخسرو نیکبخت
 برین هم نشان تا بلهراسپ شد 3535
 چو گشتاسپ آن تخت را دید⁵ گفت
 بجاماسپ گفت ای⁶ گرانمایه مرد
 یکایک ببین تا چه خواهی فزود
 چو جاماسپ آن تخت را بنگرید
 بروبر شمار سپهر بلند 3540
 ز کیوان همه نقشها¹² تا بماه
 چنین تا بگاه سکندر رسید
 همی بر فزودی برو چند چیز
 مرآترا سکندر همه پاره کرد
 بسی از¹⁵ بزرگان نهان داشتند 3545
 بدین¹⁶ گونه بد تا سر اردشیر
 ازان تخت جای¹⁹ نشانی نیافت²⁰
 بمرد او و آن تخت ازو باز ماند
 بدین²⁴ گونه بد تا به پرویز شاه

¹ K, VI, و ² IV - доб. ³ همان تا بگاه - I ⁴ بلالا و - Л ⁵ شد - VI ⁶ همی - VI ⁷ آن - T
⁸ برین - IV, VI ⁹ چه خواهی - K ¹⁰ ما تا کی - I ¹¹ از در دانش آنرا - IV
 و غیرها من الساعات و ما يتعلق: ¹² B - доб. ¹³ رشتها(?) - VI ¹⁴ کار - VI ¹⁵ I, IV, T ¹⁶ برین - I, IV, VI ¹⁷ VI -
 بیافت - I, P ¹⁸ شاهی - K, VI ¹⁹ K, VI ²⁰ I, P ²¹ ازان - VI ²² I, IV, C - доб.:
 بکرد و نیامد چنان چون سزید * وزان نیز او شادمانی ندید
²³ I - б. оп. ²⁴ K, IV, VI ²⁵ I - б. оп. نام - Л

ازان یسکدل و یسک^۱ زبان راستان
 که بنهاد پرویز در^۳ اسپریس
 که ناپارسا بود و ناپاک بود^۴
 وزان تازیان نام مردی^۵ ببرد
 که شاهش جدا داشتی از گروه
 رسیده بهر کشوری کام اوی
 گهر گرد^۷ بر^۸ گرد او در نشاخت^۹
 که آن تخت پرمایه آزاد^{۱۴} بود^{۱۵}
 یکی تاج^{۱۷} زرین و دو گوشوار
 که بد مرز^{۲۰} منشور او چون بهشت
 کزان^{۲۲} نامداران وی آمد پدید^{۲۳}
 بران پادشاهی بر افزود^{۲۶} نیز^{۲۷}
 که ماندست زو^{۲۹} در جهان^{۳۰} یادگار
 همی خواندی نام او دادگر^{۳۲}

کنون داستان گوی در داستان
 ز تختی که خوانی ورا طاق دیس^۲
 3520 سر مایه آن ز ضحاک بود
 بگاهی که رفت آفریدون گرد
 یکی مرد بد در دماوند کوه
 کجا جهن بر زمین بدی نام اوی
 یکی نامور شاهرا تخت ساخت^۶
 3525 که شاه^{۱۰} آفریدون بدو^{۱۱} شاد بود^{۱۲}
 درم داد مرجه^{۱۶} را سی هزار
 همان^{۱۸} عهد ساری و آمل^{۱۹} نوشت
 بدانگه که ایران بایرج رسید^{۲۱}
 جهاندار^{۲۴} شاه آفریدون^{۲۵} سه چیز
 3530 یکی^{۲۸} تخت و آن گرز^{۲۹} گاو سار
 سدیگر کجا هفت چشمه گهر^{۳۱}

66-B^۴ که موبدش بنهاد بر- I, IV^۳ طاق ویس- P^۲ ازان نیک دل- VI^۱
 در- K^۸ و L-دوب. ^۷ کرد- I^۶ شاهی- K, C- گردی- I^۵ 3518-3520 не переведены.
 چنان- I^{۱۳} شد- I, K, IV, VI, T^{۱۲} بدان- I, K, IV, VI^{۱۱} شاد- L^{۱۰} سخت کرد- I^۹
 تخت گه تاج باداد شد- VI شد- I, K, IV, T^{۱۵} آباد- I, K, IV, T^{۱۴} چوآن- K, IV, VI, T
 (очевидно, ошибочно, так как три рукописи дают (ساریه). K, IV, VI- عهد- I, K, IV, VI- доб. و
 نامدارانش او بود خرد- I, K, IV, VI, C^{۲۳} که از- K, VI^{۲۲} سپرد- I, K, IV, VI, C^{۲۱}
 همی شاد بد زو- K^{۲۷} در افزود- VI بیفزود- IV^{۲۶} از آفریدون- I^{۲۵} بدو داد- IV^{۲۴}
 همان- I, C- IV^{۲۸} همین- I^{۲۸} 3530-3532 оп., ср. второе мисра б. 3532.
 کمر(؟)- I- مگر(؟)- L^{۳۱} سدیگر درفشست ازو- IV^{۳۰} ماند او ازو- VI مانده ازو- I, C^{۲۹}
 B- الجوهرة المعروفة بذات العيون السبع- IV- 6. оп.^{۳۲}

3505 ز فرزندی رنگ¹ رخس زرد شد²
 ز گفتار مرد ستاره‌شمر
 همی گفت تا کردگار سپهر
 چو بر⁷ پادشاهیست بیست و سه⁸ سال⁹
 بیازرد زو شه‌ریار بزرگ
 پر از درد شد جان خندان¹⁵ اوی
 3510 هم آنرا¹⁸ که پیوسته او بدند
 [بسی دیگر از مهتر و کهتران²¹
 همی بر گرفتند زیشان شمار
 همه کاخهارا²⁴ یک²⁵ اندر دگر²⁶
 ز پوشیدنیها و از خوردنی
 3515 بایوانهاشان پیاراستند
 همان²⁹ می فرستاد و رامشگران
 بهنگامشان رامش و خورد بود

4 B- پر خون - K³ گشت - K, VI² ز فرزندی رنگین - IV, C¹ ز فرزندی وارون - I¹
 حرد(?) - VI - کار - K, IV, T⁶ برین - K⁵ و تذکر قول المنجمین و ما رأوه فی طالع
 10 I, IV, T- فلما بلغ الشأب ثلاثا و عشرین سنة - B⁹ سی و دو(?) - VI⁸ از - VI, T⁷
 نه بر - K¹⁴ بود و گرد و - I, IV¹³ که پور - IV¹² شیر و بیفراخت - K¹¹ شیروی
 پس - K, VI¹⁶ شد در غمش جان - VI¹⁵ نه بارای بود و سترگ - VI¹⁵ رای بود و سترگ
 17 I, IV, VI, T- доб.:

ابا آنک همشیره بودی ورا * کجا آب ازو تیره بودی ورا
 (без рифмы) بدند - K²⁰ که از رای - VI¹⁹ که در رای - K¹⁹ هم او را - VI¹⁸ همانا - K¹⁸
 و أحصوا - B³⁵¹⁰ K-б. стоит перед б. 3510 текста; B- I, IV, VI, T- б. оп.; مهتران و سران - K²²
 ده - VI²⁵ کاخهای - I²⁴ که و مه - I, K, IV, VI, T²³ (ср. прим. 17). رضعاء و غلمانه
 بزندان شیروی - K, VI, C²⁷ بریدند بفرمان آن دادگر - I²⁷ راه دریک دگر - C²⁶
 و خرقوا القصور بعضها الی بعض حتی کان - B³² چاره‌گر - IV³¹ [شیروی - VI³¹] بد [شد - C³¹] سر بسر
 K³² بر ایشان - I, IV, T³¹ ب. оп. VI³⁰ همی - I²⁹ ب. оп. K²⁸ شیروی پتردد فیها
 ب. оп.; VI³¹ - доб. (метр нарушен):

همه نام شیروی به در جهان * روند(?) میان کسان و مهان

همیشه ز رشکش دو رخساره زرد
 شد آن نامور دخت¹ قیصر نژاد
 که او داشت آن راز تنها² و بس³
 شبستان زرین⁴ بشیرین سپرد
 بمالا ز سی سالگان بر گذشت
 بدان تا شود نامور پرت⁷ هنر
 شب و روز شادان بفرمان شاه
 پیامد بنزدیک آن نیکبخت⁸
 همیشه بمبازیش بودی¹⁰ نیاز
 نوشته کليلة بران دفترش¹¹
 بریده یکی خشک چنگال گرگ
 همی این بران¹⁴ بر زدی چونک¹⁵ خواست¹⁶
 ز یازی و بیمهوده کردار¹⁸ اوی
 شیخ گاو و²¹ رای جوان سترگ
 ازان برمنش کودک شوربخت
 ز دستور و²⁸ گنجور بشنیده²⁴ بود
 که بازبست با آن گرانمایه جفت
 همی داشت خسرو مراورا²⁸ نگاه

ز مریم همی بود شیرین بدرد
 بفرجام شیرین ورا زهر داد
 ازان چاره آگه نبد هیچ کسی
 چو سالی بر آمد که مریم بمرد
 چو شیرویه⁵ سال شد بر دو هشت⁶ 3490
 بیاورد فرزنانگانرا پدر
 همی داشت موبد مراورا نگاه
 چنان بد که یک روز موبد ز تخت
 چو آمد بنزدیک شیرویه⁹ باز
 یکی دنتری دید پیش اندرش 3495
 بدست چپ آن جوان سترگ¹²
 سروی سر¹³ گاو میشی براست
 غمی شد¹⁷ دل موبد از کار اوی
 بفالش بد آمد هم آن چنگ²⁰ گرگ
 ز کار زمانه غمی گشت سخت 3500
 کجا²² طالع زادنش دیده بود
 سوی موبد موبد²⁵ آمد²⁶ بگفت
 بشد زود موبد بگفت آن²⁷ بشاه

¹ I, IV, T- خوب K, VI- ماه-² K, VI, C- پنهان ³ I, IV-6. оп. ⁴ K,
 VI- شبستان سراسر IV- شبستان شهنشه VI-
 شیروی را-⁵ I, K, IV, T- ⁶ Л- دو هفت-⁷ I, IV, VI, T- دیدی
 شیروی-⁸ I, K, IV, T- ⁹ I, K, IV, T- شوربخت VI-¹⁰ I, IV, VI, T-
 با-¹¹ IV- ¹² K, VI- بزرگ ¹³ Л- سرو سرو (метр нарушен). ¹⁴ I, IV-
 بدن-¹⁵ B-6. не переведен. ¹⁶ I, IV, VI- هرکه ¹⁷ Л- (؟) بر است (без рифмы); B-доб.: لعب الصبي
 و يلعب لعب الصبي ¹⁸ K- گفتار ¹⁹ K- چنان ²⁰ VI- (؟) همی ²¹ Л-
 ز مالش نداند همی (؟) ²² I, K, IV, VI, T- که او ²³ Л, VI- و оп. ²⁴ I,
 IV, T- (؟) پرسیده نشنیده ²⁵ I, IV- موبد موبدان B- موبد الموبدان ²⁶ VI, C-
 موبد ²⁷ I, C- این ²⁸ I, IV- زبانرا

ز خون تَشْت پرمایه کردند پاک
 چو روشن شد² و پاک تَشْت پلید
 بمی بر پراگند مشک و گلاب
 ز شیرین بران تَشْت بد رهنمون
 بموید چنین گفت خسرو که⁶ تَشْت
 بدو گفت موید که⁹ نوشه بدی
 بفرمان ز دوزخ تو کردی بهشت
 چنین گفت خسرو که شیرین بشهر
 کنون تَشْت می¹⁵ شد بمشکوی ما
 ز من گشت بدنام شیرین نخست
 همه مهتران خواندند آفرین
 بهی آن¹⁹ فزاید که تو به کنی
 که هم شاه و هم موید و هم ردی

3475
 3480

بشستند روشن¹ بآب و بخاک
 بکرد آنک او شسته بد پر نمید³
 شد آن تَشْت بی رنگ⁴ چون آفتاب
 که آغاز چون بود و فرجام چون⁵
 همانا بد این گر⁷ دگرگونه گشت⁸
 پدیدار شد نیکوی از¹⁰ بدی
 همان خوب کردی تو¹¹ کردار زشت¹²
 چنان بد که آن بی منشی¹³ تَشْت زهر¹⁴
 برین گونه پر بو شد از بوی ما¹⁶
 ز پرمایگان نامداری¹⁷ نجست
 که بی تاج و تخت¹⁸ مبادا زمین
 مه آن شد بگیتی که تو مه کنی²⁰
 مگر بر زمین سایه²¹ ایزدی

۶۷

ازان پس فزون شد بزرگی شاه
 همه روز با دخت قیصر بدی

3485

که²² خورشید شد²³ آن کجا²⁴ بود ماه
 همو بر²⁵ شبستانش²⁶ مهتر بدی

چنان پاک تَشْت—³ JI شد روشن—² I, K, IV, VI زربین—¹ P پاکش—⁴ IV زرشن—¹ I که آن روز چون بود و امروز—⁵ K, VI رخشنده—⁶ VI, C بی رنگ—⁴ P انجمن چون بدید همانا بد این یا—⁷ K, VI, P همانا بدیدن—⁷ I, IV, C ز—⁶ K چون I, IV, T—⁶ B. on. ⁸ B مثل شیرین—⁸ B زان—¹⁰ I, IV, C چنین گفت—⁹ I فقال الملك: هذا مثل شیرین—⁸ B ¹¹ I, K, ¹⁴ JI—⁶ B. on. ¹² IV—¹² IV خوب کردار و دیدار زشت—¹² IV خوب پیدا ز—¹² VI, T و إنما—¹⁵ B نو باشد از بوی ما—¹⁵ IV شد رنگ از بوی ما—¹⁵ I—¹⁵ I نو—¹⁵ IV ز—¹⁵ I ¹⁷ I, K, IV, VI, I لما تحولت الی بیتنا عادت طاهرة و ان كانت من قبل مساویها طاهرة مهانرا ز گیتی تو—²⁰ I—²⁰ I, K, IV, VI, T تخت و تاجت—¹⁸ K, VI دوستداری—¹⁸ T گشت—²³ I, T چو—²³ I, K, IV, VI, T فره—²² I, K, IV, VI, C پرده—²¹ I—²¹ I مه می کنی ²⁶ K, VI—²⁶ K, VI در—²⁵ VI, P شد آنکه او—²⁴ VI

- 3455 نبودى چو شیرین بمشکوی او
 نیاکانت آن دانشی راستان
 چو گشت آن سخنهاى موبد دراز
 [چنین گفت موبد که فردا پگاه
 مگر پاسخ شاه یابیم باز
 دگر روز شبگیر بر خاستند
 یکی گفت موبد ندانست⁵ گفت
 سیوم⁶ گفت کامروز پاسخ دهد
 همه موبدان بر گرفتند راه
 بزرگان گزیدند جای نشست
 چو خورشید رخشنده¹⁰ پالوده گشت¹¹
 بتشت¹³ اندرون ریختش¹⁴ خون گرم
 3465 ازان تشت هر کس به¹⁵ پیچید روی
 همی کرد هر کس بخسرو¹⁶ نگاه
 بایرانیان گفت کاین خون کیست
 بدو گفت موبد که خون پلیید
 چو موبد چنین گفت بر داشتش²⁰
 3470
- بهر جای روشن بدی روی¹ او
 نکردند یاد از چنین داستان²
 شهنشاه پاسخ نداد ایچ باز
 بیاییم یکسر بدین بارگاه³
 که امروزمان شد سخنها دراز⁴
 همه بندگان را بیاراستند
 دگر گفت کان با خرد بود جفت
 سزد زو که آواز⁷ فرخ نههد⁸
 خرامان برفتند نزدیک شاه
 بیامد یکی مرد تشتی بدست⁹
 یکایک بران مهتران بر گذشت¹²
 چو نزدیک شد تشت بنهاد نرم
 همه انجمن گشت پر گفت و گوی
 همه انجمن خیره از بیم شاه
 نهاده بتشت اندر¹⁷ از بهر چیست
 کزو دشمنش¹⁸ گشت هر کس بدید¹⁹
 همه دست بر دست بگذاشتش²¹

¹ Л — б. оп. و ذکر فصلا فی مساویها ² Б — 66. 3453—3455 переданы так: ³ Л — б. оп.
⁴ Л — б. оп.; Б — 66. 3457—3458 переданы так: ⁵ I, فقال الموبذ: غدا یجیبنا الملک عن کلامنا
 گفت — C گفت اورا نمایست — VI گفت ویرا نمایست — K گفت دی آن نمایست — IV
 ل — обратный порядок دهد — I, K, IV, VI — ⁶ L — ⁷ I — سزد زود کاواز — ⁸ I, K, IV, VI — ⁹ K, VI — ¹⁰ K, VI — ¹¹ K, VI — ¹² K, VI — ¹³ K, VI — ¹⁴ K, VI — ¹⁵ K, VI — ¹⁶ K, VI — ¹⁷ K, VI — ¹⁸ K, VI — ¹⁹ K, VI — ²⁰ K, VI — ²¹ K, VI —

یکی تشت زرین بکرده پلیید * شده زر پاکش ز خون ناپدید
¹⁰ IV, C — ¹¹ L — ¹² L — ¹³ K — ¹⁴ I, K, IV, VI, T — ¹⁵ L — ¹⁶ I, K, IV, VI, T — ¹⁷ I, IV, T — ¹⁸ I, ¹⁹ I, K, IV, VI, T — ²⁰ I, K, IV, VI, T — ²¹ I, K, IV, VI, T —

بیازردم^۱ از بهر^۲ آزارتنان^۳ 3445
 همی گفت و پاسخ نداد ایچ کس^۵
 هرانکس که او^۷ داشت آزار و خشم
 چو موبد چنان دید بر پای خاست
 بروز جوانی شدی شهریار
 شنیدی بسی نیک و بد در جهان^{۱۰}
 کنون^{۱۲} تخمه مهتر آلوده شد^{۱۳}
 3450 پدر پاک و مادر بود^{۱۷} بی^{۱۸} هنر
 ز کزّی نجوید کسی راستی
 دل ما غمی شد ز دیو سترگ
 بایران اگر زن نبودی جزین
 پر اندیشه گشتم ز تیمارتان^۴
 ز گفتن زبانها بیستند^۶ بس
 یکایک بموبد نمودند چشم^۸
 بخسرو چنین گفت کای راد و راست^۹
 بسی نیک و بد دیدی از روزگار
 ز کار بزرگان و کار^{۱۱} مهان
 بزرگی ازین^{۱۴} تخمه^{۱۵} پالوده شد^{۱۶}
 چنان^{۱۹} دان که پاکی نیاید بمر
 که^{۲۰} از راستی بر کنی^{۲۱} کاستی^{۲۲}
 که شد یار با^{۲۳} شهریار بزرگ
 که خسرو بدو^{۲۴} خواندی آفرین

ز پرمایگان—K, VI ز بازارتنان—I, IV^۴ آزادگان—K, VI^۳ بیم—I, IV^۲ بازارم—I^۱
 آوموا الی موبذ الموبذان—B^۸ کزو—I, K, IV, VI, T^۷ و VI, T—دوب.^۶ ندادند پس—IV^۵
 3446—3451 переданы словами: B—داد راست—K, VI شاه راست—IV, C داد و راست—I^۹
 داستان جهان—VI^{۱۰} 3449 не переведена. интерполяция после б. 3449 не переведена. تفقام الموبذ و تکلم بفصل
 I, K, IV, VI, T—گشت^{۱۴} I, K, IV, VI, T—که چون—I, K, IV, VI, C^{۱۳} VI—حال^{۱۱}
 I, K, IV, VI, T—دوب.: I, K, IV, VI, T—گشت^{۱۸} K, VI—دوده^{۱۵} ازان

چنان دان که هر گز گرامی پسر * نمودست یازان بخون پسر
 مگر مادرش تخمه را تیره کرد * پسر را بآلودگی خیره کرد
 چو ضحاک تازی کشنده پدر * که جمشید را زو چه آمد بپسر
 след. б. только K, VI—

چو افراسیابی که از بهر تخت * بکشت او چو اغریث نیکبخت
 سکندر که او خون دارا بریخت * چنان آتش کین بمادر [بایران—K, VI] بیمبخت
 که دارا برادر پدر [ورا—IV] خواندی * همی فیلقشش پسر خواندی
 I, K, VI—после этих б бб. доб.:

[یکین اندرون تخمه آلوده گشت * بزرگی ازان تخمه [قوم—VI] پالوده گشت]
 گر—I, K, VI, C—^{۲۰} یقین—VI^{۱۹} بد—I^{۱۸} بد مادرش—I, IV, C^{۱۷} ср. б. 3449 текста.
 I, IV, P—پر کند—C^{۲۱} پر کنی—I, K, VI, T^{۲۲} یاور—I, IV^{۲۳} آستی—I, K, VI, T^{۲۴} ورا—IV برو

ازانچایگه شد بدشت شکار
 چو از کوه و ز دشت بر داشت بهر
 3430 بیستند آذین² بشهر و براه
 ز نالییدن بوق⁴ و بانگ سرود
 چنان خسروی برز و شاخ⁵ بلند
 ز مشکوی شیرین⁷ بیامد برش
 بموید چنبن گفت شاه آن زمان¹⁰
 3435 مرین خوبرخرا بخسرو دهید
 مراورا بآیین پیشی¹² بخواست

۶۶

چو آگاهی آمد ز خسرو براه
 که شیرین بشکوی خسرو شدست
 همه شهر زان¹⁵ کار غمگین شدند
 3440 نرفتند¹⁷ نزدیک¹⁸ خسرو سه روز
 فرستاد خسرو مهانرا بخواند
 بدیشان چنبن گفت کاین روز چند

بنزد بزرگان و نزد¹³ سپاه
 کهن بود کار¹⁴ جهان نو شدست
 پر اندیشه و درد و نفرین شدند¹⁶
 چهارم چو بفروخت گیتی فروز
 بگاه¹⁹ گرانمایگان²⁰ بر نشاند
 ندیدم شمارا شدم مستمند

I—доб.: I, K, VI, C—چو یوزان و بازانش آمد بکار

بشادی همی کرد چندی شکار * اباباده و رود و بامی گسار
 IV—доб.:

بشادی همی کرد چندی شکار * چو یوزان و بازانش آمد بکار
 (без рифмы) شاه برز و(?) K⁵ ز آوای نای وز—K, VI⁴ و VI—доб.³ آیین—VI²
 I, K, IV,⁹ رکیب—K, VI⁸ زرین—Л⁷ ز شهر—I, T⁶ (без рифмы) پال و برز—VI
 پیش—K, VI¹³ پیشین—I, K, IV, VI, T¹² مهانرا—VI¹¹ شاه زمان—K, P¹⁰ سرش—VI
 فاعظم ذلک—B¹⁶ ازان—I, K, IV, VI, T¹⁵ بوده کار—VI, P گشته کار—IV روزگار—I, C¹⁴
 فلم—B برفتند—Л, VI¹⁷ علی اکبر الدولة و أعيان الحضرة و سائر المواجدة و العلماء
 گرانمایگی—I²⁰ بجای—K, VI¹⁹ در پیش—K, VI¹⁸ یدخلوا

همه¹ پیش آنکس که با بوی خوش
 که تا نورد ناگهان³ گرد باد
 3410 چو بشنید شیرین که آمد سپاه
 یکی زرد پیراهن مشکبوی
 یکی از برش سرخ دیبای روم⁶
 بسر بر نهاد افسر⁸ خسروی
 از ایوان خسرو¹⁰ بر آمد بام
 3415 همی بود تا خسرو آنجا رسید
 چو روی ورا دید برپای خاست
 زبان کرد گویند بشیرین سخن
 بنرگس گل و¹⁵ ارغوانرا¹⁶ بشست
 بدان آبداری و آن¹⁷ نیکوی
 3420 که تهمنا¹⁸ هژیرا سپهدتنا
 کجا²⁰ آن همه مهر و²¹ خونین سرشک
 کجا²³ آن همه روز کردن بشب²⁴
 کجا²⁶ آن همه بند و پیوند ما
 همی گفت وز دیده خوناب زرد
 3425 بچشم اندر آورد زو خسرو²⁷ آب
 فرستاد بالای زرین ستام
 که اورا بمشکوی زرین برند

VI- 5 سپه I, C- 4 ناگهان نورد- I, C- 3 و میرفت VI- 2 همی IV, VI- همان I- 1
 افسری I- 8 زژ و IV, VI- 7 یکی سرخ گوهر ز دیبای روم(?) IV- 6 سپاه اندرون بود شاه
 K- 13 بید K, IV, VI- 12 ز روز- K, VI- 11 خرم I, K, IV, VI, T- 10 گوهر I, IV, T- 9
 شاهها- I, IV, T- 18 بدان K- 17 زعفرانرا- I, IV- 16 گلاب(?) K- 15 سخن I- 14 بخون
 کجات- K, VI- 23 آنرا- VI- 22 و- IV- 21 کجات- K, VI- 20 تنای(?) K- گوا- I, IV, C- 19
 عنبر آگین- IV- 28 شاه- K, VI- 27 کجات- K, VI- 26 بلب- I, IV- 25 ز شب- IV, T- 24
 29 سخنها ز گوهر پرو بشمرند- I

پس اندر بدی¹ پانصد² بازدار 3395
 ازان⁵ پس برفتند سیصد سوار
 بزنجیر هفتاد⁸ شیر⁹ و پلنگ
 پلنگان و شیران آموخته
 قلاده¹² بز¹³ بسته صد¹⁴ بود سگ¹⁵
 پس اندر ز رامشگران دو هزار
 بزیر اندرون هر یکی اشتری¹⁸ 3400
 ز کرسی و خرگاه و پردهسرای
 شتر بود پیش اندرون پانصد
 ز شاهان برنای²² سیصد سوار
 ابا یاره و طوق و زرین کمر
 دو صد برده²⁵ تا²⁶ مجمر افروختند 3405
 دو صد مرد برنای²⁷ فرمانبران
 همه³⁰ پیش بردند تا باد بوی

چه با- I, IV, C-³ هفتصد- I, K, IV, VI, T-² دمان- IV- دوان- K, VI, T- جوان- I-¹
 جز از باشه- K, VI-⁴ VI-⁴ доб.:
 چو بالای سیصد بزیرین ستام * که بودند ازو پیشتر در کنام
 K, VI-⁷ ب. оп. همه بازدار و همه- IV- او(?)⁶ I-⁶ وزان- I, IV, T-⁵ ср. б. 3491 текста.
 دهان- I, VI, T-¹¹ K-¹⁰ б. оп. یوز- VI-⁹ بزنجیر هشتاد- VI بزنجیرها ده ز-⁸ L-
 K, VI-¹⁵ هفتصد- I, K, IV, VI, P-¹⁴ ز زر- VI-¹³ (؟)سگ- IV-¹³ قلیده- I, IV-¹²
 L-²⁰ بز- IV-¹⁹ (؟) بز- K-¹⁸ چنبری- K-¹⁸ همان- IV-¹⁷ بر- I, K, IV-¹⁶
 K, VI-²³ обрат-²³ چو- I, K, IV, VI, P-²² زار(?)²¹ VI-²¹ رسم- I, K, IV, T-²¹ و
 доб.: обратный порядок мисра; I, K, IV, VI, T-²² доб.:

همه جامهها سرخ و زرد و بنفش * شهرنشاه با کواپانی درفش
 همی راند با تاج و با گوشوار * بز بافته جامه شهریار
 I, K, IV, VI, T-²⁵ б. 3409 текста. 3403 и 3404 текста вместе с интерполяцией стоят после б. 3409 текста.
 I, K, IV, C-²⁶ بنده- L, K, IV-²⁶ بزنا- I, K, IV, VI, T-²⁷ I-²⁸ ابا ذبله و-
 I, T-³⁰ همی- I, T-³⁰ ابا مشک و با عود و با- K, VI-²⁹

3380 که جاوید باد افسر و تخت او
 چنین گفت داننده¹ دهقان² پیر
 غم و شادمانی بباید کشید
 جوانان داننده و⁴ با گهر
 چو پرویز ناپاک⁶ بود و جوان
 ورا در⁸ زمین دوست شیرین بدی
 3385 پسندش نبود جزو در جهان
 ز شیرین جدا بود¹² یک روزگار
 بگرد جهان در¹⁵ بی آرام بود
 چو خسرو بپردخت¹⁶ چندی بمرز

ز خورشید تابنده تر بخت او
 که دانش بود مرد را دستگیر
 ز هر شور و تلخی³ بباید چشید
 نگیرند بی آزمایش هنر⁵
 پند زنده و پور چون پهلوان⁷
 برو⁹ بر چو روشن جهان بین بدی¹⁰
 ز خوبان وز¹¹ دختران مهران
 بدانگه که بد در¹³ جهان شهریار¹⁴
 که کارش همه رزم بهرام بود
 شب و روز گریبان بدی خوب چهر

۶۵

3390 چنان بُد که یک روز¹⁷ پرویز شاه
 بیماراست برسان شاهنشهران
 چو بالای سیصد بز زمین ستام
 هزار و صد و شست خسرو پرست
 هزار و چهل چوب و شمشیر¹⁹ داشت

همی آرزو کرد نخچیرگاه
 که بودند ازو پیشتر در جهان
 ببردند با خسرو نیک نام¹⁸
 پیاده همی رفت ژوپین بدست
 که دیبای در بر²⁰ زره²¹ زیر داشت

¹ K — گوینده ² Л — دهقان داننده ³ I, K, IV, VI, P — تلخ و شوری ⁴ K, IV, VI, C —
 دارند و P — داننده ⁵ VI — доб.:

چو پرویز بی پاک بود و جوان * بی تلخ و شیرین چشید از جهان
 بر — ⁸ I, K, IV, P — پند زنده پور جهان پهلوان (?) — ⁷ K — بی پاک — VI, C — ⁶ IV, P —
 شد بر — ¹³ I, K, IV, VI, T — ماند — ¹² K, VI — از — ¹¹ I, K, IV, P — ¹⁰ VI — б. оп. ⁹ K — بدو
 بپرداخت — ¹⁶ VI, C — بر — ¹⁵ I — او — ¹⁴ I, K, IV, VI, T — обратный порядок мисра.
 که — ²⁰ IV — مرد شمشیر — VI, C — خوب شمشیر — ¹⁹ I, K, IV — ¹⁸ VI — б. оп. ¹⁷ I — یکچند
 که دیبای زر بخت در — ²¹ K, VI — دیبای زر بر

3365 برفتند شادان ازان مرز و بوم
همه مهتران خواندند آفرین
کنون داستان کهن نو کنیم
بنزدیک قیصر ز ایران بروم¹
بران پرهنر شهریار زمین²
سخنهای شیرین و خسرو کنیم

گفتار اندر داستان خسرو و شیرین

3370 کهن گشته این نامه باستان
همی³ نو کنم گفتهها⁴ زین سخن⁵
بود بیست⁷ شش بار بیور هزار
نه بیند کسی نامه پارسی
اگر باز جوئی¹² درو¹⁸ بیت بد
چنین شهریاری و بخشندوی
نکرد اندرین¹⁷ داستانها نگاه
حسد کرد بدگوی در کار من
چو سالار شاه این سخنهای نغز
ز گنجش من ایدر²¹ شوم شادمان
وزان²² پس کند یاد²³ بر شهریار

3375 ز گفتار و کردار آن راستان
ز گفتار پیدار مرد کهن⁶
سخنهای شایسته و⁸ غمگسار⁹
نوشته باپیات¹⁰ صد بار سی¹¹
هماندا که کم باشد¹⁴ از¹⁵ پانصد¹⁶
بگیتی ز شاهان درخشندوی
ز بدگوی و¹⁸ بخت بد آمد گناه
تیمه شد بر شاه بازار من¹⁹
بخواند به بیند²⁰ بپاکیزه مغز
کزو دور بادا بد بدگمان
مگر تخم²⁴ رنج من آید بیمار

¹ I, K, IV, C—б. оп.; Б—доб. рассказ о том, как был захвачен, а затем возвращен Парвизом крест, на котором был распят Христос. Примечание издателя: согласно историческим источникам, крест был захвачен в 614 г. н. э., а не в 602 (как в *Шāх-нāме*), возвращен же в 628 г., после смерти Парвиза.
² VI—б. оп. ³ K—کنون VI—همه ⁴ I, K, IV, C—نامه VI—نامهها ⁵ I, K, IV, VI, T—نشان
⁶ I, K, IV, T—ز کردار و گفتار این داستان VI—کجا یادگارست ازان سرکشان—⁷ IV, VI—доб. و ⁸ K, IV, VI, T—شایسته ⁹ K, VI—شاهوار ¹⁰ K, VI—زادپیات ¹¹ IV—مهذب
باشد کم ¹⁴ I, K, IV, VI—ازو ¹³ I, K, IV, VI, T—جویند—¹² I, C—نوشته دو صد بار سی
¹⁵ VI—با ¹⁶ IV—چار صد VI—پنج صد ¹⁷ VI—نکردند زین ¹⁸ IV—و оп. ¹⁹ I, IV—б. оп.
²⁰ VI—(?)—بخواند و بپوید(?) (метр нарушен). ²¹ IV—من آنگه ز گنجش ²² K—ازان ²³ IV—
یار(?) ²⁴ Л—доб. و

گشاداند زان پس در گنج باز
 3350 نغستین صد و شست بنداوسی¹
 بگوهر بپاگنده⁴ هر یک چو سنگ
 بران هر یکی دانهها⁷ صد⁸ هزار
 بی‌آورد سیصد شتر سرخموی
 مران هر یکی را درم دو هزار
 3355 ز دیبای چینی صد و چل هزار
 دگر¹⁶ پانصد¹⁷ در خوشاب بود
 صد و شست یاقوت چون ناردان
 ز هندی و چینی و از بربری¹⁹
 ز چینی که خیزد ز هر کشوری
 3360 فرستاد سیصد شتروار بار
 یکی خلعت افگند بر خانگی
 همان جامه و تخت و اسب و ستام
 بدینسان چنین صد شتر²³ بار کرد
 بیخشید بر فیلسوفان درم²⁷

کجا گردد کرد او بروز دراز
 که پنداوسی² خواندش پارسی³
 نهادند بر هر یکی مهر⁵ تنگ⁶
 بها⁹ بود بر دفتر¹⁰ شهریار
 سیمه چشم و آراسته¹¹ راهجوی¹²
 بها داده بُد نامور شهریار¹³
 ازان¹⁴ چند زربفت¹⁵ گوهرنگار
 که هر دانه‌پی¹⁸ قطره آب بود
 پسندیده مردم کاردان
 ز مصری و از جامه پهلوی²⁰
 که چونان نمد در جهان دیگری²¹
 از ایران بر قیصر نامدار
 فزون‌تر ز خویشی و بیگانگی
 ز پوشیدنیها که بر دیم²² نام
 ازان²⁴ ده²⁵ شتر بار²⁶ دینار کرد
 ز دینار و هر گونه‌پی²⁸ پیش‌وکم²⁹

و أمر فملئوا—B صد و شست و سی قارسی(?)—VI صد و شست و سه اوسی—K¹
 I, T—⁴ فارسی—IV³ پیداوسی—T² مائة و ستین درجا او کپسا بالجواهر الشمینة
 K, VI—(?) سگالیده⁵ I—دوب. و K, VI—ب. 3352 стоит перед б. 3351. ⁷ I, K, IV,
 I—¹⁰ درم—VI, T, IV, K, I—⁹ سی—VI, K⁸ مرآن هر یکی را بها—VI, T
 و آوقروا—B—3355; B—стоит после б. 3355; I, T—б. оп.; K, VI—б. I, T—¹² افراشته—VI, K
 و زو—I¹⁶ و K, VI—دوب. ¹⁵ ازو—I, K, T¹⁴ I, K, IV, VI, T—б. оп. ¹³ ثلاثمائة جمل
 و از—IV هر سوی—P پرسوی(?)—I¹⁹ دانه چون—IV¹⁸ چار صد—IV پانصد از—VI, K¹⁷
 که بپسندد اندر—C, I, IV²¹ خسروی—IV ششتری—VI, K, T²⁰ چینی و بر سویی(?)
 IV—²⁴ چنین هم شتروارها—VI, T, IV, K, I²³ بردزد—VI, T, IV, K, I²² جهان مهتری
 گونه از—VI²⁸ فیلسوفان روم—C, IV, K, I²⁷ شتروار—I²⁶ یک—VI, P—I²⁵ صد ازو
²⁹ I, K, IV, C—بوم و مرز و برفتند شادان ازان مرز و بوم

3335 ز قیصر چو بی‌هوده آمد¹ سخن
 همان دار عیسی نیرزد پرنج³
 از⁶ ایران چو چویی⁷ فرستم بروم
 بموید نماید¹⁰ که ترسا شدم
 دگر آرزو هرچ بایید بخواه
 پسندیدم آن هدیه‌های تو نیز
 بشیروی بخشیدم این برده رنج
 3340 ز روم و ز ایران پر اندیش‌شاهام
 پترسم که شیروی گردد پلند
 نخست اندر آید¹⁵ ز سلم بزرگ
 ز کین نوآیین و کین کهن
 سخنها که پرسیدم¹⁸ از دخترت
 3345 بدین مسیحا بکوشد همی
 بآرام²⁰ شادست و پیروزبخت
 همیشه جهاندار یار تو باد
 نهادند بر نامه بر مهر شاه

جهاندار دیدار آن فره‌مند * فر افگند(؟) بر آن جهود نژند
 که مهتر بد اندر میان جهود * بی‌او یغتنندش بگردن عمود
 همان دار عیسی نیرزد رنج * که شاه آفریدون نهادش بگنج
¹ I, K, IV, VI, T آید - ² I, K, VI, T نامه - ³ I, C گفت - ⁴ I, K, IV, VI, T نیرزد رنج - ⁵ IV - б. оп., см. б. 8 прим. 27 к б. 3332.
⁶ IV - [K, VI - آن نهاد آن] - ⁷ B - ⁸ K, IV, VI, C خشیمة بالیمة - ⁹ I, K, IV, VI, T برما - ¹⁰ I -
 و نحن... نخترز من آن یضع - ¹¹ B بگویند ماذا - ¹² K, VI, C گمان برد موید - ¹³ K, VI, C رهو بد گماند
 3338-3347 не переведены. ¹⁴ VI - ¹⁵ K, VI, C آیم - ¹⁶ K - ¹⁷ I - ¹⁸ I, K, IV, VI, P - ¹⁹ K, VI - ²⁰ I, VI - доб. و ²¹ I -
²² L - آیین

3320 دگر هرچ گفستی ز شیریروی من بدانستم و آفرین خواندم
 دگر هرچ گفستی ز پاکیزه دین همه خواند بر ما یکایک دبیر
 بما بر ز دین کهن ننگ نیست همه داد و نیکی و شرمست و مهر
 3325 بهستی یزدان زیوشانترم ندانیم¹¹ انباز و پیوند¹² و¹³ جفت
 در اندیشه دل نگنجد خدای¹⁵ دگر کت¹⁷ ز دار مسیحها سخن
 3330 میدان¹⁹ دین که باشد بخوبی پپای کسی را که خوانی همی²² سوکوار
 که گوید که فرزند یزدان بد اوی²³ چو پور پدر²⁴ رفت سوی²⁵ پدر
 از ان پاکتن پشت و نیروی من بران¹ دین² ترا³ پاکدین خواندم
 ز یک شنبدی⁴ روز⁵ آفرین⁶ سخنهای بایسته و⁶ دلپذیر⁷
 بگیتی به از دین هوشنگ نیست نکه کردن⁸ اندر شمار سپهر
 همیشه سوی داد کوشانترم¹⁰ نگردد نهان و نگردد¹⁴ نهفت
 بهستی همو باشدت رهنمای¹⁶ بدید آمد از¹⁸ روزگار کهن
 بدان²⁰ دین نباشد²¹ خرد رهنمای که کردند پیغمبرش را بدار
 بران دار بر کشته خندان بد اوی²³ تو اندوه این چوپ پوده²⁶ مغور²⁷

I-⁵ ز یک شنبه و K-⁴ مرترا IV-³ بدین IV-¹ I, K, VI-
 شایسته و I, P-⁶ ز دار مسیحا و ز آفرین VI-⁶ روزه و آفرین K, IV, T-
 زیوشاتریم I, K, IV, VI-¹⁰ کن که (؟) K-⁸ شایسته دلپذیر IV, VI, C-⁷
 ندانیمش K-¹² ندانیمش I, IV, VI, T-¹¹ نخواهد I, K, IV, VI, T-¹⁴ همتاش VI-¹³ همتا K-¹³ فرزند IV, C-
 دلت گر (؟) K, VI-¹⁷ B-¹⁶ 3303-3327 переданы сокращенно, одной фразой. رهنمای IV-
 باشد P-²¹ باشد C-²² بران I, K, IV, VI, T-²⁰ هر آن T-¹⁹ آورد VI-¹⁹ آمد و
 چو فرزند بد I, K, IV, VI-²⁴ پیش K, VI-²⁵ پوده (؟) K-²⁶ ورا VI-²³ I, IV, P-
 IV-²⁷ IV-²⁷ доб.: دوده (؟) IV-

هرآنکس که راند چنین گفت و گو * مسیح است یکبار بیزار ازو
 مسیح پیچ پیچ آور رهنمای * چو ما بنده بود زان خدا
 بقدرت ورا بی پدر یک خدای * بیاورد از مادر پاکرای
 گسر آدم بد از خاک او بُد ز باد * یکی بنده بود با شرم و داد
 مگوید که ورا پی او بخت کس * که بر آسمان زنده ماند دست و بس

سرخنهای با مغز و^۲ فرخ نوشت
 بـران^۵ بـاد کو بـاد^۶ دارد جـهـان^۷
 وزو دارد اندر جـهـان بـیم^۹ و بـاک
 کزین گونه بـر پـای دارد سپـهر
 بـنـامـه نـمودی^{۱۰} نـیـایـش مـرا
 سـخـن گـفـتن تـاجـور^{۱۱} بـخـردان
 نـخـواهم که چـندان^{۱۳} بود رنج تو
 بـر آورد بـوم تـرا^{۱۴} بـر^{۱۵} سـمـاک
 چـنـین ارجـمند آمد آن^{۱۷} بوم و بر
 ز یزدان شـمـارا رسـید^{۱۸} آفرین^{۱۹}
 بـهـر دانشـی غـمگـسارم بـدی^{۲۱}
 بـدین^{۲۴} پـر هنـر پاک فرزند تو
 بـبوم و برو پاک^{۲۷} پیـونـد^{۲۸} خویش
 مرا در جـهـان خـوار بـگذاشتند^{۲۹}
 هـمـان از پـدر بـیـشـتر بـودیم^{۳۰}
 پـدر بـینـد^{۳۲} آزاده و نیکخواه

چو یک ماه شد^۱ نامه پاسخ نوشت
 سر نامه گفت^۳ آفرین مـهـان^۴
 بدو نیک بـینـد^۸ ز یزدان پاک 3305
 کند آفرین بر خداوند مهر
 نخست آنک کردی ستایش مرا
 بدانستم و شاد گشتم بدان
 پذیرفتم آن نامور گنج^{۱۲} تو
 از پـرا جـهـانـدار یزدان پاک 3310
 ز هند وز سقلاّب و چین^{۱۶} و خزر
 چه مردی چه دانش چه پرهیز و دین
 چو کار آمدم پیش یارم بـدی^{۲۰}
 چنان شاد گشتم^{۲۲} ز پیوند^{۲۳} تو
 که کهتر^{۲۵} نباشد بفرزند خویش 3315
 همه مهتران پشت بر گذاشتند
 تو تنها بجای پدر بودیم
 ترا همچنان دارم^{۳۱} اکنون که شاه

^۱ I بد-^۲ K, IV- و оп.^۳ K کرد-^۴ Л- نهان^۵ I بدان^۶ I, K, IV, VI, T-
 پاک^۷ I, IV, T- نهان^۸ K, VI- داند^۹ I, K, IV, VI, T- ترس-^{۱۰} VI- فزودی^{۱۱} K, IV,
 از-^{۱۲} I, K, VI, C- نامور-^{۱۳} K, IV- چندین^{۱۴} K, VI- شما^{۱۵} K, P-
 رسد-^{۱۶} I- (؟) هند^{۱۷} I- ارجمند آمد این-^{۱۸} K ارجمندان با-^{۱۹} IV- доб.:
 IV, C- بود

که نیکی سگالید و نیکی خصال * پرستندۀ دادگر ماه و سال
 بودم-^{۲۰} K, IV, VI, P- یار آمدی^{۲۱} K, IV, VI, P-^{۲۲} Л- доб. 6. 3316.
 ز-^{۲۳} I, IV, C- پیوند^{۲۴} K, VI- وزین^{۲۵} I, K, IV, VI, T- مهتر-^{۲۶} K, T-
 پیوند^{۲۷} K, VI- و آرام و^{۲۸} K, T- فرزند^{۲۹} K, VI- б. оп., см.
 دارم-^{۳۰} IV- (؟) پیوند^{۳۱} I, IV, C- دادم^{۳۲} K, VI-
 прим. 21 к б. 3313.

همان¹ روز² پاک یک شنبه دی
 برو⁵ سوکواران بهالند روی
 شود آن زمان بر دل ما درست
 3290 که بود از گه آفریدون¹⁰ فراز
 شود کشور آسوده از ساختن
 زن و کودکی رومیان برده اند
 برین¹⁵ خویشی ما جهان رام گشت
 درود جهان آفرین بر تو باد
 3295 چو آن نامه قیصر آمد بمن
 ازان نامه شد شاه خرم¹⁸ نهان
 بسی آفرین کرد¹⁹ بر خاندگی
 گرانمایه را جایگه ساختند
 به بردند چیزی که بایست بر
 3300 بهامد بدید آن گزین جایگاه
 بخوان و نمید²⁶ و شکار و نشست
 برین²⁸ گونه یک ماه نزدیک²⁹ شاه

ز هر در پرستند³ ایزدی⁴
 برو بر فراوان بسایند⁶ موی⁷
 که از کینه دلها⁸ بخواهیم⁹ نشست
 که با تور و سلم¹¹ اندر آمد بر¹²
 بهر گوشه یی¹³ کینه ها ساختن
 دل ما ز هر گونده آزرده اند¹⁴
 همه کار به پوده پدram¹⁶ گشت
 همان آفرین زمین بر تو باد¹⁷
 جهاندار بشنید چندان سخن
 برو ترازه شد روزگار مهان
 بدو گفت بس کن²⁰ بیگانگی
 دو²¹ ایوان فرخ²² به پرداختند²³
 بنزدیک آن مرد پیدار گرد
 وزان²⁴ پس همی بود²⁵ نزدیک شاه
 همی بود با شاه مهتر پرست²⁷
 همی بود³⁰ شادان دل و نیکخواه

¹ I, IV, C. همین ² I روز ما ³ I, IV, C پرستیدن ⁴ K-б. оп.; VI-

به گردند هر کس ز راه بیدی * قوی گردد این فر⁴ ایزدی
⁵ IV دلرا ⁸ IV بیوی ⁷ IV, T بسوزند ⁶ I, IV, T بر آن ^{VI, T} بدان ^{IV}
¹² IV سلم و تور ¹¹ I, K, IV, VI, T آن [از VI] زمان فریدون ¹⁰ K, VI بخواهید ^{VI, T}
 3292 K, VI-б. 3291 K, VI-б. 3291 K, VI-б. 3290 K, VI-б. 3291 K, VI-б. 3291 K, VI-б. 3291 K, VI-б.
¹⁵ K, IV, VI, T بدین ¹⁶ K, VI بدنام ¹⁷ K, VI ز ¹⁸ I, K, IV, VI, C شاد و خرم ¹⁹ I, K, IV, VI, P خواند ²⁰ K به
²¹ IV در ²² I, IV, T خرم ²³ K-б. 3298 K-б. 3299 K-б. 3299 K-б. 3299 K-б. 3299 K-б. 3299 K-б. 3299 K-б.
²⁵ VI برد ²⁶ Л نه پید ²⁷ K, VI, T یزدان پرست ²⁸ K, VI-б. 3301 K-б. 3302 K-б. 3302 K-б. 3302 K-б.
²⁹ VI در پیش ³⁰ I, K, IV, VI, T بدین ²⁸ I, T

ز دشمن برستند چندی¹ جهان² از تازی و هندی و ایرانیان
 3270 روارو چنین⁴ تا بمرز⁵ خزر ز هپتال و⁶ ترک و سمرقند و چاچ
 همه که تیران⁸ شما بوده اند که¹⁰ شاهان ز تخم فریدون بدند
 3275 بدین خویشی اکنون که من کرده ام بدانگونه¹² شادم که تشنه بر¹³ آب¹⁴
 جهاندار بپایدار فرخ¹⁶ کناد یکی آرزو²⁰ خواهم از شهریار
 که دار مسیحا بگنج شمس است 3280 بر آمد برین²⁴ سالیان دراز
 بدین²⁵ آرزو²⁶ شهریار جهان ز گیتی²⁸ برو بر²⁹ کنند³⁰ آفرین
 بدان³² من ز خسرو پذیرم³³ سپاس همان هدیه و باز³⁵ و ساوی که من
 3285 پذیرد پذیرم سپاسی³⁶ بدان شود فرخ این جشن و آیین ما

رو از چین چنین⁴ K, VI- بهان³ I- فرزندگان² K, VI- جمله¹ I, T- چندان¹ I, T-
 5 I, T- بندگان⁸ IV- اورنگ⁶ K, VI- اوند⁷ I, IV- و⁶ IV- از دریای چین تا بشهر⁵ I, T-
 9 I, K, IV, VI, T- بران¹⁰ I, IV, C- چو¹¹ IV- 3275 стоит перед б. 3274. 12 K, VI-
 و گرسزه از آب و از¹⁵ I, IV- از¹⁴ I, IV, T- آب¹⁴ I, IV, T- پرتشنه¹³ K- برانگونه
 16 IV- باسخ¹⁷ VI, P- زود¹⁸ IV- فرخ¹⁹ B- 66. 3246-3277 переданы сокращенно, одной
 фразой. 20 Л- آرزوی²¹ I, K, IV, VI, T- که آن آرزو²² VI- آرزویشی اگر²³ IV-
 24 I, K, IV, VI, C- برین²⁵ K- بدان²⁶ L- آرزوی²⁷ VI- در نهان²⁷ VI- دل ما بجوید همی
 28 K- او³¹ I, IV, VI, T- کندش همه رومیان³⁰ VI- همه روم بروی²⁹ IV- ز کهتر²⁸ K-
 32 IV, P- بدین³³ K, VI- وزان³⁴ I, P- هر شب³⁵ I, P- پذیرم³⁴ I, P- ز خسرو³³ K, VI-
 36 K, VI- روی تو چشم³⁷ I, IV, C- پذیرم³⁷ I, IV, C- فرستم سپاهی³⁷ I, IV, C- (9) IV- سپاسی پذیرم³⁷ I, IV, C- ز خسرو³⁷ I, IV, C-

همیشه بدل شاد و روشن روان
 گرانمایه شاه³ کیومرثی⁴
 پدر بر پدر و⁷ پسر بر پسر
 برین⁸ پاک یزدان کند آفرین
 نه چون تو خزان¹⁰ و نه چون تو بهار¹¹
 همه مردمی و همه راستی
 بایران¹⁶ و توران¹⁷ و هندوستان
 ترا داد یزدان بپاکسی نژاد
 فریدون چو ایران بایرج سپرد
 برو آفرین کرد روز نخست
 همه²⁰ بی نیازی و نیک اختری
 تو گویی که یزدان شمارا سپرد
 هنر پرور و راد²³ و بخشنده گنج
 نهادند²⁵ بر دشمنان باز و ساو
 ز هنگام کسری²⁷ نوشین روان
 که از ژرف دریایا بر آورد پی
 ز ترکان همه³⁰ پیشه³¹ زارون

3255
 3260
 3265

همیشه خرد پیر¹ و دولت جوان²
 همان پور هوشنگ⁵ طهمورثی⁶
 میاها که این گوهر آید بر
 بزرگان ملک و بزرگان دین⁹
 نه چون تو بایوان¹² چین¹³ بر¹⁴ نگار
 مبیناد جاانت¹⁴ بد¹⁵ کاستی
 همان ترک تا روم و¹⁸ جادوستان
 کسی چون تو از پاک مباد نژاد
 ز روم و ز چین نام مردی¹⁹ ببرد
 دلش را ز کژی و تازی بشست
 بزرگی و مردی²¹ و افسونگری
 وزان دیگران نام مردی²² ببرد
 ازین تخمه هر گز نبد²⁴ کس برنج
 بد اندیشستان²⁶ بارکش همچو گاو
 که باها همیشه روانش جوان²⁸
 بـران گونه دیوار²⁹ بیدار کی
 بشستند³¹ و³² بی رنج گشت³³ انجمن³⁴

¹ VI — به پیروز — ² IV — доб. б. 3249 текста. ³ I, K, IV, VI, P — شاه ⁴ Л, I —
 برو — ⁵ VI — ⁶ I, IV, C — доб. و ⁷ I, K, IV, VI, T — طهمورثی ⁸ I, K, IV, VI, T — پیر ⁹ K, VI —
 نو بهار (?) — ¹⁰ I, K, IV, VI, T — سوار ¹¹ K — ¹² I, K, IV, VI, C — بر ایوان ¹³ K, VI, T —
 چین ¹⁴ I — جاننش ¹⁵ I, K, IV, VI, T — در ¹⁶ I, C — از ایران ¹⁷ I, P — نیران ¹⁸ K, VI —
 روم با ترک ¹⁹ K, IV — گردی ²⁰ K, VI — همان ²¹ Л — ²² IV — ²³ I — داد ²⁴ I — ²⁵ I —
 نهادند ²⁶ K, IV, VI, P — بداندیشستان ²⁷ I — ²⁸ K, VI, T — доб.: ²⁹ K, VI —
 بفرزانگی شاه ³⁰ K, VI — خردمند در ³¹ I, K, T — پرستند ³² K — ³³ K —
 پی افگند مرزی ابا انجمن ³⁴ VI — ³⁴ K — شد ز ³⁴ VI —

کسی کو درین سایه شاه¹ شاد
 ابا هدیسه و باژ روم آمد³
 3240 بر فتمیم با فیلسوفان بهم
 ز قیصر پذیرد مگر باژ و چیز⁸
 بخندید از آن پر هنر مرد¹¹ شاه
 فرستاد پس چیزها¹⁴ سوی گنج
 بخزاد برزین چنین گفت¹⁶ شاه
 3245 بعنوان نگه کرد مرد دبیر
 چنین گفت کاین نامه سوی²⁰ مهست²¹
 جهاندار و²³ بیدار و²³ پدram²⁴ شهر²⁵
 جهاندار فرزند هر مزد شاه
 ز قیصر پدر مادر شیر نام
 3250 ابا³⁰ فر و با برز³¹ و³² پیروز باد
 بایران و تورانش بر³³ دسترسی

¹ I, K, C— شاه کو به پیوستگی شاه—IV
² IV— زندگانی—³ I, K, IV, VI,
⁴ I, K, IV, VI, T— بدن—⁵ I, K, IV, VI, T— بدین—⁶ VI— نباشند از—⁷ IV—
 آمدیم—⁸ IV— 3240 стоит перед б. 3239. ⁹ IV— مگر شاه چیز—¹⁰ I, C— بود—¹¹ K, VI—
 3227—3242 B— زیرگاه—¹² I, IV, T— زیرش—¹³ I, K, IV, VI, T— ازان پس خردمند—
 3242 переданы так: و مدحه و هتاه بالولد الذی رزقه ¹⁴ VI— هدیهها—¹⁵ VI— رنج—
 IV— доб:

هم از بهر مریم نثاری که بود * سوی او فرستاد آذگاہ زود
 VI— доб:

وزان پس بفرمود تا شد دبیر * گشادند آن نامه در حریر
¹⁶ IV— بفرمود—¹⁷ I, K, T— آن—¹⁸ VI— б. оп. ¹⁹ I, IV, C— بود—²⁰ IV, P—
 گوینده او—²¹ L— نامه زی مهترست—²² K— نامه مهترست—²³ I, IV, T— سرافراز—
²⁴ IV— (؟)—²⁵ K, VI— پدram—²⁶ L— زیما (метр нарушен). ²⁷ I, IV— واروندگاه—
²⁸ K— تابنده—²⁹ IV— б. оп. ³⁰ I, IV, C— که با—³¹ I, C— بافر—³² I, K, IV— و—³³ I—
 و نیرانش—³⁴ I— (؟)—
 و نیران برش—³⁴ I— (؟)—
 و توران ورا—³⁴ K, VI—

3220 همی شد برین¹ گونه با² ساروان³ چو آگاهی آمدد بپرویز شاه
 بفرخ⁷ بفرمود تا بر نشست
 که سالار او بود بر⁸ نپهروز
 برفتند با او سواران¹⁰ شاه
 چو از دور دید آن سپه خاندگی
 چنمین تا بنزدیک شاه آمدند
 چو دیدند زیبا رخ شاهرا
 نهادند¹⁵ همواره¹⁶ سر بر زمین
 بمالید پس خاندگی رخ بخاک
 ز پیروزگر آفرین بر تو باد
 بزرگانش از جای بر خاستند
 چنمین گفت پس شاهرا خاندگی
 ز خورشید²⁵ بر چرخ تابنده تر
 مبادا جهان بی چنمین شهریار
 مبیند کس روز بی کام تو
 جهان بی سر و افسر تو مباد
 ز قیصر درود و ز ما آفرین

3225
 3230
 3235

شتروار⁴ I, K, IV, VI, T ساربان³ I, IV, VI, C بر(؟)² IV- بدین¹ K, VI
 سالار نپهروز⁷ B که از پیش قیصر⁶ K, VI کس (метр нарушен). پیغامبر⁵ I, IV
 گرانمایه و گرد و K, C گرانمایه گرد و لشکرفروز⁹ I, IV, P در⁸ IV- المسمی فرخزاد
 بدان¹² I, K, IV, VI, T بفرزاندگی¹¹ I, C بمردانگی¹⁰ K دلبران¹⁰ K لشکرفروز
 بسرب(؟)¹⁷ I هموار¹⁶ I فتادند¹⁵ VI بدن¹⁴ VI, C بارگاه¹³ I, K, IV, VI, T
 شاد²³ I شاد²² I, IV, T شاد²¹ K, VI بجز²⁰ IV مهتر¹⁹ I, IV, C ای¹⁸ I, K
 IV, خای²⁷ J- بخورشید²⁵ I چون تو نباشد²⁴ K همه دست بردست بگذاشتند
 چنمین²⁹ IV- 6. 3237 стоит перед 6. 3236; VI- K, VI ورا²⁸ I, IV, T یابنده(؟)²⁷ VI-
 بایران و توران و هندوستان * همان ترک با روم و جادوستان

نشاید مگر دانش و تخت را
 چو من شادمانم تو شادان بزی³
 چو آن نامه نزدیک قیصر رسید
 3205 بفرمود تا گاودم بر درش
 بیستند آیین⁷ بی راه و راه
 بر آمد هم⁹ آواز رامشگران
 بدرگاه بردند چندی صلیب
 بیک هفته زین گونه با رود و می
 3210 به شتم بفرمود¹² تا کاروان
 صد اشتر ز گنج درم بار کرد¹³
 ز دیبای زربفت رومی¹⁶ دوپست
 چهل خوان زرین پایه بسد
 همان چند¹⁹ زرین و سیمین دده²⁰
 3215 بفریم فرستاد چندی گهر
 چه از جامه²⁵ نرم رومی حریر
 همان باژ کشور که تا²⁸ چار بار
 فرستاده چون³⁰ مرد رومی چهل
 گوی پیشرو نام او خاندگی

1 K - دانش - VI رامش 2 IV - доб.:

نخواهم بجز آنکه تا کردگار * بخوبی نه مال وی آید ببار
 زدند و پر از⁶ L و I, IV, VI - доб. 5 شادی - I, K, IV, VI, T 4 (без рифмы) 3
 گلاب - K, IV, VI 11 آنطاکیه - B 10 بر - L 9 شیرویه - L 8 آذین - I, K, IV, VI, T 7
 15 K, C - ز دینار پنجاه خروار کرد - I 14 کرد بار - K, C 13 بفرمود هشتم که - K 12
 تو - K 17 چینی - IV 16 هر انچش بد از گنج اینار کرد - VI ز دینار پنجه ز بهر نثار
 طوق - IV 19 جامه را بار نیست - IV جامه را تار نیست - I, T 18
 K, 25 ز زر - I, VI 24 طاووس - VI 23 پتر - IV نر - I, K 22 چشمها - IV 21 رده - L, IV 20
 و حوضا معمولا من الذهب مرصعا بالجواهر - B - I - б. оп.; 27 زر - IV, VI 26 خز و - VI, C
 28 I, K, IV, VI, T - بد 29 دیبای (?) - K, IV 30 فرستاد با - I, K, IV, VI, T

3190 چنیمن داد پاسخ ورا شه-هر-یار
 ز گفتار این مرد اخترشناس
 بگنجور گفت آن یکی³ پرنیان
 بیاورد گنجور و موبد بدید
 ازان⁵ پس بدو گفت یزدان بس است
 3195 گر⁷ ایدونک ناچار⁸ گردان سپهر
 بتیمار کسی باز گردد ز بد
 جز از شادمانیت¹² هر گز مباد
 ز موبد چو بشنید خسرو سخن
 دبیر¹⁵ پسندیده را¹⁶ خواند پیش¹⁷
 که من تنگدل گشتم از روزگار¹
 ز گردون گردان شدم ناسپاس²
 بیاور یکی⁴ رقعہ اذدر میان
 دلش تنگ شد خامشی بر گزید
 کجا⁶ برتر از دانش هر کس است
 دگرگون نماید بچوینده⁹ چه
 چنیمن گفته¹⁰ از دانشی کی سزد¹¹
 ز گفتار ایشان مکن هیچ¹³ یاد¹⁴
 بخندید و کاری نو افگند بن
 سخن گفت با او ز اندازه پیش¹⁸

۶۳

3200 بقیصر یکی نامه فرمود شاه
 که مریم پسر زاد زیبا²⁰ یکی
 که بر نه سزاوار شاهی¹⁹ کلاه
 که هر گز ندیدی چنو²¹ کودکی

وزان- I, IV, T-⁵ بیاورد و آن- I, IV-⁴ فرمودگان- I, IV, T-³ I-ب. op. ² I-ب. op. ¹ I-ب. op.
 بگوینده- K, VI-⁹ تا چند(?)- IV-⁸ از- K, VI-⁷ I, IV, C-⁷ که او- I, K, IV, VI, T-⁶
¹⁰ I, IV, T- گفتن ¹¹ K, VI-¹¹ dob.:

چنان چون بکار زمانه دریم * بکام و بنامام زو [ازو- VI] بگذریم
 بیاید بدن چون بدارد سپهر * بکین و بپرخاش [و- VI-¹¹ dob.] با داد و مهر
 ازو کالبد راست شود و زیان * چو دانا بود زو نترسد [نبرد- VI] روان
 بجز کام و- IV شادکامیت- I, K, VI, C-¹² I, K, VI, C-¹² dob. эти же три бб. с незначительными вариантами.

شادیت ¹³ K-¹³ ایچ ¹⁴ I, IV-¹⁴ dob.:

جهان آفرین پشت و یار تو باد * سر اختر اندر کنار تو باد
¹⁸ I-¹⁸ پیش خواند- K, IV, VI-¹⁷ خواند شاه- I-¹⁷ نویسنده- I, K, IV, VI-¹⁶ I, K, IV, VI-¹⁶ دبیری- IV-¹⁵
 سخنها- IV فراوان ز هر در سخنها براند- K, VI-¹⁹ K, VI-¹⁹ (cp. б. 3190); که بر نه سزاوار شادی کلاه
 C-²⁰ K, VI, C-²⁰ شنید- I-²⁰ بشادی و شاهی- VI سراسر بشادی- K-¹⁹ بی اندازه با او براند
 چنان- IV-²¹ I, K, VI, C-²¹ یوم السبت من شهر کذا- B مهوش- IV, P-²¹ IV, P-²¹ در شب

3175 نهانی بگفتی¹ بگوش اندرون
 بگوش اندرون⁴ خواند خسرو⁵ قباد
 چو شب⁸ کودک آمد⁹ گذشته سپاس
 از اخترشناسان پیرسید شاه
 بدیدی که¹⁴ فرجام این¹⁵ کار چیست
 چنیین داد پاسخ ستاره شمر
 ازین کودک آشوب گیرد زمین
 3180 هم از راه یزدان بگردد بنییز
 دل شاه غمگین شد از کارشان
 چنیین گفت با مرد داننده شاه
 نگر تا بگردد²⁴ زبانفتان برین
 همی داشت آن اخترانرا²⁵ نگاه
 3185 پر اندیشه بد²⁶ زان سخن شهریار
 ز نخچیر و از می بیکسو کشید
 همه مهتران سوی³⁰ موبد شدند
 بدان تا چه بد نامور شاهرا
 چو بشنید موبد بشد نزد شاه

بگوشش ورا - K, VI, 4 آشکار از - I, P, 3 خواندش - K, VI, 2 بگفتش - K, VI, C, 1
 چو آن - K, VI, 8 شب - П, 8 خواند - I, K, IV, VI, T, 7 دگر - VI, 6 نام گفتش - I, IV, C, 5
 IV - доб.: 11 بشد مرد - VI, 10 از شب - VI, 9
 برو آفریدن کرد اخترپژوه * درش استادند یکسر گروه
 VI - چه دیدید - IV چه دیدی - I, K, 14 کرد اندر - I, K, IV, VI, P, 13 هرانکس - K, VI, 12
 K, 19 ورا - VI, 18 سپاهش - I, K, IV, VI, T, 17 رنج - K, IV, VI, 16 آن - I, 15 چه بینید
 این سخنرا - I, K, IV, VI, T, 22 به زین - I, K, IV, VI, T, 21 ازان - K, VI, 20 برانیم - VI
 فحظم ذلک علیہ، و خلاقی بیته مهموما محزوناً، و حجب: 3181-3186 переданы так: Б - 66. 3182-3184 не переведены). 24 VI - (؟) بگردد
 روی او کس - K, IV, VI, T, 28 دران - K, IV, VI, T, 27 بدان - I, P, 27 شد - I, K, IV, VI, T, 26
 یکایک بداد آن - I, K, IV, VI, C, 32 I - б. оп. 31 پیش - K, IV, VI, T, 30 I - б. оп. 29

- 3155 همان نیز یک ماه بر چار بهر یکی بهره¹ میدان² چوگان³ و تیر دگر بهره زو⁴ کوه و دشت⁵ شکار هراذگه⁷ که گشتی ز نغچه⁶ باز هیرانکس که بودی ورا پیشگاه⁸
- 3160 دگر بهره شطرنج بودی و نرد سه دیگر هیرانکس که داننده بود بنوبت ورا پیش بنشاندی چه ارم فرستادگانرا ز راه نوشتی همه¹³ پاسخ نامه باز فرستاده¹⁵ با خلعت و کام خویش
- 3165 همه¹⁷ روز منشور هر کشوری چو بودی سر سال نو فوردین نهادی یکی گنج خسرو نهان

۶۲

- 3170 چو بر¹⁹ پادشاهی پیش شد پنج²⁰ سال ششم سال زان²¹ دخت قیصر، چو ماه²² نبود آن زمان رسم باذگ²⁵ نه از یکی نام گشتی مراورا²⁷ پدر
- بگیتی نبودش سراسر همال یکی پورش²³ آمد هممانند شاه²⁴ بگوش چنان²⁶ پروریده نه از نه اذی دگر آشکارا دگر

بهر ازو- VI⁴ ازو بهره گوی و میدان- I, C³ و IV, VI, P-دوب.² زند بهره- K, VI¹
 دشت و گور و- VI و IV-دوب. گور و دشت و- K دشت و کوه و- I, C⁵
 I, IV, VI, T-⁶ دستگاه- I, K, IV, VI, C⁸ هیرانکس- I⁷ کزو- K کزان¹⁰ آذین- I, IV, P-⁹ نویسنده و- IV, T¹¹ B-66. 3161-3162 не переведены.¹²
 I, IV-¹⁷ ز دریا و خشکی- I¹⁶ فرستاد- I¹⁵ بدان نامداران- I, C¹⁴ همی- I, T¹³
 K, IV,²¹ بگذشت- I, IV-²⁰ از- K, VI¹⁹ هیچکس- K, VI¹⁸ همان- K, VI, T¹⁸ همین
 چو تابنده ماه- K, VI²⁴ کودی- I, K, IV, VI, T-²³ ز شاه- K, VI, C²² سال از- VI
 و K-دوب.²⁵ و L-²⁶ جهان²⁷ I, K, IV, VI, C-²⁷ نام گشتی

در گنج بگشاد و چندی¹ درم² 3140
 بی‌آورد و گریبان بدرویش داد
 ازان⁸ کس که او یار بندوی بود
 که بودند یازان¹⁰ بخون¹¹ پدر
 چو از کین و نفرین بپردخت¹³ شاه
 ازان پس شب¹⁵ و روز گردنده دهر
 ازان چار یک بهر¹⁷ موبد نهاد 3145
 ز کار سپاه و ز کار جهان
 چو در پادشاهی بدیدی¹⁸ شکست
 سیمک دامن داد²⁰ بر²¹ تافتی
 دگر بهر شادی²³ و رامشگران
 نبودی²⁶ نه²⁷ اندیشه کردی ز بد 3150
 سیم بهر گاه²⁸ نیایشیدی
 چه‌ارم شمار سپهر بلند
 ستاره‌شمر پیش او بر پپای
 وزین بهر نیمی³² شب دیرپاز

برو پر ز هرمز - I, T, 4 دیدی - I, IV, C, 3 روزی بداد - K, VI, 2 چندان - I, IV, P, 1
 7 K, VI - 6. op. پوشیده - I, IV, T, 6 (ср. б. 3140). چو درویش پوشیده بد پیش داد - K, VI, 5
 11 I, C - تازان - K شادان - I, IV, C, 10 گسته هم بدگوی - I, IV, C, 9 هر آن - I, IV, C, 8
 و نقب عن كل من كان معاضدا و معاوننا لخالیه علی خلع هر مزد و قتلہ - B, 12 ز خون
 بپرداخت - I, K, IV, VI, T, 13 فقط لهم حتی اهلك كل من اظهر بذلك شماتة و سرورا
 ثم قسم ساعاته و أيامه و شهوره علی مصالح الملك و - B, 16 و - L, 15 گاه - IV, 14
 I - 17 3145-3154. 3155-3166, а затем бб. 3155-3166, а затем бб. 3145-3154. 3154-3155, а затем бб. 3155-3166, а затем бб. 3145-3154.
 گذشته و جستنی - K, VI, 22 در - L, 21 یاد - K, VI, 20 اگر - K, 19 دیدی - L, IV, 18 بهره
 و قسم للإصغنا الی الظلمات و قضاء - B, 25 نشستن - VI, T, 24 دگر جز بشادی - L, I, IV, 23
 28 VI - 6. обратный که - K, VI, 27 بیودی - C دیدی - P نگفتی - IV زکردی - I, 26 الحاجات
 همی بود با دانش و رهنمای - K, VI, 31 که (گه؟) - L, 30 کارش - K, VI, C, 29
 بی - I, T, 33 دگر نیمه از - VI همان نیمه از - K, 32

نمایند که کشور شود زو تپناه
 بدانند سرمایه³ و ارز خویش
 سواران هشیار خنجرگزار⁴
 ز بوم سپه⁵ در گلستان شوند⁶
 بگردد زبانه را نگاه
 کزین بگذرد¹¹ بند و چاه آورید
 بدان تا نماید سخن در¹⁸ نهان
 مخسپید¹⁴ در خیمه بی¹⁵ پاسبان¹⁶
 دلور سواران¹⁸ پررخ اشخیر
 به راه الانان فرستادشان
 بدان تا نیاید²¹ ز²² دشمن گذر
 همه در پناه جهاندان بید
 ز مردان جنگی چنان چون سزید
 بسسی پند و اندرزا دادشان
 نمایند که کس پی نهد بر زمین
 روان بسته دارد به پیمان ما
 که کس را نماید شدن زور دست²⁴
 خردمند باشید و بی غم بودید²⁵

بدان تا ز روم اندر ایران سپاه
 مگر هر کسی¹ بر² کند مرز خویش
 هم از نامداران ده و دو هزار⁴
 بدان تا سوی زابلستان شوند
 3125 بدیشان چنین گفت⁸ هر کو⁹ ز راه
 بخوبی¹⁰ مراورا برآورد
 بهر سو فرستید¹² کار آگاهان
 طایفه بپاید بروز و شبان
 ز لشکر ده و دو هزار¹⁷ دگر
 3130 بخواند و بسی هدیهها¹⁹ دادشان
 بدیشان سپرد آن²⁰ در باخت
 بدان سرکشان گفت بیدار بید
 ده و دو هزار دگر بر گزید
 بسوی خراسان فرستادشان
 3135 که از مرز هیتال تا مرز چین
 مگر باگهی²³ و بفرمان ما
 بهر کشوری گنج آگنده هست
 چو بایند بخواهید و خرم بودید²⁵

همان نامداران—⁴ Л سرمایه—³ I, K, IV, VI, T بس—² که هر کس همی—¹ K, VI
 گزین کرد—⁵ I, K, IV, VI, C و نفذ اثنی عشر ألفا الی بلاد زابل—⁶ B دو ره چل هزار
 ز جم آن سپه—⁶ K. 3129. 17 к б. 3119 и прим. ' [I, IV—⁴ و زبیران—⁵ I, IV] سوار
 K, IV, G آنکو—⁹ I, G بفرمود—⁸ VI بوم سپه از گلستان شوند—⁷ T ز بوم آن سپه—⁶ VI
 VI—¹³ فرستاد—¹² Л, K, VI و گر نشنود—¹¹ VI بچربی—¹⁰ I, IV, T کانکو—¹⁰ VI, P
 B—¹⁷ دو پنجه هزاری—¹⁷ Л VI—⁶ B. оп. ¹⁶ با—¹⁵ K بخرسپند—¹⁴ K مخسپند—¹⁴ Л سخنها
 I, K, IV, VI, T—¹⁸ بزرگان—¹⁸ K, IV, VI, T و اثنی عشر ألفا الی اللان و حدود الخزر
 I—²³ ناگهی او—²³ Л نیابند—²² VI نماید—²¹ I, K, IV, T از—²⁰ IV پندها—²⁰ T
 I, IV, C—²⁵ زدید—²⁵ I, IV, C زبردست—²⁴ VI زوردست—²⁴ K باگهی ما و—²⁴ IV آگهی و—²⁴ K

ورا مـ مرد بدکپیشی¹ و² بدساز دان
دگر⁴ ناودان یکبیک⁵ بشکنند⁶
بدو گرفت کای ماه⁸ لشکرشکن⁹
چو آهرمن آن¹² مرد¹³ بدکپیشرا
همان خشم بهرام با او¹⁴ براند¹⁵
کجا بد¹⁷ بداندیشی و بیکار مرد¹⁸
ازان تا جور¹⁹ خسروانی درخت

ز ری مـ مردک شو مرا باز خوان
همی³ گربه از خانه بیرون کند
بخندید خسرو ز گفتار⁷ زن
3110 ز ری باز خوان¹⁰ آن¹¹ بداندیشرا
فرستاد کس زشت رخرا بخواند
بکششتند او را¹⁶ بزاری و درد
همی هر زمانش فزون بود بخت

۶۱

سراسر جهان شد ورا نیکخواه
همه که تران²¹ زو توانگر شدند
جهان دیده گردان و²⁴ جنگی سوار
که بنهاد پیروز و²⁵ فرخ قباد²⁶
یکایک همه نامزد کرد شهر
گزین کرد ز ایران و زیران سوار²⁸
نگهبان آن فرخ آزاد²⁹ بوم

ازان پس چو²⁰ گسترده شد دست شاه
3115 همه تا دارانش که تر شدند
گزین کرد از ایران²² چل و هشت هزار²³
در گنجهای کهن بر گشاد
جهانرا بمغشید بر چار بهر
ازان نامداران ده و دو هزار²⁷
3120 فرستاد خسرو سوی مرز روم

همی - I⁵ همه - K, IV⁴ که او - VI, C³ و - K, IV, VI² مردم شوم - I, C¹
K⁷ بر کند - I, IV, T⁶ یکایک همه ناودان - T یکایک بری ناودان - VI ناودانها ز بن
- K, VI, T⁹ شیر - K شوخ - I, IV, T⁸ کردار
بتو دادم آن شهـ هر و آن روستا * تو بفرست آنجا [اکنون - T] یکی پارسا
- K, VI¹¹ فأمر الملك حينئذ باسترجاع مغرب الرباع من ذلك المقاع - B خواند - P¹⁰
- K, VI¹⁴ زشت - I, K, IV, VI, T¹³ چنان 'آهرمن - IV چه آهریمن - K, VI¹² خوانم
- I, IV, VI, T¹⁸ که بود او - K¹⁷ ویرا - K¹⁶ ب. op. I, IV, T¹⁵ ری را برو بر
ازیشان - K زیشان - J²² مهتران - K, VI²¹ که - I, IV, C²⁰ نامور - C بارور - K, VI¹⁹
اختار من الایرانیین ثمانیة و أربعمین - B صد و سی هزار - K, VI دو ره صد هزار - J²³
I, K, IV, VI, T²⁴ جهان دیده و گرد و - I, K, IV, VI, T²⁴ ثمانیة و ثلاثین - B разночтение ب؛ ألف فارسی
- I, IV, T²⁸ اثنی عشر ألف - B دو ره سی هزار - J²⁷ فرخ نژاد - K, VI²⁶ و - K, VI²⁶
آباد - I, K, IV, VI, T²⁹ شایسته کارزار - K, VI سواران هشیار و خنجر گزار

چنین تا بیامد^۱ مه فرودین جهان از دم ابر^۲ پر^۳ ژاله شد بزرگان بیبازی بیباغ آمدند 3095
 چو خسرو گشاده در باغ دید بفرمود تا در^۷ دمیدند بوق^۸ نشستند^{۱۱} بر سبزه^{۱۲} می خواستند بیباورد پس گردیه گریبی بر اسپ نشانده ستامی بزر 3100
 فرو هشته از گوش او گوشوار بدیده چو قار و برخ چون بهار همی تاخت چون کودکی گرد باغ لب شاه ایران پر از خنده شد^{۱۷}
 ابابا گریه گفت کز آرزوی زن چاره گر برد پیشش^{۲۳} نه از 3105
 بمن بخش ری را^{۲۵} خرد^{۲۶} یاد کن

بیاراست گلبرگ روی زمین همه کوه و هامون پر از لاله شد^۴
 همه^۵ میش و آهو براغ آمدند همه چشمه^۹ باغ پر ماغ دید^۶
 بیباورد پس جامه های^۹ خلوق^{۱۰} بشادی زبانرا^{۱۳} بیاراستند که پیدا نمید گریه از کودکی^{۱۴}
 بزر اندرون چند گونه گهر بناخن بر از لاله کرده نگار چو میخواره بد^{۱۵} چشم او پر خمار فرو هشته از باره^{۱۶} زین جناغ همه^{۱۸} کهتران^{۱۹} خنده را بنده شد^{۱۷}
 چه باید^{۲۰} بگو^{۲۱} ای زن خوبروی^{۲۲} بدو^{۲۴} گفت کای شاه گردن فراز دل غمگنان از غم آزاد کن

چون- I, IV, T-^۳ سرشک سر ابر- I, K, IV, T-^۱ برآمد- VI-^۲
 گشت- I, K, IV, T-^۴ I, K, IV, VI, T-
 همه راغها [باغها-K] شد چو پشت پلنگ * زمین همچو دیبای رومی برنگ
 VI-^۶ همه چشمهها را پر از ماغ دید- VI-^۵ I, K, IV, P- همان-
 بفرمود تا خیمه بیرون برند * همه سان شادی بهامون برند
 همان- K خنوق(?)- I-^{۱۰} تشتهای- I, IV, VI, C-^۹ خیمه بیرون برند- K-^۸ بر- IV, P-^۷
 VI-^{۱۴} روانرا- I, K, IV, VI, C-^{۱۳} سفره- K-^{۱۲} و I, T-^{۱۱} I, T-^{۱۱} ساز شادی بهامون برند
 I, IV, T-^{۱۷} اسب- I, K, IV, VI, T-^{۱۶} می خورده دو- K می خورده- I, IV, VI, C, P-^{۱۵} I, IV, VI, C, P-
 خواهی- I, K, IV, VI, T-^{۲۰} مهتر آن- P لشکر آن- VI-^{۱۹} همی- I, T-^{۱۸} گشت- T-
 I, IV, C-^{۲۳} زود بردش- I, IV, C-^{۲۳} نیکخوی- I, K, IV, VI, T-^{۲۲} بیخواه- VI بگوی- I, IV, P-^{۲۱}
 ری- K-^{۲۶} حاجتی آن تهب لی السنور فلا تقتله- B-^{۲۵} همی- VI-^{۲۵} چنین- I, K, IV, T-
 و ز خرد

- 3075 سخن هرچ گویی¹ دگرگون کنم
 تن و جان مردم پر از خون² کنم³
 سوی راستی نیستم دسترس
 سر مایه من دروغست و⁴ بس
 نوشتمه مبادا جزین بر سرت
 بدو گفت خسرو که بد اخترت
 ز زشتی⁶ بزرگی شد آن⁷ شوپپی⁸
 بدیوان نوشتند منشور ری⁵
 برفتم از در و نام زشتی ببرد
 سپاه⁹ پراگنده اورا سپرد
 دل و دیده از شرم یزدان بشست
 چو آمد بری مرد ناتن درست
 بکنند و او شد¹¹ بران¹² شادکام
 بفرمود تا ناودانهای¹⁰ بام¹⁰
 دل کدخدایان از¹³ شد درشت
 وزان پس همه گریبانرا بکشت
 بهر سو همی رفت با رهنمای
 منادی گری پیش او بر¹⁴ پپای
 همی گفت گر ناودانی بجای¹⁵
 به بینی¹⁶ و گر گریه پی بر سرای
 ز برشان همی سنگ بر سر زخم
 بدان¹⁷ بوم و بر¹⁸ آتش اندر زخم
 خدایند اورا فگندی بغم
 همی جست¹⁹ جای که بد یک درم
 دل از بوم آباد بر داشتند
 همه خانه از موش بگذاشتند
 بشهر اندرون پاسمانی نبود²⁰
 ازان زشت بدکامه²¹ شوپپی
 شد آن شهر آباد یکسر خراب
 همه شهر یکسر²² پر از²³ داغ و درد

که جان پرستنده—³ K, VI   پرسنده پر خون—² I, IV, T   گویم—¹ I, K, IV, VI, T
 ل—⁸ این—⁷ I, IV   بزشتی—⁶ I, IV, C   وی—⁵ K   و—⁴ I   پر خون کنم
 شد او—¹¹ I, C   ناودانها ز بام—¹⁰ I, IV, C   سپاهی—⁹ I, K, IV, VI, T   بوم پی
 بدو—¹⁴ I, C   بدن—¹³ I, K, P   ازان—¹² VI   بدن—¹¹ I, IV, C   پپای—¹⁶ I, K, VI
 بوم و دشت—¹⁷ I, IV   بوم وی—¹⁸ K   بوم وزست—¹⁵ I, C   بماند—¹⁴ VI   به بینم—¹³ I, IV, T
 فلما جاء الشتاء و تابعت: 3087 و 3088 переданы так: 3087 و 3088   تاخت—¹⁹ IV   خانها—²⁰ VI
 همه یکسره دل—²² VI   خودکامه—²¹ VI   الأمطار خربت الدور، و کثرت الجرذان فی البيوت
 زو بود پر—²³ I, C

چنین گفت خسرو که بسیارگوی
 تنش سرخ² و بیمنی کژ و روی زشت
 یکی مرد بدنام و رخساره زرد
 همان بددل و سفله و بی فروغ
 دو چشمش⁵ کژ و سبز⁶ و دندان بزرگ
 همه موبدان⁸ مانده زو در شگفت
 همی جست هر کس بگرد جهان
 چنان¹⁰ بد که روزی یکی¹¹ نزد¹² شاه
 بدیدم¹⁵ بیارم بفرمان کسی
 بفرمود تا نزد¹⁸ او¹⁹ آورند
 ببردند زین گونه مردی برش
 بدو گفت خسرو ز کردار بد
 چنین گفت با شاه کز²⁵ کار بد²⁶

3065
3070

أشقر اللون - B یکی مرد ناپاک ناپاکگوی [بی‌پاکجوی - VI] - K, VI - [VI - زشت روی - I]،
 K, VI - вместо бб. 3063 и 3064 текста:

تنش زرد و بیمنی کژ و زشت روی * بداندیش و کوتاه و هم‌خیره گوی [جوی - VI]
 نژند اختری باشدم [ناکس - VI] زشت روی * که دیگر نباشد بدان طمع و خوی
 تنش زشت و بیمنی کژ و روی زشت * یکی دوزخی مرد [روی - VI] دور از بهشت
 I, IV, T - вместо бб. 3063 и 3064:

تنش زشت [زرد - I] و بیمنی کژ و روی زرد * بداندیش و کوتاه و دل‌پر ز درد
 پر از - K⁶ دو تا چشم - VI⁵ سری - I⁴ ب. оп. I, K, IV, VI³ ضعيف البدن - B²
 کژرو - K کژرو او - I⁷ أحول العينين أزرقهما - B همان سرخ - P چون خون - VI خون
 I, K, IV, VI, T - چنین - K¹⁰ کی - I⁹ فتعجب الواحدة... - B مهتران - I⁸
 I, K, IV, T - موبد - K¹⁶ بگيرم - IV¹⁵ ز راه - I¹⁴ برین - I¹³ پیش - VI¹² کسی
 C - ب. оп. I, K, IV, VI, T - پیش - I¹⁸ او - K, P - I¹⁹ وزین گونه - I, C - I²⁰
 لشکر و کشورش - IV²³ خسرو - VI²² وزان کینه اورا زکو - VI ز کوی - P بکوی
 بیاور ز - C بیاد ای بد کم‌خرد - VI بیاد آر گفتار بد(9) - IV بیاد و ز گفتار بد - I²⁴
 در - VI²⁷ داد پاسخ ز کردار بد - IV²⁶ داد پاسخ که از - I, T - I²⁵ گفتار بد

- 3050 بدان مجلس اندر یکی جام بود
بفرمود تا جام بنداختند
گرفتند نفرین بههرام³ بر
چنین گفت کاکنون⁴ بر و بوم ری
همه⁵ مردم از⁶ شهر بیرون کنند⁷
- 3055 گرانمایه دستور با شهریار
نگه کن که شهری¹⁰ بزرگست ری
که یزدان دران¹¹ کار همداستان
بدستور گفت آن زمان شهریار
که یک چند باشد بری مرزبان
بدو گفت بهمن¹⁷ که گر¹⁸ شهریار¹⁹
- 3060 بچویدیم و اینرا بچا²³ آوریم
بدان مجلس اندر یکی جام بود
بفرمود تا جام بنداختند
گرفتند نفرین بههرام³ بر
چنین گفت کاکنون⁴ بر و بوم ری
همه⁵ مردم از⁶ شهر بیرون کنند⁷
گرانمایه دستور با شهریار
نگه کن که شهری¹⁰ بزرگست ری
که یزدان دران¹¹ کار همداستان
بدستور گفت آن زمان شهریار
که یک چند باشد بری مرزبان
بدو گفت بهمن¹⁷ که گر¹⁸ شهریار¹⁹
بچویدیم و اینرا بچا²³ آوریم

¹ Л- یکی IV, VI- بران ² Л, I, IV- بران ³ VI, P- بهرام ⁴ I, C- اکنون ⁵ Л-
K- ⁸ لآنها کانت مسقط رأس چویدیم.: Б-доб. کند C- کنید I, VI- ⁷ оп. از K- ⁶ همی
K, بدن- ¹¹ I, IV, C- شهر ¹⁰ IV, C- سراسر همه ری چو- ⁹ VI- همان ری چو با(؟)
I, T- ¹⁴ بایدم IV- ¹³ نیم هم [من- VI] برین داستان- ¹² K, VI- بدین P- بران VI-
K- بایدم بی تیمار

اگر نیستی تو برین داستان * یکی بی گهر بایدم بددششان
VI-

بدو گفت خسرو که از مهتران * یکی بی گهر بایدم بددششان
K, VI- ¹⁹ کای C- ای- ¹⁸ I, IV- دستور- ¹⁷ I, IV, T- برزبان- ¹⁶ VI- و ¹⁵ K, IV, VI, T-
K, VI- ²² نشاید- ²¹ IV- بگوید- P- نگوید- ²⁰ I, C- کای خسرو بافرین
.: K, VI- دوب. فنزاید ز تو تاج و تخت و نگین

بچویدیم نشان یکی * برانسان که گوید [خواهد- VI] همی
شهریار

بخواهم نشان یکی [ولیکن چومردی بود- VI] * نباید که پیچد ازین شهریار
ناپکار

I, K, IV, VI, T- ²³ بچای ²⁴ I- بیلید- IV- ²⁵ I, IV- کسی- ²⁶ I, K, IV, VI,
T- رهنمای

چنین گفت با گردیده شهریار
 کنون تا به‌بینم که با جام می
 3040 بگرد جهان چار سالار من
 ابا هر یکی زان ده و دو هزار
 چنین هم بمشکوی زرین من
 پرستار باشد ده و دو هزار
 ازان¹⁵ پس نگه‌دار¹⁶ ایشان¹⁷ توی
 3045 نخواهم که گویند زیشان سخن
 شنید آن²³ سخن گردیده شاد شد²⁴
 همی رفت روی زمین را بروی

۵۹

در آمد بروین روزگاری²⁵ دراز
 چنین²⁷ می همی خورد با بخردان²⁸
 نهد گردیده را بچپیزی نیاز²⁶
 بزرگان و رزم‌آزموده²⁹ ردان³⁰

وگر- I, IV, C-⁵ سخت باشد- K⁴ سخت- VI³ همی- IV, T-² که ای بی‌غم- K, P-¹

: C- доб. سست‌پی- K, VI⁶

یکی جام پر باده خسروان * بکف بر نهاد آن زن پهلوان
 که گشتی گریزان ازان هرمن * نهاده بدو دیدها ازجمن
 بیاد سپه‌بند بیک دم بخورد * بر آورد ازان چشمه زرد گرد
 سپه‌بند شگفتی بماند اندرو * بدو گفت کای ماه پیکارجو
 از ایرانیان نیز- K¹⁰ هر جایگه یار من- K⁹ نگهدار- I, IV, VI, T-⁸ هرجا- VI⁷
 B-66. از ایرانیان تند- C از ایرانیانند- P از ایرانیانند- VI از ایران بیایند- IV
 نخواهم که گویند- L¹² همه پای با طوق و با گوشوار- L¹¹ 3039-3041 не переведены.
 إن فی حَجْرنا اثنی عشر ألف- B-6. оп.; L¹⁴ همان- IV¹³ (ср. б. 3045). زیشان سخن
 L¹⁹ گنج- I¹⁸ خوبان- L¹⁷ نگهبان- I, IV, T-¹⁶ ازین- I, K, IV, VI, T-¹⁵ جاریه
 یا- I, C-²² بودند(؟)- IV²¹ کسی جز تو گر [ار-IV]- I, IV, T-²⁰ خویشان- T ایشان
 VI- روزگار- IV نیز روزی- I, K, T-²⁵ گشت- I, K, IV, VI, T-²⁴ این- K, C-²³ ار- IV
 نرفت [نگشت-P] اختر نامور- K, VI, P- نجست اختر نامور جز فراز- I, IV, C-²⁶ نیز روز
 I, IV-³⁰ کار آزموده- IV²⁹ مهتران- IV موبدان- K, VI, T-²⁸ شبی- IV, T-²⁷ جز بنام
 سران

3030 بدان پرهنر زن بفرمود شاه
 بن نيزه را بر زمين بر نهاد
 همی هر زمان باره⁷ برگاشتستی
 بدو گفت هنگام جنگ¹⁰ تمبرگ¹¹
 چنين گفت شيرين که ای شهريار
 تو با جامه¹⁶ پاک بر تخت زر
 3035 پخنده بشيرين چنين گفت شاه
 همی ساخت گرد اندرش¹⁷ گردیده¹⁸
 بدو مانده بد²⁰ خسرو اندر شکفت

یکی چشم بگشا ز بد دور² باش³
 زن آمد⁴ بنزدیک⁵ اسپ سپاه
 ز بالا بزین⁶ اندر آمد چو باد
 چپ و راست بپگانه راهی گرفت
 وز⁸ ابر سپه نعره بر داشتی⁹
 بدین¹² گونه بودم چو غرنده¹³ گرگ¹⁴
 بدشمن¹⁵ دهی آلت کارزار¹⁵
 ورا هر زمان بر تو باشد گذر
 کزین زن جز از دوستداری مغواه
 بر آوردگاه¹⁹ برش گردیده¹⁹
 بدان برز و بالا و آن یال و کفت²¹

3027. K, VI—6. ³ بگشای و در سور—IV بنمای و دستور—C, I, ² گنجور—C رنجور—I ¹
 стоит после б. 3028; K, VI— доб.:

همان پرهنر زن بفرمان شاه * نشست از بر تازی اسپ سپاه
 بمالای زین—T ⁶ که رو بر نشین تو بر—VI ⁵. (ср. б. 3025, прим. 18). ⁴ P—آید—P
 رزم—T, I, K, IV, VI, T—¹⁰ بگذاشتی—T, I, K, IV, VI, T—⁹ اسپ—از—K, VI ⁸ ⁷ I, K, IV, VI, T—
 جدا کردمی پیش شاه بزرگ—K ¹⁴ ارغنده—T, I, IV, ¹³ برین—I, P ¹² ¹¹ IV, P—
 (ср. бб., добавленные рук. I к б. 3036); VI—¹⁵ B—доб.: ¹⁵ B—доб.:
 3033—3037 оп., вместо них доб.:

چو دیدش بران گونه بر شاه مه * بهر جایگه بر همی کفت زه
 چه اندار مانده بدو در شکفت * بدان برز بالا و بازو و کفت
 (ср. бб. 3036 и 3037 текста и разночтения к ним). ¹⁵ B—доб.:
 که خون برادر بیاد آورد * بت رسم که کسارت بیاد آورد
 بسان یلانی که با—I ¹⁹ اندرون ماهچهر—C, I, ¹⁸ اندرون—IV, P ¹⁷ ¹⁶ B—
 (ср. б., добавленный рук. K и VI к б. 3032); C—
 I, IV, T—²¹ I—доб.:

همی کفت یاری بداندیشی شاه * بپیش منستی با آوردگاه
 هم اکنون ز زینش بسان تمبرگ * جدا کردمی پیش شاه بزرگ
 چنان برز بالا و با زور کفت—I ²¹ همانند اندرو—IV ²⁰

3015
 ورا در شمسستان فرستاد شاه
 فرستاد نزد برادرش کس
 بر آیین آن دین⁴ مراورا⁵ بخواست
 پیرانش بر خلعت افگند نیز

ز هر کس فزون شد¹ ورا² پایگاه
 همان نزد³ دستور فریادرس
 پذیرفت و با جان همی داشت راست
 درم داد و دینار و هر گونه⁶ چیز

۵۸

3020
 دو هفته بر آمد بدو گفت شاه
 که بر گوی آن⁸ جنگ⁹ خاقانیان
 بدو گفت شاهها ازوشه¹⁰ بدی
 بفرمای تا اسپ و زین آورند
 همان نیزه و خود و خفتان جنگ
 پرستنده‌ی را¹² بفرمود شاه
 برفتند بیدار دل بندگان¹⁵
 ز خوبان رومی¹⁶ هزار و دویست
 چو خورشید شیرین بپیش اندرون
 بشد گردیه تا بنزدیک شاه
 3025
 بیامد خرامان ز جای نشست

بخورشید و ماه و بتخت و کلاه⁷
 بپندی کمر همچنان بر میان
 روانرا بدیدار قوشه بدی
 کمان و کماند و کمین¹¹ آورند
 یکی ترکش آگنده تیر خدنگ
 که در باغ¹³ گلشن بیارای¹⁴ گاه
 ز ترک و ز رومی پرستندگان
 تو گفستی بیاغ اندرون راه نیست
 خرامان ببالای سیمین ستون
 زره خواست از ترک و رومی¹⁷ کلاه¹⁸
 کمر بر میان بست و¹⁹ نیزه بدست²⁰

زردشت اورا— K, VI⁵ دینش— I⁴ پیش— VI³ شدش— VI² فزون‌تر— K, VI¹
 6 K, VI— بسیار 7 K, VI— доб.:

که با ترک چون بود پیکار و جنگ * چگونگی گشادی بمیدانش جنگ
 بدو گردیه گفت نوشه— VI¹⁰ که بر گوی آن رزم— I, IV, C⁹ که پیدا کنی— K, VI⁸
 I, VI¹⁶ بندگان— I¹⁵ بر آرای— K¹⁴ و VI, C— доб. ¹³ فرستاده‌را— K¹² گزین— C¹¹
 I, VI¹⁷ و حضرت شیرین... و وراها ألف و مائتان من الجوار...— B خسرو— K, IV, VI, T
 IV— عادی— I¹⁸ (ср. б. 3028). I¹⁹ و оп. B— пропущенные ²⁰
 و أخذت الرمح فاستأذنت الملك وسعت نحو فرسی أدهم قترب لها 3026—3028 переданы так: ل 66.

ازین پس کنون تا چه فرمان دهی
 چو آن نامه نزدیک خسرو رسید
 فرستاده‌یی خواست³ شیرین سخن⁴
 یکی نامه برسان ارژنگ چین
 گرانه‌ایه زترا بدرگاه خواند 3000
 فرستاده آمد بر زن چو گرد
 زن شیر زان نامه شه‌ریار
 سپهرا بدر خواند⁸ و روزی بداد
 چو آمد بنزدیکی شه‌ریار⁹
 زره چون بدرگاه شد بار یافت 3005
 بیاورد زان پس¹³ نثاری¹⁴ گران
 همان¹⁶ گنج و آن خواسته پیشی برد
 ز دی‌نار وز گوه‌ر شاه‌وار
 ز دی‌های زربفت و تاج و کمر
 ننگه کرد خسرو بران¹⁸ زادسرو 3010
 برخساره روز و بگیسو¹⁹ چو شب

چه آویزی از گوشه‌وار رهی¹
 ازان زن ورا شادی ذو و رسید²
 که داند همه داستان کهین⁵
 نوشتند و کردند چند آفرین
 بنامه ورا افسر ماه خواند
 سخنه‌های خسرو بدو⁶ یاد کرد
 چو رخشنده گل شد بوقت⁷ بهار
 چو شد روز روشن بنه بر نهاد
 سپاهی پذیره شدش¹⁰ بی شمار¹¹
 دل تاجور پر ز تیمار¹² یافت
 هرآنکس¹⁵ که بودند با او سران
 یکایک بگنجور او¹⁷ بر شمرد
 کس آنرا ندانست کردن شمار
 همان تخت زرین و زرین سپر
 برخ چون بهار و برفتن تذرو
 همی دُرّ بارد²⁰ تو گوی²¹ ز لب

1 - II و تا چه پیمان دهی - IV¹

چو آمد فرستاده و در رسید * بر خسرو آمد چنان چون سزید
 C - روشن‌روان - IV شیرین زبان - I, K, VI, P⁴ جست - VI³ K - доб. вариант того же б.
 IV - بلند اختر و شاد و روشن‌روان - K, VI بلند اختری پاک روشن‌روان - I⁵ شیر زبان
 همه - I, K, IV, VI, T⁶ بلند اختر و پاک و روشن‌روان - T بلند اختر و پاک و شیرین‌زبان
 پذیره شدش لشکری [لشکر - VI] - K, VI¹⁰ شهر شاه - I, T⁹ بخواندند - II⁸ بگاه - VI⁷
 K, IV - تاجور را بی آزار - I, C¹² پذیره شدندش سران سوار - IV شدندش براه - I, T¹¹
 IV, سپاهی - K, VI¹⁴ (باز و) با او - II¹³ خسرو زو بی آزار - VI تاجور زو بی آزار
 I, K, (метр нарушен) شاه - P شه - K, VI¹⁷ همه - VI¹⁶ همان کس - I, T¹⁵ نثار - C
 چون روز و - VI روز و بزلغش - K چون روز و گیسو - I, C¹⁹ دران - VI بدان - I, T, IV
 بیمارید گفتی - C تو گفتی - I, K, IV, VI²¹ در بیمارید - VI²⁰ بزلغش

- 2980 بخواند آن¹ خط شاه بر پنج تن² چو بگشاد لب زود پیمان بیست همان پنج تن را⁴ بر خویش خواند چو شب تیره شد روشنایی بکشت⁷ از آن¹⁰ مردمان نیز یار آمدند بکوشید بسیار با مرد مست سپهبد بتاریکی اندر بمرد 2985 بشهر اندرون بانگ و¹⁵ فریاد خامست چو آواز بشنید ناپاک¹⁶ زن¹⁷ شب تیره ایرانیانرا بخواند پس آن نامه شاه بنمودشان همه سرکشان آفرین خواندند 2990

۵۷

- دوات²⁰ و قلم خواست ناپاک زن²¹ یکی نامه بنوشت²³ نزدیک شاه سر نامه کرد آفرین از نخست دگر گفت کاری که فرمود شاه 2995 پراگنده گشت آن سپاه سترگ²⁷ ز هر گونه انداخت با رای زن²² ز بدخواه وز مردم نیکخواه²⁴ برانکس که او کینه از دل بشت²⁵ بر آمد بکام دل نیکخواه²⁶ بهخت جهاندار شاه بزرگ²⁸

¹ K — بخوان این — ² K, VI — زن — ³ I, K, IV, VI, T — ایشان — ⁴ K — VI — زن را — ⁵ K — ⁶ I, K, VI — در — ⁷ VI — мисра испорчено. — ⁸ K — آنکه — ⁹ Б — ¹⁰ K — لب با زبانش — ¹¹ IV — ¹² Л — ¹³ K — گویا زبانرا — ¹⁴ I, IV, P — ¹⁵ Л — ¹⁶ IV, ¹⁷ VI — ¹⁸ K — ¹⁹ VI — ²⁰ I, T — ²¹ Л — ²² I, K, IV, VI, T — ²³ IV — ²⁴ K — ²⁵ I, IV — ²⁶ I, IV — ²⁷ K, IV, VI, C — ²⁸ K, IV, VI, C —

- 2960 یکی نامه بنوششت چون بوستان
 پر از عهد و پیوند² و سوگندها
 چو بر گشت عنوان آن نامه خشک
 نگیزی⁴ برو نام پرویز شاه
 یکی نامه بنوششت کردی نیز
 2965 سر نامه گفت آنک⁷ بهرام کرد
 که بخشایش آراد یزدان بروی
 هرآنکس که جانش ندارد خرد
 گر او رفت ما از پس او رویم
 چو جفت من آید بنزدیک تو
 2970 ز گفتار او هیچ گونه مگرد
 نهاد آن خط خسرو اندر میان¹⁷
 زن چاره گر بستد آن¹⁸ نامها¹⁹
 همی ساخت تا پیشه نازون
 ازو گردیده شد چو خرم بهار
 2975 ز بهرام چندی²³ سخن راندند
 پس آن نامه شوی²⁵ با خط شاه
 چو آن شیرزن نامه شاه دید
 بخندید و گفت این سخن را برنج

¹ K, VI — همان ² I, IV, VI, T — پیمان ³ Б — далее бб. 2961—2970 не переведены.
⁴ K, VI — بگیتی ⁵ C — б. оп. ⁶ Л — و оп. ⁷ I, K, IV, VI, T — آنچ ⁸ I, IV — میادش
⁹ K — مبادا ¹⁰ K, VI — که پیش هر ¹¹ K — درفشان ¹² I, IV, T — رای ¹³ Б — ср.
 прим. к бб. 2954 и 2972. ¹⁴ IV — و گرنه ¹⁵ I — شوی ¹⁶ K — مرترا ¹⁷ Б — ср.
 و أعطاه ¹⁸ K, VI — گرفت آن زن چاره گر ¹⁹ Б — ср. прим. к бб. 2954 и 2969).
²⁰ I, K, IV, VI, T — زن ²¹ I, IV, VI, T — همه ²² Л — و оп. ²³ IV, P — چندین ²⁴ VI — دسی ²⁵ IV —
 و نغدها الیه لتخدها. فسارت و هی تظهر أنها تروح الیهما لتعزیهما عن بهرام و تحدّد
 که در تیره شب ²⁶ VI — نامها ²⁷ I — б. оп.

چو این کرده باشی سپاه ترا
 2945 مرانرا² که خواهی³ دهم کشوری
 تو آیی بمشکوی زرین من⁵
 برین بر خورم سخت⁶ سوگند نیز
 اگر پیچم این دل ز⁸ سوگند من
 بدو گفت گردوی نوشه⁹ بدی
 2950 تو دانی که من جان و¹⁰ فرزند¹¹ خویش
 بجای سر تو ندارم بچیز
 بدین¹⁵ کسی فرستم بنزدیک اوی
 یکی رقعہ¹⁷ خواهم برو مهر شاه
 بخواهر فرستم زن خویشرا
 2955 که چون سخن نیست جز کار زن
 برین²¹ نیز هر چون²² همی²³ بنگرم²⁴
 بر آید بکام تو این کار زود
 چو بشنید خسرو بران²⁸ شاد شد²⁹
 هم آنگه ز گنجور قرطاس خواست

همان در جهان نیکخواه ترا¹
 بگردد بران⁴ کشور اندر سری
 سر آورده باشی همه کین من⁵
 فزایم برین بندها بند⁷ نیز
 مبادا ز من شاد پیوند من
 چو ناهید در برج خوشه بدی
 بر و¹² بوم¹³ آباد و پیوند¹⁴ خویش
 گرین چیزها ارجمندست نیز
 درفشان کنم جان¹⁶ تاریک اوی
 همان خط او چون درخشنده ماه
 کنم دور زین در بدانیدیشرا¹⁸
 بدوید¹⁹ زنی¹⁹ کو بود رای زن²⁰
 پیام²⁵ تو باید بر²⁶ خواهرم
 برین پیش و کم²⁷ نماید فزود
 همه رنجها بر دلش باد شد²⁹
 ز مشک سیه سوده³⁰ انقاس³¹ خواست

¹ I, K, IV, VI, T — доб.:

بنزدیک منشان بود زینهار * بهر جای هر گز نباشند خوار
² I, K, IV, VI, T — کسیرا ³ I — خواهم ⁴ I, K, IV, VI, T — که گردد بدان ⁵ I, K, IV, VI,
 نوشه — ⁹ I, IV, T — سرپیچم ز ⁸ I, IV — بند ⁷ IV — چند ⁶ I, K, IV, VI, T — ما
¹⁰ VI, C — و оп. ¹¹ K — (؟) پیوند ¹² Л — و оп. ¹³ Л, IV, VI — доб. و ¹⁴ K — فرزند ¹⁵ I, K,
 برین — ¹⁶ I, IV, C — رای IV — доб.:

بگویم که از رای او بر مگرد * چو گردی شود بخترا روی زرد
 و أحرصها 2954—2959 не переведены (ср. прим. к б. 2972), вместо них: ¹⁸ Б—66. ¹⁷ K, VI, T — نامه
 T — همچون — ²² I, IV — بدین — ²¹ K, VI — ب. оп. ²⁰ VI — کسی — ¹⁹ K — علی قتل زو جهها
²⁷ Л, ²⁶ K, VI — شوی ²⁵ K, VI — بنام ²⁴ IV — بگذرم ²³ VI — می که می — هر چند
 کرده — ³⁰ I, IV, VI — گشت — ²⁹ I, K, IV, VI, T — بدان — ²⁸ I, K, IV, VI, T — تر
³¹ I, IV, VI — انقاس — و С ошибочно — Рукописи

سوی او شدند آن بزرگ اذچمن
 از آمدل کس آمد ز کارآگه‌هان
 همی گفت زین⁴ گونه تا تیره گشت
 2930 چو سازندگان شمع و می خواستند⁵
 ز بیگانه مردم بپردخت⁸ جای
 همان نیز¹⁰ گردوی و خسرو بهم
 بدو گفت ز ایدر فراوان سپاه
 همه خسته و کشته¹² باز آمدند
 2935 کنون اندرین رای مارا یکپست
 چو بهرام چو بیینه گم کرد راه
 کنون چاره‌یی هست نزدیک من
 سوی گردیه نامه باید نوشت²⁰
 که با²² تو همی دوستداری کنم²³
 2940 بر آمد برین روزگاری²⁵ دراز
 کنون روزگار سخن گفتن است
 نگر تا چگونه کنی چاره‌یی
 که²⁸ گسته‌همرا زیر سنگ آوری

برانم که او بدوشان¹ رایزن
 همه فاش کرد² آنچه بودی³ نهان
 ز گفتار چشم یلان خیره گشت
 همه کاخ اورا⁶ بیاراستند⁷
 نشست از بر تخت با رهنمای⁹
 همی رفت از گردیه¹¹ بی‌شوکم
 بآمدل فرستادهام کینه‌خواه
 پر از¹³ ناله و با¹⁴ گداز آمدند
 که از¹⁵ رای¹⁶ ما تاج و تخت اندکیست
 همیشه بدی گردیه نیکخواه¹⁷
 مگو¹⁸ این سخن¹⁹ بر سر انجمن
 چو جویی²¹ پر از می به‌باغ بهشت
 بهر جای و هر کار²⁴ یاری کنم²³
 زبان بر دلم هیچ نگشاد راز
 که گردوی مارا بچای تنست²⁶
 کزان گم شود²⁷ زشت پت‌پاره‌یی
 دل و خاندان²⁹ ما²⁸ بچنگ آوری

ازین-⁴ I, K, IV, T-⁴ بد در-³ K, VI-³ گشت-² I, K, IV-² ازایرا که او گشت شان-¹ VI-¹
 ز بیگانه ایوان بپرداختند-⁷ I, IV, C-⁷ خسرو-⁶ K, VI-⁶ ساختند-⁵ IV, VI, T-⁵ هر-^{VI}
 همی-¹¹ I, C-¹¹ نشستند-¹⁰ I, IV, C-¹⁰ بپرداخت-⁸ VI, P-⁸ بپرداختند-^{VI}
 همی گفت هر کس ز هر-^{IV} همی گفت هر گونه از-^{K, VI, P-} گفت خسرو ز هر
 گر آن-^{K, VI, P-} که این-¹⁵ I, IV-¹⁵ پر-¹⁴ I, IV, C-¹⁴ ابا-¹³ K, VI-¹³ بسته-^{K, IV, VI, C-}
 VI-¹⁹ مگوی-¹⁸ I, K, IV, T-¹⁸ کینه‌خواه-¹⁷ VI-¹⁷ تا(؟)-^{VI-} با-¹⁶ I, K, IV, T-¹⁶ که آن-^{C-}
 جوی-²¹ J, T-²¹ و اینی آرید آن تکتب الیهها کتابا فی السر-²⁰ B-²⁰ مگوی هیچ ازان
 روزگار-²⁵ IV, VI, T-²⁵ کار هر جای-²⁴ I, K, IV, VI, P-²⁴ کنی-²³ I, K, IV, VI, T-²³ تا-^{K, IV, VI, T-}
 دل و جان مارا-²⁹ K, VI-²⁹ چو-²⁸ K, VI-²⁸ کنی-²⁷ J-²⁷ چو جان در تنست-²⁶ VI-²⁶

ازو هرک دانددش¹ پرهیز به
 2910 گر ایدونک باشید⁴ با من⁵ بهم
 پذیرفت ازو هرک بشنید پند
 زبان تیز با گردیه بر گشاد
 ز گفتار⁹ او گردیه گشت سست
 بهودند یکسر بنزدیک¹¹ اوی
 2915 یلان سپینه را گفت کاین زن بشوی
 چنین داد پاسخ که تا گویمش
 یلان سپینه با گردیه گفت زن
 ز خاقان کرانه گزیدی سزید
 چه گویی ز گسته هم یل خال شاه
 2920 بدو گفت شویدی کن ایران بود
 یلان سپینه اورا بگسته هم داد
 همی داشتش چون یکی تازه سپ
 سپاهی که از نزد خسرو شدی
 هر آنکه که دیدی شکست¹⁷ سپاه

۵۶

2925 چنین تا بر آمد برین چند گاه
 بر آشفست روزی بگردوی گفت

دشته^۱ - I, K, IV, VI, T ۳ K, VI-доб.: ۴ IV-دانیید

ز بنودی اندازه باید گرفت * ز کردار او تا بهمانی شکفت
 ۴ I, K, VI, T-ایدید ۵ I, K, IV, VI, T-ما ۶ IV-بست ۷ I, IV, C-یک ۸ IV-
 یکچند^{۱۱} K, VI- (в тексте по Л и С). ۱۰ I, K, IV, VI, P-نادرست ۹ ل-گفتار
 ازان^{۱۳} K-بدل ۱۲ I, IV, C-نزدیک چه گوید چه جوید^{۱۳} K, VI, P-نگوید نگوید^{۱۲} I, IV, C-
 خسرونژاد^{۱۶} T-خسروی نژاد^{۱۶} I-سری^{۱۵} I, K, IV, VI-شویمش^{۱۴} Л, K, VI-برین^{۱۴} C-
 و کان کلما انهض^{۱۷} B-گوانرا همی داشتی در پناه^{۱۸} I, K, IV, VI, T-شکسته^{۱۷} K, VI-
 الیهم^{۱۹} K, VI-б. оп. عسکرا کسروه و نهبوه، حتی اعجزوه^{۲۰} K, VI-б. оп.; B-бб.
 2927-2936 не переведены.

که بهرام یلرا پیر آمد قفیز
 برفت از² بر³ نامدار⁴ سترگ
 چه کرد او بدان نامداران چین
 از انجایگه نیز⁵ لشکر براند
 از آموی با⁷ نامداران خویش⁸
 بر انگیخت اسپی از میان سپاه
 فراوان ز بهرام تیمار خورد
 همی باستین خون مژگان برفت
 فرود آمد از دور¹² گریان ز اسپی
 تبه کرد و بد شد مرا¹³ روزگار
 نه از بهر او تن بخون داده بود¹⁵
 روان پیش خاکش فدا¹⁸ داشتی¹⁹
 برانسان²¹ که از گوهر او سزید
 کجا همچو هنگام بادست و پید²²
 بشهر²³ اندرون گوشت ارزان کند
 بر آشوبد و نو کند کیننها
 ازو یافستی در جههان کاپرا

وزان روی گسسته هم بشنید نیز
 همان گردیه با سپاه¹ بزرگ
 پس او سپاهی پیامد بکین
 پذیره شدنرا سپه بر نشاند
 چو آگاه شد گردیه رفت پیش⁶
 چو گسسته هم دید آن سپهرا⁸ ز راه
 پیامد بر گردیه پیر ز درد
 همان درد¹⁰ بندوی اورا¹¹ بگفت
 یلان سپینها دید و ایزدگشسپ
 بگفت آنک بندوی را شهریار
 تو گفستی نه¹⁴ از خواهرش زاده بود
 بتارک مر¹⁶ اورا روا¹⁷ داشتی
 نخستین²⁰ ز تن دست و پایش برید
 شمارا بدو چپست اکنون امید
 ابا همگنانان بتتر زان کند
 چو از دور بیند یلان سپینها
 که سالار بودی تو بهرامرا

2895

2900

2905

وزان - I, K, IV, VI, T - ⁵ نامداری - I, C - ⁴ در - K, VI - ³ او (?) - ² LI - سپاهی - I, T - ¹
 تفت - K, VI - ⁸ ابا سرور و - I, IV, C - ⁷ پیش رفت - K, VI - ⁶ [ازان - K, VI] همیشه چون باد
 بدو - I - ¹³ درد - IV - ¹² با وی - K, P - ¹¹ با او - I, IV, C - ¹¹ حال - VI - ¹⁰ سواران - K - ⁹
 نه بندوی - K - ¹⁴ : доб. - K - ¹⁵

روان پیش پایش بر افشاندی * چو زو دور ماندی دژم ماندی
 (K-без فدی - I, K, IV, VI - ¹⁸ مرورا بمر چون ردی - VI - فدی - K - ¹⁷ روی - I, IV - ¹⁷ بر - I, T - ¹⁶
 ریфмы). ¹⁹ C - доб. вариант б., добавленного рук. K к б. 2902. ²⁰ P - ²¹ I, IV, T -
 مجوید خرما هم - K که او کمتر از تیر مه بار [بزرگ - IV] پید - I, IV, P - ²² بدانسان
 که بر ناورد هر گز از شاخ پید - C که هر گز نیارد بری شاخ پید - VI از شاخ پید
²³ IV - ²³ بهرو

- 2875 بگستهم¹ گو² ایچ گوئه مپا³ فرستاده چون در⁶ خراسان رسید بگفت آنچه فرمان پرویز بود⁷ چو گستهم بشنید لشکر براند چنین تا بشهر بزرگان رسید شنید آنک شد شاه ایران¹² درشت چو بشنید دستش بدندان¹⁴ بکند همه جامه¹⁶ پهلوی کرد چاک بدانست کورا جهاندار شاه خروشان از آنجایگه باز گشت سپاه پراگنده کرد آنچه من چو نزدیک²¹ کوه آمد رسید همی برد²² بر هر سوی تاختن بهر سو که بیکار مردم بدند بجای²⁷ کجا لشکر²⁸ شاه بود همی³⁰ بر سرانشان فرود آمدی وزان پس چو گردوی شد نزد شاه بدان مرزبانان خاقان چکرد
- چو این نامه⁴ من⁵ بخوانی بیما⁵ بدرگاه⁸ مبرد تن آسان رسید که شاه⁸ جوان بود و خونریز⁹ بود پراگنده لشکر¹⁰ همه باز خواند ز ساری¹¹ و آمدل بگرگان رسید برادرش را او بمستی¹³ بکشت فرود آمد از پشت اسپی¹⁵ سمند خروشان بسر بر همی ریخت¹⁶ خاک بکین پدر کرد خواهد تپاه تو گفتمی که با باد¹⁷ انباز¹⁸ گشت همی تاخت تا همیشه¹⁹ نارون¹⁹ سپهرا بدان²⁰ پیشه اندر کشید بدان²² تاختن بود²³ کین آختن بنانی²⁴ همی²⁵ بنده²⁵ او شدند²⁶ که²⁹ گستهم زن لشکر آگاه بود سپهرا یکایک³¹ بهم برزدی بگفت آن کجا خواهرش با سپاه که در مرو زیشان بر آورد کرد

مپای— I, K, IV, VI, T—³ گوی— I, K, IV, T—² ...الی خاله الآخر المسمی گستهم— B¹
 فلما وصل الی جرجان بلغه— B⁷ اندر— I, C—⁶ بیای— I, K, IV, VI, T—⁵ ما— K, IV, VI, P—⁴
 (ср. бб. 2878—2879, которые в переводе соединены с б. 2876).⁸ I, K, VI,
 چو بشنید گستهم— K, VI—¹² بساری— K, VI—¹¹ مردم— IV—¹⁰ نوخیز— I—⁹ شاهی— T—
 برادرش بندو— K, VI—¹³ [او— IV—¹⁴ بندوی ناگه— C—¹³ I, IV, C—¹³ کو شد
 VI—¹⁶ زین— I, IV, C—¹⁵ گوشت یلانی— J, I, K, IV—¹⁴ برادرش را شب بمستی— P—¹³ بمستی
 چو— K—²¹ بران— J—²⁰ عاد الی مازندران— B—¹⁹ همساز— C—¹⁸ همباز— P—¹⁸ درد— VI—¹⁷ پراکند
 سراسر همه— VI—²⁵ بنانی همه— IV, T—²⁵ نهانی— K—²⁴ کرد— IV—²³ ازان— VI—²² بردند
 چو— K—²⁹ که لشکرگه— I, IV, C—²⁸ بجای— J, C—²⁷ B—²⁶ бб. 2887—2891 не переведены.
 سراسر— VI—³¹ بشب— VI—³⁰ همه— K—³⁰

دگر گفت با شه‌ریار بلند
 پس ما بیامد سپاهی گران 2860
 برانگونه² برگاشتمشان ز رزم³
 بسی نامور مه‌تران با منند
 نشستم باموی⁵ تا پاسخم
 بگوی آنچه از من شنیدی ز پند
 همه نامداران¹ جنگاوران
 که نه رزم بینند زان پس⁴ نه بزم
 نباید که آید بر دشان گزند
 بیارد مگر اخته‌تر فرخم

۵۴

ازان پس بآرام بنشست شاه
 ندید از بزرگان کسی کینه‌جوی 2865
 بدست‌تور پاکیزه یک روز گفت
 کشنده پدر هر زمان پیش من
 چو روشن روانم پر از خون بود
 نهادند خوان و می¹⁰ چنند خورد
 ازان پس چنین گفت با رهنمای¹¹ 2870
 بریدند¹⁴ هم در زمان او بمرد
 چو بر خاستت بهرام جنگی ز راه
 که با او بروی اندر آورد⁶ روی⁷
 که اندیشه تا کی بود⁸ در نهفت
 همی بگذرد چون⁹ بود خویش من
 همی پادشاهی کنم چون بود
 هم آن روز بندوی را بنند کرد
 که او را هم اکنون بمر¹² دست و پا¹³
 پر از خون روانش بخسرو سپرد

۵۵

وزان پس بسوی¹⁵ خراسان کسی
 بدو گفت با کس مچنین زبان
 گسی کرد¹⁶ و اندرز دادش¹⁷ بسی
 از ای‌در برو تا در مرزبان

ازین پس— I, K—⁴ بر داشتیم شان بزم— K—³ بدانگونه— P—² و I, K, IV, P—¹ خوب.
 K—⁷ خوب: آرنده— I, IV, P—⁶ بره بر که— I, IV, C—⁵ هر گز— IV
 چه‌اندار پروید— ز گـرد سـوار * پر اندیشه بود از بد روزگار
 I, K, IV, T—¹² رهنمای— I, K, IV, T—¹¹ می— IV, T—¹⁰ می— I, K—¹⁰ او— K, IV, T—⁹ او— I—⁹ توان— K—⁸
 IV, T—¹³ پای— I, K, IV, T—¹³ خوب: هم کنون— K—¹³ هم کنون ز تن— IV
 به‌رند تا او به‌خون کیان * چو بی دست باشد نه بنند میان
 I, K, IV, VI, T—¹⁷ فرستاد— I, K, IV, VI, T—¹⁶ فرستاد سوی— I—¹⁵ و IV—¹⁴ خوب.

اگر¹ از در شوی یابی² بگویی
 بگفت این وزان⁵ پس بر انگیخت اسپ
 یکی نیزه زد بر کمر بند او
 یلان سینه با آن گزیده سپاه⁹
 همه لشکر چین بهم بر شکست 2850
 دو فرسنگ لشکر همی شد ز پس
 سراسر همه دشت شد رود خون
 همانا مرا خود پسندست³ شوی⁴
 پس او همی ساخت ایزدگشسپ⁶
 که بگست⁷ خفتان و پیوند او⁸
 بر انگیخت اسپ اندران¹⁰ رزمگاه¹¹
 بسی کشت و افگند¹² و چندی بخت¹³
 بر اسپان نماندند بسیار کس
 یکی بی سر و دیگری سرنگون

۵۳

چو پیروز شد سوی ایران کشید
 [روز چه هارم باموی شد¹⁶
 [باموی یکچند بنشست و بود¹⁸ 2855
 یکی نامه سوی برادر بدر
 نخستین سخن گفت²⁰ بهرام گرد
 ترا و مرا مزد بسیار باد
 بر شهریار¹⁴ دلیران کشید¹⁵
 ندیدی زنی کو جهانجوی شد¹⁷
 بدلیش اندرون داوریهها فرود¹⁹
 نوشت و ز هر کاری آگاه کرد
 بتیمار²¹ درد برادر بمرد
 روان وی از²² ما بی آزار باد

بگفت⁵ K, IV پسندی بشوی⁴ K پسندی تو³ I, IV بیمنی² K گرم¹ T و ازان
 K-доб.:⁶

سپهدار چینی همان حمله کرد * بر آویختند آن دو گرد نبرد
 همان خواهر پهلوی نامدار * به نیزه در آمد بنزد سوار
 K-доб.:⁸ بگذاشت⁷ I, K, T

چو از پشت باره در آمد نگون * همه ریگ شد زیر او جوی خون
 کشته افگند و¹² I, P از پیء کارزار¹¹ IV بر انگیختند اسپ ازان¹⁰ I سوار⁹ IV
 IV-доб.:¹³

هزیمت شد آن لشکر چینیان * پس اندر سواران ایرانیان
 چو آن لشکر چین بهم بر درید * درفش سرافراز شد ناپدید
 I, K, IV-б. оп. ... و صلت الی آمل طبرستان¹⁶ B رسید¹⁵ IV و¹⁴ Л-доб.
 و²¹ Л-б. و²⁰ K-ب. و¹⁹ I, K, IV-б. оп. و خیمت بها و راحت¹⁸ B و استراحت¹⁷ B
 IV-доб.:²² روان و تن

- 2825 بشد¹ گردیده با سلیح گران
 دلاور تـبـبـرگـشـی نـدـانـسـت باز
 چـنـیـن⁵ گـفـت کـان⁶ خـواهر کـشـته شاه
 کـه با او مـرا هـست چـنـدی⁸ سـخـن
 بـدو گـردیـه گـفـت ایـنـک مـنـم
 2830 چـو بـشـنـیـد آواـز اوـرا تـبـبـرگ
 شـگـفـت آـمـدش گـفـت خـاقـان چـیـن
 بـدان تـا تـو بـاشـی ورا یـادگـار
 هـمـی گـفـت پـاداشـی آن نـیـکـوی
 مـرا گـفـت بـشـتاب و او⁹ بـگـوی
 2835 چـنـان دـان کـه ایـن خـود نـگـفـتم ز بـن
 ازین مـرز رـفـتن مـرا¹³ رـوی نـیـسـت
 سـخـنـها بـرین گـونـه پـیـوند کـن
 هـمـانـرا¹⁶ کـه اوـرا بـدان¹⁷ دـاشـتـسـت
 بـدو گـردیـه گـفـت کـز رزمگـاه
 2840 سـخـن هـرچ گـفـتی تـو¹⁹ پـاسـخ دـهم
 ز پـیـشـی سـپـاه انـدر آـمـد تـبـبـرگ
 چـو تـنـها بـدیـدشـی زـن چـاره چـوی
 بـدو گـفـت بـهـر اـمـرا دیـده ای
 مـرا بـود هـم مـادر و هـم پـدر
 2845 کـنـون مـن تـرا آـزمـایـش کـنم

بزد پاشنه بر-⁴ JI نزد او شد-⁴ IV تا برو شد-³ I مانند-² VI چو بد-¹ I, IV, T
 بدو-⁶ I, IV, C دگر-⁵ P شد برو سرفراز-^{VI} (метр нарушен, ср. вариант K); او فراز
 I, ¹⁰ با او-¹⁰ C و با او-⁹ I, IV چندین-⁸ IV جویم اندر-⁷ IV گفت آن [کان-^{IV}]
 I, ¹⁴ JI, I, VI ترا-¹³ I, K, IV, T که من-¹² I, K, T بد آید بروی-¹¹ IV ز آنچ-^{IV}
 I, ¹⁷ هر آنکه-¹⁶ P همان کس-¹⁶ I, C همه گوش سوی خردمند کن-¹⁵ IV نپذیردش
 VI-²⁰ گویی تو-¹⁹ IV, C گوئیت(?)¹⁹ I-¹⁹ I, K, IV از-¹⁸ I, K, IV برین-¹⁸ IV بران-^K
 سپاهی ز رومی(?)

بنزدیک خاقان بزاری^۱ شدند
 که ای نامور مهتر^۳ جنگجوی
 بسی زینه‌اری بر ما^۵ رسید
 بخندد همی لشکر و کشورت^۷
 شد از خشم^۸ رنگ رخس ناپدید
 نگه کن که لشکر کجا شد براه^۹
 نخستین فراز آر شیرین سخن
 مگر بشکنی پشت^{۱۲} بدخواه ما
 بمردانگی سر بر افرازشان
 تو مردی کن و دور باش از درنگ
 که گردد زمین همچو پرتو
 گزیده ز ترکان جنگی^{۱۵} سوار^{۱۶}
 زن شیردل چون سپه‌را بدید
 ز لشکر سوی ساربان^{۱۸} شد چو باد
 پیامد نگه کرد جای نبرد
 نشست از بر باره گامزن
 همه جانها بر نهاده بکف
 که خاقان ورا خواندی پیر^{۲۱} گرگ^{۲۲}
 مگر نیست با این بزرگ انجمن

ز لشکر بسی زینه‌اری شدند
 برادر پیامد بنزدیک اوی^۲
 سپاه^۴ دلاور بایران کشید
 ازین ننگ تا جاودان^۶ بر درت
 سپهدار چین کان سخنها شنید 2810
 بدو گفت بشتاب و بر کش سپاه
 بریشان^{۱۰} رسی هیچ تندی مکن
 ازیشان^{۱۱} نداند کسی راه ما
 بخوبی^{۱۳} سخن گوی و بنوازشان
 و گر هیچ سازد کسی با تو جنگ 2815
 ازیشان یکی گورستان^{۱۴} کن بمر و
 پیامد سپهدار با شش هزار
 بروز چه‌هارم بریشان^{۱۷} رسید
 اریشان بدل بر نکرد هیچ یاد
 یکایک بنه از^{۱۹} پس پشت کرد 2820
 سلیح برادر بپوشید زن
 دو لشکر برابر کشیدند صف
 پیش سپاه اندر آمد تهرگ^{۲۰}
 بایرانین گفت کان پاک زن^{۲۳}

فانتهی الخیر بذلک الی طُبرک أخی الخاقان فقام—^۲ B ۱ I, K, IV, VI, T—بپاری
 جاوید هم—^۶ I—من—^۵ I, IV, T—سپاهی—^۴ I, K, IV, VI, T—دشتر—^۳ I—و دخل علی أخیه...
 K, IV, VI, P—بایشان—^{۱۰} I, C—ز راه—^۹ I, T—قهر—^۸ K, VI—کشور و لشکرت—^۷ I, IV—
 K, VI—بچربی—^{۱۳} I, IV, C—مگر بیمشان کرد—^{۱۲} I, IV, C—کزایشان—^{۱۱} VI—بدیشان
 K, IV, VI, I—بایشان—^{۱۷} I—دلاور سوار—^{۱۶} K, VI—چینی—^{۱۵} IV—گورسان—^{۱۴} VI, T—بنیکی
 تیز—^{۲۱} IV—طبرگ—^{۲۰} VI—طورگ—^{۲۰} IV, P—در—^{۱۹} K, I, IV, VI—چینیان—^{۱۸} JI—بدیشان—
 شیرزن—^{۲۳} VI—خواند شیر سترگ—^{۲۲} K, VI

- 2790 نترسد ز آنهوه مردم کشان
بتوران غریبیم و بی پشت و یار
همی رفت خواهم چو تیره شود
شما دل برفتن مدارید تنگ⁵
که خود بی گمان از پس⁸ من⁹ سران
همه جان یکایک بکف بر نهید¹⁰ 2795
وگر بر چنین رویتان نیست رای¹⁴
باواز گفتند ما کهترییم
برین بر نهادند و بر خاستند
یلان سینه و مهر و¹⁷ ایزدگشسپ
همی گفت هر کس که مردن بنام 2800
هم آنکه سوی کاروان¹⁸ بر گذشت²⁰
گزیین کرد زان اشتران سه هزار
چو شب تیره شد گردیه بر نشست
بر افگند پرمایه برگستوان
همی راند چون باد لشکر براه 2805

شمارا-K⁵ بر(?)K⁴ چنین است کار-IV³ بروبر نشان-K² آید-K¹
I, K, IV, VI, T-گر⁷ هم-K⁸ I, K, IV, VI, C-گر⁶ ز رفتن کنون نیست تنگ
K-خرید-P خورید-I, IV, VI, C-دشمن-VI¹¹ نهیم-K¹⁰ ما-K, IV, VI, C-
و مهتر-J¹⁷ جنگ و ره را-VI¹⁶ جا-J¹⁵ روزتان نیست را-J¹⁴ خوریم و دهیم
K, VI, T-ساربان-IV, VI¹⁹ و دشمنان-VI دشمن برو-K, P¹⁸ و مهر-K, VI
فرکب یلان، و ایزدگشسب،-B بر گذشت-I, K, IV, VI, T²² وی-VI²¹ شد بدشت
و-IV²⁴ و-IV, VI²³ و مهر آذر و استحضروا ثلاثة آلاف جمل و حملوا الأثقال
ترک و تیغ-I, IV, P²⁶ و لما جن الليل ركبت اللبوة ساكية السلاح...-B: VI, VI²⁵
گرز و تیر و کمان-VI تیغ و گرز گران-K²⁷

دلیر و خدوآوند توران سپاه
 بکوشد که³ خویشی بود در میان
 غم و رنج بپسند بفرجام کار
 چه بر خورد جز⁶ تابش آفتاب
 جوانی که چون او ز ملار نژاد
 ز توران و ایران بر آورد گرد
 بایران بریم این سخن¹¹ ناگهان
 هم از پیش تیمار این¹³ خورده ام
 بگوید ز رنج و ز¹⁴ تیمار ما
 بدین چرب گفتار من بگرود
 بایران و چین پشت و بازو توی¹⁷
 یلانرا بمردی توی رهنمای¹⁹
 ز دست تور داننده هشیارتر
 برین²¹ آرزو رای و پیمان تراست
 درم داد و اورا بدیوان نشانند
 هزار و صد و شست یل بر گزید²⁴
 نمرگاشتنندی سر از ده²⁵ سوار²⁶
 چینی گفت با لشکر رزمساز
 نه پیچد دل اندر فراز و نشیب²⁷

از¹ نیست آهو بزرگست شاه
 و لیکن چو با ترک² ایرانیان
 ز پیوند وز ببنند آن⁴ روزگار
 نگر⁵ تا سیاوش از افراسیاب
 سر خویش داد از⁷ نخستین بیاد 2775
 همان نیز پور⁸ سیاوش⁹ چه کرد
 بسازید تا¹⁰ ما ز ترکان نهان
 بگردوی من نامه پی کرده ام¹²
 که بر شاه پیدا کند کار ما
 بنیروی یزدان چنو¹⁵ بشنود 2780
 بدو گفت هر کس که بانو¹⁶ توی
 نجنبانددت کوه آهن ز جای¹⁸
 ز مرد خردمند²⁰ بیدارتر
 همه کهترانیم و فرمان تراست
 چو بشنید زیشان عرض را بخواند²² 2785
 پیامد سپه سردسر²³ بنگرید
 کزان هر سواری بهنگام کار
 درم داد و آمد سوی خازنه باز
 که هر کس که دید او دوال رکیب

این VI- او IV-⁴ چه VI-³ ترک و (?)- ترک از I-² ازین T- برو IV- I-¹
 I, K, IV, VI, T-⁹ گرد (?) VI- نوزر K-⁸ دادش VI- داد او K-⁷ زن L-⁶ مگر L-⁵
 و قد کتبت الی أخی کردویه فی هذا B-¹² آن بنه K-¹¹ بسازند با K-¹⁰ سپهبد
 K, VI-¹⁵ بچوید غم و رنج IV- بگوید بدو رنج و- I, K, VI, T-¹⁴ او L-¹³ المعنی کتابا
 نفس مانو I- و پشت و زانو توی L-¹⁷ یاور VI-¹⁶ چو آن P- چو این IV, C- چو او
 رهنمای L-¹⁹ پای VI- جا L-¹⁸ درد داور توپی VI- بند زانو توپی IV- توپی (?)
 IV-²³ أمرت بوضع دیوان العرض B-²² بدین I, K, IV, VI, T-²¹ ز مردم هنرمند VI-²⁰
 صد VI-²⁵ ثم انتخبت منهم ألفا و مائة و ستین فارسا B- یل را بدید L-²⁴ سپهرا همه
 K-²⁷ обратный порядок мисра. کل واحد منهم عند الحاجة یقابل بعشرة B- هزار L-²⁶

دل او¹ ز تیمار خسته مباد
 مباد ایچ³ گیتی ز خاقان تهی 2755
 کنون چون نشستیم⁵ با یکدیگر⁶
 بدان⁸ کو بزرگست و دارد خرد
 کنون دوده را سر بر سر شیونست
 چو سوک چنان مهتر آید بر
 مرا خود بایران شدن روی نیست 2760
 اگر من بدین زودی آیم بره
 خردمند بی شرم خواند مرا
 بدین سوک چون بگذرد چار ماه
 همه بشنوم هرچ بآید شنید
 بگویم یکایک بنامه درون 2765
 تو اکنون از ایندر بشادی خرام
 فراوان فرستاده را هدیه¹⁹ داد

۵۱

وزان پس جوان²¹ و خردمند زن
 چنین گفت کامد²² یکی نو سخن
 جهاندار خاقان بیاراستست²³ 2770
 به آرام بنشستت با رای زن
 که جاوید بر دل نگردد کهن
 سخنها ز هر گونه پیراستست²⁴

¹ Л, I, K—دلور T—وی دل ² I—б. оп.; IV, VI, T—б. 2754 стоит после б. 2755. ³ I, IV, VI, T—مهاناد ⁴ I—مهی او داد تخت مهی—⁵ I, IV, VI, T—نشینیم ⁶ I, IV—
 بسوک اندر آهنگ شادی کنیم * نه از پارسایی و رادی کنیم
⁷ VI—در بدر ⁸ I—پران IV, T—هران ⁹ I, IV—доб.:
¹⁰ I, VI—б. оп. ¹¹ I, IV—خواند ¹² VI—فرستیم نزدیک ¹³ I—б. оп.; IV—б. 2763 стоит после
 б. 2764. ¹⁴ I, IV, VI, T—ز گویندگان ¹⁵ VI—من ¹⁶ K—конец лакуны в 27 бб., ср. прим.
 к б. 2738. ¹⁷ I, K, IV, VI, C—بگوی ¹⁸ K—داری ¹⁹ K, VI—چیز ²⁰ K—ازان ²¹ Л, K, VI—оп. ²² IV—کاید ²³ IV, T—خواستست ²⁴ K—از ما
 آراستست—IV, T—چنین خواستست

کنون هر که¹ داری همه گرد² کن
 ازین⁴ پس به‌بین تا. چه آیدت رای⁵
 خردرا بران⁷ مردمان شاه کن
 همی رفت¹⁰ برسان قمری ز سرو
 جهانجوی با نامور رام¹² شد 2740
 بگفت آنج خاقان بدو گفته بود
 ازان پس چنین گفت کای¹³ بخردان
 شمنارا بدین¹⁵ مزد بسپار باد
 یکی ناگهان مرگ¹⁷ بود آن نه خرد
 پس آن نامه پنهان بخواهرش داد 2745
 ز پیوند وز پند و²⁰ نیکو سخن
 ز پاکسی و از پارسیایتی زن
 جوان گفت و آن پاک‌دامن شنید
 وزان پس چو بر خواند آن نامه‌را
 خردرا چو با دانش ازباز کرد 2750
 بدو گفت کاین نامه بر خواندم
 چنان کرد خاقان که شاهان کنند
 بدو باد روشن جهان‌بین من²⁵
 بپیش خردمند گوی این سخن³
 بروشن روانت خرد رهنمای⁶
 مرا زان سگالیده⁸ آگاه کن⁹
 بیامد¹¹ برادرش تازان بمر و
 بنزدیک کسهای بهرام شد
 که از کین آن کشته آشفته بود
 پسندیده و کاردیده ران¹⁴
 ورا داور دادگر یار باد¹⁶
 که کس در جهان ز آن گمانی نبرد¹⁸
 سخنهای خاقان همه کرد یاد¹⁹
 چه از نو چه از روزگار کهن²¹
 که هم غم‌گسارست و هم رای‌زن²²
 ز گفتار او خامشی بر گزید
 سخنهای خاقان خودکامه‌را
 بدل پاسخ نامه‌را ساز²³ کرد²⁴
 خردرا بر خویش بنشاند
 جهان‌دیده و پیشگاهان کنند
 که چونین بگوید²⁶ همی²⁷ کین من²⁵

فاجمعی أصحابک و رجالک، و شاوریهم — 3 Л-б. оп.; یاد — VI-2 چه — K, IV, VI, T-1
 رای آیدت — IV-5 ازان — K وزان — I, IV, VI, T-4 فی ذلک ثم أعلمینی بما یخطر ببالک
 VI-ابر — K-7 روان رهنمای آیدت — IV روان و خرد پس گرای — K بر گرای — I, VI, T-6
 گفت و — T گفت — I, VI-10 از سگالیدن — K-8 برین
 IV-بیدار دل موبدان — I, C-14 با — IV-13 با نامه و نام (?)-VI-12 همی شد — VI-11
 ورا از جهان یار کردار باد — I-16 ازو — P-15 و مهتر و موبدان — VI و پاک دل موبدان
 I-б. оп. — I-18 سوی — VI-17 دل دشمنان پر ز تیمار باد — VI ورا با جهاندار کردار باد — IV
 نامه آغاز کرد — I, IV-24 باز — VI-23 VI-б. оп. — VI-22 VI-б. оп. — VI-21 و — IV-20 I-б. оп. — I-19
 نگوید کسی — VI-27 چینی نگوید — IV-26 ما — I, IV, T-25

- 2720 نـخوردم¹ غـم خـرد فرزند او
 چه با ما بفرزند پیوسته شد³
 بفرمود تا شد برادرش پیش
 که⁸ کسهای بهرام یل را بمین
 بگو¹⁰ آنک من خود¹¹ جگر خسته ام
 بخون روی کشور بشستم ز کین¹³ 2725
 بدین¹⁵ درد هرچند کین آورم¹⁶
 ز فرمان یزدان کسی نگذرد
 که اورا¹⁸ زمانه بران گونه بود¹⁹
 بران زینهارم که گفتم سخن²¹
 2730 سوی گردیده نامه‌یی بد²³ جدا
 همه²⁴ راستی و همه²⁴ مردمی
 ز کار تو اندیشه کردم دراز
 به از تو²⁸ ندیدم²⁹ کسی کدخدای
 بدارم ترا همچو جان و تنم³³
 2735 وزان³⁴ پس بدین³⁵ شهر فرمان تراست

¹ I - بخوردم ² I, K - نه اندیشه از - IV, VI - نه اندیشم از - ³ I, K, VI, T - بود ⁴ I, K, VI, C - دل و جان ⁵ I, K, VI, T - بود IV - 6. оп. ⁶ I, VI - از ⁷ I, IV, C - доб.: بدو گفت از ایدر برو تا بـمـرو * بران [بدان - IV, C] سان که در باغ پرتد تدر و ⁸ I, IV, C - تو ⁹ IV - بدو آفرین - (ср. б. 2725) IV - доб. бб. 2721 и 2720; ¹⁰ IV - دگر ¹¹ I, IV, C - دور ¹² I, K, IV, VI - برین ¹³ I, P - بکین ¹⁴ IV - 6. оп. ¹⁵ I, K, IV - برین ¹⁶ K - آوریم ¹⁷ K - اگر ¹⁸ VI - ویرا ¹⁹ VI - برد ²⁰ Л - او ²¹ I, IV, C - نخست ²² I, IV, C - پیمانهای کهن - K - پیمانهای درست ²³ I, IV, VI, C - بر ²⁴ K, P - همت ²⁵ K - بزرگی ²⁶ K - غمی ²⁷ Л - تن ²⁸ I, K, IV, VI, C - من ²⁹ VI - نباشد ³⁰ I, K, IV, VI, T - ترا ³¹ I, IV, VI, C - ما ³² IV - بیای ³³ VI - در ³⁴ K - ازان ³⁵ K, IV - برین ³⁶ K - من کن ³⁷ K - بدانکت ³⁸ Л - 6. оп. ³⁸ L - 6. оп.

ز پوشیدنیها و از پیش و کم
نوشتند بر پهلوئی نامه‌یی
ز دشمن چگونگی بر آورد گرد
چنان چون بود درخور پیشگاه
بهر⁴ برزنی رود و می خواستند⁵
بران موبدان⁷ خلعت افگند نیز
که زیبد ترا گر دهم⁸ تاج و گاه⁹
بیاگند و دینار چون صد هزار
برین¹¹ گونه تا تنگ شد جای اوی
شود روز روشن برود بر سیاه
کزو ترک پیرش¹⁴ بر آورد گرد
که بی تو مبیناد بهتر¹⁶ زمین
نخواهد که رخشان¹⁸ بود¹⁹ چهر تو

بدرویش بخشید چندی¹ درم
بهر پادشاهی و خودکامه‌یی
که دارای² دارنده یزدان چکرد
بقیصر یکی نامه بنوشت شاه
بیک³ هفته مجلس بیماراستند
بآتش‌کده هم⁶ فرستاد چیز
بخراد برزین چنین گفت شاه
دهانش پر از گوهر شاهوار
همی ریخت گنجور¹⁰ در پای اوی
بدو گفت هر کس که پیچد ز راه¹²
چو بهرام باشد بدشت¹³ نبرد
همه موبدان¹⁵ خواندند آفرین
چو بهرام باد آنک¹⁷ با مهر تو

2705

2710

۵۰

ز خون شد همه کشور چین چو گل
نیاید²² مگر کار ناتن درست
مرا زو همه رامش²³ و کام بود
چرا باز ماندم چنین سست و خوار
ازین پس بسوکنند من²⁶ نگرود

ازان²⁰ پس چو خاقان بپردخت²¹ دل
چنین گفت یک روز کز مرد سست
بدان نامداری که بهرام بود
کنون من²⁴ ز کسهای آن نامدار
نکو هوش کند²⁵ هرک این بشنود

2715

رودزن خاستند - VI-⁵ زهر - VI-⁴ یکی - K-³ دادار - I, IV, VI, T-² گنج و - VI-¹

:dob. - K-⁹ ساختن - IV-⁸ نامور - I, C-⁷ بآتش‌کده در - VI- بآتش‌کدها - I, K, C-⁶

بگنجور فرمود شاه جهان * که در آورد در میان - همان
باشد بروز - IV, VI- یل باشد اندر - I-¹³ ز شاه - I, IV, C-¹² بدین - VI-¹¹ هر گونه - L-¹⁰

بادا که - K, VI-¹⁷ هر گز - I-¹⁶ مهتران - I, IV-¹⁵ پیر ترکی - IV- پیرتر کس - I, VI-¹⁴

- IV-²² بپرداخت - Oстальные рук. -²¹ وزان - I, IV, VI, T-²⁰ شود - IV-¹⁹ روشن - VI-¹⁸

او - L-²⁶ بود - K-²⁵ هم - K-²⁴ دانش - K-²³ نیامد - VI- نیابد

۴۸

- 2685 چو بشنید خاقان که بهرام را
 چو آن^۱ نامه نزدیک خاقان^۲ رسید
 ازان آگهی شد دلش پسر ز درد
 ازان کار او در شگفتی بماند
 بگفت آنک بهرام یل را رسید
 همه چین برو زار و گریان شدند
 2690 یکایک همه کار او را بساخت^{۱۲}
 قلمون را بتوران دو فرزند بود
 چو دانسته شد آتشی بر فروخت
 [دو فرزند او را^{۱۴} بر آتشی نهاد
 2695 ازان^{۱۷} پس چو^{۱۸} نوبت بغاقون رسید
 بایوان کشید آن^{۱۹} همه گنج اوی
 فرستاد هر سو هیونان مست
 همه هرچ در چین ورا بنده بود
 بیک چند با سوک بهرام بود

۴۹

- 2700 چو خرداد برزین بخسرو رسید
 دل شاه پرویز ازان شاد شد^{۲۳}
 بگفت آن کجا کرد و دید و شنید
 کزان بدگهر^{۲۴} دشمن^{۲۵} آزاد شد^{۲۳}

فرستاده گفت و سپید- I, K, IV, T-^۳ نامه او بغاقان-K^۲ همان-I, K, IV, VI, T-^۱
 شد از درد-I, K, IV, T-^۷ VI-6. op. ^۶ VI-6. op. ^۵ لب-IV^۴ چو نامه بدید-VI^۶ شنید
 I, K, IV, T-^{۱۲} K-6. op. ^{۱۱} از درد-I, VI, C-^{۱۰} VI-6. op. ^۹ کسی کان-I, K, IV, T-^۸
 K, IV, T-^{۱۲} بدن جست تا بر که گردد [آید-VI-] درست-I, VI-^{۱۳} او باز جست-T-
 VI-6. ^{۱۶} JI, VI-6. ^{۱۵} IV, T-^{۱۴} ویرا-K-^{۱۴} بدان تا گنه [همی-K-] بر که گردد درست
 K-^{۱۹} که-IV, VI-^{۱۸} وزان-I, IV, VI, T-^{۱۷} فأحضر ابنین لذلک الشیخ فأحرقهما-B-
 VI-6. op. ^{۲۱} VI-6. op. ^{۲۲} VI-6. op. ^{۲۰} I, K, VI, T-^{۲۰} کشیدند از ایوان
 K-^{۲۵} پرهنر-I, IV, VI-^{۲۴} گشت-I, K, IV, VI, T-^{۲۳} B-66. 2699-2721 не переведены.

2670 نه این بود زان رنج پاداش من
و لیکن همانا که او این¹ سخن
نمود این جز از کار ایرانیان
بفرمود پس تا پیامد دپیر
بگوید بخاقان که بهرام رفت
2675 تو این⁶ ماندگانرا ز من یاد⁷ دار⁸
که من با تو هر گز نکردم بدی
بسی پندها خواند بر خواهرش
دهن¹² بر بناگوش خواهر نهاد
برو هر کسی¹³ زار بگریستند
2680 همی خون خروشید خواهر ز درد
ز تیمار او شد¹⁵ دلش بدونیم¹⁶
بدیما بیاراست جنگی تنش
همی ریخت کافور گرد اندرش
چنین است کار²³ سرای سپنج

که دیوی فرستد بپرخاش من
اگر بشنود سر نداند ز بن²
همی³ دیو بد رهنمون در میان
نویسد یکی نامه‌ی بر حریر⁴
بزاری و خواری و بی کام⁵ رفت
ز رنج و بد دشمن آزاد دار⁹
همی¹⁰ راستی جستیم و بخردی
ببر در¹¹ گرفت آن گرامی سرش
دو چشمش پر از خون شد و جان بداد
بدر دل اندر همی زیستند
سخنهای او یک بیک¹⁴ یاد کرد
یکی تنگ تابوت کردش ز سیم
قصب کرد¹⁷ در¹⁸ زیر پیراهنش
بدین¹⁹ گونه بر²⁰ تا²¹ نهن شد سرش²²
چو دانی که ایدر نمائی مرنج²⁴

¹ K, IV, VI, T—زین ² B—66. 2668—2671 не переведены. ³ K, IV, VI—همان ⁴ K, IV, T—
⁵ K—ناگزییر ⁶ K—ناکام ⁷ IV, VI, T—شاد ⁸ K—یادگار ⁹ K—
¹⁰ K, IV, VI, C—همه ¹¹ VI—چو در بر ¹² I, IV, VI, T—
¹³ K—دهان ¹⁴ VI—سر بر ¹⁵ I, IV—بد ¹⁶ I, IV, VI—پیر دو نیم ¹⁷ I, VI, C—
¹⁸ B—دوب. تا شد نهن پیکرش ¹⁹ I, K, IV, C—برین ²⁰ L—بد ²¹ K—تاهم ²² IV—
C—بود ²³ VI—رسم ²⁴ K—دوب.: ср. выше, бб. 2669—2672 и ниже бб. 2695—2696.

مغور انده و باده خور روز و شب * بشادی گشاده همیشه دو لب
دمی را که سرمایه زندگیست * بتلخی سپردن نه فرزاندگیست
T—دوب. первый из этих бб.

- 2650 تپه شد بگفتار دیو پلید همان بآسمان¹ شد که گردان سپهر
 مرا² نیز هم دیو بی‌راه کرد پیشیمانم از هرچ کردم ز بد
 نوشتنه برین گونه بد بر سرم
 2655 ز تازی کنون آب برتر گذشت نوشتنه چنین بود و⁵ بود آنچه بود
 همان⁹ پند تو یادگار منست سر آمد کنون کار بیداد و داد
 شما¹² روی را¹³ سوی یزدان کنید 2660 ز بدها جهاندارتان یار بس
 نمودم بگیتی جزین نیز بهر یلان سینه‌ها گفت یکسر سپاه
 نگه کن بدین¹⁷ خواهر پاک‌تن¹⁸ مباحشید یک تن ز دیگر جدا
 2665 برین²⁰ بوم دشمن ممانید دیر همه یکسره پیش خسرو شوید
 گر آمرزش آید شمارا ز شاه²³ مرا دخمه در شهر ایران کنید
 بسی رنج دیدم²⁵ ز خاقان چنین

5 Л, IV, 6 (9) VI⁴ بپوشد ز-IV بپخشید-K³ ورا-K² همی آسمان-K¹ C-و. оп. 6 IV, VI, C- زبدها⁶ 7 K, IV, VI, C- نخواهد⁸ VI-доб.:

امیدم بیزدان پیروردگار * که بر من ببخشید بروز شمار
 14 IV, رویها-K, IV, VI, T- همه-12 IV-6. оп. 11 IV-6. оп. سخنها تو-K¹⁰ همه-9 IV, VI, T- نیک زن-18 K, IV, VI, T- کنون-17 VI- تاج و تخت و کلاه-16 IV-6. оп. 15 IV-6. оп. VI-з. оп.
 K-²³ کار-IV, VI-²² که من رفتیم و گشتم-K, T-²¹ بدین-VI-²⁰ ز نیکی-K¹⁹ بردم-VI-²⁵ در-K²⁴ ز راه

2635 الا ای¹ بر² آورده کوه بـ بـ بـ بـ
 که کند این چنین سبز سرو سهی
 که آگند ناگاه⁶ دریا بـ بـ
 غریبیم و تنها و بی دوستدار⁷
 همی گفتم⁸ ای خسرو⁹ از چمن
 که از تخم ساسان اگر دختری
 همه شهر ایرانش فرمان برند
 سپه‌دار نشنید پند مرا
 2640 برین¹⁸ کرده‌ها بر¹⁴ پیشیمان بری¹⁵
 بد آمد بدین¹⁸ خاندان بزرگ
 چو آن خسته بشنید گفتار او
 بناخن رخان خسته و کنده موی
 بزاری و سستی زبان بر گشاد
 2645 ز پند تو کمی نبد هیچ²¹ چیز
 همی پند بر من نبد کارگر
 نبد خسروی²⁴ برتر از جمشید
 کجا شد بگفتار²⁶ دیوان ز راه
 همان نیز بیدار کـاوس کی

1 IV, VI, C-یا 2 P-سر 3 VI-(?) خوشان 4 K-б. оп.; IV-б. стоит
 после б. 2634. 5 K-б. оп.; IV-б. стоит после б. 2634, вслед за б. 2632 текста. 6 Л-آگند
 دست و یار- C دوست و یار- P دست وار- 7 K, VI آگند این ژرف- P آگند ناباک- VI ناباک
 8 IV, VI-گفت 9 K, IV, VI, T-مہتر 10 VI-(?) و فارا ز بینا- 11 T-доб.:
 همه روی کشور شود بنده اش * بگردون رسد تـاج فرخنده اش
 12 IV, C-б. оп. 13 K-(?) کزین- 14 K-هم 15 Л, I, VI-بدی K شوی- T شوی-(?)
 16 K-ب. оп. 17 Л, I, VI-بدی K شوی- VI-б. оп. 18 IV-برین 19 VI-б. оп.
 20 K, T-روی 21 K, IV, VI, T-مانند- IV-б. оп. 22 K-سر ز پندت نبد هیچ مانند-
 23 VI-далее бб. 2646-2653 оп. 24 C-مہتری 25 IV-далее бб. 2647-2652 оп. 26 K-بگشت
 27 P-доб. و 28 K-оп.

بیامد قلمون تا بنزدیک در
 چو دیدش یکی پییر بد سست و زار
 قلمون⁴ گفت شاهها پیامست و بس
 2615 ورا گفت زود اندر آی و بگوی
 قلمون رفت با کارد در آستی
 همی رفت⁷ تا راز گوید بگوش
 چو بهرام گفت آه مردم ز راه
 چنمین گفت کاین را بگیری زود
 2620 برفتند هر کس که بد در سرای
 همه⁹ کهتران¹⁰ زو بر آشوفتند
 همی خورد سیملی و نگشاد لب
 چنمین¹² تا شکسته شدش دست و پای
 بنزدیک بهرام باز آمدند
 2625 همی رفت خون از تن¹⁴ خسته مرد
 بیامد هم اندر زمان خواهش
 نهاد آن سر خسته را بر کنار
 همی گفت زار ای سوار دلیر
 که برد این ستون¹⁷ جهانرا ز جا¹⁸
 2630 الا ای²² سوار سپهبد تن
 نه خسروپرست و²⁴ نه ایزدپرست²⁵

1 K-IV, VI-ز کافی 2 K, IV, VI-بنمود 3 K, IV-اگر 4 K, VI-بدو 5 K-بدو گفت گر³ نامه داری پیار
 نخواستیم که گویم سخن پیشش کس⁵ بگوشم نهانی⁶ بهانه مجوی
 پییدار شد کتری و کاستی
 بزد دشمنه وز خانه بر شد خروش
 برفتند پویان بنزدیک شاه
 پیرسید زو تا که راهش نمود
 2620 مران پییر سررا شکستند⁸ پای
 بسیملی و مشتش بسی¹¹ کوفتند
 هم از نیمه روز تا نیم شب
 فکندش اندر میان سرای
 جگر خسته و پر¹³ گداز آمدند
 2625 لبان¹⁵ پر ز باد و رخسان لاژورد
 همه موی بر کند پاک¹⁶ از سرش
 همی کرد با خویشتن کارزار
 کزو همیشه بگذاشتی نره شیر
 بر اندیشه¹⁹ بد که بُد²⁰ رهنما²¹
 2630 جهانگیر و ناپاک و شیراوژنا²³
 تن پیلوار سپهبد²⁶ که خست

بدو گفت خاتون که خفتست مست
 ز خرد برزین گل مهر³ خواست
 گل اندر زمان بر نگیزش⁴ نهاد
 بدو⁶ آفرین کرد مرد دپیر
 مگر گل نهم از¹ نگیزش بدست
 ببالین مست آمد از حجره راست
 پیامد بران⁵ مرد جوینده داد
 پیامد سپرد آن⁷ بدین⁸ مرد⁹ پیر

۴۷

2600 قیلون بستد آن مهر و تازان چو غرو¹⁰
 همی بود تا روز بهرام شد¹³
 بخانه درون بود با یک رهی
 قیلون رفت تنها بدرگاه اوی¹⁶
 من از دخت خاقان¹⁸ فرستاده ام
 یکی راز گرفت آن زن پارسا
 2605 ز مهر ورا²⁰ از در²¹ بستن است
 گر²² آگه کنی تا رسانم پیام
 بشد پورده دار گرامی دوان
 چنین گفت کامد یکی بدنشان
 2610 همی گوید از دخت خاقان²⁸ پیام
 چنین گفت بهرام کورا بگوی

بپامد ز شهر¹¹ کشان تا¹² بهرو
 که بهرام را آن نه پدram شد¹⁸
 نهاده پرش ناز و سیب¹⁴ و¹⁵ بهی
 بدربان چنین گفت کای نامجوی¹⁷
 نه جنگی کسی ام¹⁹ نه آزاده ام
 بدان تا بگویم بدین پادشا
 همان نیز پیام و آستن است
 بدین²³ تاجور مهتر نیک نام²⁴
 چنین تا در خانه پهلوان²⁵
 فرستاده و²⁶ پوستینی کشان²⁷
 رسانم بدین مهتر شادکام²⁹
 که هم زن در خانه بنمای روی

1 I, K, IV, VI, T-بر 2 چو-Л 3 گل مهره-K گل و مهره-Л 4 میان نگیزش-VI 5 I, K, IV, VI, T-بدان 6 I, K-برو-IV 7 I, K, IV, VI, T-بدان 8 I, IV-بدان 9 K-ترک آن مهر-IV (без рифмы); آن مهر همچون هژبر-K آن و چو تازان تذرو-I پرو(?) -Л 10 (ср. б. 2573) و سارا لابسا فروة سوداء: B-доб: آن مهر و همچون تذرو-T تازان چو غرو VI-14 بود-I, K, IV, VI, T-13 کشانی-K, IV, VI-ختن تا-I 12 بشهر(?) -K 11 (текста). 15 K-و-оп. 16 VI-بندزیک در-VI 17 نامور-VI 18 I, K-خاتون 19 K-سوارم 20 K, VI-که-Л 21 VI-در-22 VI-اواز در-23 VI-ز مهر تو-VI 24 I, K-مهرش همی-K 25 I, K, IV, VI-فرستاده-26 K, IV-27 Л-б. оп. 28 K-فأعلم بهرام بذلك B-; 29 Л-б. оп.; 28 K-خاتون

شود تا¹ میانشی کنم بدو نیم² همی بود خرد برزین سه³ ماه
 بتنگی دل اندر قلوبن را⁴ بخواند 2565
 بدو گفت روزی⁵ که کس در⁶ جهان
 تو نان جو⁷ و ارزن و پوستین
 کنون خوردنی هات⁸ نان و⁹ بره¹⁰
 چنان بود یک چند و اکنون چنین
 کنون روزگار تو بر سر گذشت
 یکی کار دارم تو را بپیم ناک 2570
 ستانم یکی مهر خاقان چین
 بنزدیک بهرام بایدد شدن
 بپوشی همان پوستین سپاه
 نگه دار از آن¹¹ ماه¹² بهرام روز¹³

بمیزدان که نغروشم¹⁴ اورا¹⁵ بسیم¹⁶
 همی داشت این¹⁷ رازهارا¹⁸ نگاه
 بران¹⁹ نامور جایگاهش²⁰ نشانند
 ندارد دلی کشی نباشد²¹ نهان²²
 فراوان بجستی ز هر در²³ بچین
 همان پوششت²⁴ جامه های سره²⁵
 چه²⁶ نفرین شنیدی و چه²⁷ آفرین
 بسی روز و شب دیدی و کوه و دشت²⁸
 اگر تخت یابی اگر²⁹ تیره خاک
 چنان رو که اندر نوردی³⁰ زمین
 بمحروت فراوان ببايد³¹ بدن
 یکی کارد بستان و³² بنورد³³ راه
 برو تا در مرو گیتی فروز

بغروشم - K, VI-³ بر دو نیم - I, IV, T-² شود من - T- شود زان - IV- بازه - I-¹

این را - I, IV, T-⁴ K-доб.:⁵

مبادا کسی کو ابی مهر ما * شود سوی ایران ازین شهر ما
 فلوا - B-⁹ این ازدهارا (؟) - IV- اندیشهارا - I-⁸ آن - K, VI-⁷ شهرین - B- دو - I, IV, C-⁶
 دانی - P- آنکه - VI-¹² بارگاهش - IV, VI-¹¹ پیش گاهش - I-¹¹ بدن - I, VI-¹⁰
 در نهان بی - IV, VI- شاد اندر - K- در جهان بی - I-¹⁴ آنکس که اندر روزی کس اندر
 K-доб.:¹⁵

و یا پیشی مردم گرامی بود * همان نیز هر جای نامی بود
 کجا مرگ اورا به از زیستن * بدین گونه در خفتن و کامتن
 VI-¹⁹ خوردنیهای - L-¹⁸ بهر در - IV- ز هر کس - I- تو هر در - L-¹⁷ از جو - K-¹⁶
 با مهان - I, K, VI-²² پوشش از - K-²¹ برهست - I, K, IV, VI-²⁰ (метр нарушен) گاوکی (؟)
 همانا که - I, K, IV, VI, C-²⁵ چند - I, K, IV-²⁴ که - K-²³ یکسرهست جامهای سرهست
 وگر - I, IV-²⁶ VI-б. стоит после б. 2571 текста. سال تو هشتاد [بسیار - C هفتاد - K] گشت
 ان - L-³¹ بگزیین تو - K- رو سوی - L-³⁰ و - IV-²⁹ نماید - VI-²⁸ نوردد - L-²⁷
 و هو يوم من الایام المسترفة : B-доб.:³³ روز - K, VI-³²

چنین گفت با مهتر آن¹ مرد پیر² اگر در پزشکیست بهره⁴ بدی یکی تاج نو بودی⁷ بر سرش 2545 بدو گفت کاین دانشم نیز هست بشد پیشی خاتون دوان کدخدای بدو گفت شادان زی و نوش¹¹ خور بیامد بختراد برزین بگفت 2550 برو پیشی او نام خود را مگوی بنزدیک خاتون شد آن چاره گر بفرمود تا آب¹³ ناز آورند کجا تره گر¹⁴ کاسنی¹⁵ خواندش بفرمان یزدان چو شد هفت روز 2555 بیاورد دینار خاتون ز¹⁷ گنج بدو گفت کاین ناسزاوار چیز چنین داد پاسخ که این را بدار

۴۶

وزان روی بهرام شد تا به مرو 2560 کس آمد بخاقان که از ترک و چین که آگاهی ما بخسرو برزند²¹ منادی گری کرد²³ خاقان چین

¹ I - بهری - VI, 4 J, K, IV - مرد ² (без рифмы) دبیر - J ³ روزی بدو - VI, 1 ⁴ J, VI - شهری - VI, 6 ⁵ J, VI - مگر ⁶ J, VI - تاج بودی ازان - T, K ⁷ چگویی - IV, 8 ⁸ IV - بسازم - J, VI, 9 ⁹ IV - بدین - I, IV, 10 ¹⁰ I, IV - و ¹¹ I, IV - توشه - I, IV, 11 ¹¹ I, IV - یازه خوی (?) - VI, 12 ¹² I, IV - خاتون ز دینار - IV, 17 ¹³ J, IV - کاشنی - J, 15 ¹⁴ I, K, VI - بدستاندش - I, 16 ¹⁵ I, K, VI - کن ¹⁶ I, K, VI - کشی - K, P ¹⁷ I, K, VI - باید بنیز - K, VI, 19 ¹⁸ I, K, VI - وزان بر - K, 22 ¹⁹ I, K, IV, VI - برد - I, K, IV, VI, 21 ²⁰ I, K, IV, VI - تا شود کس - IV, 20 ²¹ I, K, IV, VI - منادی بفرمود - IV, 23 ²² I, K, IV, VI - جامه

بداندست کان کار او¹ شد کهن
 سخن گفتن من شود باد و بید⁴
 به بیچارگی سوی خاتون گذشت
 که روشن کند جان تاریک اوی
 همان نیز با او نشست آمدش
 دل مرد بی تن⁹ بدان¹⁰ شاد کرد¹¹
 بود¹³ تا شوم بر درش بر¹⁴ دیر¹⁵
 کز و¹⁷ آرزوها نیاید¹⁸ بجای
 وزو دست بهرام را مغز و پوست
 وزین نیز بر²⁰ باد مگشای راز²¹
 نه سر دید پیمان²³ او را نه بن²⁴
 که ترکان ورا داشتندی زبون
 ز کشک و ز ارزن بدی خوردنش²⁶
 بران²⁷ نامور جایگاهش نشاند
 همان پوشش و خورد²⁹ بسیمار³⁰ داد
 بر نامدارانش بنشانندی
 شک پیادل و زیرک و کاردان
 ز خاتون چینی همی گفت رای³³
 چو رفتی همی داشتی بسته لب

چو بشنید خرد برزین سخن
 که² بهرام دادش بایران امید³
 چو امید خاقان بدو⁵ تیره⁶ گشت
 همی جست تا کیست نزدیک اوی
 یکی کدخدایی بدست آمدش
 سخنهای خسرو بدو⁷ یاد کرد⁸
 بدو گفت¹² خاتون مرا دستگیر
 چنین¹⁶ گفت با چاره گر کدخدای
 که بهرام چو بینه داماد اوست
 تو مردی¹⁹ دیری یکی چاره ساز
 چو خرد برزین شنید این²² سخن
 یکی ترک بد پیر²⁵ نامش قلون
 همه پوستین بود پوشیدنش
 کسی را فرستاد و او را بخواند
 ممر او را²⁸ درم داد و دیار داد
 چو بر خوان نشستنی ورا خواندی
 پیر³¹ اندیشه بد مرد بسیماردان
 وزان³² روی با کدخدای سرای
 همان پیش خاقان³⁴ بروز و شب

بادهید(؟) VI- بار بید- I, C⁴ نوید- IV, VI³ چو- I, IV, VI² تازگی- IV, VI¹
 I, IV, ¹⁰ بی دین- P بی بر- C⁹ کرد یاد- K⁸ برو- I, K, VI⁷ باز- VI⁶ برو- I⁵
 VI- ¹⁴ بدان- K¹³ بدرگاه- IV که نزدیک- K¹² مرد خاتون بدان کرد شاد- K¹¹ بدو- VI
 مرد- IV, P¹⁹ بیاید(؟)- VI¹⁸ چنین- Л¹⁷ بدو- Л, I, IV¹⁶ اسپر- IV¹⁵ بر در او
 به پیچید از اندیشه- K²⁴ تیمار- IV, T²³ آن- I, IV²² VI-6. оп.²¹ با- I, IV²⁰
 K- ²⁷ I- بدن نیز جوشیدنش- I, IV, VI²⁶ بدروی- I, IV²⁵ مرد کهن
 چو- VI³¹ (без рифмы). ³⁰ Л دینار- ²⁹ همان پوستین خورد و- VI²⁸ فراوان- VI²⁸ دران
 خاتون- K³⁴ 2541 стоит после б. 2532 текста. VI-6. همی گفت چندی برای- K³³ ورا(؟)- K³²

بفرمان او هدیه‌ها پیشش برد
 بدو گفت خاقان که بی¹ خواسته
 گر از من پذیرفت خواهی تو چیز²
 و گر نه ز هدیه تو⁴ روشن تری
 یکی جای خرم⁶ بپرداختند 2510
 بخوان⁷ و شکار و بهزم و بومی
 همی جست و⁹ روزیش¹⁰ جای بییافت¹¹
 همی¹³ گفت بهرام بدگوه‌رست
 فروشد جهان دیدگانرا بچیز
 ورا هرگز تاجور¹⁶ بر کشید 2515
 ندانست کس در جهان نام او
 اگر با تو بسپار خوبی کند
 چنان هم که با شاه ایران شکست
 گر او را فرستی بنزدیک شاه
 ازان پس همه چین و ایران تراست 2520
 چو خاقان شنید این سخن خیره شد¹⁹
 بدو گفت زین سان سخنها مگوی
 نیم من بداندیشی و پیمان شکن

¹ I, IV, VI-چیز این-² I, K, IV, VI, T-چیز این-³ I, K, IV, VI, C-چیز این-⁴ I, K, IV, VI, T-چیز این-⁵ I, K, IV, VI, C-چیز این-⁶ I, K, IV, VI, C-چیز این-⁷ I, K, IV, VI, C-چیز این-⁸ I, K, IV, VI, C-چیز این-⁹ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁰ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹¹ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹² I, K, IV, VI, C-چیز این-¹³ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁴ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁵ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁶ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁷ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁸ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁹ I, K, IV, VI, C-چیز این-²⁰ I, K, IV, VI, C-چیز این-²¹ I, K, IV, VI, C-چیز این-
 خرم ایوان-IV جای خورم-⁶ I, K, IV, VI, C-چیز این-⁷ I, K, IV, VI, C-چیز این-⁸ I, K, IV, VI, C-چیز این-⁹ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁰ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹¹ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹² I, K, IV, VI, C-چیز این-¹³ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁴ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁵ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁶ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁷ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁸ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁹ I, K, IV, VI, C-چیز این-²⁰ I, K, IV, VI, C-چیز این-²¹ I, K, IV, VI, C-چیز این-
 جای-¹¹ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹² I, K, IV, VI, C-چیز این-¹³ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁴ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁵ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁶ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁷ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁸ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁹ I, K, IV, VI, C-چیز این-²⁰ I, K, IV, VI, C-چیز این-²¹ I, K, IV, VI, C-چیز این-
 بترست-¹⁴ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁵ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁶ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁷ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁸ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁹ I, K, IV, VI, C-چیز این-²⁰ I, K, IV, VI, C-چیز این-²¹ I, K, IV, VI, C-چیز این-
 ناخرد-¹⁶ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁷ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁸ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁹ I, K, IV, VI, C-چیز این-²⁰ I, K, IV, VI, C-چیز این-²¹ I, K, IV, VI, C-چیز این-
 :dob. K-¹⁷ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁸ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁹ I, K, IV, VI, C-چیز این-²⁰ I, K, IV, VI, C-چیز این-²¹ I, K, IV, VI, C-چیز این-

چو فرمان روا گشت فرمان او * بر آمد ز فرمان و پیمان او
 بشاهنشاهی سر بر آورد راست * که ایران و توران سراسر مراست
 من-²¹ I, K, IV, VI, C-چیز این-²⁰ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁹ I, K, IV, VI, C-چیز این-¹⁸ I, K, IV, VI, C-چیز این-

توانا¹ و دانا و دارنده اوست
 2490 بچرخ اندرون آفتاب آفرید
 توانایی اوراست⁴ ما بنده ایم
 یکی را دهد تاج و تخت بلند
 نه با اینش⁸ مهر⁹ و نه با آتش¹⁰ کین
 که یکسر¹³ همه¹⁴ خاک را زاده ایم
 2495 نخست اندر آیم ز جَمّ برین
 چنین هم برو تا سر کیقیماد
 برین هم نشان تا باسفندیار
 ز گیتی یکی¹⁹ دخمه²⁰ شان بود بهر
 کنون شاه ایران بنین خویشی تست
 2500 بهنگام شاهان با آفرین
 بدین روز پیوندد ما تازه گشت
 ز پیروزگر آفرین بر²⁸ تو باد
 همی گفت و خاقان بدو داده گوش
 بایران اگر نیز چون³³ تو کسست
 2505 بران گاه³⁵ جایی بپرداختش³⁶

سپهر و زمین را نگارنده اوست²
 شب و روز و آرام و خواب آفرید³
 همه⁵ راستیهایش گوینده ایم⁶
 یکی را کند بنده و⁷ مستمند
 نداند کس این¹¹ جز جهان آفرین¹²
 به بیچاره تن مرگ را¹⁵ داده ایم
 جهاندار طهمورث بـ آفرین
 همان¹⁶ نامداران که داریم¹⁷ یاد
 چو کیخسرو و رستم نامدار¹⁸
 چشیدند²¹ بر جای تریاک زهر²²
 همه²³ شاد و غمگین²⁴ بکم پیش²⁵ تست
 پدر مادرش بود²⁶ خاقان چنین²⁷
 همه کار بر دیگر اندازه گشت
 سر نامداران²⁹ زمین تو باد³⁰
 چنین³¹ گفت کای مرد دانش فروش³²
 ستاینده³⁴ آسمان او بسست
 بنزدیکی خویشی بنشاختش³⁷

¹ I-
² K-б. стоит после б. 2493 текста; VI-б. оп.
³ K, VI-б. оп.
⁴ I-
⁵ I-
⁶ IV-
⁷ I-
⁸ I, K, VI, T-
⁹ I, K, VI-
¹⁰ I, K, IV, VI, T-
¹¹ I, IV, VI-
¹² K-доб. б. 2489 текста.
¹³ K, T-
¹⁴ I, IV-
¹⁵ I, K, IV-
¹⁶ IV-
¹⁷ VI-
¹⁸ I-б. оп.; K, T-
¹⁹ I-б. оп.
²⁰ VI-
²¹ K-
²² I-б. оп.
²³ K, IV, VI-
²⁴ VI-
²⁵ I-
²⁶ I-
²⁷ B-
²⁸ IV-
²⁹ I-
³⁰ K-
³¹ I, IV, VI-
³² K-
³³ I, C-
³⁴ K-
³⁵ K-
³⁶ VI-
³⁷ VI-

یکی سوی خاقان بی‌مایه پوی
 بایران و نیران³ تو داناتری
 در گنج بگشاد و چندان گهر⁴
 که خراد برزین بران⁷ خیره ماند 2475
 چو با هدیه‌ها راه⁸ چین بر گرفت
 چو نزدیک درگاه خاقان رسید
 بدان تا بگوید که از نزد شاه
 چو بشنید خاقان بیمار است گاه 2480
 فرستاده آمد¹³ بتنگی فراز
 بدو گفت هر گه که فرمان دهی
 بدو گفت خاقان بشیرین¹⁶ زبان
 بگو آن سخنها که سود اندروست
 چو خراد برزین شنید آن سخن 2485
 نخست آفرین کرد بر کردگار
 که چرخ و مکان²² و زمان²³ آفرید
 همان²⁵ چرخ گردنده²⁶ بی‌ستون
 بدان²⁸ آفرین کو جهان آفرید

سخن هرچ دانی که باید¹ بگوی²
 همان بر زبان بر تواناتری
 بیاورد⁵ شمشیر و زرین کمر⁶
 همی در نهان نام یزدان بخواند
 بجیحون⁹ یکی راه دیگر گرفت
 نگه کرد و¹⁰ گوینده‌ی بر گزید
 فرستاده آمد بدین پارگاه¹¹
 بفرمود تا بر گشادند راه¹²
 زبان کرد کوتاه¹⁴ و بردش نماز
 بگفتن زبان بر گشاید رهی¹⁵
 دل مردم پییر کرد جـوان
 سخن گفته مغزست و ناگفته¹⁷ پوست
 بیاد آمدش کینهای¹⁸ کهن¹⁹
 توانا و داننده²⁰ روزگار²¹
 توانایی و داناتوان²⁴ آفرید
 چرا نه بفرمان او در نه چون²⁷
 بلند آسمان و زمین گسترید²⁹

¹ VI—دانی که باید که دانی P—باید I, IV, C—б. оп.; K—б. стоит после б. 2473 текста.

³ K, IV—توران VI—دوب. سپر VI—دوب. و ⁵ I, K, T—доб. ⁶ VI—دوب. زرین کمر VI—دوب. توران K, IV—⁴

همان گوهر و بدره و جامه نیز * بیاورد چندان ازین گونه چیز

ز جیحون—⁹ I, C فأخذ خراد فی طریق بلاد التترک—⁸ B ساز—⁸ L ازان—⁷ I بدان—⁷ I

چون شد—¹³ I, K, IV, VI, T—¹² VI—б. оп. ¹¹ I—б. оп.; B—б. переведен. ¹⁰ IV—¹⁰ оп. و—¹¹ I

¹⁴ I, K, IV, T—گویا VI—گفتار—¹⁵ IV—б. оп. ¹⁶ I, VI—ز شیرین—¹⁷ IV—آگنده—¹⁸ I, K,

IV, T—گفتهای VI—روزگار—¹⁹ B—бб. 2482—2484 не переведены, бб. 2485—2498 переданы фразой:

²² T—توانا و دانا و پروردگار—²¹ K, IV—²⁰ I, T—دارنده—²⁰ I, T—فحمد الله تعالى و أثنى عليه

زمین و مکان—²⁴ I, VI—زمین و مکان—²³ I—زمین (сп. б. 2488 текста).

شب و روز و—²⁹ K—بران—²⁸ K—²⁷ I, VI—б. оп. گردنده شد—²⁶ K, IV—یکی—²⁵ K, IV, P—

بهرام ازان آفرید (сп. б. 2490); I, IV, VI—б. оп.

همه رازها بر گشاد از نهفت
 ز خویشان نزدیک و بیگانگان
 که بر تخم ساسان پر آمد² قفیز
 نماید خردمند را رای و³ راه⁴
 چو خاقان یکی خویش⁵ و یارش⁶ بود
 سخنهای⁷ بهرام باید شنود
 بخندید و بر دیگر اندازه شد¹⁰
 که بگریزد باید دو مرد جوان
 همان رنج کش باید¹² و¹³ لشکری
 دگر سرکشی بود زنگوی نام
 بدیوان¹⁵ دینار دادن نشاند
 که هشیار باشپد روز زبرد
 چه هنگام شادی چه هنگام خشم
 ز جیحون بگردون بر آید خاک
 همه نامداران و شیمران¹⁸ گرد
 رخ خورشید¹⁹ از گرد چون²⁰ آبنویس
 بر روز سفندارمذ نامداد

بدیشان بگفت آنچه بهرام گفت
 چنین یافت پاسخ ز فرزندگان
 که این کار خوارست¹ و دشوار نیز
 و لیکن چو بهرام راند سپاه
 2455
 بایران بسی دوستدارش بود
 برآید بهخت تو این کار زود
 چو بشنید بهرام⁸ دل⁹ تازه شد¹⁰
 بران بر نهادند یکسر گوان
 2460
 که زیبد بران هر دو بر¹¹ مهتری
 بچین مهتری بود حسنوی¹⁴ نام
 فرستاد خاقان یلانرا بخواند
 چنین گفت مهتر بدین هر دو مرد
 همیشه به بهرام دارید چشم
 2465
 گذرهای جیحون بدارید¹⁶ پاک
 سپاهی دلاور بدیشان¹⁷ سپرد
 بر آمد ز درگاه بهرام کوس
 ز چنین روی یکسر بایران نهاد

۴۵

که از پیشه بهرون خرامید گرگ
 که از آبسمان روشنایی به برد
 که بگریزند برین کار بر چار ماه²¹

چو آگاهی آمد بشاه بزرگ
 2470
 سپاهی بیاورد به بهرام گرد
 بختراد برزین چنین گفت شاه

¹ I, K, IV, VI—خوار این کاریست که ² I, IV, VI—سر آری ³ I, K, IV, VI—
⁴ نماید بمراد خردمند ⁵ I, IV—پشت ⁶ K, VI—دستپارش ⁷ I, IV—
⁸ I, K, IV, VI—سخنها ز ⁹ IV, VI—دلش خاقان T—خاقان دل ¹⁰ I, K, IV, VI—
¹¹ I, K, IV, VI—گشت ¹² I, K—باشد ¹³ IV—باشدش ¹⁴ I, K, C, B—چینوی
¹⁵ VI—خستوی ¹⁶ I, K, IV, VI—بایدان ¹⁷ VI—بگیرید ¹⁸ IV, VI—
¹⁹ I, K, IV, VI, T—شید ²⁰ I, K, IV—شد ²¹ I, K, IV, P—راه ²¹ I, K, IV, P—
 برخان راه—C بر مانده(؟) راه

- 2435 گزین کن از¹ ایران یکی مرد پیر
 کنایدر بنزدیک خاقان شود⁴
 بگوید که بهرام روز نخست
 همی بود تا کار او گشت راست
 چو نیکو نگردد⁹ بیک ماه کار
 2440 چو بهرام داماد خاقان بود
 بخودی¹² سخن گفت¹³ باید بسی
- خردمند و زیبا² و گرد و دبیر³
 سخن گوید و راه⁵ او⁶ بشنود
 که بود و پس از⁷ پهلوانی⁸ چه جست
 خداوندرا زان سپس بنده خواست
 تمامی¹⁰ بسالی بهرد روزگار
 ازو بهد سرودن¹¹ نه آسان بود
 نهازی نباید که داند کسی

۴۴

- ازان پس چو بشنید بهرام گرد
 پیامد دمان¹⁵ پیشی خاقان چین
 شنیدم¹⁶ که آن ریمن بد هنر
 2445 سپاهی دلاور ز چین بر گزین
 بگپرم بشمشیر ایران و روم¹⁷
 بنام تو بر پاسه ازان بشب
 بهرم سر خسرو بی²⁰ هنر
 چو من کهتری را بهندم میان
 2450 چو بشنید خاقان پر اندیشه شد²³
 بخواند آن کسانرا²⁶ که بودند پیر
- کز ایران خاقان کسی¹⁴ نامه برد
 بدو گفت کای مهتر بافرین
 همی نامه سازد یک اذدر دگر
 بدان تا ترا گردد ایران زمین
 ترا شاه خوانم بران¹⁸ مرز و بوم¹⁹
 بایران و توران گشایند لب
 که مه پای بادا²¹ ازیشان²² مه سر
 ز بن بر کنم تخم ساسانیان
 ورا²⁴ در دل اندیشه²⁵ چون پیشه شد²³
 سخنگوی و داند²⁷ و یادگیر

¹ K, IV-ز   ² K-بیدار IV, VI-دانا   ³ K-доб.:

گزین کن یکی را ز فرمان بران * فرستش ورا نزد خاقان دمان
 که-IV یکی که بد او-ЛI⁷ گوید آن این ازو-VI⁶ رای-K راز-IV⁵ I, رود-VI⁴
 ازو یک سر و دین-ЛI¹¹ باشد-IV¹⁰ I, باشد-VI⁹ نیکویها-K⁸ بود و پس
 شنودم-I¹⁶ دوان-K¹⁵ یکی-ЛI, K¹⁴ راند-IV, VI¹³ بچربی-IV, VI¹² I, K, VI, (так!).
 بد-IV²⁰ I, VI-66, 2446-2449 оп. بایران و روم-IV¹⁹ بدان-K¹⁸ آن مرز و بوم-IV¹⁷
 ورا دل ز اندیشه-IV²⁵ وزان-VI²⁴ گشت-I, K, IV, VI²³ اورا-K²² ماژاد-IV, K²¹ I,
 گوینده-VI²⁷ کسی را-IV, K²⁶ I,

همی بود تا شمع رخشان¹ بدید
 بی‌آورد خاقان هم آنگه دپیـر
 بی‌پاسخ نوشنت آفرین نهان³
 دگر گفت کان نامه بر خواندم⁵
 تو با بنندگان گوی زین سان⁷ سخن 2420
 که مهرا⁹ ندارند¹⁰ یکسر بـمه
 همه چین و توران¹³ سراسر مراست¹⁴
 نیم تا بدم مرد¹⁷ پیمان شکن
 چو من دست بهرام گیرم بدست
 نـخـوانـدـمـرا داور²⁰ از آب پاک 2425
 ترا گـر بـزرگی بیـفـزایدی
 بران نامه بر مهر بنهاد و²³ گفت
 فرستاده آمد²⁵ بنزدیک شاه
 چو بر خواند آن نامه را شهریار
 فرستاد و ایرانیان را بخواند 2430
 همان²⁸ نامه بنمود و بر خواندند
 چنین یافت پاسخ ز ایرانیان
 چنین کارها بر دل آسان مگیر
 بنامه چنین³² کار آسان³³ مکن

بدرگاه خاقان چینسی دوید²
 ابا خامه و مشک و چینسی حریر
 ز من⁴ بنده بر کردگار جهان
 فرستاده را پیشش بنشاند⁶
 نـزـیـمـد⁸ ازان خاندان کهن
 نه که را¹¹ شناسند¹² بر جای که
 بهیستال بر نیز فرمان¹⁵ رواست¹⁶
 تو با من چنین داستانها مزن
 وزان¹⁸ پس بـمـهر¹⁹ اندر آرم شکست
 جز از پاک اینزد²¹ مرا نیست پاک
 خرد بیشتر زین بدی²² شایدی
 که با باد باید که باشی²⁴ جفت
 بیک ماه کهنتر²⁶ به پیـمـود راه
 به پیچید و ترسان شد از روزگار
 سخنهاى خاقان سراسر براند²⁷
 بزرگان بانديشه²⁹ در ماندند
 که ای فرّ واورند و³⁰ تاج³¹ کیان
 یکی رای زن با خردمند پیـر
 مکن تیره این فرّ و³⁴ شمع کهن

ازین - K⁴ مهان - I, K, IV, T³ VI - б. оп. رسید - IV² شب درخشان - K¹
 - Л, K⁹ بر اندیش - K⁸ چندین - VI⁷ بنشانند - I, IV⁶ بر خوانند - I, IV⁵
 ترکان - K, VI¹³ شناسید - K نشانند - I, IV¹² مهرا - K¹¹ ندانید - VI بدانید - K¹⁰ مارا
 نیز - VI¹⁷ (K-без рифмы) مراست - K, VI تراست - Л¹⁶ افسر - VI, C¹⁵ تراست - Л¹⁴
 K, I²² یزدان - I, K, IV, VI²¹ موبد - K²⁰ بعهد - I, K, IV, VI¹⁹ ازان - Л, K¹⁸
 I, K²⁶ فرستاد نامه - I²⁵ گردی تو - I, K, IV, VI²⁴ و - I²³ گر بدی - VI بایدی - IV
 فر و - K³⁰ از اندیشه - K²⁹ همه - VI²⁸ بخواند (без рифмы) - Л²⁷ کمتر - K, IV, VI
 و - I, IV³⁴ نیکو - I, K, IV, VI³³ تو این - K³² شاه - Л, K³¹ فر ارونند و - VI ارونند
 نور - K³⁴ оп.;

- 2400 گزاینده هر که جوید بدی
 ز نادانی و دانش و راستی
 بیای⁴ چو گوئی که یزدان یکیست
 بیاید هر آنکس که نیکی بجست
 یکی بنده بد شاه را ناسپاسی
 یکی خرد و بیکار⁷ و بی نام⁸ بود
 2405 نهان نیست کردار او در جهان
 کس او را نپذیرفت کشتن مایه¹² بود
 بنزد تو آمد پذیرفته پیش
 کس این راه بر گیرد¹⁵ از¹⁶ راستان¹⁷؟
 2410 چو این نامه آرند نزدیک تو
 گر آن²⁰ بنده را پای کرده بپند
 و گر نه فرستم ز ایران سپاه
 چو آن نامه نزدیک خاقان رسید
 فرستاده را گفت فردا پگاه
 2415 فرستاده آمد دلی پر شتاب

همباز- I⁵ بتابی- T نیابی- I⁴ و VI-وز- J³ و از- VI² فرء- I و J¹ -دوب.
 6 VI-ب. оп.; I, K, IV, VI, T-دوب.:
 هر آنکس که او راه یزدان گزید * سر از ناسپاسی [پادشاهی- VI] بیاید کشید
 7 IV- کام- بی (метр нарушен). یکی خود بی نام بی کام- K⁸ خرد بی کام- IV⁷
 12 VI- VI-ب. оп. 11 I, K- کهان- 10 I, K- مہان- 9 VI-ب. оп. 8 VI-ب. оп. 7 VI-ب. оп.
 کسی این- VI- کسی را نه بر گیرد- I, IV¹⁵ بی- VI¹⁴ کهترین- K, VI¹³ و بی مایه
 18 I, K, IV, VI, T-دوب.: 17 I, K- داستان- 16 K- کسی این راز بگشاد از- 15 I, IV, C- نبود آن شمش
 22 K-دوب.: 21 I, K, VI- بوی- 20 I- مران- 19 VI, T- باریک-
 26 VI-ب. оп. 25 I, IV, C- نبود آن شمش 24 VI-ب. оп. 23 I, K- گفتار هاشان- IV گفتار شاهان-
 * بیامد که بی در کنی نام خویش * بهرام-رام بفروشی آرام خویش
 * نهادند مہری- پرو- بر ز مشك
 * گفتار هاشان- IV گفتار شاهان- I, K²³

ببهرام داد آن زمان¹ دخترش
 2385 ببهرمود تا پیش او شد دبیر
 بدو گفت هر کس از ایران سرست
 بر آیین چین خلعت آراستند
 جز از داد و خورد و شکاری نبود
 بزرگان چینی⁸ و گردنکشان⁹
 2390 همه چین همی گفت ما بنده ایم
 همی خورد بهرام و ببخشید چیز
 ببهرمان او شد همه کشورش²
 نوشتند منشور نو³ بر حریر
 ببخشش⁴ نگر⁵ تا کرا در خورست⁶
 فراوان کلاه و کمر خواستند
 غم⁷ گگردش روزگارش نبود
 ز بهرام یل¹⁰ داشتندی نشان¹¹
 ز بهر تو اندر جهان زنده ایم¹²
 بروید بسی آفرین بود¹³ نیز¹⁴

۴۳

چنین تا خبرها بایران رسید
 که بهرام را پادشاهی و گنج
 پسر از درد و غم شد ز تیمار او
 2395 همی رای زد با بزرگان بهم
 شب تیره فرمود¹⁸ تا شد دبیر
 بخاقان چینی یکی نامه کرد
 نخست آفرین کرد بر کردگار²²
 برارنده²⁴ هور و کیوان و ماه
 بر پادشاه دلایران رسید
 ازان تو پیش است تا برده رنج
 دلش گشت پیچان ز کردار او¹⁵
 بسی¹⁶ گفت و انداخت از¹⁷ پیش و کم
 سر خامه را¹⁹ کرد پیکان²⁰ تیر
 تو²¹ گفتی که از خنجرش خامه کرد
 توازا و دازا و به روزگار²³
 نشاندند شاه بر²⁵ پیش گاه

¹ IV—دگر ² I—بودن تا بچین باشد آبخورش ³ I—VI, T—порядок бб.: 2385, 2384, 2387, 2386; Б—бб. 2381—2384 переданы так: 2391 текста: K, IV, VI, T—порядок бб.: 2385, 2384, 2387, 2386; Б—бб. 2381—2384 переданы так: ⁴ I—عهدی ازو—IV پس نامه—K منشور ده—⁵ I—⁶ I—⁷ I—⁸ K—⁹ I—¹⁰ I, IV, VI—¹¹ I, IV—¹² VI—¹³ I, IV—¹⁴ I—¹⁵ VI—¹⁶ I, VI, T—¹⁷ I, K, IV, VI, T—¹⁸ I—¹⁹ I, K, IV, VI, T—²⁰ I, K, IV, VI, T—²¹ I, K, IV, VI, T—²² I, IV, VI, C—²³ I, IV, VI, C—²⁴ I, IV, VI, C—²⁵ I, IV, VI, C—

به پنهانم¹ بزد تیسر بر² چنگ اوی
 به ششم میانش گشاد از⁴ کمند
 بزد نیزه یی بر میان دده
 2370 وزان پس بشمشیر یازید مرد⁵
 سر از تن جدا کند⁸ و بفگند خوار
 ازان پیشه¹⁰ خاقان و خاتون بررفت
 خروشی بر آمد ز گردان چین
 بهرام بر آفرین خواندند
 2375 چو خاتون بشد دست او بوسی داد
 همه هم زبان آفرین خواندند
 گرفتش سپهدار چین در کنار
 چو خاقان چینی بایوان¹⁹ رسید
 فرستاد ده²⁰ بدره گنجی درم
 2380 [که رو پیش بهرام جنگی بگوی
 [پس پرده²¹ ما یکی دخترست
 [کنون گر بخواهی ز من دخترم
 [بدو گفت بهرام کاری²⁴ رواست

1 I, K, IV, VI— обратный
 порядок мисра. 2 IV— بزد بر و- 3 I, IV—
 بمرید پست- 4 VI— پی- 5 IV, VI— دست-
 6 VI— گشاد از میانش- 7 IV—
 8 I, K, IV, VI— کرد- 9 K— доб.:
 10 K— بیدار- 11 T— سر- 12 K—
 13 I, K, VI, T— روی بنهاد گفت- 14 K, IV,
 15 K— خاقان- 16 I, VI— б. оп.; K— б. стоит
 17 I, K, IV, VI— б. оп. B—
 18 K— доб. б. 2375
 19 K— بایوان خاتون- 20 I, T—
 21 I— گوهر- 22 Следующие 5 бб. есть только в Л и Р.
 23 P— بانوان- 24 P— باری-

بدزد پیک خاقان خرامید شاد * سخنه های کیپی همی کرد باد
 10 K— بیدار- 11 T— سر- 12 K—
 13 I, K, VI, T— روی بنهاد گفت- 14 K, IV,
 15 K— خاقان- 16 I, VI— б. оп.; K— б. стоит
 17 I, K, IV, VI— б. оп. B—
 18 K— доб. б. 2375
 19 K— بایوان خاتون- 20 I, T—
 21 I— گوهر- 22 Следующие 5 бб. есть только в Л и Р.
 23 P— بانوان- 24 P— باری-

۴۲

چو پیداشد از آسمان گرد ماه
 پراکنده گشتند و مستان^۲ شدند
 چو پیداشد آن فر^۴ خورشید زرد
 قزآگند^۵ پوشید بهرام گرد
 2355 کمند و کمان برد و شش^۶ چوبه تیر
 چو آمد بنزدیک آن برزکوه
 بران^۹ شیرکپی چو نزدیک شد
 میان اندران کوه خارا بهست
 کمانرا بهمالید و بر زه نهاد
 2360 چو بر ازدها بر شدی موی تر
 شد آن شیرکپی بهچشمه درون
 بغرید و بر زد بران سنگ دست
 کمانرا بهمالید بهرام گرد
 خدنگی بینداخت شیر^{۱۶} دلیر
 2365 دگر تیر بهرام زد بر سرش
 سیوم تیر و چارم^{۱۸} بزد بر دهانش

شب تیره بفشاند گرد^۱ سیاه
 وزانجای هر کس پایوان شدند^۳
 به پیچید زلف شب لاژورد
 گرامی تنش را بیزدان سپرد
 یکی نیزه^۷ دوشاخ نخچیرگیر^۸
 بفرمود تا باز گردد گروه
 تو گفستی برو کوه تاریک شد
 بغم^{۱۰} کمند از بر زین نشست^{۱۱}
 زیزدان نیکی دهش کرد یاد
 نبودی برو تیر کس کارگر^{۱۲}
 بغلتید و بر خاست و آمد برون^{۱۳}
 همی آتش از کوه خارا بجست^{۱۴}
 بتیر از هوا روشنایی ببرد^{۱۵}
 بر^{۱۷} شیرکپی شد از جنگ سپر
 فرو ریخت چون آب خون از برش
 که بر دوخت بر هم دهان و زبانش^{۱۹}

^۱ I, IV, T—زلف K—رنگ ^۲ L—مردان ^۳ B—66. 2303—2352 текста переданы двумя короткими фразами. ^۴ VI—از کوه ^۵ I, T—قزآگند ^۶ I, IV—صد K, VI—ده ^۷ K—تیغ ^۸ VI—доб. б. 2358 текста с обратным порядком мисра. ^۹ I, K, IV, VI—بدان ^{۱۰} I, K, IV, C—بغم ^{۱۱} VI—66. 2358—2359 оп., ср. прим. 8 к б. 2355. ^{۱۲} VI—گذر VI—доб. этот б. после б. 2362 текста. ^{۱۳} L, VI—б. оп.; K—اندرون—شادان بآب اندرون—B—فخرج [ثعبان] و تمرغ فی التراب—^{۱۴} VI—б. оп. ^{۱۵} VI—доб. б. 2360 текста; L, I, K, IV—доб.:

ه—آمد آن ازدهای دژم * که بهرام را پیش خواند [خواهد—I] بدم
 سه دیگر—K^{۱۸} تن—I, K, IV, VI—^{۱۷} I, K, IV, VI—مرد ^{۱۶} I, K, IV, VI—^{۱۹} L—
 چهارم دهان دمانش—VI—^{۱۹} L—دهانش و زبان (без рифмы); I, IV—б. оп.; K, VI—доб.:
 همان پنجمین زد ورا بر شکم * بششم [ششم—VI] ازو دور شد زور و دم

2335 بدو گفت خاتون کز ایدر نه دور
 جوانان چین اندران مرغزار
 ازان همیشه پرتاب² يك³ تپروار
 بران⁴ کوه خارا یکی از دهاسست
 یکی⁶ شیر کپپیش خواند⁷ همی
 یکی دخترم⁹ بد ز خاقان چین
 از ایوان بشد نزد¹¹ آن جشنگاه
 2340 بیامد ز کوه ازدهای¹⁴ دژم
 کنون هر بهاری¹⁶ بران¹⁷ مرغزار
 برین شهر مارا¹⁸ جوانی نماند
 شدند از پی¹⁹ شیرکپی هلاک
 سواران چینی²² و مردان کار
 2345 چو از دور بینند²⁴ چنگال اوی
 بغرد بدرد دل مرد چنگ
 کس اذر نیارد شدن پیش اوی
 بدو گفت بهرام فردا پگاه
 بنهیی روی یزدان که او داد زور
 2350 بپردازم از ازدها جشنگاه

یکی مرغزارست زیبای سسور
 یکی جشن سازند گاه¹ بهار
 یکی کوه بینی سیه تر ز قار
 که این کشور چین⁵ ازو در بلاست
 دگر⁸ نیز نامش نداند همی
 که خورشید کردی¹⁰ برو آفرین
 که¹² خاقان بنخچیر بد¹³ با سپاه
 کشید آن بهار مرا او بدم¹⁵
 چنان هم بیاید ز بهر شکار
 همان نامور پهلوانی نماند
 بر ازگیخت از²⁰ بوم آباد خاک²¹
 بسی تاختند اندران کوهسار²³
 بر²⁵ و پشت و گوش و سر²⁷ و پال اوی
 مراورا چه شیر و چه پیل و²⁹ نهنگ³⁰
 چو گیرد شمار³¹ کم و پیش اوی
 بیایم به بینم من این³² جشنگاه
 بلند³³ آفرینند ماه و هور
 چو شبگیر مارا نمانند راه

4 IV- برتر بیک-IV برتر یکی- I, VI, T 3 ازان پس بران سوی-K 2 کاید- I, IV 1
 9 K, VI- جز این- K, VI یکی- Л 8 کپی بخواند- K 7 مگر- VI 6 ما- VI 5 بدان
 شد- I, K, IV 13 چو- I, IV, VI, T 12 سوی- I, K, IV, VI, T 11 خواندی- VI 10 دختری
 فرو برد- VI جهانمین مارا بدم- IV, T بزرگان چین را بدم- I, K 15 ازدهایی- I, IV 14
 VI- بدین شهر ما در- I, K, IV 18 بدان- I, K, IV, VI 17 بهاران- K 16 آن ماه رخ را بدم
 بوم ما- K 21 بر آورد ازین- IV زین- I 20 دم- VI بد- I, IV, T 19 بدین شهرها هم
 обратный порядок мисра- VI مرغزار- IV, VI 23 جنگی- VI, T چین اند- Л 22 گرد و خاک
 پشت و آن شاخ و آن- K 28 بر- VI 27 پشت او و- I, IV 26 سر- VI 25 دیدند- K 24
 من آن- IV, VI مرین- K 32 شمار از- I, K, IV, VI, T 31 پلنگ- K 30 بپر- I, K, IV 29
 همو- K 33

- 2315 بدو خواهد مگر ز اژدها کین من
 بدو گفت کهتر⁴ گر این⁵ داستان⁶
 تو از شیر کپی نیابی نهشان
 چو خاتون شنید این سخن شاد شد⁸
 همی تاخت تا پیش خاقان رسید
 2320 بدو گفت خاقان که عاری بود
 همی شیر کپی خورد¹⁰ دخت¹⁰ رم
 ندانند¹⁸ کان¹⁴ اژدهای دژم
 اگر دخت شاه نامی بود
 بدو گفت خاتون که من کین خویش
 2325 اگر ننگ باشد و گر¹⁵ نام من
 بر آمد برین نیز روز¹⁷ دراز
 چنان بد که خاقان یکی سور کرد
 فرستاد²³ بهرام یل را بخواند
 چو خاتون پس پرده آوا شنید
 2330 فراوانش بستود و کرد آفرین
 یکی آرزو خواهم از²⁶ شهریار
 بدو گفت بهرام فرمان تراست

3 K - доб.: چو بیند برو - VI پرویز شود - IV² بدو - K¹
 چنو زین سخن نزد بهرام شد * بدل گفت کین کار پندرام شد
 بخوانی - K⁷ به پاسخ چنین گفت کین داستان - IV⁶ بهرام ازین - K⁵ ماها - VI, L⁴
 I, K, IV, VI, T¹⁰ بجای - L, C⁹ گشت - I, K, IV, VI, T⁸ اگر خوانی ای - IV⁴ برین
 بدانید - L¹³ کشورم - I, K, IV¹² بگویم که - IV¹² نگویم که - K¹¹ و - I, T¹¹ برد - T¹¹
 I, K, VI¹⁸ روزی - I, K, VI¹⁷ همه - L¹⁶ مگر - L¹⁵ نداند که آن - I, C¹⁴ ندانید - VI¹⁴
 بدان سور - I²² ازان - K²¹ مهرانا - I, IV, VI²⁰ ازان راز - K¹⁹ زن آن کین - I, IV, VI, T¹⁹
 آمد - L, K, VI²⁴ و - I, K, VI²³ доб. بدان سور رنجور - IV, VI²³ دستور
 بدین - I, K, IV, VI, T²⁸ باشم - VI²⁷ باشی - K²⁷ ای - K²⁶ سپهین

فرود² آمد اورا بددم در کَش-سید
 سر آمد بران⁵ خوب چهره⁶ جهان
 همان مادرش نیز بر کند موی
 چو بر آتش تیز بریان بدند
 که تا چین کی آید⁸ ز چنگش⁹ رها
 وزان مرد جنگی بر آورد گرد
 بهر کس همی گفت کردار او
 از ایران همان¹³ نیز صد نامدار¹⁴
 همی راند بهرام با رهنمون
 که با برزو و با فر¹⁵ ایزدیست¹⁵
 که بهرام یل را ندانی بنام¹⁷
 سر تاج¹⁹ او برتر از ماه بود
 که از خسروان نام²¹ مردی بهرد
 بلرزد²² همی زیر اسپش زمین
 همی تاج شاهی²⁵ نهاد بر سرش²⁶
 سزد گر بنزایم در²⁹ پتر او
 چو خاقان نگردد بدان³² کار³³ سست

چو آن شیر کپی ز کوهش¹ بدید
 بیکدم شد او³ از⁴ جهان در جهان
 چو خاقان شنید آن سیه کرد روی
 ز دردش همه ساله گریان بدند
 همی⁷ چاره جستند زان ازدها
 چو بهرام جنگ¹⁰ مقاتوره کرد
 همی رفت¹¹ خاتون بدیدار¹² او
 چنان بد که يك روز دیدش سوار
 پیاده فراوان بپیشش اذدرون
 بپرسید خاتون که این مرد کیست
 بدو¹⁶ گفت کهتر که دوری ز کام
 بایران یکی¹⁸ چند گاه شاه بود
 بزرگانیش خوانند²⁰ بهرام گرد
 کنون تا بیامد ز ایران بچین
 خداوند خواند²³ همی مهترش²⁴
 بدو²⁷ گفت خاتون²⁸ که با فر او
 یکی آرزو زو³⁰ بخواهم درست³¹

بدان - I - 5   زمین - K - 4   شده - IV - بشد - K - شدند - I - 3   فراز - VI - 2   دورش - VI - K - 1
 بپاید - IV, P - بپاشد - K - 8   همه - K - 7   خوب را خوب رویان - I - 6   مرآن - IV -
 ز ایرانیان - I, IV, VI - 18   زدیدار - VI - 12   گفت - VI - 11   جنگی (؟) - VI - K - 10   سختی - VI, T -
 14 IV - سبب سوار - 15 K, P - доб.:

چن-ین داد پامسخ ورا پیش کار * که هست این یکی نامور شهریار
 خواندند - I, K, T - 20   گاه - I - 19   بیک - I, K, IV, VI, T - 18   تو نام - IV - 17   دگر - K - 16
 VI - 6. on.   شاهان - I - 25   قیصرش - I - 24   برادر بخواند (؟) - K - 23   بدرد - VI - 22   گوی - IV - 21
 نگرداند - I - 32   نخست - VI - 31   آرزورا - K - 30   با - VI - 29   خاقان - IV - 28   چنین - IV, VI - 27
 نگیرد مرارای - K - 33   نگردد دران - VI - نگردد بدین - IV - آن

- 2285 چو چندی^۱ بر آمد برین روزگار
 چنان بد که در کوه چین^۲ آن زمان
 ددی بود مهتر^۴ ز^۳ اسپه بتهن
 بتهن^۶ زرد و گوش و دهانش سپاه
 دو چنگش بکردار چنگ هژبر
 2290 همی^۷ سنگ را^۸ در^۹ کشیدی بدم
 ورا شیر کپی همی خواندند
 یکی دختری داشت خاتون^{۱۳} چو ماه
 دو لب^{۱۵} سرخ و بینی چو تیغ^{۱۶} قلم^{۱۷}
 2295 بران^{۲۱} دخت لوزان^{۲۲} بدی مام و باب
 چنان بد که روزی پیاده^{۲۳} بدشت
 جهاندادار خاقان ز بهر شکار
 همان نیز خاتون بکاخ اذرون

چو—VI^۴ افزون بود—I^۳ که در چین بدی(؟)—I^۲ چین تا—IV^۱
 تیش—I, IV, T^۶ بسر بر دو گیسوی همچون رسن—K بسر بر دو گیسو سیه چون رسن
 دل جنگیان زو شده پر ز غم—IV^{۱۱} بترکان—L^{۱۰} بر—L^۹ پیل را—K^۸ همه—I^۷
 12 L, I, K, VI—доб.:

سوار و پیاده کشیدی بدم * همیشه دل شادمان [چینیان—I] زو بغم
 P—доб.:

سوار و پیاده کشیدی بدم * شده روز ازو بر دل پیبران دژم
 C—доб. б. 2290 текста. 13 K, IV, VI, T—خاقان 14 IV—کجا 15 IV—رخ 16 P—میخ
 17 L, VI—دژم (VI—без рифмы); I—درم 18 L, K—رخشان 19 IV—دو 20 L—بغم
 21 I, K, VI—بدان 22 I—گریان 23 I, K, IV, VI—پیامد 24 VI—همه 25 IV—گذشت
 26 IV, VI—بدشت 27 I—б. оп. 28 I, K, IV, VI, T—доб.:

بشد دخت ترش تا بدان مرغزار * ابا دختران و [با—I] می و می گسار

- 2270 تو¹ گفستی سخن باش و² پاسخ شنو
 ننگه کرد جوشن گذاری خدنگ
 بززد بر میان سوار دلیر
 مقاتوره چون جنگ را⁸ برنشست
 بروی اندر آمد دو دیده پر آب
 بغاقان چنین گفت¹³ کای¹⁴ کامجوی¹⁵
- 2275 بدو گفت خاقان که بهتر¹⁸ ببین
 بدو گفت بهرام کای برمنش²⁰
 تن دشمن تو چنین خفته باد
 سواری²² فرستاد خاقان دلیر²³
 ورا بسته و کشته دیدند خوار²⁵
- 2280 بخندید خاقان بدل در نهان
 پر اندیشه بد²⁷ تا بایوان رسید
 سلج²⁹ و درم خواست و³⁰ اسپ و³¹ رهی
 ز دینار وز³³ گوهر شاهوار
 فرستاده از پیش خاقان ببرد

موم رنگ-P⁵ و-I, K, IV, VI, оп.⁴ بدی-IV³ و-IV, VI, K² باز-چو-IV, VI¹
 I-⁹ خنگ-I⁸ شد از رزم و از کین مقاتوره سپر-VI⁷ پیکار-IV⁶ موم و سنگ-C
 I, IV-¹² بدش-VI¹¹ در-IV¹⁰ باورخ-VI¹² بَاوْرُغْ
 چو خسته شد از تیر بر زمین بماند * زنده زدو[همان-K برد-IV] اسپ جنگی براند
 کان-I¹⁴ فرکض جوپین و جاء الخاقان و أعلمه...B¹³ K-доб. этот б. после б. 2273 текста.
 VI-¹⁸ ارام جوی-VI¹⁷ از-I, K¹⁶ نامجوی-IV, VI¹⁵ جنگجوی-K¹⁵ پس-VI¹⁵ کین-K
 سواران-VI²² زمین-VI²¹ بدکنش-VI²⁰ که وی-VI¹⁹ که او-I, K, IV, T¹⁹ نیکو
 ورا مرده دیدند بر اسپ خوار-VI²⁵ (I-без рифмы). نامداز دلیر-I, IV²⁴ چو شیر-IV²³
 оп. و-VI³⁰ سلاح-IV²⁹ زایوان-IV, VI²⁸ شد-I, K, IV, VI, T²⁷ دلیر-K²⁶
 از-K, VI³³ برده و-VI³² تاج با-K زیور و-I, IV³² оп. و-IV

بدو داد و گفتم که این^۱ یادگار
مقاتوره از پیش خاقان بررفت

۴۰

سپیده ز کوه سیه بر دمید
بیامد یکی تیغ توری^۶ بچنگ
یکی^۷ جوشن خسرو آرای خواست
بران شج^۸ بی آب نهد چنگ^۹
برفتند ترکان^۹ خسرو پرست
کرا پیشتر خواهد آمد زمان^{۱۳}
ز هامون با بر اندر آورد گرد
که اکنون ز مردی چه داری بیاد
وگر شیردل ترک خاقان پرست
کجا پی تو افکنده ای این سخن^{۱۷}
دو زاغ که از راه بر نهاد
چو شد غرق پیکانش^{۱۸} بگشاد شست^{۱۹}
نسفت آهن از آهن آبدار
که تا شد^{۲۲} مقاتوره از رزم^{۲۳} سپر
خروشید و بر گشت زان رزمگاه
نکستی مرا سوی خرگه مپوی

چو شب^۴ دامن تیره اندر^۵ کشید
مقاتوره پوشید خفتان جنگ
چو بهرام بشنید بالای خواست 2255
گزیدند جایی که هرگز پلنگ
چو خاقان شنید این سخن بر نشست
بدان^{۱۰} کار تا زمین^{۱۱} دو شیر دمان^{۱۲}
مقاتوره چون شد بدشت نبرد
به بهرام گوردنکشی آواز داد 2260
تو تازی^{۱۴} بدین^{۱۵} جنگ بر^{۱۶} پیشدست
بدو گفت بهرام پیشی تو کن
مقاتوره کرد از جهادار یاد
زه و تیر بگرفت شادان بدست
بزد بر کمر بند^{۲۰} مرد^{۲۱} سوار 2265
زمانی همی بود بهرام دیو
مقاتوره پنداشت که شد تپاه
بدو گفت بهرام کای جنگجوی^{۲۴}

شب بر—VI-^۵ خور—VI-^۴ خرامید—VI-^۳ بیبا—VI-^۲ گفت این ترا—I, K, IV, VI, P-^۱
بدان دشت [و. IV, C-^{دوب.}] هامون—I, IV, VI, C-^۸ همان—I, K, IV, VI, T-^۷ هندی—VI-^۶
بر سر آید زیان—VI-^{۱۳} زبان—VI-^{۱۲} زان—K-^{۱۱} بران—K-^{۱۰} گردان—VI-^۹ نرفتی بچنگ
جنگ—VI-^{۱۶} جنگ را—I, IV, C-^{۱۶} بدان—IV-^{۱۵} پرین—K, VI-^{۱۵} باشی—K, VI-^{۱۴} خواهی—I, IV, T-^{۱۴}
که کینه تو افگندی از—I; (метр нарушен); کزین سخنها افگندی بمن—L-^{۱۷} جنگ شد—P-^{۱۷} من
(без рифмы) دست—I, K, VI-^{۱۹} ناگاه—VI-^{۱۸} که این پی تو افگندی اندر سخن—K, VI, P-^{۱۸} بن سخن
جنگ—I, K, IV, T-^{۲۳} گردد—K-^{۲۱} باشد—L, I-^{۲۲} کمرگاه—I, K, IV, VI, T-^{۲۳}
رزمجوی—I, T-^{۲۴}

- بدو گفت بهرام کاکنون پگاه¹ 2235
 مخند³ و برو هیچ مگشای چشم⁴
 گذشت آن شب و بامداد پگاه
 جهاندار¹¹ خاقان بدو ننگرید
 ز خاقان مقآتوره آمد بخشیم
 بخاقان چنین گفت کای نامدار
 هم‌اندا که این مه‌تر پارسی
 بکوشد همی تا به پیچی ز داد
 2240 بدو گفت بهرام کای جنگجوی¹²
 چو خاقان برد راه¹⁵ و¹⁶ فرمان من
 نمازم که آیی تو هر بامداد
 بران نه که هستی تو سپید سوار²⁰
 2245 نیرزد که هر بامداد²¹ پگاه
 مقآتوره بشنید گفتار اوی
 بخشیم و بتندی²³ بیازید چنگ
 بهرام²⁵ گفت این نشان منست
 چو فردا بیایی بدین بارگاه²⁷
 2250 چو بشنید بهرام شد تیزچنگ

پاسخش— I, K, IV, VI, T—⁵ چهر— I—⁴ مجنب— VI—³ نزدیک شاه— VI—² براه— VI—¹
 * سخن هر چه گوید ازو نشنوند
 K—¹³ شیرخوی— VI—¹² جهان‌دیده— IV—¹¹ دینار خواه— I, K, IV, P—¹⁰ چو آمد— IV, VI—⁹
 P—¹⁶ و—¹⁵ K, IV—¹⁵ ندیدی تو مردان با آبروی— VI—¹⁴ چرا خیره— IV—¹⁴ ترا تیره
 و إن كنت في قوة ثلاثمائة فارس— هزار—²⁰ B—²⁰ L—²⁰ VI—¹⁹ B. op. رنج—¹⁸ L—¹⁸ VI—¹⁷ B. op.
 VI—²⁴ بتیزی— VI—²³ پر درد و پر آب روی— IV—²² I, VI—²² بازار—²² I, VI—²² بامدادی— I, K—²¹
 I, Rزمگاه—²⁸ L—²⁷ (без рифмы). تیزجای— VI—²⁶ بدو داد و— VI—²⁵ یکی تیر پولادپیکان
 VI—²⁷ بیارید يك چوبه تیر خدنگ— K—²⁶ بیامد یکی تیغ هندی بچنگ—²⁹ L, P—²⁹ اورا— IV
 ز ترکش بر آورد تیر خدنگ

بران نام بردار سـالار چـپـنـ
 ز گنج جـهـانـدیـده نامـدار³
 بخاقان⁵ همی کرد خیره⁶ نگاه
 تـوی بر مهـان جـهـان⁹ ارجمند¹⁰
 چنـین¹² مرد¹³ دینار خواهد¹⁴ هزار
 همه¹⁸ بهر او زر کانی¹⁹ بـود
 چنـین است و²⁰ افروزش²¹ دین ما
 بهنگام سـختی درنگی ترست
 ز مـردان رزم آور جـنـگ سـاز²²
 بدینار خوانیم بروی فسـون
 ز لشکر شـود روز روشن سپاه
 تو کردی ورا خیره²³ بر خویشتن
 عنانرا²⁴ بکـهـتر نـبـاید سپرد
 وگـر ویدـژه آرم²⁵ او بـایدت
 بدین آرزو رای و پیمان²⁷ تراست
 سرآورده باشی همه²⁹ گفت و گوی

بران سان که کهتر¹ کند آفرین
 هم آنگه ز² دینار بردی هزار
 همی دید⁴ بهرام یک چند گاه
 بخندید⁷ یک روز گفت ای بلند⁸ 2220
 بهر بامدادی¹¹ بهنگام بهار
 بهخشش¹⁵ گرین¹⁶ بیستگانی¹⁷ بود
 بدو گفت خاقان که آیین ما
 که از ما هرآنکس که جنگی ترست
 چو خواهد فزونی نـداریم باز 2225
 فزونی مراوراست بر ما کنون
 چو زو باز گیرم بجوشد سپاه
 جهانجوی گفت ای سرانجمن
 چو باشد جهاندار بیدار و گرد
 اگر زو رهانم ترا شـایدت 2230
 بدو گفت خاقان که فرمان²⁶ تراست
 مرا گر توانی رهانید²⁸ ازوی

که خاقان - K⁵ بود - VI, P⁴ شهریار - VI³ همانگاه - K, IV, VI² مهتر - VI¹
 I⁹ پدر - IV⁸ فضحك - B پیرسید - K به پیچید - J, VI⁷ پهلو - VI هر سو - K⁶
 چو این - IV¹² نامداری - I, K¹¹ دادگر - IV¹⁰ بر جهان جهان - K در جهان بر مهان
 اگر - I, IV, K¹⁶ نجسی - K بهخشیش - I, VI¹⁵ یابد - I, K¹⁴ ترك - I, K, IV, VI, T, B¹³
 J, K, L²⁰ زندگانی - J, K¹⁹ که خود - VI¹⁸ پیشگانی - IV, VI, C¹⁷ وگر - P گر - VI
 IV - همی [همه - K] آرزو زد نه راه نیاز [دراز - K] - I, K²² آرایش - P²¹ و - VI
 (misra isporcheno); T - همین وزرا(?) و نه ز راه نیاز - VI همی آرزو زر (آرزورد?) (بروز دراز?)
 L - доб. (ср. б. 2221 текста): همی آرزو (так!) (براه نیاز)
 همی آرزو زد نه راه دراز (так!) * چنـینـ تـرك دینار بـاید هزار
 فرمان - I²⁷ پیمان - I²⁶ آرام - VI²⁵ جهان را - P²⁴ چیره - VI, T²³ چیره - J, K²³
 همی - J²⁹ رهانی - J²⁸

2200 گـر ایدونك اذـدر¹ پـذیرى مـرا
 بدین مرز بـی یار² یار توام³
 و گـر هـیـچ رنـج⁵ آیدت بـگـنـرم
 گـر ایدونك باشى تو همداستان⁶ 2200
 بدو گفـت خـاقـان كـه اى سـرفـراز
 بدارم ترا همچو پیـونـد خـویـش
 هـمـه بـوم بـا مـن بـدین یـاورنـد
 تـرا بـر سـرـان سـرفـرازى دهم
 2205 بـدین¹¹ نـیـز بـهـرام سـوگـند خـواسـت
 بدو گفـت خـاقـان بـه بـرتر خـداى
 كـه تـازنـده ام و یـژ¹⁴ یـار تـوام
 از ان پس دو¹⁷ ایوان بـیـاراسـتـنـد
 پـرسـتـنـده و¹⁹ پـوشـش و خـوردنى
 2210 ز سـیـمـین و زـرین²⁰ كـه آید بـكار
 فرستاد خـاقـان²² بـنـزدیک اوى
 بـچـوگـان و مـجـلس²³ بـدشـت²⁴ شـكار
 بـرین كـونـه بر بود²⁵ خـاقـان چـین
 یـكـى نـامـبـردار بـد²⁷ یار اوى
 2215 ازو مـه بـگـوهر²⁸ مـقـالـوره²⁹ نـام
 بـشـبـگـیر نـزدیک خـاقـان شـدى

6 Б - زنك - I⁵ غمگسارم تویی - I⁴ یارم تویی - I³ با ارز - K, T² ایدر - T¹
 9 VI - بل همچو - IV برسان - K⁸ سوی هندوستان - I, K, IV, VI, T⁷ و إن لم تقبلنی
 نیز - K¹⁴ و K, T, P - доб.¹³ روان - L¹² برین - I, IV¹¹ کهترند و - IV¹⁰ پیوند
 ببردند از - K¹⁹ گوهران - IV¹⁸ در(؟) - I¹⁷ دوستدار - IV, VI¹⁶ همان چاکر و - IV¹⁵
 24 IV - بخوان و مجلس - K²³ بسیار - K²² نامدار - I²¹ ز زرین و سیمین - IV, T²⁰
 یکی با گهر بد - K²⁸ نامداری که بد - I, IV, VI, T²⁷ کرد - IV²⁶ می بود - K, IV²⁵ و
 29 «Ахбар ат-тивал» (مغاتوره - B مغانقره - VI مغاتوره - IV مغاتوره - K مغاتوره - L²⁹
 Bal'ami - پیغو - I و T.

وی اذدر شتاب و من اذدر درنگ
 روان تو دارنده روشن کناد
 همی خواهم از کردگار جهان²
 که یکسر بپوشد گناه مرا⁴

ز کردارها تا چه آید بچنگ
 خرد پیشی جان تو جوشن کناد¹
 ز روزی ده آشکار و نهان³
 درخشان کند تیره گاه⁵ مرا⁶

۳۹

2185 کنون داستانهای دیرینه گوی
 که چون او سوی شهر⁷ ترکان رسید
 ز گردان¹⁰ بیدار دل ده هزار
 پسر با برادرش پیش¹² اذدرون
 چو آمد بر تخت خاقان فراز
 چو خاقان ورا دید بر پای جست
 2190 بپرسید بسمارش از رنج راه
 هم ایزدگشسپ و یلان سینه را
 چو بهرام بر تخت سیمین²⁰ نشست
 بدو گفت کای مهتر بافرین
 2195 تو²³ دانی که از شهریار جهان
 بر آساید از گنج²⁵ و بگزایدش²⁶

سرخنه‌های بهرام چوبینه گوی
 بنزد دلیر⁸ و بزرگان⁹ رسید
 پذیره شدنش گزیده¹¹ سوار
 ابا هر یکی موبدی رهنمون
 برو آفرین کرد و بردش نه از
 بموسید و¹³ دسترد¹⁴ رویش بدست¹⁵
 ز کار¹⁶ و ز پیکار شاه و¹⁷ سپاه
 بپرسید و¹⁸ خرد برزینه را¹⁹
 گرفت آن زمان²¹ دست خاقان بدست
 سپه‌دار ترکان و سالار چین²²
 نباشد²⁴ کسی ایمن اذدر نهان
 تن²⁷ آسان کند²⁸ رنج بفرزایدش

از داور کردگار-IV, T از دادگر کردگار-I, K, VI 2 I, K, VI 2182 стоит после 6. 2184. 1 IV-6.
 ترا- VI, T ورا- I, K, IV 4 I, K, IV 4 ز دارنده چرخ و هم روزگار- K پاك پروردگار- I, IV, VI, T 3 I, IV, VI, T
 K-دوب: ویملاً نورا علیک الظلام- B ترا- VI, T ورا- I, K, IV, VI, C 6 I, K, IV, VI, C ماه- 5 I, K, IV, VI, C
 بمینه روانشی پر از نور باد * همه ساله جانشی ز بد دور باد
 11 VI- ترکان- IV 10 بجای دلیران و شیران- K 9 سران- T دبیر- VI 8 شاه- VI 7
 بپرسید و- I 15 بسپرد- IV 14 بپرسید- VI 13 برادر پیشی- I, K, VI 12 ز گردان
 و- IV 18 و کار- VI 17 رزم- VI رنج- K, T جنگ- I, IV 16 بمسود دستش بدست
 VI 22 آنگهی- I, VI 21 زرین- K, VI 20 گردان بی کینه را- VI و از کار دیرینه را- K 19
 چو- K 27 و فرسایدش- VI 26 رنج- I, K, IV, VI 25 نخسپد- VI 24 که- K 23 زمین
 28 I, K, IV, VI- زید

2165 به پیمان که خواند¹ بران² آفرین
 که کوشد که آباد دارد زمین³
 گر ایگونک زین سان بود پادشا
 به از دانشومند نا پارسا⁴

۳۸

2170 مرا سال بگذشت بر⁵ شست و پنج
 مگر بهره بر⁷ گیرم از پند خویش
 مرا بود نویت برفت آن جوان
 شتابم همی تا مگر یابمش
 که نویت مرا بود بی کام من
 ز بنها تو بودی مرا دستگیر
 مگر هم رهان جوان یافتی
 جوانرا چو شد سال بر سی و هفت
 همی بود همواره با من درشت
 برفت و غم و رنجش¹⁵ ایدر بماند¹⁶
 کنون او سوی روشنایی رسید
 بر آمد چنین روزگار¹⁸ دراز
 همانا مرا چشم دارد همی
 ورا سال سی بد مرا شست و هفت²⁰
 2175 نه نیکو بود گر بیازم بگنج⁶
 بر اندیشم از مرگ فرزند خویش
 ز دردش منم⁸ چون تن⁹ بی روان
 چو یابم به بیخاره بشتابمش¹⁰
 چرا رفتی و بدردی آرام من
 چرا¹¹ چاره¹² جستی ز همراه پیر
 که از پیش من تیز¹³ بشتافتی¹⁴
 نه بر آرزو یافت گیتی برفت
 بر آشفت و یکباره بنمود پشت
 دل و دیده من بخون در¹⁷ نشاند
 پدررا همی جای خواهد گزید
 کزان هم رهان کس نگشتند باز
 ز دی¹⁹ آمدن چشم دارد همی
 نرسید²¹ زین پیر و²² تنها²³ برفت²⁴

¹ Л— خواهد ² K, T— پرو ³ بدان— IV ⁴ VI— б. оп. ⁵ VI— б. оп.; K— доб.:

کنون بشنو ای مرد با داد و دین * که چون دل نداری ز دشمن بکین
 بهره⁷— K ⁶ Б— все 18 бб. этой главы переведены стихами очень близко к оригиналу. ⁵ VI— از
 راه¹² I, K, IV, VI ¹¹ I, IV— همی ¹⁰ K, P— بستایمش ⁹ I, K— تنی ⁸ K— کنون مانده ام
 درد و رنجش بماند¹⁶ IV ¹⁵ K— دردش ¹⁴ VI— نیز ¹³ I—
 مرا شصت و پنج و ورا سی— T هشت²⁰ VI ¹⁹ VI— بدیر ¹⁸ I, K— روزگاری ¹⁷ VI—
 مرا جام او بود²⁴ VI ²³ K— از من به تنها ²² IV— و ²¹ Л— بترسید ²⁰ VI— و هفت
 Б— передает этот б. следующими двумя бб.:
 ثلثین عايش و سبع سنین * و خمس و ستون عمری الحزین
 و ما سال، حین مضي وحده * عن الشیخ ما خطبه بعده

- 2150 دگر کَششوری را بگرددوی داد
 ببالوی داد آن زمان شهر¹ چاچ
 کلید در گنجها بر شمرد
 بفرمود تا هرک مهتر بدند⁴
 بگپیتی روزده بود⁶ کام او
 2155 ز لشکر هرانکسی که هنگام کار
 همی¹⁰ خلعت خسروی دادشان
 همی گشت گویدا منادی گری
 که ای زیردستان شاه جهان¹¹
 مچوید کین و مریزید خون
 2160 گر¹⁵ از زیردستان بنالد کسی
 نیابد ستمگاره جز دار جای
 همه پادشاهند¹⁸ بر گنج خویش
 خورید و دهید آنک²⁰ دارید چیز²¹
 چو باید²⁴ خورش بامداد پگگاه

1 VI—ملك 2 Б—б. не переведен. 3 Л, IV—تخاره K, VI—تخاران 4 I—شوند IV, VI,
 روانه بدی—K⁶ شونند—T; (без рифмы и метра) بود—VI کهتر بدند—K روند—I⁵ I, IV بوند—T
 بماندند—I, IV⁹ و فوض الیه دواوین المملكة التي دونها انوشروان—B⁸ بدی—K⁷
 زمین—I, K, IV¹¹ همه—I, K, IV, VI¹⁰ بمانیده بد رنج در کارزار—VI مانیده در کارزار
 14 K—б. оп. کین را بید—VI¹³ K—доб. 66. 2149—2152 текста. I, K, IV¹² بداد آفرین—I, K, IV
 بر دارد—IV گرد آید—K¹⁹ پادشاهید—I, IV, VI, T¹⁸ یابد—VI¹⁷ و—IV¹⁶ چو—K¹⁵
 کسی کو [گر—IV—] I, IV²³ هران—K²² (без рифмы). نیز—K²¹ آنچه—IV, VI²¹ آنچ—K²⁰
 I, IV—доб.: ندارد ز هم پوشش و خورد نیز—VI ندارد بخواهید نیز
 بهر شارستان در یکی گنج ماست * ز رنج نیاکان گر از رنج ماست
 بگنجور گفتم تا هر که چیز * ندارد دهد پوشش و خورد نیز
 24 K, T—доб.: می ستاند—K, T²⁵ چو یابد—IV, VI²⁵ نیابد—IV, VI²⁴
 بگنجور فرمود تا هر که چیز * ندارد دهد پوشش و خورد نیز

همی گشت بر گرد آذر¹ نژند²
 چو نزدیک شد روزگار سده
 سخن هرچ پیشی ران گفته بود
 ز دینار و ز گوهر شاهوار
 نمازد اندران بوم و بر کس دژ
 که بر دارد⁸ از روز شادیشی بهر
 کسی خاک اورا ندادست ارز
 بسی روزگار اندران برده بود
 همان تخت زرین¹¹ به پیراستند
 جهاندار پیروز¹³ یزدان پرست
 همان راه بر موبد تیروز¹⁴
 برسم¹⁵ بزرگان و فرخ مهران¹⁶
 جهان دیده و راد و فرخنده رای
 بفرمود تا نو کند رسم و داد
 دبیری¹⁹ جهان دیده و²⁰ خوب چه
 به غشید داراب گرد و صطرخ²⁴
 یکی در کف رام برزین نهاد
 پرستنده و خلعت اورا سپرد²⁶
 بفرمود بگردن برسم کپان²⁷

دو هفته همی خواند آستا و زند
 به ششم پیامد ز آتش کده
 با آتش بداد آنچ پذیرفته³ بود
 ز زرین و سیمین⁴ گوهر نگار
 2135 بدرویشی به غشید گنج⁵ درم
 وزانچایگه شد با ندیو⁶ شه⁷
 کجا⁹ کشور شورستان بود مرز
 بایوان که نوشین روان کرده بود
 گرانمایه کاخی¹⁰ پیراستند
 2140 پیامد بتخت پدر¹² بر نشست
 بفرمود تا پیشی او شد دپیر
 نوشتند من شور ایرانیان
 بدان¹⁷ کار بندوی بد کدخدای¹⁸
 خراسان سراسر بگستهم داد
 2145 بهر کار دستور بد برزمه
 چو²¹ بر کام او گشت²² گردنده چرخ²³
 بمن شور بر مهر زرین نهاد
 بفرمود تا زند²⁵ شاپور برد
 دگر مهر خسرو سوی اندیان

ز سیمین و زرین و -K⁴ آن کجا رفته -K³ بلند -IV² آتش -I, K, IV, VI¹
 بودیش -VI⁸ برابر بشهر -IV⁷ از آنجا شد آنگه بدیوان -K⁶ گنجی -I, K, IV⁵
 می بود -K¹³ نیا -I, K, IV, VI¹² اورا -VI¹¹ جای -IV¹⁰ که از -K⁹ که آن -I, IV, VI⁹
 بدین -VI¹⁶ بران -I, IV¹⁷ فر کپان -K, VI¹⁶ برای -I, K, IV, VI¹⁵ دستگیر -I, IV¹⁴
 دید -I²² که -K, VI²¹ جهان دیده -I, K, IV, VI²⁰ دبیر -I, K, VI¹⁹ رهنمای -VI¹⁸
 :K²⁶ -دوب: K²⁶ پیشی -K²⁵ سوی -I, IV, VI²⁵ (K - без рифмы).²⁴ دهر -VI²³
 چو این کرده شد شهریار جهان * نکه کرد سوی کپان و مهران
²⁷ K - 66. 2149-2152 стоят после б. 2158 текста.

2115 نیماطوسی گفت ای جهان‌نیده¹ شاه
 تو بس کن بدین نیماکان خویش
 خردمندی از مست² رومی مغواه
 خردمندی مردم نگردد ز کیش³
 بلشکرگه آمد نیماطوسی باز

۳۷

2120 به‌خزاد به‌رزین به‌فرمود شاه
 همه لشکر رومیان عرض کن
 درم‌شان¹² بده رومیانرا ز گنج
 کسی کو بخلعت سزاوار بود
 به‌فرمود تا خلعت آراستند
 نیماطوسی را داد چندان گهر
 کز اندازه هدیه برتر گذاشت¹⁵
 هر آن شهر کز روم بستند قباد
 2125 نیماطوسی را داد و بنوشته عهد
 برفتند پس رومیان سوی روم
 دگر هفته بر داشت با²⁰ ده سوار
 ز لشکرگه آمد بآذرگشسپ
 پیاده همی رفت و²² دیده پر آب
 2130 چو از در بنزدیک آتشی رسید

که رو⁷ عرض‌گه⁸ ساز⁹ و دیوان بخواه¹⁰
 هرآنکس که هستند نو گر¹¹ کهن
 بدادن نماید که بهینند رنج
 کجا روز جنگ از در کار بود
 ز در اسپ پرمایگان خواستند¹³
 چه اسپ و پرستار و¹⁴ زرین کمر
 سرش را¹⁶ ز پرمایگان بر فراشت¹⁷
 چه هرمنز چه کسری فرخ نژاد
 بر آن جام حنظل پراگند شهید
 بدان¹⁸ مرز آبداد و آبداد بوم¹⁹
 که بودند بهینا دل و نامدار
 بگنبد نگه کرد و بگذاشت اسپ²¹
 بزردی دو رخساره چون آفتاب
 شد از آب دیده رخشی ناپدید

نیماطوسی دل کرد از مهربر گرم * کجا داشت از روی خواه‌رش شرم
 بیامد بنزدیک خسرو چو گرد * دل شاه خوشی کرد زان گفت سرد
¹ I, VI, جهاندار-K ² سرافراز-IV خردمند-K ³ I, VI-б. оп. ⁴ I, IV,
 که I-⁹ که جای عرض-IV ⁸ کجا-K ⁷ سخنشان-I, IV, VI ⁶ باره-I ⁵ بدین-VI
 دو بهره-VI دو دیوان-I, K, IV ¹² یا-I, K, IV, VI ¹¹ سپاه(؟)-I ¹⁰ جای عرض خواه
 گذشت-I ¹⁵ همان جوشن و خود و-IV ¹⁴ T-¹³ K-далее бб. 2121-2126 текста. ¹⁷ گذشت-I ¹⁶ بران-VI ¹⁸ گذاشت-IV, VI ¹⁹ I, IV-б. оп.
 خسرو ابا-VI ²⁰ VI-²¹ K-б. 2128 стоит перед б. 2127 текста. ²² IV, VI-²⁰ оп.

ز مـمـردان وز گـنـج آراسـتـه
 همان فرّ قیصر ز من بـفـگـنی
 بـگـردد چـو آید بـایـران زـمـین
 تو بـنـدوی را سر بـاـغـوش⁶ گـیر⁷
 نه پیچـد¹⁰ چرا خام گویـی سـخـن
 بمان تا بـمـاشـیم یک چـنـد¹² شاد¹³
 کـمـر بر مـیـان سوک را بـسـتـه ام
 زبانش¹⁷ پر از رنج و تیمار اوست
 تو از بی خرد هوشـمـندی مـجـوی
 نیاطوس بشنـمـید و کـیـنه نـهـفت²¹
 کـجا داشـت از روی بـنـدوی شـرم²²
 دل خویش خوش کرد زان گفته مرد²³

ز پیـونـد¹ خویشی و از خواسته²
 تو پیـونـد⁴ خویشی همی برکنی⁵
 ز قیصر شنیدی که خسرو ز دین
 مـگـو ایـچ گـفـتـار نـادـلـپـنـدیر
 ندانی⁸ که دهقان⁹ ز دین کـهـن
 مده رنج و کردار¹¹ قیصر بـمـاد
 بـکـین¹⁴ پـدر مـن¹⁵ جگر خسته ام
 دل او¹⁶ سراسر پر از کین اوست
 که¹⁸ او از پی واز¹⁹ شد²⁰ زشت گوی
 [چو مریـم بـرـفـت این سـخـنـها بـگـفـت
 [هم از کار بـنـدوی دل کـرـد نـرم
 بـمـاد بـنـزـدیک خسرو چـو گـرد

و 1 IV, VI—доб. 2 K—خواستہ و خویشی و 3 Л—مرد 4 IV, VI—доб. و
 5 K, VI—بشکنی 6 K—در آغوش 7 I, K, IV, VI—обратный порядок мисра; I, K, IV, VI—б.
 2105 стоит после б. 2106. 8 VI—چو دانی 9 K—مردان 10 IV—بگردد 11 VI—مرنج و مده رنج 12
 VI—آزاد و 13 I, IV—میداد که پند من آیدت یاد 14 I, IV—следующие 3 бб. стоят после 6-го б.
 интерполяции прим. 23 к б. 2113; K—эти 3 бб. стоят после 4-го б. интерполяции. 15 VI—خود 16 I, K, IV, VI—من 17 I—زبانم K, IV, VI—زبانم 18 I, K, IV,
 VI—ز خون 19 K—باز 20 I, IV, VI—دین شود 21 I, K, IV, VI—б. оп. 22 I, K, IV, VI—б. оп.
 23 I, K, IV, VI—б. оп.; I—доб.:

ز مریـم نـیـاطـوس پـنـدـفـت پـنـد * نیامدش گفتار او نا پسند [سودمند—I]
 چو بـنـدوی را دید بر پای خاست * ز گنجـور پـرمـایـه بـالای خـواسـت
 بـخـنـدید و پـرسـید و کـردش نـثار * بـرـفـتـنـد هـر دو بـر شـهـر یـار
 چـو خـسـرو نـیاطـوس را دید گـفـت * که نیکی نـچـوید تـن مرد زـفـت
 نـجـسـتـست بـنـدوی جـز شـور و جـنگ * تو گـیـتی بـما بر مـکن تار و تـنگ
 بـتـیـزی مـده رنج قیصر بـمـاد * بمان تا بـمـاشـیم یک چـنـد شـاد
 K, IV—доб. варианты тех же бб.; K—бб. 2108—2110 текста доб. после 4-го б. интерполяции; I, IV—бб.
 2108—2110 доб. после 6-го б. интерполяции; K—доб. после интерполяции (ср. бб. 2111—2113 текста):
 و گر گفت مریـم سـخـنـها بـگـفـت * نیاطوس بشنـمـید و کـیـنه نـهـفت

تن خویش را¹ کرد² امروز³ خوار
 بلشکرگه خویش شد نیم مست
 ز بهر تبه که دردن بزم را
 بدرگاه خسرو⁵ نهادند روی
 بخسرو فرستاد رومی نژاد
 زند بهر رخ مبرد یزدان پرست
 و گر نه بمین⁷ شورش انجمن
 که جوید همی تخت شاهنشاهی
 که کس دین یزدان نیارد¹⁰ نهفت
 کسی از مسیحیها نکردند یاد
 گزیده سرافراز و¹³ پاکان خویش
 نگیرم بخوان و¹⁴ ترسا شوم
 هنر دیدم از رومیان روز کار¹⁶
 بپا آورم جنگ¹⁸ این انجمن
 که تا رومیان از پی روی را
 کسی بیهوده جنگ هر گز نجست¹⁹
 بنزد نیاطوس با ده سوار²⁰
 که بودی همیشه لبانش²¹ بپند
 بگو ای بداندیش پرخاشگر²⁴
 ز بهر بزرگی ورا بود جفت²⁶

2085
 2090
 2095
 2100

ورا با نیاطوس رومی چه کار
 نیاطوس زانجایگه بر نشست
 بهوشید رومی زره رزم را
 سواران رومی همه جنگجوی⁴
 هم آنگه ز لشکر سواری چو باد
 که بندوی ناکس چرا⁶ پشت دست
 گر اورا فرستای بنزدیک من
 ز من بیش پیمچی کنون⁸ کز ره⁹
 چو بشنید خسرو بر آشفت و گفت
 کیومرث¹¹ و جمشید تا¹² کیستاد
 مبادا که دین نیاکان خویش
 گذارم بدین مسیحیها شوم
 تو تنها همی کز گیری شمار¹⁵
 بخسرو¹⁷ چنین گفت مریم که من
 بمن ده سرافراز بندهای را
 به بینند و باز آرمش تن درست
 فرستاد بندوی را شه ریبار
 همان نیز مریم زن هوشمند
 بدو²² گفت رو با برادر پدر²³
 ندیدی که با شاه قیصر چه گفت²⁵

K-⁵ رزمجوی-K⁴ ازین جنگ-I, IV, VI-³ کردش-K² خویشتن-VI-¹
 بد ره-IV-⁹ ترا(؟)-VI-ازان-I, K-⁸ بود-K⁷ همی-I, K, IV, VI-⁶ رومی(؟)
 I, K, IV, VI-جهاندار-¹⁴ I, K, IV, VI-جهاندار و-¹³ با-IV-¹² کیومرث-¹¹ ندارد-IV-¹⁰
 رزم-VI-¹⁸ بدیشان-I, IV-¹⁷ روزگار-T-¹⁶ کز بگیری سوار(؟)-VI-¹⁵ باز-K, IV, VI-
 сокращенно переданы 2098-2110. B-66. ²⁰ که بر کی دهد جنگ هر کو نه جست-¹⁹ Л
 و نفذ بندویه فی عشرة من غلمانہ مع مریم الی عمہا و حملہا رسالۃ لہ الیہ. فرکبت تاک:
 که ای نامور مرد پرخاشجوی-K²⁴ بگوی-K²³ یکی-K²² زبانش-K²¹ مریم
 و ننگ و نبرد-I, K, IV, VI-²⁶ کرد-I, K, IV, VI-²⁵

تو¹ در دین زردشت پیغمبری
 بهوشید پس جامه² شهریار
 برفتند رومی و ایرانیان
 کسی کش خرد بود چون⁴ جامه دید
 دگر گفت کاین شهریار جهان 2070

۳۶

دگر روز خسرو بهاراست گاه
 نهادند در گلشن سورخوان
 پیامد نیاطوسی با رومیان⁶
 چو خسرو فرود آمد از تخت بار
 خرامید خندان و⁷ بر خوان نشست 2075
 جهاندار بهگرفت واژ نهان⁹
 نیاطوسی کان دید بنداخت نان
 همی گفت واژ¹¹ و چلیپا بهم
 چو بندوی دید آن بزد پیشت دست
 غمی گشت¹³ زان کار خسرو چو دید 2080
 بگستهم گفت این¹⁴ گو¹⁵ بی خرد

و علق النجاج فوق رأسه—B گوهر زرنگار—K³ جامه را—VI، K، جامهها—IV، I² چو—VI¹
 I، IV—دوب. (K—этот б. доб. после б. 2068):

بفرمود تا پرده بر داشتند * مهان را ز درگاه بگذاشتند
 آن جامه دید—VI⁶ بگو گفت رو—IV، VI بگو گفت شو—I⁵ و آن—I، K، IV، VI⁴
 پاژ بهان—I⁹ أعطاه خاله البرسم—B و I—دوب. بشد تیز ازان جای—K⁷ (без рифмы).
 واژ بی شد بخوان—L¹⁰ و اندر نهان—T پاژ نهان—VI اندر نهان—IV باز از نهان—K
 فلما رأى بندویه ذلك لطم صاحب—B¹² پاژ—I، K، IV، VI¹¹ باز پس شد بخوان—K
 بد—K¹⁵ (این VI—исправлено на VI). ای—VI، L¹⁴ شد—K¹³ الصليب او حامله بظهر یده
 با—K، I، IV¹⁶

<p>2050</p> <p>همان¹ خسروی طوق با² گوشوار دگر سی شتربار⁵ دینار بود صلیمی فرستاد گوهرزنگار یکی سبز خفتان بز بافته ازان فیلسوفان رومی چهار¹¹</p>	<p>صد و شصت تا³ جامه زرنگار⁴ همان در و یاقوت بسیمار بود یکی تخت پر گوهر شاهوار⁶ بسی⁷ شوشه⁸ زر بز⁹ تافته¹⁰ برفتند با هدیه و با نثار ز قیصر شدش کار بافرهی¹² گرانمایگان گرامی¹³ هزار همه پاک با هدیه نو شدند ازان خواسته در¹⁵ شگفتی بماند که آن جامه¹⁷ روم گوهرزنگار کجا¹⁸ جامه¹⁷ جاژلیقان بود نشست اندر آیین ترسا بود هماندا دگر گوزنه²¹ پندارد اوی بگویند کاین شهریار رمه که اندر میان چلیپا شدست که دین نیست شاهها بپوشش بیای²⁴</p>
<p>2055</p> <p>چو زان کارها شد بشاه آگهی پذیره فرستاد خسرو سوار بزرگان بنزدیک¹⁴ خسرو شدند چو خسرو نگه کرد و نامه بخواند بدستور فرمود پس¹⁶ شهریار نه آیین پخرمایه دهقان بود چو بر¹⁹ جامه¹⁹ ما چلیپا بود و گر خود²⁰ نپوشم بیازارد اوی و گر پوشم این نامداران همه مگر کز پی چیز ترسا شدست بخسرو چنین گفت پس²² رهنمای²³</p>	<p>2060</p> <p>2065</p>

صد و بیست VI- هزار و صد از- I, IV-³ و دو- I, K, IV, VI-² یکی- I, K, IV, VI-¹
 K-دوب. 66. K- یکی تاج پر گوهر شاهوار- K-⁴ مائة و ستین ثوبا منسوجا بالذهب- B با
 2053 و 2052 текста. I, IV-⁵ ثلائین حملا- B ز زر صد شتروار- I, IV-⁶
 همه- VI- سر- I, K, IV-⁷ 2050) (سر. ب. 2050); K- 66. 2053 و 2052 стоят после б. 2050 текста. I, K, IV-⁷
 2053, 2054. I, IV, VI-¹⁰ 6. 2054 стоит перед б. 2053; T- порядок бб.. 2053,
 2052, 2054. VI-¹¹ هزار- I, IV-¹² б. оп.; K-
 خیر چون ز قیصر بخسرو رسید * فرستاده گفت آنچه دید و شنید
 گفت- I, K, IV, VI-¹⁶ نامه اندر- IV-¹⁵ که از پیش- K-¹⁴ گرانمایه شیران جنگی- K-¹³
 من- I, K, IV, VI-²⁰ نو- K-¹⁹ مایه- K-¹⁸ که آن- K- که این- I, IV, VI-¹⁷ آن زمان
 که ای شاه- K, VI-²⁴ (без рифмы) شهریار(؟)- K-²³ کای- VI-²² چیز- I, K, IV, VI-²¹
 VI-¹² با دانش نیکرای
 زیاید بدیدین اندرون بتجری * ز پوشیدن جامه¹⁷ قیصری

همه نیکوی¹ دیدم اندر نهان
 دوان پیشی باز آمدم کینه خواه²
 که بر من بید کار³ پیکار تنگ
 بمرد آن دم آتش و⁴ داروگ پیسر
 گریزان بشمگیر زانجا⁵ براند
 بلشکرگهش آتش اندر زدیم⁶
 بمندم⁷ پرو نیز⁸ راه گذر
 فرستادگان برگرفتند راه
 بشد تا بر⁹ قیصر نامدار
 فرود آمد آن مرد¹⁰ پیدار بخت
 هم پیشه سوی جاودانه بجای
 کشنده¹¹ سوی¹² مرد افکنده را
 همان¹³ خوردنیهای بسیار¹⁴ داد¹⁵
 بسان درختی بیباغ بهشت
 خداوند پیروز و فر و داد
 خداوند پیل¹⁶ و خداوند مور¹⁷
 وزو دار تا زنده باشی سپاس
 چه در¹⁸ آشکار و¹⁹ چه اندر نهان²⁰
 همی داشتی²¹ تا کی آید بکار²²

دگر گفت کز کردگار جهان
 بآزرگش سپ آمدم با سپاه
 بدان³ گونه تنگ⁴ اندر آمد بچنگ
 چو یزدان پاکش نمود دستگیر
 چو بیچاره تر⁷ گشت و⁸ لشکر نمازند⁹ 2035
 همه لشکرش را بهم بر زدیم¹¹
 بفرمان یزدان پیروزگار
 نهادند بر نامه بر مهر شاه
 فرستاده با نامه شه ریار
 چو آن نامه بر خواند قیصر ز تخت
 بیزدان چنین گفت کای رهنمای
 تو پیروز کردی مران بنده را
 فراوان بدرویش دینار داد
 مران²¹ نامه را نیز²² پاسخ نوشت
 سر نامه کرد از جهاندار یاد
 خداوند ماه و خداوند هور
 بزرگی و نیک اخترى زو شناس
 جز از داد و خوبی مکن در جهان
 یکی تاج کز قیصران یادگار 2040
 2045

فکتب کتاب الفتح الی قیصر ذاکرا فیہ: 2032-2037 B-66. 2 یآوری-K¹
 K, 6 جای-I, K, IV, VI, T-5 پیش-K⁴ بران-K, IV-3 جمیع ما جرى علیه فی تلك الوقعة
 T- و op. 7 I, K, VI- بر 8 K, IV- و op. 9 IV- براند VI- I, K, IV, VI, T-10
 شاه-VI-15 در-I, IV-14 بروبر بیستیم-K¹³ بیستم-IV-12 زدم-VI-11 از ایدر
 خوردنیها بخروار-K, I-19 جزآن-IV-18 بیخشیدی این-K¹⁷ کشیده-IV, LI-16
 20 VI-دوب.:

وزان پس بفرمود تا شد دبیر * قلم خواست از ترک و چینی حریر
 زور-I, K, IV, VI, T-24 روز-P فر-I, K, IV, VI, C-23 زود-VI-22 همان-I, IV, VI-21
 25 I, IV- بر 26 آشکارا-I-27 K-6. op. 28 داشتند-IV داشتند-I-29 K-6. op.

بمخشای بر بخت وارون من
 بیایم بوم زار² درویش³ تو⁴
 نخواهم که باشد⁵ بدشت⁶ نبرد
 که چون تو سواری بچنگ آیدم
 ز من هرچ دیدی بخسرو بگوی
 بسوسید و بسپار کرد آفرین
 ابا او⁹ دلیران فرخنده پی
 بنزدیک خاقان خرامید¹⁰ تفت

چرا بخت خواهی همی خون من
 مکش مرمر تا دوان¹ پیش تو
 بدو گفتم بهرام من چون تو مرد
 نبرم سرت را که ننگ آیدم
 چو یابی رهایی ز دستم⁷ بیوی
 چو بشنید نستود⁸ روی زمین
 وزان بپوشه بهرام شد تا بری
 بمود و بر آسود و ز آنجا برفت

2015

۳۵

بیماد که بهرام بد با¹³ سپاه
 سپه را همه بدره و تاج داد
 میانرا ز بهر پرستش بیست
 پیاده بمود اندران کارستان
 همی گفتم کای داور داد و پاک¹⁵
 همه کار ز اندیشه¹⁷ بگذاشتی
 بفرمان و رایت سر افکنده ام¹⁰
 بیامد بنزدیک او رهنمای
 نوشتند زو²⁰ نامه پی بر حریر
 بقیصر نوشت اندران نامه شاه
 کزو دید مردی و بخت و هنر²²

ازین سوی¹¹ خسرو بران¹² رزمگاه
 همه رزمگاهش¹⁴ بتتاراج داد
 یکی باره تیروزو بر نشست
 بپیشی اندر آمد یکی خارستان
 بخلتید در پیشی یزدان بخاک
 پی¹⁶ دشمن از بوم بر داشتی
 پرستنده و¹⁸ ناسزا بنده ام
 وزانچ ایگه شد بپرده سرای
 بفرمود تا پیش او شد دبیر
 ز چیزی که رفت اندران رزمگاه
 نخست آفرین کرد بر دادگر²¹

2020

2025

2030

۴ Б—передает это место так: ۳ Л, К—(؟) دردمش ۲ I—доб. و ۱ K—دوم
 ۷ I, IV, VI—بروز ۶ IV—یابم ۵ I, IV, VI—أنت احقر من أن أمّد یدی الیهک لغتلمک
 روی ۱۱ I, K, IV, VI—و ۱۰ Л, VI—доб. آن ۹ I, K, IV, VI—نستوه ۸ K—ز دستم رهایی
 بد ۱۶ I, K, IV, VI—و ۱۵ IV, VI—оп. رزمگه را ۱۴ I—بی ۱۳ VI—بدان ۱۲ I, K, IV, VI—
 یزدان ۶ I—دادار پوینده ام ۴ IV—دارنده پوینده ام ۳ I, K—پوستنده ۱۸ ل—اندازه ۱۷ I, VI—
 نیک و بد روزگار ۶ I—مردی و پرهیزگار ۱۸ ل—کردگار ۲۱ ل, VI—پس ۲۰ IV—سر افکنده ام

<p>1995</p> <p>بره بر یکی نیستان¹ بود نو چو از دور دیدند بهرام را بهرام گفتند ازوشه⁷ بدی که بی مر⁸ سپاهست پیش اندرون چنین گفت بهرام کایدر سوار فرود آمدند اندران¹¹ نیستان شنیدم که چون ما ز پرده سرای جهاندار¹⁴ بگزید نستودرا¹⁵ ابا سه هزار از¹⁸ سواران مرد بدان تا بیاید پس²⁰ ما دمان همه اسپ را تنگها بر کشید سواران سبک بر کشیدند تنگ همه نیستان سراسر شد افروخته چو نستودرا²⁴ دید بهرام گرد ز زین بر گرفتش بغم کمند همی خواست نستود²⁶ زو زینهار</p>	<p>بسی اذدرو² مردم نی درو³ چنان⁴ لشکر⁵ گشن و⁶ خودکام را راه نیستان چ را آمدی همه⁹ جنگ را دست شسته بخون¹⁰ نباشد جز از لشکر شهریار همه جنگ را تنگ بسته میان¹² بسی چچیدن¹³ راه کردیم رای جهانجوی بی تار و¹⁶ بی پودرا¹⁷ کجا پای دارند روز نی برد¹⁹ چو بینم مراورا²¹ سر آرم²² زمان همه گرد این همیشه²³ لشکر کشید گرفتند شمشیر هندی بچنگ سپه را یکایک بهم بر زدند یکی کشته و دیگر سوخته عنان باره تی زنگ را سپرد بیاورد و کردش هم آنگه²⁵ ببند همی²⁷ گفت کای نامور شهریار</p>
<p>2000</p>	<p>2005</p>
<p>2010</p>	<p>2010</p>

لشکری - I⁵ یکی - I, K, IV⁴ جودرو - L³ درو بر بسی - VI² بوستان - L¹
VI¹⁰ - همی - I⁹ فراوان - I, K, IV⁸ قوشه - VI⁷ оп. - I, K, IV, VI⁶

که پیشه سراسر پر از لشکرست * همان لشکر تند چنگاورست
بسیچیده - IV¹³ 1998 текста. б. стоит после б. I, K, IV, VI¹² آمده اندرین - K¹¹
:доб. K- ابا او یکی لشکر انبوه را - K¹⁷ оп. و - I¹⁶ نستوه را - K¹⁵ سپهدار - I, IV, VI¹⁴
سپهدار بی تار و بی پودرا * وزان نامداران بی ســـــودرا
برو بر - I, IV, VI²¹ فرستادشان از پی - K²⁰ оп. I, IV¹⁹ - (метр нарушен). L¹⁸
نستود - VI²⁴ K- گسترد بر گسترد - I, K, IV, VI²³ بدن تا سر آرند بر ما - K²²
K²⁷ - نستور - B- نستوه - K²⁶ ببستند بی مایه دستش - I, IV, VI²⁵ نستور - B
بدو

بدو گفتمت کای مام¹ با فرهی بدو پیر زن گفت چندان سخن ز شهر آمد امروز به سپهر کسی که شد لشکر او بنزدیک شاه 1985 بدو گفتمت بهرام کای پاک زن که ایمن از خرد بود بهرام را بدو پیر زن گفت⁹ کای شهره مرد ندانی که بهرام پور گشسپ بخندد برو¹² هرک دارد خرد بدو گفتمت بهرام گزر¹⁴ آرزوی¹⁵ 1990 برین¹⁷ گونه¹⁸ غربیل¹⁹ بر²⁰ نان جو بران²² هم خورش یک شب آرام یافت²³ چو خورشید بر چرخ بگشاد راز بیآورد چندانک بودش سپاه

ز کار جهان چه سستت آگهی شنیدم کیزان گشتت مغزم کهن همی² جنگ³ چوپینه گویند و⁴ بس سپهبد گریزان بشد بی⁵ سپاه مرا اندرین داستازی بزن و گزر⁶ برگزید از هـ و⁷ کام را⁸ چرا دیو چشم ترا تیره¹⁰ کرد چو با پور هرمز بر اندکیزد¹¹ اسپ کیس او را ز گردنکشان نشمرد¹³ چنین کرد گو می خور اندر کدوی¹⁶ همی دار در پینش تـ²¹ جودرو همی کام دل جست و²⁴ ناکام یافت²⁵ سپهدار جنگی بزد طبل باز²⁶ گرانمایگان بر گرفتند راه

¹ I, 7 و یا VI⁶ با VI, T⁵ و I⁴ رزم I, IV, VI³ همه K, T² بهرام K¹
 فقل لها: هل كان جوبين في قنال پرويز: 1985-1986: B-вместо бб. 1985-1986: IV⁸ خرد K بدو I¹² بر اندکيغت T¹¹ خيره I, IV, VI¹⁰ فضحكت و قالت B⁹ مصيها أم لا اگر I, K, IV¹⁴ اين كشسب اذا قتل اين هرمزد يضحك منه و يميكي عليه B¹³ می خورد در کدوی VI¹⁶ می خورد در کدو IV¹⁶ K- (?)¹⁶ آرزو K, IV¹⁵ IV²⁰ غربال K, IV, VI¹⁹ کهنه I, K, IV, VI¹⁸ تو اين IV¹⁷ می خورد از کدو T همی کام K²⁴ آنجا بخت I, IV, VI²³ بدان K, VI²² با T ذو VI²¹ در VI²¹ و اين T- قبا جامه [پوشش VI] و جوشنی زیر سفت I, IV, VI²⁵ جست او و شب آمد بدان جای تیره بخت * قبا جامه و جوشنش زیر سفت نه خواب آمد او را نه آرام یافت * همی کام جست او و ناکام یافت K-доб.:

شب آمد بران جای تیره بخت * قبا جامه و جوشنش زیر سفت و لما أصبح لحقه أصحابه و أعلم بأن درويز قد نفذ خلفه: 1993-2008: B-так передает бб. 1993-2008: العسكر فركب في أصحابه. و قد لحقه الطلب في أرض قصباء فأمر برمي النار فيها فاشتعلت

- همی راند بی‌راه¹ دل پر ز بی‌م
 1965 یلان سینه و گرد ایزدگشسپی
 بهی‌راه لشکر همی راندند
 پدید آمد از دور یک پاره⁵ ده
 همی راند به‌رام پیش اندرون
 چو از تشنگی خشک شدشان⁹ دهن¹⁰
 1970 زبانرا¹² بچربی¹³ بی‌اراستند
 زن پیر گفتار ایشان شنید
 برو بر بگسترده یک پاره¹⁵ مشک¹⁶
 یلان سینه برسم به‌رام داد
 گرفتند واژ²¹ و بخوردند زن
 چو کشکین²³ بخوردند می خواستند
 1975 زن پیر گفت ار²⁶ میت آرزوست
 بریدم²⁷ کدورا که نو بد²⁸ سرش
 بدو گفت به‌رام چون می بود
 زن پیر رفت و بی‌آورد³¹ جام³²
 1980 یکی جام پر³³ بر کفش بر نهاد³⁴
- همی برد با خویشتن ز و سیم
 ز یکسوی² لشکر همی راند اسپ
 سخنه‌های شاهان³ همی خواندند⁴
 کجا⁶ ده نبود از در مرد مه⁷
 پیشیمان شده دل پر از درد و⁸ خون
 بی‌آمد بخان یکی پیر زن¹¹
 وزان پیرزن آب و نان خواستند
 یکی کهنه غربیل¹⁴ پیشش آورد
 نهاده بغربیل¹⁷ بر¹⁸ نان کشک
 نی‌آمد همی در غم¹⁹ از واژ²⁰ یاد
 نظاره بـدان²² نامـداران زنـان
 زبانهـا²⁴ بزمزم²⁵ بی‌اراستند
 میست و یکی نیز کهنه کدوست
 یکی جام کـردم نهـادم برش²⁹
 ازان خودتر جامهـا³⁰ کی بود
 ازان جام به‌رام شد شدکام
 بدان تا شود پیر زن نیز شاد

1 VI-б. оп. 4 ز کینه سخنها-K³ بیکسوی-I, K, IV, VI, T² و T-دوب. بهرام-K¹
 5 I, K, IV, VI-آن⁶ بیچاد و(?) VI-بیچاده(?) IV-بالای K-بیچاره-I⁸
 VI-оп. 9 K, IV-گشتش¹⁰ دهان-I¹¹ یکی زن چنان-I¹² IV, VI-زفانها-I¹³
 یکی پاره-I, K, VI¹⁵ و قدمت الیهیم غربالا-B-غلبار VI-غربال K¹⁴ بخوبی-VI, L¹³
 نیامد زغم هیچ-K¹⁹ بغلباردر-VI¹⁸ بغربال-K¹⁷ نمکسودمشک-IV¹⁶ پاره بگسترده
 I, 21 в тексте конъектура, см. след. б. I, K, IV, VI-باز I, K, IV, VI-شاه-L²⁰ نیامد زغم بر دل-VI²¹
 K, IV, VI-باز²² K, IV, VI-بران²³ K-کشکی IV-خشکین²⁴ VI-زفانها-I²⁵
 یکی جام-K²⁹ کنونی-I²⁸ برید آن-K²⁷ گفتا-VI²⁶ بنرمی-K²⁵ بخوبی-L²⁵
 I-³² بیاراست VI-³¹ جایرا(?) VI-³⁰ جام خود-K³⁰ (без рифмы). کردند همان از سرش
 زن آمد کدوی می آورد و جام-IV و می آورد و جام-T, K, T-چو زن آن کدوی می آورد و جام
 یکی جام می نیز بر کف نهاد-L³⁴ می-VI³³

همه نامداران بهرام‌میان
 چو بر زد سر از کوه گیتی‌فروز
 همه^۳ دشت بی‌مرد و خرگاه بود
 1950 بدان خیمه‌ها در^۵ ندیدند کس
 چو بهرام‌زان لشکر آگاه گشت^۷
 بیاران چنین گفت کانون‌گریز
 شتر خواست از ساروان^{۱۱} سه^{۱۲} هزار
 ز چیزی که در^{۱۴} گنج بد بردنی
 1955 ز زرین و سیمین وز^{۱۶} تخت عاج
 همه بار کردند و خود بر نشست

۳۴

چو خورشید روشن^{۱۸} بیماراست گاه
 بپرده‌سرای اندرون کس ندید
 1960 تلایه پیامد بگفت این پشاه
 گزین کرد زان جنگ‌میان سه هزار
 بنستود^{۲۴} فرمود تا بر نشست
 همی راند نستود^{۲۵} دل پر ز درد
 همان نیز بهرام با^{۲۶} لشکرش

شب زان - I, VI - ۴ همی - Л - ۳ به پنجم (?) - IV - دیدما - K - ۲ يك يك - I, K, VI - ۱
 برو روز گفتی که - K - ۹ بدان - I, IV, VI - ۸ شد - K - ۷ و - Л, I, K - ۶ خیمه اندر - VI - ۵
 ثلاثة - B شش - VI - دو - I, K - ۱۲ ساربان - I, VI - ۱۱ بر آمد از - VI - به آید که - K - ۱۰ کوتاه شد
 و افگندنی - I, IV - ۱۵ از - K - ۱۴ کف افگن و پایدار - K کفک افگن پایدار - I, IV, VI - ۱۳ آلفی
 تابان - I - ۱۸ تخت - K - ۱۷ از - K, IV, VI - ۱۶ وز افگندنی - VI - ز پوشید نیما و گستردنی - K, T
 دلش تنگ تر شد از ان - K - ۲۲ او - VI - بد - IV - ۲۱ بنزد سپاه - K - ۲۰ بنزدیک - IV - ۱۹
 بر گستوان و سوار (?) - K, VI - ۲۳ B - 66. 1957-1959 не переведены. از ان رزمگاه - IV, VI - رزمگاه
 27 I, K, IV, بر - I, K, VI - ۲۶ نستوه - Л, K - ۲۵ نستور - B - بنستوده - VI - بنستوه - Л, K - ۲۴
 بر - VI - ۲۸ داد - VI - ۲۸

- 1930 سراسر همه تیغ¹ بر هم شکست² همی آفرین کرد⁵ هر کس که دید گرانمایگان از پس اندر شدند خرامید بندوی نزدیک شاه یکی لشکرست این چو مور و ملخ نه والا بود خیره خون ریختن هر آنکس که خواهد ز ما زینهار بدو¹³ گفت خسرو که هر کز گناه همه پاک در زینهار منند بر آمد هم آنکه شب¹⁴ از تیره کوه چو¹⁶ آمد غو پاسه بان و جرمی جهانجوی بندوی ز آنجا برفت ز لشکر نگه¹⁸ کرد کنداوری بفرمود تا بارگی²⁰ بر نشست چنین تا میان دو لشکر براند خروشی بر آورد کای بنندگان هران کز شما او گنه کارتر بیزدانشی بخشید شاه جهان بتیره شبان چون بر آمد خروشی
- 1935 بدن³ پیکر مغفر اندر نشست⁴ هم آنکس که آواز آهن شنید چنان لشکری را بهم بر زدند که ای تاج تو برتر از⁶ چرخ⁷ ماه⁸ گرفته بیابان همه⁹ ریگ و شخ نه این¹⁰ شاه با بنده آویختن¹¹ به از کشته یا خسته¹² در کارزار به پیچد پرو من نیم کینه خواه بتاج اندرون گوشوار منند سپه باز گشتند¹⁵ هر دو گروه ز لشکر نبرد خفته بسپار کس میان دو لشکر خرامید¹⁷ تفت خوش آواز و¹⁹ گویا منادی گری بپیدار کردن²¹ میازرا بیست کزو تا بدشمن فراوان نماند گنه کرده و بغت²² جویندگان بچنگ اندرون نامبرداری گناهی که کرد آشکار و نهان نهادند هر کس²³ با آواز گوش

همان I-³ سر گرز ازان زخم اندر شکست T-² ترگ-IV نپزه- I, J¹ همان فرق و مغفر بهم در نشست-IV (без рифмы); همه پیکر و مغزش اندر شکست- J⁴ IV-⁷ که تاج تو بادا ز بر- K⁶ خواند- I, K, IV⁵ فتضاربا بالعمد و السیوف- B- K- بیابان و هم- I, VI⁹ I, VI-⁹ 1937 стоит перед переводом б. 1931 текста. B-⁸ و. B-⁸ K-¹² آویختن- VI نه چون شاه باید بر آویختن- I¹¹ از- T چون- IV, VI¹⁰ همه رزمگه بر- I¹⁶ باز چیدند- VI¹⁵ درفش شب- I, IV, VI¹⁴ چنین- VI¹³ خسته یا کشته با آواز دادن- VI, T-²¹ تازی- I, IV, VI²⁰ و. I, K, IV-¹⁹ گزین- VI¹⁸ و. J, VI-¹⁷ د. I, IV-²² جنگ- VI تخت- I, IV²² یکسر- K²³

که امروز من دیدم ای سرکشان بدیشان بگفت آنکجا دید شاه همه جنگرا⁴ تاختن نو⁵ کنند⁶ و زان روی بـهـرام شد پر ز درد 1915

ز پیروزی و¹ شهـریاری نـشان² ازان پس بفرمود تا آن سپاه³ برزم اندرون یاد⁷ خسرو کنند⁶ پشیمان شده زان همه⁸ کارکرد

۳۳

هم آنگه ز کوه اندر آمد سپاه و زان روی بهرام لشکر براندد همی گفت هر کس که راند سپاه دلیران که دیدند خشت مرا¹⁰ مرا بر گزیدند بر¹¹ خسروان 1920

ز لشکر بر شاه شد خیره خیر¹² بزد ناگهان بر کمرگاه¹³ شاه یکی بنده چون زخم پیکان بدید سیمک شهـریار اندر آمد دمان بزد نیزه‌یی بر کمر بند اوی 1925

سنان¹⁹ سر نیزه شد بدونیم²⁰ چو بشکست نیزه بر آشفته شاه

جهان شد ز گرد سواران سپاه بروز اندرون روشنایی نماند خرد باید و مردی و دستگاه⁹ همان پهلووانی سرشست مرا¹⁰ بخاک افکنم نام نوشین روان کمانرا بزه کرد و یک چوبه تیر بکژ¹⁴ اندر آویخت پیکان برهه پیامد ز دیماش¹⁵ بیرون کشید بهرام چوبینه¹⁶ بدنشان¹⁶ زره بود¹⁷ نگسست¹⁸ پیوند اوی دل مرد بی‌راه شد پر ز بیم²¹ بزد تیغ²² بر مغفر کینه‌خواه²³

¹ Л, IV, VI—оп. ² K—جهان ³ I, K, IV, VI—б. оп. ⁴ I, VI—کنید—⁶ I, K, IV, VI—کنون چشم با اختر نو—⁵ K—کنون کینه‌را—IV—کنون خشم‌را ⁹ Б—бб. 1918—1920 پشیمان شده سخت ازان—VI—پشیمانی آمدش ازان—K—⁸ کار—K—⁷ بقر—Л—¹⁴ کمر بند—K—¹³ خیر خیر—¹² I, K, VI—از—K—¹¹ ورا—K—¹⁰ не переведены. ¹⁵ I—ز خفتانـش—¹⁶ K, C—بدگمان—I, IV, VI—б. оп. فعلقت بقر خفتانه—B—ز بند—K ²¹ VI—ср. б. 1928 ²⁰ IV—بردونیم ¹⁹ I, K, IV—доб. و ¹⁸ IV, VI—بگسست ¹⁷ VI—доб. و

текста:

سنان و سر نیزه در هم شکست * همان پیکر مغفر اندر نشست ²³ VI—ماه—²² Л, I—چند—IV, C—گرز—²¹ VI—далее бб. 1928—1931 оп.

نیاطومس زان روی بر کوهسار
 خراشید مریم دو رخسار¹ خویش 1909
 سپه بود بر کوه و هامون و راغ
 نیاطومس چون روی خسرو ندید
 مریم چنین گفت کاندز⁵ نشین⁶
 هم آنگاه خسرو بران⁸ روی کوه⁹
 همه¹³ لشکر نامور¹⁴ شاد شد¹⁵ 1905
 چو آمد مریم بگفت آنچ دید
 چنین گفت کای ماه¹⁹ قیصرنژاد
 نه از کاهلی بد نه از بددلی
 بدان غار بی راه²¹ در مازدم
 نهان داشت دارنده کار جهان 1910
 فریدون فرخ ندید این بخواب
 همی خواست از دادگر زینهار
 ز تیمار جفت جهاندار خویش
 دل رومیان زو² پر از درد و داغ³
 عمارتی زرین بیکسو کشید⁴
 که ترسم⁷ که شد شاه ایران زمین
 پدید آمد از راه¹⁰ دور¹¹ از گـروه¹²
 دل مریم از درد¹⁶ آزاد شد¹⁷
 وزان کوه خارا سر اندر کشید¹⁸
 مریم را داور دادگـر داد داد²⁰
 که در جنگ بددل کند کاهلی
 بددل²² آفریننده را خوازدم
 برین²³ بنده²⁴ گشت²⁵ آشکارا نهان²⁶
 نه تور و نه سلم و نه افراسیاب²⁷

3 Л - доб.: زان - K - بد - I, IV - 2 گلنار - IV, VI - 1

هم آنگاه چو خسرو بنام خدا * فـراز آمد آذجا ازان رهنما
 ازان - K, T - بدن - I, IV - 8 بتـرسم - I - 7 ایـدر مشین - I, IV - 6 کایـدر - VI - 5
 4 I - 6. оп. 9 VI - 9
 10 VI - доб. و 11 K - دور و دور - 12 K - доб.:
 چو آمد جهانجوی تازان براه * همی شادمان گشت زان شاهراه
 13 I, VI - 16 I, IV - گشت - I, VI - 15 چو آن دید لشکر همه - K - 14 چو از - IV - چنان - I, VI - 13
 17 I, VI - گشت - K - доб.:
 18 VI, T -

هم آنگاه خسرو ازان تنید جای * فـرود آمد آسان بنام خدای
 چو خسرو بنزدیک مریم رسید * بگفتش بدو آن شگفتی که دید
 VI - доб.:

بدو گفت مریم که ای شهریار * چگونـه شدی بـسته از کارزار
 بدو گفت خسرو که ای پاک تن * تو بشنو تمامی سخنها ز من
 19 I - 22 I, K, IV, VI - بی یار - I, K, IV, VI - 21 VI - 6. оп. 20 شاه - IV - نیاطوش را گفت - I - 19
 23 I, K, IV - بدین - 24 IV - کینه - 25 K - گفت - 26 Л, K - نهان و آشکار - 27 Б -
 من عهد کیخسرو الی عهد قباد ما کوشف به فی یومه ذلک

- 1885 چو شد زان نشان کار بر¹ شاه تنگ
بیزدان چنمین گفت کسای کردگار
بدین³ جای بیچارگی دست گیر
هم آنکه چو از کوه بر شد خروش
همه جامه اش⁷ سبز و خنگی بزیر
چو نزدیک شد دست خسرو گرفت
چو از پیشش بدخواه بر داشتش
1890 بدو گفت خسرو که نام¹¹ تو چیست
فرشته بدو گفت نامم سروش¹²
کزین¹³ پس شوی بر¹⁴ جهان پادشا
بدین زودی اندر بشاهی رسی
1895 بگفت این سخن نیز و شد¹⁹ ناپدید
چو آن دید بهرام خیره بماند
همی گفت²² تا²³ جنگ مردم بود
بر آنم²⁴ که جنگم کنون با پریست

دنام - K نام - Л⁴ برین - K, IV³ ز - IV از - I, K² شد کار از انسان ابر - I, IV¹
فإذا هو بفارسی قد ترائی له فی B - передает так⁶ دور - K, IV, VI⁵ بنام - VI دنام - IV
B - بدیدار - K, IV⁸ جامها - I, K, IV, VI⁷ الهواء علی فرس أشهب فی ذیاب خضر
فأخبره بأنه - B¹² کام - VI¹¹ علی ما زعم صاحب الکتاب B - доб.:¹⁰ حطه الی السهل
K, VI¹⁶ تو باشی ز تخم کیان - I¹⁵ در - IV¹⁴ توزین - I, K, IV¹³ ملک من الملائكة
و یتمادی ملکه الی ثمان و ثلاثین سنة - B; I, T - ب. оп.; I, T¹⁸ و - Л¹⁷ برو - IV بران
K - доб.:

ز تو بگذرد بر زمین پادشا * نباشد کسی کو بود پارسا
VI - доб.:

ز تو بگذرد بر زمین پادشا * نباشد ز تخم کیان پارسا (?)
K - доб.:²¹ آن - I²⁰ سخن گشت ازو - K¹⁹

همی گفت با مردم جنگ بود * بمردی کمرگاه من سنگ بود
بدین - I, VI²⁵ بدان شد - K بدان بُد - I, IV, VI²⁴ با - Л, VI²³ همان نیز - K²²

زندگانی - K²⁶

<p>پس اندر همی رفت² ایزدگشسپ³ گو تاجور⁵ نام یزدان بخواند⁶ که تنگ اذر آمد بد⁷ روزگار⁸ بدیدند پشت من اذر گریز¹¹ توتنها شدی چون¹² کنی کارزار¹³ ازان چار بهرام را دید پیش¹⁴ ببرید برگستانوان سیاه¹⁵ پس پشت او دشمن کینه دار¹⁷ سه جنگی پس اذر پلانگ¹⁹ بماند آن جهاندار دور از گروه²² پیاده بران کوه بر شد دوان دل نامداران ازو²⁴ خسته شد²⁵ پس اذر همی رفت بهرام تیز بپیش فراز تو آمد نشیب نهاده برین گونه بر دوش خویش</p>	<p>جهاندار ناکام¹ بر گاشت اسپ چو گسته هم و بندوی و گردوی⁴ ماند بگسته هم گفت آن زمان شهریار چه بایست⁹ این بیهده¹⁰ رسته خیز بدو گفت گسته هم کامد سوار نگه گرد خسرو پس پشت خویش همی داشت تن را ز دشمن نگاه ازو باز ماندند هر دو¹⁶ سوار بپیش اذر آمد یکی غار تنگ¹⁸ بن غار هم²⁰ بسته آمد ز کوه²¹ فرود آمد از اسپ فرخ جوان پیاده شد و²³ راه او بسته شد نه جای درنگ و نه جای گریز بخسرو چنین گفت کای پر فریب بر من چرا تاختی هوش خویش</p>	<p>1870</p> <p>1875</p> <p>1880</p>
--	---	-------------------------------------

فئنی عنانه، و تبعه جو بین-Б³ تاخت- I, K, IV, VI² ناگاه- VI ناچار- I, K, IV¹
1870 текста стоит перед б. 1869. I, K, IV, VI, T-б.⁶ نامور- K⁵ و لم یبق مع برویز غیر خالیه- B⁴
بپیوست- I⁹ 1871-1873 не переведены. B-б.⁸ مرا- I, K, IV, VI⁷
پس- K¹³ که(?)- IV کی- I¹² VI- обратный порядок мисра.¹¹ بیهوده این- I, K, IV¹⁰
وقد اذگرد- B¹⁵ فرأی جو بین أقرب- B بیبش- T¹⁴ (ср. б. 1876). پشت او دشمن کینه دار
(ср. б. 1873); K- обратный порядок мисра; K- доб.:
سه- K¹⁶ کنی کارزار- K¹⁷ عن خالیه

پس پشت او دشمن کینه دار * همی تاخت از هر سوی شهریار
L-доб.²² بکوه- I, IV²¹ بر- K²⁰ نهنگ- I¹⁹ فدخل بفرسه فی الشعب- B¹⁸
(ср. б. 1869):

جهاندار ناچار بر گاشت اسپ * پس اندر همی تاخت ایزدگشسپ
VI-б. оп.²⁵ نامداران ازان- IV نامدار اندران- I, K²⁴ شده- I²³

که مردان ندارند مردی نهفت
 بخسرو مرا کس نیاید بکار²
 که تیره شبان بر گزیدی بروز⁴
 همی ساخت⁵ با این⁶ سه بیدار⁷ تفت
 بایرانیمان⁸ گفت کامد سپاه⁹
 که آمد مرا روزگار درنگ
 شما رزم سازید¹⁰ با سرکشان
 میداد که بینید¹² هر گز¹³ شکن
 بیستند ناچار یکسر میان¹⁴
 که دیدار بودی¹⁵ بهر دو گروه
 چرا جان فروشد ز بهر کلاه
 شود خیره تنها سوی کارزار
 که اورا همه¹⁷ کشته پنداشتند
 یلان سپینه و گرد ایزدگشسپ
 شد او گرگ و آن نامداران رمه
 وزان شورش و باره اذگیختن¹⁹

بایزدگشسپ¹ و یلان سپینه گفت
 نیاید که ما بیش باشیم چار
 یکی بد کجا نام او جان فروز³ 1855
 سپهرا بدو داد و خود پیش رفت
 چو بهرام را دید خسرو ز راه
 کنون هیچ دلرا مدارید تنگ
 من و گرز و چوبینه بدنشان
 شما چاره یار و ایشان¹¹ سه تن 1860
 نیاطوس با لشکر رومیان
 برفتند زان رزمگه سوی کوه
 همی گفت هر کس که پرمایه شاه
 بماند بدین¹⁶ دشت چندین سوار
 همه دست برآسمان داشتند 1865
 چو بهرام جنگی بر اذگیخت اسپ
 بدیدند یاران¹⁸ خسرو همه
 بماند آنگهی شاه ز آویختن

بران بیست از ما چهاران بسیم * و گر باز آییم ازین ناکسیم
 و یگفیم منا أربعة: а затем идет текст: و معه أربعة عشر فارسا B — две рукописи доб.

66-I ز خسرو مرا [ترا-VI] بغت بیشست یار-² IV, VI, T باذرگشسپ-¹ I, IV
 1854-1856 оп.; IV-66. 1854-1856 стоят после б. 1859. ³ Л-³ جان فروز-⁴ K, IV-
 و. доб. I, I-⁷ آن-⁶ VI او-⁶ K همی راند-⁵ IV همی رفت-⁵ K که روز-⁶ VI ز روز
 چو خسرو-¹¹ IV جویید-¹⁰ K 1857-1865 не переведены. ⁹ B-⁹ بپاران چنین-⁸ I, IV
 VI-¹⁵ آنجا کمر بر میان-¹⁴ VI بپنم از ایشان-¹³ IV بپنیم-¹² T بدیدش ورا با
 I, K, IV,¹⁹ بریدند یاران ز-¹⁸ T همی-¹⁷ I, K, IV, VI برین-¹⁶ I, K, IV, VI بد زو
 VI-6. оп.; C-

شدند آن همه یار خسرو نژند * چو دیدند آن دیو جسته ز بند
 و لما رآه اصحابه ففرقوا عنه-B

چنین گفت خسرو بدین مهتران
 همه پشترا⁴ سوی یزدان کنید
 جزا خواست یزدان نباشد سخن
 برزم اندرون کشته بهتر بود
 نگه‌دار من بود باید بجنگ
 همه هم‌زبان آفرین خواندند
 بکردند پیمان که از شهریار
 سپهدار¹² بشنید و¹³ آرام یافت
 سپهرا ببهرام فرخ سپرد
 هم آنگه خروشی آمد از دیده‌گاه
 جهانجوی بیدار دل بر نشست
 ز بالای¹⁷ چو آن مایه مردم بدید
 یلان‌سینمرا گفت کاین¹⁹ بدژاد
 که²⁰ من دادم اکنون²¹ جزو نیست این
 برین²⁴ مایه مردم بجنگ آمدست
 فزون نیست با او سرافراز بیست
 اگر پیشم آید جهانرا بسم

که ای¹ سرفرازان و² فرمان بران³
 دل خویشرا شاد و خندان کنید⁵
 چنین بود تا بود چرخ کهن
 که در خانهات⁶ بنده مهتر بود
 بهنگام جنمش نسازم⁷ درنگ⁸
 ورا شهریار زمین خواندند⁹
 کسی بر نگرده ازین¹⁰ کارزار¹¹
 خوش آمدش و ز مهتران کام یافت¹⁴
 همی رفت با چاره مرد گرد¹⁵
 بهرام گفتند کامد سپاه
 کمندی بفتراک و تیغی¹⁶ بدست
 تنی چند زان جنگیان¹⁸ بر گزید
 بجنگ اندرون داد مردی بداد
 که یارد چمیدن برین²² دشت کین²³
 و گر²⁵ پیش کام²⁶ نهنگ²⁷ آمدست²⁸
 ازیشان کسی را²⁹ ندادم که کیست
 اگر بر نیایم³⁰ ازو ناکسم³¹

¹ Л — کای ² I — و оп. ³ K — کنداوران ⁴ I, IV — رویا ⁵ Б — 66. 1837—1839 не переведены. ⁶ I, IV, VI — کای یکی ⁷ I, VI — که در خان تو ⁸ K — б. оп. ⁹ K — б. оп. ¹⁰ I, VI — بدین ¹¹ K — б. оп. ¹² IV — جهاندار ¹³ I — و оп. ¹⁴ K — б. оп. ¹⁵ Б — بندویه و هم کستم و ¹⁶ I, K — و ساق فی أصحابه الأربعة عشر، وهم کستم و بندویه ¹⁷ I, K — گریزی و آندیان و بالویه و ساپور و کردویه و ثمانیه آخرون من اعیان العسکر ¹⁸ I, VI — بجلا ¹⁹ K, VI — (کای) جایگه ²⁰ VI — چو ²¹ K — نیک دادم ²² I, K, IV, VI — بدین ²³ IV — ندادم چنین ²⁴ I, K, IV, VI — بدین ²⁵ K, T — مگر ²⁶ I, K, IV — چنگ ²⁷ VI, C — چند پیش نهنگ ²⁸ Б — 66. 1850—1852 не переведены. ²⁹ K — و گر نیز تايم ³⁰ I — اگر کمتر آيم ³¹ IV — و گر کمتر آيم ازو ناکسیم ³² VI — б. оп.; T —

مگر بخت روشن بمشت آورد
 که گر^۴ هیج رومی کند کارزار
 و گر^۵ نیز در جنگ خسته شود
 سخنها ز اندازه بیرون برند
 بما بر کنند اندرین جنگ ناز
 بسان^۸ رمه روزگار دمه
 ز چوبینه آورد خواهم یکی
 امیدم بیزدان فریادرس
 بشیرین روانت مغور زینهار
 بخواه و مکن تیره روی زمین^{۱۱}
 که گفتی ز لشکر کنون یار جوی^{۱۲}
 ده و چار گردنکش^{۱۴} نامدار
 نوشت و^{۱۵} بیاورد و بنهاد پیش
 چو بندوی^{۱۶} و گردوی پشت کبان^{۱۷}
 چو زنگوی گستاخ باشیر و پیل
 یلان سینهر^{۲۰} زشت^{۲۱} پتیاره بود
 چو اشتاد^{۲۳} پیروز دشمن گداز
 که دشمن بدی پیش ایشان فرزد
 ز لشکر بیکسو خرامید^{۲۷} تفت

بکوشید تا^۱ پشت^۲ پشت^۳ آورد
 بگستهم گفت آن زمان شهریار
 چو بهرام جنگی شکسته شود
 همه رومیان سر^۶ بگردون برند
 نخواهم که رومی بود^۷ سرفراز
 بدیدم هنرهای رومی همه
 هم آن به که من با سپاه اندکی
 نخواهم درین^۹ کار یاری ز کس
 بدو گفت گستهم کای شهریار
 چو رایت چنین است مردان کین^{۱۰}
 بدو گفت خسرو که اینست روی
 گزین کرد گستهم زایران^{۱۳} سوار
 نخستین ازین جنگیان نام خویش
 دگر گرد شاپور با اندیان
 چو آزرگشسپ و دگر شیرزیل^{۱۸}
 تخواه که^{۱۹} در جنگ غم خواره بود
 فرخزاد و^{۲۲} چون خسرو سرفراز
 چو فرخنده خورشید^{۲۴} با اورمزد
 چو^{۲۵} مردان گزین کرد ز ایران^{۲۶} دو هفت

۱ I, ۲ K-گر, ۳ K-دگر, ۴ VI-اگر, ۵ VI-او, ۶ پشت-VI, ۷ زور-K, ۸ با-T هم-IV, ۹ I, K-مکن, ۱۰ I, IV, VI-گزین, ۱۱ I, IV, VI-مکن, ۱۲ I, K-کنون راز لشکر, ۱۳ I-منه جان خود را برین, ۱۴ K-تن هلاک اندرین دشت کین, ۱۵ IV, VI-نوشته, ۱۶ و-Л-доб, ۱۷ ازیشان-VI, ۱۸ باز گوی-VI, ۱۹ باز جوی-K, IV-مجوی, ۲۰ بخار آذک-Л, ۲۱ شیرزیل-Л, I, IV, ۲۲ Б-66. 1830-1834 не переведены, ۲۳ پیروز-Л, ۲۴ چو-Л, ۲۵ اسناد-I اسناد-VI, IV, ۲۶ و-оп, K, ۲۷ یلانرا ازو-K, ۲۸ VI-ازیشان, K-زینسان, I, IV, ۲۹ ز-I, IV, VI, ۳۰ چو فرخنده شیر-K, فرخنده پیروز, ۳۱ و-Л, VI, доб, ۳۲ ازین سو

همه قلمبگه پاک بر هم¹ درید
وزانجایگه شد سوی میسره⁴
نگهبان آن دست⁷ گردوی بود
برادر چو روی برادر بدید
دو خونی برانسان بر آویختند
بدین سان¹⁰ زمانی بر آمد دراز
بدو گفت بهرام کای بی پدر¹²
بدو گفت گردوی کای پیسه گرگ¹⁴
که هر کو¹⁵ برادر بود دوست به
تو هم¹⁶ دشمن¹⁷ و بدتن و ریمنی
بپیشش برادر برادر بچنگ
چو بشنید بهرام زو باز گشت
همی راند گردوی تا نزد¹⁸ شاه
برو آفرین کرد خسرو بمهر
فرستاد خسرو بشاپور کس

درفش جهاندار² شد ناپدید³
پس پشتش⁵ آزادگان یکسره⁶
که مردی⁸ دلیر و⁹ جهانجوی بود
کمانرا بزه کرد و اندر کشید
که گفتی بهمشان بر آمیختند
همی یک ز دیگر نگشتند باز¹¹
بخون¹³ برادر چه بندی کمر
تو نشنیدی آن داستان بزرگ
چو دشمن بود بی پی و پوست به
جهان آفرین را بدل دشمنی
نیاید اگر باشدش نام و ننگ
بر آشفت و با او دژساز گشت
ز آهن شده روی جنگی سیاه¹⁹
که پاداش بادت ز گردان²⁰ سپهر²¹
که موسیلا²² باش فریادرمی²³

VI— جهاندار خسرو چو زانگونه دید—³ Л обратный порядок мисра. ² سپهدار— VI ¹ قلبگهرا بهم بر— I
(ср. выше, б. 1773). ⁴ I, K, IV, VI— میمنه Б— عاد الی المیسرة—
⁵ I, K, IV, VI— پشت ⁶ I, K, IV, VI— وبنه I, VI— обратный порядок мисра; I, IV, VI— доб.:
چو خسرو بدید آن [از— IV] سوی میسره * همی تاخت چون گرگ بیند بره [رمه— VI]
[میمنه— VI]

برین سان— I, IV, VI ¹⁰ و— VI ⁹ مرد— VI ⁸ گرد— IV ⁷ گردی— I ⁸ دشت— I, K, IV ⁷
یا عدو نفسه!— B ¹⁴ بچنگ— K ¹³ بدهنر— K ¹² هم از یک دگر می نگشتند باز— I ¹¹
اگر چه— VI که هر چون— I ¹⁵ 1812 включительно не переведено. ¹⁵ است المائن أعلام
و— B— B. ¹⁹ تا پیش— I, K, IV, VI ¹⁸ خونی— I, K, IV, VI ¹⁷ چون— IV ¹⁶
یزدان(؟)— L ²⁰ وجهه مسود من أثر مغفر، و غرته مبيضة من السرور و الظفر ²¹ I, K, IV,
VI— доб.:

ز پیش صف آمد سوی قلمبگه * چو شد جنب جنبان دلیران شاه
²² L— доб. موسیکرا— IV ²³ B— бб. 1816 и 1817 не переведены.

که پیش من آیی بدین دشت¹ خون
 همی تن بکشتن دهی رایگان
 سر خویش در بندگی کرده کش
 که گویی کنون³ پیش⁴ گردنکشان
 که آن نامه با رای او بود جفت⁶
 هم از⁷ نامداران این انجمن
 ز اندیشه بد بشویم ترا
 باندیشه آن جادوی را⁸ بدید
 چو ارغنده شد رای¹⁰ جنگ¹¹ آمدش
 سوی قلب خسرو خرامید¹² تفت
 چنین گفت کای نرمشیر ژیان
 کمانرا¹³ چو ابر بهاران کنید
 کمان بر نهادند یکسر¹⁴ بز¹⁵
 تو¹⁷ گفتی شد از خستگی پیل¹⁸ نیل
 یکی مغفر خسرو آرای خواست
 بر آشفست²⁰ بهرام گردن فراز
 زره دامنش را بزد بر کمر
 بر آورد زان جنگیان رسته خیز
 کمانهای چاچی فرو ریختند²¹
 سپهبد نشست از بر او دمان
 بجایی²² کجا شاه بد بی²³ سپاه

نه پیمانست این بد بنامه درون
 نه این باشد آیین پرمایگان²
 بدو گفت شاپور کای دیوفش
 ازین نامه کی بود نام و نشان
 گرانمایه خسرو بشاپور گفت⁵ 1785
 بنامه تو پاداش یابی ز من
 چو هنگام باشد بگویم ترا
 چو بهرام آواز خسرو شنید
 بر آشفست و زان کار تنگ⁹ آمدش
 جفاپیشه بر پیل تنها برفت 1790
 چو خسرو چنان دید با اندیان
 برین پیل بر تیرباران کنید
 از ایرانیمان آنک بد روزبه
 ز پیمان چنان¹⁶ گشت خرطوم پیل
 هم آنگاه بهرام بالای خواست 1795
 همان¹⁹ تیرباران گرفتند باز
 پیاده شد آن مرد پرخاشخیر
 سپر بر سر آورد و شمشیر تیز
 پیاده ز بهرام بگریختند
 یکی باره بردند هم در زمان 1800
 خروشان همی تاخت تا قلبگاه

پیش آوری داور دشت—VI پیش آوری داوری دشت—IV پیش آوری داد در دشت—¹
 فضحک پرویز—B⁵ که کم باد نامت ز—K⁴ همی—I, IV³ آزادگان—I, K, IV, VI²
 نیک(؟)—VI⁹ جادویها—I⁸ همان—K, VI⁷ بگرفت جفت—VI⁶ و نادى جویدین
 K—¹⁴ کمانها—K, IV, VI¹³ و J, VI—دوب.¹² (без рифмы). تنگ—VI¹¹ جای—K, VI¹⁰
 I, ²⁰ همه—K¹⁹ همچو—IV¹⁸ که—I, K, IV, VI¹⁷ چنین—J¹⁶ VI—б. оп.¹⁵ یک یک
 بدانجا—I, IV—جای—J²² B—бб. 1798 и 1799 не переведены.²¹ بران اسپ—K, IV, VI
 J—I, K, IV, VI²³ پا

تو فردا بیاسای¹ تا من سپاه²   بیمارم ز³ ایرانیان کینه‌خواه
بایرانیان گفت فردا بجنگ   شمارا بماید شدن بی‌درنگ⁴
همه ویژه گفتند کایدون کنیم   که کوه و بیابان پر از خون کنیم⁵ 1765

۳۲

چو بر زد ز دریا درفش سپید   ستاره شد از تیرگی ناامید
تیمیره‌زنان از دو پرده‌سرای   برفتند با‌پیل⁶ و با کژنای
خروش آمد و ناله⁷ گاودم   هم از کوهه⁸ پیل⁸ روپینه خم
تو گفتی بجنبید⁹ همی دشت و راغ   شده روی خورشید چون پر زاغ
چو ایرانیان بر کشیدند صف   همه نیزه و تیغ هندی بکف 1770
زمین سردسر گفتی از جوشنست
چو خسرو بیاراست بر¹⁰ قلب‌گاه
ورا می‌منه‌دار گردوی بود
بدست چپش نامدار ارمنی
مبارز چو شاپور و چون اندیان 1775
همی بود گسته‌هم بر دست شاه
چو بهرام یل رومیانرا ندید
بفرمود تا کوسی بر پشت پیل
نشست از بر پشت پیل سپید
همی راند آن¹⁶ پیل تا¹⁷ میمنه 1780

1 I, IV—بر آسای 2 VI—و من با سپاه 3 VI—بر آرم از 4 VI—обратный порядок мисра.

5 I, IV, VI—K— و لما أمسوا عادوا الی مضاربهم: B—دوب: که کوه و در و دشت هامون کنیم—

6 I, IV, VI—L—تو 7 I, IV—K, VI—از نای و از نای و از نای و ز—

8 VI—همان نعره پیل و 9 VI—گردد(؟) IV—گردی—I, K—آن T—10 بجنبید گفتی—K گفتی بخدمت

روی گیتی چو نیل—VI شد گیتی از گرد نیل—K 14 بیست و شد از گرد گیتی—L 13

15 VI—دوب:.

همی راند آن پیل را یک تنه * بنزدیک شاپور تا میمنه

چو آمد بنزدیکی—VI 17 با—K 16

دل خسرو از کوت شد دردمند
 1745 بران زخم او بر پراگند مشک¹
 بکر باسی بر³ دوختش هم چنان
 بنزدیک قیصر فرستاد باز
 برین گونه بر⁵ همی روز جنگ
 همه رومیان دل شکسته شدند
 1750 همی ریخت بطریق خونین⁹ سرشک
 پیامد ز گردنکشان ده¹² هزار
 یکی حمله بردند زانسان¹⁴ که کوه¹⁵
 چکاچاک بر خاست و بازنگ سران
 تو گفتی که دریا بجوشد همی
 1755 ز بس کشته اندر میان سپاه
 ازان رومیان کشته شد¹⁸ لشکری
 دل خسرو از درد ایشان بغست
 همه کشتگانرا بهم بر فکند
 همی²³ خواندند یش بهرام چید
 1760 همی گفت اگر²⁵ نیز²⁶ رومی دو باد
 جهانرا تو بی لشکر روم²⁷ دان
 بسرگس³⁰ چنین³¹ گفت پس شهریار

ازان پس - VI بدوزند - I, IV² بدان خستگیش اندر آگند مشک - I, K, IV, VI¹
 در - I, K, IV³ که دوزند
 ریزد(?) - VI⁵ I, K, IV, VI⁶
 رومی - I, IV, VI⁹ B - 66. 1745-1748 не переведены.⁸ شوی - I, IV⁷ اگر زو - VI¹⁰
 ازیشان - VI ازانسان - I¹⁴ K و оп.¹³ دو - VI¹² دل بی پزشک - I¹¹ همه - K, IV, VI
 بر جای و - K بر جای و بر بست - I, IV, VI¹⁷ خون - I, IV, VI¹⁶ برسان کوه(?) - K¹⁵
 کشته - K, IV, VI²¹ زنده خستگانرا - IV²⁰ بد - VI¹⁸ بر دشت
 VI²⁷ مرد - I, K, IV, VI²⁶ گر - VI²⁵ چو برید - K²⁴ همه - I²³ کوهی - K²²
 I, VI³⁰ بسرکت - I, VI³⁰ پولادمان - K پولادشان - I, IV, VI²⁹ همه - I, IV, VI²⁸ لشکر و بوم
 نیاطوشرا - K³¹ برومی - IV بسرکش

1725 چو خسرو چنان دید بر پای خاست
 نهاده بکوت و بهرام چشم
 چو رومی به نیمه در آمد ز جای
 چو نیمه نیامد برو کارگر
 یکی تیغ زد بر سر⁴ و گردنش
 چو آواز تیغش بخسرو رسید
 1730 نیاطوس جنگی بتابید⁶ چشم
 بخسرو چنین گفت کای نامدار⁷
 ترا نیست از روم⁸ جز کیمیا
 چو کوت¹⁰ هزاره بایران و روم
 بخندی کنون¹² زانک او کشته شد
 1735 بدو گفت خسرو من از کشته نشی
 چنان دان که هر کسی که دارد¹⁴ فسوس
 مرا گفت کز بنده بگریختی
 ازان بنده بگریختن نیست ننگ
 وزان روی بهرام آواز داد
 1740 یلان سینه و رام¹⁹ اینزدگشسپ
 فرستید زاید بلشکرگش
 تن²³ کوترا زود²⁴ بر پشت زمین
 دوان اسپ با مرد گردن فراز

ازان کوه سر سر بر آورد راست
 دو دیده پر از آب و دل پر ز خشم¹
 جهانجوی بر جای بفشارد² پای
 بروی اندر آورد جنگی سپر³
 که تا⁵ سینه برید تیره تنش
 بخندید کان زخم بهرام دید
 ازان خنده خسرو آمد بخشم
 نه نیکو بود خنده در کارزار
 دلت خیره⁹ بینم بکین نیا
 نه بینند هر گز بآباد¹¹ بوم
 چنان دان که بخت تو بر گشته شد
 نخندم¹³ همی وز بریده تنش
 همو¹⁵ یابد از چرخ گردنده کوس¹⁶
 نبود هنر تا¹⁷ نیاویختی
 که زخمش بدین سان¹⁸ بود روز جنگ
 که ای نامداران فرخ نژاد
 مرین کشته ترا بست²⁰ باید بر اسپ
 بدان تا بریده²¹ به بیند شهش²²
 بتنگی بیستند مردان کین²⁵
 همی شد بلشکرگه خویش باز

¹ Б — 66. 1725—1726 не переведены. ² K, IV, VI—بفشرد ³ K—доб.:

چو آن نیمه نامور کرد رد * به پیچید بر خود جهانجوی مرد
⁴ I, IV—بر ⁵ IV—با ⁶ I, K, IV, VI—بخواهید ⁷ K—شهریار ⁸ T—روم ⁹ I, K, IV, VI—
 لانی لم—B بخندم—¹⁰ VI, T ¹¹ VI—доб. و ¹² I, K, IV, VI—همی ¹³ VI, T ¹⁴ IV—доб. ¹⁵ I—
 خفته ¹⁶ VI—6. 1736 стоит перед б. 1735 текста. ¹⁷ IV—
 همی—¹⁸ I, VI—K بزینسان ¹⁹ K—و گفت ²⁰ K—یا
 بست—²¹ I—б. оп. ²² I—б. оп. ²³ VI—سر ²⁴ IV—نیز ²⁵ I—б. оп.

1705 که بر گردد¹ امروز از رزم² شاد
 کرا بخت خواهد شدن⁴ کندرو
 دل و جان خسرو پر اندیشه بود
 که⁷ بگسست کوت از میان سپاه
 پیامد دمان⁸ تا⁹ میان گروه
 بخسرو چنین گفت کای سرفراز
 1710 که با او برزم اندر آویختی¹²
 باین از چپ لشکر و دست راست
 کنون¹⁵ تا پیاموزمش کارزار
 چو بشنید خسرو ز کوت این سخن
 کجا¹⁸ گفت کز بنده¹⁹ بگریختی
 1715 ورا زان سخن هیچ پاسخ نداد
 چنین گفت پس کوت را شهریار
 چو بیند ترا²³ پیشت آید بچنگ
 چو بشنید کوت این سخن باز گشت
 همی رفت جوشان و²⁷ نیزه بدست
 1720 چو نزدیک شد خواست بهرام را
 یلان سپینه بهرام را بانگ کرد
 که آمد یکی دیو چون پیل مست
 چو بهرام بشنید تیغ از نیام

که داند همی جز تو - K پاکراد - I, IV³ از رزم امروز - I, K, IV, VI² برگردم - K¹
 چو - K, VI⁷ VI - б. оп.⁶ او - I, K, IV⁵ خندان شود - K⁴ باکزاد - VI این داد داد(؟)
 I, K, VI⁸ دوان - K, VI⁸ دیرساز - Все рукописи - I, K, IV, VI¹⁰ بدن - K, VI¹⁰ از - I, K, IV, VI⁹ دوان - K, VI⁸
 I, K, IV, VI¹⁵ بزرگان - I, K, IV, VI¹⁴ کنون - VI چنو - I¹³ بایران بر آویختی - I, K, IV, VI¹²
 VI¹⁹ که او - I, K, IV, VI¹⁸ درد رزم کهن - I, K, IV, VI¹⁷ زور - I, K, IV, VI¹⁶ چنین
 I - б. оп.²³ دلش پر ز خون و سرش پر ز باد - K²¹ لب - I, IV, VI²⁰ رزم
 I, IV, VI²⁸ چون پیل - IV²⁷ همباز - I²⁶ تو گفتی - K, VI²⁵ بچنگ - K²⁴ گفت رو
 K, VI - б. оп.

بیماراسته میمن و¹ میسره
 از آواز اسپان و بانگ سپاه
 چو بهرام جنگی بدان بنگرید
 نیامد³ بدلش اندرون ترس و بیم 1690
 بایرانیان گفت صف بر کشید
 همی گشت گرد سپه یکتانه
 یلان سپینها را گفت بر¹⁰ قلمیگاه
 که از لشکر امروز¹³ جنگی منم
 نگره کرد خسرو بدان رزمگاه 1695
 رخ شید¹⁵ تابان چو کام هژبر
 ذیاطوسی و بندوی و گسته¹⁷م و شاه
 نشسته¹⁸ند بر کوه دوک¹⁹ آن سران
 ازان کوه لشکر همی دید شاه
 چو بر خاست آواز کوسی از دو روی 1700
 تو گفستی زمین کوه آهن شدست
 چو خسرو بران گونه پیکار²³ دید
 بیزدان همی گفت بر پهلوی

خنجری—K² بیماراستند میمنه—IV بیماراست با میمنه—VI، K بیماراستند میمن و—I¹
 Б—передает этот б. так: 6 بر دونیم—IV، VI⁵ درنده—VI سپنه—K، IV⁴ نماید(؟)—K³
 LI، IV—⁷ و قال لأصحابه: اصطعوا على فضاء أرض الحلفاء فإن نار الروم سريعة الا نطفاء
 در—I، IV، VI—¹¹ در—VI¹⁰ ب. стоит после б. 1689 текста. 9 میسره—K، IV، VI⁸ سپه
 ز خورشید—IV¹⁵ پر اسپ و سپاه—IV¹⁴ چنین گفت کامروز—VI¹³ رومی—VI¹²
 که دوان—K¹⁹ گنشته—IV¹⁸ گسته¹⁷م و بندوی—I، IV¹⁷ تو گفستی همی تیغ بارد—VI¹⁶
 گردان—VI²² ب. оп.; B—²¹ و صعد برويز في أصحابه الايرانيين ثلاً—VI²⁰ ب. оп.
 فلک پود—VI²⁵ هوا—LI، VI²⁴ برین گونه بر کار—VI بران گونه بر کار—I، K، IV²³
 جهان برتری—K²⁶ دید و زمین تار دید (без рифмы).

برفتند پیران بنزدیک اوی
 همی گفت هر کس کزاید مرو 1670
 اگر خسرو آید بایران زمین
 برین تخت شاهی مغور زینهار
 نیامد سخنها برو کارگر
 همی تاخت تا آذرآبادگان
 سپاه اندر آمد بتنگ⁵ سپاه 1675
 چنین گفت پس مهتر⁷ کینهخواه
 بهبینم که رومی سواران کینند
 همه بر نشستند گردان بر اسپ
 بدیدار آن لشکر کینهخواه
 چو لشکر بدیدند¹⁰ باز آمدند 1680
 که این بی کرانه یکی لشکرند¹¹
 وزان¹⁴ روی رومی سواران شاه
 بیستند بر پیش خسرو میان
 بدان¹⁵ کار همداستان گشت شاه

۳۱

چو خورشید بر زد سر از تیره¹⁶ کوه 1685
 که¹⁸ گفتمی زمین گشت گردان سپهر
 خروشی بر آمد ز هر دو گروه¹⁷
 گر¹⁹ از تیغها تیره شد روی مهر

1 I, K, IV, VI—چورفتی 2 I, K, IV, VI—نمیند 3 K—بفریفتت 4 I, K, IV, VI—доб.:
 بینه بر نهاد و سپه بر نشاند * بزد کوس در شهر و [واز شهر—K, VI]
 لشکر براند
 سپاهی بچایند—Л 8 کهنر—I, IV 7 بر پشه و مور—I, K, IV 6 بپیشی—VI بنزد—K 5
 و گرد—K, VI و مهر و—I 9 سپاهی سپاهند یا بر چیند—I, IV گر بر چیند
 سخن دیگرست—I, IV 13 کز—K, VI از—I, IV 12 لشکرست—I, IV 11 و Л—доб. 10
 14 I, IV—وزین K, VI ازان 15 I—بران 16 K, VI—تیغ IV—برز 17 Б—66. 1685—1688 не
 переведены. 18 K—تو 19 I, IV, VI—که

- 1655 نوشست اندران نامههای دراز
همه نامههای تو بر خواندیم³
بگفتار بیکار⁴ با خسرویم
چو لشکر بیماری بدین⁵ مرز و بوم
همه پایک شمشیرها بر کشیم
1660 چو خسرو بهبند سپاه ترا
دلش زود بیکار⁹ و لرزان شود
بدان¹¹ نامها مهر بنهاد شاه
بدو¹³ گفت شاه ای خردمند مرد¹⁴
مرورا گهر داد و دینار داد
1665 بدو گفت کاین نزد چوبینه بر
- که ای مهتر گرد¹ گردن فراز²
فرستاده را پیش بنشانندیم
بدل با تو همچون بهار نویم
که اندیشد از گرز⁶ مردان روم⁷
بجنگ اندرون رومیانرا کشیم
همان مردی و پایگاه⁸ ترا
ز پیشست¹⁰ چو روبه گریزان شود
ببرد ان پسندیده¹² نیکخواه
برش¹⁵ گنج یابی ازین¹⁶ کارکرد
گرانمایه یاقوت بسیمار داد
شنیده سخنها بروبر¹⁷ شمر¹⁸

۳۰

- بیامد بنزدیک چوبینه مرد
چو مرد جهانجوی نامه بخواند
ازان نامها ساز رفتن گرفت
- شنیده سخنها همه یاد کرد¹⁸
هوارا بخواند و خردرا براند
بماندند ایرانیان در¹⁹ شگفت

برین-IV-⁵ بگفتار و بیکار-VI-⁴ خوانده-ایم-VI-³ کهترنواز-IV-² و I-¹ -
روز بیکار-I, K, IV, VI-⁹ دستگاه-VI-⁸ از رومی و مرز روم-K, VI-⁷ از روم و-I, IV-⁶
-VI-¹⁴ چنین-K-¹³ سپردش بدان پرهنگر-I, IV-¹² بران-K, IV, VI-¹¹ ز پیشه-I-¹⁰
:دوب-K, VI-¹⁷ بر رنج یابی تو زین-I, K, IV-¹⁶ برو-VI-¹⁵ خسرو که ای شپرمرد
چو روشن شود بخت گردن فراز * ترا دارم از چیزها بی نیاز
ستد مرد نامه سمک باز گشت * چو آتش بنزدیک او باز [که با یاد انباز-VI-
گشت

برفت از در شاه دارا پناه * بکردار باد اندر آمد براه
چو آمد بنزد جهانجوی زود * بدرگاه بهرام شد همچو دود
I-¹⁹ B-¹⁸ I, K, IV, VI-¹⁸ ب. оп. فعلها و عاد علی أعقابہ الی أن وصل الی بابہ: -
زان

که فرخنده باد اورمزد شما
 برو آستنی² هم ز³ پیراهنست
 اگر تیره بد⁵ گر⁶ بلند آفتاب
 شود روشن این جان تاریک من
 بپای اندر آرم سر و⁷ گاهشان
 بیامد فرستاده راهجوی⁸
 بدرگاه خسرو خرامید⁹ تفت
 ابا نامهها هدیهها داشت¹⁰ نیز
 که¹¹ گفتی مگر¹² بر زمین نیست راه¹³
 نخواهد¹⁵ ز بهرام یل زینهار
 همان بار دارم شتروار سی
 بلندی پدیدار گشت از مغاک
 بنزدیک او هدیه نو برم
 ابا هدیه و نامه و نیکخواه²⁰
 سخنهایش بر شاه گیتی²² شمرد
 مراورا بکرسی زرین نشاند
 تو بهرام را نزد من²³ خوار دان
 فزون تر مجو²⁴ اندرین کار نام
 مران پاسخی نامه را²⁶ ناگزیر

چو این نامه آرند نزد¹ شما
 بنزدیک من جایتان روشنست
 بیک جای مان بود⁴ آرام و خواب
 چو آید یکسر بنزدیک من
 نیندیشم از روم و ز شاهشان
 نهادند بر نامهها مهر اوی
 بکردار بازارگانان برفت
 یکی کاروانی ز هر گونه چیز
 بدید آن بزرگی و چندان سپاه
 بدل گفت با این چنین شهریار¹⁴
 یکی مرد بی دشمنم پارسی
 چرا خویشتن کرد باید هلاک
 شوم¹⁶ نامه نزدیک¹⁷ خسرو برم
 باندیشه¹⁸ آمد بنزدیک¹⁹ شاه
 درم برد و با نامهها هدیه²¹ برد
 جهاندار چون نامهها را بخواند
 بدو گفت کای مرد بسپاردان
 کنون زانچ کردی رسیدی بکام
 بفرمود تا نزد²⁵ او شد دبیر

1640

1645

1650

1 K, VI- آستین همچو- IV³ آستین- VI² آید بنزد- K, IV, VI- آرد بنزد- I¹

چارهجوی- I, IV⁸ و- K, VI⁷ بودار- IV⁶ شب- K, VI⁵ بیکجا بود خورد و
 همی- K, VI¹² تو- K¹¹ داد- I¹⁰ و- J, IV- доб.⁹ ثم دفع الكتاب الی داناستاه- B¹³
 K, VI- доб.:

چنین گفت با خویشتن مرد پیر * که کاری بپیش آمدم ناگزیر
 همان- K¹⁶ که خواهد- I, K, IV, VI¹⁵ بدین فرّ و اورنگ این شهریار- K, VI¹⁴
 بدرگاه- I, K, IV, VI¹⁹ پیر اندیشه- I, K, IV, VI¹⁸ نامهها نزد- K, IV, IV²⁰
 یکسر- I²² با هدیهها نامه- I²¹ نامه کینهخواه- K, VI²¹ ابا نامه کهنتر کینهخواه
 نامه- I, IV²⁶ پیش- I, K, IV, VI²⁵ فزون زین مجوی- I, K, IV, VI²⁴ ما- K, IV, VI²⁴
 نامهها- K, VI

سر نامه گفت از جهان آفرین
 چو³ بیدار گردید⁴ یکسر ز خواب
 که تا در جهان تخم ساسانیان
 1625 ازیشان نرفتست جز برتری
 نخست از سر بابکان اردشیر
 زمانه ز شمشیر¹² او تیره¹³ گشت
 نخستین سخن گویم¹⁶ از اردوان
 شنیدی که بر نامور¹⁹ سوفزای²⁰
 1630 رها کردن²¹ از²² بند پای قباد
 قباد بداندیش ز نیرو گرفت
 چنان نامور نیکدلرا بکشت
 کسی کو نشاید به پیوند خویش
 به بیگانگان هم²⁹ نشاید بنیز
 1635 بساسانیان³¹ تا ندارید³² امید

همی خواهم¹ اندر جهان² آفرین
 نگیرید⁵ بر بد ازین سان⁶ شتاب
 پدید آمد اندر کنار⁷ و میان⁸
 بگرد جهان گشتن و داوری⁹
 که اندر جهان تازه شد¹⁰ داروگیر¹¹
 سر نامداران همه خیره¹⁴ گشت¹⁵
 ازان¹⁷ نامداران روشن روان¹⁸
 چه آمد ز پیروز ناپاکرای
 وزان مهتران²³ دادن²⁴ اورا بباد²⁵
 هنرها بشست از دل آهو گرفت
 برو شد دل نامداران درشت²⁶
 هوا بر گزیند ز فرزندان²⁷ خویش²⁸
 نجوید کسی عاج از چوب شیز³⁰
 33³³ از³³ سرخ پید³⁴

4 IV— که 3 I, K, IV, VI— جهان (без рифмы). 2 K, VI— خوانم K, VI— خواندم— 1 Л
 8 IV— کران I— 7 برینسان VI— برین بر— K بدین سان— 6 I, IV— نگیرند— 5 IV— کردند
 کزو تازه شد در جهان— 10 K, VI— جستن و داوری— VI جستن و داوری— 9 I, K, IV— میان کیان
 15 K, 15 VI— تیره— 14 VI— خیره— 13 VI— شمشیر— 12 I, IV— 11 Б— 66. 1626—1628 не переведены.
 18 I, IV— доб.: وزان— 17 I, K, IV, VI— گفت— K— گفتیم— 16 I— 1636 текста. VI— доб. б.

که از نام ایشان زمین شد تهی * پسر از درد شد چایگاه مهی
 K, VI— доб.:

که از نامشان گشت گیتی تهی * پسر از درد شد چایگاه مهی
 کرد ازان— 22 I— کرد— 21 K, VI— سوفرای— T سوفرای— 20 I— همانا که پسر— 19 I, K, IV, VI—
 و لا یخفی ما عامل به قباد سوفزای— 26 Б— 25 I, K— داد— 24 K, VI— مهتری— 23 I—
 1633 стоит— 28 I— بفرزند— 27 K, IV, VI— بالأمس و کیف عجله مع حسن بلائه الی الرمس
 1635 текста. 29 K— پسر— 30 Л— عاجرا در پیشیز— IV عاجرا در پیشیز— 31 K, VI— (метр нару-
 34 K, VI— б. стоит— 34 K, VI— پسر— 33 I, IV— 32 Л, I— نداری— 33 I, IV— 31 K, VI— (метр нару-
 1627 текста.

گشاد از میان شاه زرین کمر
 1605 نیایش کنان پیش آذر بگشت³
 همی گفت کای داور داد و⁵ پاک
 تو دانی که بر داد نالم همی
 تو میسند بیداد⁸ بیدادگر
 سوی دشت دوک اندر آورد روی⁹
 1610 چو آمد بلشکرگه خویش باز
 فرستاد بیدار کارآگهان
 چو آگاه شد لشکر نیمروز
 همه کومی بستند بر پشت پیل
 از آن آگهی سربرسو نو شدند

۲۹

که تازه شد آن فرّ شاهنشاهی
 1615 همانگه ز لشکر یکی نامجوی
 کجا نام او بود داناپناه¹⁵
 دبیر¹⁶ سرافراز را پیش خواند
 بفرمود تا نامه‌های بزرگ
 1620 بگستهم و گردوی و بندوی گرد
 چو شاپور و چون¹⁸ اندیان سوار

آذر گشت—IV, VI; 3 ل, I—آذرگشسپ (без рифмы); 4 IV—چندین—¹ I, K, VI—بر افگند—
 (в тексте по T). 5 I, IV, VI—оп. 6 ل—آورد—(метр нарушен).
 7 K, IV, VI—رای—⁸ ل—доб. و 9 B—الخلفاء—¹⁰ I, K, IV, VI—توجه نحو مخیمه بأرض الخلفاء—
 11 ل—گویند—¹² K—زبان—¹³ IV—لشکرفروز—¹⁴ K, VI—ازان—¹⁵ I, K,
 IV, VI, T—داراپناه—¹⁶ ل—در دبیر—¹⁷ I, IV—واستدعی کاتبه—¹⁸ K, VI—شاپور و هم—¹⁹ VI—دگر آذک—
 K, VI—نویند از—²⁰ I, IV—نویند از—
²⁰ VI—доб.:

همان یزدگرد(?) و نژاد کیان * بزرگان و گردان ایرانیان

وزان پوشش² جامه³ شهریار
 ازان پس بدو گفت⁴ کاین مرد کیست
 تو موسیل⁵ را چون نپرسی ز مهر⁶
 نغفتست هرگز بآباد بوم
 نه خرگاه⁷ و خیمه سرای وی است
 سلیح⁸ بزرگی⁹ و گنج¹⁰ درم
 نیازش بمرگشتن شاه بود
 که رنج تو کی مانند اندر نهفت
 همان¹² نامت¹³ از مهتران مه شود
 بمن بر یکی تازه کن روزگار
 ستایش کنم فرّ و زیب ترا
 درفشان کنم زمین سخن¹⁵ گنج تو¹⁶
 شد آن مرد بیدار دل ناشکیب
 همی خیره گشت از¹⁸ نهیب¹⁹ ورا
 جهانجوی فرمود تا بر نشست
 همی تاخت تا پیش²² آزرگشپ
 دلش بود یکسر بدرد آرده
 بپیش جهاندار یزدان پرست

وزان چاره‌جستن دران¹ روزگار
 همی گفت و خسرو فراوان گریست
 بدو گفت کای شاه خورشیدچهر
 که تا تو ز ایران شدستی بروم
 سراپرده و دشت جای وی است
 فراوان سپاهست با او بهم
 کنون تا تو رفتی برین راه بود
 جهاندار خسرو بموسیل¹¹ گفت
 بکوشیم تا روز تو به شود
 بدو گفت موسیل¹⁴ کای شهریار
 که آیم بموسم رکیب ترا
 بدو گفت خسرو که با رنج تو
 برون کرد یک پای خویش¹⁷ از رکیب
 بموسید پای و رکیب ورا
 چو بیکار²⁰ شد مرد خسرو پرست²¹
 وزان دشت بی بر انگیخت اسپ
 نوان²³ اندر آمد²⁴ بآتش‌کده
 بشد هیربد زند و استا بدست

وزان جامه و پوشش—VI ازان جامه پوشش—K³ و I—دوب.² بدان—I, K, IV, VI¹
 ز خرگاه—I, K, IV, VI⁷ بمهر—I, K, IV, VI⁶ موسیک—IV موسیل—Л⁵ بپرسید—VI⁴
 —K, IV¹² بموسیک—IV بموشیل—Л¹¹ و I, K, IV—دوب.¹⁰ بزرگان—K, VI⁹ و I—دوب.⁸
 I, K, VI¹⁶ بکوشم که افزون شود—VI¹⁵ موسیک—IV موسیل—Л¹⁴ نامش—Л¹³ بدان
 IV, VI—دوب.:

بجویم بدین آرزو کام تو * بر آرم ز گردن کیشان نام تو
 —VI²¹ برکار—K²⁰ خریدار خسرو عتاب ورا—VI¹⁹ کرد آن—IV¹⁸ خود—K, IV¹⁷
 پیاده در آمد—K, VI²⁴ ز راه—IV بجاژ—I²³ خوان—VI²² یزدان پرست

1575 بلشکرگهش یار¹ بندوی بود
 برفت این دو گرد از میان سپاه
 بگستهم گفت آن دلاور دو مرد
 برو⁵ سوی ایشان بمین⁶ تا کینند
 چنین گفت گستهم کای شهریار
 برادرم بندوی کنداورست⁷
 چنین گفت خسرو بگستهم شیر
 کجا کار بندوی باشد درشت
 اگر زنده خواهی¹⁰ بزندان بود
 1580 بدو گفت گستهم شاهها درست
 گر¹⁴ آید بنزدیک و باشد جز او
 هم آنگه رسیدند نزدیک شاه
 چو رفتند نزدیک خسرو فراز
 بپرسید خسرو بمندری گفت
 1585 بخسرو بگفت آنچه بر وی رسید

که بندوی خال جهانجوی بود²
 ز لشکر³ نگه کرد خسرو بر راه
 چنین اسپ⁴ تازان بدشت نمرد
 برین گونه تازان ز بهر چینند
 برانم که آن مرد ابلق سوار
 همان یارشی از لشکری دیگرست
 که این کی بود ای سوار دلیر⁸
 مگر پاک یزدان بود یار و پشت⁹
 و گر کشته¹¹ بر دار¹² میدان بود
 بدان سو نگه کن که او¹³ خال تست
 ز گستهم گوینده جز جان مجوی
 پیاده شدند اندران سایه گاه¹⁵
 ستودند و بردند پیشش نماز
 که گفتم ترا خاک¹⁶ یابم¹⁷ نهفت
 همان مردمی کو ز بهرام دید¹⁸

1 IV — باز VI — I, K, VI — доб.: که موقوف انجای —

چو از جنبش خسرو آگاه شد * ازان دشت تازان سوی راه شد
IV — доб.:

چو از جنبش خسرو آگاه شدند * ازان دشت تازان سوی ره شدند
7 I, K, IV, VI — نگر 6 I, K, IV, VI — یکی 5 I, K, IV, VI — کپانند 4 I — ازان پس — K 3
VI — جنگ آورست 8 I, K, IV, VI —

بدو گفت خسرو چه گوئی همی * تو بندوی را از که [چه — VI] جویی همی
K, VI — доб.:

نگر تا نگوئی چنین گفت و گوی * کزان [کزین — VI] گفته اندوهت آید بروی
آن — I, K, IV, VI 13 و 12 Л — доб. و مرده — IV, VI 11 گویی — K, VI 10
9 I, IV — 6. оп. 14 I, K, IV, VI — چو 15 Л — بارگاه — K, VI شاهراه 16 IV — خال 17 K — پایم 18 Б — حکمی
له ما جری علیهم و علی بهرام بن سیاوش

همان بر نیاطوسی و بر لشکرش
بدان مهتران گفت اگر کردگار
توانایی خویش پیدا کنم 1560
نباشد⁶ جز اندیشه دوستان

چه¹ بر نامور قیصر و کشورش
مرا یار باشد گه² کارزار³
زمین را بکوکب ثریا⁴ کنم⁵
فلک یار و مهر ردان⁷ بوستان⁸

۲۸

بهبشتم⁹ بیماراست خورشیدچهر¹⁰
ز درگاه بر خاست آوای¹¹ کوسی
سپاهی گزین کرد¹⁴ ز آزادگان
دو هفته بر آمد بفرمان¹⁵ شاه
سراپرده¹⁷ شاه¹⁷ بر دشت دوک¹⁸
نیاطوسی را داد لشکر همه
وزانجایگه با سواران گرد
سوی راه چیچست²¹ بنهاد روی
بجایی²³ که موسیل²⁴ بود²⁵ ارمنی 1565

سپهرا بکردار گردان سپهر
هوا شد ز گرد سپاه¹² آبنوسی¹³
بیمامد سوی آذربادگان
بلشکرگه آمد دمام¹⁶ سپاه
چنان لشکری¹⁹ گشن و راهی سه دوک²⁰
بدو گفت مهتر توپی بر رمه
عننان باره تی زنگرا سپرد
همی راند شادان²² دل و راهجوی
که کردی میان بزرگان²⁶ منی 1570

بگوهر - I, IV - 4 بدان روزگار - VI بدین روزگار - I, IV - 3 بدین - K - 2 چو - IV - 1
доб.: I, K, IV, VI - 5 بگوهر چو دریا - VI ز خون همچو دریا - K چو دیبا
بباشید ازین [ازان - I] آمدن رامشی * گزینید گفتار بر خامشی
I, 9 شود کار چون از صبا بوستان - K, VI - 8 فلک باد بر مهتران - I, IV - 7 مبادا - VI - 6
آواز - K - 11 آن خوبچهر - I, K, IV, VI - 10 و لما كان اليوم الثامن - B بهفتم - K, IV, VI
دمادم - I, K, IV, VI - 16 ز فرمان - K - 15 بیاورد - VI - 14 VI - 6. op. سپه - I, IV - 12
نزل فی ارض تعرف بأرض الخلفاء - B - 18 سراپرده زد شاه - I, K, IV, VI - 17 بلشکرگه آمد
(так); I - 21 حنجست - L سلوک - I, K, IV - 20 لشکر - K, VI - 19 أو أرض المغازل
(в разночтении); B - 21 حنجست - T (C и P) حنجست - IV, VI - 21 حنجست - K
в тексте - по T (конъектура С. Нафиси). I, IV, VI - 22 پیچان - IV - 23 بدانجا - L - 24 موسیل - L
سواران - VI - 26 بد - I, IV, VI - 25 موسیک - IV

1540 چو بشنید خسرو که آمد سپاه
 چو آمد پدیدار گرد سران
 همی رفت لشکر بکردار گرد³
 دل خسرو از لشکر نامدار
 دل روشن⁵ رادرا⁶ تیز کرد
 نیاطوس را⁹ دید و در بر گرفت
 ز قیصر که بر داشت ز انگونه رنج
 وزان جای¹² سوی عماری کشید
 بپرسید¹³ و بر دست او¹⁴ بوس¹⁵ داد
 بیاورد لشکر¹⁶ پسرده سرای
 سخن گفت و بنشست با او سه روز
 1550 گزیده سرایی¹⁸ بیاراستند
 ابا سرگس²⁰ و کوت²¹ جنگی بهم
 بدیشان چنین گفت کاکنون²² سران
 نیاطوس بگزید هفتاد مرد
 که زیر درفشش²⁶ برفتی هزار
 چو خسرو بدید آن گزیده سپاه
 همی خواند بر کردگار آفرین

سپاهی همه غرقه— I, IV-⁴ ابر— I, K, IV, VI-³ رفت تا پیش راه— VI-² لشکر آمد— I-¹
 IV-⁶ روشنش— K-⁵ سپاهش همه غرقه در خود و بپر [کبر— VI]— K, VI- در خود و کبر
 I, IV-¹⁰ ل— I, IV-⁹ تیز (без рифмы).⁸ میان— K-⁷ دل از شادمانی همی— VI- دادرا
 که از بهر خسرو— VI- ابا رنج و لشکر— K- ابا رنج لشکر— I, IV-¹¹ بپرسید و— K, IV, VI-
 K, IV, VI-¹⁵ قبّل یدنفسه— B خود— I, IV, I-¹⁴ بپرسید— K, VI-¹³ وزان راه— I, K, IV-¹²
 سرکت— I-²⁰ گزین روم را— I-¹⁹ شرعی— I, K, IV, VI- سرای— I-¹⁸ همی— K, VI-¹⁷ اورا— T-¹⁶
 و کان هذا الرجل یتلقب بهزاره لکونه : доб. B-²¹ سرکش— I, K, IV, VI-
 I-²⁵ گردان— VI-²⁴ و— I, K-²³ اکنون— I, IV-²² معدودا بألف فارسی (ср. б. 1555).
 I-²⁶ درفش— I-²⁷ جویند روز— K, VI-²⁸ گپرد پروز

ز گسته‌م شایسته‌تر در جهان
 چو شاپور مهتر کرانجی³ بود
 یکی رازدارست بالوی نیز
 چو خرد برزین نه‌بیند کسی
 بران⁵ آفریدش خدای جهان
 1525 چو خورشید تابنده او⁸ بی بدیست
 همه یاد کرد این بنامه درون
 ستاره‌شمر پیش با رهنمای
 بچنمید قیصر بمهرام روز
 1530 دو¹⁴ منزل همی رفت قیصر براه
 بفرمود تا مریم آمد پیش¹⁶
 بدو گفت دامن ز¹⁹ ایران‌یان
 برهنه نماید که خسرو ترا
 بگفت این و پدرود کردش بمهر²¹
 1535 نیاطوس جنگی برادرش بود
 بدو گفت مریم بخون خویش تست
 سپردم ترا دختر و خواسته
 نیاطوس یکسر پذیرفت ازوی
 همی رفت لشکر براه و ریخ²⁴

نغیزد¹ کسی از میان مهان²
 که اندر سخنها میانجی بود
 که نفروشد آزادگانرا بچیز
 اگر چند ماند⁴ بگیتی بسی
 که تا آشکارا⁶ شود زو نهان⁷
 همه کار⁹ و کردار او ایزدیست
 برفتند بادانش و¹⁰ رهنمون
 که تا رفتنش کی به¹¹ آید زجای¹²
 بنیک¹³ اختر و فال گیتی‌فروز
 سدیگر¹⁵ بیامد پیش سپاه
 سخن گفت با او ز¹⁷ اندازه پیش¹⁸
 نگه دار و مگشای بند از میان²⁰
 به‌بیند که کاری رسد نو ترا
 که یار تو بادا برفتن سپهر
 بدان²² جنگ سالار لشکرش بود
 بران بر نهادم که هم‌کیش تست
 سپاهی برین گونه آراسته
 بگفتند و گریان²³ به‌په‌چید روی
 نیاطوس در پیش با گرز و تیغ

1 K, VI—نباشد 2 K—کهان و مهان 3 Л, I, K, IV, VI—کوانجی (в тексте конъектура редактора).
 4 VI—گرد 5 I, K, IV, VI—بدان 6 K—شکارای گیتی 7 VI—نهان 8 I, IV—رای 9 I, IV—تابنده و 10 I—داد بس 11 Л—به 12 Л—جای 13 Л—بنیکی
 K—وپ. 14 I, K, IV, VI—سه 15 I, K, IV, VI—چهارم 16 I—آمدش پیش 17 K—از 18 VI—بیش 19 I, K, IV, VI—تا مرز 20 VI—از پرنیان
 21 K, VI—مگشا رخ از پرنیان 22 K, VI—بران 23 K—جهاندار ازیشان 24 K, VI—جهاندار قیصر 25 K, VI—براه فریخ
 IV—دران راه و ریخ

بآیین نیکو ¹ بخسرو سپرد ² کزان کند شد بارگیهای تیز ³ ز یاقوت و ز جامه زرنگار بز پیکر و از بریشمش ⁵ بوم ⁶ سه تاج گرانمایه گوهرنگار ⁷ جلیلیش پر از گوهر شاهوار ⁸ ز گوهر درفشان چو چشم خروس ز ایوان ¹² برفتند با رنگ و بوی ¹³ بیامد بز زین و سیمین ستام ¹⁶ پریچهره و شهره و دلگسل خردمند و با دانش و نامدار ¹⁷ همان نیز با مریم اندر نهفت همان ¹⁸ بخشش و خورد و شایستگی فزون بد ²⁰ ز سیصد هزاران هزار ز گوهر نگار افسری بر سرش ز شایسته هر ²² چیز بسیار داد سزد گر بر آرید ²⁴ گردن بماه	بپذرفت دخترش گستههم گرد وزان پس بیآورد چندان جهیز ز زیننه و گوهر شاهوار ز گستردنیها و ⁴ دیهای روم همان یاره و طوق با گوشوار عماری بیماراست ز زین چهار چهل مهد دیگر بد از ⁹ آبنوس ازان ¹⁰ پس پرستنده ¹¹ ماهروی خردمند و ¹⁴ بیدار پانصد ¹⁵ غلام ز رومی همان نیز خادم چهل وزان فیلسوفان رومی چهار بدیشان بگفت آنچه بایست گفت از آرام و ز کام و بایستگی پس از ¹⁹ خواسته کرد رومی شمار فرستاد هر کس که بد بر درش مهانرا همان ²¹ اسپ و دینار داد چنین گفت کای ²³ زبردستان شاه
1505	1510
1515	1520

¹ K, VI—شاهان
² I, IV—6. оп.
³ Л—66. 1505—1510 оп.; B—66. 1505—1510 переведены с текста, очень близкого рукописям I и IV; K, VI—66. 1505 и 1506 стоят после б. 1512 текста.
⁴ K, VI—
⁵ IV—
⁶ K, VI—
⁷ K, VI—6. оп.
⁸ B—
⁹ I—
¹⁰ I, IV—
¹¹ K, VI—
¹² I—
¹³ VI—
¹⁴ Л, I, K—
¹⁵ K, IV, VI—
¹⁶ K, VI—
¹⁷ B—
¹⁸ I, K, IV,
¹⁹ I, K, IV, VI—
²⁰ I—
²¹ I, K, IV, VI—
²² K, VI—
²³ Л, I, IV—
²⁴ Л, I, IV—

همان قبله‌شان¹ برترین گوهرست
 نباشند شاهان ما دین‌فروش
 بدینار و گوهر نباشند شاد
 بمخشییدن کاخهای بلند
 1490 سدیگر⁴ کسی کو بروز نبرد
 بر و بوم دارد ز دشمن نگاه
 جز از راستی هرک جوید ز دین⁹
 چو بشنید قیصر پسند آمدش
 بدو گفت آن کو جهان آفرید
 1495 سخنیهای پاک از تو باید شنید
 کسی را کزین گونه که‌تر بود
 درم خواست از گنج و دینار خواست
 بدو داد و بسیار کرد آفرین

که از آب و خاک² و هوا برترست
 بفرمان دارنده دارند گوش
 نجویند نام و نشان جز بداد³
 دگر شاد کردن دل مستمند
 بپوشد رخ شید⁵ گردان بگرد⁶
 جزین را⁷ نخواهد خردمند شاه⁸
 برو باد نفرین بی آفرین
 سخنیهای او سودمند آمدش¹⁰
 ترا نامدار مه‌ان آفرید¹¹
 تو داری در رازهارا کلید
 سرش ز افسر ماه برتر بود
 یکی افسری نامبردار خواست
 که آباد باد از تو ایران زمین

۲۷

وزان پس چو دانست کامد سپاه
 1500 گزین کرد زان رومیان صد¹² هزار
 سلیح و درم خواست و اسپان¹³ جنگ
 یکی دخترش¹⁴ بود مریم بنام
 بخسرو فرستاد¹⁵ بآیین¹⁶ دین
 جهان شد ز گرد سواران سیاه
 همه نامدار از در کارزار
 سر آمد برو روزگار درنگ
 خردمند و با سنگ و با رای و کام
 همی خواست از کردگار آفرین¹⁷

¹ K, VI—نامشان ² I, K, IV, VI—خاکوآب ³ Б—вместо перевода бб. 1488—1492 дает:

بل غرتکم کنوزکم و أموالکم، و نسبتهم قول عیسی صلوات الله علیه حیث یقول: احتز
 چهارم—⁴ I, IV—ср. б. 1465 текста. «بسوزام» من المأکول، و لا تتکلف فی الملبوس و المفروش

جزاورا—⁷ K, VI ⁸ I—б. оп. ⁹ K, VI—
 رخشان ز گرد—⁶ K ⁵ IV—¹⁰ Л—б. оп.; Б—¹¹ Л—б. оп. فاستحسن قیصر کلامه و مدحه و اذنی عیله

مردان—¹³ VI ¹⁴ K—¹⁵ K, VI—¹⁶ K, VI—¹⁷ I, IV—б. оп. و ¹² K, VI—سی

¹⁶ VI—доб. و ¹⁷ I, IV—б. оп.

چو روشن‌روان گشمت و دانش‌پذیر
 به پیغام‌بری¹ نیز هنگام² یافت
 تو گوئی که فرزندی یزدان بد او
 بخندد برین بر⁵ خردمند مرد
 که هست او ز فرزندی و زن⁹ بی نیاز
 چه پیچی ز دین¹¹ کیومرثی
 که گویند دارای¹⁴ گیمهان یکیمست
 جهاندار¹⁷ دهقان یزدان‌پرست
 نشاید چشیدن یکی²² قطره آب
 بی‌یزدان پناهد بروز نمرد
 1480
 1485

I — доб.:

بدر پیروز بود و او در کنشست * نگهبان و جوینده خوب و زشت
 K, VI — доб.:

تو گوئی که او را زنی بود پیشست(۹) * نگهبان جوینده خوب و زشت
 IV — доб.:

پدر رنگرز بود و او در کنشست * نگهبان و جوینده خوب و زشت
 C — доб.:

پدر دیر او بود و مادر کنشست * نگهبان و جوینده خوب و زشت
 P — доб.:

چو بشنید خرد برزین سخن * نگر تا بپاسخ چه افگند بن
 چنین گفت کو راز مردم سرشت * نگهبان و جوینده خوب و زشت
 B — доб.: و فی الکنیسة یبکی علیه أبوه

نام- I, IV⁴ بگیری ازان- VI به تیزی ازین- K³ هنگامه- VI² به پیغام‌بری- I, K¹
 یزدان- I, K, IV, VI⁷ تو با این خرد- K, VI تو گر باهشی- I, IV⁶ خود- K⁵
 ز فرزندی- VI⁹ بگرد- T⁸ (رشیدی) مکر و حیلله в значении в тексте усеченное - فن
 و- L¹² оп. تو از دین- IV¹¹ (метр нарушен). I, IV-¹⁰ ب. оп. و زن هست ا
 کار- K, VI-¹⁶ راه- I, IV¹⁶ مر ترا- VI¹⁵ داد ار- I, IV¹⁴ (метр нарушен).
 نگیزد- K, VI²¹ و L-²⁰ باژ- I, K, VI²⁰ با- K, VI¹⁹ که- L¹⁸ جهانجوی- VI¹⁸
 و- VI²³ که- L²³ چشیدنش یکی- I, K, IV, VI²²

و گر بر زند کف برخسار تو
 مزن هم‌چنان تا بماندت نام
 بسوتام را⁴ بس کن از خوردنی
 بدین⁶ سر بدی را بید مشمرید⁷
 شمارا هوا بر خرد شاه گشت
 که ایوانهاتان بکیوان رسید
 ابا گنجتان نیز چندان سپاه¹²
 بهر جای¹⁴ بیداد لشکر کشید
 همی¹⁵ چشمه گردد بیابان ز خون
 یکی بی نوا مرد درویش بود
 جزا¹⁸ ترف¹⁹ و شیرش نبودی²⁰ خورش
 چو آورد مرد جهودش بمشت
 همان²³ کشته را نیز بر دار کرد

1465
 1470
 1475

¹ K, VI— چشم ² K, VI— доб.:

می‌آورد تو خشم و مکن روی زرد * بخوابان تو چشم و مکن دل بدرد
 в тексте — کمتر خورش — K, VI — بازدی خورش — I, IV — 6. оп. ⁴ I, IV — 6. оп. ³ I, IV — 6. оп. مشو نام را — J
 конъектура редактора: «بسوتام» من المأكول — B اذکى в значении سوتام
 1488. см. B. اجتز «بسوتام» من المأكول — B اذکى
 دل از رزم و آزره کوتاه — J⁹ بگذرد — J⁸ نشمرد — J⁷ بدی — I⁶ نباشد ز — K⁵
 دل آزار و آزره بی راه گشت — IV⁴ دل از داد و آزره بی راه گشت — K, VI
 K¹² شتر میکشد گنجهارا — IV بگردون کشد گنجهاتان — K, VI¹¹ همه شهر — I¹⁰
 جاز — VI¹⁴ عادی — J, I, K, IV¹³ ابا گنجهها نیز جنگی سپاه — VI ابا جنگها نیز جنگی سپاه
 ثم قال لقمیصر: و أنتم B — после перевода бб. 1458 и 1459 текста: همان — K همه — I, IV, VI¹⁵
 IV¹⁸ نازش — K¹⁷ ایضا فلسستم علی بینة من أمرکم، و لا علی محجه بیضاء من دینکم
 مرورا ز — K, VI²¹ ترش و شیر [شیرین — VI] نبودش — K, VI²⁰ قرب — K, VI¹⁹ چو
 چهل و پنج «Bурхāн-и қāти»، т. I, стр. 44, в тексте — конъектура редактора, по «Bурхāн-и қāти»
 J²⁵ — доб.: بر مرد را — VI دین و را — I, IV²⁴ همه — K²³

نبودش پدر نیز و او در گشت * همه کار و کردار او باد گشت
 چو بشنمید خرد برزین سخن * نگر تاش پاسخ چه افگند بن
 چنین گفت کورا ز نی بود(بد؟) کنشت * نگهبان و جوینده خوب و زشت

چنین گفت کز آهنست آن سوار¹ که دانا ورا مغنیاطیس خواند
 هرانکس که او⁴ دفتر هندوان 1450
 بپرسید قیصر که هندی⁶ ز راه ز دین پرستندگان بر چینند
 چنین گفت خرداد برزین که راه بیزدان نگروند⁹ و گردان سپهر
 ز خورشید گردنده بر بگذرند¹⁰ 1455
 هرانکس که او¹² آتشی بر فروخت یکی¹³ آتشی داند¹⁴ اندر هوا
 که دانی هندوش خواند ائیر چنین گفت کآتش¹⁶ بآتش رسید
 ازان ناگزیر آتش افروختن همان گفت وگوی شما²⁰ نیست راست 1460
 نه بینی که عیسی مریم چه گفت که پیراهنت گر ستاند کسی

همه خانه از گوهر شاهوار² که رومیش بر اسپ هندی³ نشاند
 بخواند شود شاد و روشن روان⁵ همی تا کجا بر کشد پایگاه
 همه⁷ بت پرستند گر خود کینند بهند اندرون گاو شاهست و⁸ ماه
 ندارد کسی بر قن خویش مهر چو مارا ز دانندگان نشمرند¹¹
 شد اندر میان خویشتن را بسوخت بفرمان یزدان فرمان روا
 سخنهای نغز آورد¹⁵ دلپذیر گناهی ز کردار شد ناپدید
 همان¹⁷ راستی خواند این¹⁸ سوختن¹⁹ برین بر روان مسیحا گواست
 بدانگه که بگشاد راز از نهفت میاویز با او بتندی بسی

Л-б. оп.; K, VI-доб.: یکی گوهرت این سزوار تخت-K² کای شاه پیروز بخت-K¹

برانم کزین خوبتر کس ندید * طلسمی نه از کاردانان شنید
 نماید که ماند ز دانا نهان * که همتای [مانند-VI] این نیست اندر جهان
 بدو گفت قیصر همان [بگو-VI] کین طلسم * برین سان بر آورد [چگونه ستادست-VI]
 بی جان و جسم

I, 6 بخواند بداند علوم جهان-VI⁵ از I, K-⁴ آهن K, VI-³ B-б. 1447 переведен.
 کزو-Л⁹ نیست برتر-VI⁸ K, VI- چنین-VI⁶ اگر-K⁷ I, IV- همی-VI⁷ K, IV, VI- هندو-
 آید-IV دید-Л¹⁴ تن-I¹³ رفت-VI¹² نشمرد-Л¹¹ بگذرد-Л¹⁰ نگرددند-T¹⁰ بود
 I, IV-¹⁸ همه-IV¹⁴ همی-I¹⁷ آتش-I¹⁶ خوب اندرو-K, VI- چرپ آرد و-I, IV¹⁵
 بدو گفت قیصر که این-T²⁰ همی خویشتن را بدان سوختن-K, VI¹⁹ داند آن

نه جنبان شدش دست و نه² پای رفت
جز از دست جایپیش جنبان بدی
و گر⁴ دست جای دگر آختی⁵
نباشد جز از⁶ فیلسوفی طلسم
که این ماهرخ را خرد نیست جفت
که بالوی و گستههم نشناختند
و گر چشم مارا ببندی همی
گشاده رخ⁷ و سیم دندان شود

سرشکشی که انداخت¹ یک جای رفت
اگر خود درین کالبد جان بدی
سرشکشی³ سوی دیگر انداختی
نه بینم همی جنبش جان و جسم
بر قیصر آمد بخندید و گفت
1435 طلسمست کاین رومیان ساختند
بایرانیان بر بخندی همی
چو این بشنود شاه خندان شود

۲۶

که دستور شاهنشهبانرا⁸ سزی
کزین برقر اندازه نتوان گرفت
کزانجا شگفتی شود¹⁰ هوشیار¹¹
طلسمست گر¹³ کرده ایزدبست
بیامد بران¹⁴ جایگاه کهن
سوار ایستاده درو ارجمند¹⁵
بدان¹⁶ سان تو گفتی خدای آفرید¹⁷
بیامد بر قیصر نامدار¹⁸

بدو گفت قیصر که جاوید زی
1440 یکی خانه دارم در ایوان⁹ شگفت
یکی اسب و مردی بروبر سوار
چو بینی ندانی¹² که این بند چیست
چو خرد برزین شنید این سخن
بدیدش یکی جای کرده بلند
1445 کجا چشم بیننده چونان ندید
بدید ایستاده معلق سوار

همان دست و رانش بیک-IV هم از دست و ز رانش یک-I² چو افتاد-IV¹
دل-I⁷ بجز-VI مگر-I, IV⁶ IV-ب. оп. تاختی-I, K⁵ دگر-I⁴ سرشکی-K, VI³
کزو-VI¹⁰ بایوان-K, IV, VI⁹ دستوری خسروانرا-I, K, IV, VI⁸ لب-K, IV, VI¹¹
دل I, K, IV, VI¹⁴ یا-I, K, IV, VI¹³ بدانی-I, IV, VI¹² ب. оп. I, IV¹¹ حیرت آرد دل
بدان-VI¹⁵ I, IV-ب. оп. I, IV¹⁵ بران-VI¹⁶ (Л-ср. следующее разночтение). Л, I, IV-б. оп.¹⁷
18 Л-доб: همه خانه از گوهر شاهوار-Л

کجا چشم بیننده چونان ندید * طلسم و نه از کاردانان شنید
نباید که مانند بگیستی نهان * که همتای این نیست اندر جهان
بدو گفت قیصر همان کین طلسم * بران سان بر آورد بی پای و جسم

- 1415 شود رسته زین افده¹ سوکووار
 برفت آن³ گرامی سه⁴ آزادمرد
 ازیشان کسی روی پاسخ ندید
 ازان چاره⁸ نزدیک⁹ قیصر شدند
 که هر چند گفتیم و دادیم پند
 چنین گفت قیصر که بدروزگار
 1420 ازان نامداران چو چاره نیافت
 بدو گفت کای نامدار دبیر
 یکی سوی این دختر اندر¹⁵ شوی¹⁶
 فرستاد با او یکی استوار
 چو خرد برزین بیامد برش
 1425 همی بود پیشش زمانی دراز
 بسی گفت و زن هیچ پاسخ نداد
 سراپای²⁰ زن را همی²¹ بنگرید
 همی²³ گفت گر زن²⁴ ز غم بیهش است
 اگر خود سرشکست در²⁶ چشم او
 1430 بیپیش برش بر چکاند همی
- که خوناب بارد² همی بر کنار
 سخن گوی و⁵ هر یک بننگ⁶ نبرد
 زن بی زبان⁷ خامشی بر گزید
 بیچارگی نزد¹⁰ داور¹¹ شدند
 نبرد پند ما مرورا سودمند¹²
 که ما سوکوواریم زین سوکووار
 سوی رای¹³ خرد برزین شتافت
 گزین¹⁴ سر تخمه اردشیر
 مگر یکره¹⁷ آواز او بشنوی¹⁸
 ز ایوان بنزدیک آن سوکووار
 نگه کرد روی و سر و افسرش
 طلسم فریبنده بردش نماز
 پر اندیشه شد مرد مهتر نژاد¹⁹
 پرستندگانرا بر او بدید²²
 پرستنده باری²⁵ چرا خامش است
 سزیدی اگر کم شدی²⁷ چشم او
 چپ و راست جنبش²⁸ نداند همی

شود رسته از درد این-IV شوم رسته از کار آن-VI, K, شوم رسته از دست آن-I¹
 2 K, IV, I, 5 برفتند از آنجا سه-VI برفت آن گرانمایه-K⁴ این-I, IV, 3 ریزد-K²
 9 K, VI- ازین خانه-I, IV, 8 وزان هر یکی-I, IV, 7 زنگ-K, VI, 6 سخن گفت-VI-
 نشد سود پیدا ز-I, VI, 12 دست بر سر-K, VI, 11 پیش-I, IV, 10 ازان جایگه نزد
 راه-K¹³ نشد سوی پند او ز راه گزند-IV نشد سوی آن کسل سودمند-K راه گزند
 مگر-VI, 17 شوید-K¹⁶ ایدر-IV, 15 گزین و-IV, VI, 14 گزین کن-K¹⁴ راد-IV, VI, 14
 1426 I, K, IV, VI- ب. 19 مگر راه آواز او بشنوید-K, I- ب. 18 زاد و
 K- 22 آن زن بسی-I, K, IV, VI, 21 سر و پای-K, VI, 20 فرخ نژاد-K, 1427
 پرستنده او-K²⁵ زن کو-VI کاین زن-K²⁴ یکی-K²³ پرستندگان از بر او دويد
 دستش-K²⁸ چکد کم شدی زان سبب-VI, 27 از-K²⁶ پرستنده با وی-T

- 1400 دلاور نخست اندر آمد بپنند¹ سخنها که اورا بدی² سودمند
 بدو گفت کای دخت قیصر نژاد خردمند نغروشده از کار داد
 رها نیست از مرگ پرتان³ عقاب چه در بیشه شیر و چه ماهی در آب
 همه باد بد گفتن پهلوان که زن بی زبان بود و تن بی روان⁴
 باذگشت خود هر زمانی سوشک بیخداختی پیشش گویا پزشک
 1405 چو گسستهم ازو در شگفتی بماند فرستاد قیصر کس اورا⁵ بخواند
 چه دیدی بدو گفت از دخترم کزو تیره گردد همی افسرم⁶
 بدو گفت بسیار دادمش پند نمد پند من پیش او کار بند⁷
 دگر روز قیصر بمالوی گفت که امروز با اندیان باش جفت
 همان نیز شاپور مهتر نژاد کند جان مارا بدین دخت شاد
 1410 شوی پیش این⁸ دختر⁹ سوکوار سخن گویی¹⁰ از نامور شهریار¹¹
 مگر پاسخی یابی¹² از دخترم کزو آتش آید همی بر سرم¹³
 مگر بشنود پند و اندرزتان بدانند سر مایه و¹⁴ ارزگان
 بر آنم که امروز پاسخ دهد چو پاسخ باآواز فرخ دهد¹⁵

که تن بی روان بود- I, K, IV, VI-⁴ پرت-³ VI-² بودی برو-¹ I, K, IV, VI-
 که از درد- I, K, IV, VI-⁶ قیصر مرورا-⁵ K کس قیصر اورا- I, IV, VI-⁵ و زن بی زبان
 نژدان- K, VI-⁸ نزد او سودمند- I, K, IV, VI-⁷ [درد و- IV, VI] سوکش برنج اندرم
 11 K, VI-¹¹ доб.: گوید- I, IV-¹⁰ شود نزد این کودک- I, IV-⁹
 سزد گر برین [بدین- VI] رنج باشید یار * بپرسید ازین [ازان- VI] دختر نامدار
 12 I, IV-¹² доб.: 13 I, IV-¹³ یابد-
 همه پای مردید ازان شهریار * که جوید همی گاه اسفندیار
 سزد گر برین [بدین- IV] رنج باشید یار * بپرسید ازین دختر سوگوار
 K-¹² доб.:
 همان پای مردند از شهریار * که جوید همی تاج اسفندیار
 VI-¹¹ доб.:
 همان پای مردید از شهریار * که جوید همی گاه اسفندیار
 مرا تلخ شد در غمش روزگار * به پندید تا چپبست فرجام کار
 14 L-¹⁴ سرومایه-¹⁵ نهد-¹⁵ IV-¹⁵

هر آن کس که دیدی مراورا ز دور
 که بگریستی بر² مسیحا بزار
 1385 طلسم بزرگان چو آمد بجای
 ز دانا چو بشنید قیصر برفت
 ازان جادویی⁶ در شگفتی بماند
 بگستهم گفت ای گو نامدار
 بمالیید و آمدش هنگام شوی
 1390 بر¹⁰ مسیحا بدو دادمش
 فرستادم اورا بخان¹¹ جوان
 کنون او نشستست با سوک و درد
 نه پندم پذیرد نه گوید سخن
 یکی رنج بردار و اورا بمین
 1395 جوانی و از گوهر پهلوان
 بدو گفت گستهم کایدون کنم
 بنزد طلسم آمد آن نامدار¹⁶
 چو آمد بنزدیک تختش فراز
 گرنامه گستهم بنشست خوار

زنی یافتی شیفته¹ پر ز نور
 دو رخ زرد³ و مژگان چو ابر بهار
 بر قیصر آمد یکی رهنمای⁴
 بپیش طلسم آمد آنگاه تفت⁵
 فرستاد و گستهمرا پیش خواند⁷
 یکی دختری داشتیم چون نگار⁸
 یکی خویش بد مروار⁹ نامجوی
 ز بی دانشی روی بگشادمش
 سوی آسمان شد روان¹² جوان
 شده روز روشن برو لاژورد
 جهان نو از رنج او شد کهن¹³
 سخنهای دانندگان بر گزین
 مگر با تو او بر¹⁴ گشاید زبان
 مگر از دلش رنج¹⁵ بیرون کنم
 گشاده دل¹⁷ و بر سخن کامگار¹⁸
 طلسم از بر تخت بردش نماز
 سخن گفت با دختر¹⁹ سوکوار

اندر- K, VI-⁵ پاکرای- K, VI-⁴ سرخ- I, K, IV, VI-³ با- VI-² با رخی- K, VI-¹

доб.: K, VI- آمد به تفت

مران [بران- VI] فیلسوفان ببخشید چیز * بسی با [جز- VI] درم هدیهها داد نیز

доб.: I, IV-⁷ حال او- VI- حال وی- K-⁶

مران جادوانرا ببخشید چیز * بسی با درم هدیهها داد نیز

برای- I-¹⁰ مرمرا- I, K, IV, VI-⁹ چون بهار- K, VI- در بهار- I, IV-⁸

1388-1393. 66- B-¹³ جوانرا سوی آسمان شد روان- VI- جوانرا روان- I, K, IV-¹² بکاخ

إن لی بنتا حزینة واجمة لا تزال دموعها ساجمة. و قد ذغصت علی العیش: переданы так:

من فرط جزءها و حزنها. و لبست تقصر عما هی فیه، علی کثرة تویبغی لها و تعنیفی ایها

داد داد- L-¹⁸ گشادش دل- L-¹⁷ از بامداد- L-¹⁶ مهر- I, K, IV, VI-¹⁵ اورا- L-¹⁴

آن زن- I, K, IV, VI-¹⁹

بدیدد آن سخنهای شاه بلند²
 بگفتارها بر توانا بدند
 بپرسید زیشان همه تن بتن
 ایا شاه ایران چه پیمان کنیم
 همی⁴ روم و ایران یگانه شدیم
 زبانرا پیاسخ⁵ بیماراستند
 جهاندار⁷ با تخت و افسر تووی⁶
 ز ما گر بخواهی تن و جان تراست
 بدان⁸ نامداران با رای و دین⁹
 دگر گونه‌تر شد بآیین و چهر¹⁰

چو قیصر ازان نامه بگسست¹ بند
 بفرمود تا هر که دانا بدند
 بنزدیک قیصر شدند انجمن
 که اکنون مراینرا چه درمان کنیم
 بدین³ نامه ما بی بهانه شدیم
 بزرگان فرزانه بر خاستند
 که ما بهترانیم و قیصر تووی⁶
 نگه کن کنون رای و فرمان تراست
 چو بشنید قیصر گرفت آفرین
 همی بود تا شمع گردان سپهر
 1370
 1375

۲۵

ستاره¹¹ بمرج شماهنگ شدند
 که پیش آرد¹² اندیشه‌های دراز
 که کس باز نشناسد اورا¹³ بجسم¹⁴
 پر از شرم با جامه‌های طراز¹⁶
 پس پشت و پیشی اندرش¹⁹ بندگان
 بگریان²¹ زنی²² ماند آن خوبروی²³
 سرشکی ز مژگان بینداختی²⁵

چو خورشید گردنده بی رنگ شد
 بفرمود قیصر بنیرنگ‌ساز
 بسازید جای شگفتی طلسم
 نشسته زنی خوب بر¹⁵ تخت ناز
 ازین روی¹⁷ و زان رو¹⁸ پرستندگان
 نشسته بران تخت²⁰ بی گفتوگوی
 زمان تا زمان دست بر آختی²⁴
 1380

¹ K, VI—بگشاد ² K, VI—доб.:

جهاندار قیصر چو آن نامه دید * وزان گونه پیغام خسرو شنید
³ I, K—برین ⁴ I, IV—همه ⁵ I, K, IV, VI—همان ⁶ JI—زبان پیاسخشرا—⁷ K—
 برای و—¹⁰ JI—پاکیزه‌دین—⁹ VI—بران—⁸ I, K, IV, VI—جهانبخش و—^{VI} جهاندار و—
 IV—خود نداند مرانرا بجسم—¹⁴ K—آذرا—¹³ I—آر—¹² K, VI—عطار—¹¹ K, VI—بچهر
¹⁷ I, K, دراز—¹⁶ I, IV—ازبر—¹⁵ K—بیند و در نیابد بجسم—^{VI} باز نشناسد آذرا ز جسم
 اندرون—¹⁹ K, VI—سو—¹⁸ I, K, IV, VI—سو—²¹ K, (cp. 6. 1379). ²⁰ IV—خوب—
 بر داری—^{VI} بر تافتی—²⁴ I, K, IV—ماهروی—²³ I, K, IV, VI—کسی—²² IV—بگویا—^{VI}
²⁵ VI—همی سوی هر کس نظر داری—

1355 چو لشکر فرستی بدیشان سپار
 بخویشی چنانم کنون با تو من
 نغستین کیومرث با² جمشید
 دگر هرچ³ هستند ایرج⁴ نژاد
 بدین⁶ همنشان تا قباد بزرگ
 همه کینه بر داشتیم از میان
 1360 ز قیصر پذیرفتم آن دخترش
 ازین¹⁰ بر نگردم که گفتم یکی
 تو¹³ چیزی که گفتمی¹⁴ درنگی مساز
 چو کرد این سخنها برین گونه¹⁶ یاد
 سپهبد چو باد اذدر آمد¹⁸ ز جای
 1365 همی تاخت تا پیش قیصر چو باد

I, K, IV, VI—³ کیومرث و هم—IV کیومرث تا—K, VI کیومرث و—I² که—VI¹
 که آبتین و فریدون نژاد—K بزرگان دانای خسرو نهاد—I, IV⁵ فرخ—I, K, IV, VI⁴ اذک
 (метр нарушен, без рифмы); I, K, IV, VI—доб.: I, K, IV, VI—

ازان [وزان—IV] تاجور مهتران کهن * به [ز—IV] کاووس و کیخسرو اید
 [آمد—K, VI] سخن

I, K, IV, VI—⁶ همیشه شد یار گرگ—VI همیشه شد خویش گرگ—I, K, IV⁷ برین—K, IV, VI⁶
 I, K, IV, VI—доб. интерполяцию 5 бб., см. приложение II; B—бб. 1355—1362 текста, эта и следующая ин-
 терполяциии не переведены. I, K, IV—⁸ او بدی—VI او بود—⁹ I, K, IV, VI—доб. интерполяцию
 5 бб. I, IV—¹⁰ وزین—¹¹ K اگر—IV وز—VI با—¹² I, IV—доб.:

کنون هرچ ازین با تو کردیم راست * دل و اختر و پاک یزدان گواست
 K, VI—доб.:

کنون هر چه ما با تو گوئیم [کردیم—VI] * دل و اختر و پاک یزدان گواست
 راست

I, K, IV, VI—¹⁵ گویی—K¹⁴ ز—IV¹³ I, K, VI—¹⁶ آذغذ الکتاب علی ید خورشید—B بزودی بخراد—K, VI¹⁷ سخنهای پاکیزه—VI¹⁶ بدین
 پرو—I, K, IV, VI—²⁰ سمند—VI¹⁹ چو باد اذدر آمد سپهبد—K, VI¹⁸ بن خراد

ز پیوستن آگاهی نو رسید
 دگر گونه گردد همی بر سپهر^۴
 سخن گفتنش سر بر سر سودمند
 ببرد ز روم و ز ایران زمین
 که هر گز نه^۶ بر خاست کین از میان^۷
 نویسنند بر تاجها نام تو
 بپردخت^۹ خسرو ز بیگانه جای
 بفرمود تا پیش او شد دبیر^{۱۱}
 بر آیین شاهان خط خسروی
 ز گردنده خورشید تا تیره^{۱۲} خاک
 ورا^{۱۴} باشد ایران و گنج و سپاه
 نه لشکر فرستد بران^{۱۶} مرز و^{۱۷} بوم
 اگر چند بیکار و بی ارز بود
 ازین پس نوشته^{۱۹} فرستیم و^{۲۰} چک
 که پاکست و پیوسته^{۱۹} قیصر ست
 بدین^{۲۲} خواستن دل بیاراستیم
 از ایران و اندر پناه تو اند
 چو خرد بر زمین ز تخم^{۲۵} کین

چو آن نامه نزدیک^۱ خسرو رسید
 بایرانیان^۲ گفت کامروز^۳ مهر
 ز قیصر یکی نامه آمد بلند^۵
 همی راه جوید که دیرینه کین
 1340 چنین یافت پاسخ ز ایرانیان
 چو این^۸ راست گردد بهنگام تو
 چو ایشان برانگونه دیدند رای
 دوات^{۱۰} و قلم خواست و چینی حریر
 یکی نامه بنوشت بر پهلوی
 1345 که پذیرفت خسرو ز یزدان پاک
 که تا او بود^{۱۳} شاه در پیشگاه
 نخواهد^{۱۵} ز دارندگان باژ روم
 هران شارستانی کزان مرز بود
 بقیصر سپارد^{۱۸} همه یک بیک
 1350 همان نیز دختر کزان مادرست
 بهمداستان^{۲۱} پدر خواستیم
 هران کس که در^{۲۳} بارگاه^{۲۴} تو اند
 چو گستم و شاپور و چون اندیان

1 K, VI — نامه نزدیک — 2 I — بایران چنین — 3 I, IV — امروز — 4 Б — 66. 1337—1341 не переведены. 5 I, IV — به بند — 6 I, K, IV, VI — هر گه که — 7 I, K, IV, VI — доб.:

نچوید کس از مهتران تاج شاه * بماند [نماند — IV] تہی دست چندین سپاه
 ... برویز ... کتب بخطه — 11 Б — دویت — 10 I — بپرداخت — 9 I, IV, VI — گرین — 8 I, K, IV, VI —
 مرا — 14 I, K, IV, VI — من بوم — 13 I, K, IV, VI — وارمیده — 12 I, IV, VI — جواب ذلک الکتاب
 15 I, K, IV, VI — оп. — 17 I, IV — فرستم بدان — 16 I, K, IV, VI — لاطلب — Б — نخواهم — 15 I, K, IV, VI —
 22 K — بهمداستانی — 21 I, K, IV, VI — оп. — 20 IV — سرشته — 19 IV — سپارم — K — سپردم — VI —
 25 K — نسب — 25 K — تخت و گاه — 24 IV — بر — 23 I, IV — وزین — VI — برین

- 1320 چو پیروز با او درشتی نمود
 شد آن لشکر و تخت شاهی بباد
 تو برنایمی و نوز نادیده کار
 مکن یاری⁶ مرد پیمان شکن
 بدان⁸ شاه نفرین کند تاج و گاه
 کنون نامه⁹ من سراسر بخوان
 سخننها نگه دار و پاسخ نویس¹⁰ 1325
 نخواهم که این راز داند دبیر
 چو بر خوانم این پاسخ نامه را
 همانا¹⁴ سلیج و سپاه و درم
 هرا نکس که بر تو گرامی ترست
 ابا آنک زو کینه داری بدل 1330
 گناهی بیزدان دارنده بخش
 چو خواهی که داردت پیروز بخت
 ز چیز کسان دست کوتاه دار¹⁷
 چو عنوان آن نامه بر گشت¹⁸ خشک
 بران مهر¹⁹ بنهاد قیصر نگین 1335

یابی بر از⁴ I, IV — چو پیچیده³ I, IV — کار جز² I, IV — ندید¹ I, IV
⁵ K — نه ارزد⁷ I, IV — نپوشد⁷ I — یاری از⁶ I — ندیده بد و نیک از روزگار⁵ K —
 تو باش ای پسندیده¹² IV — همی¹¹ VI — بخوان¹⁰ VI — انگشت را⁹ K — بران⁸ VI —
 و کتبت کتابی هذا بخطی حتی لا یقف علیه الکاتب، و لا یعلم به — یادگیر¹³ K —
 (в тексте — رخس — Все рукописи — بغم¹⁶ VI — هم آنگه¹⁴ I, K, IV, VI — دستور و الصاحب
 — конъектура редактора). ¹⁷ I, K, IV, VI — I, K, IV, VI — далее следует интерполяция 6 бб., см.
 приложение I; Б — бб. 1332—1333 и интерполяция не переведены. ¹⁸ K, VI — نامه شد از یاد¹⁹ K,
 بدادش بدست یکی راه بین²⁰ VI — نامه²⁰ VI —

- 1300 دگر هرچ داريد زان¹ مرز و² بوم بدین آرزو نیز⁴ بيشی کنيد شما را هر آنکه که کاری بود همه دوستدار و برادر شويم⁵ چو گردید⁸ زمین شهر ما⁹ بی نیاز ز تور و ز سلم اندر آمد¹¹ سخن یکی عهد باید¹² کنون استوار کزین پاره از¹⁵ کین ایرج سخن ازین پس یکی باشد ایران و روم پس پرده¹⁶ ما یکی دخترست بخواهید بر پاکی²⁰ دین ما بدان تا چو فرزند قیصر نژاد از آشوب و ز جنگ روی زمین کنون چون بچشم خرد بنگری بماند ز پیوند پیمان ما
- 1310 ز هنگام پیروز تا خوشنواز که سرها بدادند هر دو²⁷ بباد مسیح پیمبر چنین کرد یاد بسی چاره کرد اندران خوشنواز
- 1315
- از ایران کسی نسپرد مرز³ روم بسازید با ما و خویشی کنيد و گر ناسزا کارزاری بود بود نیز گاهی⁶ که کهنتر شويم⁷ بدلتان همه¹⁰ کینه آید فراز ازان بی بیهوده روزگار کهن سزاوار¹³ مهتری برو یادگار¹⁴ نرانیم و از¹⁸ روزگار کهن¹⁷ جدایی نجویم زمین مرز و بوم که از مهتران بر¹⁸ خرد بهترست¹⁹ چنان چون بود رسم²¹ و آیین ما بود کین ایرج نیارد بیاد بیاساید²² و راه جوید بدین²³ مراین را بجز راستی نشمري²⁴ ز یزدان چنین است فرمان ما همانا که²⁵ بگذشت سال²⁶ دراز جهاندار پیمان شکن خود²⁸ مباد²⁹ که پیچد خرد چون بپیچی³⁰ ز داد که پیروز را سر نیاید بگاز³¹

شوند-⁵ K آرزو هام-⁴ J بوم-³ I, K, IV و-² VI ازین-¹ I, K, IV, VI
 I, IV, VI-⁶ گه گه-⁷ K گهی که شو گاه کهنتر شوند-⁸ I, VI گردند-⁹ I, K, IV, VI
 K-¹⁰ همی شهرها و-¹⁴ K, VI ب. оп. IV-¹³ خوبم-¹² I, IV آید-¹¹ I, IV K-¹⁰ همی شهرها
 K-¹⁷ چه-¹⁷ K ازان-¹⁶ I, IV که تا زمین پس از-¹⁵ K که ما از پی-¹⁵ I, IV
 در خرد مهترست-¹⁹ I, VI در-¹⁸ K ب. оп. VI-¹⁸ K ب. оп. VI 1308 текста; б. стоит после б. افگند بن
 I-²³ بر آساید-²² IV, VI راه-²¹ I, K, IV برتازگی-²⁰ J دو خور افسرست-²⁰ IV
 I, IV, K-²⁸ سه-²⁷ K روز-²⁷ K, VI روزی-²⁶ I, IV هم آنکه که-²⁵ K ب. оп. I-²⁴ I-²⁴ б. оп.
 (ср. б. 1320), далее бб. 1317-1320 оп. K-²⁹ کس-²⁹ VI چو پیچیده شد شاه را دل ز داد-²⁹ K
 VI-³¹ VI-³¹ бб. 1318-1321 оп. پیچد-³⁰ J, VI

همه مولش و رای چندین زدن¹ ازان بُد که کردارهای کهن
 که هنگام⁵ شاپور شاه اردشیر
 ز بس غارت و کشتن و تاختن
 کزو بگندری هرمز و⁷ کیقباد 1285
 نیای تو آن شاه نوشین روان
 همه روم ازو شد سراسر خراب
 ازین مرز ما سی و نه شارستان
 ز خون سران دشت شد¹² آبگیر
 اگر مرد رومی بدل¹⁴ کین گرفت 1290
 خود آزدنی¹⁵ نیست در دین ما
 ندیدیم چیزی به از راستی
 ستم دیدگانرا همه خواندم¹⁷
 بافسون دل مردمان¹⁹ پاک شد
 بدان بر نهادم کزین در²¹ سخن 1295
 بچیزی که گویی تو²² فرمان کنم²³
 شما را زبان داد باید همان
 بگویی که تا من بوم شهریار
 نخواهم من²⁷ از رومیان باز نیز

¹ LI (так!) و چندین شدن—LI. ² I, K, IV—بدین ³ LI (так!); VI—
 توقف درین رای چندین زدن * وزین پیشتر کام شیر آزدن
⁴ K, VI—رازد ⁵ I, IV, VI—بهنگام ⁶ K, VI—6. оп. ⁷ IV—оп. ⁸ K, VI—6. оп. ⁹ I, K,
 IV, VI—6. оп. ¹⁰ I, K, IV, VI—6. оп. ¹¹ K, VI—6. оп. ¹² I, IV—گشت ¹³ K, VI—6. оп.
¹⁴ K, VI—دگر ¹⁵ K, VI—خود ¹⁶ VI—شدن دور—¹⁷ I, K, IV, VI—خواندیم
¹⁸ I, K, IV, VI—را ندیدیم ¹⁹ VI—رومیان ²⁰ VI—بژنده ²¹ K, VI—یکسر
²² I, K, IV, فرمان و پیمان کنند—VI کنیم—IV کنند—²³ I, K—گوئیت—IV گوئید—²⁴ I, K, IV,
 و یکنوا ممثلین لأوامرک، داخلین تحت—B کنیم—IV کنند—²⁵ I, K, VI—روانها—VI
 نخواهیم—LI ²⁷ ذگرد—VI ²⁶ طاعتک

- 1265 چو بشنید قیصر بدستور گفت
[چه گوئیم و این را^۲ چه پاسخ دهیم
گرانمایه دستور گفت این سخن
بمردی و دانش کجا داشت^۶ کسی
چو خسرو سوی مرز خاقان شود
1270 چو لشکر ز جای دگر سازد اوی
نگه کن کنون تو که^۹ داناتری
چنین گفت قیصر که اکنون سپاه
سخن چند گویم^{۱۲} همان به که گنج

۲۳

- هم‌آنکه یکی نامه بنوشت زود
1275 که با موبد یکدل و^{۱۵} پاکرای^{۱۶}
ز هر گونه‌یی داستانها زدیم
کنون رای و گفتارها شد بمن
بقسطنطیه در فراوان^{۲۰} سپاه
سخنهای ز هر گونه آراستیم^{۲۱}
1280 یکایک چو آیند هم در زمان
- بران^{۱۳} آفرین آفرین^{۱۴} بر فزود
زدیم از بد و نیک ناباک^{۱۷} رای
بران^{۱۸} رای پیشینه باز آمدیم
گشادم^{۱۹} در گنجهای کهن
ندارم که دارند کشور نگاه
ز هر کشوری لشکری خواستیم^{۲۲}
فرستیم نزدیک تو^{۲۳} بی گمان

گونه مرهم — K^۴ همی — K یکی — I, IV^۳ اورا — VI^۲ رازها — K, VI راز او — I, IV^۱
— IV, VI ترا داشت — K نه برگاشت — I^۶ *Л — б. оп. (см. прим. к б. 1254).* گفته مرهم — IV
و قال: *Б — 66. 1267 и 1268 переданы так:* *Б — 66. 1267 и 1268 переданы так:* *Б — 66. 1267 и 1268 переданы так:*
— I, IV, VI ازو — K, VI وزو — I, IV^۸ *الوزير عند ذلك لقيصر: إن الرجل مسعود منصور*
نزدیک شاه — I, K, IV, VI^{۱۱} برین آرزو بر — I, K, IV, VI^{۱۰} که اکنون تو — K تو اکنون که
یک دل رهنمای — K^{۱۶} *оп. و — IV^{۱۵}* کآفرین — *Л — 14* بدان — I, IV^{۱۳} پیچی — I, IV^{۱۲}
— I, K, IV, VI^{۲۰} گشایم — I, IV^{۱۹} بدان — K, IV, VI^{۱۸} هر گونه — VI ماداک (؟) — I, K^{۱۷}
— I, K, IV, VI^{۲۳} خواستم — I, K, VI^{۲۲} آراستم — I, K, VI^{۲۱} بقسطنطنیه فزون زان
نزد شما

جوانمردی و مردمی کارماست
فرستاد نامه بدست¹ تخوار²
ز هر گونه‌یی اندرو⁴ خوب و زشت
چنین تا در قیصر نامدار

1250 که یزدان پیروزگر یار مااست
گرفت این سخن بر دل خویش خوار
برین گونه بر نامه‌یی بر³ نوشت
بیامد ز نزدیک⁵ خسرو سوار⁶

۲۲

ز هر گونه اندیشه بر دل⁷ براند
که این راز را باز خواه⁸ از نهفت⁹
شود شاد اگر پیچد از روزگار¹¹
ازان پس ورا¹³ نیز نوروز نیست
چو بیمار شد نزد¹⁵ درمان شود
بشاهی بسان پدر باشد اوی¹⁷
مگر کینه در دل ندارد نگاه
بفرمود تا زیجهای کهن
سخن راند تا ماند از شب¹⁹ سه پاس
بقیصر چنین گفت کای تاجور²⁰
کز اختر فلاتون فگندست بن
ز شاهنشاهی گردش نو رسد²³
برو گرد تیره نیارد گذشت

1255 چو قیصر نگه کرد و نامه بخواند
ازان پس بدستور پرمایه گفت
نگه کن که خسرو بدین کارزار¹⁰
گر ایدونک گویی که¹² پیروز نیست
بمانیم تا سوی¹⁴ خاقان شود
ور¹⁶ ایدونک پیروزگر باشد اوی
همان به کزاید شود با سپاه
چو بشنید دستور دانا¹⁸ سخن
بمردند مردان اخترشناس
1260 سرانجام مرد ستاره‌شمر
نگه کردم این زیجهای کهن
نه پس دیر شاهی بخسرو²¹ رسد²²
برین گونه تا²⁴ سال بر²⁵ سی و هشت

¹ K, VI - بنزد ² I, K, IV, VI - سوار K, VI - б. 1249 стоит после б. 1250 текста. ³ I, IV - خود ⁴ I, IV - در ⁵ K - بنزدیک ⁶ I, K, IV, VI - تخوار ⁷ K, VI - دل ⁸ I, K, IV, VI - اندیشه ⁹ K, VI - доб.: ¹⁰ K, IV - روزگار ¹¹ K, VI - کارزار ¹² I, K, IV, VI - پیچد ¹³ I, K, IV, VI - پیچد ¹⁴ I, K, IV, VI - پیچد ¹⁵ I, K, IV, VI - پیچد ¹⁶ VI - گر ¹⁷ IV - ¹⁸ K, VI - دور ¹⁹ I, K, IV, VI - شب ²⁰ I, K, IV, VI - تاجور ²¹ K, VI - نامور ²² VI - خسرو ²³ K, VI - نامداران ²⁴ I, IV, VI - پر ²⁵ I, IV, VI - تا

1 که پیش آمد از روزگار کهن
 همه رنجها باد باید گرفت
 شمارا مبادا بایران⁴ نیاز⁵
 گزیده جهان دار و⁸ پاکان ما⁷
 نگر تا ز پیران که دارد بیاد⁸
 که این بد ز زاغ¹⁰ آمدست از ز بوم
 همی ز¹² آفریننده شد بی نیاز¹³
 بگیتی¹⁵ درون¹⁶ کامگاران¹⁷ بدند¹⁸
 بلندی و تندی²¹ و بی دانشی
 که باشد²³ سر اندر دم ازدها
 بگویش که گفتار بی²⁴ تاروپود²⁵
 بفرجام هم نیک و بد بگذرد
 مگر بر کشم دامن از تیره آب²⁷
 بنزدیک خاقان فرستیم کس
 که آب روان از بنه تیره شد³⁰
 بدین شارسستان در³² نمائیم³³ دراز
 دل خویش را زین سخن مشکنید

چنین داد پاسخ که گر زین سخن
 همی² بر دل این یاد باید گرفت
 گرفتیم³ و گشتیم زین مرز باز
 نگه کن کنون تا نیاکان ما
 به بیداد کردند جنگ ار بداد 1235
 سزد گر بپرسد⁹ ز دانای روم
 که هر کس که در رزم¹¹ شد سرفراز
 نیاکان ما نامداران¹⁴ بدند
 نبردداشتند از کسی¹⁹ سرکشی²⁰
 کنون این سخنها نیارد²² بها 1240
 یکی سوی قیصر بر از من درود
 بزرگان نیارند پیش²⁶ خرد
 ازین پس نه آرام جویم نه خواب
 چو رومی نیابیم²⁸ فریادرمی²⁹
 سخن هرچ گفتم همه خیره شد³⁰ 1245
 فرستادگانم چو آیند³¹ باز
 بایرانیان گفت فرمان کنید

فقال إنا ما قاتلناكم قط ابتداء، 1 K - 6. op.; B - передает содержание 66. 1231-1235 так: 1 I - 6. 5 I - 6. 4 K, VI - مبادا - 3 K, IV - همه - 2 K, IV - ولم نماربكم ظلما و اعتداء
 7 Л - 6. op. 8 Л - 6. op.; K, VI - گردان - 6. op.; P - 6. op. 9 I - 6. 10 VI - 11 I, K, IV, VI - از روم - 12 K, 13 I, K, IV, VI - پیرانی که دارند یاد
 14 K, VI - تاجداران - 15 VI - 16 I, IV - بدهراندرون - 17 K - شهریاران (без рифмы); IV - شهریاران - 18 IV - обратный порядок мисра. 19 K, VI - کسی - 20 Л - نه برداشتندی ز
 21 K, 22 K, VI - کنندی - 23 K, VI - ندارد - 24 Л - من - 25 K, VI - چه سود - 26 VI - 27 Л - بزرگان بزرگند لیک از - 28 K - نه بینیم
 29 VI - 30 I, K, IV, VI - بود - 31 IV - بخوانید - 32 I, K, IV - من - 33 K - نیامد بفریادرمی - 34 I, K, IV, VI - نیابیم
 35 K - 36 I, K, IV, VI - نیاکان ما - 37 I, K, IV, VI - نیاکان ما - 38 I, K, IV, VI - نیاکان ما - 39 I, K, IV, VI - نیاکان ما - 40 I, K, IV, VI - نیاکان ما

نمایشم

ز بیگانه قیصر بپرداخت جای
 بموید چنین گفت کاین دادخواه
 بسازیم^۱ تا او بنیرو شود
 بقیصر چنین گفت پس رهنمای
 1215 بماید تندی چند بیدار دل
 فرستاد کس قیصر نامدار
 جوانان و پیران رومی نژاد
 که ما تا سکندر بشد زین جهان
 ز بس غارت و جنگ و آویختن
 1220 کنون پاک یزدان ز کردار بد
 یکی خامشی بر گزین از میان
 اگر خسرو آن خسروانی کلاه
 هم اندر زمان باژ خواهد ز روم
 گرین در خورد با^۸ خرد یاد دار
 1225 ازیشان چو بشنید قیصر سخن
 سواری فرستاد نزدیک شاه
 ز گفتار بیدار^{۱۱} دانندگان
 چو آمد بنزدیک خسرو سوار
 همان نامه قیصر اورا سپرد^{۱۴}
 1230 چو خسرو بدید^{۱۶} آن دلش تنگ شد

پیر اندیشه بنشست با رهنمای
 ز گیتی گرفتست ما را پناه
 وزان کهتر بد^۲ بی آهو شود
 که از فیلسوفان پاکیزه‌رای
 که بندگان با ما بدین^۳ کار دل
 برفتند زان فیلسوفان چهار^۴
 سخنهای دیرینه کردند یاد
 ز ایرانیانیم خسته نهان^۵
 همان بی‌گنه خیبره خون ریختن
 بپیش اندر آوردشان کار بد
 چو شد کندرو بخت ساسانیان
 بدست آورد سر بر آرد بماه
 بپا^۶ اندر آرد همه^۷ مرز و بوم
 سخنهای ایرانیان یاد دار
 یکی دیگر اندیشه افگند بین^۹
 یکی نامه بنوشست و بنمود راه^{۱۰}
 سخنهای دیرینه خوانندگان^{۱۲}
 بگفت آنچه بشنید با^{۱۳} نامدار
 سخنهای قیصر برو بر شمرد^{۱۵}
 رخانش ز اندیشه بی‌رنگ شد^{۱۷}

^۱ I, K, IV, VI — چه سازیم ^۲ I, K, VI — کهتر ^۳ K, IV, VI — وزین تنگدستی — IV وزین نیک کهتر — ^۴ K, VI — چار — ^۵ VI — که از فیلسوفان بیمارند چار — ^۶ I, IV — بپای — ^۷ K, VI — روان — ^۸ I, IV — بپای آورد این همه — ^۹ K, VI — б. оп. — کنون در خورد خود — ^{۱۰} K, VI — б. оп. — ^{۱۱} I, IV — پیر — ^{۱۲} VI — б. оп. — ازان — ^{۱۳} I, IV — ازان — ^{۱۴} I, K, IV, VI — آورد پیش — ^{۱۵} I, K, IV, VI — سخن گفت [راوند — I] از [K, IV —] اندازه پیش — ^{۱۶} VI — شنید — ^{۱۷} K — б. оп. —

1195 مرا خسرو از خویش و پپوند پیش¹ ز جان سخن گوی دارمش پیش
 سلیح است و هم گنج و هم لشکرست شمارا بمین² تا چه اندرخورست
 اگر دیده خواهی³ ندارم دریغ که دیده به از گنج⁴ دینار و تیغ

۲۰

دبیر جهان دیده را پیش خواند بران⁵ پیشگاه بزرگی⁶ نشانند
 بفرمود تا نامه پاسخ نوشتن ز بس بند و پیوند و نیکو سخن
 1200 چو گشت از نوشتن نویسنده سیر سخن گوی و روشن دل⁷ و یادگیر
 بدو گفت رو پیش خسرو بگوی مرا هم سلیحست و هم زر بگنج⁹
 1205 و گر نیستی میان¹¹ ز هر کشوری بدان تا تو از روم با کام خویش¹³
 مباحش اندرین بوم تیره روان که¹⁶ گاهی پناهست و گاهی گزند
 کنون تا سلیح و سپاه و درم بر خسرو آمد فرستاده مرد 1210

بیاراست چون مرغزار بهشت ازان روز تا روزگار کهن
 نگه کرد قیصر سواری دلیر خردمند و گوینا و گرد و دپیر
 که ای شاه بپنادل و راهجوی⁸ نی آورد باید کسی را برنج¹⁰
 درم خواستی¹² ز هر مهتری بایران گنشتی¹⁴ بآرام خویش¹³
 چنین است¹⁵ کردار چرخ روان گهی با زیانیم و گه¹⁷ سودمند¹⁸
 فراز آورم¹⁹ تو نباشی²⁰ دژم سخنهای قیصر همه یاد کرد

نگر- VI بدین- I² خویش و پپوند خویش- K, IV, VI یار و پپوند خویش- I¹
 بلندش- VI بلندی- K⁶ بدان- K⁵ و I, K, IV, VI-دوب. ⁴ خواهد- I, K, IV, VI³
 VI-¹⁰ مرد و گنج- I, K, IV, VI⁹ چارهجوی- K, VI تازه روی- I, IV⁸ با دانش- K⁷
 خواستی- IV¹² نیستی این- K, VI نیستی تا- I, IV¹¹ ز چوپینه دلرا چه داری برنج
 VI-¹⁶ که اینست- I, K, IV, VI¹⁵ خرامی- K, VI¹⁴ دل- IV¹³ خواستی خود- VI من
 گهی ناز و نوش است و گاهی- I¹⁸ با زیانی و گه- VI با زیان و گهی- K¹⁷ چو
 مبادی- IV, VI مباحی- K مبادا- I²⁰ آوری- I¹⁹ (без рифмы). شرنک

- بفرمان او گردد این آسمان
 سپهر و ستاره همه کرده‌اند³
 1180 چو از خاک مر⁷ جانور⁸ بنده⁹ کرد
 چنان‌تا بشاه آفریدون رسید
 پدید آمد آن تخمه اندر جهان
 همی رو¹³ چنین‌تا سر کیقباد
 نیامد بدین¹⁴ دوده هر گز¹⁵ بدی
 1185 کنون بنده‌یی ناسزاوار و گست¹⁷
 همی داد خواهم¹⁹ ز بیدادگر
 هرانکس که او بر نشیند بتخت
 شناسد که این تخت و این فرهی
 مرا اندرین کار یاری کنی
 1190 که پیونده²⁴ گشتیم²⁵ گرد جهان
 چوقیصر برانسان سخنها شنید
 گل شنبلیدش پر از ژاله²⁶ شد²⁷
 چو آن نامه بر خواند بغزود درد
 بختراد برزین جهاندار گفت

1 I, K, IV, VI — که او 2 I — گمان و مکان IV, VI — مکان 3 IV — بنده‌اند 4 K —
 IV — نا — با — آن 5 I, IV — همه بنده آفریننده‌اند 6 L — آن 7 L — آن 8 IV —
 بد در — K, VI — بنده 9 K, VI — زنده 10 K, VI — بنده 11 IV — نبود 12 K, VI —
 تخم دوده — L — برین 13 I, IV, VI — وارو 14 IV, VI — وارو 15 L — وارو 16 K, VI —
 доб.:

همه بنده بودند این دوده را * نکرد ایچ بنده تن آلوده را
 17 L, I, K, IV — ناسزاوار کشت و مست — VI — پیغمبر کشت و مست — VI — ناسزاوار کشت —
 VI — نام‌رادی — K — دارد — I, IV — خواهد — L, K — کی — K, VI —
 باشیم — VI — سرگشته — IV — بدین — IV — بران — K, VI —
 22 L, K, VI — گوهر و نام 23 K, VI —
 24 IV — گشت — I, IV — 25 I, IV —
 26 L — له 27 I, IV —
 28 Б — б. передан так: و لما فض ختمه،
 و عرف مضمونه ضاعف داعم و همه.

- 1160 بسیار است کاخی بدی‌های روم
نشست از بر نامور¹ تخت عاج
بفرمود تا پرده بر داشتند
گرازمایه گسته‌هم بد⁴ پیش‌رو
چو خردا برزین و گرد اندیان
رسیدند نزدیک قیصر فراز
1165 همه یک‌زبان آفرین خواندند
نخستین بپرسید قیصر ز⁷ شاه
چو بشنید خردا برزین برفت
بفرمان آن نامور شهریار
1170 نشست این‌سه پرمایه نیکرای⁹
بفرمود¹¹ قیصر که بر زیرگاه
چنین گفت خردا برزین که شاه
که در پیش قیصر بیارم¹² نشست
مگر بندگی را پسند آیمت
1175 بدو گفت قیصر که بگشای راز
نشست آفرین بر¹⁵ جهاندار کرد
که اویست برتر ز هر برتری¹⁶

گسته‌هم‌شان - K, VI - 4 شاد - I, K, IV - 5 فروزنده - VI - 2 نشستین‌گهی خود بران - K - 1
 9 Л - 1 نامور - I - 8 ز قیصر بپرسید - K - 7 VI - б. оп. 6 شاپور و بالوی - K, IV, VI - 5
 13 K, توانم - IV - نیارم - K - 12 بدو گفت - I, K, IV, VI - 11 پیا - Л - 10 پرمایه نزدیک‌را
 VI - 14 I, K, IV, VI - доб.: 14 شه - 14

چو خردا برزین زبان بر گشاد * همی داشت گفتار قیصر [خسرو - VI] بیاد
 17 I, IV - доб.: 17 مهتری - VI - 16 نخستین آفرین - Л - 15

ازو گشت پیدا شمار سپهر * که مارا روان و خرد داد و مهر
 K, VI - доб.:

بفرمان او گشت پیدا [گردان - VI] سپهر * که مارا روان و خرد داد و مهر

بدان تا² شمارا نیاید³ شکست
 دلیری و نیروی⁵ شیران برند
 که چینی حریر آر و مشک سیاه
 چو خورشید تابان بخیرم بهشت
 که آن⁶ یاد گیرد⁷ دل هر کسی
 بدان کوش تا یاوه یی⁹ نشنوند¹⁰
 بگفتار با تو ندارند پای
 گشاید زبان بر سر اذچمن
 تو اندر سخن یاد کن همچو¹⁴ شهید
 بهر نیک و بد¹⁶ ترجمان منی
 بکوشید و با آن بسایید¹⁷ دست
 سخن هرچ گفتیم همه یاد گیر
 چه اندید¹⁸ ده گردان روشن روان
 که جز تو مبادا کسی تا جور
 بزرگان روشن دل و²¹ راست گوی²²
 فرستاده²³ شهریار جهان²⁴
 پذیره فرستاد چندی سپاه

بکوشید با¹ مرد خسروپرست
 سواری بدانند⁴ کز ایران برند
 بختراد برزین بفرمود شاه
 بقیصر یکی نامه باید نوشت
 سخنهای کوتاه و معنی بسی
 که نزدیک او فیلسوفان بودند⁸
 چو نامه بخواند¹¹ زبان بر گشای
 بمالوی گفت آنچه¹² قیصر ز من
 ز فرمان و سوگند و پیمان¹³ و عهد
 بدان¹⁵ اذچمن تو زبان منی
 بچیزی که بر ما نیاید شکست
 تو پیمان گفتار من در¹⁸ پذیر
 شنیدند¹⁹ آواز فرخ جوان
 همه²⁰ خواندند آفرین سر بسر
 بنزدیک قیصر نهادند روی
 چو بشنید قیصر کز ایران مهان
 رسیدند نزدیک ایوان ز راه²⁵

بدین شما بر نیاید - K³ بدین بر - I² بدان تا مگر - K, VI بکوشید تا - I, IV¹
 دلیری بنیروی - I⁵ بدانند - I⁴ بدین شما در نیارد - VI برین بر شما بر نیارد - IV
 یافته - I, VI⁹ شوند - K⁸ رام گردد - VI⁷ کزان - K, VI⁶ دلیری و نیروی - K, VI
 I, K, IV, VI - доб.: I, K, IV, VI - یافته بشنوند - IV¹⁰

همه [همی - IV] داستانرا سخن بشمرند * نیاید که بر نامه عیب آورند
 [بشنوند - IV]

پاسخن - I, IV¹⁴ ز پیمان و سوگند و پیوند - I, K, IV, VI¹³ ایچ - K¹² بخوانی - K¹¹
 بکوشیم و با آن - I, IV, VI¹⁷ به نیک و بد - K¹⁶ بران - I¹⁵ کن [ده - IV] چو
 I, K, IV, VI²⁰ گفتار - I, K, IV, VI¹⁹ تو پیمانها از من اندر - I, K, IV, VI¹⁸ بساییم
 I, K, IV, VI²¹ و - K, IV, VI²¹ همی
 I²⁵ جوان - I²⁴ فرستاده شد - IV²³ راهجوی - I, IV, VI²² و - K, IV, VI²¹ همی
 I, IV²⁵ پویان ز راه - IV پویان بره - K, VI

وزان دیر چون برق رخشان ز میخ
پذیره شدندش بزرگان شهر
بیامد سوی شارسستان وریخ¹
کسی را که از مردمی² بود بهر

۱۹

چو آمد بران³ شارسستان شهریار
که چیزی کزین مرز باید⁴ بخواه
1130 که هر چند این⁶ پادشاهی مراست⁷
بران⁸ شارسستان⁹ ایمن و شاد باش
همه روم یکسر ترا کهترند
ترا تا نسازم¹² سلاج و سپاه
1135 چو بشنید خسرو بدان¹³ شاد گشت
بفرمود گسته هم و بالوی را
بخراد بزرزین و شاپور شیر
که¹⁵ اسپان چو روشن شود زین کنید
بپوشید¹⁸ زربفت چینی قیای
1140 ازین شارسستان سوی²⁰ قیصر شوید
خردمندد باشید و روشن روان
گر ایدونک قیصر بمیدان شود

¹ K, VI - فریخ. ² VI - بزلی (takl). ³ K, IV, VI - بدان. ⁴ IV - خواهی. ⁵ K -
متر нарушен); آرزو آیین شاهان - IV آرزو بدل در VI -
⁶ I, K, IV, VI - آرزوها بدل در VI -
⁷ I, K, IV, VI - جداست. ⁸ I, IV - بدان. ⁹ K, VI - بدین. ¹⁰ K, VI -
شهر ما - VI. ¹¹ Л - 66. 1133-1134 текста оп.; Б - дает следующий перевод этих бб: فإن ممالك الروم: لک و تحت حکمک، و جمیع من فیہا من الأكابر من جملة عمیدک و خدمک. و إنی لا أقر
فی نهار ولا أسکن فی لیل حتی أعید لک کل ما تحتاج الیه من سلاح و خیل فارذک الی
بسالزم - IV سپارم - K, VI. ¹² K, VI - بیتک مسرورا، و علی عدوک منصورا. فسّر برویز بذلک...
بفرمود - L. ¹³ I, IV, VI - او - K. ¹⁴ I, IV, VI - ببالاش - IV. ¹⁵ K - چو. ¹⁶ VI - ازو. ¹⁷ VI -
ارنه - K, IV, VI. ¹⁸ I - وگر. ¹⁹ K, IV, VI - نزد. ²⁰ I, K, IV, VI - یکدل آیدد - K, VI. ²¹ K, VI -
شمارا بخواهد بمیدان خویش * بکوشد بران راه و سامان خویش

بـخـون بـود بـا مـادر مـن هـمـال
 ز گـسـتـهـم بـیـنی بـسی¹ رنـج و کـیـن²
 از ان پـس چـه گـویـی چـه خـواهد بـدن³
 کـزان پـس نـه بـیـنی⁵ جـز از آفـریـن
 مـگـر سـخـت کـاری بـود ایـزدی
 از ان پـس نـه مـاشـد بـجـز کـام تـو
 هـمـانـش بـدسـت تـو بـاشـد¹⁰ ز مـان
 دلتـرا بـدیـن هـیـچ رنـجـه مـدار
 جـهـانـرا بـسـان¹¹ تـو شـاه آفـریـد
 بـجـان و سـر نـامـمـردار¹³ شـاه¹⁴
 سـخـن گـفـتـن نـاسـزا نـشـنوی
 چـو¹⁷ سـوگـنـد خـوردم بـهـانـه مـجـوی
 بـر انـدیـش از کـردگـار جـهـان¹⁸
 نـیـایـد²¹ سـخـن گـفـتـن نـابـکار
 نـیـازی بـکـژی و نـابـخـردی
 نـمـاشـد شـگـفـت ار شـوی پـر²² گـزند²³
 بـیـکـسو شـود²⁵ دانـش و بـخـردی²⁶
 کـه شـا دـاد بـدل بـاش و بـهـروزگـار

بـراهب چـنـین گـفـت کـیـنـسـت خـال
 بـدو گـفـت رـاهب کـه آری هـمـیـن
 بـدو گـفـت خـسـرو کـه ای رـایـزن
 بـدو⁴ گـفـت رـاهب کـه مـنـدیـش زـیـن
 نـیـایـد بـروی تـو دـیگـر⁶ بـدی
 بـر آشـوبـد⁷ ایـن سـرکـش آرام⁸ تـو
 اگـر چـنـد بـد⁹ گـردد ایـن بـدگـمـان
 بـدو گـفـت گـسـتـهـم کـای شـهـریـار
 بـپـاکـیـزه یـزدان کـه مـاه آفـریـد
 بـآذرگـشـسـپ و بـخـورشـیـد و مـاه¹²
 بـگـفـتـار تـرسـا¹⁵ نـگـر نـگـروی¹⁶
 مـرا ایـمـنی دـه ز گـفـتـار او
 کـه هـر گـز نـسـازم بـدی در نـهـان
 بـدو¹⁹ گـفـت خـسـرو کـه از تـرسـگـار²⁰
 ز تـو نـیـز هـر گـز نـدیـدم بـدی
 و لـیـکن ز کـار سـپـهـر بـلـند
 چـو بـایـسـتـه²⁴ کـاری بـود ایـزدی
 بـراهب چـنـین گـفـت پـس شـهـریـار

¹ I, IV - همه K - همی ² VI - б. оп. ³ VI - б. оп. ⁴ I - چنین ⁵ K, VI - نیایی
⁶ I, K, IV, VI - هرگز ⁷ K, VI - شود ساکن (так!). ⁸ Л - از رام (так!). ⁹ I, K, IV - بر
¹⁰ I, K, IV - آید ¹¹ VI - یکی چون ¹² K, VI - کلاه و بتخت ¹³ IV - سر خورشید (метр нарушен). ¹⁴ I, K, IV, VI - доб.:

کـه تـا هـسـت گـسـتـهـم جـز رـاسـتی * نـجـوید نـکـوبـد در کـاسـتی
 وگـر جـز بـرین دـاشـت [کـونـه - K, VI] گـسـتـهـمـرای * بـپـیـچـد رـواذـش مـیـادا بـجـای
 جـهـانـدار تـا ایـن جـهـان آفـریـد * کـلـیـد در راز او کـس نـدیـد
¹⁵ K - این ساحر ار بگروی - IV ترسا چرا بگروی - ¹⁶ I جادو - VI ساحر - ¹⁷ I که - ¹⁸ I,
 K, IV, VI - б. оп. ¹⁹ I, K, IV, VI - چنین ²⁰ VI - پرهیزکار ²¹ VI - نگوید ²² Л - بی
²³ K, VI - б. оп. ²⁴ Л - بایست ²⁵ I, IV - رود ²⁶ K, VI - б. оп.

- 1090 ز گفستار او ماند خسرو شگفت
بدو گفست راهب که پوشش مکن
بدین آمدن شاد و گستاخ باش
که یزدان ترا بی نیازی دهد
ز قیصر بیابای سلیمان و سپاه⁵
- 1095 چو با بندگان کارزارت بود
سرانجام بگریزد آن بددژاد
وزان رزم جای فتنه دوردست
چو دوری گزینند ز فرمان⁹ تو
بدو گفت خسرو جزین خود مباد
- 1100 چه گویی بدین¹² چند باشد درنگ
چنین داد پاسخ که ده با¹³ دو ماه
اگر بر سر آید ده و پنج روز
بپرسید خسرو کزین انجمن
چنین داد پاسخ که بستام¹⁷ نام
- 1105 دگر آنک خوانی ورا¹⁹ خال خویش
بپرهیز زان مرد ناسودمند
بر آشفست خسرو بستام²³ گفت
ترا مادرت نام گستمهم²⁵ کرد
- چو شرم آمدش پوشش اندر گرفت
بپرس از من از¹ بودنیها سخن
جهانرا یکی بارور² شاخ باش
بلند اخترت سرفرازی³ دهد⁴
یکی دختری از در تاج و گناه
جهاندار بییدار یسارت بود
فراوان کند روز نیکیش یاد
بسازد بران⁶ بوم⁷ جای⁸ نشست
بریزند خونش به پیمان¹⁰ تو
که¹¹ کردی تو ای پیر داننده یاد
که آید مرا پادشاهی بچنگ
برین¹⁴ بگذرد باز یابی کلاه¹⁵
تو گردی شهنشاه گیتی فروز
که کوشد برنج و آزار¹⁶ تن
گوی¹⁸ برمنش باشد و شادکام
بدو²⁰ تازه دانی²¹ مه و سال خویش
که باشدت زو²² درد و رنج و گزند
که با من سخن برگشاه²⁴ از نهفت
تو گویی که بستام²⁶ اندر²⁷ نبرد

بلند اختر و کارسازی—³ K, VI مایه‌ور—⁴ IV تازه‌تر—² K, VI شنو از من این—¹ IV
 —⁴ I — мисра опущено. ⁵ I — мисра опущено. ⁶ I, IV — بدان VI — دران ⁷ Л — جای I, K, IV —
¹² I, ¹¹ IV — چو—¹⁰ I, K, IV, VI — بفرمان ⁹ I, K, IV, VI — ز پیمان—⁸ Л — доб. و ¹³ I, K, IV, VI — برین—
 K — برنج و بتیمار—¹⁶ I, IV — توگاه—¹⁵ IV — بدین—¹⁴ K — رفته—¹³ I — درین رنج و تیمار—¹⁷ I, K, IV, VI — بستام—
 یکی—¹⁸ I, K, IV, VI — وزو—²¹ IV — کجا خوانی آن مردرا—²⁰ VI — که خوانی تو آن مردرا—¹⁹ I, IV —
 که نامت سخن—²⁴ I, IV — بگستمهم—²³ K, VI — که خیزد ازو—²² I, IV — که خیزد ازو—²⁵ K, VI —
 تو—²⁷ K — گستمهم—²⁶ VI — بستام—²⁵ K, VI — که راهب سخن بر گشاد—²⁴ K, VI — برگشاد
 گفتی که گستمهم در

1070 بی‌بود اندران شهر خسرو سه روز
 بی‌ابر اندر آورد بـرنده تیغ
 که اورپخ^۳ بد نام آن شارسستان
 بی‌ی‌راه پی‌یدا یکی دیر بود
 بی‌نزدیک دیر آمد آواز داد
 1075 گـر از دیر دیرینه آیی فرود
 هم‌آن‌گه راهب چو^۷ آوا شنید
 بدو گفت خسرو تویی بی‌گمان
 ز دست یکی بدکنش بنده‌یی
 چو گفتار راهب بی‌اندازه شد^۹
 1080 ز گفتار او در شگفتی بماند
 ز پشت صلیبی^{۱۰} بی‌ازید دست
 پرستنده چون دید بردش نماز
 یکی آزمون‌را بدو گفت شاه
 پیامی همی نزد^{۱۱} قیصر برم
 1085 گرین رفتن من همایون بود
 بدو گفت راهب که چونین مگوی
 چو دیدمت گفتتم سراسر سخن
 نه‌باید دروغ ایچ در دین تو
 بی‌سی رنج دیدی^{۱۵} و آویختی

^۱ I, IV — خورشید ^۲ K, VI — فریخ ^۳ K, VI — افریخ ^۴ IV — جهاندار ^۵ Б — далее следует перевод бб. 1083—1084, затем переведены бб. 1077—1078, бб. 1075—1076, 1079—1082 не переведены.

^۶ I — б. оп. ^۷ IV — راهب چو از راهب ^۸ I — بی‌دین و بی‌دین ^۹ I, K, IV, VI — گشت ^{۱۰} K, VI — هم از پشت باره ^{۱۱} I, K, IV, VI — نزد ^{۱۲} I, K, IV, VI — پیش ^{۱۳} I, IV — این ^{۱۴} I, K, IV, VI — بود ^{۱۵} I, K, IV, VI — بردی ^{۱۶} I, IV — از ان

- 1050 بنزدیک ایشان سخن خوار بود
هم‌آنگه بر آمد¹ یکی تیره ابر
وز ابر اندران² شارستان باد خاست
چو نیمه ز تیره شب اندر کشید
همه⁴ شارستان ماند اندر⁵ شگفت
1055 بهر⁶ برزنی بر⁷ علف ساختند
ز چیزی که بود اندران تازه بوم¹⁰
ببردند بالا بنزدیک شاه
چو خسرو جوان بود و برترمنش
بدان شارستان در یکی کاخ بود
1060 فراوان بدو اندرون برده¹⁶ بود
ز دشت اندر آمد بدانجا گذشت
همه رومیان آفرین خواندند
چو آباد جای¹⁹ به چنگ آمدش
بنقیصر یکی نامه بنوشته شاه
1065 وزان²⁰ شارستان سوی مانوی²¹ راند
ز مانویان²⁴ هرک بیدار بود
سکویا و رهبان سوی شهریار
همی رفت با شاه چندی سخن
همی گفت هر کس که مابنده ایم

¹ K, IV, ³ وزن ابر در IV ازان بر در K, VI ² I بر I ⁴ همان IV ⁵ همان IV ⁶ همه شهر ماندند ازو در I ⁷ I, IV ⁸ در I, IV ⁹ B ¹⁰ ستورو و اخرجوا مشایخهم و رهابینهم بالأطعمة و العلف و سائر المبار و التحف - B ¹¹ مرز و بوم - K, VI ¹² چیزهایی - K ¹³ از داد - I, K, IV, VI ¹⁴ بریشان - I, K, IV ¹⁵ آن - K ¹⁶ بدره و برده - VI ¹⁷ K, VI ¹⁸ بیای - I, K, IV, VI ¹⁹ ل - J ²⁰ K, IV ²¹ ل - J ²² مانویان - I, IV ²³ ل - J ²⁴ مانوی - K ²⁵ ل - J ²⁶ مانویان - K ²⁷ بی آزار - K, VI ²⁸ مانویان - K

پس آن مرد¹ بازارگان پر شتاب
 1035 دگر باره خرد بزرزین ز راه²
 پرستش پرستنده را داشت⁴ سود
 ازان⁶ پس بازارگان گفت شاه
 نشست تو در خرد⁸ اردشیر
 بدو گفت کای¹⁰ شاه با داد و رای¹¹
 1040 نشانش یکایک بخسرو بگفت
 بفرمود تا نام برنسا و ده
 بازارگان گفت پدرود باش

می آورد بر سان روشن گلاب
 ازو بستند آن جام و شد نزد³ شاه
 بران برتری برتریها فزود⁵
 که اکنون سپهرا کدامست راه⁷
 کجا باشد ای مرد مهمان پذیر⁹
 ز بازارگانان منم پاک رای¹²
 همه رازها بر گشاد از نهفت¹³
 نویسد نویسنده روزبه
 خرد را بدل تار و هم¹⁴ بود باش

۱۷

چو بگذشت¹⁵ لشکر بران¹⁶ تازه بوم
 چنین تا بیامد بران¹⁷ شارستان
 1045 چو از دور ترسا بدید آن سپاه
 بدان باره اندر کشیدند رخت
 فرو ماند زان شاه گیتی فروز
 فرستاد روز چه آرام کسی
 خورشها فرستید و یاری کنید

بتندی همی راند تا مرز روم
 که قیصر ورا خواندی کارستان
 برفتند پیویان بسی راه و راه
 در شارستانرا بستند سخت
 به بیرون همانندند¹⁸ لشکر سه روز
 که نزدیک ما نیست لشکر بسی
 چه¹⁹ بر ما همی²⁰ کامگاری کنید؟

نمود - I⁵ داد - K⁴ پیش - I, K, IV, VI³ بر راه - IV, VI² جوانمرد - I, IV¹

7 K, VI - доб.:
 6 I, IV - وزان

چو بازارگان راه بنمودشان * بپرسید خسرو ز نام و نشان

کارزی - I, K, IV¹² بیدارزی - I, K, IV, VI¹¹ ای - I, IV¹⁰ ب. оп. K, VI⁹ خورده - I⁸

VI - доб.: K, VI - شادزی

مرا جای در خرد اردشیر * که گردد ز بومش جوان مرد پیر

خرد تار و تو جاودان - K, VI تاره و - I¹⁴ وزو هیچ ارزی (رازی) نشد در نهفت - VI¹³

ازان - I, K, IV, VI¹⁷ بدان - I, K, IV, VI¹⁸ بازارگان - I, IV¹⁵ بگذشت - I, IV¹⁶

ازان - VI²⁰ که - VI¹⁹ نه - I, K, IV¹⁹ بماند او و

1015 هـرانکس^۱ کجا پیش دارد^۲ بدی
 بما پیش باید که دارد امید
 گرفتند یاران برو آفرین
 پسر سید زان^۶ مرد تازی که راه
 بدو گفت هفتاد فرسنگ پیش
 چو دستور باشی^۸ من از^۹ گوشت و آب^{۱۰}
 بدو گفت خسرو جزین نیست رای
 هیونی بر افگند تازی بر راه
 1020 همی تاخت اندر بیابان و کوه
 یکی کاروان نیز^{۱۴} دیگر بر راه
 یکی مرد بازارگان مایه دار
 بدو گفت شاه از کجایی بگوی
 بدو گفت کز خور^{۱۵} اردشیر
 1025 بدو گفت نامت چه کرد آنک زاد
 ازو توشه جست آن زمان شهریار
 خورش هست چندانک اندازه نیست
 بدو گفت خسرو که مهمان بر راه
 سر بار بگشاد بازارگان
 1030 خورش برد و بنشست خود بر زمین
 چو نان خورده شد مرد مهمان پرست
 چو از دور خرد بر زمین بدید
 ز بازارگان بستند آن آب گرم

۱ I — همانکس ۲ I, K, IV — کرد او ۳ I, K, IV — از ره ایزدی — VI — 6. on. ۴ VI — نیک
 ۵ T — доб.:

همیشه ترا باد یزدان پناه * میداد تھی از تو تخت و کلاه
 ۶ I, IV — ازین K, VI — ازان ۷ I, IV — روم ۸ IV — باشد ۹ I, K, IV, VI — مرا ۱۰ K —
 ۱۱ K — نگیری ۱۲ IV — بدان ۱۳ I, VI — 6. on. ۱۴ K — نان و آب — IV — بابواب (نان و آب؟)
 ۱۵ I — خور^{۱۵} ۱۶ IV — مهران شاد ۱۷ I, K, IV, VI — بود ۱۸ I, K, IV — جهانجوی

<p>درخت و گیاه بود و آب روان² شتر بود و³ پیش اندرون ساروان بدان نامدار آفرین گسترید کجا رفت خواهی و کام تو چیست ز آزادگان عارب وارثم برین کاروان بر منم ساروان ازانجا⁴ بدین پیشه بد راه من چه داری هم از چیز⁵ گسترده نه پوشست مارا نه⁶ بار و نه⁷ مرا با تو چیز و تن و جان یکپست بیاورد فرجه یکی ماده مهر⁸ تر⁹ خشک هیزم همی سوختند بخوردن گرفتند یاران شتاب بخوردن شتابید¹⁰ دیگر گروه¹¹ بیماراست هر مهتری جای خواب¹² یکی آفرین¹³ نو آراستند توانایی و ناتوان آفرید که هر کس که او پیش¹⁴ دارد گناه وزان¹⁵ کهتران¹⁶ نیز نامی ترست</p>	<p>دیدند چیزی بجایی¹ دوان دیدند آمد اندر زمان کاروان چو آن ساروان² روی خسرو بدید بدو گفت خسرو که نام تو چیست بدو گفت من قیس بن حارثم ز مصر آمدم با یکی³ کاروان با آب⁴ فرائست بنگاه من بدو گفت خسرو که از خوردنی که ما ماندگانیم و هم گرسنه بدو گفت تازی که⁵ ایتر بایست چو بر شاه تازی بگسترده مهر بکشتند و آتش بر افروختند بر آتش پراگند چندی⁶ کباب⁷ گرفتند و⁸ آنک بدین پزوه بخوردند بی زبان فراوان کباب زمانه بگفتند و بر خاستند بدان⁹ دادگر کو جهان آفرید ازان پس بیماران چنین گفت شاه پیش¹⁰ من آنکس گرامی ترست</p>
---	---

فرکب کستهم¹ I, IV — جای بی چیزی —² K, VI — б. оп.; Б — передает эти три бб. так: фр кб кстем
³ Л, K — оп. و⁴ I, K, IV, VI — چو مرد جوان —⁵ I, K, IV, VI — پیش این —⁶ I, K, IV, VI — بر آب —⁷ I, K, IV —
⁸ K, VI — همان نیز —⁹ VI — نه پوشش بماند و نه¹⁰ I — б. оп.; IV — б. вписан на полях.
¹¹ I — با ما تو —¹² K — یکدم هم — VI — تازی تو — IV — یکدم که — K — با ما تو —¹³ I —
¹⁴ I, IV — تازی —¹⁵ IV — это мисра соединено с вторым мисра б. 1007, б. 1006 оп. —¹⁶ K, VI — باز —¹⁷ K, VI — گرفتند —¹⁸ I, IV — б. оп.
¹⁹ Б — бб. 1008—1014 не переведены. —²⁰ K, VI — آفرینی —²¹ I, K, IV, VI — بران —²² I — پیشه —
²³ I, K, IV, VI — بنزد —²⁴ I, IV — وزین —²⁵ K — VI — مهتران —

نه آب و گیا بود و نه رهنمون^۲
 همی راند^۵ ذاکام تا باهله
 کسی را که^۶ از مردمی بود بهر
 بران^۷ شهر^۸ لشکر فرود آورد
 نوندی بیامد ز ایران دمان^{۱۰}
 همان نامه پوشیده در جامه داشت
 که گر لشکر آید مکنشان یله
 بشهر تو آید زمان تا زمان
 هم اندر زمان پیشی خسرو دويد
 ز کار جهان در شگفتی بماند
 بران نامه بر^{۱۳} تنگدل گشت شاه
 میان کیی ساختن را بهست
 ندید اندرو هیچ جای نبات^{۱۵}
 یکی پیشه دیدند و آب روان
 سپهرا بران^{۱۷} سبزه^{۱۸} اندر کشید^{۱۹}
 کمانرا بزه کرد و نخچیر جست^{۲۰}

همی ساخت خسرو^۱ بپیش اندرون
 عنانرا^۳ بدان باره^۴ کرده یله
 پذیره شدنش بزرگان شهر
 980 چو خسرو بنزدیک ایشان رسید
 همان چون فرود آمد اندر زمان^۹
 ز بهرام چوبین یکی نامه داشت
 نوشتنه سوی مهتر^{۱۱} باهله
 سپاه من اینک پس اندر دمان^{۱۲}
 985 چو مهتر برانگونه بر نامه دید
 چو خسرو نگه کرد و نامه بخواند
 بترسید کآید پس او سپاه
 ازان شهر هم در زمان بر نشست^{۱۴}
 همی ساخت تا پیش آب فرات
 990 شده گرسنه مرد پیر و جوان
 چو خسرو بپیش اندرون^{۱۶} بیشه دید
 شده گرسنه مرد نهار و سست

^۱ Л — доб.   ^۲ Л — доб.   ^۳ بزرگان ایران — Л

وزانجا همی رفت تا مرز روم * بر راه بیابان دران خـشـکـبـوم
 K, VI — доб.:

چو خسرو بنزد [همی در — VI] بیابان رسید * همی ساخت رخساره چون شنبلیله

هرانکس کشی — I, IV ^۶ رفت — K, VI ^۵ اسپ — I, K, IV, VI ^۴ چنانرا — I ^۳

— Л ^{۱۲} مردم — K, VI ^{۱۱} زایرانیمان — Л ^{۱۰} میان — Л ^۹ بمیرون — I ^۸ بدان — K, IV ^۷

ندید اندران — I, K, IV, VI ^{۱۵} بر گذشت — Л ^{۱۴} بدان ماندگی — I, K, IV, VI ^{۱۳} میان

بدان — I, IV ^{۱۷} چو بسطام نخچیرگه — IV ^{۱۶} چو بسطام نخچیرگر — I ^{۱۶} پادشاهی نبات

بدان — I, IV ^{۱۷} چو بسطام نخچیرگه — IV ^{۱۶} چو بسطام نخچیرگر — I ^{۱۶} پادشاهی نبات

^{۱۸} IV — پیشه   ^{۱۹} K, VI — б. оп.   ^{۲۰} K, VI — б. оп.

کسی را کجا کور بد رهنمون
 هرآنکس که گیرد بدست¹ ازدها
 965 وگر آزمون را کسی خورد زهر
 نکشتمیم بندوی را از نخست
 برین⁴ کرده خویش باید گریست
 وزان روی بندوی و اندک سپاه
 همی برد هر کسی که بد بردنی
 970 بیابان بی راه و جای⁷ دده
 نگه کرد¹¹ موسییل بود¹² ارمنی
 جهانجوی بندوی تنها برفت
 چو موسییل را دید بردش نماز
 بدو گفت موسییل ز ایدر مرو
 975 که در¹⁷ روم آباد خسرو چه کرد
 چو بشنید بندوی آنجا بماند¹⁹

بمماند به راه دراز اذندرون
 شد او کشته و ازدها زو رها²
 ازان خوردنش درد و مرگست بهر
 ز دستم رها شد در³ چاره جست
 به بینیم تا⁵ رای یزدان بچیمست
 چو باد دمان بر گرفتند راه
 براهی که موسییل بود⁶ ارمنی
 سراپرده پی دید⁸ جای⁹ زده¹⁰
 هم آب روان یافت هم¹³ خوردنی¹⁴
 سوی خیمهها روی بنهاد¹⁵ تفت
 بگفتند با او زممانی دراز¹⁶
 که آگاهسی آید ترا نوینو
 همی آشتی نو کند گر¹⁸ نبرد
 وزان دشت یاران خود را بخواند²⁰

¹ K, VI — دست نر — ² Б — из бб. 955—964 переведены только бб. 961 и 964 с вводными словами: «وقالا متمثلا»؛ далее бб. 965—976 не переведены. ³ I, IV — ره ⁴ I — بدین ⁵ K — تا
 که سراپرده دیدند — ⁶ I, IV — بجایی که موسییل بد — K رفت — ⁷ I, IV — بی آب و راه — ⁸ I, IV —
⁹ L — جای — ¹⁰ K, VI — б. оп. ¹¹ T — доб. و ¹² T — دید — I, IV — ¹³ I — доб. و ¹⁴ K, VI —
 б. оп. ¹⁵ I, IV — شتابید — K, VI — بدان سبزه اندر شتابید — ¹⁶ I, K, IV, VI —
 از آنجا — ¹⁷ I, K, IV — یا ¹⁸ I, K, IV, VI — با — ¹⁹ I, K, IV, VI — بگفت آن سخنها که بودش براز
 VI — نراند (так!). ²⁰ L — доб.:
 چو خسرو بسوی بیابان رسید * همی ساخت رخساره چون شنبلید
 K, VI — доб.:

ز کردار خسرو بگویم کنون * بدانکه که بگریخت از طیسفون
 همه لشکر او یگان و دوگان * برفتند نزدیک او تازیان
 ایما مردم خویشی شد سوی روم * به راه بیابان وزان خشک بوم
 عاد الحدیث الی ذکر پرویز. قال: و لما خرج (ب. 964 текста):
 برویز من الدیر أخذ طریق البرية

ابا چنبد تن¹ رفت لـرزان بـراه²
 گـرفـت او⁵ ازان شهـره⁶ راه گـریـز
 بـمـنـزل رـسـیدـنـد و⁸ بـفـزود⁹ خـیـل
 ز مـیدان چو بـهـرام بـیـرون کـشـید
 950 ازان پـس بـفـرمـود مـهـر و یـار
 بـهـرام گـفـتـنـد کـای شـهـر یـار
 کـه او چـون از یـن کـشـتـن آگـاه شـد
 پـشـیـمـان شـد از کـشـتـن یـار خـویش
 955 چـنـبـن گـفـت کـانکـس کـه دـشـمن ز دـوست
 یـکی خـفـتـه بـر تـیغ دـنـدان پـیـل
 دگـر آنـک بـر پـادشـا شـد¹⁵ دلـیـر
 بـمـخـشـای بـر جـان ایـن هـر چـهـار
 دگـر هـرک چـنـبـانـد او کـوهـرا
 960 تـن خـویشـتـن را بـدان رنـجه دـاشت
 بـکـشـتـی و بـران²⁰ گـذـشـتـن بـر آب
 اگـر²³ چـشـمـه خـواهی کـه بـیـنی بـچـشم
 گـریـزان شـد از بـیـم³ بـهـرامـشـاه⁴
 بـدان تا نـه بـیـنـد ازو⁷ رـسـتـخـیز
 گـرـفـتـنـد تـانـان رـه اردبـیل
 هـمی دامن از خـشـم در خـون کـشـید¹⁰
 کـه بـاشـد نـگـهـدار¹¹ بـنـدوی را
 دلـست را بـمـنـدوی رنـجـه مـدار
 هـمـانـا کـه با بـاد هـمـراه شـد
 کـزان¹² تـیـره داندست بازار خـویش
 نـداند مـبادا ورا¹⁸ مـغـز و پـوست
 یـکی¹⁴ ایـمن از مـوج در یـای نـیـل
 چـهـارم کـه بـگـرفـت بـازوی شـیـر
 کـز یـشـان بـه پـیـچـد سر¹⁶ روزگـار¹⁷
 بـران¹⁸ یـارگـر خـواهد¹⁹ اذیـهـرا
 وزان رنـج تـن بـاد در پـنـجه دـاشت
 بـه آید کـه²¹ بـر کـار²² کـردن شـتاب
 شـوی خـیـره زو²⁴ باز گـردی بـخـشـم

ز شمشیر— K, VI—³ ابا هر که پیوند بهرام بود— T بر شاه راه— K, VI—² کس— K, VI—¹
 4 T— آرام بود— T—⁴ و أفلت فی خف من أصحابه— B. оп.; B—⁵ کسی کش ببندوی آرام بود— T—⁴
 VI— رسید او پیفزود— K—⁹ و— I—⁸ نپیند کسی— I, IV—⁷ گاه— IV—⁶ گرفتند— VI—
 (ср. ниже, б. 969 и сл.) و سلک طریق آذربایجان حتی اقل بـموسیل صاحب الأرمـن— B— رسید و در افزود
 10 K— доб.:

بدانست کان کار بـنـدوی بـود * کـه بـهـرام شـد کـشـتـه زان چـاره زود
 VI— доб.:

بدانست کان کار بـنـدوی بـود * کـه او بـدکـنـش مـرد و بـدگـوی بـود
 11 K, VI— دگهـبان— I, IV—¹² وزو— VI— ازان— K— کزو— I, IV—¹³ دگر— I, K, IV, VI—¹⁴ ازو— VI—¹⁵
 15 K, VI— پادشاهی— K, VI—¹⁶ همی— K, VI—¹⁷ б. стоит после б. 960 текста. I, K, IV, VI—¹⁸
 VI— آتش— VI—²¹ تا سبک دارد— VI— تا کرا خواند— K—¹⁹ بدان— VI—
 K, IV, VI—²⁴ وگر— K, IV, VI—²³ در آب— K, VI—²² چو— K—

935 چو شد روز¹ بهرام چوبینه روی
 فرستاده آمد ز بهرام زود
 زره خواست و پوشید زیر قمای
 زنی بود بهرام یل را نه پاک
 بدل دوست بهرام چوبینه بود
 فرستاد نزدیک بهرام کسی
 که بهرام پوشید⁷ پنهان زره
 ندانم که در دل چه دارد ز بد
 چو بشنید چوبینه گفتار زن
 940 هرانکس که رفتی بمیدان اوی
 زدی¹¹ دست بر پشت او نرم نرم
 چنین تا بیور سیاوش رسید
 بدو گفت ای بدتر از خار گز¹⁴
 بگفت این و شمشیر کین بر کشید
 945 چو بندوی زان کشتن آگاه شد
 بپوشید پس¹⁷ جوشن و بر نشست

¹ K, VI — جهاندار — ² K, VI — نهادش — ³ K, VI — که پور سیاوش بیاید — ⁴ I, IV — 66. 931.
 и 932 оп.; Б — эти бб. не переведены. ⁵ I, IV — چاک چاک — ⁶ Б — فالحفظ نفسک منه — ⁷ K, VI —

⁸ K — доб.: پوشید بهرام

که ای شاه آزاده نیک نام * نه باید که بنهد به راه تو دام
 VI — доб.:

چنین بدکنش ریمن خویش کام * نه باید که بنهد به راه دام
 I — ¹³ I — چرب و آوی — ¹² I, IV — برد — ¹¹ IV — اوی — ¹⁰ I, K, IV, VI — پیغام دادش که — ⁹ VI —

بدتر — C کای کمتر از مار گز — P کارگز — K, VI — کای بدتر از بارگز — ¹⁴ Л (без рифмы).
 * доб.: ¹⁶ K, VI — سر و پای — ¹⁵ K, VI — از مار گر

بشهر اندرون آگهی فاش گشت * که بهرام شد کشته ناگاه بدشت
 یلی تاختن را — VI تاختن را ازان پس — ¹⁸ K — نو — ¹⁷ I, IV —

ازو بر تن من نیاید زیان
 بگفت این و پس دفتر زند خواست 910
 چو بندوی بگرفت استا و زند
 مپیناد بندوی جز درد و رنج
 که آنکه که² خسرو بیاید ز جای
 مگر کو بنزد تو⁴ ازگشتری
 چو بشنید بهرام سوگند او 915
 بدو گفت کاکنون همه راز خویش
 بسازم یکی دام چو بپنهر
 بزهراب شمشیر در بزمگاه⁶
 بدریای آب⁷ اندرون⁸ نم زماند
 بدو گفت بندوی کای کاردان 920
 بدین زودی اندر چه انداز شاه
 تو دانی که من هرچ گویم بدوی
 بخواهم گناهی که رفت از تو پیش
 اگر خود بر آنی¹² که گوئی همی
 ز بند این دو پای من آزاد کن 925
 گشاده شود زین سخن راز تو
 چو بشنید بهرام شد تازه روی
 چو روشن شد آن چادر مشکرنگ
 ببندوی گفت ار دلم نشکنند
 سگالیدهام دوش با پهنج یار 930

¹ I, IV - اگر نی چو(۹) - IV - بدانگه که - K, VI و گر نه چو - I - ² نیازد - VI - ³ نیمینم بزهرار بشمشیر در - I, IV - ⁴ بنزدیکت - VI - ⁵ Л - б. стоит после б. 916 текста. ⁶ چاره‌گاه - VI - ⁷ بدریا آب - I, IV - ⁸ بدریا درون آب - K, VI - ⁹ براینی - I, K, IV, VI - ¹⁰ زیبرک و جلد و هشپار دان - I, K, IV, VI - ¹¹ من - ¹² هیج - IV - ¹³ بدرین یار - K - ¹⁴ بدرین یار - K, VI - ¹⁵ بخسرو - I - ¹⁶ بدرینسان

هرانکس که با^۱ شاه پیوسته بود   پادشاهی دلش^۳ خسته بود
برفتند زن بوم تام مرز روم   پراگنده گشتند ز آباد بوم^۴

۱۵

همی بود بندوی^۵ بسته چو یوز   بزندان بهرام هفتاد^۶ روز
نگه بان بندوی بهرام^۷ بود   کزان^۸ بند^۹ او نیک^{۱۰} ناکام بود
895   ورا نیز بندوی بفریفتی
که از شاه ایران مشو ناممید
اگر چه شود بخت او دیرساز
جهان آفرین بر تن کیستباد
900   نمازد بهرام هم تاج و تخت
ز دهقان نژاد ایچ مردم مباد
بانگشت بشمر کنون^{۱۸} تا دو ماه
بدین تاج و تخت آتش اندر زنند
بدو گفت بهرام گر شهریار
905   ز پند تو آرایش جان کنم
یکی سخت سوگند خواهم بماه
که گر خسرو آید برین^{۲۳} مرز و بوم
بخواهی^{۲۵} مرا زو بجان زینهار

ازان جای و بوم - K^۴ پادشاهی پیش دل - I^۳ بدان - I, K, IV, VI^۲ در - I, K, IV, VI^۱
B - تا هفت - J^۶ بندویه خال پرویز - B^۵ ازان شاه شوم - VI ازان مرز و بوم - IV
I, K, IV, ^{۱۰} بخت - IV^۹ که از - I, K, IV, VI^۸ بهرام بن سیاوش - B^۷ سبعین یوما
I, K, IV, VI^{۱۳} که از - K, VI^{۱۲} (так). VI چاه - IV (так); VI جای - K^{۱۱} سخت - VI
I, K, IV^{۱۵} چو شد - I, K, VI^{۱۴} 897-928 переданы очень сокращенно. B - شب
K^{۲۰} همان - K همی - J^{۱۹} زمان - I, IV, VI^{۱۸} پر اندیشه - K, VI^{۱۷} چو - I^{۱۶}
گوییست - I^{۲۲} همی - J^{۲۱} زیور اندر برش - VI زیورش سر بسر - IV زیورش در برش
I, K, IV, VI^{۲۵} نزد - I, K, IV, VI^{۲۴} بدین - I, K, IV, VI^{۲۳} خواهی تو - K, VI

بفرفتند ایوان شاهمی¹ چو² عاج
 بر تخت زرین یکی زیرگناه
 نشست از بر تخت بهرامشاه
 دبیرش بیاورد عهد کیمان 880
 گواهی نوشتند یکسر⁷ مهان
 بران نامه چون نام کردند یاد
 چنین گفت کاین¹⁰ پادشاهی مراست
 چنین هم بمآذاد سالی هزار
 پسر بر پسر هم¹³ چنین ارجمند 885
 بآذر مه اندر بُد و¹⁴ روز هور¹⁵
 چنین گفت زان پس بایرانیمان
 کسی کو¹⁷ برین¹⁸ نیست همداستان
 بایران مباشید²¹ پیش از سه روز
 برآید²³ همه نزد خسرو شوید 890
 نه از دل برو خواندند آفرین

بیاویختند از بر گاه³ تاج
 نهادند و پس بر گشادند راه⁴
 بسر بر نهاد آن کیمانی کلاه⁵
 نوشتند بران پردهها پرنیان⁶
 که بهرام شد شهریار⁸ جهان
 برو⁹ بر یکی مهر زرین نهاد
 بدین¹¹ بر شما¹² پاک یزدان گواست
 که از تخمه من بود شهریار
 بمآذاد با تاج و تخت بلند
 که از شیر پرده شد پشت گور¹⁶
 که بر خاست پرخاش و کین از میان
 اگر کز باشید¹⁹ اگر²⁰ راستان
 چهارم چو از چرخ²² گیتی فروز
 برین²⁴ بوم و بر پیش ازین مغزید²⁵
 که پرده از تو مبادا زمین

1 I, IV — بپاکی 2 K, VI — تخت گردان بر تخت 3 K, IV — عاج VI — تخت 4 I, IV — وضعت کراسی الذهب کما جرت به عادتهم فی مجلس السلطنة فحضرت — B — 6. оп.; VI — 6. оп.; 5 VI — доб.: الأعیان و الأكابر و الأمراء و الأمائل و العلماء و الأفاضل

چو بر تخت بنشست بهرام شاد * جهان کرد آباد از عدل و داد
 این — I — 10 بسر — I, IV, VI — 9 پادشاه — IV — 8 یکیک — I — 7
 این — I, K, IV, VI — 14 بر — I, IV, VI — 13 عهد من — VI رسم ما — K — 12 برین — I, IV, VI — 11
 15 VI — последние два слова испорчены. 16 K, VI — доб.:

سواره بجای بلند آفتاب * بر آمد وزان [زو — VI] شد جهان چون سراب
 چو از سرودن باغ گردد تهی * بگردد گیا جای سرو سهی
 ل — 21 گراز — K, IV, VI — 20 ار از — I — 20 باشد — I, K, IV, VI — 19 بدین — I, IV, VI — 18 خود — VI — 17
 25 K — доб.: 24 I — باین 23 VI — پس آنکه — VI 22 K, VI — بفروخت — K, VI — 22 نباشند — C نباشید
 ازان پس بایران چو زیشان کسی * بمآذاد مآذاد برو جان بسی

860 چو بشنید بآبوی¹ گرد ارمنی² کشیدند شمشیر و بر خاستند که بهرام شاهست و ما که تریم کشیده چو بهرام شمشیر دید چنین گفت کانکو³ ز جای نشست بترم هم اندر زمان دست اوی بگفت این و از⁴ پیش آزادگان پراکنده گشت آن بزرگ انجمن

865 که سالار ناپای کرد آن منی یکی نو سخن دیگر⁵ آراستند⁴ سر دشمنانرا⁶ پی بسپیریم⁶ خردمندی و راستی بر گزید⁷ برآید بیازد بشمشیر دست هشیوار گردد سر مست اوی بیامد سوی گلشن شادگان¹⁰ همه رخ پر آژنگ و دل پر شکن

۱۴

870 چو پیدا شد آن چادر قیروگون چو آواز دارند⁸ پاس خاست بیامد دبیر¹³ خردمند و¹⁴ راد بدو گفت عهدی ز ایرانیمان که بهرام شاهست و¹⁶ پیروزبخت نچوید جزاز¹⁷ راستی در جهان نوشتند شد آن شمع بر داشتند چو پنهان²⁰ شد آن چادر لاژورد بیامد یکی مرد پیروزبخت²²

درفشان¹¹ شد اختر بچرخ¹² اندرون قلم خواست بهرام و قرطاس خواست دوات و قلم پییش دانا نهاد بماید نوشتن برین¹⁵ پرنیان سزاوار تاج است و زیبای تخت چه در آشکار و¹⁸ چه اندر نهان شب تیره باندیشه بگذاشتند¹⁹ جهان شد ز دیدار خورشید زرد²¹ نهاد اندر ایوان بهرام تخت

فوئب بادویه الأرمنی و سلّ - B چو دیدند کردار آهرمنی - K, VI² بانوی - I, IV¹
 سخن گفتن - I, IV³ چو بشنید بابوی و گرد ارمنی - C سیغه مع آخرین
 سر دشمنانش ز تن بشکریم - VI⁶ نامداران - I, IV⁵ سخن را بیماراستند
 و ز - I, VI⁹ کَل من - B آن کو - I, IV⁸ (так!) کانون - J⁸ زیر دید
 IV- بدین - I¹⁵ و - K, IV, VI¹⁴ دبیری - I, IV¹³ بزرگ - I, IV¹² درخشان - I, IV¹¹
 بر آشکارو - IV بر آشکارا - I, K, VI¹⁸ بجز - VI¹⁷ و - K¹⁶ نوشتنت بر
 و لما - B پیدا - J, K²⁰ 880, 881, 876, 877, 890, 879, 883. ب. оп., далее следующий порядок бб.:
 که بهرام شاهست و پیروزبخت - VI²² پنهان - T²¹ ب. оп. VI²¹ - T²¹ أصبح
 ب. 881 текста).

ز ضحاک تازی نخست اندر آی
 840 که جمشید برتر منش را بکشت
 پسر از درد دیدم دل¹ پارسا
 دگر آنک بدگوهر افراسیاب
 بوزاری سر نوذر نامدار
 سدیگر سکندر که آمد ز روم
 845 چو دارای شمشیر ز نرا بکشت
 چهارم چو ناپاک دل خوش نواز
 چو پیروز شاهی بلند اختر
 بکشتند هیتالیان ناگهان
 کس اندر جهان این شگفتی ندید
 850 که بگریخت شاهی چو خسرو ز گاه
 بگفت این و¹¹ بنشست گریان بدرد
 جهان دیده سنباد¹² بر پای جست¹³
 چنین گفت کاین نامور¹⁵ پهلوان
 کنون تاکسی از نژاد کیان
 855 هم آن به که این¹⁷ بر نشیند بتخت
 سر جنگیان کاین سخنها شنید
 چنین گفت کز تخم شاهان زنی
 بمرم سرش را بشمشیر تیز
 نمازم که کس تاجداری کند

1 I, IV— بد مردم 2 I, IV— شد 3 K, VI— б. оп. 4 I, IV— چاره K, VI— بدن چاره 5 Л, IV— оп. 6 K, VI— شد 7 I, K, IV, VI— جهانگیر 8 I, IV— شهریاران 9 I— بخت
 10 IV— بیم 11 K— оп. 12 Л— چو سساز (такл); K— سباد (такл); IV— سپاسار (такл); VI—
 همی گفت کاین— Л 14— خاست 15 I, IV— مایه‌ور 16 Л— б. оп.; Б— الی آن یظهر ...
 17 K, IV, VI— او 18 IV— کنداور 19 VI— оп. 20 I, IV— б. оп.

ممان دیر تا خسرو سرفراز
 ز کار گذشته پیپوشی گرای 825
 که تازنده باشد چه اذدار شاه
 وگر بیم داری ز خسرو بدل
 بشهر خراسان تن آسان بزی
 پیپوشی یک اندر دگر نامه ساز
 نه⁷ بر داشت خسرو پی از⁸ جای خویش 830
 سخن گفت پس زادفرخ¹⁰ بداد
 شنیدم سخن گفتن مهتران
 نخستین سخن گفتن بندهوار
 خردمند نپسندد این گفت وگویی
 خراسان سخن بر منشوار گفت 835
 فرخزاد بفرزود گفتار تند
 چه آرام خزروان¹³ سالار بود
 که تا آفرید این جهان کردگار

بکوبد بنزد تو¹ راه² دراز
 سوی تخت گستاخ مگذار پای
 نباشد سپهبد³ سزاوار گاه
 پی⁴ از پارس وز طیسفون بر گسل
 که آسانی⁵ و مهتری را سزی
 مگر خسرو آید برای تو باز⁶
 کجا زادفرخ نهد پای پیش⁹
 که ای نامداران فرخزاد
 که هستند ز ایران گزیده سران
 که تا پهلوانی شود شهریار
 کزان کم شود مردرا آبروی
 نگویم که آن با خرد بود جفت
 دل مردم پر¹¹ خرد¹² کرد کند
 که گفتار او با خرد یار بود¹⁴
 پدید آمد این گردش روزگار

سپهبد - K, IV, VI شاید نشاید - I³ راهی - I² با ندیشه - K, VI بپیداد - I, IV¹
 K-доб.: ز راه دراز - J⁶ که آزادی - VI با آسانی - K⁵ دل - VI تن - K⁴ نباشد
 چنان چون پیپوشی نگردی سبک * نگردی با اندیدیشه دل تنک
 کنون دوستتر زو نداری تو کسی * پیپوشی دل شاه باز آر پس
 VI-доб. те же два бб. с незначительными отклонениями; Б - далее бб. 830-852 не переведены. I⁷
 نهاد آن زمان - I⁹ خروزان بد استاده بر - VI خروزان نه بر داشت از - K⁸ چو - IV
 و گر - VI که تا زادفرخ نهد پای پیش - IV که آمد همی زادفرخ به پیش - K زادفرخ پیش
 با خردمردمان - I¹² پی - K, VI¹¹ نهاد و سخن گفت چندی - VI¹⁰ زادفرخ همی پای خویش
 I¹³ K - доб.: (ср. прим. к б. 821). IV خروزان که - K, VI خزروان - I¹⁴
 چنین گفت از مهتر پر ز داد * چو اندرز گویی زبان بر گشاد
 VI-доб.:

چو اندرز گویی زبان بر گشاد * چنین گفت کای مهتر پر ز داد
 بدان این سخنها و آگاه باشی * بهر کار با بخت هم راه باشی

که چندین سخن گفت پیش گروه
 جهانجوی و داننده³ مرد کهن
 دل انجمن زین سخن⁶ شاد کرد
 اگر بشنود مردم پاکمغز
 که هر کس که از کردگار بلند
 همان مایه⁴ سودمندش دهد
 بمایدش کشتن بفرمان شاه⁷
 سرش زود بآید که بی‌تن شود
 پیامد بجایی که بودش نشست
 ازان انجمن سر بر آورد راست⁸
 سخن گفتن داد به گر⁹ پسند
 که باشد بگفتار¹⁰ بی‌داد شاد
 جهانرا بدیدار¹² توشه بدی
 بدین نیست¹⁴ پیروزگر یار ما¹⁵
 ز تو دور دست و زبان¹⁸ بدان
 خزروان¹⁹ خسرو پیامد چو شیر
 سراپنده²⁰ برنا و مرد کهن²¹
 هیونی بر افکن بکردار باد

چنین گفت کاین پیر¹ دانش‌پژوه
 بگویم که او² از چه گفت این سخن
 که این⁵ نیکوویها ز تو یاد کرد
 و لیکن یکی داستانت نغز
 که زردشت گوید باستا و زند
 به پیچد بیک سال پندش دهد
 سر سال اگر باز نآید براه
 چو بر دادگر شاه دشمن شود
 خراسان بگفت این و لمبرا بیست
 ازان پس فرخزاد بر پای خاست
 چنین گفت کای مهتر سودمند
 اگر داد بهتر بود کس مباد
 به هرام گوید که نوشه¹¹ بدی
 اگر نا¹³ پسندست گفتار ما
 انوشه بدی¹⁶ شاد¹⁷ تا جاودان
 بگفت این و بنشست مرد دلیر
 بدو گفت اکنون که چندین سخن
 سرانجام اگر راه جویی بداد

810

815

820

چو—⁴ I— см. б. 822. سراپنده برنا و—³ Л³ بگویم کو—² K— مرد—¹ K, VI
 فاین استمر علی عصیانه—⁷ I, IV—б. оп.; بیک بیک—⁶ VI— چو آن—⁵ VI—چنین—⁵ K, IV
 فقام—⁸ Б—бб. 815—820 переданы следующей фразой: (ср. след. б.). فقرتوا بین رأسه و چنمانه
 ز گفتار—¹⁰ I, K, IV, VI— یا—⁹ I, K, IV, VI— آخر و تکلم بما لیس فیہ فائدة و قعد
 I—¹⁴ به—¹³ K, I, IV— بر—¹² K, VI— بگفتار—¹¹ K, VI— گوید کانوشه—¹⁰ IV— گفتا انوشه—¹¹ K, VI
 :доб. K, VI—¹⁵ K, VI— برین هست—¹⁴ K, VI— برینست
 برین گناه بنشستین که زیمد ترا * ز تو پاک شد بد به [ز—VI] هر کشورا
 خروان—¹⁹ K— خزروان—¹⁸ I, VI— دست گزند—¹⁷ I— شاه—¹⁶ I, K, VI— بزى—¹⁵ I, K, VI—
 :доб. K, IV—²¹ I, VI— سراپنده—²⁰ I, VI— خزروان и в разночтении Б—²⁰ Xzrovan
 بگفتند و گفته همه کس شنید * ترا بیشتر راه بآید گزید

790 کنون ناپدیدست¹ اذدر جهان
 که زیبا بود بختش و بخترا²
 که دارید کاکنون بمندد میان
 بدارنده آفتاب بلند
 شنیدند گردنکشان این³ سخن
 نه پیچید کس دل⁴ ز گفتار راست
 کجا نام او بود شهران⁵ گراز
 795 چنین گفت کای⁶ نامدار⁷ بلند
 بدی گر⁸ نمودی جزاز⁹ ساوه شاه
 ز آزادگان بندگان خواست کرد¹⁰
 ز گیتی بمردی تو بستنی میان
 800 سپه چار بار از یلان صد هزار¹¹
 بیک چوبه تیر تو¹² گشتند باز
 کنون تخت ایران سزاوار تست
 کسی کو¹³ به پیچد ز فرمان ما
 بفرمانش آریم اگر چه گوست
 805 بگفت این¹⁴ و بنشست بر جای خویش

یکی نامداری ز تخم مهان¹⁵
 کلاه و کمر بستن و تخترا¹⁶
 بجا آورد رسم و راه¹⁷ کیهان
 که باشم شمارا بدین یارمند
 که آن نامور مهتر¹⁸ افکنند بن
 یکی پیترتر¹⁹ بود²⁰ بر پای خاست
 گوی پیترسر مهتری دیر یاز²¹
 توی در جهان تا بوی²² سودمند
 که آمد بدین مرز²³ ما با سپاه
 کجا در جهانش نهد²⁴ هم نبرد
 که آن رنج بگذشت ز ایرانیان
 همه گورد و شایسته کارزار
 بر آسود ایران ز گرم و گداز
 برین بر گوا بخت بیدار تست
 وگر دور ماند ز پیمان ما
 وگر داستانرا همه خسروست
 خراسان²⁵ سپهبد²⁶ پیامد پیش²⁷

کیان - C² و الآن فلا بد من ملک یتولی امورکم - B تا پدید آید - I, K, IV, VI¹
 بخترا - I, IV⁵ بخترا - I, K, IV, VI⁴ جستن تخترا - I, K, IV, VI³ من الشجارة الکیانیة - B
 I⁸ - پهلو - K, VI⁷ آن - I, IV⁶ بجای آرد آیین و رسم - K, VI بجای آورد راه و رسم
 نهران - K¹¹ پیترسر مرد - IV¹⁰ پیترسر - K, VI⁹ (метр нарушен). کس - IV سر کس
 طاعن فی السن غیر - B (takl) دیوساز - K دیرساز - I, IV, VI¹² شهران - B مهرا - VI
 تا بدی در جهان - I, IV¹⁵ کز نامداران - K, VI¹⁴ ای - I¹³ أنه کان ذا طیش و عجله
 K¹⁹ - شهر - K, VI¹⁸ بجز - VI¹⁷ بدی خود - VI پدید ار - K¹⁶ کمدی در جهان - K, VI
 کس اورا نمد - I, K, IV, VI²⁰ ز هر کس بر آورد خواهست (?) گرد - VI او بر آورد گرد
 و قام شیخ - B²⁵ او - K²⁴ گر - I²³ از تو - K²² مائة ألف - B²¹ در جهان
 اسپهبد آمدش پیش - I²⁷ اسپهبد خراسان - K, VI²⁶ آخر یسمی خراسان

چهاران دیده‌ی کوردی از کودکی
 که من نو کنم روزگار کهن
 ز من راستی جوی و تنیدی مساز²
 بزرگیش و³ رادیش پیش منست⁴
 تو گر مهتری گرد کژی مگرد⁵
 که کردی نخواهمت کردن تپناه
 شوی زود و خوانی مرا راست گوی⁷
 بهرام دادش⁸ ز بهر گزند
 پیامد پرانندیشه دل بغفت

تو با خسرو شوم گشتی یکی
 کنون آمدی با دلی¹ پر سخن
 بدو گفت بندوقی کای سرفراز
 بدان کان شهنشاه خویش منست
 فدا کردمش جان و باپست کرد
 بدو گفت بهرام من زین گناه
 و لیکن تو هم کشته بر دست او⁶
 نهادند بر پای بندوقی بوند
 همی بود تا خورشید اندر نهفت

۱۳

پدید آمد آن مطرف⁹ زردفام
 بر تخت شاهی بزاند¹⁰ نشاند
 چو شاهان پیروز بنشست شاد
 که هر کس که هست از شما ارجمند¹¹
 پیامد¹³ پدیدار بجویی بیسی
 وزان کشتن ایرانش آمد بمشت
 پدرا بکشت آنگهی شد بروم

چو خورشید خنجر کشید از نیام
 فرستاد و گردنکشانرا بغواند
 بهر جای کرسی ز زین نهاد
 چنین گفت زان پس بهانگ بلند
 ز شاهان ز ضحاک بتتر¹² کسی
 که از بهر¹⁴ شاهی پدرا بکشت
 دگر خسرو آن مرد پیداد و¹⁵ شوم

¹ K — دمی VI — دم ² VI — б. оп. ³ I, K, IV — بزرگی ⁴ VI — б. оп. K — доб:

گـر اورا نشایم نشایم تـرا * بدین کار نـادان مـخوان مـرمـرا
⁵ Б — доб: و هـاذا بـین یدیک فاعـل ما شـئت ⁶ Б — доб:

بـفـرمـود کـارنـد بـند گـران * هـمان بـند و مـسـمار آهـنـگـران
 VI — доб:

بـفـرمـود کـارنـد بـند گـران * ز پـولاد مـردان آهـنـگـران

بر افکنده نـاجداران I, K, IV, VI — ¹⁰ I, K, IV, VI — مطرد — ⁹ ل و سلم الی بهرام بن سیاوخش — ⁸ Б

و — ¹⁵ K, IV, VI — ¹⁴ I, IV — مهر — ¹³ I, VI — نیاید — ¹² IV — بدتر — ¹¹ I, IV — سودمند

760 نمینند کسی شاهرا جز بروم
 کنون گر دهیمد بجان زینهار
 بگویم سخن هرچ پرسد ز من
 و گر نه بپوشم سلیح زبرد
 765 چو بهرام بشنید زو⁵ این سخن
 بیاران چنین گفت کاکنون چه سود
 همان به که اورا بر پهلوان
 بگوید بدو⁹ هرچ داند ز شاه
 770 به بندوی گفت ای بد چارهجوی
 فرود آمد از بام بندوی شپیر
 چو بشنید بهرام کاسد سپاه
 ز پور سپاوش بر آشفت سخت
 نه کار تو بود اینک فرمودمت
 جهانجوی بندوی را پیش خواند
 775 بدو گفت کای بدتن¹⁸ بدکنش
 سپاه مرا خیره بفریفتی

که اکنون کهن شد بران¹ مرز و بوم²
 بیایم بر پهلوان سوار³
 ز کستی و پیشی آن ازجهن
 بچنگ اندر آیم بکردار⁴ گرد
 دل مرد برزنا شد از غم کهن⁶
 اگر من بر آرم ز بندوی دود⁷
 برم هم برین گوزنه روشنروان⁸
 اگر سر دهد گر¹⁰ ستاند کلاه¹¹
 تو این داوریها¹² به بهرام گوی¹³
 همی راند با نامدار¹⁴ دلیر
 سوی روم شد خسرو کینه خواه
 بدو گفت کای بدرگ¹⁵ شوربخت
 همی بی هنر خیره بستودمت
 همی¹⁶ خشم بهرام با او¹⁷ براند
 فریبنده مرد از¹⁹ در سرزدنش
 ز بد گوهر خویش نشکیفتی

و هولا یكون الآن إلا فی -B; Л-б. оп.; 2 شب تیره رفتست ازین -VI بدان -K¹
 -VI, IV, K, I⁵ آرم بخورشید -VI, IV, K, I⁴ 3 أَمْنَعُ مَعْقِلٌ مِّنْ بِلَادِ الرُّومِ
 فأعطوه الأمان و نزل و ركب معهم: 6-766-761 Б -66 6 چو بشنید بهرام ازو
 K -دوب.:

بگفتند کین چاره بر ما برفت * سوی روم اکنون جهاندار تفت
 VI-دوب.:

بدو گفت بندوی کای سرفراز * به من راستی جوی و بندی مساز
 7 VI-دوب.:

بدان کان شهنشاه خویش چیست * بزرگی و رازیش پیشی چیست(9)
 8 VI-б. оп., 9 K-خود او, 10 I-یا, 11 VI-б. оп., 12 K-داوری را, 13 VI-б. оп., ср.
 прим. 20 к б. 754. 14 I, K, IV, VI-نامداران, 15 IV, VI-بدتن, 16 I, K, IV, VI-همه, 17 I-
 فریبنده و ز-K, VI, IV, I¹⁹ فریبنده و از-¹⁹ I, IV, I¹⁹ ناکس -VI¹⁸ بروی -VI, IV, K¹⁸ دایوی

740 فرود آمد آن شب بدانچا¹ سپاه
 دگر روز ببندوی بر بام شد
 بدو⁴ گفت کامروز شاه از نماز
 چنین هم شب تیره بیدار بود
 همان نیز خورشید گردد⁶ بلند
 بیاساید امروز و فردا پگاه
 745 چنین گفت بهرام با مهتران
 چو⁹ بر خسرو این کار گیریم تنگ
 بتنها تن او¹¹ یکی لشکرست
 و گر کشته آید بدشت نبرد
 هم آن به که امروز باشیم نیز¹²
 750 مگر کو بدین¹⁴ هم نشان خوش منش
 چنان هم همی بود تا شب ز کوه
 سپاه اندر آمد ز هر¹⁸ پهلو
 همی داشتی رای² خسرو نگاه
 ز دیوار تا³ سوی بهرام شد
 همانا نیاید بکاری فراز
 پرستنده⁵ پاک دادار⁵ بود
 ز گرما⁷ نیاید که یابد⁸ گزند
 همی راند اندر میان سپاه
 که کاریست این هم سبک هم گران
 مگر تیز گردد بیاید¹⁰ بچنگ
 جهانگیر و بیدار و کنداورست
 بر آرد ز ما نیز بهرام گرد
 وگر خوردنی نیست بسیمار چیز¹³
 بیاید به از¹⁵ چنگ و¹⁶ سرزنش¹⁷
 بر آمد بگرد اندر آمد گروه
 همی سوختند آتش از هر سوی

۱۲

755 چو روی زمین گشت خورشیدفام
 بهرام گفت ای جهان دیده مرد
 چو خسرو شمارا بدید او²¹ برفت²²
 کنون گر تو پیران شوی چون عقاب
 سخن گوی ببندوی بر شد بهرام
 برانگه¹⁹ که بر خاست از دشت گرد²⁰
 سوی روم با لشکر خویش تفت
 و گر برتر آری سر از آفتاب²³

¹ I, K, IV, VI— داشته راه—² I, K, IV, VI— درانجا—³ I, K, IV, VI— پرستنده پیش [روشن—K] جهاندار—⁴ I, K, IV, VI— چنین—⁵ I, K, IV, VI—
 او خود—⁶ I, K, IV, VI— شود تیز و با ما در آید—⁷ I, K, IV, VI— که—⁸ I, K, IV, VI— بپند—⁹ I, K, IV, VI— سرما—¹⁰ I, K, IV, VI—
 ابی—¹¹ I, K, IV, VI— برین هم برین گونه روشن روان—¹² I, K, IV, VI— او را بر پهلوان—¹³ I, K, IV, VI—
 بی—¹⁴ I, K, IV, VI— بی—¹⁵ I, K, IV, VI—
 بی—¹⁶ I, K, IV, VI—
 بی—¹⁷ I, K, IV, VI—

دیگـوید بدو هر چه داند ز شاه * اگر سر دهد یا ستانند کلاه
 18 K, VI— بهر—¹⁹ I, K, IV— بدانگه—²⁰ VI— вместо этого б. стоит б. 765 текста. ²¹ II, VI—
 همانگه جهانجوی خسرو برفت—²² IV—²³ II— б. оп. و (؟)

تن خویشتن را بلاشکر نمود²
 همان³ طوق و آن⁴ گوشوار و کمر
 که با تاج و با جامه‌های نوست
 همی باز نشناسد اورا⁵ ز شاه
 بپوشید ناکام و بر⁶ بام رفت
 کرا خوانم اندر شمه⁷ پیش رو
 بگویم شنیده بپیش مهان⁸
 منم پیش رو گفت بهرام نام
 که من سخت پیشچانم از رنج راه
 ز راه دراز اندر آشته و فته
 فرود آمدستیم با یار پنچ¹²
 کنم دل ز کار جهان نامید
 بنزدیک بهرام گردن فراز
 مگر¹⁴ یارمندی کند آسمان¹⁵
 نگه داشتندی هم آیین و کیش¹⁶
 ز کهتر نبرد داشتندی نیاز
 بگفتیم چون بخت ناساز¹⁹ بود
 نه‌اشد مگر²⁰ رای²¹ یزدان پاک
 بگفتار او گشت هم‌داستان
 پسر از درد شد دل ز کردار²² اوی

ابر پای خاست¹ آنگه از بام زود
 بدیدندش از دور با تاج زر
 همی گفت هر کس که این خسروست
 چو بندوی شد بی گمان کان سپاه
 فرود آمد و جامه خویش تفت
 چنین گفت کای رزمسازان نو
 که پیغام دارم ز شاه جهان
 چو پور سیاوش دیدش⁹ بهرام
 بدو گفت گوید چه‌انداز شاه
 ستوران¹⁰ همه خسته و کوفته
 بدین¹¹ خاذه سوکواران برنچ
 چو پیددا شود چاک روز سپید
 بی‌اییم با تو به راه دراز
 برین¹⁸ بر که گفتم نچویم زمان
 نیاکان ما آنک بودند پیش
 اگر چه بدی بختشان¹⁷ دیرساز¹⁸
 کنون آنچ ما را بدل راز بود
 ز رخسار خورشید تا تیره خاک
 چو سالار بشنید زو داستان
 دگر هرک بشنید گفتار اوی

720

725

730

735

¹ K, VI—جست ² I, IV—6. on. ³ I, K, IV—چه ⁴ I, K, IV, VI—و ⁵ VI—
 میان ⁷ K, VI—دیگر بران VI— و ناباک بر—K و بی‌پاک بر—⁶ I, IV— نشناختندش
 ازان—¹² I, IV— برین—¹¹ I— سواران—¹⁰ JI— شنیدش—⁹ K, VI— بدیدش—⁹ I, IV— کهان—⁹ I, IV—
 ب—¹⁵ B—66. 732—736 не пере-
 ведены. ¹⁶ I, VI— کیش و آیین و رسم و آیین و کیش—¹⁶ I, VI—
 درینسان نهد—¹⁸ VI— برین گونه‌شان—¹⁸ K— بدی گفتشان—¹⁷ JI— رسم و آیین خویش
 خواست—²² I, K, IV, VI— بجز—²⁰ K, VI— بدساز—¹⁹ I, K, IV, VI— برگ و ساز
 دردشان شد دل از کار—^{VI}

705 بدو گفت خسرو که دانای چین
 که هر کو کند بر در شاه کشت
 چو دیوار شهر اندر آمد⁴ ز پای⁵
 چو ناچیز خواهد شدن شارسستان
 تو گر چاره‌ی دانی اکنون¹⁰ بساز
 بدو گفت بندوق کاین تلخ‌زر
 همان¹² لعل زرین¹³ چینی قمای
 710 پرو با¹⁵ سپاهت هم اندر شتاب
 بکرد آن زمان هرچ¹⁷ بندوق گفت
 چو خسرو برفت از بر چاره‌جوی
 که اکنون شمارا بدین²¹ برز کوه
 خود اندر پرستش‌گه آمد چو گرد
 715 بپوشید پسس جامه زردگار
 بران بام بر شد نه بر²⁴ آرزوی²⁵
 همی بود تا لشکر رزم‌ساز

Б-66. 704-708 не переведены. 1 I, IV, IV-خوبتر داستان زد- 2 VI- اندرین 3 I, IV, IV- نیابد 4 I, K, VI- آید 5 Л- جا 6 K, IV, VI- آن 7 I, K, IV, VI- چاره دانی 8 IV- بماند (против метра). 9 I, K, IV, VI- بر پای 10 I, K, IV, VI- چاره دانی 11 I- همان 12 I, K, IV, VI- همین 13 I, K, IV, VI- زربفت 14 Л- که ملاح راند بر- 15 K, VI- بی 16 I, K, IV, VI- چو پوشم من اینرا تو بگذار پای- 17 I, K, IV- جوان انج- 18 K- ازان جایگه- 19 Л- доб.:

همی‌راند گسته‌هم با او چو گرد * سری پر ز کینه دلی پر ز درد
 20 Л- доб.: 21 IV, VI- برین 22 I, K, IV, VI- بدن 23 K, VI- доб.:
 جهان‌دیده بندوقی ازان شد نژند * بنالید در پیش استا و زند
 همی خواست از داور کردگار * که پیروز گردد همی شه‌ریار
 ندانند ایران‌پیمان راز اوی * چنان تنبل و چاره و ساز اوی
 24 I, IV, VI- نمود 25 I, IV, VI- آرزو- K شد کش نمود- 26 I, K, IV,
 نزدیک- IV نزدیک خسرو(?) - K, VI- نزدیک دژ- 27 I, IV, VI- سو- 28 I- اندرش- VI-
 مددج(?)

ز اسپی اندر آمد سبک شه‌ریار
 جهانجوی با آن دو خسروپرست
 بخوردند باشتاب چیزی که بود
 چنین گفت پس با سکویا که می
 بدو گفت ما می ز خرما کنیم 690
 کنون⁸ هست لختی چو روشن گلاب
 هم آنگه بیاورد جامی نپید
 بخورد آن زمان خسرو از می⁹ سه جام
 چو مغزش شد¹² از باده سرخ گرم
 نه‌داد از بر ران بندوق سر 695
 همان چون بخواب اندر آمد سرش
 که از راه گردی بر آمد سپاه
 چنین گفت خسرو که بد روزگار
 نه‌مردم بکارست و نه بارگی
 بدو گفت بندوق پس چاره‌ساز¹⁸ 700
 بدو گفت خسرو که ای²⁰ نیکخواه
 بدو گفت بندوق کای شه‌ریار
 و لیکن فدا کرده باشم²¹ روان

همان آنگ¹ بودند با او سوار²
 گرفت از پی و از³ برسم بدست⁴
 پس آنگه بزمزم بگفتند زود⁵
 نداری تو ای پیر فرخنده‌پی
 بتوز و⁶ هنگام⁷ گرما کنیم
 بسرخمی چو بپچاده در آفتاب
 که شد رنگ خورشید زو ناپدید
 می و¹⁰ نان کشکین¹¹ که دارد بنام
 هم آنگه بغفت از بر ریگ نرم¹⁸
 روانشی پر از درد و خسته جگر
 سکویای¹⁴ مه‌تر بیامد برش
 دران¹⁵ گ‌رد تیره فراوان سپاه¹⁶
 که دشمن بدین¹⁷ گونه شد خواستار
 فراز آمد آن روز بپچارگی
 که آمدت دشمن¹⁹ بتنگی فراز
 مرا اندرین کار بستم ای راه
 ترا چاره س‌ازم بدین روزگار
 بپیش جهانجوی²² شاه²³ جهان²⁴

¹ K, VI همانها که ² I-б. оп. ³ K, VI گرفتند با باز ⁴ I-б. оп. ⁵ I, K, IV, VI-
 نشسته‌ند بر نرم ریگ کمود * بخوردند باشتاب [بسیار- K, VI] چیزی که بود
⁶ I, IV- оп. ⁷ K, VI تموی بهنگام ⁸ VI- ازان ⁹ I- خسروانی ¹⁰ VI- همان ¹¹ IV-
 (без рифмы). ¹² K, VI- شد مغزش ¹³ Л- گرم ¹⁴ K- سکویا- I- (метр нарушен);
 IV- سکویای ¹⁵ I, K, IV- پس از ¹⁶ Б-этот б. переведен сразу после б.
 678 текста. ¹⁷ I, K, IV, VI- برین ¹⁸ K, VI- جهان جست راز- ¹⁹ I, IV-
 چو آمد سپهبد- K, VI- که آمد سپهبد ²⁰ K, VI- گو- ²¹ K, VI- بندوق گفت آن گو-
²² I, K, IV, VI- جهانگیر ²³ K, VI- مرد- ²⁴ I, K, IV, VI- جوان

که در جست‌نش¹ رنجت آید² بروی
تهی ماند زان³ تخت⁴ فرخنده جای
رخ خون‌بیاں گشت چون سندرومی
پدید آمد اندر میان سپاه
گرفتند زان کساخ راه گریز
جهانجوی چون دیدشان روی⁷ زرد
چرا از جهاندار گشتند باز
نکرد آن سخن بر دلیران پدید
بگردید کامد بتنگی سپاه
مدارید یکسر تن از رنج باز¹¹

اگر مایه اینست سودش مجوی
چو شد گردش روز هرمنز بپای
هم آنگاه بر خاست آواز کوسی
درفش سپه‌پد⁵ هم‌آنگه ز راه
جغاپیشه گستم و بندوی تیز⁶
چنین تا بخسرو رسید این دو مرد
بدانست کایشان دو دل پر ز راز⁸
برخساره شد چون گل شنبلید
بدیشان⁹ چنین گفت کز شاه‌راه¹⁰
بیبابان گزینید و راه دراز

670

675

۱۱

گزین کرد زان لشکر کینه‌خواه
بدان تا شوند از پس شه‌ریار
بهرام پور سه‌یـاوش سپرد
همی از بد¹⁵ دشمنان جان گرفت
سر تـیـغ دیوار او ناپدید¹⁷
پرستش گهی بود و فرخنده جای
بدو در سکویا و مطران بدی
که از خوردنی چیست کاید¹⁹ بدست
فطیرست با تر²⁰ جوید²¹ مار
مبالات جز از نوشه این پرورش²²

چو به‌هرام رفت اندر ایوان شاه
زره‌دار و شم‌شیرزن سی¹² هزار
چنین لشکری¹³ نام‌بردار و¹⁴ گرد
وزان روی خسرو بیابان گرفت
چنین تا بنزد¹⁶ رباطی رسید
کجا¹⁸ خواندندیشی یزدان‌سرای
نشستن‌گه سوواران بدی
چنین گفت خسرو بیزدان‌پرست
سکویا بدو گفت کای نامدار
گر ایدونک شاید بدین‌سان خورش

680

685

و I—доб. ⁴ ازو—آن I, IV—K, VI ³ آرد—I, IV, VI ² جستن همی—I, K, IV, VI ¹
⁹ I, خسرو بدل در بر از(?)—K ⁸ گشت—I, K, IV, VI ⁷ نیز—K, IV ⁶ سپهدار—IV ⁵
K, شش—I, IV ¹² B—доб. далее перевод бб. 680—696 текста. ¹¹ راه‌شاه—IV ¹⁰ بلشکر—IV
I, K, پی—I, K, IV, VI ¹⁶ پی—I, K, IV, VI ¹⁵ و—K, IV ¹⁴ لشکر—I, IV ¹³ ثلاثة آلافي—B—ده VI
VI—چيست ايدر—I, K, IV ¹⁹ همی—K, VI ¹⁸ اورا نديد—K ¹⁷ كهند(?)—VI ¹⁶ بپيش—IV
I—ب. оп. ²² I—ب. оп. ²¹ I—ب. оп. ²⁰ IV—پودن ²⁰ هيچم آيد

هم¹ آنکه که او خویشستن² کرد راست
 چو آید بران⁶ مرز بندش کنیید
 بدین بارگاهش فرستید باز
 655 بهنید هم در زمان با سپاه
 چنین داد پاسخ که از بخت بد
 سخنها درازست و کاری¹¹ درشت
 براند اسپ و گفت انچ از خوب و زشت
 بهاشد بگردد¹⁴ بازدیشه باز
 660 چو او¹⁵ بر گذشت¹⁶ این دو بیدادگر
 ز راه اندر ایوان شاه آمدند
 ز در چون رسیدند نزدیک تخت
 فگندند ناگاه در²⁰ گردنش
 شد آن تاج و آن تخت شاهنشهان
 665 چنین است آیین²² گردنده دهر

ببوم شماسست - IV⁵ بوم - I⁴ همه - K, VI³ کار خود - VI² هر - I, K, IV, VI¹
 6 I, K, IV, VI⁹ بازش - VI⁸ پویان - K⁸ شادمان پر - I, K, IV, VI⁷ بدان - I, K, IV, VI⁶
 K (без рифмы), IV - доб.:

چو بشنید خسرو دلش [سرش - IV] تیره * ز گفتار ایشان منش [رخش - IV] تیره گشت
 [خیره - IV] گشت

VI - доб.:

چو بشنید خسرو دلش تیره گشت * دو چشمش ز گفتارشان خیره گشت
 11 K, VI¹¹ راهی - L¹² ما - L¹² جهاندار بر تارک ما - L¹² فسکت پرویز و ساق آخذا فی طریقہ - B¹⁰
 14 L - ب. оп. 15 I - چنو - VI¹⁶ نباشد بگردد - L¹⁴ 13 L - ب. оп. 16 657 و 658 соединены). 17 VI - خشم - VI¹⁷ آن بازگشت
 19 K, VI¹⁹ کینهخواه - K²⁰ بر - IV²¹ K - доб. 21 K - доб. 22 K, VI²²
 * بی-اوید-خته-هرمز-تیره-بخت
 VI - доб.:

بران پایه عاج و استون تخت * بی-اوید-خته-هرمز-تیره-بخت
 23 I, K, IV, VI²³ کردار - K²² K, VI²² پیش - I, K, IV, VI²³

- 635 بسازید و یکسر بنه بر نهید
 بگفت این و از دیده آواز خاست²
 یکی گورد تیره بر آمد ز راه
 درفش کجا پیکرش⁵ از دهاست
 چو بشنید خسرو بیامد بدر
 640 همی شد سوی روم بر سان⁸ گورد
 بپیچید یال و بر و روی را
 همی راندند آن⁹ دو تن نرم نرم
 همانا سران تن ز پیش آمدست¹¹
 اگر نه چنین نرم راندن چراست
 645 بدو گفت بندوی کای شهریار
 کجا¹³ گورد مارا نه بیند ز راه¹⁴
 چنین است یارانت را گفت و گوی
 چو¹⁵ چو بیند آید با یوان¹⁶ شاه
 نشیند چو دستور بر دست او
 650 بقیصر یکی نامه از شهریار
 گریزان برفتست زین مرز و بوم

¹ K, VI—доб.:

بدو گفت گسته هم کای شهریار * مبهیناد چشمت بد روزگار
 چنین گفت خسرو که گردان سپهر * گهی خشم بار آورد گاه مهر
 کجا—VI⁵ оп. و—I, IV, VI⁴ оп. و—IV³ ارتفعت الأصوات من أبراج المدينة—B²
 همی تاخت—I, IV⁸ оп. همی رفت ترسان—K, VI⁶ پیکر آن درفش
 که این ناسزاتان بپیش—Л¹¹ باواز—I, IV, VI¹⁰ این—K⁹ [راند—VI] خسرو بکردار
 VI—که مارا سرافشان ز پیش آمدست—IV همی ناسزانتان ز پیش آمدست—K اندرست
 اندرست—Л¹² که ای ناسزایان چه پیش آمدست—T خروشید کانون چه پیش آمدست
 بنزدیک—K, VI¹⁶ که—I, IV, VI¹⁵ برآه—I, K, IV, VI¹⁴ که او—I, K, IV, VI¹³
 یابد—K, VI¹⁷

ز من باز گشتند یکسر سپاه
 همی شاه خوانند بهراهر
 پس من کنون تا پل نهروان
 چو شد کار بی برگ³ بگریختم
 نگه کردم اکنون بسود و زیان
 گر ایدونک فرمان دهد شه ریاری
 بدو گفت هرمز که این رای نیست
 نمایشند یاور ترا تازیان
 بدرد دل اندر ترا زار¹⁰ نییز¹¹
 بدین¹³ کار پیشت تو یزدان بود
 چو بگذاشت خواهی همی مرز و بوم
 سخنه‌های این بنده چاره‌جوی
 بجایی که دین است¹⁵ و هم¹⁶ خواستست
 فریدونیان نیز خویشی تواند¹⁹
 چو بشنید خسرو زمین بومی²⁰ داد
 بیندوی و گردوی و گسته‌هم گفت

¹ K, VI — نه‌بینند ² K, IV — روان ³ K — رنگ ⁴ I, IV — بر ⁵ IV — یارم ⁶ K, VI —
 I — доб.: ز دشت سواران بخواهم سوار

ترا رفتن آنجا جز از رنج نیست * که آنجا سلیح و تن و گنج نیست
⁹ I, K, IV, VI — تو — چو جانی — ⁸ K
¹² I, IV — نه بندگان دل در نژاد تو نیز — ¹¹ K, VI — نژاد تو — ¹⁰ I, IV — نیابند — K, IV, VI

I — برین — ¹³ I — سپارندت ¹⁴ K, VI — доб.:

ترا قیصر از گنج یاری دهد * هم از لشکرت کام‌گاری دهد
 سلیحست و هم — ¹⁸ I, K, IV — تو — ¹⁷ VI — که جای گزینست و پر — ¹⁶ IV — هم دین — ¹⁵ K
 B — перед переводом б. 631 дает такой перевод этого мисра: شهر [گنج — K] آراسته است
 آفرین — ²¹ I, K, VI — بوسه — ²⁰ IV, VI — فانه [قیصر] من الشجرة الفریدونیه فهو نسیمک
 آفرین جهان — IV

یـکـی تـیـر زـد بـر بـر بـار گـی
 پـیـادـه سـپـهـبـد سـپـر بـر گـر فـت
 605 یـلـان سـیـنـه پـیـش اـنـدر آـمـد چـو گـرد
 هـم اـنـدر زـمـان اـسـپ اـورا بـخـسـت
 سـپـه بـاز گـشـت از پـل نـهـروان
 چـو بـهـرام بـر گـشـت خـسـرو چـو گـرد
 هـمـی رانـد غـمـگـین سـوی طـیـسـفـون
 610 در شـار سـتـانـهـا⁸ بـآهـن بـهـسـت
 ز هـر بـرزنی مـهـتـرانـرا¹⁰ بـخـوانـد

۱۰

دو دیدـه پـر از آب و پـر خـون¹² جـگر
 هـمـی بـود پـیـشـش زـمـانی دـراز
 کـه اـورا گـزینـ کردی ای شـهـریـار
 سـپـاهـی بـیـاورد بـسـیـار مـر
 615 بـرو پـنـد مـن بـر نـبـد¹⁵ سـود مـنـد
 کـه هـر گـز مـبـادا رـوان نـام اوی
 فـراوان کـس از اـخـتـر آـزردـه شـد
 و زانـچـایـگـه شـد بـپـیـش¹¹ پـدر
 چـو رـوی پـدر دـید بـردش نـماز
 بـدو گـفـت کـاین پـهـلـوان سـوار
 615 بـیـامـد چـو شـاهـان کـه دـارنـد فـر
 بـگـفـتم¹³ سـخـن هـر چـ آـمـد¹⁴ ز پـنـد
 هـمـه جـنگ و پـرخـاش بـد کـام اوی
 بـنـاکـام رز مـی گـران کـرده شـد

¹ I, K, IV, VI—شد که شد² K, VI—جان ³ K—دوب.:

همی هر زمانی یکی حمله کرد * ابر بارگی دسترا دست کرد
 (без рифмы); T—второе мисра этого б. (при ином первом):
 615—VI—ابر بارگی دست چپ راست کرد
 доб.:

همی هر زمانی یکی حمله کرد * بکشتن بر انگیخت زان دشت گرد
 فأمـر بـرویز فـقـطـع الجـسـر—B—پاره—T⁶ وی—K⁵ همی هر زمانی یکی حمله کرد—L⁴
 7 I, IV—دل درد دل—⁸ I, K, IV, VI—شارستانرا—(T—شارسان—T—شارستانرا—VI—б. оп.;
 11 K, VI—مهنریرا—¹⁰ I, IV—و أمر بترتیب أسباب الحصار وحفظ الأبواب و الأسوار—B
 14 K, VI—درفتم—¹³ I, IV—دو دیده پر از خون و خسته—¹² I, K, IV, VI—بند
 15 I, IV—بر و بر نبد پند من—K, VI—بگفتم نبد پند من—

- 585 پس اندر همی راند بهرام گرد
 رسیدند بهرام و خسرو بهم
 چو پیلان¹ جنگی بر آشوفتند
 همی گشت بهرام چون شیرز
 برین گونه تا خور ز گنبد بگشت
- 590 تغوار آن زمان پیش² خسرو رسید³
 چو بشنید خسرو بگستهم گفت
 که ما ده تنیم این سپاهی⁷ بزرگ
 هزیمت بهنگام بهتر ز جنگ
 همی راند ناکاردید ده جوان
- 595 پس اندر همی تاخت¹² بهرام تیز
 چو خسرو چنان دید بر پیل بماند
 بیارید گفت¹³ کمان مرا
 کمانش¹⁵ ببرد آنک گنجور بود
 کمان بر گرفت آن سپهدار گرد
- 600 همی تیر بارید همچون تگرگ
 پس اندر همی تاخت¹⁷ بهرام شیر
 چو خسرو ورا²⁰ دید برگشت شاد
- بجنگ از جهان روشنایی ببرد
 دلاور دو جنگی دو شیر دژم
 همی بر سر یکدگر کوفتند
 سلیحش نیامد برو کارگر
 از اندازه آویزش اندر گشت
 که گنج و بنه زان سوی پل کشید⁴
 که با ما کسی نیست در جنگ⁵ جفت⁶
 بپیش اندرون پهلوانی⁸ سترگ
 چو تنها⁹ شدی¹⁰ نیست جای درنگ
 برین گونه بر تا¹¹ پل نه روان
 سری پر ز کینه دلی پر ستیز
 جهان دیده گستهم را پیش خواند
 بجنگ¹⁴ اندرون ترجمان مرا
 بران کار گستهم دستور بود
 بتپر¹⁶ از هوا روشنایی ببرد
 بیک چوبه با سر همی دوخت ترگ
 کمندی¹⁸ بدست ازدهایی بزیر¹⁹
 دو زاغ کمان را بزه بر نهاد

کسی - I, K, IV, VI -⁵ رسید - Л -⁴ کشید - Л -³ نزد - K, VI -² شیران - K, VI -¹ جنگ را نیست
 K, VI -⁶ доб.:

اگر چنانند ایزد مرا داده فر * بماید ازین جنگ پمچید سر
 IV - تا بر - K, VI -¹¹ شدم - I, IV -¹⁰ ایمن - Л -⁹ پهلوان - IV, VI -⁸ سپاه - K, IV -⁷
 I, کمانکش -¹⁶ برزم - K, VI -¹⁴ گفت آن - I, K, IV, VI -¹³ راند - K, VI -¹² شدتا
 I, K, IV, VI -¹⁹ доб.:

کمانی - I, K, IV, VI -¹⁸ همی راند از پیش - K, VI -¹⁷ بجنگ - IV
 بدست اندرون جز کمانی نداشت * بران اسپ [باره - VI] برگستوانی نداشت
 چنان - I, K, IV, VI -²⁰

565 چنین تا سپیده¹ بر آمد ز کوه
 چو شد دامن تیره شب ناپدید
 بگردنکشان گفت یاری کنید
 که پیروزگر پشت و یار منست
 پیامد دمان تا بر آن سه ترک
 یکی⁶ تلخت تا نزد⁷ خسرو رسید
 570 همی خواست زد بر سر شهریار
 بزیر⁸ سپهر تیغ زهرآبگون⁹
 خروشید کای نامداران جنگ
 سپاهش همه پشت¹² برگاشتند
 575 به بندوی و گسته هم گفت آن زمان
 رسیده مرا هیچ فرزندی نیست
 اگر من شوم کشته در کارزار
 بدو گفت بندوی کای سرفراز
 سپه رفت اکنون تو ایدر مه ایست
 580 بزنگوی¹⁹ گفت آن زمان شهریار
 ازین ماندگان بر سواری هزار
 سراپرده²² دیبه و گنج و تاج²³
 بززرگان بنه بر نهاده اند و گنج
 هم آنگه یکی از دهافش درفش²⁵

شد از زخم شمشیر و کشته² ستوه
 همه رزمگه کشته و خسته دید
 برین دشمنان کامگاری کنید
 همان³ زخم شمشیر کار منست
 نه ترک⁴ دلاور سه پیل⁵ سترگ
 پرندآوری از میان بر کشید
 سپهر بر سر آورد شاه سوار
 بزد تیغ¹⁰ و انداختش سرنگون¹¹
 زمانه دگر کرد باید درنگ
 جهانجوی را خوار گذاشته اند
 که اکنون شدم زین سخن¹³ بدگمان
 همان از در تاج¹⁴ پیوند نیست
 جهانرا نماید¹⁵ یکی شهریار¹⁶
 بدین روز هر گز مبادت¹⁷ نیاز¹⁸
 که کسی در زمانه ترا یار نیست
 کزای بدر برو تازیان تا خوار
 بران²⁰ رزمگاه آذیچ یابی بیار²¹
 همان بدره و برده و تخت عاج²⁴
 فراوان ببردن کشیدند رنج
 پدید آمد و گشت گیتی بنفش

1 I, K, IV, VI—سنان سپیده 2 I, K, IV, VI—لشکر 3 I, K, IV—
 4 I, IV—доб. آن 5 I, K, IV—گرگ 6 IV—همی 7 I, K, IV,
 VI—پیش 8 VI—ز زیر 9 VI—الماسگون 10 I—زود K, VI—تیز 11 IV—б. оп. 12 I, K,
 IV, VI—روی Б—وحید و ترکوه و ولوا ظهورهم و 13 I, IV—رسد
 14 K, VI—доб. و 15 I, K, VI—نیاشد 16 IV—б. оп. 17 I, K, VI—[بهر—] I
 18 IV—б. оп. 19 K, VI—بگردوی 20 I, IV—وزان K, VI—ازان 21 I, K, IV, VI—
 6. 582 стоит перед б. 581 текста. 22 K, IV—سراپرده 23 K, VI—تخت عاج 24 K, VI—
 25 K, VI—هم آنگاه آن ازدهای درفش

سرخن گوی و دازنده و یادگیر
همی بود پویان شب³ دیر یاز
ازان⁴ نامداران و⁵ کننداوران
که تارزم لشکر نیاید پدید
بترسیم کین کار گردد دراز
که خسرو شبیم خون کند با سپاه
سوی لشکر پهلووان شد چو گرد⁸
بهر جای شمعی همی سوختند

۹

سپاهی جهانگیر و¹⁰ گرد و دلیر
سپه بود شمشیرزن صد¹² هزار
که بودند غرنده پیر سان¹³ گرگ
بر آید بهنگام باذنگ خروسی
سرانرا ز خون بر سر افسر نهید
سه ترک سرافرازشان پیشرو
جفاپیشش و کینه دار آمدند
از آهن زمین بود¹⁶ وز گرد¹⁷ میخ
که امروز پیروزی روز¹⁸ ماست
دو دیده پیر از خون و رخ لاژورد

ز لشکر گزیدند¹ مردی² دیر
بیامد گوی با دلی پیر ز راز
بگفت آنچ بشنید زان مهتران
از ایرانیان پاسخ ایدون شنید
یکی⁶ ما ز خسرو نگردیم باز
مباشید ایمن بران⁷ رزمگاه
چو پاسخ شنید آن فرستاده مرد
همه لشکر آتش بر⁹ افروختند

550

ز لشکر گزین کرد بهرام شپیر
چو کردند با او دیران¹¹ شمار
ز خاقانیمان آن سه ترک سترگ
بجنگ اوران گفت چون زخم کوسی
شما بر خروشید و اندر دهید¹⁴
بشد تیز لشکر بفرمان گو
پیر¹⁵ لشکر شهریار آمدند
خروش آمد از گرز و گوپال و تیغ
همی گفت هر کس که خسرو کجاست
بپالا همی بود خسرو بدرد

555

560

برین-IV بدن- K, VI بدین-I⁴ شمی-IV-I³ مرد-IV, VI² گزین کرد-K, VI¹

دوب: K, VI-⁸ بدن-K, VI-⁷ کجا-K, VI-⁶ و-⁵ Л и оп.

شنیده سخنها همه باز گفت * نه بر آشکارا که بر راز گفت
چو بهرام [لشکر-VI] ازان کار آگاه شد * که لشکر مرورا نکوخواه شد

سی-IV شش- I, K, VI¹² بزرگان-K, VI¹¹ و-¹⁰ Л, K, I-⁹ بفرمود تا آتش-K, VI⁹
و جعل علیهم الاتراک الثلاثة-B برسان ارغنده- I, K, IV, VI¹³ سنة آلفی فارسی-B

بدان- I, K, IV, VI¹⁶ نهید- I, K, IV, VI¹⁴ 560 текста. ¹⁴ I, K, IV, VI¹⁴ المذكورین

و رزم- K, VI¹⁸ گرز- I, IV¹⁷ گشت- IV, VI¹⁷

وزین ساختن در نهان ساز¹ ما
 نماید که تو سر بدشمن دهی
 بدل رای او سودمند آمدش
 که باشند بر نیک و بد یارمند
 چو شاپور و چون اذدیان دلیر
 چو نستود لشکرکش⁴ نیوسوز⁵
 سپهرا همی دید خسرو⁷ ز دور⁸

که من بی گمانم کزین راز ما
 بدان لشکر اکنون رسید آگهی
 چو بشنید خسرو پسند آمدش
 گزین کرد زان سرکشان مرد چند
 چو خراد برزین و گسته هم شیر
 چو بندوی² خراد³ لشکر فروز
 تلی بود پر سبزه و⁶ جای سور

535

۸

بزرگان برفتند با او¹⁰ و خرد
 که آمد ز خویشان شمارا نشان
 که باشند یکدل بگفتار و¹¹ کیش¹²
 به پیمان روانرا¹⁴ گروگان کنند¹⁵
 از ارمئیه نیز بی مرد و خیل¹⁷
 چه مردان بر دغ چه یک مشت خاک
 که بهرام جنگ آور افگند بن

وزین روی بنشست بهرام⁹ گرد
 سپهبد بپرسید زان سرکشان
 فرستید هر کس که دارید خویش
 گزیشان¹³ بیایند و فرمان کنند
 سپه¹⁶ ماند از بر دغ و اردبیل
 ازیشان برزم اندرون نیست پاک
 شنیدند گردنکشان این سخن

540

545

¹ I, IV—کار (без рифмы). ² Л, I, IV—доб. و ³ K, VI—پیروز (в тексте по T). ⁴ K—لشکر شکن IV ⁵ K, VI—доб.:

جز این نیز هر کس که بد در خورش * نگره پیمان گنج و سپاه و سرش
⁶ I—چون ⁷ K, VI—لشکر ⁸ I, IV—обратный порядок мисра; K, VI—доб.:

برفتند آراسته دل بچنگ * بدانجای کردند گردان [مردان—VI] درنگ
 ز لشکر بزرگان برفتند—K, VI بزرگان لشکر برفتند—¹⁰ I, IV در شب بهرام—⁹ I, IV
 ازیشان—¹³ K که یکدل بود نیز و هم گفت [رسم—VI] و کیش—¹² K, VI و—¹¹ I
 IV—گزیشان ¹⁴ I, K, IV, VI—زبانها ¹⁵ K, VI—доб.:

ز گنج من ایشان توانگر شوند * بسان شما پاک مهربتر شوند
 K, VI—از ارمئیه سمت [شمت—IV] و بی بر دو خیل—¹⁷ I, IV کسی—¹⁶ I, K, IV, VI
 و ز ارمینیه سست پی یک دو—T همان نیز از میمنه [ارمینیه—VI] خیل خیل
 خیل

515 هـ مـی کـودکـی¹ بـی خـرد دـانـدم
 ندانند² که من شب³ شبیم خون کنم
 اگر یار باشیید با من بچنگ
 چو شوید بعنبر شب تیره روی
 شما بر نشینید با ساز جنگ
 بران بر نهادند یکسر سپاه
 520 چو خسرو پیامد بپرده سرای
 بی آورد گسته هم و بندوی را
 همه⁷ کارزار شبیم خون بگفت
 بدو گفت گسته هم کای شهر یار
 تو با لشکر اکنون شبیم خون کنی
 525 سپاه تو با لشکر دشمنند¹⁰
 ز یکسو نپیره ز یکسو نیما
 ازین سو برادر وزان سو پدر¹²
 پدر¹⁴ چون کند با پسر¹⁵ کارزار
 نیایست گفت این سخن با سپاه
 530 بدو¹⁸ گفت گردوی کاین خود گذشت
 توانایی و کام و گنج و سپاه
 بدین رزمگه²¹ امشب اندر²² میباش

بگرز و بشم شبیم ترسانم
 برزم اندرون بیم⁴ بیرون کنم
 چو شب تیره گردد نسازم درنگ
 بیفشاند این گیسوی مشک بوی
 همه گرز و خنجر گرفته بچنگ
 که یک تن نگردد ز فرمان شاه
 ز بیگانه مردم بپرداخت⁵ جای
 چه اندید⁶ و گرد گردوی را
 که با او مگر یار باشند و جفت
 چرای چنبن این من از⁸ روزگار
 ز دلها مگر⁹ مهر بیرون کنی
 ابنا او همه یکدل و یکتنند¹¹
 بـمـغـز اـندـرون کـتـی بـود کـیـمـیـا
 همه پاک بسته یک اندر¹³ دگر
 بـدـیدـن آرزو¹⁶ کام دشمن مغار
 چو گفستی کنون کار گردد¹⁷ تپاه
 گذشته همه باد گردد¹⁹ بدشت
 سر مرد بینا نه پیچد²⁰ ز راه
 23 همان تا شود گنج و لشکر به لاش

گر از دل بشب⁴ I, IV - من چون^{VI} - چون من^K - بدانند^K - کودکی^{IV}¹
 7 I, IV - جهان دیده^{VI} - بپرداخت^{I, K, IV, VI} - 5 I, K, IV, VI - ز دل بیم و هم ترس^{K, VI}
 11 I, K, IV, دشمنند^{I, K, IV, VI} - همه^{K, VI} - 9 K, VI - چرا ایمنی از بد^{K, VI} - 8 K, VI - همین
 و هم معک بمنزلة القمیص من البدن^B چنان اذد چون با [بر^{VI}] تو پیراهنت^{VI}
 پیوسته^K - پیوسته^{یک} I, VI - 13 I, VI - پسر^{I, K, VI} - 12 I, K, VI - متصلون یک و منفصلون عنک
 17 I, K, IV, آرزوی^{VI} - 16 I, K - پدر^{I, K} - 15 I, IV - پسر^{I, IV} - پیوسته در یک^{IV} - بر یک
 برنا به پیچد^{I, K, IV, VI} - 20 I, K, IV, VI - باشد^{I, K, IV, VI} - چنبن^{I, K, IV, VI} - 18 I, K, IV, VI - کردی
 23 I, IV - همان^{I, IV} - 23 I, IV - امشب^{I, IV} - 22 I, IV - رزمگاه^{I, K, IV, VI} - 21 I, K, IV, VI

ندانم که بر تو چه خواهد رسید
 بدو² گفت بهرام کاینست راست
 و لیکن کنون کار ازین در گذشت
 اگر مه⁴ شوم گر⁵ نهم⁶ سر بمرگ
 500

۷

چو بگذشت⁹ شاد از پیل نهروان
 سزاوار بر تخت شاهی نشاند
 جهانزده و کار کرده سران
 جز از آزمایش نه اندر خورست
 و گر چند هستتیم نیکی شناس¹²
 که چندین غم و رنج باید فزود
 بسی شور و تلخ¹³ جهان دیده‌اید¹⁴
 نهان دارم از لشکر آواز خویش
 نماید که بیرون برزند از میان
 شود چون¹⁶ بگویند پیش سپاه
 سپهرا بچنگ اندر انداختن
 سواربست¹⁸ اسپافکن و کارکن
 505
 510

مغز پر درد و—K, VI—مغزم از آز—³ I, IV— بدل—² K, VI— سرت مغز شد—¹ VI—
 آییم—⁸ K— نه مرگ—VI— بمرگ—⁷ K— دهم—⁶ I, K, IV, VI— ار—⁵ VI— به—⁴ K, VI—
 K—¹³ K—¹² K, VI—б. оп. نخستین مرا این—¹¹ K— مهتران—¹⁰ I, K, IV, VI— برگشت—⁹ K—
 K,¹⁷ گر—¹⁶ VI— گفته—¹⁵ I, K, IV, VI—¹⁴ JI—б. оп. گرم و سرد از—¹³ VI— تلخ و شور از
 I, IV—доб.: همی نو کند روزگار کهن—¹⁹ K, VI— سوارست و—¹⁸ I, IV— دیدم اندر—¹⁷ VI—

ندیدم خردمندی اندر سرش * نه اندر سر نامور لشکرش
 جز از رزم ساوه نگوید سخن * همی نو کند روزگار کهن
 K, VI—доб.:

ندیدم خردمندی اندر سرش * نه اندر سر نامور لشکرش
 جز از رزم ساوه نگوید همی * همه نام ازان رزم جوید همی
 سواربست رزمافکن [آور—VI] و کارکن * ازان کار و کردار گوید سخن

توانستت کردن بایران ننگاه
 که آورد لشکر بایران زمین
 بد او ز ایران و توران² بگاشت³
 زمین کرد و هم آسمان آفرید⁴
 نزد پیش او شیر درنده گام
 بپای⁶ اندر آورد رای⁷ پندر
 همان⁸ تخت پیروزه آراستند
 که جان سپهبد کند تاج یاد
 سر¹⁰ تخت نوذر کلاه منست¹¹
 نیابد مگر مرد پیروزتخت¹²
 خردمند و روشن دل¹³ پر ز داد¹⁴

اگر شهریاری بگنج و سپاه
 نبودی جز از ساوه سالار چین
 ترا پاک یزدان بروپر¹ گماشتت
 جهاندار تا این جهان آفرید
 ندیدند هر گز سواری چو سام
 چو نوذر شد از بخت⁵ بیدادگر
 همه مهتران سامرا خواستند
 بران⁹ مهتران گفت هر گز مباد
 که خاک میوچهر گاه منست
 بدان گفتم این ای برادر که تخت
 که دارد کفیی راد و فتر و نژاد

490

495

نه داور به پیران-IV ز ایرانیان باز داشت-K, VI³ بنیران-I² بایران-IV¹
 تخت-K, IV⁵ بلند آسمان از برش بر کشید-I, K, IV, VI⁴ و ایران نکاشت(?)
 بدان-I, K, IV, VI⁹ همی-I, K, IV, VI⁸ راه-I, K, IV, VI⁷ بپای-I, K, IV, VI⁶
 پی-I, K, IV, VI¹⁰ I-доб.¹¹

بدان گفتم ای سرور نیکبخت * که تا دل نبری ز تاج و ز تخت
 K, VI-доб.:

ز تو سام دانم که بد مردتر * نجستت و نبود او چو تو بدتر
 I, IV-доб.¹² K-دلی¹³ K-دوب.¹⁴ مردم نیکبخت

بچنگ اندر آری همی تاج نو * نمازند بتو و دیر رنجه مشو
 اگر تو شوی خسته از شاه نو * سپاهت نشانند بر گاه نو
 نخواهند دیگر کسی را بگاه * دل لشکر از کین او بد تپاه
 بجای کسی نیست ما را سپاس * و گر چند هستیم نیکی شناس
 VI-доб.:

اگر هم بچنگ آوری تاج نو * نمازند بتو و دیر رنجه مشو
 اگر تو شوی خسته در دست چین * بد آید ازیشان بر ایران زمین
 نخواهند دیگر کسی را بگاه * دل لشکر از کین او بد تپاه
 بجای کسی نیست ما را سپاس * و گر چند هستیم نیکی شناس

پدر زنده و تخت شاهای بجای
 ندانم سرانجام این چون بود
 470 جز از درد³ و⁴ نفرین نجویی همی
 چه⁷ گویند چو بینه بدنام⁸ گشت
 برین نیز¹¹ هم خشم یزدان بود
 نگر تا جز از هرمز شهریار
 هم¹⁶ آن تخت و آن کاله¹⁷ ساوه شاه
 475 چو زو نامور گشتی اندر جهان
 همه نیکویدها ز یزدان شناسی
 برزمی که کردی چنین کشی مشو
 بدل دیورا یار کردی همی
 چو آشفته شد هرمز و بر دمید
 480 ترا اندرین صبر بایست کرد
 چو²⁶ اورا چنان سختی آمد بروی
 بمایست رفتن بر شاه نو
 نکردی جوان جز برای تو کار
 تن آسان بدی شاد و پیروزبخت
 485 تو دانی که از تخمه⁸ اردشیر
 ابا گنج و با لشکر بی شمار

¹ I, IV— همه شب² IV— доб. бб. 473 и 474 текста. ³ Л— درد ⁴ IV— و оп. ⁵ K—
 چه بویی ⁶ VI— б. оп. ⁷ I, K, IV, VI— چو ⁸ VI— خودکام ⁹ VI— بدنام ¹⁰ K— доб.:
 نمازند جهان ای برادر بکسی * نمازند بجز نام نیکوت بس
¹¹ K— доб.: ¹² K, VI— گروگان ¹³ K— доб.:
 ز روز گذر کردن اندیشه کن * پرستیدن دادگر پیشه کن
¹⁴ I, IV— که کرد از بزرگان ¹⁵ IV— б. стоит после б. 469 текста. ¹⁶ I, K, IV, VI— چو ¹⁷ VI—
 آمدت ¹⁸ I, K, IV, VI— ¹⁹ IV— б. стоит после б. 469. ²⁰ I, K, VI— تخت ²¹ IV— б. оп.
 بفرهنگ مردی ²² K, VI— ²³ Л— آیزدگشسپ ²⁴ VI— б. оп. ²⁵ I— جز
²⁶ I, IV— جز بد ²⁷ K— انده ²⁷ K— تاجدار

بدان ترک بدساز بهرام گفت
 که گفتنت که با شاه رزم آزمای
 پس آمد بلشکرگه خویش باز 450

۶

چو خواهرش بشنید کامد ز راه^۳
 بپنداخت آن نامدار^۷ افسرش
 بپایامد بنزد^۸ برادر دمان^۹
 بدو گفت کای مهتر جنگجوی
 گر او^{۱۲} از جوانی شود تیزوتند 455
 بخوهر چنین گفت بهرام گرد
 نه جنگی سواری نه بخشنده پی
 هنر بهتر از گوهر نامدار
 چنین گفت داند خواهر بدوی
 ترا چند گویم سخن نشنوی 460
 نگر تا چه گوید سخن گوی بلیغ
 هر آنکس که آهوی تو با تو گفت
 مکن رای ویرانی^{۱۶} شهر خویش
 برین^{۱۸} بر یکی داستان زد کسی
 که خر شد که خواهد ز گاوان سروی^{۲۰} 465
 نکوهش مغواه از جهان سر بسر
 اگر نیستی در میان این جوان

۱ I, IV - ۲ VI - دل ۳ I, K, IV - سپاه ۴ VI - درد ۵ I, IV - ۶ K - شاه ۷ VI - نامور ۸ I, K, IV, ۹ I, IV, VI - دوان ۱۰ I, IV, VI - بدل ۱۱ K - بدی ۱۲ I, IV, VI - ۱۳ VI - نشاید ۱۴ I - یا ۱۵ I, IV, VI - ۱۶ I, IV, VI - ۱۷ K - ب. стоит после б. 465 текста. ۱۸ I - بدین ۱۹ I, K, IV - ۲۰ I, K, VI - سرو ۲۱ I - (= گله گاو) ۲۲ I, K - (без рифмы); VI - б. оп. ۲۳ K - نژادت

430 بدو گفست بهرام کز راه داد
 که ساسان شبان و شبانزاده بود
 بدو گفت خسرو که ای بدکنش
 دروغست گفتار تو سرپر
 تو از بدتنان⁵ بودی و بی بنان⁶
 بدو گفت بهرام کانددر جهان
 ورا¹⁰ گفت خسرو که دارا بمررد
 435 اگر بخت¹¹ گم شد کجا شد نژاد
 بدین هوش و این رای¹² و این فرهی
 بگفت و بخندید و بر گشت زوی
 ز خاقانیمان آن سه ترک سترگ
 کجا گفته بودند بهرامرا
 440 اگر مرده گر زنده بالای شاه
 ازیشان سواری که ناپاک بود
 همی راند پرخاشجوی و دژم
 چو نزدیکتر گشت با خنگ عاج
 445 بینداخت آن تاب داده کمند
 [یکی تیغ گستههم زد²² بر کمند
 کمانرا بزه کرد بندوی گرد

تو از تخم ساسانی ای بدنژاد
 نه¹ بابک شبانی بدو داده بود²
 نه از تخم ساسان شدی برمنش³
 سخن گفتن کز⁴ نباشد هنر
 نه از تخم ساسان رسیدی بنان⁷
 شبانی ز⁸ ساسان نگرده نهان⁹
 نه تاج بزرگی بساسان سپرد
 نیاید ز گفتار بیداد داد
 بجویی همی تخت¹³ شاهنشاهی
 سوی لشکر خویش بنهاد روی
 که ارغنده¹⁴ بودند بر سان برگ
 که ما روز جنگ از پی نامرا
 بنزد¹⁵ تو آریم پیش سپاه
 دلاور بُد و تند و ناپاک¹⁶ بود
 کمندی بملزو درون¹⁷ شست خم
 همی بود یازان¹⁸ بپررمایه¹⁹ تاج
 سر تاج شاه²⁰ اندر آمد بپند²¹
 سر شاهرا زان نیامد گزند²³
 بتییر از هوا روشنهایی ببرد²⁴

ز آرش تو ما را نکوهی همی * بشاهی ز خسرو شکوهی همی
 1 K-که 2 VI-б. оп. 3 VI-б. оп. 4 I, IV, VI-کز گفتن 5 Л-بی بنان 6 Л-
 بدنشاندان و از بدتنان-K بدگمان 7 VI-б. оп. 8 I, K, IV-ز оп. 9 VI-б. оп.
 10 K-بدو 11 VI-تخمه 12 K-رای و این هوش-13 VI-تاج Б-этот б. переведен (ср. выше,
 прим. к б. 225), но далее бб. 439-500 не переведены. 14 Л-غرنده 15 VI-پیش 16 I, K,
 17 VI-او 18 Л-تازان VI-دازان 19 Л-بر شاه 20 K-تاجدار 21 I, IV, VI-بپند
 22 I, IV, VI-سر شاهرا زان نیامد گزند 23 I, IV, VI-б. оп. 24 K-доб.:
 کزو روی بر تافت جوینده جنگ *

پزشک تو پندست و دارو¹ خرد
 بیپروزی اندر چنین کش شدی
 شنیدی که ضحاک شد ناسپاسی 415
 چو زو شد دل مهتران پر ز درد
 سپاهت همه بندگان منند
 ز تو لغتکی روشنی یافتند
 چو من گنج خویش آشکارا کنم
 چو پیروز گشتی تو بر ساوه شاه 420
 که هر گز¹⁰ نه بینند زان پس¹¹ شکست
 نیاید که بر دست من¹² بر هلاک
 تو خواهی¹⁵ که جنگی سپاهی گران
 شود بوم ایران از ایشان تهی
 که بد شاه هنگام آرش بگویی 425
 بدو¹⁸ گفت بهرام کان گاه¹⁹ شاه
 بدو گفت خسرو که ای بدنهان
 ندانی که²² آرش ورا²³ بنده بود

1 K — 4 K — 5 VI — 6. оп. 7 VI — 8. оп. 9 K — 10 I, IV — 11 I, IV — 12 I, IV — 13 K — 14 I, K, IV, VI — 15 I, K, IV, VI — 16 I, K, IV — 17 I, IV — 18 I, K, IV, VI — 19 I, K, IV — 20 I, K, IV — 21 VI — 22 K — 23 K — 24 IV

چو بسیبار شد روزگار بدی * فـراز آمد آن گـردش ایـزدی
 فریدون فرخ شنیدی چه کرد * برآورد از پادشاه پیش گرد
 مرده و زنده آن K — 419 и после него: 6 K — 419 и после него:

نیاید یکی زان سپه با تو نیز * شود خوار در پیش گوهر پیشیز
 7 I, IV — 8 VI — 9 K — 10 VI — 11 VI — 12 K — 13 K, VI — 14 I, K, IV, VI — 15 I, K, IV, VI — 16 I, K, IV, VI — 17 I, IV — 18 I, K, IV, VI — 19 I, K, IV — 20 I, K, IV — 21 VI — 22 K — 23 K — 24 IV
 نه بابک شبانی بدو داده — 430 текста). K — доб.:

دگر همچو کیخسرو کیمنهجوی * که چون رستمی بود شاگرد اوی
 توانست رستم جهان را گرفت * [نه؟] بخت و نه تخت شهانرا گرفت

نیپایی¹ شب تیره آنرا بخواب
 ایسا مرد بدبخت بیدادگر 395
 ز خشنودی⁴ ایزد اندیشه کن
 که این بر من و تو همی⁵ بگذرد
 که گوید که کزی به از راستی
 چو فرمان کنی⁷ هرچ خواهی تراست
 بدین گیتی اندر بزی⁹ شادمان 400
 وگر بگذری زین سرای سپنج
 نشاید کزین¹⁰ کم کنیم¹¹ ار¹² فزون
 که هر کس که بر گردد از دین پاک
 بسالی¹⁴ همی داد بایدش¹⁵ پند
 بمایدش کشتن بفرمان شاه 405
 چو بر شاه گیتی شود بدگمان
 بریزند هم¹⁹ بی گمان خون تو
 کنون زندگانیت²¹ ناخوش بود
 وگر دیر مانی برین²³ هم نشان
 پیشیمانی آیدت²⁵ زین²⁶ کار خویش 410
 تو بیماری و پند داروی تست
 وگر چیره³⁰ شد بر دلت کام و رشک

¹ VI - نیپایی   ² I - б. оп.; K - б. оп.; см. прим. 32 к б. 391.   ³ I - б. оп.   ⁴ I, IV -
 چرا دل - I, K, IV, VI   ⁵ I, IV, VI - بر تو هم (против метра?).   ⁶ I, K, IV, VI - بر تو بر K   ⁷ K - بزی   ⁸ I, K, IV, VI - بهره زین   ⁹ I, K - بوی IV - توئی VI -
 کزان   ¹⁰ VI - ترس   ¹¹ I, K, IV, VI - یا   ¹² I, IV - کنیم оп. (против метра).   ¹³ I, K, IV, VI - ترس   ¹⁴ IV -
 بی   ¹⁵ I, IV, VI - نیامد   ¹⁶ I, IV - پندت   ¹⁷ VI - بایدش داد   ¹⁸ I, IV, VI - نیپایی   ¹⁹ VI -
 بدین   ²⁰ I, K, IV - خواهد این   ²¹ VI - گوید این   ²² VI - б. оп.   ²³ I, IV -
 سر از داور شاه ایران کشان   ²⁴ I, K, IV, VI - پس از داور شاه گردنگشان   ²⁵ I, K, IV, VI -
 از کار   ²⁶ I, K - نامود   ²⁷ I, IV - ازین   ²⁸ K - آری   ²⁹ I, K, IV, VI -
 خیره   ³⁰ I, K - تیره   ³¹ I, K, IV - بگویم ترا تا   ³² VI - بگویم همی تا   ³³ K, IV -

ز تختت بر روی زمین آورد¹
 چرا یاد گرگین نگیری³ بری
 بزرگی و اورنگ و بختش⁵ نبود
 فرومایه بود در میان مهان⁸
 بشاه زمانه نشان تو داد
 شد آن روز بر چشم تو ناپدید¹¹
 درفش تهمتن درفشان چو ماه
 بویرانی آرند¹⁶ ترکان¹⁷ چین¹⁸
 کلاهت برآمد با بر بلند
 که آن پادشاران²¹ شود کار²² راست
 که هرگز ندیدی²⁴ بهی و مہی²⁵
 بخواهد شدن تو²⁶ چه بندی میان²⁷
 که تیره کند بخت²⁸ شاهنشهان
 مبادی بگیتی جز اندر مغاک
 که شد روز بر شاه ایران کبود
 ز گیتی مرا خواستی کرد³¹ کم³²
 هم از برهان برترین³³ پایهای
 تو باشی بران³⁵ گیتی³⁶ آویخته

اگر با تو یک پشه کین آورد¹
 بدو گفت خسرو که ای شوپپی²
 که اندر جهان بود و تختش⁴ نمود
 ندانست کس نام او⁶ در⁷ جهان
 پیامد گرانمایه مهراستان⁸
 ز خاک سیاهت چنان⁹ بر¹⁰ کشید
 ترا داد گنج و¹² سلج¹³ و سپاه
 نمود خواست یزدان¹⁴ که ایران زمین¹⁵
 تو بودی بدین¹⁹ جنگشان یارمند
 چو دارنده چرخ گردان²⁰ بخواست
 تو زان مایه مر²³ خوبشتن را نهی
 گرین پادشاهی ز تخم کین
 چو اسکندری باید اندر جهان
 تو با چهره دیو و با رنگ²⁹ خاک
 ز بی راهی و کارکرد تو بود
 نوشتی همان³⁰ نام من بر درم
 بدی را تو اندر جهان مایه ای
 هران خون که شد در جهان³⁴ ریخته

380

385

390

¹ I, K, IV, VI— یاد بختش— I, K, IV, VI— آورد— Л¹
² K— نیکاپی— K²
³ K— نکردی— K³
⁴ I, K, IV, VI— نامش اندر— K⁷ تو— I, IV⁶ تختش
⁵ I, K, IV, VI— فرومایه بود— K, VI⁸ فرومایه بودی اندر نهان— I, IV⁸
⁶ I, IV, VI— چین— I, IV, VI⁹ اندر نهان
⁷ K— به پروین— K¹⁰
⁸ K, VI— خورشید رخشان دمید— K¹¹
⁹ I, K, IV, VI— گردان— I¹⁵ نمیخواست ایزد— VI¹⁴ بید آن خاقان— IV¹⁴ سلاح— I, IV¹³ و— Л¹²
¹⁰ I, K, IV, VI— ایران زمین— I¹⁸ گردان— K, VI¹⁷ آید ز— VI¹⁶ چین
¹¹ K— هنر زان همی— I, K, IV²³ کم— I²² که در پادشاهی— VI²¹ یزدان— K, VI²⁰
¹² I, IV— تخت— I, IV²⁸ بر— VI²⁷ ب. оп.²⁶ مہی و بهی— I, IV²⁵ نه بینی
¹³ K— доб. б. 394 текста и б.: نیز— K³² همی— I, K, IV, VI³¹ هم رنگ— VI²⁹
 جهان آفرینم نگهدار بود * مرا بخت فرخنده بیدار بود
¹⁴ I, K, IV, VI— بدان— I, K, IV, VI³⁵ گردد بخون(۹)— VI³⁴ کمترین— K, VI³⁶ برتری— I³³

360 سخن زین نشان مرد دانا نگفت¹ بدو گفت بهرام کای⁴ بدکنش
 تو⁷ پیمان یزدان نداری نگاه نهی داغ بر چشم شاه جهان¹⁰
 همه دوستان بر تو بر دشمنند بدین کار خاقان مرا یاورست
 بزرگی من از پارس آرم بری 365 بر افرازم اندر جهان داورا
 من از تغمه نامور¹⁷ آرمش نمیره جهانجوی¹⁹ گرگین منم
 بایران²⁰ بران²¹ رای بد²² ساوهشاه کند بازمین راست آتشکده
 370 همه بنده بودند ایرانیان تو خودکامهرا²⁴ گز ندانی²⁵ شمار
 ز پیلان جنگی هزار و دوست هزیمت گرفت آن سپاه بزرگ
 چنان دان که کس بیهنر در جهان 375 همی بوی تاج آید از مغفرم

بر- K⁶ که زیبد- K⁵ ای- I⁴ 3 VI- б. оп. بدانم(?) IV-² بگفت(?) IV-¹
 K-доб.:¹² هماند- VI¹¹ شاهنشهان- VI¹⁰ جویی- I, IV, VI⁹ همان- K⁸ که- VI⁷
 هران شاه کز راه یزدان بگشت * ازو فر شاهی همی در گذشت
 K-доб.: همان کس که بر لشکر چین سرست- VI¹⁴ هران- I, IV¹³
 که با داد و مهرم ابا تیغ دست * همین بند من چرخ گردان بست
 جهاندار- K¹⁹ جنگ آوران آرش- II¹⁸ نامدار- I, K, IV¹⁷ زنده- K¹⁶ نهی تاج- VI¹⁵
 K, IV-²⁴ همه- K²³ بیامد بدان- VI²² بدان- I²¹ در ایران- IV²⁰ بر ایران- K²⁰
 K-²⁸ خای- I, IV, VI²⁷ گفتند- I, IV, VI²⁶ نداری- K²⁵ خود دانی آن- VI²⁵ خودکامه
 K-доб.: اندر خورم- K³⁰ پیل- VI³⁰ شیر- I, K, IV²⁹ تو گفتی مگر بر زمین
 سپاه جهان پیش تیغم برزم * بود هم چو می خواره در روز بزم

345
 350
 355

بستاج کیسان¹ او سزاوار بود
 کنون نام³ آن نامداران گذشت
 کنون مهتری را سزاوار⁴ کیست
 بدو گفت بهرام جنگی منم
 چنین گفت خسرو که آن⁷ داستان
 که هر گز بنادان و بی‌راه و خرد
 که چون¹⁰ باز خواهی¹¹ نیاید بدست
 چه گفت آن خردمند¹³ شیرین سخن
 بفرجام کار آیدت رنج و درد
 دلاور شدی تیز¹⁶ و برتر منشی
 ترا کرد سالار گردنکشان
 بران¹⁹ تخت سیمین²⁰ و آن مهر شاه
 کنون نام چوپینه بهرام گذشت
 بران²³ تخت بر ماه²⁴ خواهی شدن

اگر چند بی گنج و دینار² بود
 سخن گفتن ما همه باد گذشت
 جهانرا بنوی⁵ جهاندار⁶ کیست
 که بیخ کیانرا ز بن بر کنم
 که⁸ داننده یاد آرد از باستان
 سلیح بزرگی نیاید سپرد⁹
 که دارند¹² زان چیز گشتست مست
 که گر بی‌بنانرا¹⁴ نشانی بمن
 بگرد در ناسپاسان¹⁵ مگرد
 ز بدگوهر آمد ترا بدکنش¹⁷
 شدی مهتر اندر زمین کشان¹⁸
 سرت مست شد باز گشتی ز راه
 همان تخت سیمین²¹ ترا دام²² گذشت
 سپهبد بدی²⁵ شاه²⁶ خواهی شدن

که از تخم-IV که از تخم شاهان بیدار-K که از تخم شاهی کم‌آزار-I² کیی-IV¹
 تاجرا-VI⁴ کار-I, K, IV³ که از تخم شاهی جهاندار-VI (без рифмы);
 این-K, VI⁷ خریدار-VI⁶ جهان چنین‌را-IV جهان جهان‌را-I, K, VI⁵ درخور کار
 I, K, IV-доб.:⁹ I, K, IV-چو-VI⁸

چو از تو ستاند تن آسان شود * وگر [چو زو-IV] باز خواهی هراسان شود
 پدتم آن بد [بی-IV] اندیشه زود [دیر-IV] سباز * نهان ز آشکارا ندادست باز
 ز مردی بزرگش یکی بود خرد * سلیح کیان بی‌بنانرا سپرد
 ناکسانرا-VI¹⁴ سخن‌گوی-K¹³ دارند-Л¹² خواهد-I, K, IV¹¹ کنون-I, K, IV¹⁰
 مگر گفت داری ز نیکی-K, VI¹⁸ سرزنش-K¹⁷ کند-K¹⁶ ناسپاسی-Л, I, K, IV¹⁵
 K-доб.: نشان

شدی مهتر اندر زمین کسان * بجای نکویی همان بدرسان
 مایه-I, IV²⁴ بدان-I²³ رام-VI²² شاهی-VI²¹ شاهی-I²⁰ بدان-I, IV¹⁹
 (без рифмы).²⁵ VI-شدی²⁶ I-شاد (без рифмы).

- 330 کنون تخت و دیهیمرا روز ماست
چو بینیم چهر تو و² تخت³ تو
بیمازم بدین کار⁵ ساسانیان
ز دفتر همه⁹ نامشان بسترم¹⁰
بزرگی مر¹³ اشکانیانرا سزاست
335 چنین پاسخ آورد خسرو بدوی
اگر پادشاهی ز تخم کیان
همه رازیان از بنه خود کینند¹⁷
نخست از ری آمد سپاه اندکی
میافرا بستند با رومیان
340 ز ری بود ناپاکدل ماهیار
ازان پس بستند²¹ ایرانیان
نیامد جهان آفرینرا پسند
کلاه کبیعی بر سر اردشیر

دگر گفت بهرام بی² K—dob. бб. 323—324 текста; см. выше, прим. к бб. 323 и 324. ³ I, IV—تخت تو و مهر VI—تخت⁴ I, IV—رخت⁵ I, K, IV—کار⁶ I, IV, VI—آمخته⁷ K—باشد⁸ IV, VI—обратный порядок мисра; K—б. 332
стоит после бб. 334 и 333. ⁹ K—همی¹⁰ I, IV, VI—بستری¹¹ I, K—بمن¹² I, IV, VI—سر و تاج ساسانیان¹³ I, IV, VI—б. стоит после б. 334 текста. ¹⁴ K—خود¹⁵ IV—بسیارگوی¹⁶ I, IV—بدن¹⁷ K—برخاشجوی¹⁸ I, K, IV, VI—هم دشمن¹⁹ I, IV, VI—چو²⁰ K—در میان²¹ I, K, IV, VI—доб.:

وزانچا بیامد بجای نواز * همی گفت با داور پاکباز
و ادامه бб. 254—293 текста с незначительными изменениями; бб. 247—253, 294—296 отсутствуют в рук.
VI; ср. выше, прим. 6 к б. 245. ¹⁷ K—خود بدند¹⁸ I, K, IV, VI—خود که اند¹⁹ I, K, IV, VI—ایزدند²⁰ VI—доб.:

تو شاهی همی سازی از خویشتن * کجا مرگت آید نیابدی کفن
وزان¹⁹ I, K, IV, VI—وزان پس برفتند²⁰ VI—б. стоит после б. 340 текста. ²¹ I, K—بدی²² I, K, IV—بستند یکسر²³ I, K, IV, VI—بدی²⁴ I—دادگر²⁵ VI—بدیشان

هرآنکس که ما را نمودست رنج همه یکسر اندر پناه منند همه¹ بر زن و زاده بر پادشا ز شهری که ویران شد اندر جهان 315
توانگر کنیم مردم درویشرا همه خارستانها کنم چون بهشت بمانم یکی خوبی اندر جهان⁴ بیاییم و دلرا ترازو کنیم چو هرمز جهاندار⁸ و باداد بود 320
پسر بیگمنان از پدر تخت یافت تو ای پرگناه¹⁰ فریبنده مرد نبد هیچ بد جز بفرومان تو گر ایزد بخواهد من از کین شاه 325
کنون تاجا درخور کار کیست بدو گفت بهرام کای¹⁶ مرد گرد چو از دخت بابک بزاد¹⁷ اردشیر نه چون اردشیر اردوانرا بکشت کنون سال چون²¹ پانصد بر²² گذشت

دگر آنک ازو یافتستیم گنج اگر دشمن از نیکخواه منند نخوانیم کسرا مگر پارسا بجایی که درویش باشد نهان پراگنده و مردم خویشرا پر از مردم² و چارپایان³ و کشت که نامم پس از مرگ نبود نهان⁵ بسنجیم و نیرو ببازو⁶ کنیم زمین و زمانه بدو شاد بود کلاه و کمر یافت⁹ و هم بخت یافت که جستی نخستین ز هرمز نبرد¹¹ و گر تامل و مکر و دستان تو¹² کنم بر تو¹³ خورشید روشن¹⁴ سپاه¹⁵ چو من نامزایم سزاوار کیست سزا آن بود کز تو شاهی ببرد که¹⁸ اشکانیانرا بدی¹⁹ دار و گیر بنیرو شد و²⁰ تختش آمد بمشت سر²³ تاج ساسانیان سرد گشت

بپاداش تا این - Л⁵ نهان - I, K, IV⁴ چارپایی - I, IV³ оп. و - VI² همان - VI¹
بپاداش تا زمین جهان - K (метр нарушен); بپاداش این جهان آن جهان - I جهان در نهان
VI- б. оп.⁷ نیروی بازو - IV نیرو ز بازو - I⁶ بپاداش تا زمین جهان آن جهان - IV جهان
I, K, VI- оп. و⁸ VI- نیز⁹ I- доб. و¹⁰ Л- доб.:¹¹
بگیتی چو ایزدگشسپ سوار * جستی کمر نیز یک نامدار
ز کردار تو کشته شد ناگهان * بدست فرومایه بدگمان
VI-¹⁶ K- б. стоит после б. 330.¹⁵ بر تو - K¹⁴ روی - K¹³ K- б. стоит после б. 330.¹²
I, K, IV-¹⁸ نه از دخت بابک نژاد - I, K, IV¹⁷ چو هستیم بابک نژاد - K¹⁷
I, K,²³ بدو گفت بهرام کان در - K²² بر - I, VI²¹ оп. و - VI²⁰ بد این - IV بدان - VI²³
و - VI- доб.

بدین¹ لشکر و² چیمز و³ نامی⁴ دروغ
 ز تو پایشش بودند کنداوران
 300 نچستند شاهی که کهتر بدند
 همی⁹ هر زمان سرفرازی¹⁰ بخشم¹¹
 بجوشد همی بر تنبت بد¹³ گمان
 چهاندار شاهیی ز داد آفرید
 بدان کسی دهد کو سزاوارتر
 305 الانشاه مارا پندر¹⁷ کرده¹⁸ بود
 کنون ایزدم داد شاهنشاهی
 پذیرفتم این از خدای جهان
 بدستوری هرمنز شهریار
 ازان نامور پهرنر²¹ بخردان²²
 310 بدان²³ دین که آورده بود از بهشت
 که پیغمبر آمد²⁵ بلهراسپ داد

نگیری بر⁵ تخت شاهیی فروغ
 چهانجوی و⁶ با گرزهای گران⁷
 نه اندرخور تخت⁸ و افسر بدند
 همی آب خشم اندر آری¹² بخشم
 زمانه بخشم آردت هر زمان¹⁴
 دگر¹⁵ از هنر وز¹⁶ نژاد آفرید
 خرددارتر هم بی آزارتر
 کجا بر من از کارت¹⁹ آزرده²⁰ بود
 بزرگی و تخت و کلاه مهیی
 شناسنده آشکار و نهان
 کجا داشت تاج پندر یادگار
 بزرگان و کارآزموده ردان
 خرد یافته پیرسر²⁴ زردهشت
 پذیرفت²⁶ زان²⁷ پس²⁸ بگشتاسپ داد

نام⁴ K, IV, VI جز⁵ VI چشم و⁶ K و⁷ оп.; ⁸ خواسته I, K, IV, VI ⁹ برین¹⁰ K
¹¹ I, K, IV, VI ¹² تو بر¹³ K, IV, VI ¹⁴ I, K, IV, VI ¹⁵ I, K, IV, VI ¹⁶ I, K, IV, VI ¹⁷ I, K, IV, VI ¹⁸ I, K, IV, VI ¹⁹ I, K, IV, VI ²⁰ I, K, IV, VI ²¹ I, K, IV, VI ²² I, K, IV, VI ²³ I, K, IV, VI ²⁴ I, K, IV, VI ²⁵ I, K, IV, VI ²⁶ I, K, IV, VI ²⁷ I, K, IV, VI ²⁸ I, K, IV, VI

هممان رستم زال و سام سوار * کزیشان سخن ماندمان یادگار
 همان طوسی و گودرز و گیو دلیر * چو بهرام و بیژن چو گسته هم شیر
 شرم و آبت¹² I, IV ز خشم¹¹ K بر فزایی¹⁰ I, IV تو خود⁹ VI تاج⁸ K, VI
 بجوش آیدت کژی اندر¹³ K بجوشد همی کز اندر¹³ I, IV آب شرمت نیاید¹³ K, VI نیاید
 اگر¹⁵ I, K, VI ¹⁴ I, K, IV, VI ¹⁵ I, K, IV, VI ¹⁶ I, K, IV, VI ¹⁷ I, K, IV, VI ¹⁸ I, K, IV, VI ¹⁹ I, K, IV, VI ²⁰ I, K, IV, VI ²¹ I, K, IV, VI ²² I, K, IV, VI ²³ I, K, IV, VI ²⁴ I, K, IV, VI ²⁵ I, K, IV, VI ²⁶ I, K, IV, VI ²⁷ I, K, IV, VI ²⁸ I, K, IV, VI
 K که از دام و بند تو¹⁹ I, IV گفته¹⁸ VI ازان¹⁷ I یا¹⁶ VI یا¹⁵ VI وگر¹⁴ IV
 هم از موبد موبد و²¹ I, IV آشفته²⁰ VI که بر من ز گفت تو¹⁹ VI که من را(؟) ز دام تو
 بران²³ K, IV بدین²³ K هم از بخرد و موبد موبدان²² VI هم از موبدان و هم از²¹ K
 که²⁴ VI چو پیغام ایزد²³ IV که پیغامبر آذرا²² K که پیغام یزدان²¹ I تیزهش²⁰ VI
 و آنکه²⁸ VI ازان²⁷ I پذیرفت²⁶ K, IV و²⁵ K, IV پیغامبر آنرا

اگر بر زخم بر تو بر باد سرد
 سخنها شنیدیم چندی درشت
 اگر من سزوار شاهی نیم 280
 چنین پاسخش داد بهرام باز
 پدرت آن جهاندار دین دوست مرد
 چنو³ مرد را ارج نشناختی
 پس او⁴ جهاندار خواهی بدن⁵
 تو ناپاکی و دشمن ایزدی 285
 گر ایدونک هر مزد بیداد⁷ بود
 تو فرزند اوئی⁸ نباشد⁹ سزا
 ترا زندگانی نباید نه تخت
 هم ان¹³ کین هر مز کنم خواستار
 کنون تازه کن بر من این داستان 290
 که تو داغ بر چشم شاهان نهی
 ازان پس بیابی که شاهی مراست
 بدو گفت خسرو که هر گز مباد
 نوشته چنین¹⁶ بود و¹⁷ بود آنچه بود
 تو شاهی همی سازی از خویشتن 295
 بدین²⁰ اسپ و برگستوان کسان
 نه خان و نه مان²¹ و نه بوم و نژاد

K-² ندیدی مرا پیش [زنده-IV] اندر نبرد-I, IV-نباشی بره(؟) رنجه اندر-Л¹
 بخردی-IV⁶ شدن-K⁵ پس از وی-I⁴ چنان-IV⁴ چو او-K³ I-6. оп. چاره ساز
 بر ایران و نیران-I, IV¹⁰ نباشی-I, K, IV⁹ اورا-IV⁸ هر مز نه بر داد-I, K, IV⁷
 K-¹² دو ب.:¹² دخمه بس کن-I, K¹¹ بر ایرانیان بر-K
 چون او بر مرا خود خداوند بود * چرا داغ تو و چشم اورا بسود
 I, K-¹³ و-Л, IV¹⁷ چنان-I¹⁶ پشت-I, IV¹⁵ کیست-I, IV¹⁴ همین-IV¹⁴ همی-I, K¹³
 I, K-¹⁸ در-I, K¹⁸ مال-IV²¹ برین-I, IV²⁰ خواهی-I, K, IV¹⁹ در-I, K¹⁸
 I, K-²² دو ب.:²² نه شاهی ترا هست و نه بوم و بر * یکی پهلوانی تھی کرده سر

- 260 همان نیز ده¹ بدره دینار زرد
 پرستندگانرا ده³ هزار
 ز بهرامیان هرک گردد اسپر
 پرستنده فرخ آتش کنم
 بگفت این وز خاک بر پای خاست
 265 ز جای نیایش بیامد چو گرد
 که ای دوزخی بنده دیونر
 ستمگاره⁶ دیویست با خشم و زور
 بجای خرد خشم و کین یافتی
 ترا خارستان شارسنانی⁸ نمود
 270 چراغ خرد پیش چشمت بمرد
 نمودست جز جادوی پر فریب
 بشاخی همی یازی امروز دست
 نجستست هر گز تیار¹¹ تو این
 ترا ایزد این فرّ و برزت¹² نداد¹³
 275 ایامرد بدبخت و¹⁵ بیدادگر
 که خرچنگرا¹⁶ نیست پر عقاب
 بیزدان پاک و بتخت و کلاه

فرستم چو بر گردم از کارزار-Л⁴ صد- I, K, IV³ بران-IV. بدین- I² صد- I¹
 I, IV-доб.:

ز بیداد شهری که ویران شدست * گذرگاه گوران و شیران شدست
 بران نیز دینار چون صد هزار * فرستم چو بر گردم از کارزار
⁵ K-доб.:

به یزدان هرآنکس که دل کرده راست * بیابد ز یزدان امید که خواست
 خارستان بوستانی- I, K, IV خارسان شارسانی- T⁸ همی- I, K, IV⁷ ستم دیده- K⁶
 نیایی- K¹¹ I-б. оп.¹⁰ یکی دوزخت کارستانی- K چو دوزخ یکی شارسنانی- I, IV⁹
 I, IV-¹⁶ I, K, IV-¹⁵ I, K, IV-¹⁴ فر یزدان که داد- K¹³ برز و فره- I, IV¹²
 جز جنگرا

یکی کوه داری بـزیر¹ اذندرون
 گر از تو یکی شهـریار آمدی
 245 ترا دل پر اندیشه مهـتریست⁴
 ندانم که آموختت⁷ این⁸ بد⁹ تنی
 هران کاین سخن با تو گوید همی
 بگفت و¹² فرود آمد از خنک عاج
 بنالید و سر سوی خورشید کرد
 250 چنین گفت کای¹⁵ روشن دادگر
 تو دانی که بر¹⁷ پیش این بنده کیست
 وزانجا سبک شد بجای نماز
 گر این پادشاهی ز تخم کیان
 پرستنده باشم بآتشکده
 255 ندارم بگنج اذندرون زر و سیم²²
 گر²⁴ ایدونک این پادشاهی مراست
 تو پیروز گردان سپاه مرا
 اگر کام دل یابم این تاج و اسب
 همین یاره و طوق و این²⁸ گوشوار

که گر² بنگری برتر از بیستون
 مغـیلان بی بر³ بهار آمدی
 بهـینیم قارای⁵ یزدان بچـیست⁶
 ترا با¹⁰ چنین کیش¹¹ آهرمنی
 بگفتار مرگ تو جوید همی
 ز سر بر گرفت آن بهـاگیر تاج
 13 یزدان دلش پر ز¹⁴ امید کرد
 درخت امید از تو آید¹⁶ بهر
 کزین ننگ بر تاج باید گریست
 همی گفت با داور پای راز¹⁸
 بخواهد شدن تا نـبندم¹⁹ میان
 نخواهم²⁰ خورش جز ز شیر²¹ دده
 بگاه²³ پرستش بپوشم گلیم
 پرستنده و ایمن²⁵ داد و راست
 بهـبنده مده تاج و گاه مرا²⁶
 بیارم دمان²⁷ پیش آزرگشسپ
 همین جامه زر²⁹ گوهر نگار

خواست I, IV-⁵ مهر کیست -Л⁴ بهر جا-К³ چون- I² بپیش- I, K, IV, VI-¹
 6 VI - далее бб. 246-296 оп., см. ниже, прим. 16 к б. 336.
 7 Л, I, К - (Амуختت -Л- читайте). 8 I, K - این оп. 9 I, IV - پر 10 I, IV - تا
 11 I, IV - گشتی 12 К - این 13 K, IV - به 14 IV - دلش را پر 15 I - ای 16 K - آور
 17 IV - در 18 I, K, IV, VI - б. оп., ср. б. 265. 19 K, IV - بـندم 20 I, K - نسازم 21 I, IV -
 پرستنده یا نیم- I²⁵ و- K, IV²⁴ بکار- IV²³ (без рифмы). 22 K - زر و شیر و
 K - доб.: 26 K - پرستنده باشم با- IV - نگیرم بگیتی بجز- K
 چو کردم همی بر جهان شهـریار * ببخشم من این تاج گوهر نگار
 همـان زندگانرا بآتشکده * فرستم هم از بهر جشن سده
 ز بیداد شهری که ویران شدست * گذرگاه و مأوای شیران شدست
 همین جام زرین- K, IV همین جامه و زرین- I²⁹ هم- I, IV²⁸ دوان- I, K, IV²⁷

225 چو کسری نیما و چو هرمنز پدر
 ورا^۲ گفت بهرام کای بددششان
 نخستین ز مهمان گشادی سخن
 ترا با سخنیهای شاهان چه کار
 الانشاه بودی کنون که تری
 230 گنه^۷ کارتر کس^۸ توئی در چهان
 بشاهی مرا خواندند آفرین
 دگر آنک گفتی^{۱۲} که بداختری
 ازان گفتیم ای ناسزاوار شاه
 که ایرانیمان بر تو بر دشمنند
 235 بدزند بر تنیت بر پوست و رگ
 بدو گفت خسرو که ای بدکنش
 که آهوست بر مرد گفتار زشت
 ز مغز تو بگسست^{۱۸} روشن خرد
 هر آن دیو کاید زمانش فراز
 240 نخواهم که چون تو یکی پهلوان
 سزد گر ز دل خشم بیرون کنی
 ز داند^{۱۹} دادگر یباد کن

کرا دانی از من سزاوارتر^۱
 بگفتار و کردار^۳ چون بیهمشان
 سرشتت بد و^۴ داستانت کهن^۵
 نه فرزانه مردی نه جنگی سوار^۶
 هم از بنده بندگان کمتری
 نه شاهی^۹ نه زیماسری از^{۱۰} مهان
 نمازم که پی بر نهی بر زمین^{۱۱}
 نزیبم ترا شاهی و مهتری
 که هر گز مبادی تو در پیشگاه^{۱۳}
 بکوشند^{۱۴} و بیخت ز بن بر کنند
 سپارند پس استخوانت^{۱۵} بسگ^{۱۶}
 چرا گشته تندی و برترمنش
 ترا اندر^{۱۷} آغاز بود این سرشت
 خنک نامور کو خرد پرورد
 زبانش بگفتار گردد دراز
 بتندی^{۱۹} تبه گردد و ناتوان
 نچوشتی و برتیزی افسون^{۲۰} کنی
 خردرا بدین^{۲۱} یاد^{۲۲} بنیاد کن

و اطل صاحب الكتاب نفسه في حكايت
 1 B — вместо перевода бб. 226—436 дана такая фраза: 2 K, IV—بدو 3 I—بکردار و گفتار 4 K—نو بدو 5 IV—سخن نو بدو 6 K, VI—обратный порядок мисра. 7 IV—کهن (ошибочно, против метра). 8 Л—بر 9 VI—گنه کرده اکنون VI—گنه کار بی بر 10 K—تخت (ошибочно). 11 K—б. оп., стоит после б. 235 текста. 12 I, IV, K—گوشت و استخوانت I—(ошибочно). 13 K—زیبای گاه 14 VI—بی گوشت VI—گوشت و افسون (метр нарушен). 15 K—доб. б. 231 текста. 16 L—ز تیزی K—بت تیزی I, IV, VI—رفتست VI—خود ز I, IV— 17 I, IV— 18 VI— 19 I, IV, VI— 20 L— 21 IV, VI— 22 VI—کار

<p>عنان باره تیزتگرا¹ سپرد همی بود پیشش زمانی دراز که من خرمم شاد و به روزگار³ نه بیداد⁴ دانی ز شاه⁵ نه داد ورا مرد بدبخت یاری⁶ کند بنوی⁸ کمندیت مالیده⁹ دو دستت بمندم بخم کمند ببینی ز من تلخی روزگار برخساره شد چون¹¹ گل شنبلید¹² نگوید چنین مرد یزدان شناس تو دشنام سازی بهنگام سور نه آن سواران¹⁴ گردنکشان اگر بشمیری سال صد پار سی بگرد در ناسپاسی مگرد برین گونه بر دیو¹⁵ پاسخ دهد که سرگشته بینمت پر¹⁷ رای خویش که ز دست جاوید و فرمان رواست تن اندر نکوهش دل اندر هراس ز گوهر بیک سوم دانی¹⁸ همی نزیب است بر من کلاه مهی</p>	<p>205 سخنهایش بشنید بهرام گرد هم از پشت آن باره بردش نماز چنین داد پاسخ مر² ابلق سوار ترا روزگار بزرگی مباد الان شاه چون شهر یاری کند 210 ترا روزگاری⁷ سگالیدهام بزودی یکی دار سازم بلند بیاوهم زمت زان سزاوار¹⁰ دار چو خسرو ز بهرام پاسخ شنید چنین داد پاسخ که ای ناسپاس 215 چو مهمان بخوان¹³ تو آید ز دور نه آیین شاهان بود زین نشان نه قازی چنین کرد و نه پارسی ازین ننگ دارد خردمند مرد چو مهمانت آواز فرخ دهد 220 بترسم که روز بد آیدت پیش¹⁶ ترا چاره بر دست آن پادشاست گنهدار یزدانی و ناسپاسی مرا چون الان شاه خوانی همی مگر ناسزایم بشاهنشاهی</p>
---	---

داد پاسخ پس—K, VI داد پاسخش—I² ابلق تیزتگرا—K ابلق مشکدمرا—I, IV, VI¹
مرگ—VI⁶ شاهان(?)—VI⁵ که نه بند(?)—VI⁴ پروردگار(?)—VI³ گفت بهرام—IV
سرافراز—IV, VI¹⁰ کمندت بمالیدهام—IV, VI⁹ بموی—VI⁸ روزگار—VI⁷ بر تخت یاری
11 I, K, IV, VI—رخش گشت همچون—12 I, K, IV—دوب:
بدانست کو دل ز تخت و کلاه * همی نکسلاند به [بر—K] آیین شاه
بر—I, K, VI¹⁷ آید به پیش—IV¹⁶ نزد تو—IV¹⁵ و—IV, VI¹⁴—دوب. پخان—IV, VI¹³
بیک سو نشانی—I, K, IV, VI¹⁸ بر گشته رانی همی—IV گشته دانی همی

ازان به که در جنگ سستی¹ کنم
 نوآیین بدیهه‌اش گردد کهن
 سپاسی ز دادن⁵ بدو⁶ بر نهم⁷
 برین رزمگه⁹ جستن¹⁰ آهنگ ما
 خرد بی گمان تاج‌بندی¹² بود
 ازو شاد باشد¹³ دل پارسا¹⁴
 انوشه بندی¹⁵ تا بود روزگار
 تو داناتری هرچ باید¹⁶ بکن
 تو پر مغزی و او¹⁸ پر از¹⁹ بلا سر
 خرامان بیامد پپیش²⁰ سپاه
 همی جست هنگامه²¹ رزم سور²¹
 چگونست کارت بدشت نبرد
 همان تخت²³ و دیهیمرا مایه‌ای
 چو شمع درخشنده²⁴ هنگام²⁵ بزم²⁶
 مداراد دارنده باز از تو دست
 بخوبی بسپارد²⁹ کار³⁰ ترا
 ز دیدار تو رامش جان کنم
 کنم آفریننده‌ها بر تو یاد³¹

بپرسش یکی پیش‌دستی کنم
 اگر زو² بر اندازه³ یابم سخن
 ز گیتی یکی گوشه اورا⁴ هم
 همه آشتی⁸ گردد این جنگ ما
 مرا ز¹¹ آشتی سودمندی بود
 چو بازارگازی کنند پادشا
 بدو گفت گسته‌هم کای شهریار
 همی گوهر افشانی اندر سخن
 تو پر دادی و بنده¹⁷ بیدادگر
 چو بشنید خسرو به‌پیمود راه
 بپرسید بهرام یلرا ز دور
 بهرام گفت ای سرافراز²² مرد
 تو درگاه‌ها را هم‌چو پیرایه‌ای
 ستون سپاهی به‌نگام رزم
 جهانجوی²⁷ گردی و یزدان‌پرست
 سگ‌ال‌پسیده‌ام روزگار²⁸ ترا
 ترا با سپاه تو مه‌مان کنم
 سپه‌دار ایرانیت خوانم بداد

190

195

200

ز یزدان - VI, K, 5 دهیم - IV, 4 باندازه - I, 3 ازوگر - IV, 2 خسروپرستی - VI, 1
 10 I, K, IV, بدین رزم و این - I, 9 ز گردان تھی - K, 8 نهیم - IV, 7 برو - VI, IV, K, 6
 VI - کردن - I, 11 سر - I, 12 کاربندی - K, 13 I, K, IV - گردد - VI, 14 б. оп. K - доб.:
 ز مـردی بـود گـر تـرا آرزوی * نـباشی بـآزار کـس کـی نـمـجـوی
 مغز و - IV مغز و اورا - I, 18 خصم - IV, 17 دانی - VI, K, خواهی - I, IV, 16 بزی - VI, K, 15
 او (метр нарушен). 21 Б - бб. 169-197 не з پیش - K, 20 ترا سر پر از مغز و او - VI, 19
 переведены. K - که سازند - I, 25 درخشان - VI, IV, K, I, 24 تاج - Л, 23 گرانمایه - K, 22
 جهانراست - VI, 27 K - доб. б. 204 текста. 26 K - گه سازو - VI, IV (?); ننارنده - IV چو سازی تو
 31 K - б. оп., стоит после б. 200 текста. 30 I - کاری - I, 30 پسندیده - VI, IV, K, I, 29 روزگاری - I, 28

چندی¹ گفت کان دودگون² دراز
 بدو⁶ گفت گردوی کآری همان
 چنین⁹ گفت کز پهلو¹⁰ کوژپشت
 همان خوک‌بینی¹² و¹³ خوابیده چشم
 بدیده¹⁵ ندیدی¹⁶ مراورا بدست 175
 نه‌بینم همی در سرش که‌تری
 ازان پس به‌بندوی و گسته‌هم گفت
 که گر خر نیاید بنزدیک²³ بار
 چو بفریفت چو‌بینه‌را نره دیو²⁵
 هر آن دل²⁶ که از آز شد دردمند 180
 جز از²⁹ جنگ چو‌بینه‌را رای نیست
 چو بر³¹ جنگ رفتن بسی³² شد³³ سخن
 که داند که در جنگ پیروز کیست
 برین³⁵ گونه آراسته لشکری
 دزگاه³⁷ مردی چو دیو³⁸ سترگ 185
 گر ایدونک باشیم⁴⁰ هم‌داستان

نشسته بران³ ابلق⁴ سرفراز⁵
 نبردست⁷ هرگز بنیکی گمان⁸
 بپرسی سخن پاسخ آرد درشت¹¹
 دل آگنده دارد تو گوئی بگشتم¹⁴
 کجا در¹⁷ جهان¹⁸ دشمن ایزدست¹⁹
 نیابد²⁰ کس اورا²¹ بفرمان بری
 که بگشایم²² این داستان از نهفت
 تو بار گرانرا بنزد²⁴ خر آر
 کجا بیند او راه گی‌ه‌ان‌خدیو
 نی‌ایدش کار²⁷ بزرگان²⁸ پسند
 بدلیش اندرون دادر جای نیست³⁰
 نگه کرد باید ز سر تا پین
 بدان سر دگر³⁴ لشکرافروز کیست
 بپرخاش به‌هرام یل³⁶ مه‌تری
 سپاهی بکردار درنده³⁹ گزرگ
 نباشد⁴¹ مرا ننگ زین‌داستان

¹ I, K, IV—بدو ² Л—رورکور (так!); K—کوژپشت ³ I—بدان ⁴ K—بارۀ ⁵ VI—б. оп.
⁶ I, K, IV, VI—چنین ⁷ K—نبردست ⁸ K—доб.:
 فرو هشته لفع و برآورده یال * همانا دل آگنده دارد بسال
⁹ I, IV, VI—بدو ¹⁰ I, IV—بدتن ¹¹ K—б. оп. خسرو کزان ¹² I—K—کژبینی ¹³ K—
 و оп. ¹⁴ VI—б. оп. ¹⁵ IV—بدیدم (так!). ¹⁶ I,
 IV—چو بینی ¹⁷ I, K, IV—که او ¹⁸ I, IV—نهان ¹⁹ VI—б. оп. ²⁰ IV—نیاید
 (так!). ²¹ VI—رای ²² I—بگشای ²³ I—بدنبال ²⁴ I, IV, VI—پشت
 گران سوی پشت ²⁵ VI—دیو ²⁶ K, VI—کس ²⁷ I, K, IV, VI—پند ²⁸ I, IV—
 رفتی بسر ²⁹ VI—بجز ³⁰ I—б. оп. ³¹ I, K, IV, VI—در ³² I, IV, VI—
 پدین ³³ K—گفتن سرآید ³⁴ I, IV—هم ³⁵ IV—
 [خر—K] ³⁶ I, K, IV—پر از جنگ و پرخاشجو ³⁷ K—درگاه (так!). ³⁸ I—
 باشید ³⁹ I, IV—ارغنده ⁴⁰ I, K, IV, VI— ⁴¹ K—نیاید

به‌بیمینید¹ لشکرش را سر بر سر
 سواری نه‌بیمینم همی رزم‌جوی
 به‌بیمیند کنون کار مردان مرد
 همان زخم‌گ‌وپال⁵ و باران⁶ تیر
 ندارد برآوردگه⁸ پیمیل پای
 ز آواز من⁹ کوه ری‌زان شود
 بخنجر بدریا بر افسون¹⁰ کنیم
 بگفت و¹² بر انگیخت ابلق ز جای
 یکی تنگ آوردگاه‌ی گرفت
 ز آوردگه شد سوی نه‌روان¹⁶
 تندی چنند با او ز ایران‌یان
 چنین گفت خسرو که ای¹⁹ سرکشان
 بدو گفت گردوی²¹ کای شه‌ریار
 قیایش سپید و²³ حمایل سیاه
 جه‌اندار چون دید به‌رام را
 160
 165
 170

که تا کیست زیشان یکی نامور
 که با من² بروی اندر آرند روی³
 تگ اسپ و شمشیر و گرز⁴ نبرد
 خروشی یلان بر⁷ ده و دار و گیر
 چو من با سپاه اندر آیم ز جای
 هـژبـر دلاور گـریـزان شـود
 بیابان سراسر پر از خون کنیم¹¹
 تو گفتی شد آن باره¹³ پیران همای¹⁴
 بدو مانده بد لشکر¹⁵ اندر شگفت
 همی بود بر پیمیش فرخ جوان¹⁷
 همه بسته بر¹⁸ جنگ خسرو میان
 ز بهرام چوبین که دارد نشان²⁰
 نگه کن بران²² مرد ابلق سوار
 همی راند²⁴ ابلق میان سپاه²⁵
 بدادستش²⁶ آغاز و²⁷ فرجام را²⁸

سپه‌را بر آیدین نوش‌پین‌روان * همی راند این شاه [سگ-K-بند-IV-چلف-VI]
 تیره [بتیره-K] روان

Б — 66. 155—166 текста не переведены.

¹ IV-نه‌بیمیند (так!). ² VI-ما ³ I-بروی اندر آرد بروی-I ⁴ I, K, VI-
⁵ K-شمشیر ⁶ VI-پیمان ⁷ K, VI-و ⁸ I,
 همه آبها سر بر سر خون-¹¹ I, K, IV, VI- (так!). ¹⁰ K-بافسون ⁹ K, IV-ما ¹² I, K, IV, VI-
 دو لشکر بدو مانده-¹⁵ VI- باره‌را رهنمای-¹⁴ K- که شد باره-¹³ I- و-¹² I, K, IV, VI- کنیم
¹⁶ I, K, IV, VI- ²⁰ K-доб: ¹⁹ VI-بدان ¹⁸ VI-بسته ¹⁷ K-گوان ¹⁵ VI-پهلوان-¹⁶ I, K, IV, VI-
 کسی کش کلیدست گوید وزیر * جز او رایزن کسی ندارد دیر
 (ср. разночтение 13 к ²¹ Б-149 текста). ²² I, K, IV-دران ²³ IV-оп. ²⁴ IV-تازد ²⁵ VI-б. оп.; Б-66.
 169—196 текста не переведены. ²⁶ I, K, IV-از ²⁷ I, K, IV-و ²⁸ VI-б. оп.

اگر بسته گر کشته¹ اورا برت
 ز یک روی³ خسرو دگر پهلوان
 145 نظاره بران⁵ از دو رویه سپاه
 بیاریم و آسوده شد² لشکرت
 میمان اندرون نه هروان⁴
 که تا پهلوان چون رود نزد⁶ شاه⁷

۵

رسیدند بهرام و خسرو بهم
 نشستند جهاندار¹⁰ بر خنگ عاج
 ز دیبای زربفت چینی قهای
 150 چو بندوی و¹⁴ گستهم بر دست¹⁵ شاه
 همه غرقه¹⁷ در آهن و سیم و زر
 چو بهرام روی شهنشاه دید
 ازان پس چنین گفت با سرکشان
 ز پستی و کندی بمردی رسید
 155 بیاموخت آیین شاهنشهان
 گشاده یکی روی⁸ و دیگر دژ⁹
 فریدون یل بود با فر و تاج¹¹
 چو گردوی پیش اندرون¹² رهنمای¹³
 چو خراد برزین زرین¹⁶ کلاه
 نه¹⁸ یاقوت پیدا نه¹⁹ زرین²⁰ کمر
 شد از خشم رنگ رخس زاپدید
 که این روسپی زاده بدنشهان
 توانگر²¹ شد و رزمگه²² بر کشید²³
 بزودی سر آرم²⁴ بدو²⁵ بر جهان²⁷

چشمه نهران - I, IV - 4 سوی - VI - 3 تازان بر - K - 2 کشته گر بسته - VI, K - 1
 چون رود پهلوان پیش - VI, IV, I - 6 شده - VI - 5 بدان - I - 9 بود - VI - 8
 [دژ - K] و ز یاقوت بر سرش تاج - IV, K, I - 11 سپهدار - IV, I - 10 (ср. различение 23).
 13 K - 12 اندرش - VI, IV - 12
 14 IV - 15 VI - 16 IV - 17 IV - 18 I, K, IV - 19 K - 20 I, IV - 21 VI - 22 I, IV - 23 I, K, IV - 24 I, K, IV - 25 I, K, IV - 26 I, K, IV - 27 I, K, IV, VI - 27

که به بهرام یل را برادر بد اوی * بدل بود گردوی ازو کی نه چوی
 (так!) IV - 17 (так!) IV - 16 و برزین - IV - 16 در پیش - VI - 15
 نه زر و - VI - 21 نه از زر - IV, I - 20 و پیروزه - K - 19
 23 I, K, IV - 24 I, K, IV - 25 I, K, IV - 26 I, K, IV - 27 I, K, IV, VI - 27

پدید آمدش خط بر گرد عاج * فریدون یل گشت با گرز و تاج
 VI - 27

پدید آمدش خط بر گرد عاج * سزوار تخته ست و زیبای تاج
 (ср. различение 11). 24 I, IV - 25 IV - 26 K - 27 I, K, IV, VI - 27

چنین گفت خسرو که این باد و بس
 سینه‌ها ز بغداد بیرون کشید
 دو لشکر چو تنگ اندر آمد پراه⁵
 چو شمع جهان شد بغم اذرون
 130 طلایه بیامد ز هر دو سپاه
 چو از خنجر روز بگریخت شب
 تبهیره بر آمد ز هر دو سرای
 بگستهم و بندوی فرمود شاه
 135 چنیین با¹⁶ بزرگان روشن‌روان
 طلایه به‌هرام شد ناگزیر¹⁷
 چو بشنید بهرام لشکر براند¹⁹
 نشست از بر ابلق مشکدم
 سلیحش یکی هندوی تیغ بود
 140 چو برق درفشان²³ همی راند اسپی
 چو آیین‌گشسپ²⁵ و یلان‌سینه نیز²⁶
 سه ترک دلاور ز خاقان‌ایان
 پذیرفته²⁹ هر سه³⁰ که چون روی شاه

فخر ج برویز—B⁴ سراپرده‌را سوی هامون—K³ شکست خدایی—IV² و—Л¹ و
 وزان سو—Л, K⁷ ازین سو—Л, K⁶ ز راه—I, VI⁵ من طیسفون فی جموعه و جنوده
 ازین سو سپهبد و زان سو سپاه—Л, I, VI⁸ ازین سو—I
 که دارند لشکر—K که دارد ز بد راه لشکر نگاه—I, IV¹¹ قیرگون—I, K, IV¹⁰ آن IV—доб.⁹
 I—пов-¹⁵ گردان—K¹⁴ تیره لب—K¹³ ترسان دل—K شیبون دل—I¹² ز دشمن نگاه
 سپاهی چو دریای—K¹⁸ همچو تیر—K¹⁷ (так).—K, IV¹⁶ 131 текста. вторяет второе мисра б.
 IV, VI—I, доб.²² و—Л, I—доб.²¹ و—I—доб.²¹ چمنده—IV جهنده—I, K, VI²⁰ نراند—VI¹⁹ قیر
 VI—همدان گشسپ—K²⁵ ایزدگشسپ—K, IV, VI²⁴ درخشان—I, K, IV, VI²³ از—доб.
 I—IV کین دل و پیر ستیز—K کین و سر پیر ز دود—I²⁷ بود—I²⁶ بنداگشسپ(?)
 پذیرفت—VI³⁰ بیبوسته—I²⁹ بدان—I²⁸ کین و دل پیر ستیز—VI سر و پیر ستیز
 هر کسی

115 چو نزدیک باشد پشاه جهان
 کنون از خرد پاره⁴ مانند خرد
 خرد نیست با مردم ناسپاسی
 اگر بشنود شه‌ریار این سخن
 بدو گفت شاه این سخن گر⁷ بزر
 سخن گفتن موبدان گوهرست
 که چون¹⁰ این دو لشکر برابر شود
 نمیشد مراننگ¹³ کز قلب‌گاه
 بخوانم بآواز بهرام
 یکی ز آشتی روی بنماید
 120 اگر خود پذیرد سخن به بود
 وگر جنگ جوید منم جنگ‌جوی
 همه کاردانان بدین²⁰ داستان
 بزرگان برو آفرین خواندند
 125 همی گفت هر کسی که ای شه‌ریار
 ترا باد پی‌روزی و فرهی

VI-⁴ خرد جوی چون دیدش اندر نهان (так!) K-³ خویشتن را VI-² خود و IV-¹
 K-⁶ доб.: هم آنرا VI-⁵ نه اورا K-⁵ بد آنرا-Л، پاره از خرد
 بچشم دل اندر سخن بنگردد * کزو بر خورد چون ازو بگذرد
 K-⁹ (так!) از-¹⁰ چون оп., метр нарушен.
 K-⁸ نویسند و اینست VI-⁷ سخن را VI-⁷
 I-¹¹ слово испорчено. K-¹² доб.:

نه‌بینم یکی گرد از ایران سپاه * که باشد ز بهرام یل رزم‌خواه
 ندانم کسی کو برد پیش اسپ * چو پیش آورد دست پور گشسپ
 چو از پهلوان کسی ندارم برزم. * سزد گسر در آریم اورا بزم
 ناپاک VI-¹⁵ ناکم خودکام را IV-¹⁵ ناپاک خودکام را K-¹⁵ I،
 K-¹⁴ I، K، IV، VI-¹³ عیب
 K-¹⁹ بروی K-¹⁸ چو روی K-¹⁸ بر درگه ما چو آگه VI-¹⁷ من IV-¹⁶ پدرا
 مرا داد یزدان همان داد و فر * کزان فر بر آرم بهر جای سر
 خسرو پاک‌دین VI-²¹ بدان K-²⁰ برین 1-²⁰

<p>همه دفتر دمنه خواند همی³ که کاری درازست مآرا پپییش بدریا دل اژدها بشکنند بیاموخت از شه‌ریار جهان چون او⁷ رایزن کسی ندارد دپییر⁸ که ما با غم و رنج گشتیم جفت سپهدار ارمینیه¹² رادمآن¹³ بزرگان¹⁴ فرزانه رزم‌ساز که ای سرفرازان و¹⁵ جنگ‌آوران ز دانش یکی بر تنش¹⁶ جوشنست شود موم ازان زخم¹⁹ پولاد ترگ²⁰ برای جوانی جهان نسیپر بران²² خستگیها پر آزار کیست²³ همه مغزرا²⁵ فر و توشه بدی خردرا بغشید²⁸ بر چار بهر که فر و خرد پادشاه سزاست سدیگر پرستنده پادشاه</p>	<p>جز از رزم¹ شاهان نرانند² همی چنین گفت خسرو بدستور خویش چو بهرام بر دشمن اسپ افکند دگر آنک آیین شاهنشاهان سیم کش کلپله است و⁴ دمنه⁵ وزیر⁶ ازان⁹ پس ببندوی و گستهیم گفت چو گردوی¹⁰ شاهپور و چون¹¹ اندیان نشستند با شاه ایران برآز چنین گفت خسرو بدان مهتران هر آن مغز کورا خرد روشنست کس آنرا¹⁷ نبرد مگر¹⁸ تیغ مرگ کنون من بسال از شما کهترم بگویند²¹ تا چاره کار چیست بدو گفت موبد انوشه²⁴ بدی چو پید²⁶ شد این²⁷ راز گردنده دهر چو نیمی ازو²⁹ بهره پادشاهست دگر بهره مردم پارسا</p>	<p>95</p> <p>100</p> <p>105</p> <p>110</p>
--	--	--

¹ I, K, IV— رسم VI— (takl). ² I, IV, VI— نداند ³ K— доб.:
یکی دوربین مرد جوئیای کار * نباشد چنو نامدار و سوار
زپییر—⁴ I, K, IV, VI— оп. ⁵ I, IV— گوید ⁶ K— بزیر (takl). ⁷ K— چنان VI—
I, IV— آن میمنه—⁸ I, IV— VI— با—⁹ I, K, IV, VI— وزان ¹⁰ Л, IV— و оп. ¹¹ K, VI—
Л—¹² Л—доб. و ¹³ I—¹⁴ I—¹⁵ I—¹⁶ I—¹⁷ K— زبان زبان—¹⁸ I—¹⁹ I—²⁰ I—²¹ I—²² I—²³ I—²⁴ I, K, VI—
I, K, VI—²⁵ I, VI—²⁶ I, K, VI—²⁷ K—²⁸ K—²⁹ VI—

بپای¹ اندر آمد سر و² بنخت اوی
 بیژمرد و اندیشه اندر گرفت⁴
 درفش بزرگی بهامون برنند
 بپیکار خسرو میانرا بمست
 همی راند گستاخ تا نهروان⁶
 غمی گشت زان تیز بازار اوی
 که تا باز جویند کار جهان
 ز لشکر همی⁷ کرد باید درست
 و گر¹⁰ گردد¹¹ این کار ما با¹² درنگ
 بود بیشتر گر¹⁴ میان سپاه
 برفتن کند هیچ رای شکار
 نبود آگه از کار و¹⁵ لشکرش
 نهانی بر او¹⁶ فراز آمدند
 اگر نامدارست¹⁷ و گر کودکیست
 بود یک زمان در میان سپاه
 گهی بر چپ و گاه¹⁹ سوی²⁰ بنه
 بیگانگانگانشان²¹ نیاید نیاز
 همان در در و²³ دشت²⁴ جوید شکار

پسر بر نشست از بر تخت اوی
 ازان ماند بهرام اندر⁸ شگفت
 بفرمود تا کوی بیرون برنند
 بنه بر نهاد و سپه بر نشست
 سپاهی بکردار⁵ کوه⁵ روان
 چو آگاه شد خسرو از کار اوی
 فرستاد بیدار کارآگهان
 بکارآگهان گفت راز از نشست
 که با او یکی اند⁸ لشکر⁹ بچنگ
 دگر آنک بهرام در¹³ قلبگاه
 چگونه نشیند بهنگام بار
 برفتنند کارآگهان از درش
 چو رفتند و دیدند و باز آمدند
 که لشکر بهر کار با او یکیست
 هرانگه که لشکر براند براه
 زمانی شود¹⁸ بر سوی میمنه
 همه مردم خویشی دارد براز
 بکردار شاهان نشینند ببار²²

80

85

90

1 K, IV, VI—بپای 2 VI—و. 3 K, IV, VI—در. 4 K—دوب.:

چنین گفت کامد مرا گاه جنگ * بگیرم جهانی بمردی بچنگ
 نخرج من الری و ساق العساکر فلم یحس به إلا و هو نازل بالنهروان—ب VI⁵ آب—
 K—¹⁰ یکسر—IV⁹ که با وی که آید ز—VI⁸ همه—IV⁷ . 118 не переведено. 11 VI—گیرد—
 اگر او—K, IV, VI¹⁵ یا—I, K, IV, VI¹⁴ بر—K, IV¹³ بر ما—VI¹² با ما—IV¹² گیرد—VI¹¹ اگر
 IV—دوب. (против метра).¹⁹ بود—VI¹⁸ نامداری—VI¹⁷ بنزدش—IV¹⁶
 برد—VI^{VI} ابا یوز در—I, IV²³ . بپیشش بکار—VI²² بیگانگانگانش—I, K, IV, VI²¹ پیش
 برد یوز در دشت و—K²⁴ باز و در

60 بدو گفت خسرو که ای شه‌ریار
 نباشد² و گر چه بود در نهان³
 و لیکن نگه کن بروشن روان
 سپاه‌ست با او فزون از شمار
 اگر ما بگستهم یازیم دست
 دگر آنک باشد دبیر کهن
 65 سواری که پرورده⁶ باشد برزم
 ازین هر زمان نو فرستم یکی
 میدان این ز گستم کاین ایزدبست
 دل تو بدین درد خرسند باد
 70 بگفت این و گریان بیامد ز پیش
 پیسر مهربان‌تر بد¹⁰ از شه‌ریار
 که یار¹² زبان¹³ چرب و شیرین سخن
 هنرمند گز¹⁴ مردم بی‌هنر

۴

75 چو بشنید بهرام کز روزگار
 نه‌اندند بر چشم روشنش داغ
 چه آمد بران نام‌ور شه‌ریار
 بمرد آن چراغ دو نرگس به‌باغ

VI- بدگمان-IV³ میباشد-IV² میادا ز مرگ تو کس-VI میادا روانت ز غم-K¹
 گریان-IV, K⁷ خو کرده-VI⁶. (так!). خنجرگذاران کار-VI⁵ کم شود-K⁴ بدنهان
 VI- بسی مهربان موبد-VI¹⁰ نگفت-K, IV⁹ صبرو-Л, I, IV, VI⁸ واند-
 VI- I, K, IV, VI¹⁵ با-I, K, IV, VI¹⁴ جوان-VI¹³ که یاری-IV جوان-K¹² конец бейта испорчен.
 VI- испорчено; K- доб: VI- بسر-IV

و لیکن ز آموختن چاره نیست * که گوید که دانا و نادان یکیست
 بدانش بود نیک فرجام تو * بمینو بود ناز و آرام تو
 چنان چون تنترا خورش دستگیر * ز دانش روان را بود ناگ‌زیر
 بهر کار یزدان پیروز و پاک * بخوان و مدار از کسی ترس و پاک

بگوش آمد از دور بانگ خروس
 نهانش² پر از درد و خسته جگر
 همی بود پیشش زمادی دراز
 ز نوش پین روان در جهان یادگار
 بسوزن نخستی سر⁶ انگشت تو
 غم آمد ترا دل پر از خون مرا⁷
 یکی بندهام پاسه بان سرت⁸
 بمرم سر خویش در پیش شاه
 همین روز¹¹ سختی ز من بگذرد¹²
 برین بر¹⁴ فزونی نخواهیم¹⁵ نیز
 کنی گوش ما را با آواز شاد
 که از رزم دیرینه دارد نشانی
 سخن گوید و کرده باشد شکار
 که از شهریاران گزارد²¹ سخن
 بدان²² درد و سختی سر²³ آرد مرا²⁴
 پرستنده و نا²⁷ همال تو اند
 بریشان برانی برین سوک²⁹ خشم

چو پنهان شد آن چادر آبنوس¹
 جهانگیر شد تا بنزد پدر
 چو دیدش بنالید و بردش نماز
 بدو گفت کای³ شاه نابختیار⁴
 تو دانی که گر⁵ بودمی پشت تو
 نگر تا چه فرمایی اکنون مرا
 گر ایدونک فرمان دهی بر درت
 نجویم کلاه و نخواهم سپاه⁹
 بدو گفت هر مزد¹⁰ ای پرخرد
 مرا نزد تو آرزو بد¹³ سه چیز
 یکی آنک شبگیر¹⁶ هر بامداد
 و دیگر سواری¹⁷ ز گردنکشان
 بر من فرستی که از¹⁸ کارزار
 دگر آنک داننده¹⁹ مرد²⁰ کهن
 نوشته یکی دفتر آرد مرا
 سپیم²⁵ آرزوی آنک²⁶ خال تو اند
 نمینند زین²⁸ پس جهان را بچشم

45

50

55

VI- که من- K⁵ خسرو تاجدار- K⁴ ای- IV³ نهانی- VI² و لما اُمسی- B¹

نخواهم کلاه و نجویم- K, VI⁹ بر سرت- IV⁸ IV-б. оп.⁷ کس- T یک- K, IV⁶ اگر

K-доб.:¹² درد و- IV¹¹ هر مز که- I, K, IV, VI¹⁰ سپاه

نه آن کس که این کرد مانند دراز * بما بگذرد هر چه رنجست و ناز

Л-¹⁸ دگر نامداری- K¹⁷ و VI-доб.¹⁶ نجویم- K, VI¹⁵ بران سه- K¹⁴ بر- K, IV¹³

وزان- VI بران- K, IV²² سراپد- VI²¹ مردی- K, IV, VI²⁰ یکی پیر داننده- K¹⁹ گهی

K-доб.:²⁴ (так!).²³ پر-

یکی رودزن مردم خوب دست * مراورا بد و نیک دستان بدست

ازین- K, IV, VI²⁸ پرستنده اند و- VI²⁷ دگر آن دو ناکسی که- VI²⁶ بدین- IV²⁵

ز هر گونه- VI تو از درد- K بدل سوک- Л²⁹

برفتند هر کس که بودش هنر^۱
 بر آن تاج نو^۲ گوهر افشانند
 زیاده مگر مردم نیکبخت
 که بی‌پدای آرد همه کاستی^۳
 ز پیکار کردن سر ما^۴ تهیست^۵
 همی‌روشن^۶ و مایه‌ور^۷ بخت^۸ نو^۹
 بهر کار بر ما سپاسی نهید^{۱۰}
 و دیگر کشیدن سر از پادشا
 که دودش^{۱۱} بود سوی^{۱۲} آن کس رسان
 بی‌مایه^{۱۳} چیزی دلش بر فروخت^{۱۴}
 مرآنرا پذیرنده باشد خرد
 اگر تاج جوید گر^{۱۵} انگشتی^{۱۶}
 نگوید سخن با کسی جز بداد^{۱۷}
 زیاده^{۱۸} بازدار آهرمندی^{۱۹}
 همی آفرین خواند بر تاج و گاه
 بسی آفرین بود^{۲۰} بر بخت او
 همه شب ز هرگز همی کرد یاد

چو خسرو نشست از بر تخت زر
 گرانمایگان را همه خواندند
 بموید چنین گفت کنایین تاج و تخت
 مبادا مرا پیشه جز راستی
 ابا هر کسی رای ما آشتیست^۱
 ز یزدان^۲ پذیرفتم این تخت^۳ نو
 شما نیز دلها بفرمان دهید^۴
 از آزدن مردم پارسا
 سووم دور بودن ز چینی^۵ کسان
 که در گاه و بی‌گه کسی^۶ بسوخت
 دگر هرچ^۷ در^۸ مردمی درخورد
 نمباشد مرا با کسی^۹ داوری
 کرا^{۱۰} گوهر تن بود با نژاد
 نمباشد شمارا جز از ایمنی
 هر آن کس که بشنید گفتار شاه
 برفتند شاد از بر تخت او
 سپهبد فرود آمد از تخت شاد

^۱ K - گردان زرین کمر - ^۲ K - تاج بر - ^۳ VI - б. оп. تخت زر - ^۴ Л, I, IV, VI -
 ز ایزد - ^۵ K - گر اورا همه رای بیگانگیست - ^۶ K - سر ما ز پیکار کردن - ^۷ VI - راستیست
^۸ K - VI - доб. б. 35 افسر و تخت - ^۹ K - همه راستی - ^{۱۰} K - همی‌روشن و بخت - ^{۱۱} K -
^{۱۲} K - VI - با شاه پیمان نهید - ^{۱۳} K - VI - با ما به پیمان کنید - ^{۱۴} K - VI - نهید - ^{۱۵} K, VI -
 درگاه و بیگه - ^{۱۶} VI - (так!); در گاه بیگه دلرا - ^{۱۷} K - نزد - ^{۱۸} Л - I, K, IV, VI - دردش - ^{۱۹} I, K, IV, VI -
 دلشرا - ^{۲۰} VI - б. стоит после б. 31 текста; K - доб.:

کنون دست ازان نشست باید همی * ره راستی جست باید همی
 VI - جوید ور - ^۱ K - مرا با کسی نیست آن - ^۲ K - از - ^۳ I, K, IV, VI - آنچه - ^۴ VI -
 من جست ار - ^۵ K - б. стоит после б. 39 текста. اگر - ^۶ K, VI - ^۷ K - б. стоит после б. 39
 خواند - ^۸ VI - رفت - ^۹ K - ^{۱۰} VI - б. оп. ^{۱۱} K - بتازم - ^{۱۲} T - ^{۱۳} K - ^{۱۴} VI -

سپاهی بد¹ از بردع و اردبیل² از ارمینیه نیز چندی سپاه
 چو آمد به بغداد زو آگهی
 همه شهر ز آگاهی آرام یافت
 پذیره شدندش بزرگان شهر
 نهادند بر پیشگاه تخت عاج
 بشهر اندرون رفت خسرو بدر⁷
 [چه جویم زین⁹ گنبد تیزگرد
 یکی را همی تاج¹⁰ شاهمی دهد
 یکی را برهنه سر و پای و سفید
 یکی را دهد توشه¹³ شهید و شهیر
 [سر انجم هر دو بخاک اندرند¹⁵
 اگر خود نژادی خردمند مرد
 ندیدی چه آن از بنه به بدی
 کنون رنج در کار خسرو بریم²⁵

همی رفت با نامور خیل خیل
 همی تاخت چون باد با پور³ شاه⁴
 که آمد خریدار تخت مهی
 جهانجوی از آرامشان⁵ کام یافت
 کسی را که از مهتری بود بهر
 همان طوق زرین و پرمایه تاج⁶
 بنزد پدر رفت با باد سرد⁸
 که هر گز نیساید از کارکرد
 یکی را بدریا براهی دهد
 نه آرام و¹¹ خواب¹² و نه جای نهفت
 بپوشد بدیبا و خز و حریر¹⁴
 بتاری بدم¹⁶ هلاک اندرند¹⁵
 ندیدی ز گیتی چنین¹⁷ گرم و سرد¹⁸
 اگر که¹⁹ بدی مرد اگر مه²⁰ بدی²¹
 بخواننده آگاهی²² نو بریم²³

1 I—سپه برد— 2 K, I— اردویل VI— мисра испорчено. 3 Л—پیشی— 4 VI—б. оп.

5 Л—آرامش و— 6 K—доб.:

کنون پادشاهی پرویز شاه * بگویم که هستم بدین دستگاه

جویم ازین— K⁹ 17—25 оп. I—66. 17—25 оп. K—ب. 17 25 текст; I—66. 17—25 оп. 7 K—داد— 8 K—باد—

بدیبا— Л¹⁴ توشه و— VI—توشه از— K¹³ خورد— K¹² 12 K—оп. و— Л, K, IV¹¹ 11 L, K, IV—оп. 10 K—تخت—

نبودی— K¹⁸ 18 K—оп. چنین— Л¹⁷ 17 L—оп. 16 K, VI—دام— 15 L—اندرست— 15 L—چینی حریر

به— VI—20 20 VI—بد— VI—19 19 VI—وبرا روز ننگ و نبرد 21 VI—обратный порядок мисра; K—доб.:

یکی را بر آرد بچرخ بلند * یکی را کند خوار و زار و نژند

یکی را بنای جگر خون کند * نداند کسی راز کو چون کند

VI—доб.:

هر انکو بکوری و ناکام زیست * بران زیستش زار باید گریست

22 K—آگاهی— 23 K—доб. б. 17 текста; ср. 'разночтение к б. 16 текста с б. 25 текста.

پادشاهی خسرو پرویز

۱

چو گستهیم و بندوی^۱ بازرگشسپ^۲ فگندند^۳ مردی^۴ سبک بر^۵ دو اسپ^۶
 که درشب بنزدیک خسرو شود از ایران با آگاهی نو شود
 فرستاده آمد بر شاه نو گذشته شبی^۷ تیره از ماه نو
 ز آشوب بغداد گفت آنچه دید جوان شد چو برگ گل شنبلید^۸
 چنین گفت هر کو^۹ ز راه خرد بتیزی^{۱۰} ز^{۱۱} بی دانشی بگذرد^{۱۲} 5
 نترسد ز کردار چرخ بلند شود زندگانی پیش ناسودمند
 گر این^{۱۳} بد که گفتی خوش^{۱۴} آمد^{۱۵} مرا خور و خواب در آتش آمد^{۱۵} مرا
 و لیکن پدر چون بخون^{۱۶} آخت^{۱۷} دست از^{۱۸} ایران نکردم سرای^{۱۹} نشست
 هم^{۲۰} اورا کنون چون یکی بندهام سخن هرچ گوید نپوشندهام
 هم اندر زمان داغ دل با سپاه 10

بر افگند - I, VI^۳ و آزرگشسپ - K آزرگشسپ - II^۲ هماذگاه گستهیم - VI, C^۱
 K - شب - II, IV, VI^۷. (tak!) دو اسپه بر اسپ - K سه اسپ - II^۶ یا - I^۵ مرد - VI^۴
 کانون - K^۹ برنگ گل شنبلید - VI (tak!) چو گلبرگ چون شنبلید - K^۸ سه شب
 چه - K^{۱۴} ازین - II^{۱۳} و بنگرد - II^{۱۲} و K^{۱۱} بتیزی - K, VI^{۱۰} کو - VI آن کو - I
 من - K^{۲۰} بر آتش - K^{۱۹} در - K, VI^{۱۸} یلخت - I, IV^{۱۷} بخوان - VI^{۱۶} آید - VI^{۱۵}
 بر اه - VI^{۲۱}

شاهنامه فردوسی

- ۹- در *Al* همه جا بجای «کاین» «کین» ثبت است، ما همه جا املاى «کاین» را در متن قرار داده «کین» را در حاشیه قید نکرده‌ایم.
- ۱۰- در *Al* در ردیف و قافیه گاهی «او» و گاهی «اوی»، در نسخه‌های دیگر همه جا «اوی»، در متن «اوی».
- ۱۱- در *Al* هر جا که وزن اجازه میدهد بجای «از» «ز» ثبت است، ما همین شکلرا در متن نگاهداشته‌ایم.
- ۱۲- ترتیب دهندگان متن‌های چاپی شاهنامه همه جا «شارستان» و مانند آنرا به «شارسان» بدل کرده‌اند. از آنجا که در همه نسخه‌های خطی «شارستان» ضبط است ما اینشکلرا در متن نگاهداشته‌ایم.
- ۱۳- در برخی نسخه‌ها «نیاطوس»، در برخی دیگر «نیاطوش»، ما شکلی که برای متن شاهنامه درست است یعنی «نیاطوس» را که تحریف قدیمی نام «تپادوس» است ترجیح داده‌ایم.
- ۱۴- همه جا در متن بجای «فرستاده» (یعنی «فرستاده» با یای وحدت) و «کرده»: «فرستاده‌ی» و «کرده‌ای» گذاشته‌ایم.
- ۱۵- حالت اضافه که در نسخه *Al* با «ی» نمایانده شده است (خانه‌ی من، جامه‌ی من) بهمان شکل معمولی «خانه من» در متن قرار دادیم.
- ۱۶- از ثبت نسخه‌بدهای بسیار فراوان مانند: «ازین-ازان» و غیره و نیز پس‌و‌پیشی کلمات مانند: «زین و سیمین»- «سیمین و زین»، «چو من دیدم»- «چو دیدم من»، «چو بنشست بر گاه»- «چو بر گاه بنشست» و غیره که جز سنگین کردن حاشیه فایده‌ی نیست خودداری شده است. عده‌ی از نسخه‌بدها مانند: «بدین- برین»، «بدان- بران»، «بدینسان- برینسان»، چونکه استعمال حروف اضافه «به» و «بر» در ترکیبات فعلی زبان شاهنامه هنوز معلوم نشده است، در حاشیه قید کرده‌ایم.

پیشگفتار

ترجمه بنداری وجود دارد. بر عکس واریانته‌ها و بیتهای فراوانی‌را که بیشتر در نسخه‌های I و J و گاهی نیز در سه نسخه دیگر اساسی متن ما وجود دارند و در C و P وجود ندارند میتوان واریانته و ابیات قدیمترین بشمار آورد. این واریانته‌ها و بیتهای نخستین بار در متن انتقادی حاضر گنجانده و چاپ شده است. مقایسه قدیمی‌ترین نسخه‌های خطی با نسخه‌های چاپی شاهنامه بار دیگر نمایان میسازد که در متن انتقادی حاضر هسته اصلی قدیمی‌ترین واریانته‌ها جمع‌آوری شده است.

این مقایسه امکانات دیگری نیز برای پژوهش متن شاهنامه در آینده حاصل مینماید. مثلاً در این جلد نهم دو گروه متمایز نسخه‌های مختلف (گاهی با وجود رسم الخط و اشتباهات نسخه‌ها) آشکار و نمایان شده است: یکی گروه نسخه‌های خطی و چاپی I و IV و C و Γ؛ و دیگر گروهی که آنقدر واضح و نمایان نیست: I و K و VI و P. تمایز این دو گروه برای پژوهش مسئله وجود اقلاً دو نسخه اصلی شاهنامه که خود فردوسی در دوره‌های مختلف زندگی تهیه کرده است و مسائل دیگر تاریخ متن شاهنامه مصالح خوب و مفید است.

در متن این جلد، مانند جلد‌های دیگر، تا آنجا که ممکن بوده است، املاي نسخه J حفظ شده است؛ ولی در زیرنویس املاي واریانته‌ها بنا بر قدیمی‌ترین نسخه‌ها میباشند. با وجود این در برخی موارد از ثبت اختلاف املاها، که جز سنگین کردن زیرنویس نتیجه دیگری ندارد صرف‌نظر کرده‌ایم و در زیر نمونه آنها را میاوریم:

۱- در J همه جا «نامها»، «جامها»، در متن «نامها» و «نامهها»، «جامها» و «جامهها».

۲- در J همه جا «گفت‌گوی» ثبت است، در متن «گفت‌وگوی».

۳- در J «پیش‌گاه»، در متن «پیشگاه».

۴- در نسخه‌ها و چاپ C «گلینوش»، تنها در P تصحیح فیاسی «گلینوس»، در متن «گلینوش».

۵- نسخه‌های IV و VI گاهی، و C و P همه جا «کندآور»، در متن «کنداور».

۶- در J تقریباً همه جا «آنچ، هرج، هرک» و مانند آنها ضبط است. ما آنها را در متن در شکل «آنچ» الخ قرار داده شکل «آنچه» الخ که در سایر نسخه‌هاست در حاشیه قید نکرده‌ایم.

۷- نسخه بدل «زایلستان» (VI, K)، «زاولستان» (I, J) و همچنین «زبان» (J) و نسخه‌های دیگر، «زفان» (گاهی نسخه I)، «شست» (نسخه‌های خطی) «شصت» (نسخه‌های چاپی)، «نوشت» (J)، «نبشت» (I)، «لاژورد» و «لاجورد» را در زیرنویس نیآورده‌ایم.

۸- در نسخه‌های چاپی اشتباهات «پرمنش»، در متن «برمنش» (نک. برقرمنش، پست منش).

پیشگفتار

این پیشگفتار ملخص مقدمه‌ایست که در این مجلد بزبان روسی درج گردیده است. جلد نهم متن اذتقادی شاهنامه بطور کلی مانند جلدهای دیگر ترتیب داده شده است. ولی از آنجا که این جلد آخرین است، تصحیح کننده برخی کارهای تکمیلی، که برای گذر به مرحله دوم تحقیق و تتبع متن که از طرف رداکتور جلد اول و دوم ی. ا. برنلس پیشبینی شده است (نک. پیشگفتار جلد اول، ص. ۱۹) لازم میباشند، در تهیه این جلد انجام داده است.

پیش از هر چیز، برای تعیین و تشخیص ارتباط متن اذتقادی جدید با دیگر متنهایی چاپی و خطی، متن این جلد با متن دو شاهنامه: یکی چاپ ت. ماکان (نشانه اختصاری C) و دیگر چاپ ژ. مول (نشانه اختصاری P) از روی چاپ «بروخیم» (نشانه اختصاری T) و همچنین جزئی از آن با نسخه بایسنقری (قرن نهم هجری) متعلق به کتابخانه کاخ گلستان، تهران (نشانه اختصاری Γ) مطابقه و مقایسه شده است.

این مطابقه و مقایسه نشان داد که در جلد نهم قریب هشتاد در صد واریانتهایی که ماکان و مول بهترین و قدیمی‌ترین واریانتهای دانشمند، از مجموع چهل و هفت نسخه نسبتاً جدید (بعد از قرن نهم هجری)، که در اختیار داشته، انتخاب کرده‌اند و در متنهای خود گذاشتند در یک یا دو - سه نسخه از پنج نسخه قدیمی که ما برای ترتیب دادن متن حاضر انتخاب کرده‌ایم یافت میشود. در مواردیکه این واریانتهای به زیرنویس برده شده و در متن واریانتهای منتخب از دو نسخه خطی A و یا I قرار دارند، همگونی یک و یا بیشتر نسخهها (مثلاً I و IV) با C یا P در زیرنویس قید شده است (مثلاً: بدان - IV, VI, C).

واریانتهای جداگانه و گاهی قطعاً کوچکی را که در نسخه‌های مورد استفاده ما وجود ندارد ولی در C و P ثبت است باید از تعریفات و الحاقاتی بشمار آورد که در دوره پس از قرن نهم هجری در متن شاهنامه روی داده است. در متن حاضر از استفاده از این الحاقات صرف نظر شده است، باستثنای چند مورد که بییتی فقط در C و یا P و

فهرست

۵	پیشگفتار
۱۰	پادشاهی خسرو پرویز
۲۱۰	گفتار اذدر دامستان خسرو و شیرین
۲۵۴	پادشاهی شیرویه
۲۹۳	پادشاهی اردشیر شپروی
۲۹۹	پادشاهی فرابین
۳۰۵	پادشاهی دوران دخت
۳۰۷	پادشاهی آرم دخت
۳۰۹	پادشاهی فرخزاد
۳۱۱	پادشاهی یزدگرد
۳۸۳	ملحقات

انستیتوی خاورشناسی

شاهنامه فردوسی

متن انتقادی

جلد نهم

تصحیح متن باهتمام آ. برتلس

زیر نظر ع. نوشین

مسکو ۱۹۷۱

آکادمی علوم اتحاد شوروی

سلسلہ آثار ادبی ملل خاور

متون

سری بزرگ

۲

ادارہ انتشارات «دانش»

شعبہ ادبیات خاور

شاهنامه فردوسی